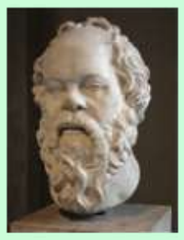

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1981

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών
ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

13ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ελληνική Παιδαγωγική & Εκπαιδευτική Έρευνα

Αθήνα

7-9 Νοεμβρίου 2025

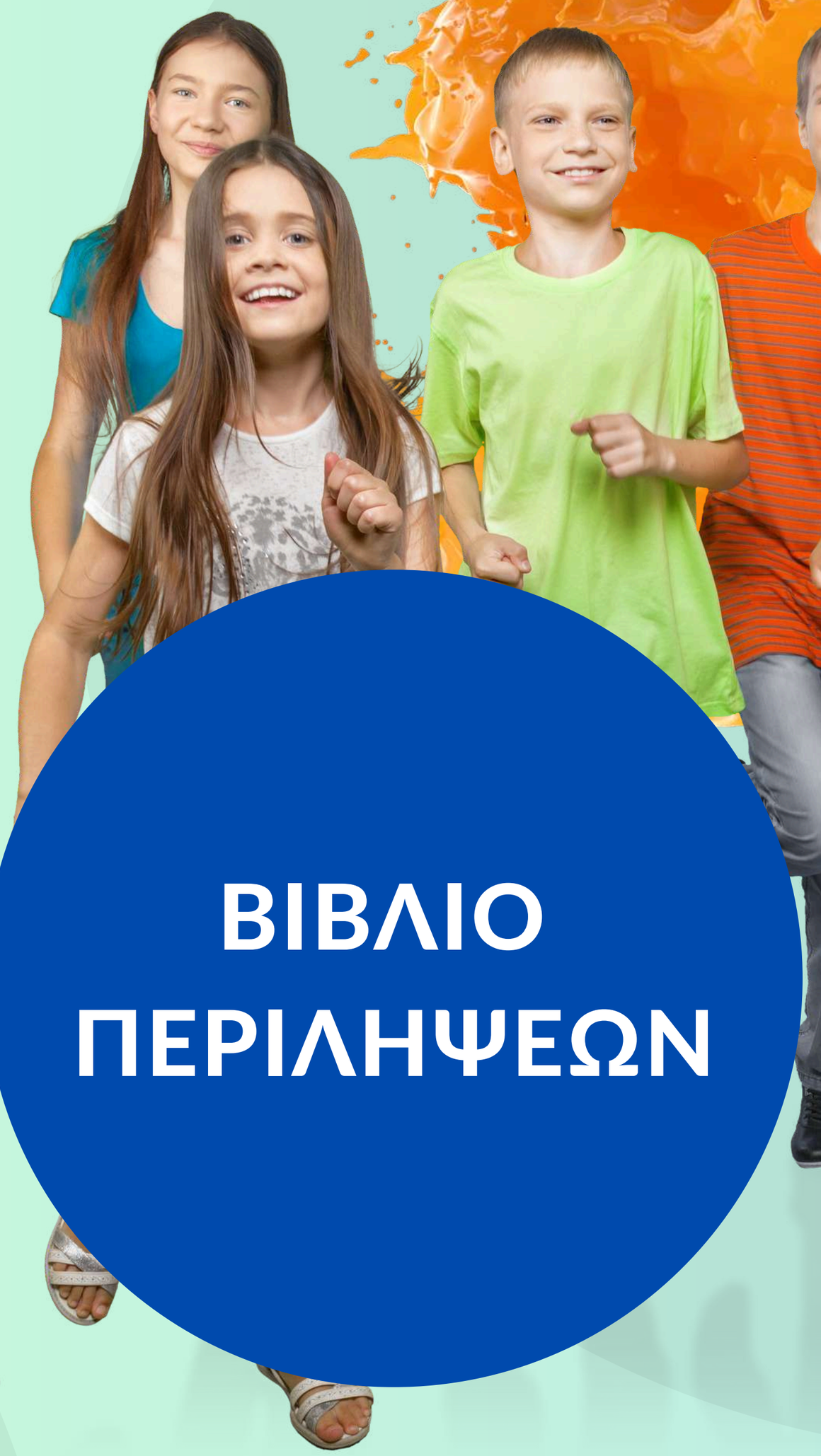

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

ΜΑΡΑΣΛΕΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

https://13synpee.primedu.uoa.gr

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1981

Αναξαγόρα 1 & Σωκράτους,
105 52, Αθήνα
Τηλ 210-52 30 777, 210-36 88 082
www.pee.gr, info@pee.gr

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ναυαρίνου 13Α,
106 80, Αθήνα
Τηλ.: 210 368-8012, 210- 3688022,
http://www.primedu.uoa.gr,
secr@primedu.uoa.gr

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ

13ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
«Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα»
Αθήνα, 7 – 9 Νοεμβρίου 2025

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ ---------- 31

Η Τεχνητη Νοημοσυνη (ΤΝ) ειναι πια εδω: Προκλησεις για την εκπαιδευτικη ερευνα και τη διδασκαλια ------ 31
Ελένη Κατσαρού ---------- *31*
Κρισιμα ζητηματα της ελληνικης εκπαιδευσης και προτασεις για τη διαχειριση και επιλυση τους ---------- 31
Χαράλαμπος Ι. Κωνσταντίνου ---------- *31*
Τα προβληματα της ελληνικης εκπαιδευσης: Απο την υποβαθμιση στην ιδιωτικοποιηση ---------- 32
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης ---------- *32*
Χτιζουμε γεφυρες-σπαμε τους φραγμους: Η εκπαιδευση σε ηπιες δεξιοτητες ως μεσο για την αναπτυξη της ενεργου πολιτειοτητας ---------- 33
Θωμάς Μπαμπάλης ---------- *33*
Ποιοτικη ερευνα και ερμηνευτικη θεωρια ---------- 34
Ιωάννης Πυργιωτάκης ---------- *34*
Ο ρολος της «Εκπαιδευτικης Μνημης» στην παιδαγωγικη οπτικη των υποψηφιων εκπαιδευτικων και οι προοπτικες ανατροπης της ---------- 35
Βασίλειος Τσάφος ---------- *35*

ΣΥΜΠΟΣΙΑ ---------- 37

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 1: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑ ---------- 37

ΘΕΜΑ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ 1: ΒΙΩΜΑΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ---------- 37

Ναπολέων Κάτσος ---------- *37*
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης ---------- *37*
Ευαγγελία Γαλανάκη ---------- *37*
Ανδρέας Μαρκαντωνάτος ---------- *37*
Κατερίνα Παπανικολάου ---------- *37*
Γεώργιος Σιδερίδης ---------- *37*
Δρ. Χρυσούλα (Λίνα) Βασιλείου ---------- *37*
Δρ. Ευαγγελία Κούκλαρη ---------- *37*
Οργανωτές – Πρόεδροι: Ναπολέων Κάτσος, Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης ---------- *38*
Η εκμαθηση της Αρχαιας Ελληνικης Γλωσσας στο Δημοτικο μεσα απο τη Βιωματικη Μεθοδο Διδασκαλιας: τα κινητρα και η δομη μιας καινοτομου εκπαιδευτικης παρεμβασης ---------- 38
Κάτσος Ν., Μαλαφάντης Κ., Γαλανάκη Ε., Παπανικολάου Κ., Μαρκαντωνάτος Α., Σιδερίδης Γ., Βασιλείου Χ., Κούκλαρη Ε. ---------- *38*
Βιωματικη διδακτικη παρεμβασης αρχαιων Ελληνικων: Περιεχομενο, αποτελεσματα αρχαιομαθειας και ποιοτικη αξιολογηση της παρεμβασης απο τους μαθητες ---------- 39
Βασιλείου Χ., Κάτσος Ν., Μαλαφάντης Κ., Γαλανάκη Ε., Παπανικολάου Κ., Μαρκαντωνάτος Α., Σιδερίδης Γ., Κούκλαρη Ε. ---------- *39*
Επιδραση της διδασκαλιας της Αρχαιας Ελληνικης σε επιτελικες λειτουργιες και γλωσσικες δεξιοτητες ---------- 39
Κούκλαρη Ε., Κάτσος Ν., Μαλαφάντης Κ., Γαλανάκη Ε., Παπανικολάου Κ., Μαρκαντωνάτος Α., Σιδερίδης Γ., Βασιλείου Χ. ---------- *39*
Διδακτικα Εγχειριδια Εκμαθησης της Αρχαιας Ελληνικης Γλωσσας: Ο ρολος και η προοπτικη τους στην Πρωτοβαθμια Εκπαιδευση ---------- 40
Μαρκαντωνάτος Α. ---------- *40*

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 22: ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---------- 41

ΘΕΜΑ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ 2: ΨΗΦΙΑΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ---------- 41

Ευαγγελία Κούρτη ---------- *41*
Ναταλία Αρσενοπούλου ---------- *41*
Ηρώ Βούλγαρη ---------- *41*

Κατερίνα Γιωτοπούλου ---- *41*
Βαρβάρα Κοντονή ---- *41*
Θεοδώρα Μαλλιαρού ---- *41*
Μανώλης Μελισσουργός ---- *41*
Ρένια Παπαθανασίου ---- *41*
Άννα Πούπου ---- *41*
Χαράλαμπος Ριζόπουλος ---- *41*
Αγάπη Χρυσανθακοπούλου, ---- *41*
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΩΝ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΠΑΙΧΝΙΔΙΩΝ ---- 42
Ευαγγελία Κούρτη ---- *42*
Ηρώ Βούλγαρη ---- *42*
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑΣ «ΤΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ ΤΩΝ ΚΙΝΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ» ---- 43
Αγάπη Χρυσανθακοπούλου ---- *43*
Θεοδώρα Μαλλιαρού ---- *43*
Η ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ ΩΣ ΚΟΜΜΑΤΙ ΤΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ---- 43
Βαρβάρα Κοντονή ---- *43*
ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ---- 43
Κατερίνα Γιωτοπούλου ---- *43*
ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ: Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΤΩΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ ΤΟΥ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΟΛΥΜΠΙΑΣ ---- 43
Μανώλης Μελισσουργός ---- *43*
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ XR ΚΑΙ ΠΑΙΓΝΙΟΠΟΙΗΣΗ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ---- 43
Ρένια Παπαθανασίου ---- *43*
ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ ΚΑΙ ΣΤΑ ΨΗΦΙΑΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ---- 43
Χαράλαμπος Ριζόπουλος ---- *43*
Άννα Πούπου ---- *43*
Ναταλία Αρσενοπούλου ---- *43*

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 30: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ ---- 44

ΘΕΜΑ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ 3: ΕΝΕΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ ΜΕ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΞΙΕΣ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΟΛΙΤΕΙΟΤΗΤΑΣ ---- 44

Ευαγγελία Μανούσου ---- *44*
Αθηνά Γιαννόγκονα ---- *44*
Σοφία Χάσκου ---- *44*
Βασιλική Ιωακειμίδου ---- *44*
Παρασκευή Φώτη ---- *44*
Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΩΣ ΜΟΧΛΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ: ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΕΥΠΑΘΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΜΕ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΖΩΗΣ ---- 45
Αθηνά Γιαννόγκονα, Σοφία Χάσκου, Βασιλική Ιωακειμίδου, Παρασκευή Φώτη ---- *45*
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ: ΔΙΚΤΥΩΣΗ, ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ ΑΠΟ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ---- 46
Παρασκευή Φώτη, Αθηνά Γιαννόγκονα, Σοφία Χάσκου, Βασιλική Ιωακειμίδου ---- *46*
ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ: ΚΑΛΛΙΕΡΓΩΝΤΑΣ ΕΝΕΡΓΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ ΣΕ ΔΥΣΚΟΛΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ---- 47
Παρασκευή Φώτη, Αθηνά Γιαννόγκονα, Βασιλική Ιωακειμίδου, Σοφία Χάσκου ---- *47*
ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ --- 48
Αθηνά Γιαννόγκονα, Σοφία Χάσκου, Παρασκευή Φώτη, Βασιλική Ιωακειμίδου ---- *48*
Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΩΣ ΠΥΡΗΝΑΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΜΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ---- 49
Σοφία Χάσκου, Βασιλική Ιωακειμίδου, Παρασκευή Φώτη, Αθηνά Γιαννόγκονα ---- *49*

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΦΙΛΟΖΩΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΦΙΛΟΖΩΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---------- 50
Βασιλική Ιωακειμίδου, Παρασκευή Φώτη, Αθηνά Γιαννόγκονα, Σοφία Χάσκου ---------- *50*

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ 1: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑ ---------- 51

ΣΥΜΠΟΣΙΟ 4: Η ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΤΕΑΠΗ: ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ, ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗΣ ΟΠΤΙΚΗΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ---------- 51

Αλεξάνδρα Ανδρούσου ---------- *51*
Χρύσα Κουράκη ---------- *51*
Αναστασία Κυριακοπούλου ---------- *51*
Μαρία Σφυρόερα ---------- *51*
Ελένη Τσαλαγιώργου ---------- *51*
Βασίλειος Τσάφος ---------- *51*
Πέτρος Χαραβιτσίδης ---------- *51*

ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ---------- 54

ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑ: ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΟΣΥΝΔΕΕΤΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟ Η ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΙ ΩΣ ΑΔΙΑΣΠΑΣΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ; ---------- 54
Βαγγέλης Ηλιόπουλος ---------- *54*
Μάνος Κοντολέων ---------- *54*
Κέλλυ Δημοπούλου ---------- *54*
Θανάσης Κοτσοβός ---------- *54*
Μαριάννα Ψύχαλου ---------- *54*

ΠΡΟΦΟΡΙΚΕΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ---------- 56

ΆΞΟΝΑΣ 1: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑ ---------- 56

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΗΝ ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΜΙΑ ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ --------- 56
Ιωάννα Αναστασοπούλου ---------- *56*
Μαρία Κοκολάκη ---------- *56*
Νικόλαος Αλεξόπουλος ---------- *56*
ΑΠΟΨΕΙΣ, ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΟΥ ΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΣΕ ΤΜΗΜΑ ΈΝΤΑΞΗΣ (Τ.Ε.) ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΕΙΡΑΙΑ ---------- 57
Θεοδώρα Αστέρη ---------- *57*
Γεώργιος Μπαλαμώτης ---------- *57*
ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ, ΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ---------- 58
Αιμιλία Βαρελά ---------- *58*
Η ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΚΑΙ Η ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΚΩΝ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ-ΠΟΡΩΝ ----- 59
Άγγελος Γκοντέλος ---------- *59*
Δημήτριος Σταμοβλάσης ---------- *59*
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΛΗΨΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΕΦΗΒΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ -- 60
Ευαγγελία Γλαβά ---------- *60*
Ασημίνα Τσιμπιδάκη ---------- *60*
Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΩΝ ΑΦΗΓΗΣΕΩΝ ΜΙΑΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΤΑΙΝΙΑΣ/ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΥΠΕΡΚΕΙΜΕΝΟΥ ΣΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΤΑΙΝΙΑΣ ΠΛΗΓΕΣ ΤΟΥ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ (GUZ SANCISI / PAINS OF AUTUMN) ---------- 61
Μαρία Δημάση ---------- *61*
Γρηγορία-Καρολίνα Κωνσταντινίδου ---------- *61*
ΙΧΝΗΛΑΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΣΤΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ: ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΜΙΑΣ ΕΝ ΕΞΕΛΙΞΕΙ ΕΡΕΥΝΑΣ ----- 62

Φίλιππος Ευαγγέλου ---- *62*
Δήμητρα Δρόσου ---- *62*
Διερευνηση της εφαρμογης του μαθηματος των Εργαστηριων Δεξιοτητων στο Δημοτικο Σχολειο: Η φωνη των εκπαιδευτικων ---- 63
Φίλιππος Ευαγγέλου ---- *63*
Κωνσταντίνα Γιαννοπούλου ---- *63*
Οι κυβοι Dienes ως εργαλειο για τη μειωση του μαθηματικου αγχους και την προωθηση της συμπεριληψης στην προσχολικη εκπαιδευση ---- 64
Αντώνης Ζαγοριανάκος ---- *64*
Τεχνητη Νοημοσυνη στη διαμορφωτικη αξιολογηση: Νεες οπτικες για τη διδασκαλια και τη μαθηση ---- 64
Κωνσταντίνος Καλέμης ---- *64*
Η κατανοηση της εννοιας του θανατου απο την παιδικη ηλικια στην εφηβεια: Αναπτυξιακα ευρηματα και μεθοδολογικες προεκτασεις ---- 66
Χριστίνα Καλτσάκα ---- *66*
Ευαγγελία Γαλανάκη ---- *66*
Γεωργία Παναγιωτάκη ---- *66*
Αικατερίνη Κορνηλάκη ---- *66*
Η εργασιακη πραγματικοτητα και οι επαγγελματικες προσδοκιες των εκπαιδευτικων Ειδικης Αγωγης και του Ειδικου Βοηθητικου Προσωπικου που εργαζονται σε Ειδικα Σχολεια ---- 67
Μάγδα Καπνιά-Δεσποτοπούλου ---- *67*
Όλγα Χαμούλια ---- *67*
Επιλεκτικη εμπιστοσυνη και ηθικη συνειδηση ---- 68
Αικατερίνη Καψάλη ---- *68*
Πλουσία Μισαηλίδη ---- *68*
Φωτεινή Μπονώτη ---- *68*
Αικατερίνα Καρνηλάκη ---- *68*
Ασυνεπεις αποκρισεις σε μικτες κλιμακες στο ερωτηματολογιο της PISA 2022: Συγκριση συχνοτητας και παραγοντων προβλεψης σε εξι χωρες ---- 69
Εύη Κωνσταντινίδου ---- *69*
Μιχάλης Μιχαηλίδης ---- *69*
Εύη Κωνσταντινίδου ---- *69*
Μιλίτσα Ιβάνοβα ---- *69*
Isa Steinmann ---- *69*
Στασεις και αντιληψεις φοιτητων/τριων του ΠΤΔΕ Ροδου για τις Πρακτικες Ασκησεις: Συγκριτικη αναλυση πριν και μετα την εμπειρια ---- 70
Αλιβίζος (Λοΐζος) Σοφός ---- *70*
Δημήτριος Σπανός ---- *70*
Απόστολος Κώστας ---- *70*
Οι κυριαρχες επιστημολογικες αφετηριες της εκπαιδευτικης-ιστορικης ερευνας με αφορμη τη διερευνηση των εκπαιδευτικων αλλαγων και των εκπαιδευτικων μεταρρυθμισεων στην πορεια διαμορφωσης της ειδικης εκπαιδευσης στην Ελλαδα ---- 71
Νικόλας Μερεντίτης ---- *71*
Διαφορες φυλου στη διαχειριση συγκρουσεων σε μαθητες και μαθητριες του Δημοτικου Σχολειου ---- 71
Αιμιλία Μίχαλου ---- *71*
Ιωάννης Δημάκος ---- *71*
Αξιολογηση των μεθοδων εκπαιδευτικης ερευνας που χρησιμοποιουνται στο περιβαλλον ταξης μαθητων γυμνασιου ---- 72
Βικτωρία Μπαλντούκα ---- *72*
Εγγραμματισμος εκπαιδευτικων σχετικα με την κυριοχειρια: Δεδομενα απο την Ελλαδα, τη Σερβια και το Βελγιο ---- 73
Μαριέττα Παπαδάτου-Παστού ---- *73*
Αναστασία-Κωνσταντίνα Παπαδοπούλου ---- *73*

Vanja Ković ---- *73*
Robin Gerrits ---- *73*
Guy Vingerhoets ---- *73*
Η ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΫΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΓΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑΣ ΣΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ---- 74
Βασιλική Παπανδρέου ---- *74*
Δημήτριος Σταμοβλάσης ---- *74*
ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ---- 75
Μαρία Πεκοπούλου-Τσικαρδάνη ---- *75*
Κωνσταντίνα Φέγγου ---- *75*
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ ΣΤΗΝ ΑΥΤΟΠΕΠΟΙΘΗΣΗ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΣΤΑΣΕΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ---- 76
Δήμητρα Ρεμούνδου ---- *76*
Ρόζα Βλάχου ---- *76*
Ευγένιος Αυγερινός ---- *76*
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΦΥΛΟ: ΑΠΟ ΤΑ ΕΜΦΥΛΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΣΤΗ ΧΕΙΡΑΦΕΤΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ---- 77
Χριστίνα Ρούμπου ---- *77*
Λίνος Βίγκλας ---- *77*
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΘΕΡΑΠΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ---- 78
Χριστίνα Ρούμπου ---- *78*
Κώστας Μάγος ---- *78*
ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟ ΣΕ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ---- 79
Σπυριδούλα Τέλιου ---- *79*
Παναγιώτης Μανιάτης ---- *79*
ΑΠΟΨΕΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΡΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ---- 80
Βασιλική Τζίκα ---- *80*
Σταυρούλα Καλδή ---- *80*
ΣΧΟΛΙΚΟ ΟΡΓΑΝΩΣΙΑΚΟ ΚΛΙΜΑ, ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ: ΜΙΑ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗ ΘΕΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ---- 81
Μανταδάκη Αικατερίνη, ---- *81*
Τσιμπουκλή Άννα, ---- *81*
Ηρώ Μυλωνάκου- Κεκέ, ---- *81*
Μαρία Βασιλειάδου, ---- *81*
ΑΥΤΟΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΙΑΣ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΓΙΑ/ΜΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ---- 82
Σοφία Τσιώλη ---- *82*
Η ΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΦΑΛΜΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ---- 83
Αικατερίνη Φραγκάκη ---- *83*
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ COVID-19 ---- 83
Βασιλική Χρονοπούλου ---- *83*
Αλεξάνδρα Κορωναίου ---- *83*

ΆΞΟΝΑΣ 2: ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---- 85

ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΩΝ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ---- 85
Μαρία Αθανασέκου ---- *85*
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ–ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΗ ΜΕΤΑ COVID-19 ΕΠΟΧΗ ---- 86
Κωνσταντίνα Διαμάντη ---- *86*
ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΙΔΙΚΟ ΣΤΑΘΜΟ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΑΓΟΥΝ ΤΗΝ ΟΜΑΛΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ---- 87

Δήμητρα Δρακοπούλου ---- *87*
Μαρία Νταβαρίνου ---- *87*
Αριάδνη Ναστογιάννη ---- *87*
ΤΑ ΓΡΑΜΜΙΚΑ ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΑ ΜΟΤΙΒΑ ΔΟΜΗΣ ABB ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---- 88
Αικατερίνη Ελευθερίου ---- *88*
Χρυσάνθη Σκουμπουρδή ---- *88*
Ευαγγελία Χαρκουτσάκη ---- *88*
ΠΟΛΙΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ: ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΣΕ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ ---- 89
Μαρία Ιωαννίδου ---- *89*
Ελένη Μουσένα ---- *89*
ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---- 90
Αικατερίνη Κατσούλα ---- *90*
Ελένη Μουσένα ---- *90*
ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ (4-6 ΕΤΩΝ) ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ---- 90
Γεώργιος Μαρκογιαννάκης ---- *90*
Γεώργιος Φεσάκης ---- *90*
ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΕ ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ---- 91
Αργύρης Νιπυράκης ---- *91*
ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΩΝ ΑΞΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΙΣ ΔΟΜΕΣ ΠΡΩΙΜΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ---- 92
Μαρία Νταβαρίνου ---- *92*
Δήμητρα Δρακοπούλου ---- *92*
Αριάδνη Ναστογιάννη ---- *92*
Η ΑΓΓΛΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ: ΑΠΟΨΕΙΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ---- 93
Βασίλειος Οικονομίδης ---- *93*
ΘΕΑΤΡΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ---- 94
Ασημίνα Τσακνάκη ---- *94*
Αντώνης Λενακάκης ---- *94*
Θεοδώρα Παπαϊωάννου ---- *94*
ΕΠΕΚΤΕΙΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ---- 95
Ευφημία Καραμανέ ---- *95*
ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΛΙΜΑ ΣΕ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗ ΕΥΘΥΝΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΣΤΟ ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ: ΑΠΟΨΕΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ---- 96
Γαρυφαλιά Χαριτάκη ---- *96*
Ελένη Βρετουδάκη ---- *96*
Μαρία Κυπριωτάκη ---- *96*

ΆΞΟΝΑΣ 3: ΣΧΟΛΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ: ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΛΙΜΑ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ, ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ, ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΩΝ, ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---- 97

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΔΟΣΗ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΑΝΘΕΚΤΙΚΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ: ΜΙΑ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ PISA 2018 ---- 97
Μαρία Ανάστασου ---- *97*
Η ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ: ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---- 98
Μαρία Αράπογλου ---- *98*
ΦΟΙΤΗΤ@ ΓΙΑ ΜΙΑ ΜΕΡΑ: ΕΝΑ ΒΙΩΜΑΤΙΚΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ---- 98
Ευτυχία Βραΐμάκη ---- *98*

Τάσος Μιχαηλίδης ---- *98*
Χρήστος Ζαμπακόλας ---- *98*
Ειρήνη Λάμπρου ---- *98*
Ναταλία Ζουπάντη ---- *98*
Μαρία Μανώλη ---- *98*
Διερευνηση της σχεσης του αξιακου προσανατολισμου των εκπαιδευτικων με τη διαχειριση της ταξης σε σχολικες μοναδες Πρωτοβαθμιας Εκπαιδευσης ---- 100
Αναστασία Γράντζα ---- *100*
Αικατερίνη Μιχαλοπούλου ---- *100*
Η συναισθηματικη νοημοσυνη και η γονικη εμπλοκη στην Πρωτοβαθμια Εκπαιδευση ---- 101
Αναστασία Δάνιου ---- *101*
Κωνσταντίνα Τσώλη ---- *101*
Θωμάς Μπαμπάλης ---- *101*
Νικόλαος Αλεξόπουλος ---- *101*
Αναπτυξη ηθικων αξιων και ηπιων δεξιοτητων μεσω της τεχνης και της λογοτεχνιας στα Νεα Προγραμματα Σπουδων του Δημοτικου Σχολειου ---- 102
Γεωργία Καρέλα ---- *102*
Κοινωνικο-πολιτισμικες Μεταφορες, πολυτροπικοτητα και Τεχνητη Νοημοσυνη στη διδασκαλια των Φυσικων Επιστημων: Αναλυση εκπαιδευτικων αντιληψεων μεσω ερωτηματολογιου ---- 102
Κάλλια Κατσαμποξάκη-Hodgetts ---- *102*
Αναστάσιος Εμβαλωτής ---- *102*
Κοινωνικο-Συναισθηματικη Μαθηση και Σχολικο Συστημα Προωθησης Θετικης Συμπεριφορας ---- 103
Λευκή Κουρέα ---- *103*
Αφροδίτη Ηλιοπούλου ---- *103*
Συμπεριληψη και Ενεργος Συμμετοχη Ολων των Παιδιων: Η επιδραση του παρεμβατικου προγραμματος PIVOT σε παιδια δημοτικου χρησιμοποιωντας ταινιες μικρου μηκους και βελτιστες πρακτικες συμπεριληψης ---- 104
Λευκή Κουρέα ---- *104*
Αργυρώ Φελλά ---- *104*
Τα χαρακτηριστικα του καλου μαθητη απο τη σκοπια των μαθητων Δημοτικου Σχολειου, Γυμνασιου και Λυκειου ---- 105
Ιωάννης Χ. Κωνσταντίνου ---- *105*
Αγγελική Χ. Τσατσούλη ---- *105*
Προσωπικοι αναστοχασμοι υποψηφιων δασκαλων με βαση εκπαιδευτικη ταινια για το εργο του Celestin Freinet ---- 106
Πέτρος Πασχαλίδης ---- *106*
Μενέλαος Τζιφόπουλος ---- *106*
Ηγεσια και δημοκρατικη σχολικη κουλτουρα: Διερευνηση των αποψεων των διευθυντων και διευθυντριων σχολειων ---- 107
Χρυσή Σαρρή ---- *107*
Σοφία Αυγητίδου ---- *107*
Η εννοια της δεξιοτητας στην ψυχολογικη ερευνα: Θεωρητικη διερευνηση και παιδαγωγικες προεκτασεις -- 108
Αναστασία Σπύρου ---- *108*
Γεώργιος Βλειώρας ---- *108*
Φωτεινή Μπονώτη ---- *108*
Φιλία Ίσαρη ---- *108*
Κυκλικη Ομαδοσυνεργατικη Διδασκαλια: Ένα παραδειγμα εφαρμογης στη Φυσικη της Στ' Δημοτικου ----- 109
Βασιλική Τζίκα ---- *109*
Παιγνιωδεις μορφες ποιησης στην υπηρεσια του ποιητικου γραμματισμου και η διδακτικη αξιοποιηση τους 109
Ελένη Φουντά ---- *109*

ΆΞΟΝΑΣ 4: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ: ΒΑΣΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ, ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΆΣΚΗΣΗ, ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ – ΜΕΤΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ---- 111

ΕΝΙΣΧΥΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΩΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΜΑΘΗΣΗΣ: ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΤΡΙΩΝ ---------- 111
Σοφία Αυγητίδου ---------- *111*
Elvira Barrios, ---------- *111*
Katja Kansteiner ---------- *111*
ΓΝΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ ΠΡΩΤΩΝ ΒΟΗΘΕΙΩΝ: ΣΥΓΧΡΟΝΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ---------- 112
Μαρκέλλα Γρηγοράκου ---------- *112*
Παύλος Μυριανθεύς ---------- *112*
Ηρώ Μυλωνάκου- Κεκέ ---------- *112*
Κωνσταντίνος Τσουμάκας ---------- *112*
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΤΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ: ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ---------- 113
Κυριακή Δεσποτάκη ---------- *113*
Αναστάσιος Πεκής ---------- *113*
Η ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΜΑΡΑΣΛΕΙΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ ---------- 114
Μαρία Δροσινού-Κορέα ---------- *114*
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ (ΠΕ.Κ.Ε.Σ.): ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΕΝΟΣ ΒΡΑΧΥΒΙΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗΣ ---------- 115
Ιγνάτιος Καράμηνας ---------- *115*
ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΕΡΓΟ ΠΟΛΙΤΕΙΟΤΗΤΑ ΣΤΙΣ ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ: ΈΝΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΛΥΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ ---------- 116
Κάλλια Κατσαμποξάκη-Hodgetts ---------- *116*
Αναστάσιος Εμβαλωτής ---------- *116*
Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΚΡΙΣΙΜΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ---------- 117
Άννα Κυρίτση ---------- *117*
Σοφία Αυγητίδου ---------- *117*
ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΤΕΛΕΙΟΦΟΙΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΡΙΩΝ ΤΟΥ ΠΤΔΕ ΤΟΥ ΑΠΘ ΚΑΙ Η ΑΠΟΨΗ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΤΟΥΣ, ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΑ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΆΣΚΗΣΗΣ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥ ΕΤΟΥΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΥΣ ---------- 118
Αναστάσιος Λιάμπας ---------- *118*
Δήμητρα Μάρκου ---------- *118*
Δημήτριος Νικολούδης ---------- *118*
Ελένη Ξεφτέρη ---------- *118*
ΑΝΑ-ΒΙΩΝΟΝΤΑΣ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΩ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΦΗΓΗΣΕΩΝ: ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ---------- 119
Ανδρέας Μούτσιος-Ρέντζος ---------- *119*
ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΣΕ ΔΡΑΣΕΙΣ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ---------- 120
Ζωή Νικηφορίδου ---------- *120*
Κωνσταντίνα Ρέντζου ---------- *120*
Η ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΡΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΑΠΟ ΤΕΛΕΙΟΦΟΙΤΟΥΣ/ΕΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ/ΤΡΙΕΣ ΤΟΥ ΠΤΔΕ ΤΟΥ ΑΠΘ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΆΣΚΗΣΗΣ ---------- 121
Ελένη Ξεφτέρη ---------- *121*
Παναγιώτα Γάκου ---------- *121*
ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΩΝ ΠΤΔΕ ΑΠΟ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΤΗΣ Α/ΘΜΙΑΣ: ΠΟΙΟΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ---------- 122
Όλγα Παυλίδου ---------- *122*
Βασιλική Παπαδοπούλου ---------- *122*
Η ΣΥΝΕΧΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ ΠΡΩΙΜΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ: ΑΝΑΓΚΕΣ, ΕΜΠΟΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ---------- 123

Ελένη Σωτηροπούλου ---------- *123*
«Μαθαινεις να διδασκεις, διδασκοντας...»: Αποψεις δασκαλων για τη συμβολη των σπουδων στην παιδαγωγικη και διδακτικη τους επαρκεια ---------- 123
Μενέλαος Τζιφόπουλος ---------- *123*
Ελπίδα Ασπιώτη ---------- *123*
Αξιοποιωντας την ενσωματη μαθηση στην προσχολικη ταξη: Διερευνηση των αποψεων μελλοντικων νηπιαγωγων ---------- 124
Σοφία Τρούλη ---------- *124*
Καλλιόπη Τρούλη ---------- *124*
Η αξιοποιηση της προσεγγισης Project στην εκπαιδευση εκπαιδευτικων: δυνατοτητες και περιορισμοι ---- 125
Ελένη Τσαλαγιώργου ---------- *125*

ΆΞΟΝΑΣ 5: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΗΓΕΣΙΑ ---------- 127

Σχολικη ηγεσια και επαγγελματικη ικανοποιηση εκπαιδευτικων: η περιπτωση εκπαιδευτικων Δευτεροβαθμιας Εκπαιδευσης Νοτιου Αιγαιου ---------- 127
Βασίλειος Ανδρικόπουλος ---------- *127*
Αικατερίνη Παρασίδου ---------- *127*
Αντιληψεις των μελων της εκπαιδευτικης κοινοτητας για τον ρολο του διευθυντη ως μετασχηματιστικου ηγετη: Μια μελετη περιπτωσης ---------- 128
Ιωάννα Βαρουχάκη ---------- *128*
Γεράσιμος Καραντζίνης ---------- *128*
Νικόλαος Μάνεσης ---------- *128*
Ο θεσμος του Ενδοσχολικου Συντονιστη: Αποψεις εκπαιδευτικων Δευτεροβαθμιας Εκπαιδευσης για τη λειτουργια του, προοπτικες και δυνατοτητες ---------- 128
Αλεξάνδρα Γκουλιάμα ---------- *128*
Η Τεχνητη Νοημοσυνη ως παραγοντας μετασχηματισμου της εκπαιδευτικης ηγεσιας ---------- 129
Κωνσταντίνος Καλέμης ---------- *129*
Η θεσμοθετηση και λειτουργια των Επιτροπων Διεπιστημονικης Υποστηριξης (Ε.Δ.Υ.) στη γενικη υποχρεωτικη εκπαιδευση ως οργανο συμπεριληψης ---------- 130
Αλεξία Κόντη ---------- *130*
Αντιγόνη Σαρακινιώτη ---------- *130*
Ο ρολος του διευθυντη-ηγετη στη διαμορφωση του σχολικου κλιματος και στην προωθηση συνεργατικων πρακτικων μεταξυ των εκπαιδευτικων της σχολικης μοναδας ---------- 131
Ελένη Μήτσου ---------- *131*
Επιλυση συγκρουσεων/διαφωνιων μεταξυ εκπαιδευτικων απο την διευθυντρια η τον διευθυντη στη Δευτεροβαθμια Εκπαιδευση ---------- 132
Ευσταθία Οικονόμου ---------- *132*

ΆΞΟΝΑΣ 6: ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ---------- 133

Νεος Διοικητισμος και εκπαιδευτικη διοικηση στην Ελλαδα: θεσεις στελεχων εκπαιδευτικης διοικησης ----- 133
Βασίλειος Ανδρικόπουλος ---------- *133*
Αμαλία Υφαντή ---------- *133*
Το νεο πειθαρχικο δικαιο των δημοσιων υπαλληλων: Μελετη περιπτωσης στους εκπαιδευτικους Πρωτοβαθμιας και Δευτεροβαθμιας Εκπαιδευσης ---------- 134
Δημήτριος Μυλωνάς ---------- *134*
Ζαφειρώ Φραγκάκη ---------- *134*
Ετοιμοτητα διαχειρισης κρισεων στα Ελληνικα Δημοτικα Σχολεια: Ο ρολος της σχολικης ηγεσιας ---------- 135
Ελευθερία Πάντσιου ---------- *135*
Αικατερίνη Μπαλάση ---------- *135*
Γεώργιος Ιορδανίδης ---------- *135*
Η χρηματοδοτηση της Τριτοβαθμιας Εκπαιδευσης και οι επιπτωσεις της στην αποδοτικοτητα της: μια μελετη περιπτωσης για το Πανεπιστημιο Μακεδονιας ---------- 136
Δημήτριος Χαλκιώτης ---------- *136*

Ευρώπη Γκουλέτσα ---------- *136*

ΆΞΟΝΑΣ 7: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---------- 137

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣΛΗΨΗ ---------- 137
Ουρανία-Μαρία Βεντίστα ---------- *137*
Ιωάννης Σαλμόν ---------- *137*
Γρηγόριος Αρκουμάνης ---------- *137*
Αγγελική Χατζηεφραιμίδου ---------- *137*
Η ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ: ΟΙ ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ---------- 138
Σταυρούλα Βούρβουλη ---------- *138*
Βασίλειος Τσάφος ---------- *138*
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ: ΦΘΟΝΟΣ ΚΑΙ ΒΑΝΑΥΣΗ ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ ---------- 139
Αθανάσιος Βέρδης ---------- *139*
ΑΠΟΨΕΙΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΡΙΩΝ-ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ, ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---------- 140
Ιωάννης Γρηγοράκης ---------- *140*
ΑΞΙΟΛΌΓΗΣΗ, ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΉ ΤΑΥΤΌΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΉ ΔΙΚΑΙΟΣΎΝΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΊΔΕΥΣΗ ---------- 141
Τάνια Κολυμπάρη ---------- *141*
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ: ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ---------- 142
Τάνια Κολυμπάρη ---------- *142*
Παναγιώτα Ρούνη ---------- *142*
ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΝΟΟΤΡΟΠΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ: ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ---------- 143
Σοφία Λαζαροπούλου ---------- *143*
ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ: ΑΠΟΨΕΙΣ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ, ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΡΟΛΟ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ---------- 144
Μαγδαληνή-Διονυσία Μούρτου ---------- *144*
ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ: ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟ-ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ 2525/1997 ΚΑΙ 4823/2021 ---------- 145
Παρασκευάς Μεϊμέτης ---------- *145*
Ιωάννης Καμαριανός ---------- *145*
ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ: ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΠΟΠΤΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ -------- 145
Παπαθεοδώρου Λουκία ---------- *145*
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ: ΑΠΟΨΕΙΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΩΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΡΟΛΟ ΤΟΥΣ ΩΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΡΙΕΣ ΝΕΟΔΙΟΡΙΣΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4823/2021 ---------- 146
Αθηνά Ρόμπη ---------- *146*
Άννα-Καρολίνα Ρετάλη ---------- *146*
ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ---------- 147
Κερασία Φαφίτη ---------- *147*
Αικατερίνη Μιχαλοπούλου ---------- *147*
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΤΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ---------- 148
Μαρία Χαμηλάκη ---------- *148*
Ελισάβετ Λαζαράκου ---------- *148*
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης ---------- *148*
Νικόλαος Αλεξόπουλος ---------- *148*

ΆΞΟΝΑΣ 8: ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: Δ.Ε.Π.Π.Σ. ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ---------- 150

ΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΙ ΣΤΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (2003): ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ---------- 150

Δημήτριος Βοζίκης ---------- *150*
Οι τροποι διδασκαλιας των νεων Προγραμματων Σπουδων και των Οδηγων Εκπαιδευτικου του Δημοτικου Σχολειου ---------- 151
Γιώργος Γρόλλιος ---------- *151*
Σύγχρονες Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: Μια πρόταση, εστιασμένη στο μοντέλο της συμμετοχικής μάθησης ---------- 151
Πέτρος Χαραβιτσίδης ---------- *151*
Γεώργιος Ευσταθίου ---------- *151*
Αναθεώρηση σχολικού κεφαλαίου Ιστορίας με βάση παιδαγωγικά και διδακτικά κριτήρια: Μια πρόταση συγγραφής σύγχρονου διδακτικού υλικού ---------- 152
Μαριλένα Ζίγγα ---------- *152*
Ανάπτυξη της ενεργού πολιτειότητας: Διδακτικό σενάριο για την ανακύκλωση στο νηπιαγωγείο με τη χρήση της τέχνης ---------- 153
Σοφία Κοντονασάκη ---------- *153*
Θεόδωρος Ελευθεράκης ---------- *153*
Νεα Αναλυτικα Προγραμματα Σπουδων και διαμορφωση του επαγγελματισμου των εκπαιδευτικων ------- 154
Μαρία Λιακοπούλου ---------- *154*
Παιδαγωγικές διαστάσεις της δημοκρατικής πολιτότητας: Ανάλυση των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων του Π.Σ. «Δράσεις Ενεργού Πολίτη» για το νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο -------- 155
Ειρήνη Μαυροκεφαλίδου ---------- *155*
Αναστάσιος Σιάτρας ---------- *155*
Τα Αρχαια Ελληνικα και η Ιστορια στο σχολειο με βαση τα σχολια και τα αρθρα της *Νεας Παιδειας* απο το 1976 εως και το 2020 ---------- 156
Παναγιώτης Μητρούλιας ---------- *156*
Συγκριτική μελέτη των παιδαγωγικών «λόγων» στα προγράμματα σπουδών προσχολικής εκπαίδευσης Δανίας, Τουρκίας και Ελλάδας ---------- 157
Αλέξανδρος Μόκιας ---------- *157*
Αναστάσιος Σιάτρας ---------- *157*
Συγκριτική μελέτη των Αναλυτικών Προγραμμάτων του μαθήματος της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο, με έστιαση στη αξιοποίηση του ελληνικού λαϊκού παραμυθιού ---------- 158
Βικτωρία Μπαλντούκα ---------- *158*
Οι παιδαγωγικές καινοτομίες των νέων σχολικών εγχειριδίων της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο και Γενικό Λύκειο) ---------- 158
Δημήτριος Μυλωνάς ---------- *158*
Ζαφειρώ Φραγκάκη ---------- *158*
Πολιτική Κοινωνικοποίηση στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: Ο ρόλος των σχολικών εγχειριδίων της «Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής» στη διαμόρφωση πολιτικής ταυτότητας ---------- 160
Χαρά Νικολάου ---------- *160*
Η μεθοδος της διερευνητικης δραματοποιησης στην εκπαιδευση για την αειφορο αναπτυξη: Μια διδακτικη προσεγγιση για το Δημοτικο Σχολειο ---------- 160
Αλεξία Παπακώστα ---------- *160*
Μαρία Μπιμπούδη ---------- *160*
Μυρτώ Κολιοπούλου ---------- *160*
Η διαχρονικη θεση των νεοελληνικων γλωσσικων ποικιλιων στο εκπαιδευτικο συστημα Ελλαδας και Κυπρου: συγκριτικη αποτιμηση βασει των Αναλυτικων Προγραμματων Σπουδων ---------- 162
Όλγα Τσόκα ---------- *162*

ΆΞΟΝΑΣ 9: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ: ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ, ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ ---------- 163

Η καθαρση ως παιδαγωγικη διεργασια: Ψυχολογικες προεκτασεις της αρχαιας τραγωδιας στη διαμορφωση ηθικης και συναισθηματικης νοημοσυνης των μαθητων ---------- 163
Μαρία-Αγορή Γραββάνη ---------- *163*

Συγκριτική διερεύνηση των αντιλήψεων εκπαιδευτικών πρωτοβαθμιας εκπαίδευσης σχετικα με τη μαθηση μεσω διερευνησης στις φυσικες επιστημες και την ιστορια ---------- 164
Αθηνά Κούτσιανου ---------- *164*
Αναστάσιος Εμβαλωτής ---------- *164*
Σύγχρονες προσεγγίσεις της ηθικής και θρησκευτικής ανάπτυξης των μαθητών στο πλαίσιο της σχολικής θρησκευτικής εκπαίδευσης ---------- 165
Μερελή Μαρία ---------- *165*
Η επίδραση του Οδηγικού Παιδαγωγικού Προγραμματος στην καλλιεργεια της δημιουργικης σκεψης των παιδιων ηλικιας 7-10 ετων ---------- 166
Αριάδνη Μουδάτσου ---------- *166*
Κωνσταντίνα Τσώλη ---------- *166*
Θωμάς Μπαμπάλης ---------- *166*
Διερεύνηση απόψεων υποψηφίων εκπαιδευτικών για την αποτελεσματικοτητα της μικροδιδασκαλιας στο πλαισιο αναπτυξης των επαγγελματικων τους δεξιοτητων ---------- 167
Θεοδώρα Παπαγεωργίου ---------- *167*
Ιωσήφ Φραγκούλης ---------- *167*
Βιωματικη και συνεργατικη μαθηση στην πραξη: Έρευνα παρατηρησης ---------- 167
Παναγιώτης Ι. Σταμάτης ---------- *167*
Μερόπη Ι. Νταβλαμάνου ---------- *167*
Καινοτομες δρασεις και νεες τεχνολογιες στην εκπαιδευση: βιωματικες προσεγγισεις και δυνατοτητες διαθεματικων προεκτασεων των φιλολογικων μαθηματων ---------- 168
Αθηνά Χρόνη ---------- *168*
Στασεις των εκπαιδευτικων πρωτοβαθμιας εκπαιδευσης προς το παιδικο τραυμα και την ενημερη για το τραυμα φροντιδα ---------- 170
Ειρήνη-Κυριακή Χρόνη ---------- *170*
Ευαγγελία Γαλανάκη ---------- *170*
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης ---------- *170*

ΆΞΟΝΑΣ 10: ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΑ ΚΑΙ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ---------- 171

Παραβατικη συμπεριφορα και σχολικος εκφοβισμος: αντιληψεις Συμβουλων Σχολικης Ζωης και Διευθυντων/τριων του Νομου Ιωαννινων -Μελετη περιπτωσης ---------- 171
Κωνσταντίνα Διαμάντη ---------- *171*
Αποκρυψη των φαινομενων της σχολικης βιας και του εκφοβισμου απο τους μαθητες ---------- 172
Γεώργιος Θραψανιώτης ---------- *172*
Ο ρολος της σχολικης διαμεσολαβησης στις ενδοσχολικες συγκρουσεις ---------- 172
Γεωργία Κατσαρδή ---------- *172*
Θεόδωρος Γούπος ---------- *172*
Το φαινομενο της σχολικης βιας και του εκφοβισμου: Η παρουσια καταθλιπτικων συμπτωματων ως επιδραστικος παραγοντας της εμπλοκης μαθητων/τριων σε περιστατικα βιας και εκφοβισμου ---------- 173
Μαρία Κοκκιάδη ---------- *173*
Αναγνωριση των συναισθηματων μεσα απο αφηγησεις λαϊκων παραμυθιων: Σχολικος εκφοβισμος -------- 174
Αναστασία Ν. Μαργέτη ---------- *174*
Ομοφοβικος λογος μαθητων στο σχολειο: Ποιοτικη αναλυση των παρατηρησεων, των ερμηνειων και των αντιδρασεων των εκπαιδευτικων δευτεροβαθμιας εκπαιδευσης ---------- 175
Χρυσούλα Ρακοπούλου ---------- *175*
Αντιγόνη-Άλμπα Παπακωνσταντίνου ---------- *175*
Η προληψη του σχολικου εκφοβισμου μεσα απο τα εργαστηρια δεξιοτητων: Μελετη περιπτωσης στην Πρωτοβαθμια Εκπαιδευση ---------- 176
Φωτεινή Ριζοπούλου ---------- *176*
Ελένη Νικολάου ---------- *176*
Το συστημα ποινικης δικαιοσυνης στην Ελλαδα ανταποκρινεται στις αναγκες ενος ανηλικου θυματος; --- 177
Χαράλαμπος Σφέτσος ---------- *177*
Ιωάννης Δρίτσας ---------- *177*

Αυγουστίνος Λαδάς ---------- *177*

Διαχειριση αναφορας περιστατικου στην ψηφιακη πλατφορμα stop-bullying.gov.gr: Μελετη περιπτωσης σε Δημοτικο Σχολειο της Δυτικης Αττικης ---------- 178

Τάγαρης Παναγιώτης ---------- *178*

Η κοινωνική και συναισθηματική επάρκεια ως προστατευτικός παράγοντας απέναντι στην παρεκκλίνουσα συμπεριφορά μαθητών Δημοτικού ---------- 179

Ελευθέριος Φλωράς ---------- *179*

Ηλίας Βασιλειάδης ---------- *179*

Ιωάννα Δημητριάδου ---------- *179*

ΆΞΟΝΑΣ 11: ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---------- 180

Η σχεση της αυτοαποτελεσματικοτητας με την ψυχικη υγεια φοιτητων και φοιτητριων με και χωρις Ειδικες Μαθησιακες Δυσκολιες και ο διαμεσολαβητικος ρολος της διεκδικητικοτητας ---------- 180

Βαρβάρα Παντελαίου ---------- *180*

Φαίη Αντωνίου ---------- *180*

Αποψεις φοιτητων και φοιτητριων για τον μεταβαλλομενο ρολο του/της εκπαιδευτικου ---------- 181

Αικατερίνη Παντελοπούλου ---------- *181*

Σταύρος Στεφανόπουλος ---------- *181*

Παναγιώτα Σαπουνά ---------- *181*

Εισαγοντας τη Διαλογικοτητα στην Εκπαιδευση: Εφαρμογες της θεωριας του διαλογικου εαυτου στις συνεντευξεις με τους γονεις ---------- 181

Δέσποινα Σακουλογέωργα ---------- *181*

Αθανάσιος Βέρδης ---------- *181*

Γεωργία Γκαντώνα ---------- *181*

Επαγγελματικος Προσανατολισμος μαθητων και μαθητριων Λυκειου με δυσλεξια: Ο ρολος των ψυχοκοινωνικων παραγοντων και των εργαλειων αξιολογησης ---------- 182

Κατερίνα Τσιβελή ---------- *182*

Φαίη Αντωνίου ---------- *182*

ΆΞΟΝΑΣ 12: ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ---------- 183

Η εκπαιδευτικη ενταξη των αναπηρων φοιτητριων και φοιτητων στο Πανεπιστημιο: Η περιπτωση του Παιδαγωγικου Τμηματος Δημοτικης Εκπαιδευσης του Αριστοτελειου Πανεπιστημιου Θεσσαλονικης ------ 183

Μαριαλένα Γκουγκουλιάνα ---------- *183*

Αικατερίνη Καραθάνου ---------- *183*

Λαμπρίνα Γιώτη ---------- *183*

Η χρηση του Θεατρου Σκιων ως παιδαγωγικου και πολιτισμικου εργαλειου ικανου να υποστηριξει και να ενισχυσει την ενταξη παιδιων με κινητικες αναπηριες στη σχολικη ταξη ---------- 185

Κωνσταντίνος Δρούμπαλης ---------- *185*

Ιωάννης Καμαριανός ---------- *185*

Η συμβολη της θεραπευτικης ιππασιας στην αναπτυξη και ευημερια παιδιων με αυτισμο: Οφελη και επιπτωσεις στη ζωη τους ---------- 186

Αικατερίνη Καραθάνου ---------- *186*

Μαρία Λίτσα ---------- *186*

Η απωλεια στον αυτισμο: Απεικονιση μεσα απο επιλεγμενες ταινιες ---------- 187

Αναστασία Κατσούγκρη ---------- *187*

Ιωάννης Δημάκος ---------- *187*

Η Τεχνητη Νοημοσυνη ως καταλυτης εμπλοκης και εσωτερικου κινητρου στη εκμαθηση φυσικων επιστημων απο μαθητες που βρισκονται στο φασμα του αυτισμου ---------- 188

Κωνσταντίνα Κότσαρη ---------- *188*

Ζαχαρούλα Σμυρναίου ---------- *188*

Η επιδραση της μουσικοθεραπειας στη βελτιωση των δεξιοτητων επικοινωνιας παιδιων με Διαταραχη Αυτιστικου Φασματος: Εστιαση σε ρυθμο, μελωδια, τονο και παυσεις ---------- 189

Γεώργιος Κυριακόπουλος ---------- *189*

Παρασκευή Πουλογιαννοπούλου ---------- *189*
Η γνωση γραπτου λεξιλογιου απο κωφους/βαρηκοους μαθητες στη δευτεροβαθμια εκπαιδευση: Προεκτασεις για την ενισχυση των γλωσσικων δεξιοτητων στην πρωτοβαθμια εκπαιδευση ---------- 190
Ευαγγελία Κυρίτση ---------- *190*
Αφηγηματικες βιογραφιες και συγκροτηση διδακτικων δυαδων στην Παραλληλη Στηριξη ---------- 190
Σοφία Κώτση ---------- *190*
Σπυρίδων-Γεώργιος Σούλης ---------- *190*
Η προβλεπτικη σχεση πραγματολογικου λογου και συμπεριφορας σε παιδια 6-7,5 ετων με ΔΕΠ/Υ: Μια διαχρονικη μελετη ---------- 191
Μαρία Μπραγουδάκη ---------- *191*
Φαίη Αντωνίου ---------- *191*
Η αναπηρία «ως κοινωνική κατασκευή» και η συμβολή της στη συνεκπαίδευση μαθητών «με» και «χωρίς» αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: μια παρατήρηση Τμήματος Ένταξης σε Γυμνάσιο Γενικής Αγωγής ---------- 192
Μαρία Παπαδημητρίου ---------- *192*
Ελένη Κεραμάρη ---------- *192*
Ιωάννης Φύκαρης ---------- *192*
Επιδραση φωνολογικης παρεμβασης στο μοτιβο πλευριωσης του γραπτου λογου παιδιων με κινδυνο εμφανισης δυσλεξιας χρησιμοποιωντας την τεχνικη του λειτουργικου διακρανιακου υπερηχου Doppler --- 193
Αναστασία-Κωνσταντίνα Παπαδοπούλου ---------- *193*
Μαριέττα Παπαδάτου-Παστού ---------- *193*
Αλληλεπιδραση στο σχολικο πλαισιο μεταξυ εκπαιδευτικων και μαθητων με αναπηρια και μαθησιακες δυσκολιες: Η εξελικτικη πορεια της σχεσης αυτης στο περασμα των χρονων ---------- 194
Μαρίνα Χερούλη ---------- *194*
Παρασκευή Πουλογιαννοπούλου ---------- *194*

ΆΞΟΝΑΣ 13: ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ---------- 196

Καλλιεργωντας την κριτικη γλωσσικη επιγνωση μαθητων και μαθητριων Δημοτικου μεσα απο αντιρατσιστικα κειμενα ---------- 196
Ράνια Καραχάλιου ---------- *196*
Απο το σπιτι στην ταξη: Δημιουργωντας γεφυρες εμπιστοσυνης και διαυλους επικοινωνιας σχολειου - οικογενειας μεσα απο την αξιοποιηση των πολυγραμματισμων ---------- 196
Ευαγγελία Κοσμίδου ---------- *196*
Αγγελική Τουρίκη ---------- *196*
Συμπεριληψη και ενσυναισθηση στη Δ' Δημοτικου, μεσα απο το σαρακατσανικο παραμυθι «Τα Κουβαρια» 197
Ανδρονίκη Λάλου ---------- *197*
Κριτικη Παιδαγωγικη και εικαστικη συνεργατικοτητα: Κοινωνικοποιηση του ανθρωπου-πολιτη/πολιτιδας μεσω της τεχνης ---------- 198
Γιώργος Πανταζής ---------- *198*
Αξιολογηση εκπαιδευτικων: αποψεις και εμπειριες ---------- 199
Μαρίνα Σούνογλου ---------- *199*
Στυλιανή Λυτσιούση ---------- *199*
Απο το STS στο STEM: Μια κριτικη προσεγγιση στην εκπαιδευση STEM ---------- 200
Θεοπούλα (Πωλίνα) Χρυσοχού ---------- *200*
Γιάννα Κατσιαμπούρα ---------- *200*
Κωνσταντίνος Σκορδούλης ---------- *200*

ΆΞΟΝΑΣ 14: ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---------- 201

Η αφηγηση φανταστικων και προσωπικων ιστοριων παιδιων που χαρακτηριζονται ως υψηλου κινδυνου για να αναπτυξουν μαθησιακες δυσκολιες ---------- 201
Ελένη Βρετουδάκη ---------- *201*
Παναγιώτα Αλεξίου ---------- *201*
Μαρία Κυπριωτάκη ---------- *201*

Η Τεχνητη Νοημοσυνη ως παιδαγωγικο εργαλειο: Απο την εξατομικευμενη μαθηση στη συμπεριληπτικη εκπαιδευση ---------- 202
Κωνσταντίνος Καλέμης ---------- *202*
Η καλλιεργεια της φιλαναγνωσιας ως εργαλειο προωθησης της διαπολιτισμικης προσεγγισης στην προσχολικη εκπαιδευση: Το παραδειγμα ενος σχεδιου δρασης για την αναπτυξης μιας συμπεριληπτικης σχολικης κουλτουρας ---------- 203
Μαρία Καραγιάννη ---------- *203*
Διαμορφωση της επαγγελματικη ταυτοτητας και του επαγγελματικου ρολου εκπαιδευομενων εκπαιδευτικων μεταπτυχιακου προγραμματος σπουδων στην ειδικη εκπαιδευση: διερευνωντας την προοπτικη διαμορφωσης ενταξιακου επαγγελματικου ρολου και ταυτοτητας σε ενα πλαισιο εξειδικευσης στην ειδικη εκπαιδευση ---- 204
Αικατερίνη Μίχα ---------- *204*
Όταν η Λογοτεχνια μιλα με τα χερια: Η Νοηματικη Γλωσσα ως γεφυρα συμπεριληψης στη σχολικη πραξη 205
Ευαγγελία Πάντελη ---------- *205*
Δέσποινα Ακριώτου ---------- *205*
Το εικονογραφημενο παιδικο βιβλιο ως εργαλειο αποδοχης των παιδιων με αυτισμο σε μια συμπεριληπτικη ταξη: Πιλοτικο προγραμμα παρεμβασης ---------- 206
Ειρήνη Πρέκα ---------- *206*
Ευαγγελία Γαλανάκη ---------- *206*
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης ---------- *206*
Υπαιθρια μαθηση και συμπεριληψη: Η περιπτωση της Φινλανδιας μεσα απο ενα προγραμμα Erasmus+-- 207
Ασημίνα Ρήγα ---------- *207*
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης ---------- *207*
Το εκπαιδευτικο παιχνιδι και η τεχνη ως εργαλεια συμπεριληψης: ερευνα σε προσχολικα και σχολικα περιβαλλοντα ---------- 207
Μαρία Σακελλαρίου ---------- *207*
Παναγιώτα Στράτη ---------- *207*
Πολυξένη Μήτση ---------- *207*
Ροδόκλεια Αναγνωστοπούλου ---------- *207*
Αικατερίνη Παπουτσή ---------- *207*

ΆΞΟΝΑΣ 15: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ---------- 209

Η προταση της επιτροπης Ταλιαδουρου για τα ΑΕΙ και η εισηγηση της επιτροπης Δοξιαδη για τα μεταπτυχιακα στην Ελλαδα (1976-1977) ---------- 209
Τριαντάφυλλος Δούκας ---------- *209*
Οι πρωτες αποφοιτες της Φιλοσοφικης Σχολης Θεσσαλονικης (1930-1950) και η δραση τους στη δημοσια σφαιρα ---------- 209
Βαΐα Ίγγιλις ---------- *209*
Βασίλης Α. Φούκας ---------- *209*
Η δημογραφικη κατασταση και η εκπαιδευση στα χρονια της Χουντας (1967–1974): Η περιπτωση της Πρωτοβαθμιας Εκπαιδευσης του Νομου Πιερίας ---------- 210
Στέργιος Ι. Καλλέργης ---------- *210*
Τοπικη ιστορια και σχολεια: Η περιπτωση των σχολικων μοναδων στην περιοχη Ελαφινας της Πρωτοβαθμιας Εκπαιδευσης Πιεριας (1950–1975) ---------- 211
Στέργιος Ι. Καλλέργης ---------- *211*
Οργανωση και λειτουργια της δημοσιας και ιδιωτικης εκπαιδευσης. Η εκπαιδευση στην περιοχη του Έβρου: το παραδειγμα του Διδυμοτειχου ---------- 212
Ελένη Καλιούνη ---------- *212*
Μεταρρυθμιση η Αντιμεταρρυθμιση; Εκπαιδευτικες και κοινωνικες αντιστασεις στο πειραμα Κοντογιαννοπουλου τη δεκαετια του ’90 ---------- 213
Οσία Κενανίδου ---------- *213*
Η παιδαγωγικη διασταση του λειτουργικου χρονου στη Βυζαντινη λειτουργικη ποιηση ---------- 214
Θεώνη Κολλυροπούλου ---------- *214*
Εφημεριδα Φοιτητης (1971-1973): Μια κριτικη προσεγγιση ---------- 214

Μιχαέλα Νάκου ---- *214*
Λιγο πριν, λιγο μετα: Εκπαιδευτικα προβληματα και παιδαγωγικες ανησυχιες στο ελευθερο ελληνικο κρατος λιγο πριν την εναρξη του Εμφυλιου ---- 215
Παυλίνα Νικολοπούλου ---- *215*
Ο Γληνος και η στοιχειωδης δημοτικη εκπαιδευση στην Ελλαδα στις αρχες του 20ου αιωνα: Κριτικη και προτασεις βελτιωσης ---- 216
Βασίλειος Σολωμός ---- *216*
«Ἡ Σχολη πρεπει νά εἶναι αυστηροτερα κατα τήν ἀπονομην διδακτορικῶν διπλωματων»: Οι πρωτοι διδακτορες της Φιλοσοφικης Σχολης του Πανεπιστημιου Θεσσαλονικης (1932-1942) - θεματικες, διαδικασιες, εκπαιδευτικες τροχιες ---- 216
Ζήσης Σταμπουλής ---- *216*
Βασίλης Α. Φούκας ---- *216*
Η φωνη των μαθητριων ως απαντηση στο «δραμα» του Διδασκαλειου Θηλεων Θεσσαλονικης: μια προοδευτικη δραση που επεφερε τη συντηρητικη αντιδραση ---- 217
Δέσποινα Τσίντζα ---- *217*
Η ιδρυση του ΕΟ και η πορεια του: Επισημανσεις για τη συμβολη του στην εκπαιδευτικη αναγεννηση της Ελλαδας ---- 218
Στυλιανή Χαντζή ---- *218*

ΆΞΟΝΑΣ 16: ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ---- 220

Έχει θέση η Φιλοσοφία για Παιδια (ΦγΠ) σε μια «κοινωνια της επιδοσης»; ---- 220
Χριστίνα Αναστασιάδου ---- *220*
Η φιλοσοφια της εκπαιδευσης του L. S. Vygotsky ---- 220
Θεόδωρος Βαβίτσας ---- *220*
Η συμβολη της Θεωριας Πολυπλοκοτητας στην ανανεωση της φιλοσοφιας της εκπαιδευσης ---- 221
Μαρία Γκέβρου ---- *221*
Δημήτριος Σταμοβλάσης ---- *221*
Ο ρολος του εκπαιδευτικου στην αναπτυξη της πολιτικης συνειδησης των μαθητων και οι προκλησεις του εργου του ---- 222
Αναστασία Δημητρακοπούλου ---- *222*
Η Παιδεια υπο το πρισμα του αρθρου 5 του ελληνικου Συνταγματος: Παραγοντας για την αναπτυξη ολων των εκφανσεων της προσωπικοτητας ---- 223
Δέσποινα Κώτση ---- *223*

ΆΞΟΝΑΣ 17: ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ: ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ, ΣΧΟΛΙΚΗ ΑΠΟΤΥΧΙΑ, ΣΧΟΛΙΚΗ ΔΙΑΡΡΟΗ, ΕΥΑΛΩΤΕΣ ΟΜΑΔΕΣ, ΑΠΟΤΥΠΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ---- 225

Απο τη σχολικη αποτυχια στην ακαδημαϊκη επιτυχια: Εκπαιδευτικες διαδρομες φοιτητων και φοιτητριων και αποφοιτων Ρομα ---- 225
Φωτεινή Καλογερογιάννη ---- *225*
Εκπαιδευση και κοινωνικη κινητικοτητα στην Ελλαδα: Εξετάζοντας την ελληνικη ιδιομορφια στο ιστορικο και κοινωνικο της πλαισιο ---- 225
Τρύφων Κωστόπουλος ---- *225*
Γεώργιος Ευσταθίου ---- *225*
Γλωσσικα εγχειριδια στις Ζωνες Εκπαιδευτικης Προτεραιοτητας (ΖΕΠ): Αποψεις εκπαιδευτικων για την καταλληλοτητα και οι αντισταθμιστικες πρακτικες αναζητησης συμπληρωματικου υλικου ---- 226
Γεώργιος Λαδιάς ---- *226*
Χρήστος Ζάγκος ---- *226*
Προαγοντας τη σχολικη επιτυχια μεσα απο την ενισχυση της γονεϊκης εμπλοκης: Στρατηγικες και προοπτικες ---- 227
Συμεών Νικολιδάκης ---- *227*
Σοφία Χάσκου ---- *227*

Εκπαίδευση και Αφηγήσεις Ζωής ως συμπληρωματικά εργαλεία στη λειτουργία των θεραπευτικών κοινοτήτων ---------- 228
Αικατερίνη Ντάφλου ---------- *228*
Βασίλης Καταγής ---------- *228*
Αξίες, Δημοκρατια και Εμπιστοσυνη: Προς μια διερευνηση αξιων των αυριανων εκπαιδευτικων στο συγχρονο ελληνικο μεταμνημονιακο συγκειμενο ---------- 229
Επαμεινώνδας Παναγόπουλος ---------- *229*
Ραφαέλα Θεοφανοπούλου ---------- *229*
Ανθή Αδαμοπούλου ---------- *229*
Ιωάννης Καμαριανός ---------- *229*
Ειναι κι αυτο παιδι οπως τα αλλα…»: Ο ρευστος ρατσιστικος λογος στο πλαισιο της ρητορικης της ισοτητας 230
Μενέλαος Τζιφόπουλος ---------- *230*
Ντανιέλα Σκραπάλλι ---------- *230*

ΆΞΟΝΑΣ 18: ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ-ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ---------- 232

Ενεργητικη μαθηση στην εξ αποστασεως εκπαιδευση ενηλικων: Μυθοι που επιμενουν, πρακτικες που αποδιδουν ---------- 232
Ευαγγελία Γεραζούνη ---------- *232*
Γεωργία Αγαθαγγέλου ---------- *232*
Λαμπρίνα Γιώτη ---------- *232*
Διαπολιτισμικη Ευαισθητοποιηση και Εκπαιδευση Ενηλικων: Επιμορφωση δημοσιων υπαλληλων σε ενα μεταβαλλομενο κοινωνικο τοπιο ---------- 233
Θωμαΐτσα Θεοδωρακοπούλου ---------- *233*
Αγγελική Μπουρμπούλη ---------- *233*
Αποψεις των εκπαιδευτικων της Πρωτοβαθμιας Εκπαιδευσης για τους παραγοντες που επιδρουν στην επαγγελματικη ικανοποιηση ---------- 234
Θεοφάνης Λαλιώτης ---------- *234*
Άννα Τσιμπουκλή ---------- *234*
Κωνσταντίνα Τσώλη ---------- *234*
Αλεξόπουλος Νικόλαος ---------- *234*
Η προσωπικη, κοινωνικη και μεταγνωστικη ικανοτητα στα νεα προγραμματα σπουδων Λογοτεχνιας της Δευτεροβαθμιας Εκπαιδευσης ---------- 235
Αντωνία Σαμαρά ---------- *235*
Εμποδια συμμετοχης σε προγραμματα εκπαιδευσης ενηλικων: Μελετη περιπτωσης στα Κεντρα Επαγγελματικης Καταρτισης Γεωργιος Γεννηματας Ροδου ---------- 236
Ιωσήφ Φραγκούλης ---------- *236*
Ευάγγελος Ανάγνου ---------- *236*
Τριαντάφυλλος Γεωργιάδης ---------- *236*
Βιογραφια -Δια βιου Μαθηση- (δια)μορφωση: η περιπτωση ακτιβιστ(ρι)ων με αναπηρια ---------- 237
Ανθή Χατζηπέτρου ---------- *237*

ΆΞΟΝΑΣ 19: ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ---------- 239

Η Ενημερωμενη-για-το-Τραυμα Προσεγγιση στην Εκπαιδευση Μαθητων με Προσφυγικη Βιογραφια ------- 239
Ειρήνη Αδαμοπούλου ---------- *239*
Η παρουσια «εσω-ομαδων» και οι διομαδικες συγκρουσεις σε συγχρονα πολυπολιτισμικα σχολικα περιβαλλοντα: Παρατηρησεις στο πλαισιο μιας δρασης ---------- 240
Σπύρος Αραβανής ---------- *240*
Οι προσδοκιες των εκπαιδευτικων ως προς τη σχολικη επιδοση των μεταναστων στην Πρωτοβαθμια Εκπαιδευση ---------- 240
Μαρία – Παναγιώτα Αργυροπούλου ---------- *240*
Ιωάννης Δημάκος ---------- *240*

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΑ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΚΑΛΛΙΕΡΓΩΝΤΑΣ ΤΗ ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΕΡΓΗ ΠΟΛΙΤΕΙΟΤΗΤΑ ---------- 241
Μαρία Βλάχου ---------- *241*
Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ---------- 242
Δημήτριος Βουνάσης ---------- *242*
Η ΦΟΡΜΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΩΣ ΜΕΣΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΤΑΞΗ ---------- 243
Χριστιάννα Θεολογίτου ---------- *243*
Ευγενία Μαγουλά ---------- *243*
ΚΑΛΛΙΕΡΓΩΝΤΑΣ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΗ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ ---------- 244
Αικατερίνη Κοκκινάκη ---------- *244*
Παρασκευή Πουλογιαννοπούλου ---------- *244*
Η «ΑΛΙΚΗ» ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ: ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ---------- 245
Σοφία Μακρίδου ---------- *245*
ΚΑΤΑΚΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ: ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ---------- 246
Παναγιώτης Παναγόπουλος ---------- *246*
Άγγελος Γκοντέλος ---------- *246*
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ ΣΤΟΥΣ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΑΚΟΥΣ ΣΤΑΘΜΟΥΣ: ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ ΚΑΙ ΒΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗ ---------- 247
Ελένη Σωτηροπούλου ---------- *247*

ΆΞΟΝΑΣ 21: ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΈΡΕΥΝΑ---------- 248

Η ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ, Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ: ΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---------- 248
Απόστολος Δερμεντζόπουλος ---------- *248*
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΜΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ---------- 249
Κωνσταντία Κατέρη ---------- *249*
Μιχαήλ Χριστοδούλου ---------- *249*
ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ---------- 249
Κωστούλα-Ελευθερία Μητράκα---------- *249*
Μαρία Παυλή Κορρέ ---------- *249*
Ευαγγελία Μαυρικάκη ---------- *249*
Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ------ 250
Κωνσταντίνος Μυταλούλης---------- *250*
ΤΟ ΡΙΨΟΚΙΝΔΥΝΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ: ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ---------- 251
Ζωή Νικηφορίδου ---------- *251*
Αγγελική-Νίκη Σγουρού---------- *251*
ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΕΘΟΓΡΑΦΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ------ 252
Άννα-Ελένη Πολύδωρα ---------- *252*
Ο 3ΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΟΝ 21Ο ΑΙΩΝΑ (ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ) ---------- 253
Κυριακή-Χριστίνα Σιδηροπούλου ---------- *253*
Άγγελος Καβασακάλης---------- *253*
ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ-ΠΟΛΙΤΗ ΩΣ ΘΕΜΕΛΙΟΣ ΛΙΘΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ---------- 254
Κατερίνα Σαρικάκη---------- *254*
Ουρανία-Μαρία Βεντίστα---------- *254*
Αγγελική Χατζηεφραιμίδου---------- *254*
Παναγιώτα Δίγκογλου ---------- *254*

ΆΞΟΝΑΣ 22: ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ---------- 256

Το πολυπαραστατικο εικονοβιβλιο (wimmelbook) ως μεσο γνωριμιας με τον πολιτισμο: Το παραδειγμα της Γερμανιας ---------- 256
Όλγα-Άρτεμις Βιδάλη ---------- *256*
Οπτικοακουστικη και κινηματογραφικη παιδεια στην εκπαιδευση: Δρασεις και συνεργασιες του ΕΚΚΟΜΕΔ - 256
Κατερίνα Βιρβιδάκη ---------- *256*
Θεοδώρα Μαλλιαρού ---------- *256*
Ολιστικη παιδεια στο σχολικο περιβαλλον-Σχολικες δρασεις με νου, καρδια και πραξη: Μια μελετη καινοτομων προγραμματων Περιβαλλοντικης Εκπαιδευσης, Αγωγης Υγειας και Πολιτιστικων Θεματων, βασισμενη σε μια ευρεια εκπαιδευτικη εμπειρια απο σχολεια της Πρωτοβαθμιας Εκπαιδευσης ---------- 257
Αικατερίνη Γαβρά ---------- *257*
Αξιοποιωντας τη μουσικη στη διδασκαλια της ελληνικης γλωσσας ως ξενης σε φοιτητες και φοιτητριες Erasmus ---------- 258
Αλεξάνδρα Γαλάνη ---------- *258*
Ειρήνη Νικολάου ---------- *258*
Έρευνα Δρασης για την αποδοχη της ετεροτητας σε Δημοτικο Σχολειο με εφαλτηριο την τεχνη ---------- 259
Ειρήνη-Φαίδρα Γκουγκουλούλη ---------- *259*
Virtual Art Museum: Ένα εικονικο Μουσειο Τεχνης για ατομα με ειδικες εκπαιδευτικες αναγκες η/και αναπηρια ---------- 260
Ερμιόνη Δελή ---------- *260*
Αγγελική Θεοδόση ---------- *260*
Δημήτρης Χριστογιάννης ---------- *260*
Γεωργία Χαλβατσιώτη ---------- *260*
Πολιτιστικη και Καλλιτεχνικη Εκπαιδευση μεσα απο εφαρμογες Τεχνητης Νοημοσυνης ---------- 261
Απόστολος Δερμεντζόπουλος ---------- *261*
Αναστασία-Ζωή Σουλιώτου ---------- *261*
Το βρεφικο θεατρο στην Ελλαδα μεσω αναλυσης δραματουργικων στοιχειων παρασταseων για βρεφη ---------- 262
Δημήτριος Δημητριάδης ---------- *262*
Η Τεχνη ως γεφυρα μαθησης: Διδακτικες προσεγγισεις με τη συζευξη παιδαγωγικης, τεχνολογιας και γνωσης περιεχομενου ---------- 263
Μαρία Δημάκη-Ζώρα ---------- *263*
Αιμιλία Καραντζούλη ---------- *263*
Όταν τα εργα τεχνης ζωντανευουν μεσα σε νεα εργα τεχνης: Αναπλαισιωση και διεικονικοτητα απο τις εικαστικες τεχνες στα κομικς ---------- 264
Γιάννης Κουκουλάς ---------- *264*
Παμε μια βολτα στον χρονο; Δημιουργια ομαδικου παραμυθιου μαθητων απο τις εικονες του σχολικου ημερολογιου ---------- 264
Αναστασία Μαργέτη ---------- *264*
«Το γαλα των ονειρων»: Το ποιητικο και καλλιτεχνικο εργο της Leonora Carrighton και η διδακτικη αξιοποιηση του ---------- 265
Βασιλική Οικονομοπούλου ---------- *265*
Τζίνα Καλογήρου ---------- *265*
Το μαθημα των Εικαστικων στην πρωτοβαθμια και δευτεροβαθμια εκπαιδευση απο τη σκοπια των γονεων ---------- 266
Ρόζα Πλαστήρα ---------- *266*
Λογοτεχνια και Τεχνη στο Δημοτικο Σχολειο ---------- 267
Βασιλική Ρεσβάνη ---------- *267*
Ρομποτικη τεχνη στην πρωτοβαθμια εκπαιδευση: Καλες πρακτικες και προτασεις συμπεριληψης ---------- 268
Αναστασία-Ζωή Σουλιώτου ---------- *268*
Μαρία Γάτσου ---------- *268*
Χριστίνα Συριοπούλου-Δελλή ---------- *268*
«Σκηνες» απο το 1624: Εκπαιδευτικες διαστασεις του Παπα του Γαλιλαιου ---------- 269
Κωνσταντίνα Στεφανίδου ---------- *269*

Η ΚΟΥΚΛΑ ΩΣ ΜΕΣΟ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΤΩΝ ΕΜΦΥΛΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ---------- 269
Γιάννης Χρηστάκος ---------- *269*
Μαρία Φίνου ---------- *269*

ΆΞΟΝΑΣ 23: ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ---------- 271

ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΤΙΚΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ ΤΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΗΜΕΡΙΑ (WELLBEING) ΤΟΥΣ ---------- 271
Χρυσή Βομβογιάννη ---------- *271*
Δέσποινα Καλεσοπούλου ---------- *271*
ΔΩΜΑΤΙΑ ΑΠΟΔΡΑΣΗΣ ΣΕ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ---------- 272
Αναστασία Δοξανάκη ---------- *272*
Μυρτώ Ντούσκου ---------- *272*
Αθηνά Παπαδοπούλου ---------- *272*
Δήμητρα Πελέκη ---------- *272*
Γεωργία Φέρμελη ---------- *272*
ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΙΔΙΚΑ ΚΟΙΝΑ: ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ ---------- 273
Μαρίνα Τασακλάκη ---------- *273*
Ιφιγένεια Αναγνώστου ---------- *273*
Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΝΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ: ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΠΡΟΠΑΠΠΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΓΙΑΓΙΑΣ ΣΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΡΕΘΥΜΝΟΥ ---------- 274
Σοφία Τρούλη ---------- *274*
Ελευθερία Αβάτζου ---------- *274*

ΆΞΟΝΑΣ 24: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΝΕΟΥΣ, ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΑΓΝΩΣΙΑΣ ---------- 275

ΚΑΛΛΙΕΡΓΩΝΤΑΣ ΤΗ ΦΙΛΑΝΑΓΝΩΣΙΑ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΩΣ ΘΕΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ: Η ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΔΟΜΗΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ---------- 275
Σταματία Γιαννά ---------- *275*
ΜΝΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΣΤΟ ΕΦΗΒΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ: ΣΥΜΒΟΛΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΣΤΗΝ ΑΤΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ---------- 276
Σταματία Γιαννά ---------- *276*
ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΑΓΝΩΣΙΑΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΩΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ---------- 276
Ειρήνη-Φαίδρα Γκουγκουλούλη ---------- *276*
«ΑΝ Τ' ΑΓΑΠΑΣ ΞΑΝΑΡΧΟΝΤΑΙ»: Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΜΝΗΣΗΣ ΣΤΟ ΠΕΝΘΟΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ -ΜΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΩΣ ΜΕΣΟ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΟΥ ΘΡΗΝΟΥΝ ---------- 277
Ελένη Δεμερτζή ---------- *277*
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης ---------- *277*
Η ΗΘΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗΣ: ΜΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ---------- 278
Βασίλειος Ζαγκότας ---------- *278*
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΠΙΦΥΛΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ---------- 279
Αικατερίνη Καλαμπαλίκη ---------- *279*
ΚΟΙΤΑ... ΝΑ ΔΕΙΣ!: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΟΥ ΚΡΙΤΙΚΟΥ ΟΠΤΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΣΕ ΒΙΒΛΙΑ ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---------- 280
Ιωάννα Καλιακάτσου ---------- *280*
Αγγελική Γιαννικοπούλου ---------- *280*
ΦΙΛΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΤΟΣ ΤΑΞΗΣ ---------- 281
Χρύσα Κουράκη ---------- *281*

Η Εφαρμογη της Θεωριας των Πολλαπλων Νοημοσυνων του Gardner μεσω της Φιλαναγνωσιας: Προαγωγη της Δημιουργικης Σκεψης στην Προσχολικη Εκπαιδευση ---------- 281
Μαρία Κυβελίδου ---------- *281*
Αναπαραστασεις της παιδικης ηλικιας και η παιδικη αντιληψη του θανατου στο *Σπιτι παιδιου* του Κυριακου Συφιλτζογλου ---------- 282
Άκης Μάντζιος ---------- *282*
Έφηβοι ηρωες στον καθρεφτη του τραγικου: Η διαμορφωση της ταυτοτητας μεσω των αρχετυπων του Άμλετ και της Αντιγονης ---------- 283
Χριστιάνα Μορφωπού ---------- *283*
Συζευξη της Δραματικης Τεχνης στην Εκπαιδευση και των Τεχνολογιων της Πληροφοριας και των Επικοινωνιων στο πλαισιο της ομαδοκεντρικης διδασκαλιας με σκοπο την καλλιεργεια της ομαδικης δημιουργικης γραφης ---------- 284
Θεοδώρα Παπαϊωάννου ---------- *284*
Κωνσταντίνος Χαρατσής ---------- *284*
Η Ελληνικη μυθολογια ως μεσο αναπτυξης δεξιοτητων γλωσσας: Μελετη περιπτωσης του δημοτικου δημοσιου σχολειου "École Élementaire Emile Barbou" στην περιοχη Carbon Blanc (Bordeaux-France) 285
Σοφία Τριανταφύλλου ---------- *285*
Δεμερτζή Ελένη ---------- *285*
Όταν το ονομα «μιλα» πριν απο τον δημιουργο: Η επωνυμια ως περικειμενικο σημειο σε παιδικα και νεανικα βιβλια του 19ου αιωνα ---------- 286
Ειρήνη Τσιρογιάννη ---------- *286*
Ανδρισμοι και λογοτεχνια: Μια προσεγγιση της πεζογραφιας του Γιωργου Θεοτοκα μεσα απο τις συγχρονες θεωριες για τον ανδρισμο ---------- 287
Κλήμης-Δημήτριος Χωλίδης ---------- *287*

ΆΞΟΝΑΣ 25: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΦΙΛΑΝΑΓΝΩΣΙΑ: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ---------- 288

Η Επιστημη για παιδια μεσα απο τα βιβλια Παιδικης Λογοτεχνιας ---------- 288
Ελένη Δεμερτζή ---------- *288*
Η λογοτεχνια ως γνωστικο αντικειμενο, αλλα και ως ενσωματη και σχεσιακη εμπειρια της εκπαιδευτικης κοινοτητας ---------- 289
Αικατερίνη Κοτσιφάκου ---------- *289*
Δημήτριος Κοτσιφάκος ---------- *289*
Συμπληρωματικο εκπαιδευτικο υλικο για την αναγνωση: Θεωρητικες προσεγγισεις και πρακτικες εφαρμογες ---------- 290
Βασιλική Νίκα ---------- *290*

ΆΞΟΝΑΣ 26: ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---------- 291

Ελληνογλωσση εκπαιδευση στις Ελληνικες Κοινοτητες της Τυνησιας: Αντιφασεις και εξελιξεις στο πλαισιο του πολιτιστικου και κοινωνικου περιβαλλοντος κατα την περιοδο της Γαλλικης Αποικιοκρατιας (1881-1956) 291
Σοφία Αργυροπούλου ---------- *291*
Μελιπαστο της Λημνου: Ένα εκπαιδευτικο ταξιδι στην παραδοσιακη τυροκομια ---------- 291
Λιουντμίλα Γκολόνταγια ---------- *291*
Η τριτη ηλικια μεσα απο τα ματια των παιδιων: Ψηφιακη αφηγηση με παραμυθια των Grimm. Μια προταση διδασκαλιας ---------- 292
Νικολέττα Ζούμπουλα ---------- *292*
Ευηλένα Καρδαμήλα ---------- *292*
Λαϊκος πολιτισμος, εικονογραφηση και παιδαγωγικες αρχες στον Ευρωπαϊκο Διαφωτισμο: Το *Bilderbuch für Kinder* του Friedrich Johann Justin Bertuch ως μεσο γλωσσικης και πολιτισμικης αγωγης ---------- 293
Σοφία Κουκουβίνου ---------- *293*
Ο Ιωαννης Μητσοτακης και η ανθολογια λαϊκων παραμυθιων με τιτλο «Ελληνικα λαϊκα παραμυθια για τον γερμανικο λαο»: Επιρροες απο τον Johann Georg von Hahn ---------- 293
Αργυρώ Μουντάκη ---------- *293*

Το «προσωπειο» της αρχαιας τραγωδιας και ο Γιωργος Σεφερης: Απο την υπαρξιακη αγωνια στην καθαρση του ιστορικου τραυματος ---------- 294
Νικόλαος Ε. Μυλωνάκης ---------- *294*
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης ---------- *294*
Λαϊκος πολιτισμος και εκπαιδευση: δημιουργικες προσαρμογες και αλλοιωσεις. Η τηλεοπτικη παρασταση Καραγκιοζη του Ευγενιου Σπαθαρη, *Τα κουκια*, ως περιπτωση μελετης ---------- 295
Ανθή Χοτζάκογλου ---------- *295*

ΆΞΟΝΑΣ 27: ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ---------- 296

Ο ρολος των εκπαιδευτικων ως δημιουργων και συν-ερευνητων σε ενα διεπιστημονικο προγραμμα λογοτεχνιας, δημιουργικης γραφης και περιβαλλοντικης εκπαιδευσης ---------- 296
Ευαγγελία Αραβανή ---------- *296*
Μαρία Δασκολιά ---------- *296*
Η γοητεια του ανορθολογισμου (λαογραφια, λογοτεχνια, συγχρονη ζωη): Διακειμενικο και διαθεματικο εκπαιδευτικο σεναριο κριτικης σκεψης ---------- 297
Γιάννα Δημητρίου ---------- *297*
Κωνσταντίνα Δημητρίου ---------- *297*
Διδασκαλια ποιησης σε σπουδαστες της Νεας Ελληνικης ως δευτερης/ξενης γλωσσας: Τα συμβολα και η λειτουργια τους ---------- 297
Σταύρος Καμαρούδης ---------- *297*
Λίνα Μπασούκου ---------- *297*
Παραμυθι χωρις ονομα: αξιοποιηση του λογοτεχνικου βιβλιου στη Γ΄ ταξη του Δημοτικου ---------- 298
Σοφία Καραγιάννη ---------- *298*
«Γιαννης Ριτσος: Θαλασσα και εξορια». Μια εναλλακτικη προσεγγιση στη διδασκαλια της ποιησης στην ψηφιακη εποχη ---------- 299
Σοφία Λεβαντή ---------- *299*
Λογοτεχνια στο σχολειο: δημιουργωντας δυναμικα μαθησιακα περιβαλλοντα και ερεθισματα για την καλλιεργεια της φιλαναγνωσιας ---------- 300
Αθηνά Ντούλια ---------- *300*

ΆΞΟΝΑΣ 28: ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ---------- 301

Αξιοποιηση της Γνωστικης Μαθητειας για την αναπτυξη δεξιοτητων αυτορρυθμισης γραφης σε μαθητες και μαθητριες Λυκειου και μειωση του αγχους γραφης ---------- 301
Γεωργία Θεοχαροπούλου ---------- *301*
Ιωάννης Σπαντιδάκης ---------- *301*
Ο ρολος του τραγουδιου στη διδασκαλια πρωτης Αναγνωσης ---------- 302
Αγγελική Κωνσταντακοπούλου ---------- *302*
Η συγγενικη ορολογια στην ελληνικη και την αλβανικη: συγκριτικη αναλυση και αξιοποιηση στη διδασκαλια της ελληνικης ως δευτερης/ γλωσσας ---------- 303
Άντζελα Λάσκα ---------- *303*

ΆΞΟΝΑΣ 29: ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---------- 304

Ανιχνευοντας τη φωνη μαθητων και μαθητριων Δημοτικου για τη διδασκαλια του μαθηματος της Ιστοριας ---------- 304
Ασημίνα Ανδρίκου ---------- *304*
Χαράλαμπος Ματσκαλίδης ---------- *304*
Η επιτοπια διδασκαλια του μαθηματος της Ιστοριας στη Δευτεροβαθμια Εκπαιδευση ως εναλλακτικη διδακτικη τεχνικη ---------- 305
Άννα Γεωργίου ---------- *305*
Ιωάννης Φύκαρης ---------- *305*
Η αξιοποιηση της Μουσικης στη διδασκαλια της Βυζαντινης Ιστοριας στην Ε' δημοτικου ---------- 305
Εφραίμ Κούρτης ---------- *305*
Πολύβιος Ανδρούτσος ---------- *305*

Ανάλυση και αξιολόγηση τριών διδακτικών σεναρίων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με ΤΠΕ στην πλατφόρμα «Αισωπος» ---------- 306
Μελίνα Κωστίδη ---------- *306*
Διδακτικό παραδειγμα της τοπικης Ιστοριας «Νοσος του Χανσεν»: Η πορεια της νοσου απο τη Σπιναλογκα στο Ίδρυμα Κανθαρος και η εξελιξη του σε Νοσοκομειο λοιμωδων νοσων της Αγιας Βαρβαρας ---------- 307
Καλυψώ Μιχαλακάκη ---------- *307*
Βασιλική Τσακάλου ---------- *307*
Ιωάννης Κυριακάκης ---------- *307*
Ιστορικη αντιληψη και αναπαρασταση του «αλλου» στο πλαισιο του σχολικου μαθηματος της Ιστοριας της Ε' Δημοτικου ---------- 308
Ευαγγελία Πλουμιστού ---------- *308*
Η χρηση της Τεχνητης Νοημοσυνης στο μαθημα της Ιστοριας ---------- 309
Δήμητρα Σαμλίδου ---------- *309*
Η αξιοποιηση του αναλογικου συλλογισμου στη διδασκαλια της Ιστοριας στο δημοτικο σχολειο: Συμπερασματα απο την εφαρμογη ενος project στη Στ' ταξη ---------- 309
Αγάπη Τριανταφυλλοπούλου ---------- *309*
Ελένη Καραγιάννη ---------- *309*
Ζητηματα διδακτικης της Ιστοριας στην Προσχολικη Εκπαιδευση ---------- 310
Εμμανουήλ Χαλκιαδάκης ---------- *310*

Άξονας 30: Εκπαίδευση για το περιβαλλον και την αειφορια ---------- 312

Βελτιστη εκπαιδευτικη πρακτικη: Ενημερωνομαι-Δρω-Οικοδομω ενα κλιματικα ανθεκτικο μελλον- Ανθρακικο αποτυπωμα και δρασεις μετριασμου του προς τη βιωσιμη αναπτυξη ---------- 312
Ειρήνη Γεωργάκη ---------- *312*
Το ημερολογιο της φυσης: μια ολοκληρωμενη μεθοδολογια βιωματικης και ολιστικης μαθησης για την περιβαλλοντικη εκπαιδευση και την εκπαιδευση για την αειφορια ---------- 313
Ίριδα Τσερβένη ---------- *313*
Η εξελιξη της κριτικης σκεψης των μαθητων/τριων ως μερος προωθησης της κριτικης αειφορικης συνειδησης ---------- 314
Δημήτρης Τσουμπάρης ---------- *314*
Γεωργία Λιαράκου ---------- *314*
Ευγενία Φλογαΐτη ---------- *314*
Επαγγελματικη Αναπτυξη Εκπαιδευτικων σε θεματα Κλιματικης Αλλαγης ---------- 315
Δημήτρης Σταύρου ---------- *315*
Αικατερίνη-Αιμιλία Μιχαηλίδη ---------- *315*

Άξονας 31: Εκπαίδευση και φυλο ---------- 316

Δασκαλες –επιθεωρητριες: μια στιγμη αποκλεισμου ---------- 316
Γιώργος Γαλάνης ---------- *316*
Δέσποινα Καρακατσάνη ---------- *316*
Προς μια Ολοκληρωμενη Σεξουαλικη Εκπαιδευση: Μια ποιοτικη διερευνηση των αντιληψεων, των αναγκων και των πρακτικων των εκπαιδευτικων ---------- 317
Τζωρτζίνα Λικσκεντάι ---------- *317*
Γρηγόριος Μοσχόπουλος ---------- *317*
Έλλη Γερακοπούλου ---------- *317*
Η επιδραση της φιλοσοφικης και παιδαγωγικης σκεψης των Πυθαγορειων φιλοσοφων γυναικων στον τροπο ζωης των γυναικων κατα το προσφατο παρελθον (20ος αιωνας) στην Ελλαδα ---------- 318
Μαρία Μπίμπα ---------- *318*
Δημήτριος Παπαδημητρίου ---------- *318*
Ιωάννης Φύκαρης ---------- *318*
Αποψεις γονεων για τη Σεξουαλικη Αγωγη στη Δευτεροβαθμια Εκπαιδευση ---------- 319
Αντιγόνη-Άλμπα Παπακωνσταντίνου ---------- *319*
Κωνσταντίνα Μελισσά ---------- *319*

Αποψεις, στασεις και εμπειριες ανδρων και γυναικων προπτυχιακων φοιτητων σχετικα με το ρολο των ανδρων παιδαγωγων προσχολικης ηλικιας ---------- 320
Κωνσταντίνα Ρέντζου ---------- *320*
Βασιλική Καλτσογιάννη ---------- *320*
Ισοτητα των φυλων στη Φυσικη: Απο την ερευνα στην εκπαιδευτικη πραξη ---------- 320
Μαρία Δ. Χούπη ---------- *320*

ΆΞΟΝΑΣ 32: ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ, ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ -------- 322

Η διδασκαλια λεξιλογιου της αρχαιας ελληνικης με την υποστηριξη του ChatGPT: μια παιδαγωγικη προσεγγιση ---------- 322
Γεώργιος Αλεξανδρόπουλος ---------- *322*
Παναγιώτης Κοσμάς ---------- *322*
Η χρηση της τεχνολογιας οφθαλμικης ιχνηλατησης στη μελετη της κατανοησης γραπτου κειμενου στην ελληνικη γλωσσα με μουσικη υποκρουση ---------- 322
Γεωργία Ανδρέου ---------- *322*
Μαρία Γκαντάκη ---------- *322*
Η επιδραση της χρησης βιβλιων Επαυξημενης Πραγματικοτητας στη μαθηση ---------- 323
Γρηγόριος Αρκουμάνης ---------- *323*
Γεώργιος Κουτρομάνος ---------- *323*
Ουρανία-Μαρία Βεντίστα ---------- *323*
Αξιολογηση της σημαντικοτητας κριτηριων και παραγοντων ποιοτητας εκπαιδευτικων βιντεο ---------- 324
Στέφανος Γιασιράνης ---------- *324*
Αλιβίζος (Λοΐζος) Σοφός ---------- *324*
Απο τον προγραμματισμο στην πολιτιστικη μαθηση: Δραστηριοτητες ρομποτικης στο Νηπιαγωγειο με βαση το μεθοδολογικο πλαισιο του μηχανικου σχεδιασμου ---------- 325
Χαρίκλεια Θεοδωράκη ---------- *325*
Μιχάλης Ιωάννου ---------- *325*
Διευρυμενη συνεργεια παιχνιδοποιημενης και εμβυθισμενης μαθησης για το εργοταξιο: Διαμορφωση εννοιολογικου πλαισιου για το πρωτο μαθημα Οικοδομικης Τεχνολογιας στην Αρχιτεκτονικη Εκπαιδευση του ελληνικου συστηματος ---------- 326
Παναγιώτης Κανελλόπουλος ---------- *326*
Η Τεχνητη Νοημοσυνη και ο μετανθρωπισμος: Νομικες, ηθικες και πολιτικες προεκτασεις στην εκπαιδευση ---------- 327
Μαρία Κεφάλα ---------- *327*
Ζαχαρούλα Σμυρναίου ---------- *327*
Κωνσταντίνα Κότσαρη ---------- *327*
Αντιληψεις εκπαιδευτικων για τη δημιουργικη γραφη θεατρικων κειμενων με τη συμβολη της παραγωγικης Τεχνητης Νοημοσυνης απο μαθητες και μαθητριες με και χωρις ειδικες εκπαιδευτικες αναγκες ---------- 328
Μαρία Κλαδάκη ---------- *328*
Κωνσταντίνος Μαστροθανάσης ---------- *328*
Παναγιώτης Αλεξόπουλος ---------- *328*
Η αξιοποιηση των νεων τεχνολογιων και της Τεχνητης Νοημοσυνης για ενα συμπεριληπτικο μαθησιακο περιβαλλον: Παραδειγματα και εφαρμογες στην Ειδικη Αγωγη και Εκπαιδευση ---------- 329
Παναγιώτης Κοσμάς ---------- *329*
Συμεών Νικολιδάκης ---------- *329*
Η ενσωματωση της Τεχνητης Νοημοσυνης στην ταξη και στο αναλυτικο προγραμμα του σχολειου: Προοπτικες, προκλησεις και ηθικα διλημματα ---------- 330
Παναγιώτης Κοσμάς ---------- *330*
Τεχνητη Νοημοσυνη στην εκπαιδευση: Γραμματισμος (AI Literacy) και επιμορφωτικες αναγκες εκπαιδευτικων ---------- 331
Σταυρούλα Κουρέα ---------- *331*
Απόστολος Κώστας ---------- *331*

Αυτοαποτελεσματικοτητα στη χρηση τεχνολογιων Τεχνητης Νοημοσυνης για μαθηματα δημιουργικης εκφρασης και τεχνης στην ειδικη αγωγη και εκπαιδευση ---- 331
Κωνσταντίνος Μαστροθανάσης ---- *331*
Μαρία Κλαδάκη ---- *332*
Παναγιώτης Αλεξόπουλος ---- *332*
Το εργο eTwinning "SHIELD" και η αναπτυξη της ψηφιακης ιθαγενειας: Εμπειρικη μελετη σε μαθητες και εκπαιδευτικους Πρωτοβαθμιας Εκπαιδευσης ---- 332
Χαρισία Μαυριγκοπούλου ---- *332*
Σχεδιασμος προγραμματος επιμορφωσης για την αξιοποιηση της Τεχνητης Νοημοσυνης στη διδασκαλια των Μαθηματικων ---- 333
Χριστίνα Μισαηλίδου ---- *333*
Βασιλίνα Μπισμπίκη ---- *333*
Η ποιηση της Τεχνητης Νοημοσυνης στην εκπαιδευση: απο τη μιμηση στην δημιουργικοτητα και τον κριτικο στοχασμο ---- 334
Ευαγγελία Μουλά ---- *334*
Η παραγωγικη Τεχνητη Νοημοσυνη ως υποστηρικτικος τριτος χωρος για μελλοντικους παιδαγωγους πρωιμης παιδικης ηλικιας ---- 335
Αντώνης Νάτσης ---- *335*
Ζωή Νικηφορίδου ---- *335*
Γραφουμε ποιηματα στην AI με «ασχετες» λεξεις: Εφαρμογη σε Λυκειο ---- 336
Βασιλική Πετρά ---- *336*
Τεχνητη Νοημοσυνη και εκπαιδευση: Προοπτικες της UNESCO για μια ποιοτικη, συμπεριληπτικη και δια βιου βιωσιμη μαθηση ---- 337
Ρωμαλέα Πολίτη ---- *337*
Τεχνητη Νοημοσυνη και βιωσιμες δεξιοτητες στην εκπαιδευση: Διεθνεις στρατηγικες και καινοτομες παιδαγωγικες προσεγγισεις ---- 338
Ρωμαλέα Πολίτη ---- *338*
Η χρηση της Τεχνητης Νοημοσυνης στο μαθημα της Ιστοριας ---- 338
Δήμητρα Σαμλίδου ---- *338*
Η ενσωματωση και χρηση της Τεχνητης Νοημοσυνης (ΤΝ) στη εκπαιδευτικη διαδικασια: Αποψεις και στασεις των εκπαιδευτικων πρωτοβαθμιας εκπαιδευσης στην Κυπρο ---- 339
Μαρία Σπυρίδωνος ---- *339*
Δώρα Λοϊζίδου ---- *339*
Αλληλεπιδραση και επιδοση σε μικτο MOOC: Ο ρολος της αυτοαποτελεσματικοτητας και του προσανατολισμου στοχων ---- 340
Τσανίδης Χαράλαμπος ---- *340*
Δημήτριος Σταμοβλάσης ---- *340*
Επαυξημενος γεωγραφικος χαρτης για ατομα με προβληματα ορασης ---- 341
Μαρία Τσιάρα ---- *341*
Κωνσταντίνα Στεφανίδου ---- *341*
Αναστασία Φερεντίνου ---- *341*
Κωνσταντίνος Σκορδούλης ---- *341*

ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ---- 344

ΆΞΟΝΑΣ 2: ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---- 344

Η παιδαγωγικη θεωρηση του παιχνιδιου απο τη σκοπια της Maria Montessori ---- 344
Ευγενία Μπαζάνη ---- *344*

ΆΞΟΝΑΣ 5: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΗΓΕΣΙΑ ---- 345

Το mentoring στην Πρωτοβαθμια Εκπαιδευση ως μοχλος αναπτυξης εκπαιδευτικης ηγεσιας: Θεωρητικες αφετηριες, διεθνεις πρακτικες και συγχρονες παιδαγωγικες προοπτικες ---- 345
Αλέξανδρος Δανδουλάκης ---- *345*

ΆΞΟΝΑΣ 9: ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ: ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ, ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ, ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ ---------- 346

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΣΤΑΘΜΙΣΗ ΕΝΟΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟΥ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΗΛΙΚΙΑΣ 9-12 ΕΤΩΝ ---------- 346

Ευάγγελος Χαλιάσος ---------- *346*

Πλουσία Μισαηλίδη ---------- *346*

Ανδρέας Μπρούζος ---------- *346*

Φωτεινή Μπονώτη ---------- *346*

Αικατερίνη Κορνηλάκη ---------- *346*

ΆΞΟΝΑΣ 12: ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ---------- 347

ΔΥΣΓΡΑΦΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΔΥΣΓΡΑΦΙΑΣ ---------- 347

Βασιλική Κόκκαλη ---------- *347*

Φωτεινή (Φαίη) Αντωνίου ---------- *347*

ΆΞΟΝΑΣ 22: ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ---------- 348

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΟ ΟΛΟΗΜΕΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ---------- 348

Πασχάλης Τσιτσιφύλλας ---------- *348*

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

Η Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ) είναι πια εδώ: Προκλήσεις για την εκπαιδευτική έρευνα και τη διδασκαλία

Ελένη Κατσαρού
Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ) δεν αποτελεί πλέον μια τεχνολογική υπόσχεση αλλά μια πραγματικότητα που μετασχηματίζει ριζικά την εκπαίδευση. Η παρουσία της δεν περιορίζεται σε εργαλεία υποστήριξης της μάθησης, αλλά επεκτείνεται στην ίδια την παραγωγή της γνώσης, στις πρακτικές γραμματισμού, καθώς διαμεσολαβεί πια στην ανάγνωση και τη γραφή, και στους παιδαγωγικούς κανόνες που έως πρόσφατα θεωρούνταν δεδομένοι.

Στην εισήγηση αυτή υποστηρίζεται η ανάγκη για έναν διπλό μετασχηματισμό: αφενός μιας νέας παιδαγωγικής που θα καλλιεργεί κριτική και ηθική επίγνωση, δημιουργικότητα, πολυγραμματισμούς και αυτενέργεια των μαθητών/τριών σε έναν ψηφιακό κόσμο όπου η Τεχνητή Νοημοσύνη δρα· αφετέρου μιας νέας ερευνητικής κουλτούρας που θα ενσωματώνει εργαλεία Τεχνητής Νοημοσύνης ποσοτικής φύσης, αλλά και συμμετοχικές, διεπιστημονικές και αναστοχαστικές μεθοδολογίες.

Στην εισήγηση η Τεχνητή Νοημοσύνη παρουσιάζεται όχι ως ένα ουδέτερο τεχνικό μέσο αλλά ως κοινωνικά ενσωματωμένος παράγοντας που δρα και απαιτεί αξιακά θεμελιωμένη ενσωμάτωση στο σχολείο και στην έρευνα. Έτσι, η πρόκληση δεν αφορά μόνο το «πώς» θα αξιοποιηθεί, αλλά κυρίως το «γιατί» και «υπέρ ποιων». Θα συζητηθούν προτάσεις για συμπεριληπτικές, συνεργατικές και ηθικά στέρεες προσεγγίσεις, ώστε η Τεχνητή Νοημοσύνη να συμβάλει στην κοινωνική δικαιοσύνη, στη δημιουργικότητα και στην ανθρωποκεντρική μάθηση. Η συζήτηση ανοίγει τον δρόμο για ένα εκπαιδευτικό οικοσύστημα που δεν προσαρμόζεται απλώς στις τεχνολογικές αλλαγές αλλά τις αξιοποιεί για να ανανεώσει το όραμα της εκπαίδευσης στον 21ο αιώνα.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, πρακτικές γραμματισμού, δημιουργικότητα, ανθρωποκεντρική μάθηση, κοινωνική δικαιοσύνη

Κρίσιμα ζητήματα της ελληνικής εκπαίδευσης και προτάσεις για τη διαχείριση και επίλυσή τους

Χαράλαμπος Ι. Κωνσταντίνου
Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Αντιπρόεδρος Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος

Το περιεχόμενο της εισήγησης έχει ως κεντρικά σημεία αναφοράς την ασκούμενη εκπαιδευτική πολιτική, τη λειτουργία του σχολείου, τον ρόλο του εκπαιδευτικού, την

εκπαιδευτική αξιολόγηση, τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής συμπεριφοράς των σημερινών μαθητών και τις προτάσεις μας για τη διαχείριση και την επίλυση των ζητημάτων της ελληνικής εκπαίδευσης.

Στην ανάλυση που ακολουθεί αρχικά γίνεται αναφορά στον καθοριστικό ρόλο της εκπαιδευτικής πολιτικής, από την οποία εκπορεύονται όλα τα θεσμικά και εκπαιδευτικά μέτρα, που αφορούν συνολικά την οργάνωση και λειτουργία της εκπαίδευσης, οδηγούμενοι στη διαπίστωση ότι το αρμόδιο υπουργείο (Υ.ΠΑΙ.Θ.Α.) διαχρονικά δεν εφαρμόζει ενιαία, σταθερή, επιστημονικά επεξεργασμένη και μακροπρόθεσμη εκπαιδευτική πολιτική. Το γεγονός αυτό συνδέεται εμφανώς με επιπτώσεις στην αποδοτικότητα του εκπαιδευτικού έργου. Ως δεύτερο θέμα έχουμε επιλέξει το σχολείο, αναδεικνύοντας τόσο την παιδαγωγική του αποστολή όσο και τις δυσλειτουργίες του και, συνολικά, τις παιδαγωγικές αποκλίσεις του. Το τρίτο ζήτημα αναφέρεται στον ρόλο του εκπαιδευτικού, παρουσιάζοντας αφενός τις παιδαγωγικές του διαστάσεις και αφετέρου τις προϋποθέσεις της αποτελεσματικότητάς του αλλά και τις δυσχέρειες στην επιτέλεσή του. Ακολούθως, γίνεται προσέγγιση της εκπαιδευτικής αξιολόγησης, αναδεικνύοντας το παιδαγωγικό περιεχόμενό της αλλά και τα ζητήματα αμφισβήτησης από την εκπαιδευτική κοινότητα, καθώς και τις δυσλειτουργίες στην εφαρμογή της. Στη συνέχεια και ως προτελευταίο θέμα, προσεγγίζουμε τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής συμπεριφοράς των σημερινών μαθητών, τα οποία εμφανίζονται διαφοροποιημένα και, σε ένα αισθητό ποσοστό, με επιβαρυντικές επιπτώσεις τόσο στην εκπαιδευτική διαδικασία όσο και στις σχέσεις τους με τους εκπαιδευτικούς αλλά και τους συμμαθητές τους.

Η εισήγηση ολοκληρώνεται με τη συνοπτική παρουσίαση των προτάσεών μας για τη διαχείριση και επίλυση των ζητημάτων της ελληνικής εκπαίδευσης.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτική πολιτική, σχολείο, εκπαιδευτικός, αξιολόγηση, μαθητής

Τα προβλήματα της ελληνικής εκπαίδευσης: Από την υποβάθμιση στην ιδιωτικοποίηση

Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης
Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Πρόεδρος της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος

Η παιδεία αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο μιας δημοκρατικής κοινωνίας, ωστόσο, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα προκαλεί τριγμούς στο δημοκρατικό οικοδόμημα, λόγω κεντρικών πολιτικών επιλογών. Η δημόσια εκπαίδευση υποχρηματοδοτείται συνεχώς και συστηματικά, με τη δαπάνη για την τριτοβάθμια εκπαίδευση να έχει μειωθεί σημαντικά από το 2009. Παράλληλα, διαπιστώνεται μια απροκάλυπτη τάση «αγοραιοποίησης» της εκπαίδευσης, καθώς τα πανεπιστήμια συνδέονται με την αγορά εργασίας και αξιολογούνται με βάση αυστηρά κριτήρια βιωσιμότητας, όπως η φοιτητική προσέλκυση και οι επαγγελματικές προοπτικές των αποφοίτων. Αυτή η

επιχειρηματική προσέγγιση έχει οξύνει τις ανισότητες και προκαλεί συρρίκνωση του ακαδημαϊκού πεδίου.

Η τάση για ιδιωτικοποίηση του χώρου της εκπαίδευσης εντείνεται με την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων. Παρόλο που υποστηρίζεται πως η κίνηση αυτή προωθεί τη διεθνοποίηση και περιορίζει την εκροή φοιτητών στο εξωτερικό, εγείρει τον κίνδυνο «εμπορευματοποίησης» της γνώσης και υποβάθμισης των δημόσιων ΑΕΙ. Παρόμοιες ανησυχίες προκαλεί η εισαγωγή του Διεθνούς Απολυτηρίου (ΙΒ) σε δημόσια σχολεία, η ίδρυση Ωνάσειων σχολείων και η σταθερή αύξηση των Πρότυπων και Πειραματικών Σχολείων, που δημιουργούν «εκπαιδευτικές ελίτ» και αποδυναμώνουν τον κορμό της δημόσιας εκπαίδευσης.

Από την άλλη πλευρά, η κατάργηση του μαθήματος της Κοινωνιολογίας από το Λύκειο, ένα μάθημα που παρέχει κριτικά εργαλεία για την κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας, έρχεται σε αντίθεση με την εισαγωγή προγραμμάτων για τον «ενεργό πολίτη», τα οποία εστιάζουν σε ατομικές «δεξιότητες» χωρίς θεωρητικό υπόβαθρο. Επιπλέον, τα αποκαρδιωτικά αποτελέσματα των Ελλήνων μαθητών στις εξετάσεις PISA αποκαλύπτουν την αδυναμία του εκπαιδευτικού συστήματος να καλλιεργήσει την κριτική σκέψη και τις απαραίτητες δεξιότητες για τον 21ο αιώνα, καθώς ο εξετασιοκεντρικός χαρακτήρας του και η στείρα απομνημόνευση αποτελούν εγγενή χαρακτηριστικά του.

Τα παραπάνω -και όχι μόνο αυτά- υπογραμμίζουν το επείγον για ριζικές παρεμβάσεις σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, που να μην υπηρετούν την αγορά με το πρόσχημα του εξορθολογισμού ή της «αριστείας», αλλά το απαράγραπτο δικαίωμα στην παιδεία για όλους.

Λέξεις-κλειδιά: Παιδεία, δημόσια εκπαίδευση, κοινωνική ανισότητα, ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης, ελληνικό πανεπιστήμιο, ενεργός πολιτειότητα, εξετάσεις PISA

Χτίζουμε γέφυρες-σπάμε τους φραγμούς: Η εκπαίδευση σε ήπιες δεξιότητες ως μέσο για την ανάπτυξη της ενεργού πολιτειότητας

Θωμάς Μπαμπάλης
Καθηγητής, Πρόεδρος ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Τα τελευταία χρόνια οι κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις και αλλαγές που συντελούνται στην Ευρώπη αλλά και διεθνώς καθιστούν αναγκαία την εκπαίδευση στην ιδιότητα του ενεργού πολίτη, ώστε να επιδιώκει έναν πιο δίκαιο, ειρηνικό και βιώσιμο κόσμο και να συμμετέχει στην επίλυση καθημερινών και παγκόσμιων προβλημάτων. Η ιδιότητα του ενεργού πολίτη δεν περιορίζεται στην υπακοή σε νόμους και στη συμμετοχή με ψήφο στις εκλογές, όπως συνηθίζει να πιστεύει η πλειοψηφία των ανθρώπων, παραπέμποντας σε ένα μοντέλο εκπαίδευσης παθητικό και ανεπαρκές. Αντίθετα, δομείται πάνω στις οικουμενικές αξίες των ανθρώπινων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας, της μη διάκρισης και της ετερότητας και

προάγεται μέσα από ήπιες δεξιότητες, όπως η κριτική και η δημιουργική σκέψη, η επικοινωνία και η συνεργασία, η αυτεπίγνωση και η ενσυναίσθηση, η διαχείριση των συναισθημάτων, η προσαρμοστικότητα και η ευελιξία, η επίλυση προβλημάτων, η υπευθυνότητα και η αυτοδυναμία, η διαπολιτισμική ικανότητα και κατανόηση, ο εθελοντισμός και οι ψηφιακές δεξιότητες.

Για να επιτευχθούν οι αρχές της παιδαγωγικής για την ιδιότητα του ενεργού πολίτη, απαιτούνται συμμετοχικές και μετασχηματιστικές παιδαγωγικές πρακτικές, με σκοπό τη διαπαιδαγώγηση ενός ανθρώπου που παίρνει ενεργά και υπεύθυνα μέρος στη δημόσια ζωή, συμμετέχει με δημοκρατικό τρόπο, σέβεται τη διαφορετικότητα και εμπλουτίζει την τοπική και ευρύτερη κοινότητα. Η εκπαίδευση που αναπτύσσει ήπιες δεξιότητες χτίζει γέφυρες που οδηγούν στο ‘μονοπάτι’ της ενεργού πολιτειότητας και σπάει τους φραγμούς προς τη δημοκρατία.

Λέξεις-Κλειδιά: Ήπιες δεξιότητες, ενεργός πολιτειότητα, μοντέλο εκπαίδευσης, δημοκρατία

Ποιοτική έρευνα και ερμηνευτική θεωρία

Ιωάννης Πυργιωτάκης
Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στο επίκεντρο της εισήγησης κείται η σχέση της ποιοτικής έρευνας με την ερμηνευτική θεωρία. Ο εισηγητής, γνώστης της ερμηνευτικής θεωρίας, όπως διαμορφώθηκε στον γερμανόγλωσσο χώρο, επιχειρεί αρχικά μια ανασκόπηση και κριτική προσέγγιση των βασικών απόψεων περί ερμηνευτικής, όπως διαμορφώθηκαν διαχρονικά κυρίως από τους βασικούς εκπροσώπους της, Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher (1765-1834), Wilhelm Dilthey (1833-1911), Martin Heidegger (1889-1976) και Hans Georg Gadamer (1900-2002).

Μέσα από την προσέγγιση αυτή, προσπαθεί στη συνέχεια να αναδείξει τις κυριότερες πτυχές, τις μεθόδους και τις τεχνικές της ερμηνευτικής, όπως εφαρμόστηκαν στην προσέγγιση των κειμένων με λαμπρά αποτελέσματα. Υπενθυμίζουμε μόνο ότι χάρις στην ερμηνευτική μέθοδο έγιναν πολλές και καίριες διορθώσεις αρχαίων ελληνικών κειμένων ή απορρίφθηκαν ολόκληρες ραψωδίες από τα Ομηρικά έπη ως μη γνήσιες. Μέσα δηλαδή από την εναγώνια προσπάθεια να απομονωθεί το υποκειμενικό στοιχείο, οι μελετητές κατόρθωσαν να οδηγηθούν σε «αντικειμενικές» πρακτικές αναγνώρισης της γνησιότητας των κειμένων και να οδηγηθούν σε ασφαλή συμπεράσματα. Ας σημειωθεί ότι στην εισήγηση αυτή αντί του όρου «αντικειμενικές» ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τον όρο διϋποκειμενικές.

Στη συνέχεια εξετάζεται η ποιοτική έρευνα, όπως εφαρμόζεται σήμερα στις κοινωνικές επιστήμες και διαπιστώνεται ότι, κυρίως τα ερμηνευτικού χαρακτήρος παραδείγματα, προσομοιάζουν προς την ερμηνευτική θεωρία και την ερμηνευτική προσέγγιση των κειμένων. Συνεπώς θα ήταν άδικο η ερμηνευτική εμπειρία που έχει αποθησαυρισθεί από τα κείμενα να μην αξιοποιηθεί στην μελέτη των κοινωνικών επιστημών.

Με την παρούσα εισήγηση επιχειρείται αυτή ακριβώς η προσπάθεια. Στο πλαίσιο αυτό προσεγγίζεται επίσης η ποιοτική έρευνα σε σχέση με την ποσοτική, προκειμένου να αποσαφηνιστούν τα μεταξύ τους όρια και να καταδειχθεί ότι τα δύο παραδείγματα όχι μόνο δεν αναιρούνται μεταξύ τους, αλλά μπορούν να συνεργαστούν για καλύτερη κατανόηση της πραγματικότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Ποιοτική έρευνα, ποσοτική έρευνα, τριγωνισμός, ενδογενής τριγωνισμός, σχέση μέρους - όλου, διαπροσωπική επαγωγή, ερμηνευτική θεωρία, ερμηνευτικός κύκλος

Ο ρόλος της «Εκπαιδευτικής Μνήμης» στην παιδαγωγική οπτική των υποψήφιων εκπαιδευτικών και οι προοπτικές ανατροπής της

Βασίλειος Τσάφος
Καθηγητής ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ, Κοσμήτορας Σχολής Επιστημών της Αγωγής

Η εκπαιδευτική μνήμη, ως το σύνολο των βιωματικών εμπειριών που αποκομίζει κάθε άτομο από τη σχολική του διαδρομή, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στη διαμόρφωση της επαγγελματικής ταυτότητας των υποψήφιων εκπαιδευτικών.

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι προσωπικές σχολικές αναμνήσεις των φοιτητριών/τών των παιδαγωγικών τμημάτων επηρεάζουν την αντίληψή τους για τον ρόλο του εκπαιδευτικού και την ευρύτερη παιδαγωγική τους στάση. Μέσω αφηγηματικής ανάλυσης και ημι-δομημένων συνεντεύξεων, αναδεικνύονται η παιδαγωγική οπτική που προκύπτει από τις εμπειρίες των συμμετεχόντων, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο αυτή γίνεται αντικείμενο διαπραγμάτευσης κατά τη διάρκεια της πανεπιστημιακής τους εκπαίδευσης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην επίδραση των συναισθηματικά φορτισμένων αναμνήσεων και στην ανάγκη κριτικού αναστοχασμού αυτών κατά την αρχική εκπαίδευση εκπαιδευτικών.

Η εισήγηση καταλήγει με προτάσεις για την ενσωμάτωση βιωματικών και αυτοβιογραφικών δραστηριοτήτων στο πρόγραμμα σπουδών των παιδαγωγικών σχολών, με στόχο τη συνειδητή και κριτική συγκρότηση της παιδαγωγικής ταυτότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτική μνήμη, εκπαίδευση εκπαιδευτικών, επαγγελματική ταυτότητα, αναστοχαστικές πρακτικές

ΣΥΜΠΟΣΙΑ

ΣΥΜΠΟΣΙΑ

Θεματικός άξονας 1: Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα

Θέμα Συμποσίου 1: Βιωματική Διδασκαλία Αρχαίων Ελληνικών στο Δημοτικό

Ναπολέων Κάτσος
Καθηγητής Γλωσσολογίας, Department of Theoretical and Applied Linguistics, University of Cambridge
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης
Καθηγητής Παιδαγωγικής και Λογοτεχνίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Ακαδημαϊκός Υπεύθυνος)
Ευαγγελία Γαλανάκη
Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Ανδρέας Μαρκαντωνάτος
Καθηγητής της Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Κατερίνα Παπανικολάου
Καθηγήτρια Παιδοψυχιατρικής, Ιατρική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Γεώργιος Σιδερίδης
Καθηγητής Παιδαγωγικής Ψυχολογίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Δρ. Χρυσούλα (Λίνα) Βασιλείου
Department of Theoretical and Applied Linguistics, University of Cambridge
Δρ. Ευαγγελία Κούκλαρη
Ιατρική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Το συμπόσιο αποτελείται από ανακοινώσεις που εξετάζουν, από διάφορες οπτικές, τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Αφενός παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του πρώτου χρόνου εφαρμογής μιας καινοτόμου εκπαιδευτικής παρέμβασης διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας σε μαθητές Δ΄ Δημοτικού, μέσα από τη βιωματική μέθοδο διδασκαλίας. Αφετέρου, το συμπόσιο ολοκληρώνεται με μια επιτελική εξέταση επιλεγμένων υπαρχόντων εγχειριδίων διδασκαλίας Αρχαίων Ελληνικών, αναλύοντας τον ρόλο και την προοπτική τους στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: Αρχαία Ελληνική γλώσσα, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, επιτελικές λειτουργίες, Βιωματική Μέθοδος Διδασκαλίας, παιδαγωγική παρέμβαση, διδακτικά εγχειρίδια

Οργανωτές – Πρόεδροι: Ναπολέων Κάτσος, Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης

Η εκμάθηση της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας στο Δημοτικό μέσα από τη Βιωματική Μέθοδο Διδασκαλίας: τα κίνητρα και η δομή μιας καινοτόμου εκπαιδευτικής παρέμβασης

Κάτσος Ν., Μαλαφάντης Κ., Γαλανάκη Ε., Παπανικολάου Κ., Μαρκαντωνάτος Α., Σιδερίδης Γ., Βασιλείου Χ., Κούκλαρη Ε.

Η διγλωσσία και η εκμάθηση δεύτερης γλώσσας έχουν συνδεθεί με σημαντικά γνωστικά οφέλη σε διάφορες ηλικιακές ομάδες (Barac et al., 2016; Bialystok, 2017; Kovács & Mehler, 2009; Tao et al., 2021). Τα ευρήματα προέρχονται κυρίως από την εκμάθηση σύγχρονων γλωσσών, ενώ η επίδραση της εκμάθησης αρχαίων γλωσσών παραμένει ανεξερεύνητη. Επιπλέον, στο χώρο της έρευνας για την εκμάθηση δεύτερης γλώσσας, δεν έχει μελετηθεί ποσομετρικά η επίδραση της δεύτερης γλώσσας στην πρώτη, όταν υπάρχει σημαντική λεξική και γραμματική επικάλυψη μεταξύ των δύο γλωσσικών μορφών. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση της επίδρασης της διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής μέσα από την Βιωματική Μέθοδο Διδασκαλίας σε δύο βασικούς άξονες: τις γλωσσικές δεξιότητες στα Νέα Ελληνικά (κατανόηση κειμένου, ορθογραφία, παραγωγή γραπτού λόγου) και τις επιτελικές λειτουργίες (γνωστική αναστολή, γνωστική ευελιξία, μνήμη εργασίας), σε μαθητές Δ΄ Δημοτικού. Επιπρόσθετα, ερωτηματολόγια και ημι-δομημένη συνέντευξη αποσκοπούν στην καταγραφή της μαθησιακής εμπειρίας και τυχόν επίδραση στα κίνητρα και τη μαθησιακή ταυτότητα.

Ο ερευνητικός σχεδιασμός περιλαμβάνει ομάδα παρέμβασης και ομάδα σύγκρισης μετά από διαδικασία τυχαιοποίησης, με ακριβή αντιστοίχιση μεταξύ των ομάδων ως προς το φύλο, την ηλικία, τη διγλωσσία, το νοητικό δυναμικό και το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο. Στην παρέμβαση συμμετέχουν μαθητές και μαθήτριες από 8 σχολεία, δημόσια και ιδιωτικά, από τις Περιφερειακές Ενότητες Αττικής και Θεσσαλονίκης. Η παρέμβαση βασίζεται στην Βιωματική Μέθοδο Διδασκαλίας, με έμφαση στην επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας και στην παιγνιώδη και συνεργατική μάθηση.

Η παρούσα ανακοίνωση εστιάζει στη θεωρητική και μεθοδολογική τεκμηρίωση ενός καινοτόμου παιδαγωγικού εγχειρήματος. Οι δεύτερη και η τρίτη ανακοίνωση του συμποσίου αναφέρονται με περισσότερη λεπτομέρεια στο περιεχόμενο της εκπαιδευτικής παρέμβασης και στις επιπτώσεις της στις γλωσσικές και γνωστικές δεξιότητες των μαθητών και μαθητριών. Η έρευνα βρίσκεται σε εξέλιξη και η ανακοινώσεις βασίζονται σε ένα υποσύνολο των δεδομένων που θα συλλεχτούν.

Βιωματική διδακτική παρέμβασης αρχαίων Ελληνικών: Περιεχόμενο, αποτελέσματα αρχαιομάθειας και ποιοτική αξιολόγηση της παρέμβασης από τους μαθητές

Βασιλείου Χ., Κάτσος Ν., Μαλαφάντης Κ., Γαλανάκη Ε., Παπανικολάου Κ., Μαρκαντωνάτος Α., Σιδερίδης Γ., Κούκλαρη Ε.

Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει τη διδακτική παρέμβαση για την εκμάθηση της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας σε μαθητές Δ΄ Δημοτικού, βασισμένη στη βιωματική μέθοδο διδασκαλίας. Το περιεχόμενο της παρέμβασης περιείχε λεξιλογικά, γραμματικά και πραγματολογικά στοιχεία, ενσωματωμένα σε δραστηριότητες όπως θεατρικά δρώμενα, διαλόγους και τραγούδια. Η διδακτική ύλη συνδέεται θεματικά με την Ιστορία της Δ΄ Δημοτικού.

Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η δοκιμασία αξιολόγησης αρχαιομάθειας που χορηγήθηκε στο τέλος του πρώτου έτους της παρέμβασης καθώς και η ανταπόκριση των παιδιών στη βιωματική διδασκαλία των αρχαίων Ελληνικών. Η δοκιμασία αξιολόγησης περιελάμβανε ασκήσεις λεξιλογίου, σύνταξης, γραμματικής και κατανόησης κειμένου. Η ποιοτική αξιολόγηση της παρέμβασης έγινε βάσει της ανταπόκρισης των παιδιών. Εξετάσαμε βαθμό ευχαρίστησης, επιθυμία να συνεχίσουν, στοιχεία που απήλαυσαν, στοιχεία που θεωρούν χρήσιμα, κ.ά..

Επίδραση της διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής σε επιτελικές λειτουργίες και γλωσσικές δεξιότητες

Κούκλαρη Ε., Κάτσος Ν., Μαλαφάντης Κ., Γαλανάκη Ε., Παπανικολάου Κ., Μαρκαντωνάτος Α., Σιδερίδης Γ., Βασιλείου Χ.

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι η εξέταση των επιδράσεων της βιωματικής διδακτικής παρέμβασης στις επιτελικές λειτουργίες και στις γλωσσικές δεξιότητες στα Νέα Ελληνικά. Συμμετείχαν 135 μαθητές Δ΄ Δημοτικού από δημόσια και ιδιωτικά σχολεία.

Η αξιολόγηση των επιτελικών λειτουργιών περιλάμβανε το Stroop test για τη γνωστική αναστολή, το Berg Card Sorting Test για τη γνωστική ευελιξία και δοκιμασίες μνήμης εργασίας. Οι γλωσσικές δεξιότητες στα Νέα Ελληνικά εξετάστηκαν ως προς την ορθογραφία, και την κατανόηση και την παραγωγή γραπτού λόγου. Παρουσιάζονται οι επιδράσεις ενός έτους παρέμβασης στις προαναφερθείσες δεξιότητες.

Διδακτικά Εγχειρίδια Εκμάθησης της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας: Ο ρόλος και η προοπτική τους στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Μαρκαντωνάτος Α.

Η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας (ΑΕΓ) στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση συνιστά πεδίο αυξανόμενου ενδιαφέροντος, καθώς συνδυάζει την καλλιέργεια της γλωσσικής συνείδησης με τη γνωστική και πολιτισμική ανάπτυξη των μαθητών.

Η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει τον ρόλο και την προοπτική των διδακτικών εγχειριδίων εκμάθησης της Αρχαίας Ελληνικής, εστιάζοντας τόσο στη θεωρητική τους θεμελίωση όσο και στη διδακτική τους εφαρμογή. Μέσα από ανάλυση επιλεγμένων εγχειριδίων, εντοπίζονται οι κυριότερες παιδαγωγικές και γλωσσολογικές αρχές που τα διέπουν, καθώς και οι τρόποι με τους οποίους επιχειρούν να γεφυρώσουν τη σχέση μεταξύ Αρχαίας και Νέας Ελληνικής. Ιδιαίτερη έμφαση προσδίδεται στις σύγχρονες μεθοδολογικές τάσεις που προκρίνουν τη βιωματική, διαθεματική και επικοινωνιακή προσέγγιση της γλώσσας, με στόχο την ανάπτυξη δεξιοτήτων κατανόησης, αναστοχασμού και μεταγλωσσικής επίγνωσης ήδη από τις πρώτες βαθμίδες της εκπαίδευσης. Παράλληλα, διερευνώνται οι δυσχέρειες που ανακύπτουν από το ισχύον αναλυτικό πλαίσιο, οι ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και η αναγκαιότητα ανανέωσης του διδακτικού υλικού σύμφωνα με τα δεδομένα της σύγχρονης γλωσσοδιδακτικής.

Στόχος της εν λόγω ανακοίνωσης είναι να αναδείξει ότι τα διδακτικά εγχειρίδια δεν αποτελούν απλώς εργαλεία μετάδοσης γνώσεων, αλλά φορείς μιας ευρύτερης πολιτισμικής και παιδαγωγικής πρότασης. Η συστηματική και δημιουργική τους αξιοποίηση μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στη διαμόρφωση μιας νέας αντίληψης για τη θέση της Αρχαίας Ελληνικής στο σχολείο, που θα ενισχύει τη συνέχεια της ελληνικής γλώσσας και την καλλιέργεια της ιστορικής και πολιτισμικής συνείδησης των μαθητών.

Θεματικός άξονας 22: Τέχνη και πολιτισμός και εκπαίδευση

Θέμα Συμποσίου 2: Ψηφιακά Παιχνίδια ως Εργαλεία Κινηματογραφικής Εκπαίδευσης: Παιδαγωγικές Προοπτικές και Ερευνητικές Κατευθύνσεις

Ευαγγελία Κούρτη
Ομότιμη Καθηγήτρια Κοινωνικής Ψυχολογίας των Μέσων Επικοινωνίας, ΕΚΠΑ
Ναταλία Αρσενοπούλου
Υποψ. Διδάκτωρ, ΕΜΜΕ, ΕΚΠΑ
Ηρώ Βούλγαρη
ΕΔΙΠ, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
Κατερίνα Γιωτοπούλου
ΕΔΙΠ, Τμήμα Ψηφιακών Τεχνών & Κινηματογράφου, ΕΚΠΑ
Βαρβάρα Κοντονή
Κριτικός κινηματογράφου στο Cinemagazine.gr
Θεοδώρα Μαλλιαρού
Υποψ. Διδάκτωρ ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ,
Επιμελήτρια Σχολικών Προβολών και Εκπαιδευτικού Υλικού CINEDU EKKOMED
Μανώλης Μελισσουργός
Καλλιτεχνικός Διευθυντής της Camera Zizanio - Ευρωπαϊκής Συνάντησης Νεανικής Οπτικοακουστικής Δημιουργίας
Ρένια Παπαθανασίου
Υποψ. Διδάκτωρ Τμήματος Κινηματογράφου, Α.Π.Θ.,
Υπεύθυνη Καινοτομίας, Ψηφιακών Παιχνιδιών και Νέων Τεχνολογιών ΕΚΚΟΜΕΔ
Άννα Πούπου
Επίκ. Καθηγήτρια, Τμήμα Ψηφιακών Τεχνών και Κινηματογράφου, ΕΚΠΑ
Χαράλαμπος Ριζόπουλος
Επίκ. Καθηγητής, Τμήμα Ψηφιακών Τεχνών και Κινηματογράφου, ΕΚΠΑ
Αγάπη Χρυσανθακοπούλου,
Ερευνήτρια στο VVR Group (Visual Computing and Virtual Reality Group), Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών & Τεχνολογίας Υπολογιστών, Πανεπιστήμιο Πατρών

Το προτεινόμενο συμπόσιο επιδιώκει να φωτίσει ένα σχετικά ανεξερεύνητο πεδίο της ελληνικής και διεθνούς παιδαγωγικής έρευνας και πράξης: την εφαρμογή ψηφιακών παιχνιδιών στην κινηματογραφική εκπαίδευση.

Η μάθηση μέσω ψηφιακών παιχνιδιών έχει ήδη αναδείξει σημαντικά παιδαγωγικά οφέλη σε γνωστικά αντικείμενα όπως οι φυσικές επιστήμες, τα μαθηματικά και η γλωσσική εκπαίδευση· ωστόσο η αξιοποίησή τους στο πεδίο της ανάπτυξης του κινηματογραφικού γραμματισμού παραμένει περιορισμένη.

Η κινηματογραφική εκπαίδευση, ως μέσο καλλιέργειας κριτικής και δημιουργικής σκέψης, ενισχύει την ικανότητα των μαθητών/μαθητριών να κατανοούν πώς τα οπτικοακουστικά μέσα διαμορφώνουν νοήματα, συναισθήματα και πολιτισμικές ταυτότητες. Η ενσωμάτωση των ψηφιακών παιχνιδιών σε αυτό το

πλαίσιο μπορεί να προσφέρει νέες δυνατότητες ενεργητικής μάθησης, βιωματικής προσέγγισης και διαπολιτισμικού διαλόγου.

Στόχος του συμποσίου είναι να χαρτογραφήσει το αναδυόμενο αυτό πεδίο, παρουσιάζοντας πρακτικές εφαρμογές, ερευνητικές μελέτες, καθώς και παραδείγματα ανάπτυξης ψηφιακών παιχνιδιών για την κινηματογραφική εκπαίδευση. Μέσα από συνδυασμό θεωρητικών εισηγήσεων και συζήτησης στρογγυλής τράπεζας με ειδικούς, θα αναδειχθούν οι προκλήσεις, οι παιδαγωγικές δυνατότητες και οι προσεγγίσεις που μπορούν να υποστηρίξουν την εκπαιδευτική πράξη. Η συμβολή του αναμένεται να είναι διπλή: αφενός η επιστημονική τεκμηρίωση ενός νέου διαθεματικού πεδίου έρευνας, και αφετέρου η διάχυση πρακτικών εργαλείων και συνεργασιών που θα ενισχύσουν την ελληνική και διεθνή παιδαγωγική κοινότητα.

Το συμπόσιο θα δομηθεί σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος, οι ομιλητές/ομιλήτριες θα παρουσιάσουν σύντομες εισηγήσεις διάρκειας 5-7 λεπτών, οι οποίες θα αναδείξουν διαφορετικές οπτικές και εμπειρίες γύρω από τη θεματική του συμποσίου. Στο δεύτερο μέρος, θα ακολουθήσει δομημένη συζήτηση με σκοπό τη σύνθεση των επιμέρους τοποθετήσεων και την αποτύπωση συμπερασμάτων που θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση ερευνητικής και εκπαιδευτικής ατζέντας για το πεδίο.

Η συζήτηση θα δομηθεί σε τρεις θεματικούς άξονες: (α) οι παιδαγωγικές δυνατότητες και οι προκλήσεις που αναδύονται από την ενσωμάτωση των ψηφιακών παιχνιδιών στην κινηματογραφική εκπαίδευση, (β) οι παράμετροι σχεδιασμού και ανάπτυξης εκπαιδευτικών παιχνιδιών με έμφαση στην διαδραστικότητα και την αφηγηματική διάσταση, και (γ) οι προοπτικές διεπιστημονικών συνεργασιών και οι μελλοντικές ερευνητικές κατευθύνσεις που δύνανται να ενισχύσουν τη διασύνδεση μεταξύ εκπαιδευτικών, ερευνητών, δημιουργών ψηφιακών παιχνιδιών και κινηματογραφικών φορέων.

Λέξεις-κλειδιά: Κινηματογραφική εκπαίδευση, κινηματογραφικός γραμματισμός, ψηφιακά παιχνίδια και μάθηση, ψηφιακός γραμματισμός

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Εκπαίδευση στον κινηματογράφο και το εκπαιδευτικό δυναμικό των ψηφιακών παιχνιδιών

Ευαγγελία Κούρτη
Ομότιμη Καθηγήτρια Κοινωνικής Ψυχολογίας των Μέσων Επικοινωνίας, ΕΚΠΑ
Ηρώ Βούλγαρη
ΕΔΙΠ, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Παρουσίαση μεθοδολογίας ανάπτυξης και δημιουργίας πλατφόρμας «Το εργοστάσιο των κινούμενων εικόνων»

Αγάπη Χρυσανθακοπούλου
Θεοδώρα Μαλλιαρού

Η κινηματογραφική αφήγηση ως κομμάτι της κουλτούρας του παιχνιδιού

Βαρβάρα Κοντονή

Αφηγήσεις και παιδαγωγικές δυνατότητες

Κατερίνα Γιωτοπούλου

Το παιχνίδι του κινηματογράφου: Η παιδαγωγική δύναμη των κινηματογραφικών εργαστηρίων του Φεστιβάλ Ολυμπίας

Μανώλης Μελισσουργός

Τεχνολογίες XR και Παιγνιοποίηση ως εργαλεία Κινηματογραφικού Γραμματισμού

Ρένια Παπαθανασίου

Αφηγηματικές πρακτικές στον κινηματογράφο και στα ψηφιακά παιχνίδια

Χαράλαμπος Ριζόπουλος
Άννα Πούπου
Ναταλία Αρσενοπούλου

Θεματικός άξονας 30: Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία

Θέμα Συμποσίου 3: Ενεργός Πολίτης με Δεξιότητες και Αξίες: Προτάσεις και δυναμικές για την Παιδαγωγική της Ενεργού Πολιτειότητας

Ευαγγελία Μανούσου
Επίκ. Καθηγήτρια, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Αθηνά Γιαννόγκονα
Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ70, Διεύθυνση ΠΕ Γ΄ Αθήνας
Σοφία Χάσκου
Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ70, Διεύθυνση ΠΕ Γ΄ Αθήνας
Βασιλική Ιωακειμίδου
Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ70, Διεύθυνση ΠΕ Γ΄ Αθήνας
Παρασκευή Φώτη
Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ60, Διεύθυνση ΠΕ Γ΄ Αθήνας

Η ενεργός πολιτειότητα στον 21ο αιώνα αποτελεί μια σύνθετη, διαθεματική και αξιακά φορτισμένη έννοια, που μετασχηματίζει το σχολείο από χώρο μετάδοσης γνώσης σε κοινότητα μάθησης, δράσης και δημοκρατικής συνείδησης. Η έννοια αυτή δεν περιορίζεται στη γνώση θεσμών ή δικαιωμάτων, αλλά περιλαμβάνει την ικανότητα συμμετοχής, συνεργασίας και ανάληψης κοινωνικής ευθύνης. Το παρόν συμπόσιο διερευνά τη σύνδεση των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ με τα ευρωπαϊκά πλαίσια δεξιοτήτων GreenComp, DigComp, LifeComp και EntreComp, προτείνοντας ένα εκπαιδευτικό μοντέλο που ενσωματώνει τη βιωσιμότητα, την ψηφιακή επάρκεια, την προσωπική ενδυνάμωση και την κοινωνική επιχειρηματικότητα.

Το θεσμοθετημένο Πρόγραμμα Σπουδών «Δράσεις Ενεργού Πολίτη» (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, 2024) ενισχύει τη βιωματική μάθηση, την ενσυναίσθηση και τη συλλογική ευθύνη. Οι μαθητές/τριες καλούνται να συνδέσουν τη γνώση με την πράξη, να καλλιεργήσουν την κριτική τους σκέψη και τη δημιουργικότητά τους συμμετέχοντας ενεργά με τεκμηριωμένη άποψη αλλά και ευελιξία στη διαμόρφωση λύσεων για σύγχρονες κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις.

Η εκπαιδευτική πράξη αποκτά μετασχηματιστικό χαρακτήρα όταν βασίζεται σε απλές αλλά ουσιαστικές δράσεις: συζητήσεις με νόημα, συνεργατικά σχέδια εργασίας, σύνδεση με την κοινότητα, δημιουργία χώρων διαλόγου και ενσυναίσθησης. Οι εκπαιδευτικοί, ως φορείς παιδαγωγικής ευθύνης, δεν μεταφέρουν απλώς αξίες τις βιώνουν και τις μοιράζονται, μέσα από καθημερινές πρακτικές που ενισχύουν τη συμμετοχή και τη δημοκρατική κουλτούρα.

Το συμπόσιο προτείνει ένα σχολείο ανοικτό, διαπολιτισμικό και συμμετοχικό, όπου η συνεργασία δεν είναι θεωρητική κατασκευή αλλά πράξη με συνέπεια. Η

υπευθυνότητα, η συναντίληψη και η εμπιστοσύνη μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/τριών αποτελούν τον πυρήνα μιας εκπαιδευτικής κοινότητας που εμπνέει, ενδυναμώνει και μετασχηματίζει.

Λέξεις-κλειδιά: Ενεργός πολιτειότητα, ευρωπαϊκά πλαίσια δεξιοτήτων, Βιωματική μάθηση, Εκπαίδευση για την Αειφορία

Η εκπαίδευση ως μοχλός κοινωνικής αλληλεγγύης: Υποστήριξη ευπαθών ομάδων με καλλιέργεια δεξιοτήτων ζωής

Αθηνά Γιαννόγκονα, Σοφία Χάσκου, Βασιλική Ιωακειμίδου, Παρασκευή Φώτη

Η εκπαίδευση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην καλλιέργεια αξιών και δεξιοτήτων που ενισχύουν την κοινωνική συνοχή και την αλληλεγγύη. Σε μια εποχή όπου οι κοινωνικές ανισότητες, η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός παραμένουν έντονες προκλήσεις, η υποστήριξη των ευπαθών ομάδων αναδεικνύεται ως παιδαγωγική προτεραιότητα. Οι μαθητές και οι μαθήτριες, μέσω της εκπαίδευσης, έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν δεξιότητες ζωής, όπως η ενσυναίσθηση, η υπευθυνότητα και η συνεργατικότητα, που συνδέονται άμεσα με την κοινωνική αλληλεγγύη.

Οι εκπαιδευτικοί, ως καθοδηγητές/τριες και εμψυχωτές/τριες, αποτελούν βασικούς φορείς αλλαγής. Μέσα από τη δημιουργία ενός ανοικτού, συμπεριληπτικού και συνεργατικού μαθησιακού περιβάλλοντος, μπορούν να συνδέσουν τη μάθηση με την κοινωνική δράση, ενισχύοντας την κοινωνική ευαισθησία και την ενεργό πολιτειότητα. Η ένταξη δράσεων κοινωνικής αλληλεγγύης στη σχολική καθημερινότητα συμβάλλει όχι μόνο στην προσωπική ανάπτυξη των μαθητών και των μαθητριών, αλλά και στη διαμόρφωση μιας εκπαιδευτικής κουλτούρας που υπερβαίνει τα όρια του σχολείου και διαχέεται στην κοινότητα. Η βιωματική μάθηση, οι συμμετοχικές μέθοδοι και τα προγράμματα σύνδεσης με την τοπική κοινωνία συμβάλλουν ώστε η αλληλεγγύη να αποκτήσει χειροπιαστή διάσταση. Τέτοιες εμπειρίες ενισχύουν την υπευθυνότητα, καθώς οι μαθητές και οι μαθήτριες αντιλαμβάνονται ότι οι προσωπικές τους επιλογές και δράσεις έχουν απτό αντίκτυπο στο κοινωνικό σύνολο. Μέσα από δράσεις υποστήριξης ευπαθών ομάδων όπως άποροι, άστεγοι, ηλικιωμένοι ή κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες ατόμων, οι μαθητές και οι μαθήτριες δεν περιορίζονται στην κατανόηση θεωρητικών αξιών αλλά βιώνουν στην πράξη την αξία της κοινωνικής συνεισφοράς.

Η παρούσα εισήγηση συνδυαστικά με τις υπόλοιπες του συγκεκριμένου συμποσίου επιχειρεί να αναδείξει το γεγονός ότι η εκπαίδευση, εφόσον επικεντρώνεται στην καλλιέργεια δεξιοτήτων ζωής και στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνείδησης, μπορεί να λειτουργήσει ως μοχλός κοινωνικής αλληλεγγύης. Η υποστήριξη ευπαθών ομάδων αποκτά έτσι διττή διάσταση: αφενός αποτελεί άμεση κοινωνική ανάγκη και αφετέρου παιδαγωγικό εργαλείο για τη διαμόρφωση υπεύθυνων και αλληλέγγυων

πολιτών. Αυτές οι εμπειρίες οδηγούν στην καλλιέργεια δεξιοτήτων που είναι αναγκαίες σε μια κοινωνία της αλληλεξάρτησης και της πολυπολιτισμικότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνική αλληλεγγύη, υποστήριξη ευπαθών ομάδων, δεξιότητες κοινωνικής ζωής και κοινωνικής συναίσθησης, ενεργός πολιτειότητα

Εκπαίδευση για συνύπαρξη: Δικτύωση, συμπερίληψη και κοινωνική αλληλεγγύη από το Νηπιαγωγείο στο Δημοτικό

Παρασκευή Φώτη, Αθηνά Γιαννόγκονα, Σοφία Χάσκου, Βασιλική Ιωακειμίδου

Η «Συνύπαρξη στην κοινότητα» αποτελεί κεντρικό θεματικό άξονα του Προγράμματος Σπουδών Δράσεις Ενεργού Πολίτη, καθώς εστιάζει στην ενίσχυση της συμπερίληψης, της συνεργασίας και της κοινωνικής συνοχής μέσα από εκπαιδευτικές δράσεις που ξεκινούν από την προσχολική εκπαίδευση και επεκτείνονται στο δημοτικό σχολείο. Οι μαθητές/τριες καλούνται να συμμετέχουν σε κοινά projects με άλλα σχολεία, να συνεργάζονται με κοινωνικούς φορείς και να αναπτύσσουν δεξιότητες επικοινωνίας, ενσυναίσθησης και αποδοχής της διαφορετικότητας.

Οι εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί που αναδεικνύονται αξιοποιούν τη βιωματική μάθηση, τη συνεργατική διερεύνηση και τη δημιουργική έκφραση, ενισχύοντας την ικανότητα των παιδιών να μετατρέπουν τη γνώση σε πράξη, να επιλύουν προβλήματα συλλογικά και να συμμετέχουν ενεργά στη ζωή της κοινότητας. Οι δράσεις δεν περιορίζονται στην ενδοσχολική εμπειρία, αλλά επεκτείνονται σε συνεργασίες με ομάδες πληθυσμού και φορείς, δημιουργώντας συνθήκες αυθεντικής μάθησης και κοινωνικής παρέμβασης.

Σε επίπεδο δεξιοτήτων, οι παρεμβάσεις συνδέονται με δύο Ευρωπαϊκά Πλαίσια Αναφοράς. Αφενός, το GreenComp, το οποίο υπογραμμίζει την ανάπτυξη δεξιοτήτων αειφορίας και κοινωνικής υπευθυνότητας. Αφετέρου, το EntreComp, που αφορά την ικανότητα ανάληψης πρωτοβουλιών, τον σχεδιασμό και την υλοποίηση συλλογικών δράσεων με κοινωνικό αντίκτυπο, καλλιεργώντας δημιουργικότητα, υπευθυνότητα και συνεργατικότητα. Η σύνδεση αυτών των πλαισίων καταδεικνύει ότι οι μαθητές/τριες ήδη από την προσχολική και πρωτοσχολική ηλικία μπορούν να αναπτύξουν δεξιότητες που συνδυάζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη με την κοινωνική καινοτομία.

Το παρόν άρθρο, ως μέρος του προτεινόμενου συμποσίου, αναδεικνύει θεωρητικές προσεγγίσεις και παιδαγωγικούς σχεδιασμούς που υπηρετούν τον άξονα «Συνύπαρξη στην κοινότητα». Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η συστηματική ενσωμάτωση συμμετοχικών δράσεων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση οδηγεί στην καλλιέργεια δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση ενεργών πολιτών ικανών να ανταποκριθούν στις προκλήσεις της κοινωνικής συμπερίληψης και της αειφορίας.

Λέξεις-κλειδιά: Συνύπαρξη στην κοινότητα, ενεργός πολιτειότητα, συμπερίληψη, βιωματική μάθηση

Δικτύωση και συμμετοχικές δράσεις από την Προσχολική Εκπαίδευση στο Δημοτικό Σχολείο: καλλιεργώντας ενεργούς πολίτες σε δύσκολες καταστάσεις και αειφορικές προκλήσεις

Παρασκευή Φώτη, Αθηνά Γιαννόγκονα, Βασιλική Ιωακειμίδου, Σοφία Χάσκου

Ο θεματικός άξονας που εστιάζει στη δικτύωση μέσα από συμμετοχικές δράσεις και πρωτοβουλίες παροχής βοήθειας σε δύσκολες καταστάσεις και αειφορικές προκλήσεις αναδεικνύει τον ουσιαστικό ρόλο της εκπαίδευσης στη διαμόρφωση ενεργών πολιτών από την Προσχολική Εκπαίδευση έως και την ολοκλήρωση του Δημοτικού Σχολείου. Η παιδαγωγική στοχοθεσία δεν περιορίζεται στην κατανόηση κοινωνικών ή περιβαλλοντικών ζητημάτων, αλλά προχωρά στον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων που καλλιεργούν ενσυναίσθηση, κοινωνική ευθύνη και αίσθημα συλλογικής συμμετοχής ενώ η βιωματική μάθηση, η διαθεματικότητα και η ομαδοσυνεργατική διερεύνηση συνιστούν βασικά μεθοδολογικά εργαλεία που επιτρέπουν στους μαθητές να συνδέουν τη γνώση με την πράξη και να αναπτύσσουν δεξιότητες του 21ου αιώνα.

Μέσα από τέτοιους εκπαιδευτικούς σχεδιασμούς, το σχολείο μετατρέπεται σε πεδίο όπου η θεωρητική μάθηση συναντά την κοινωνική δράση. Οι μαθητές και οι μαθήτριες ενθαρρύνονται να αναλύουν σύνθετα προβλήματα, να συνεργάζονται για την εξεύρεση λύσεων και να συμμετέχουν σε πρωτοβουλίες που ενισχύουν τη συλλογική ανθεκτικότητα. Η δικτύωση με φορείς της τοπικής κοινωνίας και υπηρεσίες πολιτικής προστασίας λειτουργεί ως καταλύτης για την ανάπτυξη εξωστρέφειας και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Έτσι, η εκπαιδευτική διαδικασία υπερβαίνει τα όρια της σχολικής αίθουσας και μετατρέπεται σε ζωντανό κύτταρο δημοκρατίας, αλληλεγγύης και αειφορίας.

Στην παρούσα εργασία, που εντάσσεται στο πλαίσιο του προτεινόμενου συμποσίου, επιχειρείται η ανάδειξη του συγκεκριμένου θεματικού άξονα μέσα από την παρουσίαση μεθοδολογικών προτάσεων και συμμετοχικών παρεμβάσεων για μαθητές και μαθήτριες νηπιαγωγείου και δημοτικού με στόχο να ενδυναμωθεί η καλλιέργεια δεξιοτήτων όπως συνεργασία, επικοινωνία, ενσυναίσθηση. Η συμβολή της έγκειται στην αποτύπωση ενός συνεκτικού παιδαγωγικού πλαισίου που ενισχύει την ενεργό πολιτειότητα και την κοινωνική ευαισθητοποίηση σε συνθήκες κρίσης μακριά από την παραπληροφόρηση και τον φόβο. Σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες εισηγήσεις του προτεινόμενου συμποσίου, η εργασία συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας συνολικής πρότασης που αναδεικνύει τις πολλαπλές όψεις της συμμετοχικής μάθησης και της αειφορικής εκπαίδευσης, προσφέροντας στους συνέδρους ένα ενιαίο ερευνητικό και παιδαγωγικό πλαίσιο.

Λέξεις-κλειδιά: Αειφορικές προκλήσεις, δεξιότητες 21ου αιώνα, δράσεις ενεργού πολίτη

Καλλιέργεια δεξιοτήτων για την προαγωγή ποιότητας ζωής της μαθητικής και της ευρύτερης κοινότητας

Αθηνά Γιαννόγκονα, Σοφία Χάσκου, Παρασκευή Φώτη, Βασιλική Ιωακειμίδου

Η ποιότητα ζωής απαιτεί διεπιστημονικές και πολυδιάστατες προσεγγίσεις, καθώς επηρεάζεται από πολλαπλούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής και ψυχικής υγείας, των διαπροσωπικών σχέσεων και της κοινωνικής στήριξης. Οι προκλήσεις, όπως οι οικονομικές ανισότητες, οι τεχνολογικές ανισότητες και ο ψηφιακός αποκλεισμός και η περιβαλλοντική υποβάθμιση απειλούν την ευημερία και η προσπάθεια για τη διασφάλισή της συνιστά βασική προτεραιότητα των σύγχρονων κοινωνιών.

Στο εκπαιδευτικό πλαίσιο οι ολιστικές προσεγγίσεις, που εμπλέκουν ενεργά μαθητές, μαθήτριες και εκπαιδευτικούς, αποδεικνύονται αποτελεσματικότερες στη βελτίωση της ψυχικής υγείας και κοινωνικής συμπεριφοράς. Παράλληλα οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο ως πρότυπα ενεργών πολιτών, προάγοντας την κοινωνική αλληλεγγύη και τη δημοκρατική συμμετοχή των μαθητών και μαθητριών από την προσχολική ηλικία. Η συμμετοχή σε δράσεις ποιότητας ζωής βοηθά μαθητές και μαθήτριες να κατανοήσουν τον ρόλο τους ως μέλη μιας κοινότητας και να αναπτύξουν αίσθημα ευθύνης και αλληλεγγύης. Επιπλέον, συμβάλλουν στη συναισθηματική ενδυνάμωση και στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης μαθητών και μαθητριών, καθώς διαπιστώνουν ότι μπορούν να προσφέρουν, να επηρεάσουν θετικά τον κόσμο γύρω τους και να αποκτήσουν ενεργητικό ρόλο στη βελτίωση των συνθηκών ζωής.

Η παρούσα εισήγηση, ως μέρος του ευρύτερου συμποσίου, με αφορμή το Πρόγραμμα Σπουδών Δράσεις Ενεργού Πολίτη, έχει στόχο την ανάδειξη θεωρητικών προσεγγίσεων και προτάσεων υλοποίησης δράσεων και πρακτικών καλλιέργειας δεξιοτήτων γύρω από τον θεματικό άξονα «*Προαγωγή ποιότητας ζωής του γενικού πληθυσμού*» για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Οι προτάσεις βασίζονται σε τέσσερις δράσεις, που διαμορφώθηκαν με βάση τη μεθοδολογία που προτείνεται στην Εγκύκλιο 146472/ΓΔ4 του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού και στις οποίες εντοπίζονται κοινές και διαφορετικές πρακτικές για την καλλιέργεια δεξιοτήτων που προτείνονται σε Ευρωπαϊκά Πλαίσια Αναφοράς όπως το GreenComp και το LifeComb. Η έρευνα αποκαλύπτει ότι ένα ευρύ φάσμα δεξιοτήτων, που αφορούν την ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία και μπορούν να καλλιεργηθούν μέσω στοχευμένα οργανωμένων δράσεων του Ενεργού Πολίτη. Οι δραστηριότητες οφείλουν να ενσωματώνουν εμπειρικές, ερευνητικές, συνεργατικές-ομαδικές, καινοτόμες, επικοινωνιακές και κριτικά αναστοχαστικές μεθόδους, αξιοποιώντας παράλληλα ψηφιακά μέσα και καλλιεργώντας ψηφιακές δεξιότητες κατά το DigiComb.

Λέξεις-κλειδιά: Ποιότητα ζωής, ενεργός πολίτης, εκπαίδευση, κοινωνική δικαιοσύνη

Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος ως πυρήνας καλλιέργειας δεξιοτήτων για μια συμπεριληπτική και βιώσιμη κοινωνία

Σοφία Χάσκου, Βασιλική Ιωακειμίδου, Παρασκευή Φώτη, Αθηνά Γιαννόγκονα

Η προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος περιλαμβάνει τη διατήρηση και τη βελτίωση της ποιότητας του φυσικού τοπίου και των μνημείων, την ενσωμάτωση πολιτιστικών αγαθών στον κοινωνικό ιστό και τη διασφάλιση της πρόσβασης του κοινού σε αυτά, καθώς και τη ρύθμιση χωροταξικών και πολεοδομικών πολιτικών για την προστασία αυτών των στοιχείων. Η αλληλεπίδραση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον έχει σημαντικές επιπτώσεις στην υγεία και την ποιότητα ζωής του. Στην εποχή της κλιματικής κρίσης, της απώλειας της βιοποικιλότητας και της πολιτιστικής αλλοτρίωσης, η εκπαιδευτική προσέγγιση που συνδέει την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος με την ενεργό καλλιέργεια δεξιοτήτων κρίνεται κομβική για τη διαμόρφωση μιας βιώσιμης, συμμετοχικής και ισότιμης κοινωνίας. Σύγχρονες θεωρητικές και ερευνητικές τάσεις αναφέρουν ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες δεν πρέπει απλά να αποκτούν γνώση, αλλά να υιοθετούν δεξιότητες ζωής καθώς και περιβαλλοντική και πολιτισμική ευαισθησία.

Η υιοθέτηση τέτοιων πρακτικών δεν εξυπηρετεί μόνο τη γνώση, αλλά εξοπλίζει τους μαθητές και τις μαθήτριες με δεξιότητες του 21ου αιώνα, που θεωρούνται απαραίτητες για το μέλλον της κοινωνίας, ενώ παράλληλα συνδράμει στην καλλιέργεια δεξιοτήτων όπως η πολιτική αυτενέργεια, η πολιτική δράση αλλά και η ατομική πρωτοβουλία, οι οποίες προτείνονται σε Ευρωπαϊκά Πλαίσια Αναφοράς όπως το GreenComp.

Δεδομένου ότι η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος συνιστά θεμελιώδη αξία για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή, η σύνδεση της προστασίας του περιβάλλοντος με την καλλιέργεια δεξιοτήτων προάγει τη διαμόρφωση ενεργών και υπεύθυνων πολιτών, ικανών να συμβάλλουν στην οικοδόμηση μιας βιώσιμης και συμπεριληπτικής κοινωνίας. Στόχος της παρούσας εισήγησης σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες του συμποσίου είναι να αναδείξει προτάσεις για την υλοποίηση δράσεων στο πλαίσιο του άξονα “Προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος” προκειμένου να συνδράμουν στην καλλιέργεια των παραπάνω αναφερόμενων δεξιοτήτων, μέσα από βιωματικές και ομαδοσυνεργατικές συμπεριληπτικές δραστηριότητες, που προάγουν την ενσυναίσθηση, την πολιτισμική ευαισθησία και την κατανόηση διαφορετικών προοπτικών, προετοιμάζοντας τους μαθητές και τις μαθήτριες να γίνουν ενεργοί και υπεύθυνοι πολίτες σε μια κοινωνία που στοχεύει στη βιωσιμότητα και τη συνοχή.

Λέξεις-κλειδιά: φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, ενεργή πολιτειότητα, συλλογική δράση, ατομική πρωτοβουλία

Ενίσχυση της φιλοζωίας και προώθηση φιλοζωικών πρακτικών μέσα από εκπαιδευτικές δράσεις στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Βασιλική Ιωακειμίδου, Παρασκευή Φώτη, Αθηνά Γιαννόγκονα, Σοφία Χάσκου

Η ευζωία των ζώων (animal welfare) αφορά τις συνθήκες διαβίωσης που διασφαλίζουν ότι τα ζώα μπορούν να ζουν απαλλαγμένα από πόνο, φόβο, πείνα και περιορισμούς που εμποδίζουν τη φυσική τους συμπεριφορά. Η κακομεταχείριση, ακόμη και χωρίς σωματική βία, εγείρει ηθικά ζητήματα, ιδιαίτερα όταν σχετίζεται με ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Η εκπαίδευση στη φιλοζωία αναδεικνύεται ως βασικό μέσο για την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης, της υπευθυνότητας και του σεβασμού προς κάθε μορφή ζωής. Μέσα από τη φροντίδα ζώων, οι μαθητές/τριες αναπτύσσουν κοινωνικές δεξιότητες και οικολογική συνείδηση, συνδέοντας τη σχέση τους με τα ζώα με την προστασία του περιβάλλοντος. Η εμπλοκή σε βιωματικές εκπαιδευτικές δράσεις και πρακτικές ενισχύει την ικανότητά τους να αναγνωρίζουν και να απορρίπτουν πρακτικές κακοποίησης, ενώ προωθεί αξίες όπως η αλληλεγγύη και η δικαιοσύνη μέσω άσκησης ενεργού συλλογικής δράσης. Τελικά, η φιλοζωία συμβάλλει στη δημιουργία μιας ειρηνικής και δίκαιης κοινωνίας, ενδυναμώνοντας την ενεργό πολιτειότητα και προάγοντας την ποιότητα του ανθρώπινου πολιτισμού μέσω σεβασμού και υπευθυνότητας απέναντι σε όλα τα έμβια όντα.

Με αφορμή το Πρόγραμμα Σπουδών Δράσεις Ενεργού Πολίτη, το παρόν άρθρο, ως μέρος του ευρύτερου συμποσίου, στοχεύει στην ανάδειξη θεωρητικών προσεγγίσεων και προτάσεων υλοποίησης δράσεων και πρακτικών καλλιέργειας δεξιοτήτων γύρω από τον θεματικό άξονα «Υιοθέτηση πρακτικών φιλοζωίας» για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Σε τέσσερις δράσεις, που διαμορφώθηκαν με βάση τη μεθοδολογία που προτείνεται στην Εγκύκλιος 146472/ΓΔ4 του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, εντοπίζονται κοινές και διαφορετικές πρακτικές για την καλλιέργεια δεξιοτήτων που προτείνονται σε Ευρωπαϊκά Πλαίσια Αναφοράς όπως το GreenComp. Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας φαίνεται πως μια ευρεία ποικιλία δεξιοτήτων που σχετίζονται με την ενεργό πολιτειότητα και την αειφορία μπορούν να προωθούνται μέσα από κατάλληλα σχεδιασμένες δράσεις Ενεργού Πολίτη ώστε να συνδυάζονται βιωματικές, διερευνητικές, συνεργατικές – συλλογικές, δημιουργικές, επικοινωνιακές, αξιολογικές/αναστοχαστικές προσεγγίσεις με αξιοποίηση και τεχνολογικών εργαλείων.

Λέξεις-κλειδιά: Φιλοζωία, ευζωία, δράσεις ενεργού πολίτη

Θεματικός άξονας 1: Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα

Συμπόσιο 4: Η πρόσληψη της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης από τις φοιτήτριες και τους φοιτητές του ΤΕΑΠΗ: Αντιλήψεις, εμπειρίες και προκλήσεις στη διαμόρφωση της στοχαστικής οπτικής απέναντι στην εκπαιδευτική πράξη

Αλεξάνδρα Ανδρούσου
Καθηγήτρια ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
Χρύσα Κουράκη
ΕΔΙΠ ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
Αναστασία Κυριακοπούλου
ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
Μαρία Σφυρόερα
Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
Ελένη Τσαλαγιώργου
ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
Βασίλειος Τσάφος
Καθηγητής, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
Πέτρος Χαραβιτσίδης
ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Στο παρόν συμπόσιο συζητάμε τους τρόπους με τους οποίους οι φοιτήτριες και οι φοιτητές του ΤΕΑΠΗ αντιλαμβάνονται, βιώνουν και αποτιμούν το στοχαστικό μοντέλο που έχουμε υιοθετήσει στο πλαίσιο της εκπαίδευσής τους. Σε ποιο βαθμό δηλαδή προσλαμβάνουν τις σπουδές τους ως ένα παιδαγωγικό πλαίσιο που βασίζεται στην επιστημονική γνώση και ταυτόχρονα προάγει την κριτική σκέψη, την αναστοχαστική πρακτική και τη συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη; Πώς επίσης αποτιμούν τις βιωματικές, διαδραστικές και συμμετοχικές πρακτικές μέσα από τις οποίες εξοικειώνονται με την στοχαστική αυτή οπτική, όπως αυτή συγκροτείται από τη διεπιστημονική προσέγγιση της εκπαιδευτικής πράξης; Κατά πόσο τέλος αποτιμούν τις δυνατότητες που τους παρέχονται μέσω της συμμετοχής τους σε διακρατικά και ευρωπαϊκά προγράμματα για συνομιλία με άλλα συστήματα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών; Η διερεύνηση αυτής της πρόσληψης αποτελεί ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον και σημαντικό θέμα, καθώς αφορά στον τρόπο με τον οποίο οι ίδιοι οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται όχι μόνο τις σπουδές τους αλλά και την εκπαιδευτική πράξη, το σχολείο και τον ρόλο του στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο και προοπτικά την επαγγελματική τους ταυτότητα. Η ανάδειξη άλλωστε της φωνής των φοιτητών αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την αποτίμηση των πρακτικών εκπαίδευσής τους και τον επαναπροσδιορισμό τους.

Στην εισήγηση επομένως εξετάζονται οι στάσεις και οι εμπειρίες των φοιτητριών/τών σχετικά α) με τη θεωρητική τους κατάρτιση στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης και τον τρόπο με τον οποίο αυτές συνδέονται με την πρακτική άσκηση β) τις βιωματικές και συμμετοχικές πρακτικές που συγκροτούν το παιδαγωγικό

πλαίσιο εκπαίδευσής τους γ) την στοχαστική οπτική με την οποία προσεγγίζεται η εκπαιδευτική πράξη κατά την ανάπτυξη της πρακτικής τους άσκησης και δ) τις παραμέτρους που συμβάλουν στη συγκρότηση της επαγγελματικής τους ταυτότητας ως μελλοντικών νηπιαγωγών.

Η ανάλυση βασίζεται σε ποιοτικά δεδομένα από φοιτητικές αφηγήσεις και ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις, ημερολόγια και εργασίες φοιτητριών και φοιτητών. Απώτερος σκοπός της εισήγησης είναι να διερευνηθεί και να αναδειχθεί η συμβολή του στοχαστικού μοντέλου εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών στην οικοδόμηση μιας παιδαγωγικής ταυτότητας που βασίζεται στην αυτογνωσία, την στοχαστική και κριτική οπτική, την κοινωνική και πολιτική πλαισίωση της εκπαιδευτικής πράξης.

ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Δημιουργός και Δημιούργημα: πρέπει να αποσυνδέεται το έργο από τον δημιουργό ή να αντιμετωπίζονται ως αδιάσπαστη ενότητα;

Οργάνωση: Ελληνικό Τμήμα της IBBY- Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου

Συντονιστής:

Βαγγέλης Ηλιόπουλος
Συγγραφέας-Εκπαιδευτικός
Συζητούν:

Μάνος Κοντολέων
Συγγραφέας
Κέλλυ Δημοπούλου
Επιμελήτρια Εκδόσεων
Θανάσης Κοτσοβός
Βιβλιοθηκονόμος
Μαριάννα Ψύχαλου
Εκδότρια

Η σχέση μεταξύ δημιουργού και δημιουργήματος αποτελεί ένα από τα πλέον αμφιλεγόμενα ζητήματα στην αισθητική, τη θεωρία της λογοτεχνίας και τη φιλοσοφία της τέχνης.

Από τον Πλάτωνα, που συνέδεσε την αξία του έργου με την ηθική ακεραιότητα του δημιουργού, μέχρι τον φορμαλισμό και τη Νέα Κριτική, που υπερασπίστηκαν την αυτονομία του έργου, η συζήτηση υπήρξε διαρκής και πολυεπίπεδη. Ο Roland Barthes με τον «θάνατο του συγγραφέα» μετέθεσε το κέντρο βάρους στον αναγνώστη, ενώ η ερμηνευτική (Gadamer) και η θεωρία της πρόσληψης (Jauss, Iser) ανέδειξαν τη δυναμική συνάντηση έργου και κοινού.

Στη σύγχρονη συγκυρία, ζητήματα όπως η *cancel culture* και η ηθική της καλλιτεχνικής παραγωγής αναζωπυρώνουν τη συζήτηση: πρέπει να αποσυνδέεται το έργο από τον δημιουργό ή να αντιμετωπίζονται ως αδιάσπαστη ενότητα;

Στόχοι:

- Να αναδειχθούν οι κύριες θεωρητικές προσεγγίσεις για τη σχέση δημιουργού-δημιουργήματος.
- Να διερευνηθεί η επικαιρότητα του ζητήματος υπό το πρίσμα της κοινωνικής και πολιτισμικής πραγματικότητας.
- Να ενθαρρυνθεί ο διεπιστημονικός διάλογος μεταξύ φιλοσοφίας, λογοτεχνικής θεωρίας, ηθικής και πολιτισμικών σπουδών.
- Να συζητηθούν οι επιπτώσεις στην εκπαίδευση, στη λογοτεχνική κριτική και στη δημόσια σφαίρα.

Το στρογγυλό τραπέζι περιλαμβάνει σύντομες εισηγήσεις από τους ομιλητές, οι οποίες θα θέτουν διαφορετικές θεωρητικές και πρακτικές οπτικές.

Θα ακολουθήσει ανοικτή συζήτηση μεταξύ των συμμετεχόντων και παρεμβάσεις από το ακροατήριο.

ΠΡΟΦΟΡΙΚΕΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

ΠΡΟΦΟΡΙΚΕΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Άξονας 1: Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα

Η επίδραση του θεσμικού πλαισίου στην υιοθέτηση και υλοποίηση καινοτόμων προγραμμάτων στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: Μια ποιοτική προσέγγιση των στάσεων και εμπειριών των εκπαιδευτικών

Ιωάννα Αναστασοπούλου
ΠΕ60, ΜΔΕ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Μαρία Κοκολάκη
ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Νικόλαος Αλεξόπουλος
Επίκ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση τα Καινοτόμα Προγράμματα αποτελούν βασικό μέσο ενίσχυσης της δημιουργικότητας, της βιωματικής μάθησης και της κοινωνικο-συναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών. Ωστόσο, παρά την αυξανόμενη ενσωμάτωσή τους στην εκπαιδευτική πράξη, η εφαρμογή τους συχνά επηρεάζεται από θεσμικούς περιορισμούς.

Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει μέρος έρευνας που διεξήχθη κατά το σχολικό έτος 2023–2024 σε σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του Δήμου Ηλιούπολης Αττικής και εξετάζει τις στάσεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών και στελεχών σχολικών μονάδων σχετικά με την κάλυψη των εκπαιδευτικών και επαγγελματικών τους αναγκών μέσω των Καινοτόμων Προγραμμάτων, όπως αυτά ορίζονται από το θεσμικό-κανονιστικό πλαίσιο.

Σκοπός της είναι να αναδείξει τον βαθμό στον οποίο η εξοικείωση με το θεσμικό πλαίσιο συμβάλλει στην υιοθέτηση και αποτελεσματική υλοποίηση των προγραμμάτων, συνεισφέροντας σε έναν ευρύτερο αναστοχασμό ως προς την ενίσχυση της επαγγελματικής αυτονομίας και ενδυνάμωσης των εκπαιδευτικών και την ουσιαστική εφαρμογή καινοτομίας στο σχολείο.

Η μελέτη βασίζεται σε ποιοτική μεθοδολογία και αξιοποιεί ημιδομημένες συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς και διευθυντές/ριες νηπιαγωγείων και δημοτικών σχολείων. Μέσω θεματικής ανάλυσης, διερευνώνται οι πηγές πληροφόρησης που αξιοποιούν, οι διαδικασίες υιοθέτησης των προγραμμάτων, καθώς και οι προκλήσεις και οι ανασταλτικοί παράγοντες που αντιμετωπίζουν κατά την εφαρμογή τους. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συμμετοχή των εκπαιδευτικών κατά την επιλογή και διεξαγωγή των προγραμμάτων, στη διαχείριση των δυσκολιών, καθώς και στην αναστοχαστική τους ικανότητα να εντοπίζουν αδυναμίες, λάθη, αλλά και δυνατά σημεία των πρακτικών τους.

Τα ευρήματα αναδεικνύουν ότι η γνώση του θεσμικού πλαισίου λειτουργεί ενισχυτικά, ωστόσο δεν είναι από μόνη της επαρκής. Οι ίδιοι/ες οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα επισημαίνουν την ανάγκη για μεγαλύτερη θεσμική ευελιξία, στοχευμένη επιμόρφωση και υποστήριξη. Επιπλέον,

υπογραμμίζουν τη σημασία της ενεργού συμμετοχής και του αναστοχασμού των εκπαιδευτικών ως προς τη συνολική διαδικασία.

Λέξεις-κλειδιά: Καινοτόμα προγράμματα, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, θεσμικό πλαίσιο, ποιοτική προσέγγιση

Απόψεις, τάσεις και προτάσεις των εκπαιδευτικών που υπηρετούν σε Τμήμα Ένταξης (Τ.Ε.) στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση Πειραιά

Θεοδώρα Αστέρη
Σύμβουλος Εκπαίδευσης Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης 1ης Ενότητας Σχολικών Μονάδων Ε.Α. & Ε.Ε. Δ.Π.Ε. και Δ.Δ.Ε. Πειραιά
Γεώργιος Μπαλαμώτης
Σύμβουλος Εκπαίδευσης Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης 2ης Ενότητας Σχολικών Μονάδων Ε.Α. & Ε.Ε. Δ.Π.Ε. και Δ.Δ.Ε. Πειραιά

Τα Τμήματα Ένταξης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης αποτελούν το μακροβιότερο θεσμό ενταξιακής εκπαίδευσης. Η παρούσα έρευνα στοχεύει στη διερεύνηση της ενταξιακής δυναμικής των Τ.Ε. και των νέων τάσεων, αναγκών και προοπτικών του θεσμού. Εστιάζει στις στάσεις, τις αντιλήψεις και τις προτάσεις των εκπαιδευτικών των Τ.Ε. αναφορικά με τον εβδομαδιαίο εκπαιδευτικό προγραμματισμό, τον εξατομικευμένο παιδαγωγικό σχεδιασμό και την εφαρμογή προγραμμάτων συνδιδασκαλίας. Στην έρευνα συμμετείχαν 163 εκπαιδευτικοί, 70,55% πρωτοβάθμιας και 29,44% δευτεροβάθμιας. Κατασκευάστηκε και διανεμήθηκε ερωτηματολόγιο κατόπιν προγράμματος επιμόρφωσης που παρακολούθησαν οι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής και ενταξιακής εκπαίδευσης Πειραιά. Αναλύονται δεδομένα -με δείκτες Anova & συσχέτισης Spearman- δύο θεματικών αξόνων της ενταξιακής παιδαγωγικής, σύμφωνα και με τη μακροσκοπική αποτίμηση της Διακήρυξης Σαλαμάνκα: (α) Πρακτικές και Αρχές της παιδαγωγικής της ένταξης που εκκινούν από το Τ.Ε. (β) Ανάγκες και Τάσεις που εκφράζουν και ενδυναμώνουν το ρόλο του εκπαιδευτικού ενταξιακής εκπαίδευσης.

Σε μια εποχή που η εκπαιδευτική πολιτική δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη συνδιδασκαλία και τις παιδαγωγικές παρεμβάσεις εντός της κοινής τάξης, οι εκπαιδευτικοί του δείγματος θεωρούν προτεραιότητα την κάλυψη των αναγκών των μαθητών/μαθητριών με μαθησιακές δυσκολίες τύπου δυσλεξίας και κατανέμουν τις ώρες του Εβδομαδιαίου προγραμματισμού τους, κατά προτίμηση στην «ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα» του Τ.Ε και μάλιστα σε ποσοστό 40%. Όταν πρόκειται για προσαρμοστικές δυσκολίες τύπου ΔΑΦ και ΔΕΠΥ, παρότι θεωρούν σωστό να «μοιράζουν» το χρόνο των παρεμβάσεων «και μέσα στην τάξη – συνδιδασκαλία» κατά 70,37%, ο δείκτης p = 0,078 δεν αναδεικνύει στατιστικά σημαντική διαφορά. Ανάμεσα στους λόγους αυτής της προτίμησης διαφαίνονται τα χρονίζοντα συστημικά κενά στην ενταξιακή πολιτική μεταξύ των οποίων οι αντιστάσεις και τα εμπόδια στη συνεργασία των διδασκόντων, η έλλειψη κατάλληλης οργανωσιακής κουλτούρας και η άγνοια των αναγκαίων διδακτικών πρακτικών, δεδομένα που επαληθεύονται και από άλλες σχετικές έρευνες.

Λέξεις-κλειδιά: Τμήμα Ένταξης, συνδιδασκαλία, προγραμματισμός

Απόψεις εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για τη συνεργασία, την επαγγελματική ανάπτυξη και την αποτελεσματικότητα

Αιμιλία Βαρελά
Εκπαιδευτικός ΠΕ87.02, MSc, PhD, 1ο ΕΠΑΛ Ραφήνας- 3ο ΕΚ Ανατολικής Αττικής

Η ανάπτυξη συνεργατικών διδακτικών πρακτικών, η επαγγελματική ανάπτυξη και η αποτελεσματικότητα αποτελούν σημαντικές παραμέτρους για το σχολείο του 21ου αιώνα. Πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι οι συνεργατικές πρακτικές προωθούν την επαγγελματική ανάπτυξη συμβάλλοντας στη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου και του βαθμού επαγγελματικής ικανοποίησης. Σκοπός. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της δράσης «Ανάπτυξη συνεργατικών διδακτικών πρακτικών» (2023-2024) με στόχο τη διερεύνηση των απόψεων εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για τις συνεργατικές πρακτικές, την επαγγελματική ανάπτυξη και αποτελεσματικότητα. Μεθοδολογία. Συμμετείχαν τριάντα εκπαιδευτικοί, διαφόρων ειδικοτήτων (ΕΠΑΛ Ραφήνας & Κορωπίου, ΔΔΕ Ανατολικής Αττικής), οι οποίοι συμπλήρωσαν ένα κατάλληλα διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο (Cronbach's Alpha Coefficient, 0.88) τετράβαθμης κλίμακας Likert.

Από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι υπάρχει διάθεση συνεργασίας για ποικίλα παιδαγωγικά θέματα και η διεύθυνση του σχολείου αξιοποιεί υποστηρικτικές δομές που υπάρχουν για την υλοποίηση συνεργατικών πρακτικών. Οι παράγοντες που επηρεάζουν τη συνεργασία είναι η έλλειψη χρόνου, η μετακίνηση σε άλλα σχολεία, η μη επαρκής κατάρτιση οργάνωσης και εφαρμογής συνεργατικών δράσεων. Όσο αφορά στην επαγγελματική ανάπτυξη, παράμετροι όπως η ηγεσία, η αξιολόγηση, ο σχεδιασμός η αναζήτηση κατάλληλων στρατηγικών, οι πόροι, η έννοια των κοινοτήτων μάθησης είναι σημαντικές αλλά παρουσιάζουν δυσκολίες υλοποίησης στην καθημερινή πρακτική. Η αίσθηση αποτελεσματικότητας εκφράζεται ως προς την αποτίμηση του εκπαιδευτικού έργου, την ικανότητα παροχής κινήτρων στους μαθητές/τριες, την αποτελεσματική διαχείριση δύσκολων συμπεριφορών και μαθησιακών αναγκών, την ευρύτερη στάση σε σχέση με τον ρόλο του σχολείου στην κοινωνία αλλά και το όραμα που μεταδίδει η διεύθυνση για συνεχή ανάπτυξη του σχολικού οργανισμού.

Η μελέτη αναδεικνύει σημαντικά θέματα που σχετίζονται με τη συνεργατική κουλτούρα, την επαγγελματική ανάπτυξη και την αίσθηση αποτελεσματικότητας. Φαίνεται ότι η συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε συνεργατικές πρακτικές και η βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου επηρεάζονται από ένα μεγάλο αριθμό παραμέτρων που ίσως θα πρέπει να λειτουργήσουν αρτιότερα προάγοντας την αίσθηση της αποτελεσματικότητας στο σχολικό περιβάλλον.

Λέξεις-κλειδιά: Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, συνεργατικές πρακτικές, επαγγελματική ανάπτυξη, αποτελεσματικότητα

Η Καινοτομική Εργασιακή Συμπεριφορά και η συνεισφορά της στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών: Εμπειρική θεμελίωση με την αξιοποίηση της Θεωρίας Εργασιακών Απαιτήσεων-Πόρων

Άγγελος Γκοντέλος
Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ
Δημήτριος Σταμοβλάσης
Καθηγητής, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Η Θεωρία Εργασιακών Απαιτήσεων-Πόρων διακρίνει δύο κατηγορίες που αφορούν στα επαγγελματικά χαρακτηριστικά, τις ανακύπτουσες εργασιακές απαιτήσεις και τους διαθέσιμους εργασιακούς πόρους, που επιδρούν διαφορετικά στην ευημερία των εργαζομένων. Η πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει το σύγχρονο σχολείο υποδεικνύει την άμεση ανάπτυξη στρατηγικών από τους εκπαιδευτικούς με στόχο την ικανοποίηση των αυξανόμενων απαιτήσεων και την αβίαστη, ατομική προσαρμογή τους στο σχολικό γίγνεσθαι. Ο επανασχεδιασμός του εργασιακού αντικειμένου περιλαμβάνει τις αλλαγές που συντελούνται εντός του εργασιακού χώρου από τους ίδιους τους εργαζόμενους με σκοπό την εξισορρόπηση των εργασιακών απαιτήσεων και πόρων με τις προσωπικές τους ανάγκες και ικανότητες. Αναμένεται να συμβάλλει στην ανάπτυξη της καινοτομικής εργασιακής τους συμπεριφοράς, μιας διαδικασίας πολλαπλών σταδίων που βοηθά τη σύνδεση του σχολείου με την κοινωνία, αναπτύσσοντας και υλοποιώντας νέες, δημιουργικές και βιώσιμες ιδέες.

Η παρούσα μελέτη έχει σκοπό να διερευνήσει τον ρόλο του επανασχεδιασμού ως προβλεπτικού παράγοντα της καινοτομικής εργασιακής συμπεριφοράς. 275 εκπαιδευτικοί διαφορετικών ειδικοτήτων συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς, ενώ στα δεδομένα εφαρμόστηκε η ανάλυση πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης, η οποία ανέδειξε ότι οι διαστάσεις του επανασχεδιασμού επιδρούν διαφορετικά και παρέχουν εναλλακτικά αποτελέσματα, αναφορικά με την ανάπτυξη και υιοθέτηση της καινοτομίας. Η μείωση των εργασιακών απαιτήσεων παρεμπόδισης συνεισφέρει στη μείωση του συναισθηματικού κόστους δημιουργώντας σταθερότητα και εργασιακή ευημερία. Φαίνεται πως αποτελεί δομικό κομμάτι του επανασχεδιασμού, ανεξάρτητο -ωστόσο- από τη δημιουργία νέων ιδεών. Προς επίρρωση τούτου, αξιοποιήθηκε ανάλυση κατά συστάδες, από την οποία αναδύθηκαν επτά προφίλ των συμμετεχόντων, ενώ με τη βοήθεια της ανάλυσης διακύμανσης εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των συστάδων.

Τα αποτελέσματα είναι ερμηνεύσιμα στο πλαίσιο της οργανωσιακής ψυχολογίας, ενώ συμβάλλουν στη βελτίωση της εργασιακής απόδοσης και επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών θέτοντας νέα ερωτήματα για περαιτέρω έρευνα στον εκπαιδευτικό χώρο και αιτιολογώντας το αυξημένο ερευνητικό ενδιαφέρον για την επέκταση της θεωρίας στα ατομικά χαρακτηριστικά.

Λέξεις-κλειδιά: Καινοτομική εργασιακή συμπεριφορά, επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών, θεωρία εργασιακών απαιτήσεων-πόρων

Παράγοντες λήψης επαγγελματικών αποφάσεων εφήβων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες

Ευαγγελία Γλαβά
ΠΕ 02, Υποψ. Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Ασημίνα Τσιμπιδάκη
Αναπλ. Καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η λήψη αποφάσεων σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και τη μελλοντική σταδιοδρομία αποτελεί σύνθετη και απαιτητική διαδικασία για κάθε έφηβο/η, καθώς και πηγή άγχους για την οικογένεια.

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν τις επαγγελματικές αποφάσεις εφήβων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες (ε.ε.α./α.), καθώς και των γονέων τους. Η έρευνα επικεντρώθηκε στον ρόλο ατομικών και κοινωνικών παραγόντων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, αναδεικνύοντας τις πολυδιάστατες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι έφηβοι/ες με ε.ε.α./α. και οι οικογένειές τους. Για την επίτευξη του σκοπού υιοθετήθηκε ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση, μέσω συστηματικής ανασκόπησης της σχετικής βιβλιογραφίας. Συμπεριλήφθηκαν δώδεκα (12) επιστημονικά άρθρα, δημοσιευμένα την περίοδο 2000–2022. Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με θεματική ανάλυση, με στόχο την ταυτοποίηση επαναλαμβανόμενων θεμάτων, μοτίβων και τάσεων.

Τα αποτελέσματα ανέδειξαν την οικογενειακή υποστήριξη, τις στάσεις των εκπαιδευτικών, την προσβασιμότητα σε υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού, την προ-επαγγελματική εκπαίδευση, το φύλο, καθώς και τις κοινωνικές αντιλήψεις για την αναπηρία και τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ως καθοριστικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη λήψη επαγγελματικών αποφάσεων από τους/τις εφήβους/ες με ε.ε.α./α. Συμπερασματικά, η μελέτη υπογραμμίζει την ανάγκη ανάπτυξης ενταξιακών πολιτικών και πρακτικών υποστήριξης, οι οποίες να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες των εφήβων με ε.ε.α./α. και των οικογενειών τους, διευκολύνοντας τον επαγγελματικό σχεδιασμό και τη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Λέξεις-κλειδιά: έφηβοι/ες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες (ε.ε.α./α.), επαγγελματική εκπαίδευση και σταδιοδρομία, λήψη επαγγελματικών αποφάσεων, οικογενειακή υποστήριξη

Η συμβολή των πολυτροπικών αφηγήσεων μιας κινηματογραφικής ταινίας/ λογοτεχνικού υπερκειμένου στη διδακτική της αξιοποίηση. Η περίπτωση της τουρκικής ταινίας ΠΛΗΓΕΣ ΤΟΥ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ (GUZ SANCISI / PAINS OF AUTUMN)

Μαρία Δημάση
Καθηγήτρια Δ.Π.Θ.
Γρηγορία-Καρολίνα Κωνσταντινίδου
Φιλόλογος, Διδάκτωρ Δ.Π.Θ.

Μία κινηματογραφική ταινία λειτουργεί κατ' αναλογία προς ένα λογοτεχνικό αφήγημα, το οποίο μεταγράφεται/μετασχηματίζεται στην κινηματογραφική γλώσσα, συνιστώντας έτσι ένα φιλμικό υπερκείμενο, ένα κείμενο το οποίο δημιουργείται με την αξιοποίηση της τεχνολογίας, δημιουργεί νοήματα και επικοινωνεί πληροφορίες με γλωσσικό κείμενο, ήχο, εικόνα, κινούμενη εικόνα και είναι πολυεπίπεδο, όσον αφορά την πρόσληψη/νοηματοδότηση από τον κατά περίπτωση αναγνώστη, ακροατή, θεατή. Η επιστημονική, ερευνητική και εκπαιδευτική θεώρηση της κινηματογραφικής εκπαίδευσης εστιάζει σε ένα σύγχρονο είδος εγγραμματισμού που οροθετείται εννοιολογικά μέσα από τη σαφή και προσδιορισμένη αναφορά σε γνώσεις και δεξιότητες που εγκιβωτίζονται ως προσδοκία στον όρο κινηματογραφικός γραμματισμός (film literacy), στον οποίο ορατά ενυπάρχουν τα αποτελέσματα της εκπαίδευσης που προηγήθηκε σε κάθε περίπτωση σχεδιασμού και υλοποίησης ενός προγράμματος κινηματογραφικής εκπαίδευσης. Μπορεί να ενταχθεί η διδασκαλία κινηματογραφικής ταινίας στη σύγχρονη ελληνική εκπαίδευση;

Στην προτεινόμενη εισήγηση θα παρουσιαστεί μία πρόταση εκπαιδευτικής/διδακτικής αξιοποίησης της ταινίας *ΠΛΗΓΕΣ ΤΟΥ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ* (GUZ SANCISI / PAINS OF AUTUMN τουρκικής παραγωγής του 2009, σε σκηνοθεσία του Τομρίς Γκιριτλίογλου που πραγματεύεται σημαντικά ιστορικά γεγονότα. Μέσω μιας σημειωτικής ανάλυσης/προσέγγισης θα διατυπωθούν προτάσεις για την επίτευξη διαπολιτισμικής στοχοθεσίας. Μέσω της μελέτης ταινιών οι μαθητές επικυρώνουν γνώσεις γενικά και ειδικότερα ιστορικές, κατανοούν γεγονότα και βελτιώνουν τις σχολικές τους επιδόσεις με την ταυτόχρονη ενίσχυση της κοινωνικής νοημοσύνης και κατά συνέπεια της ευαισθητοποίησης για σύγχρονα κοινωνικά θέματα και τη διαμόρφωση ή την εξέλιξη των ταυτοτήτων τους και την ανα-διαμόρφωση στάσεων. Αυτό συντελεί στην οικοδόμηση μιας διαπολιτισμικής κουλτούρας υπό μία ευρύτερη θεώρηση της διεπίδρασης εκπαίδευσης/σχολείου και κοινότητας/κοινωνίας.

Λέξεις κλειδιά: Υπερκείμενο, κινηματογράφος, κινηματογραφικός γραμματισμός, διδακτική αξιοποίηση

Ιχνηλατώντας τη Διδακτική στις Ανατολικές χώρες: Προκαταρκτικά ευρήματα μιας εν εξελίξει έρευνας

Φίλιππος Ευαγγέλου
Επίκουρος Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Δήμητρα Δρόσου
Εκπαιδευτικός Πληροφορικής- MSc

Η Διδακτική αποτελεί κεντρικό άξονα της Παιδαγωγικής Επιστήμης και συνιστά σημαντικό γνωστικό αντικείμενο για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Στο πλαίσιο αυτό, διαπιστώνεται ότι στις Δυτικές χώρες (Γερμανία, Γαλλία, κ.λπ.) η Διδακτική έχει διερευνηθεί εκτενώς. Αντίθετα, στις Ανατολικές χώρες παρατηρείται ερευνητικό έλλειμμα αναφορικά με τη μελέτη της, το οποίο αναδεικνύεται – εκτός των άλλων - και από τον περιορισμένο αριθμό μελετών μεταφρασμένων στην Αγγλική γλώσσα. Συνεπώς, ανακύπτει ανάγκη διεξοδικής έρευνας και ανάλυσης της Διδακτικής και των διδακτικών προσεγγίσεων που αξιοποιούνται στα Παιδαγωγικά Τμήματα και τις Σχολές Επιστημών Αγωγής των Ανατολικών χωρών. Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση του υφιστάμενου ερευνητικού κενού αναφορικά με τη Διδακτική στις Ανατολικές χώρες, έτσι ώστε να προκύψουν πρωτόλεια ευρήματα για τη διδακτική μεθοδολογία και τις διδακτικές προσεγγίσεις αυτών των χωρών. Αναφορικά με τη μεθοδολογία, εισαγωγικά αντικείμενο διερεύνησης αποτελούν οκτώ χώρες: Κίνα, Ιαπωνία, Ινδία, Πακιστάν, Σιγκαπούρη, Ταϊλάνδη, Νότια Κορέα και Ρωσία. Η επιλογή τους βασίζεται αφενός στη διεθνώς περιορισμένη έως ανύπαρκτη ερευνητική διερεύνηση ζητημάτων Διδακτικής και αφετέρου στον υψηλό πληθυσμιακό τους όγκο, που καθιστά αναγκαία τη μελέτη τους στο πλαίσιο συγκριτικής εκπαιδευτικής έρευνας.

Η αρχική μεθοδολογική προσέγγιση περιλαμβάνει αναζήτηση πληροφοριών μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας με τις πρεσβείες των χωρών. Στη συνέχεια - με την ανάλυση περιεχομένου - κωδικοποιήθηκαν δεδομένα σχετιζόμενα με Παιδαγωγικά Τμήματα και Σχολές Επιστημών Αγωγής. Σχετικά με τα πρώτα αποτελέσματα της έρευνας, θετική ανταπόκριση στην ηλεκτρονική επικοινωνία – με αποστολή επίσημων δεδομένων - υπήρξε από έξι πρεσβείες και ειδικότερα της Κίνας, Ιαπωνίας, Ινδίας, Νότιας Κορέας, Ρωσίας και του Πακιστάν.

Στην παρούσα έρευνα, κωδικοποιούνται μέσα από προκαταρτική συστηματική καταγραφή δεδομένα που σχετίζονται με συγκεκριμένες πληροφορίες για τα Παιδαγωγικά Τμήματα και τις Παιδαγωγικές Σχολές αυτών των έξι χωρών. Συμπερασματικά, σε πρώτη φάση αναδεικνύονται πρωτόλεια ευρήματα για τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα αυτών των χωρών και σε μελλοντική φάση αναμένονται ευρήματα για τη Διδακτική και τις διδακτικές προσεγγίσεις που αξιοποιούνται.

Λέξεις-κλειδιά: Διδακτική, Ανατολικές χώρες, διδακτικές προσεγγίσεις, Παιδαγωγικά Τμήματα

Διερεύνηση της εφαρμογής του μαθήματος των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων στο Δημοτικό Σχολείο: Η φωνή των εκπαιδευτικών

Φίλιππος Ευαγγέλου
Επίκουρος Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Κωνσταντίνα Γιαννοπούλου
Δασκάλα – MSc

Η εισαγωγή των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων (ΕΔ) στο ελληνικό Δημοτικό Σχολείο εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ανανέωσης των Αναλυτικών Προγραμμάτων, με στόχο την ενίσχυση των οριζόντιων δεξιοτήτων των μαθητών/τριών. Ωστόσο, η επιτυχής εφαρμογή των ΕΔ εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες, όπως είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, το εκπαιδευτικό υλικό, η παρεχόμενη υλικοτεχνική υποδομή, οι συνθήκες της σχολικής μονάδας. Μετά από μερικά χρόνια ένταξης των ΕΔ στο Ωρολόγιο Πρόγραμμα καθίσταται αναγκαία και επίκαιρη η αποτίμηση από την εφαρμογή τους.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων, στάσεων και εμπειριών εκπαιδευτικών αναφορικά με την εφαρμογή των ΕΔ. Διερευνώνται ζητήματα που σχετίζονται με τη συχνότητα εφαρμογής και τις δυσκολίες κατά τη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία των ΕΔ, το βαθμό καταλληλότητας και προσβασιμότητας εκπαιδευτικού υλικού και τη συνολική αποτελεσματικότητα τους για την προετοιμασία των μαθητών/τριών στις προκλήσεις τους 21ου αιώνα. Αναφορικά με τη μεθοδολογία, η παρούσα έρευνα βασίστηκε σε ποσοτική προσέγγιση μέσω ερωτηματολογίου, στο οποίο συμμετείχαν 624 εκπαιδευτικοί Δημοτικών Σχολείων από διάφορες γεωγραφικές περιοχές της Ελλάδας και με ποικίλα χαρακτηριστικά ως προς την εμπειρία, την ειδικότητα και την επιμόρφωση. Για τη συγκρότηση του δείγματος εφαρμόστηκε η «κατά συστάδες» τυχαία δειγματοληψία από τον κατάλογο όλων των Δημοτικών Σχολείων. Το εργαλείο συλλογής δεδομένων περιλαμβάνει ερωτήσεις κλειστού τύπου με πεντάβαθμη κλίμακα Likert και ερωτήσεις δημογραφικών στοιχείων. Τα ευρήματα της έρευνας αποτυπώνουν στην πλειοψηφία των ερωτήσεων ήπιες θετικές δηλώσεις των εκπαιδευτικών, άλλα και συγκρατημένες/ουδέτερες δηλώσεις σε αρκετές ερωτήσεις από τις οποίες αναδεικνύονται ανασταλτικοί παράγοντες, όπως είναι η πρόσβαση σε κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό, η υλικοτεχνική υποστήριξη, η γραφειοκρατία.

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται ότι η φωνή των εκπαιδευτικών συμβάλλει στην ανάδειξη σημαντικών πληροφοριών για τη βελτίωση του μαθήματος των ΕΔ, τόσο ως προς την εφαρμογή τους στην καθημερινή διδακτική πρακτική όσο και ως προς τις ανάγκες επιμόρφωσης και υποστήριξης που πρέπει να καλυφθούν από την πολιτεία και τους αρμόδιους φορείς.

Λέξεις-κλειδιά: Εργαστήρια Δεξιοτήτων, εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Δημοτικό Σχολείο

Οι κύβοι Dienes ως εργαλείο για τη μείωση του μαθηματικού άγχους και την προώθηση της συμπερίληψης στην προσχολική εκπαίδευση

Αντώνης Ζαγοριανάκος
Μαθηματικός, Επ.Ε.Δι.Μ

Το άγχος για τα Μαθηματικά αποτελεί ένα διαδεδομένο φαινόμενο που εμφανίζεται ήδη από την προσχολική ηλικία, επηρεάζοντας αρνητικά τη στάση, την αυτο-αποτελεσματικότητα και τη μετέπειτα μαθησιακή πορεία των παιδιών. Οι ερευνητές υπογραμμίζουν την ανάγκη για έγκαιρες παρεμβάσεις που συνδυάζουν γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές στρατηγικές. Στο πλαίσιο αυτό, οι κύβοι Dienes αναδεικνύονται ως ένα ισχυρό παιδαγωγικό εργαλείο, καθώς προσφέρουν χειραπτική, πολυαισθητηριακή εμπειρία που διευκολύνει τη μετάβαση από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο επίπεδο κατανόησης. Η χρήση των κύβων επιτρέπει στα παιδιά να χειρίζονται αριθμητικές σχέσεις με τρόπο παιγνιώδη, μειώνοντας την πίεση και ενισχύοντας τη θετική συναισθηματική σύνδεση με τα Μαθηματικά. Μέσα από παιχνίδι, κατασκευές και συνεργατικές δραστηριότητες, οι μαθητές καλλιεργούν όχι μόνο γνωστικές δεξιότητες αλλά και κοινωνικο-συναισθηματικές, όπως η ανθεκτικότητα και η αυτοπεποίθηση. Η προοδευτική συνδεσιμότητα των χειραπτικών εμπειριών με τα συμβολικά Μαθηματικά εξασφαλίζει μια ομαλή μετάβαση, μειώνοντας το γνωστικό φορτίο και αποτρέποντας την ανάπτυξη τάσεων απομάκρυνσης που σχετίζονται με το άγχος. Σημαντική είναι επίσης η διάσταση της συμπερίληψης. Οι κύβοι Dienes, ως πολυτροπικό μέσο, προσφέρουν ισότιμη πρόσβαση στη μάθηση σε παιδιά με διαφορετικά μαθησιακά προφίλ, όπως μαθητές με δυσκολίες γλώσσας ή μαθησιακές διαφοροποιήσεις. Η οπτική, κιναισθητική και απτική διάσταση των κύβων ενισχύει την κατανόηση και επιτρέπει τη δημιουργία μαθησιακών περιβαλλόντων που δεν αποκλείουν κανένα παιδί. Έτσι, η διδασκαλία με κύβους Dienes δεν συμβάλλει μόνο στη μείωση του μαθηματικού άγχους, αλλά λειτουργεί και ως πρακτική που ευθυγραμμίζεται με τις αρχές της ισότιμης συμμετοχής και της συμπερίληψης.

Συνολικά, οι κύβοι Dienes συνιστούν μια τεκμηριωμένη, παιγνιώδη και συμπεριληπτική παρέμβαση για την προσχολική εκπαίδευση, που ενδυναμώνει τους μαθητές γνωστικά και συναισθηματικά, θέτοντας τα θεμέλια για θετική σχέση με τα Μαθηματικά και τη μελλοντική ενασχόληση με τα STEM πεδία.

Λέξεις-κλειδιά: Κύβοι Dienes, Μαθηματικά στην προσχολική εκπαίδευση, συμπεριληπτική διδακτική, μαθησιακό άγχος στα Μαθηματικά, διδακτικά υλικά

Τεχνητή Νοημοσύνη στη διαμορφωτική αξιολόγηση: Νέες οπτικές για τη διδασκαλία και τη μάθηση

Κωνσταντίνος Καλέμης
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Μέλος Μητρώου Επιμορφωτών ΕΚΔΔΑ – ΙΝΕΠ, Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης

Η ραγδαία πρόοδος της Τεχνητής Νοημοσύνης επαναπροσδιορίζει θεμελιώδεις πτυχές της εκπαιδευτικής πράξης, με έναν από τους πιο κρίσιμους τομείς να είναι η διαμορφωτική αξιολόγηση. Η συγκεκριμένη εισήγηση εστιάζει στη συμβολή της ΤΝ στην ανατροφοδοτική λειτουργία της αξιολόγησης, μέσω εργαλείων που παρέχουν δεδομένα σε πραγματικό χρόνο και υποστηρίζουν ενεργά τη μαθησιακή διαδικασία. Από λογισμικά που αναλύουν σύνθετες μαθητικές απαντήσεις, μέχρι εκπαιδευτικά chatbot που αξιολογούν τις στρατηγικές σκέψης, και συστήματα παρακολούθησης που οπτικοποιούν την πρόοδο των μαθητών, η ΤΝ επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να αποκτούν άμεση, ουσιαστική εικόνα για τη μαθησιακή πορεία κάθε μαθητή. Αυτή η αλλαγή δεν ενισχύει απλώς τον ρόλο του δασκάλου, αλλά τον επαναπροσδιορίζει ως αναλυτή δεδομένων και διαμεσολαβητή εξατομικευμένης καθοδήγησης.

Η ενσωμάτωση αυτών των τεχνολογιών στη διαμορφωτική αξιολόγηση μετατρέπει την εκπαιδευτική αξιολόγηση από στατικό μηχανισμό αποτίμησης σε ζωντανό εργαλείο υποστήριξης της μάθησης. Η ΤΝ δεν περιορίζεται στην παθητική καταγραφή, αλλά ανιχνεύει πρότυπα, αναδεικνύει δυσκολίες και διαμορφώνει στοχευμένες παρεμβάσεις. Οι μαθητές δεν λαμβάνουν απλώς κρίσεις, αλλά εξατομικευμένες προτάσεις βελτίωσης, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση μεταγνωστικών δεξιοτήτων και ενισχύοντας τη μαθησιακή αυτονομία. Παράλληλα, οι διδάσκοντες αποκτούν πρόσβαση σε πολύτιμες πληροφορίες που τους επιτρέπουν να αναστοχάζονται και να προσαρμόζουν τη διδακτική τους πρακτική με επιστημονικό τρόπο. Η προσέγγιση αυτή επιταχύνει τη μετάβαση προς μια εκπαίδευση βασισμένη σε τεκμήρια (evidence-based education), ενδυναμώνοντας τη διαδικασία της μάθησης και καθιστώντας την περισσότερο διαφανή, λειτουργική και αποδοτική.

Ωστόσο, η ουσιαστική πρόκληση έγκειται όχι μόνο στην τεχνολογική δυνατότητα, αλλά και στην παιδαγωγική και ηθική ενσωμάτωση αυτών των εργαλείων στη σχολική καθημερινότητα. Η παρούσα εισήγηση αναδεικνύει την ανάγκη για κριτική παιδαγωγική προσέγγιση στη χρήση ΤΝ για σκοπούς αξιολόγησης, δίνοντας έμφαση στη διασφάλιση της διαφάνειας, της αξιοπιστίας και της δικαιοσύνης. Η Τεχνητή Νοημοσύνη οφείλει να λειτουργεί υποστηρικτικά και όχι να μην υποκαθιστά το εκπαιδευτικό έργο, ενώ απαιτείται θεσμικό και παιδαγωγικό πλαίσιο που θα καθορίζει τα όρια, τις χρήσεις και τις συνέπειες της αξιοποίησης της. Η εισήγηση φιλοδοξεί να προσφέρει ένα θεωρητικά και μεθοδολογικά συγκροτημένο πλαίσιο που θα συμβάλει στον επιστημονικό διάλογο για το μέλλον της αξιολόγησης στην ψηφιακή εποχή.

Λέξεις-κλειδιά: διαμορφωτική αξιολόγηση, ανατροφοδότηση σε πραγματικό χρόνο, εκπαιδευτικά δεδομένα, προσωποποιημένη καθοδήγηση, ηθική χρήση ΤΝ

Η κατανόηση της έννοιας του θανάτου από την παιδική ηλικία στην εφηβεία: Αναπτυξιακά ευρήματα και μεθοδολογικές προεκτάσεις

Χριστίνα Καλτσάκα
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Ευαγγελία Γαλανάκη
Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Σχολή Επιστημών της Αγωγής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Γεωργία Παναγιωτάκη
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Norwich Medical School, University of East Anglia, Ηνωμένο Βασίλειο
Αικατερίνη Κορνηλάκη
Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Σχολή Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η παρούσα έρευνα διερευνά τις αντιλήψεις παιδιών και εφήβων για την έννοια του θανάτου, εστιάζοντας στις βιολογικές και μεταφυσικές διαστάσεις της, καθώς και στην πιθανή συνύπαρξή τους, με ιδιαίτερη έμφαση στη σημασία των μεθοδολογικών επιλογών. Ειδικότερα, εξετάζεται η σχέση μεταξύ των αντιλήψεων αυτών και παραγόντων όπως η ηλικία, οι συζητήσεις παιδιών-γονέων, οι γονεϊκές πεποιθήσεις (θρησκευτικότητα, πνευματικότητα, πίστη στη μεταθανάτια ζωή), καθώς και το φύλο, οι εμπειρίες γύρω από τον θάνατο και το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο.

Στην έρευνα συμμετείχαν 180 μαθητές ηλικίας 5-16 ετών και οι γονείς τους, καθώς και 30 ενήλικοι για συγκριτικούς λόγους. Η συλλογή δεδομένων έγινε μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων με τους μαθητές, αξιοποιώντας μια αναθεωρημένη εκδοχή του Death Concept Interview, και ερωτηματολογίων για τους γονείς. Τα ευρήματα επιβεβαίωσαν μια σαφή αναπτυξιακή πορεία στη βιολογική κατανόηση του θανάτου, με σημαντική πρόοδο να παρατηρείται μεταξύ 9 και 12 ετών, ενώ οι πεποιθήσεις για μεταθανάτια ψυχολογική συνέχεια παρέμειναν σταθερές σε όλες τις ηλικίες. Οι βιολογικές εξηγήσεις των γονέων ενίσχυσαν τη βιολογική κατανόηση στην πρώιμη παιδική ηλικία, ενώ οι μεταφυσικές εξηγήσεις ενίσχυσαν τις πεποιθήσεις για τη μεταθανάτια ψυχολογική συνέχεια στη μέση παιδική ηλικία. Η θρησκευτικότητα και η πίστη των γονέων στη μεταθανάτια ζωή είχαν θετική σχέση με την απόδοση μεταθανάτιας ψυχολογικής συνέχειας στη μέση παιδική ηλικία. Η χρήση ανοιχτών ερωτήσεων, καθώς και η πολυεπίπεδη προσέγγιση της έρευνας συνέβαλαν σημαντικά στην εις βάθος διερεύνηση του θέματος, αναδεικνύοντας λανθάνουσες πτυχές της βιολογικής κατανόησης, καθώς και τη συνύπαρξη βιολογικών και μεταφυσικών αντιλήψεων ως κυρίαρχο μοντέλο και όχι ως ένδειξη γνωστικής σύγχυσης.

Με δεδομένο ότι υπάρχει περιορισμένη έρευνα για το εν λόγω θέμα, τα αποτελέσματα υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα μεθοδολογικά ευαίσθητων εργαλείων και συμβάλλουν στη διαμόρφωση αναπτυξιακά κατάλληλων παιδαγωγικών πρακτικών και συμβουλευτικών παρεμβάσεων.

Λέξεις-κλειδιά: Θάνατος, παιδιά, έφηβοι, βιολογική κατανόηση, μεταφυσικές πεποιθήσεις, μεθοδολογία

Η εργασιακή πραγματικότητα και οι επαγγελματικές προσδοκίες των εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής και του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού που εργάζονται σε Ειδικά Σχολεία

Μάγδα Καπνιά-Δεσποτοπούλου
Φιλόλογος – MSc Ειδικής Αγωγής Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Όλγα Χαμούλια
Φιλόλογος – MSc Ειδικής Αγωγής Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η ποιότητα της εργασιακής ζωής (Quality of Working Life) αποτελεί πλέον ζητούμενο για τη διασφάλιση της ποιότητας του επαγγελματικού και του ιδιωτικού βίου. Οι εργασιακές προϋποθέσεις στα Ειδικά Σχολεία, όπως η απαίτηση για εξατομικευμένη παρέμβαση, η διευθέτηση κρίσιμων περιστατικών και η διαρκής συμμόρφωση σε καινούριες προκλήσεις απειλούν το Ε.Ε.Π. και το Ε.Β.Π. με ψυχολογική εξόντωση, επαγγελματική δυσφορία και επαγγελματική εξουθένωση (burnout). Η παρούσα ποιοτική έρευνα ασχολείται με τη μελέτη των εργασιακών παραμέτρων, των απαιτήσεων της δουλειάς, του εργασιακού άγχους, των δυσκολιών που καλούνται να διαχειριστούν οι Ε.Ε.Π. και οι Ε.Β.Π. όπως και των επαγγελματικών προσδοκιών τους. Θεωρήσαμε πως μια εμβριθής μελέτη των συνιστωσών αυτών μπορεί να ευαισθητοποιήσει για τη δημιουργία μελλοντικών παρεμβάσεων και υποστηρικτικών στρατηγικών που θα διευκολύνουν τις εργασιακές συνθήκες, θα ελαττώσουν το εργασιακό άγχος και θα ενδυναμώσουν συνολικά την ποιοτική εκπαιδευτική διαδικασία στις μονάδες Ε.Α.Ε.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε σχολική μονάδα Ειδικής Αγωγής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης μεγάλου ελληνικού αστικού κέντρου, με δείγμα μέλη Ε.Ε.Π και Ε.Β.Π. του σχολείου, αξιοποιώντας το εργαλείο της ημιδομημένης συνέντευξης και ακολουθώντας τη θεματική ανάλυση περιεχομένου. Η έρευνα ανέδειξε ότι οι Ε.Ε.Α και Ε.Β.Π. απαιτείται να επιδεικνύουν συνεχή προσαρμοστική ετοιμότητα· γι’ αυτό έχουν ανάγκη ένα υποστηρικτικό περιβάλλον εργασίας, κατάλληλες εγκαταστάσεις, επαρκείς αμοιβές, ικανοποιητικές μεθόδους αξιολόγησης, καλύτερη συνεργασία με τους γονείς, χρόνο για επιμόρφωση, σύνδεση μεταξύ θεωρητικών και πρακτικών γνώσεων, παράμετροι που όπως προέκυψε από τις συνεντεύξεις χρήζουν βελτίωσης στο πλαίσιο του ελληνικού ειδικού σχολείου.

Λέξεις-κλειδιά: Επαγγελματικές προσδοκίες, επαγγελματική εξουθένωση, εργασιακές συνθήκες εκπαιδευτικών, ποιότητα εργασιακής ζωής

Επιλεκτική εμπιστοσύνη και ηθική συνείδηση

Αικατερίνη Καψάλη
Υποψ. Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Πλουσία Μισαηλίδη
Καθηγήτρια, ΕΑΠ
Φωτεινή Μπονώτη
Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Αικατερίνα Καρνηλάκη
Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Πολλές από τις γνώσεις που αποκτούν τα παιδιά για τον κόσμο προέρχονται από τις πληροφορίες που τους δίνουν άλλοι. Συχνά όμως οι πληροφορίες αυτές δεν είναι αξιόπιστες ή ακριβείς και από πολύ νωρίς τα παιδιά καλούνται να αξιολογήσουν ποιες πηγές πληροφόρησης μπορούν να εμπιστευτούν.

Έρευνες έχουν δείξει ότι τόσο τα επιστημικά (π.χ., ειδημοσύνη) όσο και τα εξωτερικά χαρακτηριστικά (π.χ., εξωτερική εμφάνιση, ηλικία) των πληροφορητών επηρεάζουν την επιλεκτική εμπιστοσύνη των παιδιών. Παρ' όλα αυτά, λιγοστά είναι γνωστά για το αν τα ηθικά χαρακτηριστικά ενός πληροφορητή και ειδικότερα η ηθική του συνείδηση επηρεάζουν τις αποφάσεις των παιδιών για το αν θα τον εμπιστευτούν. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να εξετάσει τον ρόλο της ηθικής συνείδησης ενός πληροφορητή στην επιλεκτική εμπιστοσύνη παιδιών ηλικίας 3 έως 8 ετών. Στην έρευνα πήραν μέρος 104 αγόρια και κορίτσια (M = 5.42, SD = 1.71). Η επιλεκτική εμπιστοσύνη μετρήθηκε με ένα πειραματικό έργο στο πλαίσιο του οποίου τα παιδιά καλούνταν να επιλέξουν μεταξύ των πληροφοριών που τους έδιναν πληροφορητές με ή χωρίς ηθική συνείδηση.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά εμπιστεύονταν περισσότερο τους πληροφορητές που αναγνώριζαν την ηθικότητα των πράξεών τους σε σχέση με εκείνους που στερούνταν ηθικής συνείδησης. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν τη σημασία της ηθικής ανάπτυξης στην επιλεκτική εμπιστοσύνη των παιδιών και έχουν προεκτάσεις στην εκπαιδευτική πράξη όπου η αξιοπιστία και η στάση των εκπαιδευτικών απέναντι σε ηθικά ζητήματα αποτελούν κρίσιμους παράγοντες για την εμπιστοσύνη που τους δείχνουν οι μαθητές τους.

Λέξεις-κλειδιά: Επιλεκτική εμπιστοσύνη, ηθική συνείδηση, παιδική ηλικία

Ασυνεπείς αποκρίσεις σε μικτές κλίμακες στο ερωτηματολόγιο της PISA 2022: Σύγκριση συχνότητας και παραγόντων πρόβλεψης σε έξι χώρες

Εύη Κωνσταντινίδου
Ερευνήτρια, Πανεπιστήμιο Κύπρου
Μιχάλης Μιχαηλίδης
Αναπλ. Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Κύπρου
Εύη Κωνσταντινίδου
Ερευνήτρια, Πανεπιστήμιο Κύπρου
Μιλίτσα Ιβάνοβα
Ερευνήτρια, Πανεπιστήμιο Κύπρου
Isa Steinmann
Καθηγήτρια, Oslo Metropolitan University

Τα θετικά και αρνητικά διατυπωμένα ερωτήματα σε μικτές κλίμακες θεωρείται ότι διευκολύνουν πιο στοχαστικές απαντήσεις όταν οι συμμετέχοντες συμπληρώνουν ένα ερωτηματολόγιο. Ωστόσο, τα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν ότι η αντιστροφή της διατύπωσης δημιουργεί γλωσσικά/σημασιολογικά φαινόμενα και μειώνει την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των βαθμολογιών. Σε ατομικό επίπεδο, όσοι αποτυγχάνουν να προσαρμόσουν τις απαντήσεις τους σε αντιστραμμένα ερωτήματα παράγουν ασυνεπείς αποκρίσεις.

Η παρούσα μελέτη διερευνά την έκταση των ασυνεπών αποκρίσεων σε μικτές κλίμακες στο πλαίσιο του Προγράμματος Διεθνούς Αξιολόγησης Μαθητών (PISA) 2022 σε έξι χώρες: Αυστραλία, Βραζιλία, Δανία, Ελλάδα, Σαουδική Αραβία και Σιγκαπούρη. Εξετάζεται επίσης εάν το ποσοστό των ασυνεπών αποκρίσεων διαφοροποιείται σε κλίμακες που τοποθετούνται σε διαφορετικά σημεία του ερωτηματολογίου και ποιοι ατομικοί παράγοντες συνδέονται με αυτήν τη συμπεριφορά. Η μελέτη, με δείγμα 50.350 μαθητών, εφάρμοσε ανάλυση μιγμάτων παραγόντων (factor mixture analysis) για τον εντοπισμό ασυνεπών αποκρίσεων και λογιστική παλινδρόμηση για την εξέταση των παραγόντων που σχετίζονται με την ασυνεπή συμπεριφορά των μαθητών. Τα αποτελέσματα έδειξαν χαμηλή αλλά διαφοροποιούμενη μεταξύ χωρών συχνότητα ασυνεπών αποκρίσεων (3–7%), η οποία αυξήθηκε στη δεύτερη κλίμακα που εμφανιζόταν προς το τέλος του ερωτηματολογίου. Η ασυνεπής συμπεριφορά συνδέθηκε με χαμηλότερες επιδόσεις στο τεστ ανάγνωσης της PISA. Επιπλέον, η χαμηλότερη αυτοαναφερόμενη προσπάθεια ολοκλήρωσης του ερωτηματολογίου στην πρώτη κλίμακα και ο ταχύτερος ρυθμός ολοκλήρωσης της δεύτερης κλίμακας σχετίστηκαν με την εμφάνιση ασυνεπών αποκρίσεων.

Συνεπώς, οι ασυνεπείς αποκρίσεις μπορεί να πηγάζουν τόσο από χαμηλότερες ικανότητες ανάγνωσης όσο και από απροσεξία ή ανεπαρκή προσπάθεια. Τα ευρήματα αυτά παρέχουν συμπληρωματικά στοιχεία στη συζήτηση για το κατά πόσο οι κλίμακες ερωτηματολογίων θα πρέπει να χρησιμοποιούν μικτή διατύπωση και αναδεικνύουν τη σημασία εξέτασης της συμπεριφοράς των μαθητών κατά την ανάλυση των δεδομένων ερωτηματολογίου.

Λέξεις-κλειδιά: Μικτές κλίμακες, ερωτηματολόγιο PISA, ασυνεπείς αποκρίσεις

Στάσεις και αντιλήψεις φοιτητών/τριών του ΠΤΔΕ Ρόδου για τις Πρακτικές Ασκήσεις: Συγκριτική ανάλυση πριν και μετά την εμπειρία

Αλιβίζος (Λοΐζος) Σοφός
Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Δημήτριος Σπανός
ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Απόστολος Κώστας
Επίκ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η παρούσα μελέτη εστιάζει στη σημασία της Πρακτικής Άσκησης στην εκπαίδευση των φοιτητών/τριών του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου, διερευνώντας τις στάσεις και αντιλήψεις τους πριν και μετά από αυτήν την εμπειρία. Στόχος είναι η κατανόηση του ρόλου της Πρακτικής Άσκησης ως γέφυρας ανάμεσα στη θεωρητική κατάρτιση και στην πραγματική σχολική πράξη, καθώς και η ανάδειξη των επιδράσεων που ασκεί στην επαγγελματική τους ταυτότητα.

Η έρευνα βασίστηκε σε ποσοτική μεθοδολογία, με εργαλείο ένα δομημένο ερωτηματολόγιο που συμπληρώθηκε από 200 φοιτητές/τριες δύο φορές: μία φορά στην αρχή του εξαμήνου και πριν την εκκίνηση της Πρακτικής Άσκησης και μία φορά στο τέλος του, μετά την ολοκλήρωσή της. Οι ερωτήσεις κάλυπταν θέματα όπως οι προσδοκίες από το πρόγραμμα σπουδών, οι στόχοι και η χρησιμότητα της Πρακτικής Άσκησης, η ικανοποίηση από την οργάνωσή της, καθώς και οι αντιλήψεις για εναλλακτικά μοντέλα εφαρμογής της. Η συγκριτική ανάλυση ανέδειξε ότι, ενώ οι φοιτητές/τριες διατηρούν θετική στάση απέναντι στο αντικείμενο των σπουδών τους, παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στις απόψεις τους μετά την ολοκλήρωση της Πρακτικής, οι οποίες σχετίζονται κυρίως με την αντιλαμβανόμενη αποτελεσματικότητα, την επαγγελματική ετοιμότητα και τις συνθήκες υποστήριξης.

Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν τη δυναμική φύση των στάσεων απέναντι στην Πρακτική Άσκηση και τον καθοριστικό της ρόλο στην προετοιμασία των μελλοντικών εκπαιδευτικών. Επιβεβαιώνεται ότι λειτουργεί ως πεδίο ανάπτυξης δεξιοτήτων διδασκαλίας, αναστοχασμού και επαγγελματικής συνειδητοποίησης, ενώ ταυτόχρονα υπογραμμίζεται η ανάγκη ενίσχυσης της καθοδήγησης, της συνεργασίας με τους μέντορες και της οργάνωσης του θεσμού. Η μελέτη καταλήγει ότι η συστηματική ενσωμάτωση σύγχρονων παιδαγωγικών προσεγγίσεων και η συνεχής ανατροφοδότηση μεταξύ πανεπιστημίου και σχολείου μπορούν να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη της πρακτικής άσκησης, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη διαμόρφωση ικανών και κριτικά σκεπτόμενων εκπαιδευτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Πρακτική Άσκηση, φοιτητές/τριες ΠΤΔΕ, στάσεις, συγκριτική ανάλυση, ποσοτική έρευνα

Οι κυρίαρχες επιστημολογικές αφετηρίες της εκπαιδευτικής-ιστορικής έρευνας με αφορμή τη διερεύνηση των εκπαιδευτικών αλλαγών και των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων στην πορεία διαμόρφωσης της ειδικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Νικόλας Μερεντίτης
Υποψ. Διδάκτωρ, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Η εκπαιδευτική-ιστορική έρευνα αναφορικά με τη διερεύνηση των εκπαιδευτικών αλλαγών ή/και μεταρρυθμίσεων στην πορεία διαμόρφωσης της ειδικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα έχει περάσει από ποικίλες φάσεις χρονικά και δε χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα πλούσια παραγωγή, αν αναλογιστεί κανείς τη μεγάλου μεγέθους εστιασμένη εκπαιδευτική έρευνα που έχει παραχθεί για συγκεκριμένες εκπαιδευτικές πολιτικές, όπως είναι αυτή της ένταξης, στη νεοφιλελεύθερη συνθήκη. Ωστόσο, το βασικό πρόβλημα που εντοπίζεται και διατρέχει το σύνολο του σώματος της παραχθείσας εκπαιδευτικής-ιστορικής έρευνας είναι οι επιστημολογικές αρχές, στις οποίες υπάγονται η εύρεση κι ανάλυση των δεδομένων, αλλά και η ερμηνεία της πορείας διαμόρφωσης των όποιων εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων ή/και αλλαγών.

Σκοπός της εισήγησης, τίθεται, λοιπόν, η κριτική εξέταση και ο αναστοχασμός πάνω στις κυρίαρχες επιστημολογικές αρχές που επικρατούν και καθορίζουν κάθε φορά την εκπαιδευτική-ιστορική έρευνα στο πλαίσιο της μετανεωτερικότητας, ώστε να αναδειχτεί η κοινή τους βάση, η απομάκρυνση, δηλαδή, από την προοπτική κατανόησης της πραγματικότητας υλιστικά. Προς την κατεύθυνση, συνεπώς, της ανάδειξης του πεπερασμένου και των αδιεξόδων των κυρίαρχων επιστημολογικών τάσεων στην εκπαιδευτική-ιστορική έρευνα αντιπροτείνεται η παραγωγή έρευνας βάσει των αρχών του ιστορικού και διαλεκτικού υλισμού. Ως εκ τούτου, θα καταστεί δυνατή η «ανάβαση από το αφηρημένο στο συγκεκριμένο» και η προσέγγιση των εκπαιδευτικών-ιστορικών ζητημάτων ιστορικά-κοινωνικά, βάσει της οικονομικής οργάνωσης και των αναγκών της παραγωγής κάθε φορά, καθώς και του συσχετισμού των κοινωνικών και παραγωγικών δυνάμεων, ως οργανικό όλον, ως μια πραγματικότητα πέρα και μακριά από τη συνείδηση και την υποκειμενική αντίληψη του ερευνητή.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτική-ιστορική έρευνα, επιστημολογία, ιστορικός και διαλεκτικός υλισμός

Διαφορές φύλου στη διαχείριση συγκρούσεων σε μαθητές και μαθήτριες του Δημοτικού Σχολείου

Αιμιλία Μίχαλου
Υποψ. διδάκτωρ, Εκπαιδευτικός, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας, Πανεπιστήμιο Πατρών
Ιωάννης Δημάκος
Επίκ. Καθηγητής, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας Πανεπιστήμιο Πατρών

Η διαχείριση συγκρούσεων αποτελεί ένα σύνθετο πεδίο που περιλαμβάνει την κατανόηση του πλαισίου της σύγκρουσης, την αναγνώριση του ατομικού τρόπου αντίδρασης σε αυτήν, και την εφαρμογή κατάλληλων στρατηγικών για την επίλυσή της. Στο πλαίσιο αυτό, ο ρόλος του φύλου αναδεικνύεται ως καθοριστικός παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει τις προσεγγίσεις των παιδιών.

Η παρούσα μελέτη είχε ως στόχο να διερευνήσει τις πιθανές διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών στους παραπάνω βασικούς τομείς διαχείρισης συγκρούσεων, ειδικά στο περιβάλλον του δημοτικού σχολείου. Συγκεκριμένα, εστιάστηκε στην ανάλυση του κατά πόσο το φύλο επηρεάζει τον τρόπο που τα παιδιά αντιλαμβάνονται, αντιδρούν και διαχειρίζονται τις συγκρούσεις. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο Διαχείρισης της Σύγκρουσης (Conflict Management Questionnaire) των Gaumer Erickson & Noonan (2018), ένα εργαλείο που αξιολογεί πολυδιάστατα τις δεξιότητες και τις στρατηγικές επίλυσης συγκρούσεων. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν συνολικά 654 μαθητές και μαθήτριες της Ε’ και Στ’ τάξης από 15 δημοτικά σχολεία της Περιφερειακής Ενότητας Αχαΐας, τα οποία επιλέχθηκαν με τυχαία δειγματοληψία. Τα πρώτα ευρήματα της έρευνας κατέδειξαν διαφορές μεταξύ των δύο φύλων στους προαναφερθέντες τομείς. Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε ότι τα κορίτσια τείνουν να κατανοούν καλύτερα το πλαίσιο μιας σύγκρουσης και να υιοθετούν καταλληλότερες στρατηγικές για την επίλυσή της.

Αυτά τα ευρήματα υπογραμμίζουν την ανάγκη για διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που θα λαμβάνουν υπόψη το φύλο, με απώτερο στόχο την ενίσχυση των δεξιοτήτων ειρηνικής διαχείρισης συγκρούσεων στο σχολικό περιβάλλον.

Λέξεις-κλειδιά: Φύλο, διαχείριση συγκρούσεων, κατανόηση πλαισίου, στρατηγικές αντίδρασης, δημοτικό σχολείο

Αξιολόγηση των μεθόδων εκπαιδευτικής έρευνας που χρησιμοποιούνται στο περιβάλλον τάξης μαθητών γυμνασίου

Βικτωρία Μπαλντούκα
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Στην εργασία αυτή γίνεται προσπάθεια αξιολόγησης μεθόδων εκπαιδευτικής έρευνας που μπορούν να εφαρμοστούν σε μαθητές γυμνασίου. Η αξιολόγηση των μεθόδων εκπαιδευτικής έρευνας αποσκοπεί στη διερεύνηση της καταλληλότητας, της αποτελεσματικότητας και της εγκυρότητας των εργαλείων και των τεχνικών που χρησιμοποιούνται για τη μελέτη της μαθησιακής διαδικασίας.

Οι μαθητές που φοιτούν στις γυμνασιακές τάξεις βρίσκονται σε στάδιο γνωστικής και κοινωνικής ανάπτυξης, γεγονός που απαιτεί την προσαρμογή των ερευνητικών μεθόδων στις ανάγκες και τις δυνατότητές τους. Η αξιολόγηση των μεθόδων εστιάζει τόσο στη συλλογή αξιόπιστων δεδομένων όσο και στη δημιουργία ενός ασφαλούς και υποστηρικτικού περιβάλλοντος έρευνας. Οι ποσοτικές μέθοδοι, όπως τα ερωτηματολόγια και τα τυποποιημένα τεστ, αξιολογούνται με βάση την ακρίβεια, την αντικειμενικότητα και τη δυνατότητα σύγκρισης αποτελεσμάτων. Είναι

ιδιαίτερα χρήσιμες για τη μέτρηση της επίδοσης και την ανάλυση γενικών τάσεων, ωστόσο χρειάζεται να είναι σχεδιασμένες με σαφή και κατανοητό τρόπο, ώστε να ανταποκρίνονται στο γνωστικό επίπεδο των μαθητών. Από την άλλη πλευρά, οι ποιοτικές μέθοδοι, όπως οι συνεντεύξεις ή η παρατήρηση, αξιολογούνται με κριτήρια όπως η εγκυρότητα περιεχομένου, η αυθεντικότητα και η ικανότητα ανάδειξης της προσωπικής εμπειρίας των μαθητών. Αυτές οι μέθοδοι επιτρέπουν τη βαθύτερη κατανόηση των συναισθημάτων, των στάσεων και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Η μεικτή προσέγγιση, που συνδυάζει ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα, θεωρείται ιδιαίτερα αποτελεσματική, καθώς προσφέρει σφαιρικότερη εικόνα της μαθησιακής πραγματικότητας.

Η αξιολόγηση κάθε μεθόδου συμπεριλαμβάνει και τα στατιστικά εργαλεία που είναι δυνατόν να εφαρμοστούν για την επαγωγική εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων από τα αποτελέσματα του δείγματος των μαθητών που λαμβάνουν μέρος στην έρευνα, όπως: (α) έλεγχοι υποθέσεων: t-test, ANOVA (ανάλυση διακύμανσης), X^2 (Chi-square) για σύγκριση ομάδων ή μεταβλητών, (β) συσχετίσεις: συντελεστής συσχέτισης Pearson ή Spearman για μελέτη σχέσεων μεταξύ μεταβλητών, (γ) παλινδρόμηση: απλή ή πολλαπλή, για την πρόβλεψη τιμών και την κατανόηση αιτιακών σχέσεων, (δ) μη παραμετρικές δοκιμασίες: Mann-Whitney, Kruskal-Wallis, για δεδομένα που δεν πληρούν προϋποθέσεις κανονικότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Μέθοδοι εκπαιδευτικής έρευνας, λογοτεχνία, λαϊκό παραμύθι, Γυμνάσιο

Εγγραμματισμός εκπαιδευτικών σχετικά με την κυριοχειρία: Δεδομένα από την Ελλάδα, τη Σερβία και το Βέλγιο

Μαριέττα Παπαδάτου-Παστού
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Αναστασία-Κωνσταντίνα Παπαδοπούλου
Εντεταλμένη διδάσκουσα, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Vanja Ković
Professor, Laboratory for Neurocognition and Applied Cognition, Faculty of Philosophy, University of Belgrade (Serbia)
Robin Gerrits
Post-doctoral researcher, Max Planck Institute for Human Cognitive and Brain Sciences Leipzig (Germany)
Guy Vingerhoets
Professor, Department of Experimental Clinical and Health Psychology, Ghent University (Belgium)

Ο εγγραμματισμός για την κυριοχειρία (δηλαδή το φαινόμενο της προτίμησης ή μεγαλύτερης δεξιότητας του ενός χεριού σε σχέση με το άλλο, π.χ. αριστεροχειρία, δεξιοχειρία ή μικτή προτίμηση, φαινόμενο το οποίο συνδέεται με την εγκεφαλική ασυμμετρία) αποτελεί ένα υπομελετημένο αλλά κρίσιμο πεδίο της εκπαιδευτικής νευροεπιστήμης. Περιλαμβάνει τόσο την πληροφοριακή γνώση σχετικά με την

κυριοχειρία όσο και την πρακτική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη που παρέχουν οι εκπαιδευτικοί στους αριστερόχειρες μαθητές τους, προωθώντας έτσι καλύτερη εργονομία στην τάξη και μειώνοντας το στίγμα που σχετίζεται με την αριστεροχειρία.

Η παρούσα μελέτη εξέτασε για πρώτη φορά τον εγγραμματισμό των εκπαιδευτικών για την κυριοχειρία, με δείγμα δασκάλων από την Ελλάδα (n = 273), τη Σερβία (n = 367) και το Βέλγιο (n = 213), χρησιμοποιώντας μικτή μεθοδολογική προσέγγιση. Ποιοτικά δεδομένα από Έλληνες και Σέρβους εκπαιδευτικούς ανέδειξαν πολιτισμικές διαφορές, αλλά κυρίως υποστηρικτικές στάσεις απέναντι στους αριστερόχειρες. Η ποσοτική ανάλυση και από τις τρεις χώρες ανέδειξε πραγματολογικές παρανοήσεις, με πολλούς εκπαιδευτικούς να συσχετίζουν λανθασμένα την αριστεροχειρία με αυξημένη νοημοσύνη ή να υπερτονίζουν τη σύνδεση της αριστεροχειρίας με τον αυτισμό ή τη δυσλεξία. Αντίθετα με την υπόθεσή μας, οι αριστερόχειρες εκπαιδευτικοί δεν επέδειξαν ανώτερο εγγραμματισμό για την κυριοχειρία σε σύγκριση με τους δεξιόχειρες συναδέλφους τους. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί από όλες τις χώρες υπερεκτίμησαν σταθερά το ποσοστό των αριστερόχειρων στον πληθυσμό, πιθανώς συγχέοντας την αριστεροχειρία με τη μη-δεξιοχειρία. Τέλος, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί αναγνώρισαν την ανάγκη για βελτιωμένο εγγραμματισμό σχετικά με την κυριοχειρία. Τα ευρήματα υπογραμμίζουν τη σημασία της επίσημης εκπαίδευσης για την κυριοχειρία στα προγράμματα κατάρτισης και επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Κυριοχειρία, εγγραμματισμός εκπαιδευτικών, αριστεροχειρία, διαπολιτισμική έρευνα

Η φύση της προϋπάρχουσας γνώσης των μαθητών και ο ρόλος της στην κατανόηση των νέων επιστημονικών εννοιών: Η περίπτωση της γεωμετρίας στα μαθηματικά

Βασιλική Παπανδρέου
Διδάκτωρ, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ
Δημήτριος Σταμοβλάσης
Καθηγητής, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί ένα πλήθος γνωστικών θεωριών μεταξύ των οποίων άλλες εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στις συνθήκες διδασκαλίας και άλλες στον τρόπο με τον οποίο ο μαθητής κατανοεί. Ιδιαίτερα το θέμα της κατανόησης εμφανίζεται στο κέντρο του ενδιαφέροντος των επιστημόνων και έχουν γίνει πολλές προσπάθειες να κατανοήσουμε τον νου του μαθητή. Αφετηρία αποτελεί ο Piaget αν και το θέμα έχει απασχολήσει πολλούς κλασικούς και νεότερους φιλοσόφους και ερευνητές.

Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να ρίξει φως στον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές αναπτύσσουν την γεωμετρική τους σκέψη και αποκτούν την επιστημονική γνώση για τα γεωμετρικά σχήματα. Τα παιδιά αποκτούν μία αίσθηση των βασικών γεωμετρικών εννοιών από την εμπειρία τους με το φυσικό κόσμο μέσω της παρατήρησης αλλά και μέσα από το παιχνίδι, όπου διακρίνουν διάφορα γεωμετρικά σχήματα, διαπιστώνουν

τις ομοιότητες, τις διαφορές τους, τις ιδιότητές τους ενώ μαθαίνουν και την ονομασία τους. Μέσω της γεωμετρίας συνδέονται τα μαθηματικά με τον πραγματικό κόσμο και η διδασκαλία της θα πρέπει να ξεκινά από τις πρώτες τάξεις του δημοτικού. Η γεωμετρία (θεωρητική – αποδεικτική) είναι ένας κλάδος των μαθηματικών που έχει προκαλέσει προβλήματα σε σχέση με τη διδασκαλία της. Το γεγονός αυτό διαπιστώνεται τόσο από καθηγητές δευτεροβάθμιας όσο και από τους ερευνητές. Μέχρι στιγμής το πιο γνωστό μοντέλο αναφοράς έχουν αποτελέσει τα πέντε στάδια γεωμετρικής σκέψης όπως αυτά διαμορφώθηκαν από τους Dina και Pierre Van Hiele. Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η εκ νέου διερεύνηση των επιπέδων αυτών αλλά και ο τρόπος μετάβασης από το ένα επίπεδο στο επόμενο. Για τον σκοπό αυτό υιοθετήθηκαν δύο γνωστικές μεταβλητές από τις νεο-Πιαζετικές θεωρίες ως ανεξάρτητες μεταβλητές οι οποίες είναι η τυπική συλλογιστική και η εξάρτηση ανεξαρτησία από το πεδίο ενώ για τη μελέτη του τρόπου μετάβασης από το ένα επίπεδο - γνωστικό στάδιο - στο επόμενο αξιοποιήθηκαν σύγχρονα μεθοδολογικά εργαλεία και στατιστικά μοντέλα από τον χώρο των δυναμικών συστημάτων και της θεωρίας πολυπλοκότητας.

Τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της μελέτης έχουν παιδαγωγική αξία μιας και αποτυπώνουν την γνωστική πορεία για την κατάκτηση της νέας γνώσης από τους μαθητές αλλά και σημαντικές μεθοδολογικές προεκτάσεις στην παιδαγωγική έρευνα αφού όπως καταδεικνύεται η συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση αποτελεί τον καταλληλότερο τρόπο διερεύνησης του τρόπου κατάκτησης των νέων επιστημονικών εννοιών και προτείνεται η εφαρμογή της και σε άλλους επιστημονικούς τομείς και έννοιες.

Λέξεις-κλειδιά: Γεωμετρική σκέψη, εννοιολογική αλλαγή, γνωσιακές μεταβλητές, Van Hiele, θεωρίες ενδιάμεσων σταδίων, Latent Class Analysis (LCA), cusp model

Τα συναισθήματα των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Μαρία Πεκοπούλου-Τσικαρδάνη
Φοιτήτρια, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ
Κωνσταντίνα Φέγγου
Φοιτήτρια, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Η παρούσα μελέτη διερευνά τις συναισθηματικές εμπειρίες αρχάριων εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως εκδηλώνονται στα πλαίσια διαφόρων κοινωνικών πλαισίων του σχολικού περιβάλλοντος αλλά και έμπειρων, προκείμενου να διερευνηθούν πιθανές διαφορές και ομοιότητες. Ακόμη, εξετάζονται οι τρόποι διαχείρισης των συναισθημάτων τους, και η ύπαρξη τυχόν συσχετίσεων μεταξύ των συναισθημάτων που αναπτύσσουν στα διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια. Τέλος, μελετάται ο βαθμός ταύτισης των εκπαιδευτικών με τον επαγγελματικό τους ρόλο, και το κατά πόσο αυτός επηρεάζει τη βίωση και διαχείριση των θετικών και αρνητικών συναισθημάτων.

Το υπό διερεύνηση φαινόμενο προσεγγίζεται από κοινωνική σκοπιά, εστιάζοντας στις εμπειρίες, τις φωνές και τις δυναμικές που διαμορφώνονται σε καθημερινά πλαίσια δράσης. Το θεωρητικό πλαίσιο βασίζεται στην αντίληψη ότι οι

κοινωνικές και εκπαιδευτικές πρακτικές δεν είναι ουδέτερες αλλά ενσωματώνουν αξίες, σχέσεις και νοήματα που αξίζει να αναδειχθούν. Για την κατανόηση αυτών των πολύπλοκων διεργασιών εφαρμόστηκε ένας «διερευνητικός» διαδοχικός σχεδιασμός μικτής μεθόδου (exploratory sequential MMR). Η ποιοτική φάση προηγήθηκε, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη διαμόρφωση των εργαλείων της ποσοτικής, ενώ δόθηκε η ίδια βαρύτητα και στις δύο φάσεις. Η ενσωμάτωσή τους δεν περιορίστηκε στον σχεδιασμό, αλλά συνέβαλε ουσιαστικά και στην τελική ερμηνεία των δεδομένων.

Η μεθοδολογική αυτή προσέγγιση επέτρεψε την εις βάθος κατανόηση των εμπειριών των συμμετεχόντων και την ανάδειξη φωνών που συχνά δεν ακούγονται, ενισχύοντας το κοινωνικό αποτύπωμα της έρευνας. Τα ευρήματα δείχνουν ότι τα αρνητικά συναισθήματα δεν βιώνονται αποκομμένα, αλλά συχνά εκδηλώνονται ταυτόχρονα σε πολλαπλά επίπεδα διαπροσωπικών σχέσεων. Αντίστοιχα, τα θετικά συναισθήματα, αν και λιγότερο έντονα, παρουσιάζουν συνέπεια μεταξύ των διαφορετικών πλαισίων και συνδέονται με την ύπαρξη θετικού σχολικού κλίματος και επαγγελματικής ικανοποίησης. Η επαγγελματική ταυτότητα των εκπαιδευτικών φαίνεται ότι συσχετίζεται άμεσα με τις συναισθηματικές τους εμπειρίες.

Η μελέτη συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση της συναισθηματικής διάστασης του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού από μια κοινωνιολογική σκοπιά και αναδεικνύει τη σημασία της υποστήριξης των εκπαιδευτικών.

Λέξεις-κλειδιά: συναισθήματα, αρχάριοι εκπαιδευτικοί, επαγγελματική ταυτότητα, κοινωνικά πλαίσια, μικτή μέθοδος

Από την αμφιβολία στην αυτοπεποίθηση: Διερεύνηση της αλλαγής στάσεων υποψήφιων εκπαιδευτικών απέναντι στα Μαθηματικά

Δήμητρα Ρεμούνδου
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Ρόζα Βλάχου
ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Ευγένιος Αυγερινός
Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Οι πεποιθήσεις και οι στάσεις των εκπαιδευτικών για τα Μαθηματικά καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τόσο τη διδακτική τους προσέγγιση όσο και τις επιδόσεις των μαθητών τους. Ιδιαίτερα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, όπου τίθενται οι βάσεις της μαθηματικής σκέψης, η επιρροή του δασκάλου είναι καθοριστική. Παρόλα αυτά, έρευνες σε φοιτητές παιδαγωγικών τμημάτων έχουν δείξει ότι ένα σημαντικό ποσοστό εκφράζει αρνητικά συναισθήματα για τα Μαθηματικά, κάτι που μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την ικανότητά τους να μεταδώσουν τη γνώση με αυτοπεποίθηση και ενθουσιασμό.

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση των στάσεων των υποψήφιων δασκάλων για τα Μαθηματικά και η διερεύνηση της μεταβολής τους μετά την παρακολούθηση ενός εξαμηνιαίου μαθήματος. Οι φοιτητές συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο στην αρχή και στο τέλος του εξαμήνου, εκφράζοντας το ενδιαφέρον

τους για τα Μαθηματικά, την αυτοαξιολόγησή τους και τις προσδοκίες του κοινωνικού τους περιβάλλοντος. Το μάθημα που παρακολούθησαν οι φοιτητές καλύπτει μεγάλο εύρος ύλης και θεωρείται απαιτητικό. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν θετική μεταβολή στις στάσεις των φοιτητών, κυρίως όσον αφορά το ενδιαφέρον τους και την αυτοπεποίθησή τους για τη διδασκαλία του μαθήματος.

Παρά το γεγονός ότι κάποιοι εξακολουθούσαν να δηλώνουν ότι δεν τους αρέσουν τα Μαθηματικά, η μελέτη καταδεικνύει ότι η συστηματική ενασχόληση με το αντικείμενο μπορεί να βελτιώσει τις στάσεις τους. Το συμπέρασμα αυτό υπογραμμίζει την ανάγκη για εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που όχι μόνο ενισχύουν τις γνώσεις, αλλά παράλληλα καλλιεργούν θετικές εμπειρίες στους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς.

Λέξεις-κλειδιά: Στάσεις, Μαθηματικά, υποψήφιοι δάσκαλοι

Εκπαίδευση και φύλο: Από τα έμφυλα στερεότυπα στη χειραφετική παιδαγωγική

Χριστίνα Ρούμπου
Διδάσκουσα Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, PhD, MA, MEd, Ψυχολόγος, Κοινωνική Ανθρωπολόγος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Λίνος Βίγκλας
Διευθυντής Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ) Βόλου, MA, Φιλόλογος Αγγλικής Γλώσσας, ΣΔΕ Βόλου

Η εισήγηση παρουσιάζει μια πρωτότυπη συνέργεια μεταξύ του ΣΔΕ Βόλου και του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης (ΠΤΠΕ) του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Στο πλαίσιο έρευνας-δράσης, ελήφθησαν (βίντεο)συνεντεύξεις, τόσο από εκπαιδευόμενους/ες του ΣΔΕ Βόλου όσο και από φοιτητές/τριες του ΠΤΠΕ. Αμφότεροι, κλήθηκαν να απαντήσουν στα ακόλουθα ερωτήματα: 1. «Ας υποθέσουμε ότι για μία ημέρα της ζωής σας δεν είστε άντρας (γυναίκα), όπως νιώθετε, αλλά γυναίκα (άνδρας). Θα κάνατε κάτι διαφορετικά; Αν ναι, τι θα κάνατε διαφορετικά;». 2. «Ας υποθέσουμε ότι για μια ημέρα δεν υπάρχουν άνδρες (γυναίκες). Θα κάνατε κάτι διαφορετικά; Αν ναι, τι θα κάνατε διαφορετικά;». Από τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων, προέκυψε ότι οι φοιτήτριες/ές αναγνωρίζουν τα έμφυλα στερεότυπα και εντοπίζουν την πατριαρχία ως κύρια πηγή της ανισότητας μεταξύ των φύλων και του περιορισμού της ελευθερίας των γυναικών σε πολλαπλά επίπεδα. Αντίθετα, οι εκπαιδευόμενοι του ΣΔΕ φαίνεται ότι συχνά αναπαράγουν έμφυλα στερεότυπα, χωρίς να τα αναγνωρίζουν κριτικά. Το ενδιαφέρον για τα θέματα του φύλου στο ΣΔΕ Βόλου είναι διαχρονικό και η συμπεριληπτικότητα, μέσω της βιωματικής μάθησης, αποτελεί συνεχή στόχο. Στο πλαίσιο αυτό, κατά το σχολικό/ακαδημαϊκό έτος 2024-2025, εκπαιδευόμενοι και εκπαιδευτές του ΣΔΕ Βόλου συμμετείχαν σε μία από τις διαλέξεις του πανεπιστημιακού μαθήματος «Φύλο, Σεξουαλικότητα και Παιδαγωγική». Το μάθημα εξετάζει κριτικά τα κυριότερα ζητήματα και τις έννοιες που αφορούν στα θέματα του φύλου και στο έμφυλο ζήτημα στο πεδίο της εκπαίδευσης. Το μάθημα έχει ως στόχο να αναδείξει την ανάγκη για

μια χειραφετική φεμινιστική παιδαγωγική, ενώ κύρια προσέγγιση διδασκαλίας και μάθησης αποτέλεσε η θετική φοιτητοκεντρική παιδαγωγική.

Στη διάλεξη παρουσιάστηκαν τα βίντεο που παρήχθησαν κατά την έρευνα, προκειμένου να διερευνηθεί κριτικά η σχέση της παιδαγωγικής με τα κυρίαρχα έμφυλα πρότυπα, την ετεροκανονικότητα και την κυρίαρχη ενηλικίωση ως ανδρική, λευκή και αρτιμελή. Τα βίντεο αποτέλεσαν έναυσμα για έντονη συζήτηση και την ανάδειξη των πολλών διαφορετικών οπτικών που συναντώνται σε κοινωνικό επίπεδο γύρω από τα θέματα του φύλου. Οι συμμετέχοντες αλληλεπίδρασαν, αναστοχάστηκαν και βίωσαν πολλά διαφορετικά συναισθήματα κατά την ιδιαίτερη αυτή συνύπαρξη.

Η πρωτοβουλία αναδεικνύει τη σημασία της βιωματικής μάθησης και της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης για την κατανόηση των έμφυλων ανισοτήτων και τη χειραφέτηση των εκπαιδευομένων.

Λέξεις-κλειδιά: Τριτοβάθμια εκπαίδευση, δευτεροβάθμια εκπαίδευση, φύλο, έρευνα δράσης

Κινηματογράφος και Κινηματογραφοθεραπεία στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση: Πιλοτική εφαρμογή

Χριστίνα Ρούμπου
Διδάσκουσα Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Phd, MA, Med, Ψυχολόγος, Κοινωνική Ανθρωπολόγος, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Κώστας Μάγος
Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η εισήγηση πραγματεύεται τη χρήση του κινηματογράφου και της κινηματογραφοθεραπείας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και ειδικότερα στο μάθημα «Η εκπαίδευση στον κινηματογράφο» του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης (ΠΤΠΕ) του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Κατά το χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2023–2024, στο πλαίσιο έρευνας-δράσης, δοκιμάστηκε η χρήση της κινηματογραφοθεραπείας ως εργαλείο προσέγγισης, ανάλυσης και επεξεργασίας των ταινιών που προβλήθηκαν στο μάθημα.

Από τα ευρήματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι η χρήση ταινιών, ως μέθοδος διδασκαλίας, ενισχύει τη διαδικασία διδασκαλίας–μάθησης και εξοικειώνει τους/τις φοιτητές/τριες με το κινηματογραφικό μέσο. Επιπλέον, η εφαρμοζόμενη μεθοδολογία συνέβαλε στην εξοικείωση των δυνητικών/μελλοντικών εκπαιδευτικών με το κινηματογραφικό μέσο, στην αλλαγή του τρόπου με τον οποίο οι φοιτητές και οι φοιτήτριες αντιλαμβάνονται τον κινηματογράφο και τις κινηματογραφικές ταινίες, καθώς και στην ανακάλυψη νέων τρόπων παρακολούθησης/θέασης ταινιών. Παράλληλα, η προσέγγιση λειτούργησε υποστηρικτικά σε πολλαπλά επίπεδα: ενίσχυσε την κοινωνικοποίηση, την ανάπτυξη επικοινωνιακών και κοινωνικών δεξιοτήτων, την αυτογνωσία και την αυθεντικότητα, καθώς και την κριτική σκέψη και την ικανότητα αλλαγής οπτικών, αντιλήψεων και παραδοχών. Επιπλέον, προώθησε τη διαπολιτισμική επικοινωνία, τον αλτρουισμό, την ενσυναίσθηση, τον σεβασμό και την αποδοχή της διαφορετικότητας.

Η εξαμηνιαία αυτή εφαρμογή αποτέλεσε πιλοτική έρευνα για μεταδιδακτορική μελέτη σε εξέλιξη στο ίδιο τμήμα, η οποία εστιάζει στη σχέση κινηματογράφου και εκπαίδευσης και διερευνά τις δυνατότητες του κινηματογράφου και της κινηματογραφοθεραπείας να συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας θετικής, φοιτητοκεντρικής εκπαίδευσης.

Λέξεις-κλειδιά: κινηματογράφος, κινηματογραφοθεραπεία, τριτοβάθμια εκπαίδευση, εκπαίδευση εκπαιδευτικών

Αντιλήψεις και δράσεις της σχολικής ηγεσίας για τον σχολικό εκφοβισμό σε μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο

Σπυριδούλα Τέλιου
Εκπαιδευτικός, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Παναγιώτης Μανιάτης
Διδάσκων ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει τον ρόλο των διευθυντών σχολικών μονάδων στη διαχείριση περιστατικών σχολικού εκφοβισμού σε βάρος μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Στο σύγχρονο εκπαιδευτικό τοπίο, η πολιτισμική ετερογένεια αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα τόσο της κοινωνίας όσο και της σχολικής τάξης. Ωστόσο, ο σχολικός εκφοβισμός, ως πολυδιάστατο φαινόμενο, συνδέεται συχνά με τη ετερότητα, με αποτέλεσμα οι μαθητές από μεταναστευτικά περιβάλλοντα να καθίστανται περισσότερο ευάλωτοι σε διακρίσεις, περιθωριοποίηση και λεκτική ή ψυχολογική βία.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει τις στάσεις των σχολικών ηγετών απέναντι στο φαινόμενο, τις στρατηγικές που υιοθετούν για την ένταξη αυτών των μαθητών στο σχολικό περιβάλλον, καθώς και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Η μελέτη ακολουθεί ποιοτική ερευνητική προσέγγιση, με τη συλλογή δεδομένων μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων από δείγμα 12 διευθυντών σχολικών μονάδων, που επιλέχθηκαν με τη μέθοδο της σκόπιμης δειγματοληψίας. Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο βιώνουν αυξημένα περιστατικά εκφοβισμού, εξαιτίας γλωσσικών εμποδίων και κοινωνικών στερεοτύπων. Ως αποτελεσματικές παρεμβάσεις αναγνωρίζονται η καλλιέργεια θετικού σχολικού κλίματος, η ενδοσχολική συνεργασία και η επιμόρφωση του προσωπικού. Παράλληλα, εντοπίζονται εμπόδια όπως η ανεπαρκής θεσμική στήριξη και η αναπαραγωγή στερεοτυπικών αντιλήψεων. Ο ρόλος της σχολικής ηγεσίας αναδεικνύεται κρίσιμος για την προώθηση της ισότητας και του σεβασμού στη σχολική κοινότητα.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολική ηγεσία, σχολικός εκφοβισμός, μετανάστευση, ετερότητα, διαπολιτισμική εκπαίδευση

Απόψεις μαθητών και μαθητριών για την καλλιέργεια της δεξιότητας της δημιουργικότητας στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο

Βασιλική Τζίκα
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Σταυρούλα Καλδή
Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η παρούσα έρευνα μεικτών μεθόδων εξετάζει τις απόψεις των μαθητών/ριών Στ' Δημοτικού και Γ' Γυμνασίου (με ή χωρίς μεταναστευτικό υπόβαθρο) αναφορικά με την καλλιέργεια της δεξιότητας της δημιουργικότητας στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο του 21ου αιώνα. Οι διαθεματικές/ οριζόντιες δεξιότητες δια βίου μάθησης, στο πλαίσιο της κοινωνικής παιδαγωγικής, θεωρούνται απαραίτητες στις μέρες μας τόσο στην μαθητική ηλικία όσο και στην ενήλικη ζωή συμβάλλοντας στη δημιουργία ενεργών και υπεύθυνων πολιτών.

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας έγκειται στη διερεύνηση τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά των απόψεων των μαθητών/ριών Δημοτικού και Γυμνασίου για τη δεξιότητα της δημιουργικότητας. Στο ποσοτικό σκέλος της έρευνας συμμετείχαν 551 μαθητές/ήτριες, που απάντησαν σε ένα ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς και στο ποιοτικό σκέλος 27 μαθητές/ήτριες που συμμετείχαν σε δομημένη συνέντευξη. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν τη σπουδαιότητα της δημιουργικότητας αλλά και την ανάγκη καλλιέργειάς της σε μεγαλύτερο βαθμό. Η πλειοψηφία των μαθητών δηλώνει πως κατέχει τη δημιουργικότητα σε μέτριο βαθμό (Μ.Ο.<3,5). Τα παραπάνω ευρήματα επαληθεύονται και από τα ποιοτικά δεδομένα των συνεντεύξεων, στα οποία τονίζεται το γεγονός ότι οι μαθητές δυσκολεύονται στο να αναφέρουν παραδείγματα της δημιουργικότητας στην καθημερινότητά τους ενώ ταυτόχρονα, η πλειοψηφία τους τονίζει το γεγονός ότι αρκετά συχνά στο σχολείο δεν τους παρέχεται η ευκαιρία και η ελευθερία για δημιουργία.

Τέλος, η παρούσα έρευνα επιχειρεί να συμβάλει στον επιστημονικό εκπαιδευτικό διάλογο για την προώθηση καλλιέργειας του συνόλου των διαθεματικών/οριζόντιων δεξιοτήτων δια βίου μάθησης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα εντοπίζοντας τις δυσκολίες και αναδεικνύοντας τις καλές πρακτικές.

Λέξεις-κλειδιά: Δημιουργικότητα, δεξιότητες, έρευνα μεικτών μεθόδων, Στ' Δημοτικού, Γ' Γυμνασίου, μαθητές

Σχολικό οργανωσιακό κλίμα, ανθεκτικότητα και ευημερία των εκπαιδευτικών: Μια διεπιστημονική προσέγγιση από την Κοινωνική Παιδαγωγική και τη Θετική Ψυχολογία

Μανταδάκη Αικατερίνη,
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, ΕΚΠΑ
Τσιμπουκλή Άννα,
Επίκ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Ηρώ Μυλωνάκου- Κεκέ,
Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Μαρία Βασιλειάδου,
Αναπλ. Καθηγήτρια, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας & Θρησκειολογίας, ΕΚΠΑ

Σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο και απαιτητικό εκπαιδευτικό περιβάλλον, η ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της ευημερίας των εκπαιδευτικών αποτελεί βασική προϋπόθεση για την προστασία της ψυχικής τους υγείας, την ομαλή λειτουργία του σχολείου και τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η παρούσα έρευνα εντάσσεται στη διεπιστημονική συνέργεια της Κοινωνικής Παιδαγωγικής και της Θετικής Ψυχολογίας, οι οποίες προσφέρουν κοινό θεωρητικό πλαίσιο για την καλλιέργεια προστατευτικών παραγόντων, την ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και τη δημιουργία θετικού σχολικού οργανωσιακού κλίματος.

Στόχος της έρευνας είναι η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ σχολικού οργανωσιακού κλίματος, ανθεκτικότητας και ευημερίας των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Υιοθετήθηκε μεικτή μεθοδολογική προσέγγιση. Στο ποσοτικό σκέλος συμμετείχαν 141 εκπαιδευτικοί, μέσω στρωματοποιημένης δειγματοληψίας χιονοστιβάδας, με τη χρήση έξι σταθμισμένων ερωτηματολογίων. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν σημαντικές θετικές συσχετίσεις μεταξύ του σχολικού οργανωσιακού κλίματος και των δεικτών ανθεκτικότητας, άνθησης, ελπίδας, αισιοδοξίας και νοήματος ζωής. Διαπιστώθηκαν περιορισμένες διαφοροποιήσεις ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης, τον τύπο σχολείου και την επαγγελματική εμπειρία, με τους πιο έμπειρους εκπαιδευτικούς να εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα αισιοδοξίας και συνεργασίας.

Στο ποιοτικό σκέλος πραγματοποιήθηκαν εννέα ημιδομημένες συνεντεύξεις εκπαιδευτικών με σκοπό την εις βάθος κατανόηση των προκλήσεων και των στρατηγικών ενδυνάμωσης. Η θεματική ανάλυση ανέδειξε δυσκολίες όπως η διαχείριση μαθητικής συμπεριφοράς, η έλλειψη διοικητικής στήριξης και η περιορισμένη συνεργασία, αλλά και προστατευτικούς μηχανισμούς, όπως οι υποστηρικτικές σχέσεις, η προσωπική ανάπτυξη και η ύπαρξη νοήματος στο επάγγελμα.

Η μελέτη αναδεικνύει την ανάγκη θεσμικών δράσεων για ένα σχολείο-κοινότητα φροντίδας, που ενισχύει την ψυχοκοινωνική ανθεκτικότητα και την ευημερία των εκπαιδευτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολικό οργανωσιακό κλίμα, ανθεκτικότητα, ευημερία, Κοινωνική Παιδαγωγική, Θετική Ψυχολογία

Αυτοεθνογραφικές διαδρομές μιας ερευνήτριας εκπαιδευτικού για/με παιδιά μειονοτικοποιημένων ομάδων

Σοφία Τσιώλη
Δρ. Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας και Μεθοδολογίας της Έρευνας, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, ΕΚΠΑ

Οι σύγχρονες μελέτες για την εκπαιδευτική έρευνα στη διαπολιτισμική εκπαίδευση αναδεικνύουν την κρισιμότητα μιας ερευνοκεντρικής προσέγγισης στην (τυπική) εκπαίδευση η οποία θα απαντά στις πραγματικές ανάγκες των μαθητών/μαθητριών, και θα πρεσβεύει μια εκπαίδευση με κοινωνική δικαιοσύνη. Δίπολα όπως θετικισμός και πιο «ποιοτικά» παραδείγματα (paradigms), υποκειμενικότητα και αντικειμενικότητα στην έρευνα, θεσμικοί κανόνες ηθικής, ηθική του πεδίου και προσωπική ηθική, τα οποία συχνά δημιουργούν και αναπαράγουν επιστημικές αδικίες, προβληματοποιούνται από ένα σώμα ερευνητών/ερευνητριών κυρίως ως προς τον δυτικοκεντρικό τους προσανατολισμό σε επιστημολογικό επίπεδο καθώς και σε επίπεδο εφαρμογής. Μια τέτοια διάσταση αποκτά ιδιαίτερη σημασία όταν η έρευνα πραγματοποιείται για/με παιδιά που βρίσκονται σε μειονοτικοποιημένες ομάδες, όπως παιδιά με προσφυγική εμπειρία, μεταναστευτική καταγωγή, παιδιά αιτούντες άσυλο, ασυνόδευτοι ανήλικοι/ανήλικες, παιδιά ρομά. Ειδικότερα, στην παρούσα ανακοίνωση, η ερευνήτρια μέσα από αναστοχαστικές διαδρομές επιχειρεί να δημιουργήσει μια ερευνητική συναρμογή για την έρευνα στην εκπαίδευση σε δια/πολυ/πολιτισμικά και πολυγλωσσικά περιβάλλοντα, επανεξετάζοντας ζητήματα ταυτότητας και ηθικής.

Για τον σκοπό, έχοντας ως βάση τρεις μελέτες περίπτωσης πολυπολιτισμικών και πολυγλωσσικών δημοτικών σχολείων της Αττικής, πραγματοποιήθηκε δευτερογενής ανάλυση σε αυτοεθνογραφικές πολυτροπικές σημειώσεις. Οι άξονες της ανάλυσης περιλαμβάνουν i. τη θεσιακότητα (positionality) της ερευνήτριας ως ανεξάρτητης ερευνήτριας, ως μέλος ερευνητικής ομάδας, και ως ερευνήτριας-εκπαιδευτικού, ii. ζητήματα ηθικής και αποαποικιοποίησης της έρευνας σε διαπολιτισμικά περιβάλλοντα, iii. ζητήματα πρόσβασης στο πεδίο και επικοινωνίας.

Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν τρόπους διαπραγμάτευσης των πολλαπλών ταυτοτήτων της ερευνήτριας, την κρισιμότητα της δημόσιας τοποθέτησης της θεσιακότητας, την αναγκαιότητα προς πιο τοποθετημένες πρακτικές της ηθικής στην έρευνα για/με πολύγλωσσα παιδιά, καθώς και μια στροφή προς πιο ρευστές και δημιουργικές διαστάσεις της ηθικής και δεοντολογίας στην εκπαιδευτική έρευνα.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτική Έρευνα, Αυτοεθνογραφία, θεσιακότητα, αποαποικιοποίηση, Ηθική

Η βεβαιότητα και το σφάλμα στην ιστορία των Μαθηματικών

Αικατερίνη Φραγκάκη
Εκπαιδευτικός, ΕΚΠΑ

Το παρόν άρθρο εστιάζει στις έννοιες της βεβαιότητας και του σφάλματος στα μαθηματικά μέσα από ιστορικές και σύγχρονες προσεγγίσεις. Αντικείμενο της μελέτης είναι η διερεύνηση της φύσης των μαθηματικών αντικειμένων, της ορθότητας και του λάθους στα μαθηματικά επιχειρήματα και της σχέσης των μαθηματικών με την πραγματικότητα. Το άρθρο αρχίζει με μία ιστορική αναδρομή από τον Ευκλείδη και τις πρώτες φιλοσοφικές προσεγγίσεις και προκλήσεις των μαθηματικών, ως επιστήμη που αναζητά την «απόλυτη ορθότητα», αναδεικνύοντας τις αλλαγές στην κατανόηση του τι είναι η μαθηματική βεβαιότητα.

Στη συνέχεια, εξετάζονται οι κύριες φιλοσοφικές και σύγχρονες σχολές του 19ου και 20ουαιώνα, δηλαδή ο πλατωνισμός, ο φορμαλισμός και ο κονστροκτουβισμός, που προσέφεραν νέες οπτικές για τη φύση των μαθηματικών και της αλήθειας τους. Μέσα από τη μελέτη των έργων φιλοσόφων, όπως οι Gödel, Hilbert και Lakatos, φανερώνονται οι αντιφάσεις και οι περιορισμοί της μαθηματικής βεβαιότητας, καθώς και ο ρόλος του σφάλματος στην πρόοδο των θεωριών. Το άρθρο προσπαθεί να προσφέρει μία βαθιά κατανόηση των προβληματισμών που συνδέονται με τη μαθηματική αλήθεια και προσφέρει την ευκαιρία για μελλοντικές συζητήσεις στον τομέα της φιλοσοφίας των μαθηματικών.

Λέξεις-κλειδιά: *Φιλοσοφία μαθηματικών, βεβαιότητα, σφάλμα, αμφισβήτηση, μαθηματική πρόοδος*

Ελεύθερος χρόνος και χρόνος εργασίας των εκπαιδευτικών κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19

Βασιλική Χρονοπούλου
Υποψ. διδάκτωρ, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Αλεξάνδρα Κορωναίου
Ομ. Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η πανδημία Covid-19 έχει αλλάξει σημαντικά τις επαγγελματικές και προσωπικές συνήθειες των εκπαιδευτικών, υπογραμμίζοντας τη σημασία της διαχείρισης του χρόνου και της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής. Προηγούμενες έρευνες δείχνουν ότι η αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών στη διαχείριση του χρόνου εργασίας εξαρτάται από την αφοσίωσή τους στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες, τις αλληλεπιδράσεις με τους ενδιαφερόμενους φορείς και το κοινωνικοοικονομικό και θεσμικό πλαίσιο των σχολείων τους. Μελέτες δείχνουν επίσης ότι οι γυναίκες εκπαιδευτικοί τείνουν να επιδεικνύουν μεγαλύτερες δεξιότητες διαχείρισης του χρόνου και υψηλότερα επίπεδα αυτοαποτελεσματικότητας από τους άνδρες συναδέλφους τους. Παρά τις γνώσεις αυτές, υπάρχουν περιορισμένες έρευνες σχετικά με την αλληλεπίδραση μεταξύ

διαχείρισης χρόνου, αυτοαποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών και επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, ιδίως σε καταστάσεις κρίσης όπως μια παγκόσμια πανδημία η οποία σημειώθηκε προσφάτως.

Η παρούσα μελέτη στοχεύει να διερευνήσει πώς οι εκπαιδευτικοί στην Ελλάδα βίωσαν και διαχειρίστηκαν την εργασία και τον ελεύθερο χρόνο τους κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19, εστιάζοντας στις προκλήσεις που θέτει η τηλεργασία, η διαδικτυακή διδασκαλία και η ενσωμάτωση επαγγελματικών και προσωπικών υποχρεώσεων. Η έρευνα χρησιμοποιεί μια ποιοτική μεθοδολογία, βασισμένη σε 40 ημιδομημένες συνεντεύξεις με άνδρες και γυναίκες εκπαιδευτικούς. Οι συνεντεύξεις αφορούν θέματα όπως η εργασία και ο ελεύθερος χρόνος κατά τη διάρκεια της πανδημίας και έπειτα, οι στρατηγικές για τη διαχείριση των οικογενειακών και προσωπικών ευθυνών παράλληλα με τα επαγγελματικά καθήκοντα, και ο αντίκτυπος του στρες που σχετίζεται με την πανδημία στις καθημερινές ρουτίνες.

Η προκαταρκτική ανάλυση αναμένεται να αποκαλύψει αλλαγές στην κατανομή του χρόνου και στις στρατηγικές διαχείρισης, δυσκολίες στη διατήρηση της συμμετοχής των μαθητών και της ποιότητας της διδασκαλίας, καθώς και τις προκλήσεις της εξισορρόπησης της επαγγελματικής και της προσωπικής ζωής κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως διδασκαλίας. Αυτά τα ευρήματα μπορεί να παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για την ανάπτυξη πολιτικών και μηχανισμών υποστήριξης που θα ενισχύσουν την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, την ανθεκτικότητα και τη γενικευμένη ευημερία των εκπαιδευτικών σε περιόδους κρίσης.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτικοί, εργάσιμος χρόνος, ελεύθερος χρόνος, διαχείριση χρόνου, τηλεργασία, Covid-19

Άξονας 2: Προσχολική Αγωγή και Εκπαίδευση

Τέχνη στην προσχολική εκπαίδευση: Η δύναμη της εικόνας και των συμβόλων και η ανάπτυξη ανθεκτικότητας

Μαρία Αθανασέκου
Διδάκτωρ, Ιστορικός Τέχνης, ΕΑΠ, Πανεπιστήμιο Frederick (Κύπρος)

Η παρούσα εισήγηση στηρίζεται σε έρευνες της αναπτυξιακής ψυχολογίας και της παιδαγωγικής της τέχνης, με ιδιαίτερη έμφαση στην καλλιέργεια της ψυχικής ανθεκτικότητας, υπογραμμίζοντας τον ζωτικό ρόλο της εικόνας και των συμβόλων ως βασικών μέσων έκφρασης, επικοινωνίας και μάθησης για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Η τέχνη θεωρείται ισχυρό εργαλείο συναισθηματικής επεξεργασίας και κοινωνικής αλληλεπίδρασης, ενώ η συμβολική έκφραση ενισχύει την αυτοεκτίμηση, την αυτοαποτελεσματικότητα και τη συναισθηματική σταθερότητα των παιδιών.

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει πώς η ενσωμάτωση καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, παιδικού ιχνογραφήματος και συμβολικών πρακτικών στο προσχολικό περιβάλλον ενισχύει την ανθεκτικότητα, την αυτοπεποίθηση και την ψυχική ευημερία των παιδιών. Η μεθοδολογία στηρίχθηκε σε βιβλιογραφική επισκόπηση, με συστηματική ανάλυση ερευνητικών μελετών, θεωρητικών πηγών και πρακτικών εφαρμογών σχετικά με την τέχνη στην προσχολική εκπαίδευση, τη χρήση εικόνων και συμβόλων και την ανάπτυξη ανθεκτικότητας. Τα δεδομένα οργανώθηκαν και αναλύθηκαν θεματικά, δίνοντας έμφαση στις στρατηγικές έκφρασης, τη λειτουργία των συμβόλων και τα ευρήματα που επιβεβαιώνουν την ενίσχυση της ανθεκτικότητας μέσω δημιουργικών και καλλιτεχνικών πρακτικών. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η ενεργή συμμετοχή σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες και παιδικό ιχνογράφημα ενισχύει την ικανότητα των παιδιών να αναγνωρίζουν και να εκφράζουν τα συναισθήματά τους, να συνεργάζονται και να αναπτύσσουν δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων. Η δημιουργία εικόνων και συμβόλων λειτουργεί ως γέφυρα για την εξερεύνηση και την έκφραση σύνθετων συναισθημάτων, ενώ η συμμετοχή σε συλλογικά έργα ενδυναμώνει το αίσθημα ανήκειν, την αλληλεγγύη και τη χαρά της δημιουργίας.

Επιπλέον, η ανακοίνωση θα περιλαμβάνει προτάσεις για σχέδια μαθημάτων, προσφέροντας πρακτικά εργαλεία για την ενσωμάτωση της τέχνης και των συμβόλων στην καθημερινή διδασκαλία. Η προσέγγιση αυτή δημιουργεί ένα ζωντανό, υποστηρικτικό και εμπνευσμένο μαθησιακό περιβάλλον, όπου η δημιουργικότητα, η συμβολική έκφραση και η ανθεκτικότητα συνυφαίνονται, ενθαρρύνοντας τα παιδιά να ζήσουν μια γεμάτη, δημιουργική και χαρούμενη ζωή.

Λέξεις-κλειδιά: Τέχνη, προσχολική εκπαίδευση, εικόνα, σύμβολα, ανθεκτικότητα

Προσχολική Αγωγή και Εκπαίδευση: Προκλήσεις στο συνεργατικό πλαίσιο οικογένειας–σχολείου στη μετά Covid-19 εποχή

Κωνσταντίνα Διαμάντη
Διδάκτωρ Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης, Εντεταλμένη Διδάσκουσα ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Το συνεργατικό πλαίσιο σχολείου και οικογένειας κρίνεται ως εξαιρετικά κρίσιμος παράγοντας ανάπτυξης των παιδιών στην προσχολική εκπαίδευση. Έρευνες δείχνουν ότι τα υψηλά επίπεδα συμμετοχής των γονικών προσώπων στην εκπαίδευση των παιδιών τους σχετίζονται με υψηλή συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη στο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Η αιφνίδια υγειονομική κρίση με τον ερχομό της πανδημίας Covid-19, τον εγκλεισμό και την κοινωνική αποστασιοποίηση, προκάλεσε σημαντικά ζητήματα και δυσκολίες στη σύνδεση των δύο πλευρών (οικογένειας και σχολείου).

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης έγκειται στη διερεύνηση των βασικότερων ζητημάτων και προκλήσεων που αφορούν τη γονική εμπλοκή και αναχαιτίζουν τη δράση της γενικά αλλά και πιο ειδικά στη μετά Covid-19 εποχή. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε είναι μια βιβλιογραφική ανασκόπηση διεθνών και ελληνικών μελετών, εστιάζοντας σε προβλήματα και δυσκολίες κοινωνικοοικονομικού, πολιτισμικού, χρονικού και ψυχολογικού χαρακτήρα που αφορούν τη σχετική έρευνα και αναδεικνύουν την όξυνση των γονικών ζητημάτων μετά την υγειονομική κρίση. Τα ευρήματα συνάδουν με τη διεθνή βιβλιογραφία αναδεικνύοντας πως κοινωνικοοικονομικά ζητήματα επιδεινώθηκαν με την πανδημία και ταυτίστηκαν με κοινωνικοικονομικές, πολιτισμικές και γλωσσικές ανισότητες. Απόρροια όλων αυτών ήταν η διατάραξη του συνεργατικού πλαισίου σχολείου-οικογένειας βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

Συμπερασματικά, η αναγνώριση των δυσκολιών αυτών αποτελεί προϋπόθεση για τον σχεδιασμό πρακτικών και μεθόδων που ενισχύουν τη συνεργασία οικογένειας–σχολείου και την εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία.

Λέξεις-κλειδιά: Προσχολική Εκπαίδευση, γονική εμπλοκή, πανδημία Covid-19

Από τον παιδικό σταθμό στο νηπιαγωγείο: Διερεύνηση παιδαγωγικών αντιλήψεων για τις κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες που προάγουν την ομαλή μετάβαση των παιδιών

Δήμητρα Δρακοπούλου
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Αγωγής & Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Μαρία Νταβαρίνου
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Αγωγής & Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Αριάδνη Ναστογιάννη
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Αγωγής & Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Η μετάβαση των παιδιών από τον παιδικό σταθμό στο νηπιαγωγείο αποτελεί κρίσιμη παιδαγωγική και αναπτυξιακή διαδικασία, η οποία συνδέεται με την αίσθηση παιδαγωγικής συνέχειας και δύναται να επηρεάσει την ευημερία και την πορεία του παιδιού τόσο στο παρόν όσο και σε βάθος χρόνου. Εντούτοις, ενώ η διεθνής βιβλιογραφία τεκμηριώνει τη σημασία οργανωμένων μεταβάσεων, η συγκεκριμένη μετάβαση παραμένει σε μεγάλο βαθμό αδιερεύνητη, ιδίως στο ελληνικό πλαίσιο της διχοτομημένης προσχολικής εκπαίδευσης.

Η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στις απόψεις παιδαγωγών πρώιμης παιδικής ηλικίας, για τη μετάβαση των παιδιών από τον παιδικό σταθμό στο νηπιαγωγείο, και ειδικότερα στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τη διαδικασία, τις πιθανές επιπτώσεις μιας μη ομαλής μετάβασης, καθώς και τα χαρακτηριστικά και τις δεξιότητες που κατά την άποψή τους ενισχύουν την ομαλή προσαρμογή του παιδιού. Το θεωρητικό πλαίσιο εδράζεται στο οικολογικό μοντέλο του Bronfenbrenner και στη σύγχρονη βιβλιογραφία για την ποιότητα στις μεταβάσεις. Η μεθοδολογία είναι ποιοτική και βασίζεται σε 30 ημιδομημένες συνεντεύξεις, οι οποίες αναλύθηκαν με βάση το μοντέλο θεματικής ανάλυσης των Braun & Clarke (2006). Τα ευρήματα αναδεικνύουν τη μετάβαση ως πολυπαραγοντική, συναισθηματικά φορτισμένη εμπειρία, στην οποία αλληλεπιδρούν οι προσωπικοί, κοινωνικοί και θεσμικοί παράγοντες. Οι παιδαγωγοί επισημαίνουν ότι μη ομαλές μεταβάσεις συχνά συνοδεύονται από συναισθηματική αναστάτωση, απόσυρση ή δυσκολίες κοινωνικής ένταξης, ενώ αναγνωρίζουν ως καίριες για την ομαλή μετάβαση δεξιότητες όπως η συναισθηματική αυτορρύθμιση, η ικανότητα προσαρμογής και η επικοινωνιακή επάρκεια των παιδιών. Παράλληλα, διατυπώνεται προβληματισμός για την έλλειψη θεσμικής διασύνδεσης και συνεργασίας μεταξύ παιδικών σταθμών και νηπιαγωγείων.

Η συμβολή της μελέτης εντοπίζεται τόσο στη θεωρητική ενίσχυση ενός ελάχιστα μελετημένου πεδίου έρευνας στην ελληνική βιβλιογραφία, όσο και στην παιδαγωγική πράξη, προτείνοντας παρεμβάσεις για τη στήριξη των παιδαγωγών και των παιδιών.

Λέξεις-κλειδιά: Μετάβαση, Παιδικός Σταθμός, Νηπιαγωγείο, κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες, παιδαγωγοί πρώιμης παιδικής ηλικίας

Τα γραμμικά επαναλαμβανόμενα μοτίβα δομής ΑΒΒ στην προσχολική εκπαίδευση

Αικατερίνη Ελευθερίου
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Χρυσάνθη Σκουμπουρδή
Καθηγήτρια ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Ευαγγελία Χαρκουτσάκη
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η ενασχόληση με μοτίβα από την προσχολική ηλικία καλλιεργεί λογικομαθηματικές δεξιοτήτες, οι οποίες αποτελούν τη βάση για τη μελλοντική μάθηση σύνθετων μαθηματικών εννοιών. Η διδακτική προσέγγιση των μοτίβων με κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό συμβάλλει στην κατανόηση και ενεργή συμμετοχή των παιδιών.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της μαθηματικής έννοιας των γραμμικών επαναλαμβανομένων μοτίβων στην προσχολική ηλικία με τη χρήση κατάλληλου απτού εκπαιδευτικού υλικού, σχεδιασμένου με βάση τις αρχές της διερευνητικής και παιγνιώδους μάθησης. Επιδιωκόμενοι στόχοι της έρευνας είναι η παρατήρηση και ανάλυση των δράσεων των παιδιών κατά την ενασχόληση τους με τα μοτίβα και πιο συγκεκριμένα σε ποια μαθηματικά έργα επιτυγχάνουν και ποιες στρατηγικές χρησιμοποιούν για την λύση τους. Επιπροσθέτως, η μελέτη εξετάζει την καταλληλότητα του εκπαιδευτικού υλικού ως προς το ενδιαφέρον και τη λειτουργικότητά του στην επίλυση των σχετικών μαθηματικών έργων από παιδιά προσχολικής ηλικίας. Η έρευνα διεξήχθη στο 4ο Νηπιαγωγείο Γαλατσίου του Νομού Αττικής τον Μάϊο του 2025, από την εκπαιδευτικό του διευρυμένου τμήματος του σχολείου και μέλος της ερευνητικής ομάδας, σε δείγμα 9 μαθητών, ηλικίας 4-6 ετών. Ως μεθοδολογικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκαν δύο αυτοσχέδιες τρισδιάστατες κατασκευές με τη μορφή κάμπιας σε μαθηματικά έργα Σύγκρισης, Αντιγραφής και Επέκτασης του γραμμικού επαναλαμβανόμενου μοτίβου δομής ΑΒΒ. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων πραγματοποιήθηκε μέσω ενός πρωτοκόλλου παρατήρησης και καταγραφής των δράσεων των παιδιών ανά μαθηματικό έργο και βασίστηκε στην κατηγοριοποίηση των στρατηγικών που προτείνεται στη διεθνή βιβλιογραφία.

Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν την καταλληλότητα του εκπαιδευτικού υλικού ως προς τη χρήση του από τους μαθητές και σημαντικό ποσοστό επιτυχίας σε όλα τα μαθηματικά έργα. Επικρατέστερες στρατηγικές στο έργο της Αντιγραφής ήταν η άμεση σύγκριση και η έμφαση στην αλληλουχία και στο έργο της Επέκτασης η αναγνώριση της μονάδας επανάληψης. Συμπερασματικά, η ενασχόληση με τα μοτίβα στην προσχολική ηλικία με κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό προωθεί την κατάκτηση της μαθηματικής έννοιας του μοτίβου.

Λέξεις-κλειδιά: γραμμικά επαναλαμβανόμενα μοτίβα, προσχολική εκπαίδευση, εκπαιδευτικό υλικό, μαθηματικά έργα, στρατηγικές

Πολιτότητα και Πολιτισμικός Πλουραλισμός: Δημοκρατικές πρακτικές συμπερίληψης σε προσχολικές τάξεις

Μαρία Ιωαννίδου
Παιδαγωγός Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας, Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Αγωγής & Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Ελένη Μουσένα
Αναπλ. Καθηγήτρια, Τμήμα Αγωγής & Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Η εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη αποτελεί βασικό προσανατολισμό των εκπαιδευτικών συστημάτων διεθνώς και αποκτά ιδιαίτερη σημασία στη σημερινή εποχή, όπου οι κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές προκλήσεις απαιτούν πολίτες με υπευθυνότητα, κριτική σκέψη και ενεργό συμμετοχή στα κοινά. Η ανάπτυξη δημοκρατικών στάσεων, αξιών και δεξιοτήτων ξεκινά από την προσχολική ηλικία, περίοδο κατά την οποία τίθενται τα θεμέλια για τη διαμόρφωση της πολιτότητας.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει τις δημοκρατικές παιδαγωγικές πρακτικές που εφαρμόζονται σε μονάδες προσχολικής αγωγής, καθώς και να κατανοήσει τον τρόπο με τον οποίο αυτές συμβάλλουν στην καλλιέργεια της ενεργού και υπεύθυνης πολιτότητας των παιδιών. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων από παιδαγωγούς προσχολικής ηλικίας που εργάζονται σε παιδικούς σταθμούς του νομού Αττικής. Η ανάλυση του υλικού πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης περιεχομένου και η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με το Λογισμικό Ποιοτικής Ανάλυσης Δεδομένων (Qualitative Data Analysis Software - QDAS) NVivo, ώστε να αναδειχθούν βασικά μοτίβα, κατηγορίες και ερμηνευτικά σχήματα. Τα αποτελέσματα αποδεικνύουν την υιοθέτηση συμπεριληπτικών παιδαγωγικών πρακτικών που ενισχύουν την αποδοχή της διαφορετικότητας, την καλλιέργεια συνεργατικών στάσεων, την ανάπτυξη υπεύθυνης συμπεριφοράς και την ενεργό συμμετοχή των παιδιών.

Συμπεραίνεται ότι οι παιδαγωγοί προσχολικής ηλικίας με τις επιλογές, τις στάσεις και τις παιδαγωγικές πρακτικές τους συμβάλλουν στην ενίσχυση της συμμετοχής, της συνεργασίας και της συμπερίληψης στο μαθησιακό περιβάλλον, δημιουργώντας τις βάσεις για μια δημοκρατική προσωπικότητα.

Λέξεις-κλειδιά: Πολιτότητα, συμπερίληψη, δημοκρατική τάξη

Επιτόπια παρατήρηση διδασκαλίας για τη διαμόρφωση της πολιτότητας στην Προσχολική Εκπαίδευση

Αικατερίνη Κατσούλα
Υπ. Διδάκτωρ, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Ελένη Μουσένα
Αναπλ. Καθηγήτρια, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Η πολιτότητα, ως ιδιότητα και στάση του πολίτη, αποτελεί θεμελιώδη σκοπό της σχολικής εκπαίδευσης. Πρόκειται για μια σύνθετη έννοια και ταυτόχρονα μια απαιτητική εκπαιδευτική διαδικασία. Ο όρος «πολιτότητα» υποδηλώνει τη σχέση του ατόμου με τη δημόσια ζωή και την πολιτεία. Τα τελευταία χρόνια, τα αναλυτικά προγράμματα έχουν προσαρμοστεί στις δημοκρατικές αξίες που χαρακτηρίζουν τον 21ο αιώνα. Στόχος τους είναι η διαμόρφωση ατόμων ικανών να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και το περιβάλλον, να καλλιεργούν κριτική σκέψη, δημιουργικότητα και κοινωνικές δεξιότητες, καθώς και να αναπτύσσουν ικανότητες λήψης αποφάσεων, ενεργού συμμετοχής και κοινωνικής δράσης με επίγνωση των δικαιωμάτων και των ευθυνών τους.

Στην παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε επιτόπια παρατήρηση σε δύο τμήματα σε Νηπιαγωγείο των Αχαρνών, με σκοπό τη διερεύνηση του τρόπου διδασκαλίας της πολιτότητας και των σχετικών δεξιοτήτων στην προσχολική ηλικία. Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκε ειδικά διαμορφωμένο εργαλείο παρατήρησης, ώστε να καταγραφούν οι τρόποι, τα μέσα και οι διδακτικές τεχνικές που εφαρμόζονται, καθώς και η συχνότητα χρήσης τους.

Τα αποτελέσματα ανέδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην αυτονομία και στην ενίσχυση της πρωτοβουλίας των μαθητών. Ωστόσο, παρατηρήθηκαν δυσκολίες στη διδασκαλία πιο αφηρημένων εννοιών, όπως τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του πολίτη, γεγονός που υπογραμμίζει την ανάγκη για περαιτέρω ανάπτυξη κατάλληλων διδακτικών προσεγγίσεων στο πεδίο αυτό.

Λέξεις-κλειδιά: Προσχολική εκπαίδευση, πολιτότητα, διδακτικές πρακτικές, παρατήρηση

Εργαλεία αξιολόγησης των επιδράσεων στη σχολική ετοιμότητα των παιδιών προσχολικής ηλικίας (4-6 ετών) από τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών

Γεώργιος Μαρκογιαννάκης
Υποψ. Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Γεώργιος Φεσάκης
Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η σχολική ετοιμότητα αποτελεί κομβικής σημασίας έννοια για τη σχολική επιτυχία και μακροπρόθεσμα για την ευεξία του ατόμου. Από την πρώιμη παιδική τους ηλικία τα παιδιά εκτίθενται σε ποικιλία ψηφιακών τεχνολογιών (ΨΤ), όπως υπολογιστές, τάμπλετ, έξυπνα κινητά, τηλεόραση, παιχνιδομηχανές κ.α. Η καθημερινή τους ενασχόληση με τις ΨΤ στο σπίτι εγείρει ερωτήματα σχετικά με τις επιδράσεις που ασκούνται στη σχολική τους ετοιμότητα.

Σκοπός της έρευνας είναι η καταγραφή των επιδράσεων στη σχολική ετοιμότητα των παιδιών 4-6 ετών από τη χρήση των ΨΤ στο οικογενειακό τους περιβάλλον. Η παρούσα εργασία, διερεύνησε το ζήτημα της αξιολόγησης της σχολικής ετοιμότητας, δηλαδή το πως αυτή αξιολογείται σε διεθνές επίπεδο, αναδεικνύοντας την πολυπλοκότητα του ζητήματος της αποτελεσματικής προσέγγισης και εκτίμησης των επιδράσεων σε αναπτυξιακούς τομείς από τη χρήση των ΨΤ με κατάλληλα εργαλεία. Πρόκειται για συστηματική ανασκόπηση (n=18) μελετών στην αγγλική γλώσσα σύμφωνα με τη μεθοδολογία «PRISMA». Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν ομαδοποιήθηκαν ως προς τις συνιστώσες της ολιστικής προσέγγισης της έννοιας της σχολικής ετοιμότητας.

Στο πλαίσιο της ανασκόπησης αναδείχθηκαν, ανάμεσα σε άλλα, τα ποικίλα εργαλεία αξιολόγησης που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση της σχολικής ετοιμότητας των παιδιών προσχολικής ηλικίας σε διεθνές επίπεδο. Η ανάγκη ανάπτυξης κατάλληλων εργαλείων που να την αξιολογούν ολιστικά είναι διάχυτη. Παρόλα αυτά υπάρχουν ορισμένα εργαλεία αξιολόγησης τα οποία προσεγγίζουν ολιστικά τη σχολική ετοιμότητα και χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής. Σημαντικό στοιχείο διαφοροποίησης των εργαλείων στην αξιολόγηση σημαντικών συνιστωσών της σχολικής ετοιμότητας αποτελούν οι πολιτισμικές επιρροές, οι οποίες δυσχεραίνουν την υιοθέτηση και χρήση τους μεταξύ διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων, καθώς έχουν αναπτυχθεί σε συγκεκριμένα πολιτισμικά περιβάλλοντα.

Λέξεις-κλειδιά: σχολική ετοιμότητα, ψηφιακές τεχνολογίες, επιδράσεις, αξιολόγηση, ολιστική προσέγγιση

Αντιλήψεις μελλοντικών νηπιαγωγών για την ενσωμάτωση ψηφιακής τεχνολογίας σε πειράματα Φυσικών Επιστημών

Αργύρης Νιπυράκης
Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η ραγδαία εξέλιξη των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) και η συχνή ενασχόληση των μαθητών με αυτές έχουν προκαλέσει μια έντονη τάση ενσωμάτωσής τους στην Εκπαίδευση και ιδιαίτερα στην Εκπαίδευση των Φυσικών Επιστημών (ΦΕ) με πειράματα. Παρ' όλ' αυτά, δεν είναι σαφές το κατά πόσο αυτό είναι εφικτό και θεμιτό σε μικρές ηλικίες παιδιών, όπως της προσχολικής ηλικίας. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα έρευνα μελετάει τις αντιλήψεις των μελλοντικών εκπαιδευτικών Προσχολικής Εκπαίδευσης για την ενσωμάτωση ή μη των ΤΠΕ στη διδασκαλία ΦΕ μέσω πειραμάτων.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο προπτυχιακού μαθήματος α΄ έτους «Διδακτική των ΦΕ» σε ακαδημαϊκό τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να σχεδιάσουν φύλλα εργασίας και σχέδια διδασκαλίας που

εμπεριέχουν πειράματα με α) συστήματα συγχρονικής καταγραφής, β) προσομοιώσεις, γ) βίντεο, δ) απλά υλικά και ε) νοητικά πειράματα. Επιτελέστηκε ποιοτική ανάλυση περιεχομένου των απαντήσεων των εκπαιδευτικών σε ερωτηματολόγια πριν και μετά τον σχεδιασμό διδασκαλιών σχετικά με τις εμπειρίες και αντιλήψεις τους απέναντι στα πειράματα ΦΕ, στις ΤΠΕ και στην ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη διδασκαλία ΦΕ, καθώς και για καθένα από τα προαναφερθέντα μέσα.

Τα αποτελέσματα έδειξαν αφενός ότι οι περισσότεροι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί κατά την εισαγωγή τους στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση δηλώνουν μη έχοντες πρότερη εμπειρία στην εργαστηριακή εκπαίδευση ΦΕ ή στη χρήση ΤΠΕ στην Εκπαίδευση, απεναντίας όμως αναγνωρίζουν πολλαπλά οφέλη από τη χρήση τους, όπως η δυναμική τους στην κατανόηση ΦΕ και η κινητοποίηση ενδιαφέροντος. Παρ' όλ' αυτά, οι εκπαιδευτικοί προτίμησαν να ενσωματώσουν κυρίως πειράματα με απλά υλικά στις διδασκαλίες τους, και κατά δεύτερο λόγο νοητικά πειράματα και βίντεο. Οι κύριοι λόγοι που διατύπωσαν ήταν ότι θα ήταν πιο εύκολο και κατανοητό για τα παιδιά αλλά και για τις ίδιες να το χρησιμοποιήσουν, αλλά και πιο βιωματικό.

Τα πορίσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν τις δυσκολίες των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ αλλά και την αξία του πειραματισμού των παιδιών με απλά υλικά.

Λέξεις-κλειδιά: Μελλοντικοί νηπιαγωγοί, Προσχολική Εκπαίδευση, ψηφιακές τεχνολογίες, πειράματα Φυσικών Επιστημών, αντιλήψεις εκπαιδευτικών

Διερεύνηση των παιδαγωγικών πρακτικών για την προώθηση των αξιών της ευημερίας μέσω του παιχνιδιού στις δομές πρώιμης αγωγής και φροντίδας

Μαρία Νταβαρίνου
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Δήμητρα Δρακοπούλου
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Αριάδνη Ναστογιάννη
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Η προώθηση της ευημερίας των παιδιών αποτελεί θεμελιώδη στόχο των υπηρεσιών αγωγής και φροντίδας στην πρώιμη παιδική ηλικία, καθώς συνδέεται άμεσα με την ολιστική ανάπτυξη και τη μελλοντική κοινωνική ένταξη. Η έννοια της ευημερίας περιλαμβάνει αξίες όπως η φροντίδα, η υπευθυνότητα, ο σεβασμός, η κατανόηση, η δημοκρατία και η κοινωνική επάρκεια. Το παιχνίδι, ως βασικό μέσο παιδικής έκφρασης και μάθησης, αποτελεί σημαντικό παιδαγωγικό εργαλείο ενσωμάτωσης και καλλιέργειας αυτών των αξιών. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση των απόψεων 130 παιδαγωγών σχετικά με τις αξίες της ευημερίας που αναδύονται μέσα από το παιχνίδι και τους τρόπους με τους οποίους τις προάγουν στην καθημερινή πράξη.

Η έρευνα υιοθετεί μικτή μεθοδολογική προσέγγιση και βασίζεται σε ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου. Τα δεδομένα αναλύθηκαν μέσω ποσοτικής περιγραφικής στατιστικής και ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου. Το θεωρητικό πλαίσιο αντλείται από τη διεθνή βιβλιογραφία για τις αξίες στην αγωγή, και την παιδαγωγική του παιχνιδιού. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην προσέγγιση της Hannikainen (2015), η οποία συνδέει την παιδική ευημερία με αξίες που αφορούν τόσο την προσωπική διάσταση (όπως η αίσθηση του ανήκειν, η ενσυναίσθηση και η υπεράσπιση των δικαιωμάτων), όσο και τη διαπροσωπική (όπως η φροντίδα για τους άλλους και η υποστήριξη προς συνομηλίκους). Τα ευρήματα παρουσιάζουν τη σημασία του παιχνιδιού ως μέσου ανάπτυξης κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων και αναδεικνύουν συγκεκριμένες παιδαγωγικές πρακτικές που υιοθετούν οι επαγγελματίες για την ενίσχυση αυτών των αξιών. Παράλληλα, αναδεικνύονται προκλήσεις που σχετίζονται με τις αντιλήψεις των γονέων, τις υλικοτεχνικές συνθήκες και την ανάγκη για συστηματική επιμόρφωση.

Η μελέτη συμβάλλει στην ενίσχυση της ερευνητικής συζήτησης για τον ρόλο του παιχνιδιού στη διαμόρφωση αξιών σε πολύ μικρές ηλικίες —ένα πεδίο με περιορισμένη ερευνητική βιβλιογραφία— και προτείνει κατευθύνσεις για τον σχεδιασμό παιδαγωγικών παρεμβάσεων που εστιάζουν στην ολιστική ανάπτυξη και την ευημερία των παιδιών.

Λέξεις-κλειδιά: Ευημερία παιδιών, αξίες, πρώιμη παιδική ηλικία, παιχνίδι, παιδαγωγοί

Η αγγλική γλώσσα στο νηπιαγωγείο: Απόψεις νηπιαγωγών

Βασίλειος Οικονομίδης
Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστημίου Κρήτης

Η εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο κατά τα τελευταία σχολικά έτη δημιούργησε νέες συνθήκες και απαιτήσεις στην προσχολική εκπαίδευση, όπως νέα περιεχόμενα επεξεργασίας και μάθησης, νέα ειδικότητα εκπαιδευτικών σε άγνωστο για αυτήν χώρο, νέες συνθήκες συνδιδασκαλίας και ανάγκες συνεργασίας μεταξύ νηπιαγωγών και εκπαιδευτικών της αγγλικής γλώσσας. Καθώς πολλά από αυτά τα ζητήματα δεν έχουν μελετηθεί αρκετά στη χώρα μας μετά την εισαγωγή της Αγγλικής στο νηπιαγωγείο, με την εισήγηση αυτή διερευνούμε τις σχετικές απόψεις νηπιαγωγών που υπηρετούν σε δημόσια νηπιαγωγεία της Ελλάδας.

Ακολουθώντας μεθοδολογία ποσοτικής έρευνας διαμορφώσαμε ένα ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις κλειστού τύπου κλίμακας Likert, το οποίο, μετά από πιλοτική εφαρμογή, διατέθηκε σε νηπιαγωγούς προς συμπλήρωση. Στα κύρια αποτελέσματα της έρευνας εντάσσονται η ουδέτερη προς θετική στάση των νηπιαγωγών για την εισαγωγή της Αγγλικής στο νηπιαγωγείο, η επισήμανσή τους σχετικά με τη δυσκολίες που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν κάποια παιδιά, με την έλλειψη κατάλληλου υποστηρικτικού υλικού για δραστηριότητες στην ξένη γλώσσα, καθώς και για την έλλειψη κατάλληλης επιμόρφωσης των ιδίων πάνω στο νέο αυτό αντικείμενο του σχολικού προγράμματος. Υποστηρίζουν, επίσης, ότι οι εκπαιδευτικοί της αγγλικής γλώσσας χαρακτηρίζονται από διάθεση συνεργασίας, αλλά και από άγνοια του τρόπου λειτουργίας του νηπιαγωγείου. Ως δύσκολα σημεία στην

εισαγωγή της Αγγλικής θεωρούν την επεξεργασία της «νέας γνώσης», τη δυσκολία συνδυασμού της με άλλα Θεματικά Πεδία του Προγράμματος Σπουδών της Προσχολικής Εκπαίδευσης. Υποστηρίζουν ότι ο βαθμός δυσκολία/ευκολίας των δραστηριοτήτων εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, ανάμεσα στους οποίους και η ελλιπής ψυχοπαιδαγωγική και διδακτική κατάρτιση των εκπαιδευτικών της αγγλικής γλώσσας για παιδιά προσχολικής ηλικίας. Προτείνουν ενίσχυση της συνεργασίας νηπιαγωγών και εκπαιδευτικών αγγλικής γλώσσας, κοινές επιμορφώσεις, δημιουργία κατάλληλου παιδαγωγικού υλικού.

Η εισήγηση επισημαίνει τους περιορισμούς της έρευνας αυτής και διατυπώνει προτάσεις τόσο για μελλοντική έρευνα όσο και για παιδαγωγικές εφαρμογές σχετικά με την αγγλική γλώσσα στο νηπιαγωγείο.

Λέξεις-κλειδιά: Προσχολική εκπαίδευση, νηπιαγωγείο, αγγλική γλώσσα

Θεατροπαιδαγωγικές πρακτικές και δημιουργικότητα στο Νηπιαγωγείο

Ασημίνα Τσακνάκη
ΜΑ Παραστατικές Τέχνες, ΕΑΠ
Αντώνης Λενακάκης
Καθηγητής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Θεοδώρα Παπαϊωάννου
Διδάκτωρ & Μεταδιδάκτωρ, Ερευνήτρια, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Οι πρακτικές από το ρεπερτόριο της Θεατροπαιδαγωγικής δημιουργούν ένα πολυαισθητηριακό περιβάλλον αγωγής και εκπαίδευσης. Η εφαρμογή τους στην Προσχολική εκπαίδευση συμβάλλει στην καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης και έκφρασης των νηπίων, καθώς τα παιδιά μαθαίνουν να σκέφτονται εναλλακτικά, να πειραματίζονται και να βλέπουν τον κόσμο μέσα από ένα δημιουργικό πρίσμα.

Στο συγκεκριμένο πλαίσιο πραγματοποιήθηκε η παρούσα ερευνητική μελέτη με σκοπό να διερευνηθεί η συμβολή συγκεκριμένων θεατροπαιδαγωγικών πρακτικών στην ανάπτυξη των εν λόγω δεξιοτήτων. Η έρευνα βασίστηκε στη μεθοδολογία της μελέτης περίπτωσης, η οποία χρησιμοποιήθηκε για την εις βάθος διερεύνηση της δημιουργικής έκφρασης των νηπίων και των αλληλεπιδράσεών τους στο φυσικό περιβάλλον της σχολικής τάξης. Πραγματοποιήθηκε κατά τη σχολική χρονιά 2024-2025 και περιλάμβανε δεκατρείς (13) παρεμβάσεις στις οποίες συμμετείχαν είκοσι (20) νήπια, ηλικίας 4 και 5 ετών. Η ερευνητική προσέγγιση ήταν μικτή, διότι συνδύαζε τα οφέλη τόσο της ποιοτικής όσο και της ποσοτικής μεθόδου. Για την συλλογή των ποσοτικών δεδομένων και συγκεκριμένα για τη μέτρηση της δημιουργικότητας πριν και μετά τις παρεμβάσεις χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο Thinking Creatively in Action and Movement (TCAM). Τα ποιοτικά δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω της συμμετοχικής παρατήρησης με τη χρήση του αναστοχαστικού ημερολογίου και των υλικών τεκμηρίων των νηπίων (παιδικές εργασίες και κατασκευές) και με την απαραίτητη γονική συναίνεση. Εξετάστηκαν παράμετροι όπως: η φαντασία, η πρωτοτυπία, η ευχέρεια, η συνεργασία και η δημιουργική επίλυση προβλημάτων. Η ανάλυση των δεδομένων επιβεβαίωσε τη θετική συμβολή

των θεατροπαιδαγωγικών πρακτικών στην ενίσχυση της δημιουργικότητας των νηπίων.

Από τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής φάνηκε ότι η δημιουργικότητα των παιδιών ενισχύθηκε σημαντικά μετά την υλοποίηση των παρεμβάσεων, γεγονός που υποδεικνύει ότι η δημιουργική έκφραση μπορεί να αναπτυχθεί μέσα από τις βιωματικές και συνεργατικές θεατροπαιδαγωγικές δραστηριότητες.

Λέξεις-κλειδιά: Θεατροπαιδαγωγικές πρακτικές, δημιουργικότητα, Προσχολική Εκπαίδευση, μικτή έρευνα

Επεκτείνοντας το Ερωτηματολόγιο Ικανοποίησης Εκπαιδευτικών: Η συμβολή του κύρους στην Προσχολική Αγωγή

Ευφημία Καραμανέ
ΕΔΙΠ, ΔΙΠΑΕ

Σκοπός της έρευνας ήταν να εξετάσει την ικανοποίηση από την εργασία των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής, χρησιμοποιώντας μια εκτεταμένη εκδοχή του Ερωτηματολογίου Ικανοποίησης Εκπαιδευτικών (Teachers' Satisfaction Inventory - TSI), ενσωματώνοντας θεωρητικό πλαίσιο που τονίζει την πολυδιάστατη φύση της επαγγελματικής ικανοποίησης και τον κρίσιμο ρόλο της στην αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών οργανισμών.

Η παρούσα μελέτη αποσκοπούσε: (1) στην επικύρωση των ψυχομετρικών χαρακτηριστικών του TSI για τους εκπαιδευτικούς προσχολικής αγωγής και (2) στην αξιολόγηση των επιπέδων ικανοποίησης με την ενσωμάτωση δύο νέων διαστάσεων, του μισθού και του αντιλαμβανόμενου κύρους του επαγγέλματος. Μια εκτεταμένη εκδοχή του TSI με 30 στοιχεία, η οποία μετρά επτά διαστάσεις, δόθηκε σε 224 εκπαιδευτικούς προσχολικής αγωγής. Οι ψυχομετρικές ιδιότητες αξιολογήθηκαν μέσω επιβεβαιωτικής παραγοντικής ανάλυσης, καθώς και αναλύσεων αξιοπιστίας και εγκυρότητας. Τα ευρήματα έδειξαν ότι το εκτεταμένο TSI αποτελεί ένα έγκυρο και αξιόπιστο εργαλείο με μια ισχυρή παραγοντική δομή επτά διαστάσεων. Τα αποτελέσματα αποκάλυψαν υψηλό βαθμό ικανοποίησης από τη σχέση με τους συναδέλφους και τους μαθητές, αλλά σημαντική δυσαρέσκεια όσον αφορά τον μισθό και το κύρος του εκπαιδευτικού επαγγέλματος. Τα ευρήματα τονίζουν την ανάγκη διαμόρφωσης πολιτικών που να ενισχύουν τις οικονομικές απολαβές και την προωθούν την κοινωνική αναγνώριση, με σκοπό την ενίσχυση της παραμονής στο επάγγελμα και της ευημερίας στον τομέα της προσχολικής εκπαίδευσης.

Η μελέτη αυτή προσφέρει ένα εργαλείο με ισχυρά ψυχομετρικά χαρακτηριστικά για την αξιολόγηση της επαγγελματικής ικανοποίησης των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής, ενώ παράλληλα αναδεικνύει τις προκλήσεις που σχετίζονται με το ελληνικό πλαίσιο.

Λέξεις-κλειδιά: Ικανοποίηση από την εργασία, εκπαιδευτικοί προσχολικής αγωγής, Ερωτηματολόγιο Ικανοποίησης Εκπαιδευτικών, ψυχομετρική αξιολόγηση, κοινωνικό κύρος

Σχολικό κλίμα σε σχολικές μονάδες Προσχολικής Εκπαίδευσης και ανάληψη ευθύνης για τα επιτεύγματα των παιδιών προσχολικής ηλικίας στο θεματικό πεδίο των Μαθηματικών του Νηπιαγωγείου: Απόψεις παιδαγωγών Γενικής και Ειδικής Αγωγής

Γαρυφαλιά Χαριτάκη
Επίκ. Καθηγήτρια, ΠΤΕΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Ελένη Βρετουδάκη
ΕΔΙΠ, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Μαρία Κυπριωτάκη
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η παρούσα έρευνα έχει ως σκοπό της τη διερεύνηση του σχολικού κλίματος σε Σχολικές Μονάδες Προσχολικής Εκπαίδευσης και Ανάληψη Ευθύνης για τα Επιτεύγματα των Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας στο Θεματικό Πεδίο των Μαθηματικών του Νηπιαγωγείου, μέσω επισκόπησης των απόψεων των εν ενεργεία παιδαγωγών γενικής και ειδικής αγωγής.

Στην έρευνα συμμετείχαν 621 παιδαγωγοί στους οποίους έγινε επίδοση του ερευνητικού εργαλείου Σχολικού Κλίματος-Πίστης στο Σχολείο ως Οργανισμό Omnibus (SC-T) (Hoy & Tschannen-Moran, 2002) και της Ανάληψη Ευθύνης για τα Επιτεύγματα των Παιδιών Προσχολικής Ηλικίας στο Θεματικό Πεδίο των Μαθηματικών του Νηπιαγωγείου. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας καταδεικνύουν με σαφήνεια ότι οι παιδαγωγοί γενικής και ειδικής υιοθετούν μια ισορροπημένη στάση ως προς την απόδοση ευθύνης, αποδίδοντας τα μαθησιακά αποτελέσματα τόσο στις προσπάθειες και τις ικανότητες των παιδιών όσο και στις δικές τους διδακτικές παρεμβάσεις. Οι ακραίες αποδόσεις ευθύνης αποκλειστικά στον μαθητή ή αποκλειστικά στον εκπαιδευτικό είναι σπάνιες, γεγονός που υποδηλώνει συνεργατική προσέγγιση της μαθησιακής διαδικασίας. Επιπροσθέτως, το σχολικό κλίμα περιγράφεται θετικό, με υψηλό επίπεδο εμπιστοσύνης και υποστήριξης τόσο προς τη διοίκηση του σχολείου, όσο και μεταξύ συναδέλφων. Οι περισσότεροι παιδαγωγοί θεωρούν τον/την προϊστάμενο/η τους έντιμο και ικανό, αν και εκφράζονται ορισμένες επιφυλάξεις για επιμέρους ζητήματα πληροφόρησης. Η σχέση μεταξύ των εκπαιδευτικών χαρακτηρίζεται από ειλικρίνεια και αλληλοϋποστήριξη, ενώ οι σχέσεις με μαθητές και γονείς κρίνονται θετικές, αν και η κεντρική τους τάση διαμορφώνεται σε χαμηλότερα επίπεδα. Συνολικά, καταγράφεται ένα κλίμα εμπιστοσύνης και συνεργασίας που ενισχύει τη λειτουργία της σχολικής κοινότητας. Επιπροσθέτως, σημαντική φάνηκε ότι είναι η επίδραση του σχολικού κλίματος, της εκπαιδευτικής υπηρεσίας, όπως επίσης και του εισοδήματος του παιδαγωγού. Η αξιοποίηση τεσσάρων διαφορετικών κριτηρίων κατέδειξε καλή προσαρμογή του μοντέλου δομικών εξισώσεων (CFI=.96≥0.90, RMSEA=.043≤.080, SRMR=.022<.080, TLI=.98>.95).

Τα ευρήματα της έρευνας συζητούνται με άξονα την παιδαγωγική τους αξιοποίηση.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολικό κλίμα, ανάληψη ευθύνης, Προσχολική Εκπαίδευση, Μαθηματικά του Νηπιαγωγείου, Γενική και Ειδική Αγωγή

Άξονας 3: Σχολική Παιδαγωγική: σχολικό κλίμα, διαχείριση της τάξης, συναισθηματική νοημοσύνη, ανάπτυξη γραμματισμών, καλές πρακτικές στην εκπαίδευση

Ο ρόλος της ποιότητας διδασκαλίας στην επίδοση ακαδημαϊκά ανθεκτικών μαθητών: Μια δευτερογενής ανάλυση δεδομένων του PISA 2018

Μαρία Ανάστασου
Λέκτορας, Τμήμα Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Λεμεσού

Η παρούσα μελέτη διερευνά τον ρόλο της ποιοτικής διδασκαλίας στην επίδοση των ακαδημαϊκά ανθεκτικών μαθητών στην κατανόηση κειμένου στην Ελλάδα, αξιοποιώντας δευτερογενή δεδομένα από το πρόγραμμα PISA 2018.

Στόχος της μελέτης είναι η παρουσίαση του φαινομένου της ακαδημαϊκής ανθεκτικότητας στο ελληνικό εκπαιδευτικό συγκείμενο αναδεικνύοντας στοιχεία που συνδέονται τόσο με τη διάσταση της ποιότητας στην εκπαίδευση όσο και της ισότητας μέσα από τη σκοπιά των ίσων ευκαιριών μάθησης και της δικαιοσύνης. Το θεωρητικό πλαίσιο της μελέτης αυτής στηρίζεται στο Δυναμικό Μοντέλο Εκπαιδευτικής Αποτελεσματικότητας (ΔΜΕΑ) των Creemers και Kyriakides (2008), το οποίο τονίζει ότι η ποιότητα της διδασκαλίας επηρεάζει σημαντικά τις μαθητικές επιδόσεις και αναδεικνύει τη σημασία της διαφοροποιημένης εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας. Η μελέτη εφαρμόζει ποσοτικές μεθόδους ανάλυσης δεδομένων για να εξετάσει τις σχέσεις μεταξύ των παραγόντων που καταγράφει η PISA και της μαθητικής επίδοσης στην κατανόηση κειμένου, εστιάζοντας σε μαθητές χαμηλού κοινωνικοοικονομικού υπόβαθρου. Οι παράγοντες διδασκαλίας αφορούν στην διδασκαλία προσανατολισμένη στον μαθητή, διαχείριση τάξης, υποστήριξη μάθησης, κλίμα πειθαρχίας και γνωστική ενεργοποίηση. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι περισσότεροι παράγοντες που αφορούν την ποιότητα διδασκαλίας σχετίζονται θετικά με την επίδοση των ακαδημαϊκά ανθεκτικών μαθητών.

Τα ευρήματα υπογραμμίζουν τη σημασία της ποιότητας διδασκαλίας στο ελληνικό εκπαιδευτικό συγκείμενο και παρέχουν πρακτικά στοιχεία για τη βελτίωση της σχολικής πρακτικής, ιδιαίτερα σε ευάλωτες μαθητικές ομάδες όπως οι ακαδημαϊκά ανθεκτικοί μαθητές.

Λέξεις-κλειδιά: Ακαδημαϊκή ανθεκτικότητα, εκπαιδευτική αποτελεσματικότητα, ποιότητα διδασκαλίας, PISA

Η συναισθηματική και κοινωνική μάθηση ως εργαλείο ενδυνάμωσης της σχολικής τάξης: Ποσοτική διερεύνηση στάσεων και πρακτικών εκπαιδευτικών στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Μαρία Αράπογλου
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η εργασία εντάσσεται στο θεματικό άξονα της σχολικής παιδαγωγικής. Πιο συγκεκριμένα στη διαχείριση της τάξης εστιάζοντας στον ρόλο της συναισθηματικής και κοινωνικής μάθησης (SEL), στη διαμόρφωση ενός θετικού και υποστηρικτικού σχολικού περιβάλλοντος.

Στην εργασία εξετάζεται ο ρόλος που διαδραματίζουν βασικές δεξιότητες όπως η ενσυναίσθηση, η αυτορρύθμιση και η λήψη αποφάσεων στη διαμόρφωση ενός συνεργατικού μαθητικού περιβάλλοντος. Παρουσιάζονται θεωρητικά μοντέλα για τη διαχείριση της σχολικής τάξης όπου εστιάζουν στην αξία οικοδόμησης σχέσεων εμπιστοσύνης με καθορισμένους κανόνες. Σκοπός της μελέτης είναι η ποσοτική ανάλυση των στάσεων και πρακτικών των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ως προς την εφαρμογή SEL στην καθημερινή εκπαιδευτική πραγματικότητα. Διανεμήθηκαν ερωτηματολόγια πενταπλής κλίμακας σε δείγμα 120 εκπαιδευτικών σε όλη την επικράτεια. Τα δεδομένα αναλύθηκαν με t-test και περιγραφική στατιστική μέσω SPSS.

Τα αποτελέσματα πιστοποίησαν πως η πλειονότητα εκπαιδευτικών αναγνωρίζουν τη σημασία της SEL στη σχολική τάξη. Ωστόσο η επαγγελματική εμπειρία, η επιστημονική κατάρτιση και το εκπαιδευτικό στυλ δημιουργούν διαφοροποιήσεις. Συμπερασματικά η SEL αποτελεί έναν θεμέλιο και παιδαγωγικό άξονα. Για την αποτελεσματική αξιοποίηση της απαιτείται επιμόρφωση και συστηματική υποστήριξη.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνικοσυναισθηματική μάθηση, διαχείριση τάξης, ανάπτυξη προσωπικότητας, αυτορρύθμιση μαθητών, επιμόρφωση εκπαιδευτικών

Φοιτητ@ για μία μέρα: ένα βιωματικό παιδαγωγικό μοντέλο για τη διασύνδεση σχολείου και πανεπιστημίου με στόχο την ενίσχυση γραμματισμών και επαγγελματικού προσανατολισμού

Ευτυχία Βραΐμάκη
Αναπλ. Καθηγήτρια, Τμήμα ΑΒΣΠ, ΠΑΔΑ
Τάσος Μιχαηλίδης
Επίκ. Καθηγητής, Τμήμα ΑΒΣΠ, ΠΑΔΑ
Χρήστος Ζαμπακόλας
Επίκ. Καθηγητής, Τμήμα ΑΒΣΠ, ΠΑΔΑ
Ειρήνη Λάμπρου
Φοιτήτρια, Τμήμα ΑΒΣΠ, ΠΑΔΑ
Ναταλία Ζουπάντη
Φοιτήτρια, Τμήμα ΑΒΣΠ, ΠΑΔΑ
Μαρία Μανώλη
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Η παρούσα εισήγηση βασίζεται στις αρχές της βιωματικής μάθησης (Dewey, Kolb), της Κοινωνικοπολιτισμικής θεωρίας (Vygotsky), όπως και της Μετασχηματίζουσας μάθησης (Mezirow), εστιάζοντας στην ενεργό εμπλοκή των μαθητών/-τριών σε περιβάλλοντα αυθεντικής μάθησης. Οι δραστηριότητες σχεδιάστηκαν στη βάση της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, ενσωματώνοντας ψηφιακά εργαλεία και παιδαγωγικές πρακτικές που ενισχύουν τη μαθησιακή αλληλεπίδραση και τη συνεργατικότητα. Επιπλέον, το θεωρητικό υπόβαθρο αντλεί από τις σύγχρονες αντιλήψεις περί Πολυγραμματισμών και Πληροφοριακής Παιδείας, με στόχο την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, της δημιουργικότητας, της αναγνωστικής κουλτούρας και της επίγνωσης των κοινωνικών ρόλων των βιβλιοθηκών και των αρχείων σε μαθητές εφηβικής ηλικίας.

Η ενίσχυση της διασύνδεσης μεταξύ Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης μέσω της βιωματικής συμμετοχής μαθητών/-τριών σε επιστημονικά και επαγγελματικά πεδία των Επιστημών της Πληροφόρησης, προάγοντας, παράλληλα, την Πληροφοριακή Παιδεία, τη Φιλαναγνωσία και τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό.

Η εισήγηση εστιάζει στον παιδαγωγικό σχεδιασμό και την εκπαιδευτική υλοποίηση της δράσης «Φοιτητ@ για μία μέρα», η οποία περιλάμβανε εργαστήρια βιωματικού χαρακτήρα με τη συνεργασία φοιτητών/-τριών και μαθητών/-τριών σε συνθήκες προσομοίωσης επαγγελματικής πρακτικής. Ο σχεδιασμός των δραστηριοτήτων βασίστηκε σε αρχές διαφοροποιημένης και συμπεριληπτικής διδασκαλίας, με ποικιλία δραστηριοτήτων που ενεργοποιούν τη δημιουργική και την κριτική σκέψη. Ιδιαίτερη μέριμνα δόθηκε στην ετερογενή συγκρότηση μαθητικών ομάδων, στην ενίσχυση της συνεργασίας, στην αξιοποίηση τεχνολογικών εργαλείων και στις πρακτικές διαμορφωτικής αξιολόγησης. Η αποτίμηση της δράσης πραγματοποιήθηκε μέσω συλλογής ποσοτικών δεδομένων από δομημένα ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν 166 μαθητές και 17 εκπαιδευτικοί (2 Γυμνάσια/ 4 Λύκεια (3 ΓΕΛ και 1 ΕΠΑΛ). Η ανάλυση των αποτελεσμάτων επικεντρώνεται στα επίπεδα μαθησιακής εμπλοκής, στα προσλαμβανόμενα οφέλη και στην αντιληπτή εκπαιδευτική αξία της εμπειρίας.

Η δράση επιβεβαίωσε την παιδαγωγική αξία της οργανωμένης διασύνδεσης σχολείου και πανεπιστημίου μέσω βιωματικών παρεμβάσεων. Ανέδειξε, επίσης, τη συμβολή της ακαδημαϊκής κοινότητας στην ενίσχυση της Πληροφοριακής Παιδείας, της Φιλαναγνωσίας και του Επαγγελματικού Προσανατολισμού των μαθητών/-τριών, προσφέροντας ένα καινοτόμο παράδειγμα εξωστρέφειας και εκπαιδευτικής συνέργειας.

Λέξεις-κλειδιά: Πληροφοριακή Παιδεία, Φιλαναγνωσία, Συμπερίληψη, Επαγγελματικός Προσανατολισμός, Διασύνδεση εκπαιδευτικών βαθμίδων

Διερεύνηση της σχέσης του αξιακού προσανατολισμού των εκπαιδευτικών με τη διαχείριση της τάξης σε σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Αναστασία Γράντζα
Εκπαιδευτικός ΠΕ60, MSc, Υποψ. Διδάκτωρ ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Αικατερίνη Μιχαλοπούλου
Καθηγήτρια, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τα συστήματα αξιών, όσων εμπλέκονται στο σχολικό οργανισμό, μπορεί να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξή του επηρεάζοντας ποικιλοτρόπως τη δράση, τη λειτουργικότητα και την αποτελεσματικότητά του. Οι αξίες των εκπαιδευτικών επιδρούν στις διαθέσεις, την επαγγελματική τους συμπεριφορά και πιθανά στη διαχείριση της τάξης, η οποία θεωρείται, εκτός από κύρια ευθύνη τους, και ισχυρό συστατικό του σχολικού κλίματος που επηρεάζει τη συμπεριφορά, τη δέσμευση και γενικά την ποιότητα της μάθησης. Στον χώρο του σχολείου φαίνεται ότι οι προσωπικές αξίες καθοδηγούν περισσότερο τους στόχους και την επιθυμητή συμπεριφορά των εκπαιδευτικών, καθώς μπορούν να επηρεάζουν τις παιδαγωγικές και συνεργατικές πρακτικές τους, να υποστηρίζουν την υποκειμενική τους ευημερία και να βοηθούν στη βελτίωση των δεξιοτήτων τους αναφορικά με τη διαχείριση της συμπεριφοράς και τη δημιουργία θετικού μαθησιακού περιβάλλοντος στην τάξη.

Η παρούσα ποσοτική έρευνα στοχεύει να διερευνήσει στις απόψεις των εκπαιδευτικών τη σχέση ανάμεσα στη διαχείριση της τάξης και τον προσωπικό τους αξιακό προσανατολισμό, ο οποίος καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το πώς οι ίδιοι αντιλαμβάνονται το ρόλο τους, ρυθμίζουν τη συμπεριφορά τους κατά την επίλυση των συγκρούσεων ή λαμβάνουν αποφάσεις και οικοδομούν σχέσεις στο πλαίσιο του σχολείου. Στην έρευνα συμμετείχαν 781 εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, οι οποίοι/ες συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς σε διαδικτυακή μορφή. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα όλες οι διαστάσεις των προσωπικών αξιών παρουσιάζουν μέτριες και μικρές, θετικές συσχετίσεις αναφορικά με τη διαχείριση της συμπεριφοράς, ενώ ως προς τη διαχείριση της διδασκαλίας παρατηρούνται μικρές συσχετίσεις θετικές ως προς τις αξίες Εξύψωσης του εαυτού και αρνητικές ως προς τις αξίες που σχετίζονται με την Υπέρβαση του εγώ και την Τάση για αλλαγή.

Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν την κρίσιμη συμβολή των προσωπικών αξιών στη διαχείριση της τάξης και μπορούν να αξιοποιηθούν στη χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής που, παράλληλα με τις γνωστικές δεξιότητες, θα προάγει την αξιακή καλλιέργεια, αναγνωρίζοντας την ολιστική φύση της επαγγελματικής ταυτότητας του εκπαιδευτικού.

Λέξεις-κλειδιά: προσωπικές αξίες, διαχείριση τάξης, διαχείριση συμπεριφοράς, διαχείριση διδασκαλίας, σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Η συναισθηματική νοημοσύνη και η γονική εμπλοκή στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Αναστασία Δάνιου
Νηπιαγωγός, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνα Τσώλη
Αν. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Θωμάς Μπαμπάλης
Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Νικόλαος Αλεξόπουλος
Επίκ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Τα τελευταία έτη η επιστημονική κοινότητα μελετά ολοένα και περισσότερο τη συναισθηματική νοημοσύνη (ΣΝ), αναγνωρίζοντας τον καταλυτικό ρόλο της στην επαγγελματική, κοινωνική και προσωπική εξέλιξη. Στο οικογενειακό πλαίσιο η ΣΝ αποδεικνύεται ιδιαίτερα κρίσιμη, καθώς επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι γονείς αντιλαμβάνονται, στηρίζουν και καθοδηγούν τα παιδιά τους, διαμορφώνοντας τις βάσεις για υγιή ανάπτυξη. Η ΣΝ των γονέων συνδέεται στενά με την ποιότητα της γονικής εμπλοκής (ΓΕ)· γονείς με υψηλότερα επίπεδα ΣΝ είναι συνήθως πιο ενσυναισθητικοί και υποστηρικτικοί απέναντι στις ανάγκες των παιδιών τους.

Η παρούσα μελέτη εξετάζει τη ΣΝ των γονέων και τον ρόλο της στη ΓΕ στη σχολική ζωή μαθητών/ριών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Στόχος είναι να διερευνηθεί σε ποιον βαθμό η ΣΝ επηρεάζει την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της γονικής συμμετοχής. Για τη συλλογή δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν δύο ερωτηματολόγια: α) του John Gottman (2011), που αποτυπώνει τον συναισθηματικό τύπο κάθε γονέα και αποτελείται από 81 διχοτομικές δηλώσεις (Σ–Λ), και β) του Στέλιου Γεωργίου (2009), με 28 ερωτήσεις που αποτιμούν τη ΓΕ μέσα από πολλαπλές διαστάσεις. Η έρευνα υλοποιήθηκε από τον Ιανουάριο έως τον Ιούνιο του 2024 με δείγμα 195 γονείς (24 άνδρες και 171 γυναίκες).

Τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι οι γονείς με ανεπτυγμένη ΣΝ τείνουν να καλλιεργούν πιο υποστηρικτικό οικογενειακό περιβάλλον και να συμμετέχουν ενεργά στην ανάπτυξη των παιδιών τους. Επιπλέον, ο τρόπος εμπλοκής διαφοροποιείται ανάλογα με τον συναισθηματικό τύπο: οι «αποστασιοποιημένοι» γονείς προσανατολίζονται κυρίως σε τυπικές πρακτικές, ενώ οι «συναισθηματικοί μέντορες» συμβάλλουν πρωτίστως στην ψυχολογική ενίσχυση των παιδιών. Το μορφωτικό επίπεδο φαίνεται να σχετίζεται με υψηλότερες συναισθηματικές δεξιότητες, ενώ το φύλο και η ηλικία των γονέων δεν αναδείχθηκαν ως παράγοντες με σημαντική επίδραση στη ΓΕ. Συνολικά, τα αποτελέσματα συνηγορούν ότι η ενίσχυση της ΣΝ των γονέων μπορεί να αναβαθμίσει τη ΓΕ και, κατ’ επέκταση, να υποστηρίξει τόσο την ακαδημαϊκή όσο και τη συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών.

Λέξεις-κλειδιά: Συναισθηματική νοημοσύνη, γονική εμπλοκή, εκπαίδευση, οικογένεια, σχολείο

Ανάπτυξη ηθικών αξιών και ήπιων δεξιοτήτων μέσω της τέχνης και της λογοτεχνίας στα Νέα Προγράμματα Σπουδών του Δημοτικού Σχολείου

Γεωργία Καρέλα
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Υποψ. Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Ο 21ος αιώνας χαρακτηρίζεται από ποικίλες μεταβολές και οι προκλήσεις που κααλούνται να αντιμετωπίσουν οι μαθητές/τριες είναι πολλές. Η ηθική ανάπτυξή τους περιλαμβάνει την εξέλιξη των πεποιθήσεών τους σχετικά με το σωστό και το λάθος και την ανάπτυξη χαρακτηριστικών της προσωπικότητάς τους, όπως είναι η ειλικρίνεια και ο σεβασμός. Η δεξιότητα υποδηλώνει την ικανότητα του ατόμου να εφαρμόζει στην πράξη τις γνώσεις που έχει αποκτήσει, προκειμένου να ανταποκριθεί επαρκώς στις απαιτήσεις και τους στόχους που σχετίζονται με τις δραστηριότητές του και τους κοινωνικούς ρόλους που καλείται να αναλάβει. Μια ομάδα δεξιοτήτων, οι ήπιες δεξιότητες ή δεξιότητες ζωής, αποτελούν απαραίτητα εφόδια για να μπορέσουν οι νέοι να ανταπεξέλθουν στις αλλαγές. Οι ήπιες δεξιότητες περιλαμβάνουν την ευελιξία, την προσαρμοστικότητα, την ανθεκτικότητα, την αποδοχή, τον σεβασμό στις ιδέες και τις αξίες των άλλων, την ενεργητική συμμετοχή, την κριτική σκέψη και την ενσυναίσθηση, τη συνεργατικότητα, τη δημιουργικότητα, την προσαρμοστικότητα, την αξιοποίηση της διαφορετικότητας, την επίλυση προβλημάτων και συγκρούσεων, την οργανωτικότητα, την ανάληψη πρωτοβουλιών, την ενίσχυση της ανάπτυξης των άλλων. Τα γνωστικά αντικείμενα του Δημοτικού Σχολείου συμβάλλουν στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, στάσεων και αξιών που απαιτεί η σύγχρονη κοινωνία.

Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιαστούν διδακτικές προτάσεις που δημιουργήθηκαν με βάση τα Νέα Προγράμματα Σπουδών και αφορούν στην ανάπτυξη των ηθικών αξιών και των κοινωνικών δεξιοτήτων και αφορούν μαθητές και μαθήτριες του Δημοτικού Σχολείου. Μέσω βιωματικών δράσεων που εμπλέκουν την Τέχνη και τη Λογοτεχνία, οι μαθητές/τριες προσεγγίζουν τις ζητούμενες έννοιες προκειμένου να κατανοήσουν τη σημασία τους και να τεθούν σε εφαρμογή στην καθημερινότητά τους.

Λέξεις-κλειδιά: Νέα Προγράμματα Σπουδών, ηθικές αξίες, δεξιότητες ζωής, Τέχνη

Κοινωνικο-πολιτισμικές Μεταφορές, πολυτροπικότητα και Τεχνητή Νοημοσύνη στη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών: Ανάλυση εκπαιδευτικών αντιλήψεων μέσω ερωτηματολογίου

Κάλλια Κατσαμποξάκη-Hodgetts
ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Αναστάσιος Εμβαλωτής
Καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η μελέτη αναδεικνύει τη σημασία των κοινωνικο-πολιτισμικών προσεγγίσεων στο σχεδιασμό διδακτικών σεναρίων για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και την

αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων στις Φυσικές Επιστήμες. Τα σενάρια συνδύαζαν κοινωνικο-επιστημονικές έννοιες με κοινωνιολογικές μεταφορές και ηθικά νοητικά διλήμματα, ενισχύοντας τον επιστημονικό εγγραμματισμό και την πολιτειότητα των μαθητών. Το πρώτο σενάριο εστίασε στις φυσικές καταστάσεις της ύλης μέσω θεατρικών και ενσώματων δραστηριοτήτων, εντάσσοντας κοινωνικές μεταφορές για τη σταθερότητα και τη ρευστότητα των σχέσεων. Το δεύτερο βασίστηκε σε μια «συμβολική δίκη» με θέμα τη διαλυτότητα, καλώντας τους μαθητές να υιοθετήσουν ρόλους και να λάβουν τεκμηριωμένες αποφάσεις, προάγοντας την επιστημονική επιχειρηματολογία και την ενσυναίσθηση.

Η αξιολόγηση των σεναρίων πραγματοποιήθηκε με ειδικά διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο που περιλάμβανε κλειστές και ανοιχτές ερωτήσεις. Οι κλειστές ερωτήσεις αναλύθηκαν ποσοτικά, ενώ οι ανοιχτές ερωτήσεις αναλύθηκαν μέσω κριτικής ανάλυσης λόγου, με στόχο την αποτύπωση των παιδαγωγικών αντιλήψεων, του προβληματισμού και ευρύτερου αναστοχασμού των εκπαιδευτικών.

Τα αποτελέσματα επιτρέπουν να διαπιστώσουμε ότι οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν τη διδακτική αξία της κοινωνικής “μεταφοράς” και αναλογίας, την ενίσχυση της ενεργού συμμετοχής μέσω ρόλων, καθώς και τη συμβολή της πολυτροπικής αναστοχαστικής και συμμετοχικής νοημοσύνης στην καλλιέργεια πολυγραμματισμών, πολυτροπικότητας, μαθητικής αυτενέργειας και κριτικού γραμματισμού και κριτικού (ανα)στοχασμού. Η έρευνα αναδεικνύει τη σημασία αξιοποίησης ενεργού πολιτειότητας και συμμετοχικών ψηφιακών εργαλείων στο διδακτικό σχεδιασμό των φυσικών επιστημών στο δημοτικό σχολείο.

Λέξεις-κλειδιά: Φυσικές Επιστήμες, πολυτροπικότητα, κοινωνιολογικές μεταφορές, Τεχνητή Νοημοσύνη, πολιτειότητα

Κοινωνικο-Συναισθηματική Μάθηση και Σχολικό Σύστημα Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς

Λευκή Κουρέα
Αναπλ. Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας
Αφροδίτη Ηλιοπούλου
Υποψ. Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Διαχρονικές έρευνες αναδεικνύουν πως το σχολικό κλίμα επηρεάζεται από ανομοιογένεια στο κοινωνικο – οικονομικό υπόβαθρο της οικογένειας, αύξηση προβλημάτων συμπεριφοράς καθώς και διαφορετικών μαθησιακών επιπέδων, αύξηση παραπομπών για Ειδική Εκπαίδευση, κ.ά. Όταν οι σχέσεις εκπαιδευτικού – παιδιών διαταράσσονται, τότε το κλίμα της τάξης επηρεάζεται αρνητικά. Ειδικότερα, η εφαρμογή παραδοσιακών, αποσπασματικών και τιμωρητικών μεθόδων από τους εκπαιδευτικούς ενδέχεται να συμβάλει στην αύξηση της επιθετικής συμπεριφοράς, υπονόμευση της σχέσης εκπαιδευτικού- παιδιού και προσωρινή καταστολή της ανεπιθύμητης συμπεριφοράς, αλλά όχι ολοκληρωτική τροποποίησή της. Ωστόσο, ένα θετικό και υποστηρικτικό σχολικό κλίμα είναι αυτό στο οποίο καλλιεργούνται θετικές και υγιείς σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών – παιδιών, παιδιών μεταξύ τους καθώς και του ίδιου του προσωπικού. Οι ενήλικες στο σχολείο δίνουν στοχευμένη έμφαση στην

προαγωγή της κοινωνικο-συναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών και φροντίζουν για την ασφάλεια όλων.

Σκοπός της εισήγησης είναι να παρουσιάσει το πλαίσιο του Σχολικού Συστήματος Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς (ΠροΘεΣυ) μέσα από το οποίο επιδιώκεται η προαγωγή της κοινωνικό-συναισθηματικής μάθησης των παιδιών. Ειδικότερα, στόχος είναι να περιγράψει επιστημονικά θεμελιωμένες πρακτικές που βοηθούν τους εκπαιδευτικούς στην προαγωγή και διατήρηση υγιών και θετικών σχέσεων αλληλεπίδρασης με τα παιδιά, όπως η διατήρηση θετικών σχέσεων με τα παιδιά, η μεγιστοποίηση της οργάνωσης του φυσικού χώρου της τάξης, η ενεργός επίβλεψη, η σαφής διδασκαλία κοινωνικών συμπεριφορών, η συγκεκριμένη θετική ανατροφοδότηση, οι υπενθυμίσεις και οι φιλοφρονήσεις μεταξύ παιδιών. Θα παρουσιαστούν παραδείγματα από σχολικές εφαρμογές καθώς και ερευνητικά δεδομένα στήριξης των εκπαιδευτικών στην υλοποίηση των πρακτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Σύστημα Προώθησης Θετικής Συμπεριφοράς, επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών, κοινωνικο-συναισθηματικές δεξιότητες, συμπερίληψη

Συμπερίληψη και Ενεργός Συμμετοχή Όλων των Παιδιών: Η επίδραση του παρεμβατικού προγράμματος PIVOT σε παιδιά δημοτικού χρησιμοποιώντας ταινίες μικρού μήκους και βέλτιστες πρακτικές συμπερίληψης

Λευκή Κουρέα
Αναπλ. Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας
Αργυρώ Φελλά
Επίκ. Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Τα σχολεία του 21ου αιώνα γίνονται ολοένα και πιο ετερογενή στη γλωσσική και μαθησιακή ετοιμότητα των παιδιών να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του εκπαιδευτικού συστήματος. Ένας αυξανόμενος αριθμός παιδιών με γλωσσικές, κοινωνικο-συναισθηματικές και συμπεριφορικές ανάγκες, ή/και με ρίσκο για σχολική αποτυχία φοιτά στις γενικές τάξεις, θέτοντας προκλήσεις στο διδακτικό προσωπικό σχετικά με τον βέλτιστο τρόπο στήριξης των μαθησιακών τους αναγκών. Ειδικότερα, παιδιά με αναπηρίες, παιδιά από διαφορετικό πολιτισμικό και γλωσσικό υπόβαθρο, καθώς και παιδιά από χαμηλό κοινωνικο-οικονομικό οικογενειακό επίπεδο ενδέχεται να παρουσιάζουν περιορισμένες προφορικές γλωσσικές δεξιότητες και λεξιλόγιο. Ερευνητικά δεδομένα αναφέρουν πως ο φτωχός προφορικός λόγος επηρεάζει σημαντικά τις δεξιότητες ανάγνωσης και γραφής των παιδιών.

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει τα πορίσματα της διδακτικής παρέμβασης PIVOT σε 260 παιδιά Δ΄- Στ’ τάξης δημοτικού σχολείου, η οποία διεξήχθη μέσω πειραματικού σχεδιασμού σε τέσσερα δημοτικά σχολεία της Κύπρου. Τα παιδιά τοποθετήθηκαν σε ομάδα ελέγχου και σε ομάδα πειράματος. Πάρθηκαν αρχικές και τελικές μετρήσεις σε γλωσσικές και αναγνωστικές δεξιότητες. Το παρεμβατικό πρόγραμμα εφαρμόστηκε από τους/τις εκπαιδευτικούς των τμημάτων μετά από επιμόρφωση και καθοδήγηση που έλαβαν από την ερευνητική ομάδα. Το πρόγραμμα

PIVOT αποτελούνταν από τέσσερα δομημένα μαθήματα στη σαφή διδασκαλία και τέσσερα δομημένα μαθήματα βασισμένα στην καθοδήγηση από συνομηλίκους. Οι αξιολογήσεις ακεραιότητας της παρέμβασης διεξήχθησαν τουλάχιστον στο 30% των συνεδριών έχοντας κατά μέσο όρο άνω του 92%. Τα παιδιά της πειραματικής ομάδας παρουσίασαν βελτιωμένη επίδοση στις δεξιότητες αφήγησης προφορικού λόγου σε σχέση με τα παιδιά της ομάδας ελέγχου. Μετρήσεις της κοινωνικής εγκυρότητας της παρέμβασης λήφθηκαν από παιδιά, εκπαιδευτικούς και γονείς, οι οποίες ανέδειξαν τη θετική αποτίμηση των συμμετεχόντων για τους στόχους, το περιεχόμενο και τον αντίκτυπο της παρέμβασης PIVOT στη βελτίωση των γλωσσικών δεξιοτήτων των παιδιών. Τέλος, θα συζητηθούν τα κύρια ευρήματα της μελέτης, οι εκπαιδευτικές εφαρμογές και περιορισμοί της παρούσας έρευνας.

Λέξεις-κλειδιά: Βέλτιστες πρακτικές συμπερίληψης, επιμόρφωση και καθοδήγηση εκπαιδευτικών, προφορικός λόγος, κείμενα χωρίς λόγια

Τα χαρακτηριστικά του καλού μαθητή από τη σκοπιά των μαθητών Δημοτικού Σχολείου, Γυμνασίου και Λυκείου

Ιωάννης Χ. Κωνσταντίνου
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
Αγγελική Χ. Τσατσούλη
Εκπαιδευτικός ΠΕ2, Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει τις απόψεις των μαθητών σχετικά με την εικόνα που έχουν διαμορφώσει για τα χαρακτηριστικά του καλού μαθητή.

Αρχικά γίνεται μια εισαγωγική προσέγγιση του θέματος, δίνοντας βαρύτητα στον ρόλο του μαθητή και, ειδικότερα, στις σχολικές, κοινωνικές και προσωπικές παραμέτρους, που συμβάλλουν στη διαμόρφωση των απόψεων των μαθητών για τον καλό μαθητή. Ακολούθως, περιγράφεται η μεθοδολογία διερεύνησης του θέματος. Η έρευνα, η οποία πληροί όλους τους μεθοδολογικούς όρους αξιοπιστίας και εγκυρότητας, διεξήχθη με τη συμμετοχή μαθητών από τα Δημοτικά Σχολεία, τα Γυμνάσια και τα Γενικά Λύκεια της πόλης των Ιωαννίνων και της Ηγουμενίτσας.

Τα ευρήματα παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον και ιδιαίτερα αυτά που αφορούν τις απόψεις των μαθητών για την κοινωνική συμπεριφορά του καλού μαθητή και, πιο συγκεκριμένα, αυτά που σχετίζονται με τη συνεργατικότητα, την αλληλεγγύη, τον σεβασμό στον άλλο, την απουσία βίας και την ορθολογική επικοινωνία. Η εισήγηση ολοκληρώνεται με τα τελικά συμπεράσματα.

Λέξεις-κλειδιά: κοινωνική αλληλεπίδραση, ρόλος μαθητή, καλός μαθητής

Προσωπικοί αναστοχασμοί υποψήφιων δασκάλων με βάση εκπαιδευτική ταινία για το έργο του Célestin Freinet

Πέτρος Πασχαλίδης
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Μενέλαος Τζιφόπουλος
Επίκ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Η επαγγελματική ταυτότητα των εκπαιδευτικών σχετίζεται άμεσα με τις επιλογές, τις πρακτικές και τις στάσεις τους απέναντι στη σύγχρονη διδασκαλία. Οι υποψήφιοι/ες εκπαιδευτικοί εισέρχονται στην εκπαίδευση με διαφορετικές αφετηρίες, κίνητρα και αξίες, αλλά και εσωτερικευμένες εμπειρίες από τον ρόλο τους ως μαθητές/τριες. Οι προϋπάρχουσες αυτές πεποιθήσεις λειτουργούν ως φίλτρα, μέσα από τα οποία αντιλαμβάνονται την αποτελεσματική διδασκαλία και διαμορφώνουν εικόνες για τον μελλοντικό τους εαυτό ως εκπαιδευτικοί. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, οι αναστοχασμοί των εκπαιδευτικών -ήδη από την αρχική τους εκπαίδευση- αποτελεί στοιχείο κλειδί για την επαγγελματική τους μάθηση.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, 53 φοιτητές/τριες του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας (Φλώρινα), στο πλαίσιο του κατ' επιλογήν υποχρεωτικού μαθήματος «Σχολική Παιδαγωγική: Θεωρία του σχολείου» (ΥΕ 138)», στη διάρκεια του εαρινού εξαμήνου 2024-25, κλήθηκαν να καταγράψουν τους προσωπικούς τους αναστοχασμούς, έπειτα από την παρακολούθηση της ταινίας «Το Σκασιαρχείο» (L'École buissonnière, 1949), με σενάριο βασισμένο στο έργο του Παιδαγωγού Célestin Freinet. Οι φοιτητές/τριες τοποθέτησαν τον εαυτό τους -υποθετικά- στη θέση του δασκάλου της ταινίας, που αξιοποιεί της αρχές του κινήματος της Νέας Αγωγής. Οι αναστοχασμοί των φοιτητών/τριών παρουσιάζονται μέσω Θεματικής Ανάλυσης, με τη διαμόρφωση ενός περιληπτικού πίνακα κωδικών και θεμάτων και αντίστοιχων αποσπασμάτων. Στόχος είναι η διερεύνηση στοιχείων της (προ)επαγγελματικής ταυτότητας των φοιτητών/τριών μέσα από τους προσωπικούς αναστοχασμούς τους σε θέματα Σχολικής Παιδαγωγικής.

Οι ποιοτικές αναλύσεις εστιάζουν (α) σε ερωτήματα που θέτουν οι μελλοντικοί/ές εκπαιδευτικοί στον εαυτό τους για το πώς να προσεγγίσουν, παιδαγωγικά και διδακτικά, τους μαθητές τους, (β) πώς να βελτιώσουν τις παιδαγωγικές τους πρακτικές, και (γ) πώς να γίνουν περισσότερο αποτελεσματικοί στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης στο εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Λέξεις-κλειδιά: Υποψήφιοι εκπαιδευτικοί, προσωπικοί αναστοχασμοί, επαγγελματική μάθηση, Célestin Freinet

Ηγεσία και δημοκρατική σχολική κουλτούρα: Διερεύνηση των απόψεων των διευθυντών και διευθυντριών σχολείων

Χρυσή Σαρρή
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής, ΑΠΘ
Σοφία Αυγητίδου
Καθηγήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Η αναγκαιότητα ανάπτυξης μιας δημοκρατικής σχολικής κουλτούρας και της λειτουργίας του σχολείου ως κοινότητας μάθησης έχει συνδεθεί με οφέλη που αφορούν όλα τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας. Ο ρόλος της ηγεσίας του σχολείου έχει αποδειχθεί κρίσιμος για την ανάπτυξη όσων αναφέραμε παραπάνω με βάση, μεταξύ άλλων, το Πλαίσιο αναφοράς ικανοτήτων για τον δημοκρατικό πολιτισμό του Συμβουλίου της Ευρώπης και το πλαίσιο των διαστάσεων διευκόλυνσης των σχολείων ως κοινοτήτων μάθησης του προγράμματος Erasmus+ LEAFAP.

Σκοπός της εισήγησης είναι να παρουσιάσει τα αποτελέσματα μιας έρευνας που μελέτησε τις απόψεις των διευθυντριών/ών για τον ρόλο τους αλλά και για τον ρόλο των υπόλοιπων μελών της σχολικής κοινότητας, τις πρακτικές που επιλέγουν, τα ζητήματα που τους απασχολούν καθώς και τους τρόπους επίλυσής τους. Έξι διευθυντές/ντριες σχολείων της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης συμμετείχαν σε ημι-δομημένες συνεντεύξεις διάρκειας η κάθε μια κατά μέσο όρο 90 λεπτών. Η θεματική ανάλυση των απόψεων των διευθυντών/τριών και η συγκριτική ανάλυση των προφίλ τους ανέδειξαν διαφορετικούς παράγοντες που επηρεάζουν τις ευκαιρίες για την λειτουργία του σχολείου ως κοινότητας μάθησης και για την ανάπτυξη μιας δημοκρατικής σχολικής κουλτούρας. Ένας βασικός παράγοντας που αναδείχθηκε είναι η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου που συγκεντρώνει εξουσίες και ευθύνες στον ρόλο των διευθυντριών/ών και τους τοποθετεί σε ρόλο αξιολογητή. Παρά αυτή την διαπίστωση, η συγκριτική ανάλυση των προφίλ τους έδειξε ότι υπήρχαν παράγοντες που, παρά την ύπαρξη ενός κοινού θεσμικού πλαισίου, τους διαφοροποιούσαν. Τέτοιοι παράγοντες ήταν ο τρόπος που νοηματοδοτούσαν τον ρόλο τους και τον ρόλο των άλλων μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας (μαθητές/τριες, γονείς), οι πεποιθήσεις τους για τα περιθώρια αλλαγής/ βελτίωσης της παρούσας λειτουργίας του σχολείου καθώς και η στάση τους απέναντι στο θεσμικό πλαίσιο. Οι παράγοντες αυτοί φαίνεται να λειτουργούν και ως επεξηγηματικά πλαίσια για τις πρακτικές που περιγράφουν στις συνεντεύξεις τους.

Τα αποτελέσματα αυτά συζητώνται με βάση τις υπάρχουσες έρευνες και αναδεικνύουν νέες ερευνητικές κατευθύνσεις.

Λέξεις-κλειδιά: Απόψεις διευθυντών/διευθυντριών, δημοκρατική σχολική κουλτούρα, λειτουργία του σχολείου ως κοινότητας μάθησης, δημοκρατική εκπαιδευτική ηγεσία

Η έννοια της δεξιότητας στην ψυχολογική έρευνα: Θεωρητική διερεύνηση και παιδαγωγικές προεκτάσεις

Αναστασία Σπύρου
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Γεώργιος Βλειώρας
Επίκ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Φωτεινή Μπονώτη
Καθηγήτρια, Τμήμα Διαιτολόγιας και Διατροφολογίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας,
Φιλία Ίσαρη
Τμήμα Ψυχολογίας, ΕΚΠΑ

Η κατανόηση της έννοιας της δεξιότητας αποτελεί θεμέλιο λίθο για την ανάπτυξη αποτελεσματικών παιδαγωγικών πρακτικών που ενισχύουν το σχολικό κλίμα και συμβάλλουν στην ανάπτυξη γραμματισμών και την καλλιέργεια της συναισθηματικής νοημοσύνης των μαθητών. Παρότι ο όρος χρησιμοποιείται ευρέως στον χώρο της εκπαίδευσης, παρατηρείται ασάφεια ως προς τον ορισμό του, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει τον σχεδιασμό και την εφαρμογή παρεμβάσεων στη σχολική πράξη.

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση της έννοιας της δεξιότητας στο πεδίο της ψυχολογικής έρευνας και η χαρτογράφηση των εννοιολογικών της παραμέτρων, όπως αυτές αποτυπώνονται σε επιστημονικά άρθρα δημοσιευμένα σε έγκριτα περιοδικά. Για τον σκοπό αυτό, υιοθετήθηκε η μέθοδος της οριοθετημένης ανασκόπησης, ενώ τα δεδομένα αναλύθηκαν στη βάση της θεματικής ανάλυσης, επιτρέποντας τη συστηματική κατηγοριοποίηση των εννοιολογικών προσεγγίσεων. Η αναζήτηση των όρων skill, skill definition, και skill concept στις βάσεις δεδομένων APA PsycInfo και Google Scholar εντόπισε 2.199 άρθρα, εκ των οποίων 24 επιλέχθηκαν βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων.

Η ανάλυση ανέδειξε τέσσερα βασικά θέματα: (α) η δεξιότητα ως ικανότητα, (β) η δεξιότητα ως ανάληψη δράσης, (γ) η δεξιότητα ως μέσο επίτευξης επιθυμητών αποτελεσμάτων, και (δ) η δεξιότητα ως προϊόν μάθησης, εμπειρίας και εξάσκησης. Η σύνθεση των θεμάτων αυτών οδήγησε στη διατύπωση ενός συμπεριληπτικού ορισμού της δεξιότητας, ικανού να αποτελέσει εργαλείο για εκπαιδευτικούς και σχολικούς ψυχολόγους στον σχεδιασμό παρεμβάσεων που ενισχύουν τις δεξιότητες των μαθητών, προάγουν την ενεργή συμμετοχή τους στην τάξη και δημιουργούν ένα υποστηρικτικό και συνεργατικό μαθησιακό περιβάλλον.

Λέξεις-κλειδιά: δεξιότητα, οριοθετημένη ανασκόπηση, θεματική ανάλυση, ψυχολογική έρευνα, σχεδιασμός παρεμβάσεων

Κυκλική Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία: Ένα παράδειγμα εφαρμογής στη Φυσική της Στ' Δημοτικού

Βασιλική Τζίκα
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η παρούσα εργασία αφορά στην εφαρμογή της κυκλικής ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας στο μάθημα της Φυσικής της Στ' Δημοτικού . Το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται είναι η ομαδοσυνεργατική μάθηση και διδασκαλία βασισμένη στις αρχές της αποτελεσματικής διδασκαλίας και της βιωματικής διδασκαλίας των φυσικών επιστημών. Ο βασικός σκοπός της είναι οι μαθητές/ήτριες να διερευνήσουν πειραματικά, βιωματικά και ομαδικά, έννοιες της Φυσικής- Χημείας, όπως τα «Οξέα, Βάσεις, Άλατα» αλλά και να καλλιεργήσουν δια βίου μάθησης δεξιότητες, όπως αυτές της επικοινωνίας, της συνεργασίας, της αυτορρύθμισης της μάθησης, της επίλυσης προβλημάτων και της κριτικής σκέψης.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε είναι ο σχεδιασμός ενός ολοκληρωμένου διδακτικού πλάνου και η εφαρμογή του στο πεδίο με αξιολόγηση μαθησιακή και μεταγνωστική. Τα αποτελέσματα της εφαρμογής είναι ενθαρρυντικά. Οι μαθητές/ήτριες έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, συμμετείχαν πιο ενεργά και βιωματικά, καλλιέργησαν διαθεματικές δεξιότητες δια βίου μάθησης, εξοικονομήθηκε διδακτικός χρόνος και συμμετείχαν όλοι καθώς είχαν μεγαλύτερη ελευθερία για πειραματισμό.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως παρόμοιες εκπαιδευτικές ενέργειες που συνδέουν την επιστημονική γνώση με την εκπαιδευτική πράξη και την σχολική καθημερινότητα των μαθητών/ριών είναι αναγκαίο να αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας με πολλαπλές εφαρμογές σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα με στόχο την πρόσβαση και τη συμπερίληψη όλων των μαθητών στη γνώση και στη μάθηση.

Λέξεις-κλειδιά: Κυκλική Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία, Φυσική, Στ' Δημοτικού

Παιγνιώδεις μορφές ποίησης στην υπηρεσία του ποιητικού γραμματισμού και η διδακτική αξιοποίησή τους

Ελένη Φουντά
Φιλόλογος, ΜΑ Κλασικής Φιλολογίας, ΑΠΘ, ΜΑ, ΕΑΠ, ΠΔΜ

Κατά το σχολικό έτος 2024-2025 σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε μια πρόταση εξοικείωσης των μαθητών/-τριών με την ποιητική γραφή στο πλαίσιο του Ομίλου Δημιουργικής Γραφής και Ρητορικής του 1ου Πειραματικού Γυμνασίου Χανίων. Καθώς διαπιστώθηκε στους/στις μαθητές/-τριες μια δυστοκία –και σε αρκετές περιπτώσεις άρνηση– στην παραγωγή ποιητικού λόγου, έγινε προσπάθεια να ξεπεραστεί η δυσκολία αυτή μέσα από παιγνιώδεις μορφές ποίησης, που σταδιακά και με αύξοντα βαθμό δυσκολίας ενέπλεξαν ευχάριστα τα παιδιά στη δημιουργική ποιητική διαδικασία. Λιγότερο ή περισσότερο διαδεδομένες ποιητικές μορφές

(ακροστιχίδες, λίμερικ, ποιήματα diamante, χαϊκού, τάνκα, καταλογική ποίηση, ποιητικές βιογραφίες, blackout poetry, cut-up poetry, καλλιγράμματα κ.ά.) κίνησαν το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών ώστε να ασχοληθούν με τη συγγραφή τους, ενώ παράλληλα επιχειρήθηκε η εξοικείωση με το ύφος και την ποιητική γραφή καταξιωμένων ελλήνων ποιητών, καθώς ζητήθηκε από τους/τις μαθητές/-τριες να γράψουν ποιήματα a la maniére de, ποιήματα-κέντρωνες από συρραφή στίχων και ποιήματα-παζλ συνδυάζοντας λέξεις και ιδέες γνωστών ποιημάτων. Συγχρόνως τα παιδιά πειραματίστηκαν με τις ψηφιακές εκδοχές κάποιων από τις προαναφερθείσες ποιητικές μορφές (digital blackout poetry, digital poetry tiles κ.ά.), κεντρίστηκε η προσοχή τους από νεότερες ασυνήθιστες ποιητικές εκδοχές (magic 9, blitz poems, ποιήματα 33) και βίωσαν το δημιουργικό κλίμα ενός ποιητικού εργαστηρίου μέσω της συζήτησης-ανατροφοδότησης και αυτο/ετεροαξιολόγησης των παραγόμενων κειμένων, επισημαίνοντας τα δυνατά σημεία και τις αδυναμίες τους.

Οι ημερολογιακές καταγραφές της διδάσκουσας μέσω της επισταμένης παρατήρησης της ποιητικής συγγραφικής πορείας των παιδιών έδειξαν τη σταδιακή κατάκτηση των στόχων της εξοικείωσης και ενεργούς συμμετοχής στην παραγωγή ποιητικού λόγου, της αφύπνισης λογοτεχνικού ενδιαφέροντος και της καλλιέργειας ποιητικού γραμματισμού, με αποτέλεσμα οι μαθητές/-τριες μέσα από τις παιγνιώδεις και με συγκεκριμένη δομή ποιητικές μορφές να μεταβούν στην ελεύθερη έκφραση συναισθημάτων, σκέψεων και προβληματισμών, καθώς και στην υιοθέτηση της ποιητικής γραφής ως μέσου εφηβικής αυτοέκφρασης. Παράλληλα προτείνονται περαιτέρω τρόποι αξιοποίησης της παραγωγής ποιητικού λόγου σε ποικίλες περιστάσεις και σε άλλα διδακτικά αντικείμενα, εκτός του μαθήματος της λογοτεχνίας.

Λέξεις-κλειδιά: Ποιητικός γραμματισμός, ψηφιακός γραμματισμός, παιγνιώδεις μορφές ποίησης, αυτοέκφραση, δημιουργική γραφή

Άξονας 4: Εκπαιδευτικοί Λειτουργοί: Βασική κατάρτιση, Πρακτική Άσκηση, Επιμόρφωση – Μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών

Ενισχύοντας την έρευνα και τον αναστοχασμό στη λειτουργία των σχολείων ως κοινοτήτων μάθησης: Οι απόψεις των διευκολυντών και διευκολυντριών

Σοφία Αυγητίδου
Καθηγήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ
Elvira Barrios,
Professor, Faculty of Education, University Of Malaga (Spain)
Katja Kansteiner
Professor, Faculty of Education, Free University of Bozen-Bolzano

Η λειτουργία των σχολείων ως επαγγελματικών κοινοτήτων μάθησης μπορεί να υποστηρίξει τόσο την επαγγελματική μάθηση των εκπαιδευτικών όσο και την εκπαιδευτική πράξη προς όφελος των μαθητών/τριών. Όμως, οι ανταλλαγές μεταξύ των μελών μιας κοινότητας μπορούν να μείνουν σε ένα επιφανειακό επίπεδο, ενώ η έρευνα και ο συστηματικός αναστοχασμός από τα μέλη της κοινότητας δεν φαίνεται να υποστηρίζονται συστηματικά. Για τους παραπάνω λόγους απαιτείται ένας/μία εκπαιδευμένος/η διευκολυντής/τρια για να υποστηρίξει τις σύνθετες διαδικασίες που είναι απαραίτητες για την λειτουργία του σχολείου ως κοινότητας μάθησης.

Στην εργασία αυτή που παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μίας έρευνας που έγινε στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus+ LEAFAP με 64 συμμετέχοντες/ουσες από πέντε χώρες που είχαν ρόλο διευκολυντή/τριας στην λειτουργία των σχολείων ως κοινοτήτων μάθησης. 27 συμμετέχοντες/ουσες ήταν διευθυντές/τριες σχολείων και λειτουργούσαν ως εσωτερικά μέλη της κοινότητας και 37 ήταν ακαδημαϊκοί ή σύμβουλοι εκπαίδευσης/επιμορφωτές/τριες που λειτουργούσαν ως εξωτερικά μέλη της κοινότητας. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν με ημι-δομημένες συνεντεύξεις αναλύθηκαν μέσω της θεματικής ανάλυσης. Οι περισσότεροι διευκολυντές/τριες αναφέρθηκαν στον ρόλο του αναστοχασμού προκειμένου οι εκπαιδευτικοί, μεταξύ άλλων, να αποτιμήσουν τις πρακτικές τους και να προσδιορίσουν τρόπους βελτίωσής τους. Από την άλλη, ελάχιστοι διευκολυντές/τριες αναφέρθηκαν στη σημασία ενίσχυσης της διερεύνησης από τα μέλη της κοινότητας και της προσπάθειας τεκμηρίωσης των αποφάσεών τους μέσα από την έρευνα. Στα αποτελέσματα παρουσιάζονται οι προκλήσεις που συναντούν οι διευκολυντές/τριες στην ενίσχυση των σχολείων ως κοινοτήτων μάθησης, οι πρακτικές που θεωρούν αποτελεσματικές και το είδος των αναγκών που εκφράζουν για την υποστήριξή τους στον ρόλο του/της διευκολυντή/τριας.

Με βάση τα ερευνητικά αποτελέσματα διαμορφώθηκε ένα πλαίσιο για τον προσδιορισμό των διαστάσεων που η διευκόλυνση των σχολείων ως κοινοτήτων μάθησης εμπεριέχει. Το πλαίσιο αυτό μπορεί να αξιοποιηθεί από επιμορφωτές/τριες, τα ίδια τα σχολεία αλλά και στην διαμόρφωση εκπαιδευτικής πολιτικής.

Λέξεις-κλειδιά: Το σχολείο ως κοινότητα μάθησης, διευκολυντής/τρια, επαγγελματική μάθηση, αναστοχασμός, έρευνα

Γνώσεις των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης αναφορικά με την παροχή πρώτων βοηθειών: Συγχρονική μελέτη

Μαρκέλλα Γρηγοράκου
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Νοσηλευτικής, Σχολή Επιστημών Υγείας, ΕΚΠΑ
Παύλος Μυριανθεύς
Καθηγητής, Τμήμα Νοσηλευτικής, Σχολή Επιστημών Υγείας, ΕΚΠΑ
Ηρώ Μυλωνάκου- Κεκέ
Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνος Τσουμάκας
Καθηγητής, Τμήμα Νοσηλευτικής, Σχολή Επιστημών Υγείας, ΕΚΠΑ

Η άμεση παροχή Α΄ Βοηθειών είναι ιδιαίτερα σημαντική στον χώρο του σχολείου, καθώς η επίπτωση επειγόντων συμβάντων (όπως το τραύμα) είναι αυξημένη σε μαθητές, ιδιαίτερα της δημοτικής εκπαίδευσης. Στην Ελλάδα, υπάρχουν ελάχιστες έρευνες αποτύπωσης των γνώσεων των εκπαιδευτικών αναφορικά με την παροχή Πρώτων Βοηθειών.

Η καταγραφή και αξιολόγηση των γνώσεων παροχής Πρώτων Βοηθειών των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που εργάζονται σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία.

Πραγματοποιήθηκε ανώνυμη διαδικτυακή συγχρονική μελέτη, με τη χρήση της πλατφόρμας GoogleForms, κατά τη χρονική περίοδο 1η Οκτωβρίου 2020 – 10η Ιουλίου 2023. Για την επίτευξη των σκοπών της μελέτης, σχεδιάστηκε από τους ερευνητές ερωτηματολόγιο αποτελούμενο από 59 ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής (οι 8 αφορούσαν δημογραφικά στοιχεία, οι 21 γενικές και οι 30 ειδικές ερωτήσεις Α΄ Βοηθειών). Η διανομή του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε ηλεκτρονικά με τη χρήση των διευθύνσεων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου των συμμετεχόντων.

Συνολικά 407 εκπαιδευτικοί συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο. Ποσοστό 78,4% (319) των συμμετεχόντων γνώριζε την ορθή διαδικασία αντιμετώπισης της ρινορραγίας και 244/407 (60%) γνώριζαν τι περιλαμβάνει η αντιμετώπιση μικρής εξωτερικής αιμορραγίας. Το 75,2% (306) των ερωτηθέντων γνώριζε πώς να αντιμετωπίσει μικρής έκτασης έγκαυμα στο χέρι, ενώ το 53,8% (219) των συμμετεχόντων γνώριζε τι είναι και πώς να τοποθετήσει ένα θύμα σε θέση ανάνηψης. Στη συνέχεια, μόλις το 39,8 % (162) των συμμετεχόντων γνώριζε πώς να δράσει στην περίπτωση διαβητικού παιδιού (λαμβάνει ινσουλίνη) που έχει εφίδρωση, ταχυκαρδία και ζάλη, ενώ ποσοστό <30% των ερωτηθέντων γνώριζε τι αποτελεί προτεραιότητα σε περίπτωση επιληπτικών κρίσεων και ποσοστό <20% τι ενέργειες πρέπει να πραγματοποιήσει σε περίπτωση αλλεργικής αντίδρασης /αλλεργικού σοκ. Τέλος, ποσοστό 39,8 % (162) των συμμετεχόντων γνώριζε τι ενέργεια απαιτείται σε περίπτωση ηλεκτροπληξίας.

Τα αποτελέσματα της μελέτης αναδεικνύουν την ανάγκη οργανωμένης, συστηματικής και πιστοποιημένης εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην παροχή Πρώτων Βοηθειών, με σκοπό την άμεση αντιμετώπιση

ποικίλων συμβάντων που αφορούν τόσο τους μαθητές, όσο και τους συναδέλφους τους.

Λέξεις-κλειδιά: Α΄ Βοήθειες, πρωτοβάθμια εκπαίδευση, εκπαιδευτικοί, μαθητές

Αξιολόγηση των επιμορφωτικών αναγκών των διευθυντών και προϊσταμένων σχολικών μονάδων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης: Δεδομένα και προοπτικές

Κυριακή Δεσποτάκη
ΠΕ60, Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Χανίων
Αναστάσιος Πεκής
ΕΔΙΠ, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Οι διευθυντές και οι προϊστάμενοι των σχολικών μονάδων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διοίκηση, την παιδαγωγική καθοδήγηση και την οργάνωση ενός σχολείου. Η επιτυχής άσκηση των καθηκόντων τους προϋποθέτει ένα ευρύ φάσμα γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων, καθώς και την ανάληψη ενός όγκου υποχρεώσεων και ευθυνών για τον οποίο δεν είναι προετοιμασμένοι, δεδομένου ότι τα διοικητικά καθήκοντα δεν αποτελούν αντικείμενο της βασικής τους εκπαίδευσης. Αυτό το κενό δύναται να καλύψει η επιμόρφωση, η οποία πραγματοποιείται από ιδιωτική ή κρατική πρωτοβουλία.

Η παρούσα μελέτη προσδοκά να αναδείξει τις επιμορφωτικές ανάγκες των διευθυντών, όπως αυτές προκύπτουν μέσα από την προσωπική τους οπτική και τις εμπειρίες που έχουν συσσωρεύσει κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους πορείας, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της επαγγελματικής τους ταυτότητας και των αντιλήψεών τους για την εκπαιδευτική ηγεσία. Για τη διεξαγωγή της έρευνας αξιοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπληρώθηκε από 138 εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης που είχαν ασκήσει, έστω και για ένα έτος, καθήκοντα διευθυντή ή προϊσταμένου σε δημοτικά σχολεία ή νηπιαγωγεία της Ελλάδας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν την έντονη επιθυμία των διευθυντών για συνεχή, στοχευμένη και προσαρμοσμένη επαγγελματική ανάπτυξη, εστιασμένη στις ιδιαίτερες συνθήκες και προκλήσεις της σχολικής μονάδας. Παράλληλα, υπογραμμίστηκε η ανάγκη για τη διαμόρφωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που θα εμπλουτίζουν το γνωστικό τους υπόβαθρο και θα ενισχύουν τις διοικητικές και παιδαγωγικές τους δεξιότητες, προς όφελος ολόκληρης της σχολικής κοινότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Επιμόρφωση, διευθυντές, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, διοίκηση, σχολική μονάδα

Η κατάρτιση στη συμπερίληψη εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής. Παιδαγωγικές σκέψεις για τη μετεκπαίδευση στο Μαράσλειο Διδασκαλείο

Μαρία Δροσινού-Κορέα
Επίκ. Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Η παρούσα εμπειρική εργασία εξετάζει την κατάρτιση στην συμπεριληπτική εκπαίδευση και βασίζεται στους θεματικούς άξονες της βασικής προπτυχιακής και μεταπτυχιακής κατάρτισης στη Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και Πολιτισμικών Σπουδών, της πρακτικής άσκησης, της επιμόρφωσης και μετεκπαίδευσης των μελλοντικών εκπαιδευτικών σε θέματα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης [ΕΑΕ].

Με δεδομένο την εμπειρία μας ως διδάσκουσας στο Μαράσλειο Διδασκαλείο, στο θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας εξετάζονται βιβλιογραφικά διεθνή στοιχεία που αναδείχνουν τη συμπερίληψη που αντανακλάται στο πολιτισμό ολόκληρου του σχολείου. Ακόμη, μελετάται η υποστήριξη στην τάξη από εκπαιδευτικούς ΕΑΕ, που έχουν κατάρτιση σε δεξιότητες διδακτικών διαφοροποιήσεων σε μαθητές/τριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες [ΕΕΑς] ή και αναπηρία. Στο πλαίσιο αυτό, προσεγγίζεται η αμφισβήτηση της συμπερίληψης, που απορρέει από το νόημα που αποδίδεται σε αυτήν από ενεργούς παιδαγωγούς, που υποστηρίζουν ότι πρόκειται για αμφιλεγόμενο όρο επειδή στερείται αυστηρής εννοιολογικής παιδαγωγικής εστίασης αναφορικά με το κανονιστικό εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα μαθημάτων.

Η μελέτη σκοπεύει στην κατανόηση του νοήματος της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης στη βάση των ορισμών για την παιδαγωγική της σχολικής ένταξής μαθητών/τριων με ΕΕΑς. Η αναγκαιότητα της προκύπτει από την έλλειψη ενιαίου ορισμού του τι είναι συμπερίληψη, και την έλλειψη τεκμηριωμένων δεδομένων σχετικά με τον αντίκτυπο της στα μαθησιακά αποτελέσματα.

Η μεθοδολογία καταγράφει τις παιδαγωγικές απόψεις προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών που συζητήθηκαν με έμφαση τις παιδαγωγικές πρακτικές συμπερίληψης σε συνέχεια όσων αναφέρονται στις διαλέξεις και εξετάσεις των μαθημάτων ΕΑΕ. Αυτές αναλύθηκαν σε άξονες σύμφωνα με την θεωρητική θεμελίωση, ιστορική εξέλιξη και βασικές παιδαγωγικές αρχές που διέπουν το Πλαίσιο του Αναλυτικού Προγράμματος Ειδικής Αγωγής [ΠΑΠΕΑ].

Στα συμπεράσματα αναδεικνύεται η ανάγκη για βελτίωση των προγραμμάτων κατάρτισης για την ΕΑΕ σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης επανεξετάζοντας το νόημα και τις ενταξιακές πρακτικές πολιτικής για την συμπερίληψη. Καταλήγοντας, προτείνεται, η αξιοποίηση πρακτικών παιδαγωγικών ειδικής αγωγής που είχαν αναπτυχθεί στο Μαράσλειο Διδασκαλείο, στα σύγχρονα μαθήματα μετεκπαίδευσης που στοχεύουν στην εξειδίκευση δεξιοτήτων ειδικής εκπαίδευσης.

Λέξεις-κλειδιά: κατάρτιση εκπαιδευτικών, συμπερίληψη, ειδική αγωγή και εκπαίδευση

Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΠΕ.Κ.Ε.Σ.): Αναστοχαστική αποτίμηση ενός βραχύβιου θεσμού επιστημονικής και παιδαγωγικής καθοδήγησης

Ιγνάτιος Καράμηνας
Σύμβουλος Εκπαίδευσης, ΔΙ.Π.Ε. Πειραιά

Στην εισήγηση αυτή επιχειρούμε μια αναστοχαστική και βιωματική αποτίμηση του θεσμού των Περιφερειακών Κέντρων Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΠΕ.Κ.Ε.Σ.), που εφαρμόστηκε στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα από τον Οκτώβριο του 2018 έως τις αρχές Απριλίου του 2023. Αν και η διάρκεια αυτού του θεσμού *επιστημονικής και παιδαγωγικής καθοδήγησης* ήταν περιορισμένη και η λειτουργία του συντελέστηκε και εντός της πανδημίας της Covid-19 (2020-2022), υποστηρίζουμε ότι ο αντίκτυπός του στην παιδαγωγική καθοδήγηση, στην επιμόρφωση και στη συνεργατική υποστήριξη των σχολικών μονάδων υπήρξε ενισχυτικός και ουσιαστικός.

Η προσέγγιση μας στην εισήγηση αυτή είναι διττή: από τη μία πλευρά, βασίζεται στη βιωματική μας εμπειρία ως Συντονιστής Εκπαιδευτικού Έργου (Σ.Ε.Ε) και Οργανωτικός Συντονιστής στο 3ο ΠΕΚΕΣ Αττικής· από την άλλη, αξιοποιεί θεωρητικές προσεγγίσεις από τη σύγχρονη βιβλιογραφία για την εκπαιδευτική ηγεσία, τη συμβουλευτική καθοδήγηση, τις επαγγελματικές κοινότητες μάθησης και τον αναστοχασμό στην πράξη. Εξετάζονται βασικές πτυχές του θεσμού, όπως η σχέση των ΠΕ.Κ.Ε.Σ. με τις σχολικές μονάδες, ο ρόλος των Σ.Ε.Ε., η δυναμική των επιμορφωτικών δράσεων, οι θεσμικές προκλήσεις, αλλά και οι αντιφάσεις του πλαισίου λειτουργίας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην έλλειψη θεσμικής συνέχειας και αποτίμησης πριν από την κατάργηση του θεσμού, όπως άλλωστε διαχρονικά συμβαίνει και συνέβη και με τον θεσμό του Σχολικού Συμβούλου, γεγονός που αφήνει ερωτήματα σχετικά με τη σταθερότητα και τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ελλάδα.

Η εισήγηση καταλήγει προτείνοντας την αξιοποίηση της εμπειρίας των ΠΕ.Κ.Ε.Σ. ως βάση συζήτησης για έναν επαναπροσδιορισμό των δομών εκπαιδευτικής υποστήριξης, με επίκεντρο τον/την εκπαιδευτικό, την ενδυνάμωση της επαγγελματικής κοινότητας και την καλλιέργεια μιας κουλτούρας συνεργασίας, εμπιστοσύνης και αναστοχασμού ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους θεσμούς επιστημονικής και παιδαγωγικής καθοδήγησης.

Λέξεις-κλειδιά: ΠΕ.Κ.Ε.Σ, Σ.Ε.Ε, *επιστημονική και παιδαγωγική καθοδήγηση*

Αναστοχαστικός σχεδιασμός για την Ενεργό Πολιτειότητα στις Φυσικές Επιστήμες: Ένα παιδαγωγικό πλαίσιο πολυγραμματισμών και Τεχνητής Νοημοσύνης

Κάλλια Κατσαμποξάκη-Hodgetts
ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Αναστάσιος Εμβαλωτής
Καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η παρούσα μελέτη προτείνει ένα θεωρητικό πλαίσιο για την καλλιέργεια της ενεργού πολιτειότητας στη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, αξιοποιώντας τις αρχές των πολυγραμματισμών και τον παιδαγωγικό ρόλο της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ).
Βασισμένη σε κριτική θεματική ανάλυση συνεντεύξεων με εκπαιδευτικούς και σχεδίων μαθημάτων που υλοποίησαν μετά από επιμόρφωση, η έρευνα αναδεικνύει τη σημασία του πολυτροπικού σχεδιασμού για την ενσυναίσθηση, τη συνεργασία και την καλλιέργεια δημοκρατικών αξιών μέσα από συμμετοχικές και αναστοχαστικές παιδαγωγικές διεργασίες που προάγουν την φωνή των μαθητών. Η ΤΝ χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο διαλόγου και πολιτισμικής διασύνδεσης, ενισχύοντας την προσωπική έκφραση, την κοινωνική συμμετοχή και τον κριτικό γραμματισμό. Το πλαίσιο αυτό αναγνωρίζει τον εκπαιδευτικό ως στοχαστικό σχεδιαστή μαθησιακών εμπειριών, με στόχο την κριτική σκέψη, τη σύνδεση με το τοπικό περιβάλλον και την ανάληψη δράσης. Προτείνεται ένα συμμετοχικό μοντέλο διδασκαλίας που ενώνει την επιστημονική γνώση με την κοινωνική της διάσταση και την αυτενέργεια των μαθητών. Ως μελέτη επαγωγικής προσέγγισης, το ερευνητικό σχέδιο εδράζεται στις εμπειρίες των συμμετεχόντων και αναπτύσσει θεωρητικές προτάσεις μέσω της ανάλυσης πραγματικών διδακτικών πρακτικών και κριτικού (ανα)στοχασμού. Προτείνεται ένα συμμετοχικό μοντέλο διδασκαλίας που ενώνει την επιστημονική γνώση με την κοινωνική της διάσταση και την αυτενέργεια των μαθητών. Από τη σκοπιά της διδακτικής της ενεργού πολιτειότητας, η μελέτη ενισχύει τη διαθεματική σύνδεση επιστημονικού περιεχομένου με ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης, προάγοντας την ανάπτυξη κριτικών και υπεύθυνων πολιτών μέσα από βιωματική μαθησιακή εμπλοκή.

Λέξεις-κλειδιά: Πολυγραμματισμοί, ενεργός πολιτειότητα, φυσικές επιστήμες, Τεχνητή Νοημοσύνη, πολυτροπικότητα, διδακτικός σχεδιασμός

Η συμβολή των κρίσιμων περιστατικών στην εκπαίδευση των υποψήφιων εκπαιδευτικών

Άννα Κυρίτση
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής, ΑΠΘ
Σοφία Αυγητίδου
Καθηγήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Πλήθος ερευνών έχουν μελετήσει την επίδραση της αρχικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών στην επιστημονική τους συγκρότηση και την επαγγελματική τους μάθηση, διερευνώντας συγκεκριμένα τις επιδράσεις διαφορετικών μοντέλων εκπαίδευσης εκπαιδευτικών.

Σκοπός της εισήγησης είναι να παρουσιάσει τα αποτελέσματα μιας έρευνας που αναλύει το είδος των περιστατικών που οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί χαρακτηρίζουν ως «κρίσιμα» για την μάθησή τους κατά την αρχική τους εκπαίδευση καθώς και το είδος των αλλαγών που οι ίδιοι/ες θεωρούν ότι αυτά επιφέρουν στις αντιλήψεις και τις πρακτικές τους. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού 56 τελειόφοιτοι/ες και απόφοιτοι/ες φοιτητές και φοιτήτριες του Τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης συμπλήρωσαν εθελοντικά ένα ανώνυμο ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, παρέχοντας δεδομένα για τις προσωπικές τους εμπειρίες και απόψεις. Τα δεδομένα αναλύθηκαν μέσω τόσο της απαγωγικής όσο και της επαγωγικής θεματικής ανάλυσης. Οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί αναφέρθηκαν σε «κρίσιμα» περιστατικά που αντλούσαν από την εμπειρία τους στα μαθήματα και την πρακτική τους άσκηση. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες και συμμετέχουσες στην έρευνα αναφέρθηκαν σε περιστατικά που αφορούσαν κυρίαρχα στη διδακτική διαδικασία, την αλληλεπίδραση με τους διδάσκοντες/ουσες, το μαθησιακό κλίμα καθώς και τις μεθόδους διδασκαλίας και αξιολόγησης με κοινό χαρακτηριστικό την πραγμάτωση δημοκρατικών, συμπεριληπτικών και συμμετοχικών διαδικασιών κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Επίσης, η ενεργή εμπλοκή των φοιτητών και φοιτητριών στη σχολική τάξη και η ανάληψη διδασκαλίας εκ μέρους τους αναδεικνύεται ως σημαντική εμπειρία κατά την πρακτική τους άσκηση. Η πλειοψηφία των υποψήφιων εκπαιδευτικών εντοπίζει ως επιδράσεις των περιστατικών που ανέφερε ουσιαστικές αλλαγές σε γνωστικό, επαγγελματικό συναισθηματικό και προσωπικό επίπεδο. Ορισμένες από τις αλλαγές υποδηλώνουν, μάλιστα, την σταδιακή υιοθέτηση από τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς του ρόλου του εκπαιδευτικού ως ερευνητή και αναστοχαζόμενου επαγγελματία, καθώς και του παιδαγωγού που προωθεί και ενσωματώνει αξίες δημοκρατίας, συμμετοχής και συμπερίληψης στην εκπαιδευτική πράξη.

Τα αποτελέσματα αυτά συζητούνται σε σχέση με τους τρόπους και τις διαδικασίες υποστήριξης της μάθησης των υποψηφίων εκπαιδευτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Κρίσιμα περιστατικά, αρχική εκπαίδευση εκπαιδευτικών, υποψήφιοι εκπαιδευτικοί, μάθηση, αλλαγή

Το προφίλ των τελειόφοιτων φοιτητών και φοιτητριών του ΠΤΔΕ του ΑΠΘ και η άποψή τους για τις σπουδές τους, με έμφαση στα υποχρεωτικά μαθήματα Πρακτικής Άσκησης του τελευταίου έτους των σπουδών τους

Αναστάσιος Λιάμπας
Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ
Δήμητρα Μάρκου
ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ
Δημήτριος Νικολούδης
ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ
Ελένη Ξεφτέρη
ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Η έρευνα εκτείνεται στα δύο τελευταία ακαδημαϊκά έτη 2023-2024 και 2024-2025 και αφορά 450 τελειόφοιτους/ες φοιτητές/τριες περίπου. Πραγματοποιήθηκε με χρήση ερωτηματολογίων που περιλαμβάνουν κλειστές και ανοιχτές ερωτήσεις.

Η έρευνα δομείται σε τρεις άξονες και δίνει περισσότερη έμφαση στα υποχρεωτικά μαθήματα Πρακτικής άσκησης του τελευταίου έτους σπουδών (ΥΠΜΠ 4 & ΥΠΜΠ 5). Ο πρώτος άξονας ερευνά στοιχεία της ταυτότητας των φοιτητών/τριών και τους παράγοντες που τους οδήγησαν στη συγκεκριμένη επιλογή σπουδών (φύλο, αριθμός προτίμησης του εν λόγω Τμήματος στο μηχανογραφικό τους, τη σχέση τους με το επάγγελμα του/της εκπαιδευτικού στο οικογενειακό τους περιβάλλον και τους λόγους επιλογής του συγκεκριμένου Παιδαγωγικού Τμήματος). Ο δεύτερος εξετάζει την εκτίμησή τους για το σύνολο των σπουδών τους στο Τμήμα και για τον βαθμό ικανοποίησής τους από τις πρακτικές ασκήσεις των προηγούμενων ετών. Και τέλος, ο τρίτος άξονας επικεντρώνεται περισσότερο στα υποχρεωτικά μαθήματα ΥΠΜΠ 4 & ΥΠΜΠ 5 που περιλαμβάνουν τις Πρακτικές Ασκήσεις του τελευταίου έτους σπουδών (αυτό που οι ίδιοι/ες φοιτητές/τριες ονομάζουν Μεγάλη Πρακτική Άσκηση). Σ' αυτόν τον άξονα, μέσα από κλειστές και ανοιχτές ερωτήσεις, εξετάζονται οι απόψεις τους για: τον βαθμό ικανοποίησης τους από τον τρόπο διεξαγωγής της Πρακτικής Άσκησης, τη σύνδεση και συσχέτιση των Παιδαγωγικών θεωριών που διδάσκονται με τις διδασκαλίες τους, το ενδιαφέρον και την ανταπόκριση τόσο των ίδιων, όσο και των μαθητών/τριών που δίδαξαν για τις διαφορετικές μεθόδους και μορφές διδασκαλίας που κλήθηκαν να εφαρμόσουν στη σχολική τάξη.

Τα πρώτα αποτελέσματα από την ανάλυση των δεδομένων, η οποία είναι σε εξέλιξη, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπερέχουν αριθμητικά οι γυναίκες φοιτήτριες έναντι των ανδρών συμφοιτητών τους, ένα μεγάλο ποσοστό φοιτητών/τριών τοποθετεί το Τμήμα ως πρώτη επιλογή στο μηχανογραφικό δελτίο, υπάρχει σε μεγάλο βαθμό ικανοποίηση από τις σπουδές τους και οι περισσότεροι/ες προτείνουν μεγαλύτερη χρονική διάρκεια της Πρακτικής Άσκησης.

Λέξεις-κλειδιά: Πρακτική άσκηση, παιδαγωγικές θεωρίες, προετοιμασία διδασκαλιών, δασκαλοκεντρική μορφή, ομαδοσυνεργατική μορφή

Ανα-βιώνοντας τα Μαθηματικά και τη διδασκαλία τους μέσω ψηφιακών αφηγήσεων: Αναστοχαστικές διαδρομές μελλοντικών εκπαιδευτικών

Ανδρέας Μούτσιος-Ρέντζος
Αναπλ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Τα Μαθηματικά αποτελούν βασικό πυλώνα του δημοτικού σχολείου και, συνακόλουθα, καθοριστικό αντικείμενο της διδακτικής πρακτικής των μελλοντικών δασκάλων. Ωστόσο, καταγράφονται αρνητικές εμπειρίες με τα Μαθηματικά και τη διδασκαλία τους, συχνά εδραζόμενες στη σχολική τους εμπειρία, οι οποίες δύνανται να επηρεάσουν αρνητικά τη διδακτική αυτό-αποτελεσματικότητά τους για τα Μαθηματικά.

Το ερευνητικό πρόγραμμα Ανά-Βιώνοντας τα Μαθηματικά μέσω της Ψηφιακής Αφήγησης (Re-Experiencing Mathematics through Digital Storytelling· REMEDIATE, https://remediate.primedu.uoa.gr) στοχεύει στη στήριξη μελλοντικών εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην αναδόμηση της συναισθηματικής και γνωστικής τους σχέσης με τα Μαθηματικά, υιοθετώντας μια προσέγγιση ψηφιακής αφήγησης. Στο REMEDIATE αξιοποιείται η ψηφιακή αφήγηση ως εργαλείο που διευκολύνει την έκφραση και την αναστοχαστική επανεπίσκεψη των βιωμάτων για τα Μαθηματικά και τη διδασκαλία τους, με στόχο την οικοδόμηση θετικής συναισθηματικής σχέσης σε συνδυασμό με στοχευμένες δράσεις στήριξης της παιδαγωγικής και μαθηματικής τους γνώσης. Μέσα από τη δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων, οι μελλοντικοί και οι μελλοντικές εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να μοιραστούν προσωπικές εμπειρίες, συναισθήματα και αντιλήψεις που συνδέονται με τη μάθηση και τη διδασκαλία των Μαθηματικών. Το πρόγραμμα οργανώνεται σε κύκλους φάσεων που περιλαμβάνουν την καταγραφή της συναισθηματικής και γνωστικής σχέσης των φοιτητών με τα Μαθηματικά, τη δημιουργία ψηφιακών αφηγήσεων για την έκφραση της σχέσης με τα Μαθηματικά, ατομικούς και συλλογικούς αναστοχασμούς μέσα από ημερολόγια και συζητήσεις, καθώς και στοχευμένες δράσεις για την ενίσχυση της μαθηματικής και παιδαγωγικής γνώσης. Στην παρούσα εργασία επικεντρωνόμαστε στις ατομικές και συλλογικές αναστοχαστικές διαδρομές των μελλοντικών εκπαιδευτικών, όπως αυτές καταγράφηκαν σε γραπτά κείμενα και σε ομάδες εστίασης.

Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν τη βιβλιογραφία ότι η ψηφιακή αφήγηση συχνά επιτρέπει την έκφραση άρρητων όψεων, ενώ το μοίρασμα εντός ενός ασφαλούς περιβάλλοντος ομοτίμων στηρίζει τον μετασχηματισμό τους σε επαγγελματίες εκπαίδευσης. Συνεπώς, υποστηρίζεται ότι στο πρόγραμμα REMEDIATE προάγεται η δημιουργία ενός υποστηρικτικού μετασχηματιστικού επαγγελματικού ταυτοποιητικού πλαισίου, το οποίο επιτρέπει τη λειτουργική ανα-κατασκευή συγκεκριμένων μαθηματικών γνώσεων, από αντικείμενα μάθησης σε αντικείμενα διδασκαλίας.

Λέξεις-κλειδιά: Μαθηματική εκπαίδευση, ψηφιακή αφήγηση, εκπαίδευση εκπαιδευτικών, συναισθηματική-γνωστική σχέση

Αντιλήψεις φοιτητών για τη συμμετοχή τους σε δράσεις διασύνδεσης του Πανεπιστημίου με την κοινότητα: Διερεύνηση του τρίτου χώρου

Ζωή Νικηφορίδου
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΤΑΦΠΠΗ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Κωνσταντίνα Ρέντζου
Επικ. Καθηγήτρια, ΤΑΦΠΠΗ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Στο πλαίσιο του εορτασμού των 60 χρόνων του Πανεπιστημίου και των 35 ετών από την υπογραφή της Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού (1979), οι ερευνήτριες διοργάνωσαν δράση με τίτλο «Είμαι παιδί και έχω δικαιώματα» που απευθυνόταν σε παιδιά πρώιμης παιδικής ηλικίας και τις οικογένειές τους, σε συνεργασία με τον Βρεφικό-Βρεφονηπιακό Σταθμό, Βρεφονηπιακό Σταθμό Ολοκληρωμένης Φροντίδας της Α.Μ.Κ.Ε. “Η ΜΕΡΙΜΝΑ”.

Στο πλαίσιο της δράσης πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα με στόχο την καταγραφή των αντιλήψεων των προπτυχιακών φοιτητών/τριων, που συμμετείχαν εθελοντικά, σχετικά με την εμπειρία τους να εμπλακούν σε δραστηριότητες που συνδέουν το αντικείμενο σπουδών τους με την καθημερινή πρακτική. Για τη συλλογή και ερμηνεία των δεδομένων, οι ερευνήτριες δημιούργησαν δύο διαδικτυακά ερωτηματολόγια με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου και υιοθέτησαν την προσέγγιση του τρίτου χώρου. Στο πρώτο ερωτηματολόγιο που διαμοιράστηκε πριν από την υλοποίηση της δράσης συμμετείχαν 24 προπτυχιακές φοιτήτριες που κατέγραψαν τί περιμένουν ή πιστεύουν ότι θα αποκομίσουν από τη συμμετοχή τους (πρώτος χώρος) και στο δεύτερο ερωτηματολόγιο, μετά την υλοποίηση της δράσης, ανταποκρίθηκαν 13 φοιτήτριες κάνοντας ανασκόπηση και αξιολόγηση της βιωμένης εμπειρίας τους (δεύτερος χώρος).

Η ανάλυση των δεδομένων συνθέτει τον τρίτο χώρο και δείχνει πώς οι αρχικές προσδοκίες των φοιτητριών και η πραγματικότητα συνθέτουν και μεταμορφώνουν την εμπειρία και τη γνώση τους. Συνολικά, οι φοιτήτριες επέλεξαν να συμμετάσχουν στη δράση προκειμένου αφενός να ενισχύσουν τις γνώσεις τους, μέσω τις συνεργασίας με τους παιδαγωγούς και αφετέρου προκειμένου να έχουν την ευκαιρία να εφαρμόσουν στην πράξη όσα έμαθαν σε θεωρητικό επίπεδο στη Σχολή τους. Επιβεβαιώνουν ότι η συμμετοχή τους βοήθησε να αναπτύξουν, κυρίως, αυτοπεποίθηση, δημιουργικότητα και δεξιότητες συνεργασίας με γονείς και με παιδιά προσχολικής ηλικίας. Αυτές οι εμπειρικές αποτυπώσεις αναδεικνύουν τη σημασία τέτοιων δράσεων στην επαγγελματική και προσωπική ανέλιξη των φοιτητών και εν δυνάμει παιδαγωγών.

Λέξεις-κλειδιά: Τρίτος χώρος, προπτυχιακοί φοιτητές, εμπειρίες μάθησης στην κοινότητα, προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη, διασύνδεση πανεπιστημίου-κοινότητας

Η ανταπόκριση των μαθητών και μαθητριών κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας από τελειόφοιτους/ες φοιτητές/τριες του ΠΤΔΕ του ΑΠΘ στο πλαίσιο της Πρακτικής Άσκησης

Ελένη Ξεφτέρη
ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ
Παναγιώτα Γάκου
Τελειόφοιτη Φοιτήτρια ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Κύριος στόχος της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει την ανταπόκριση και τον βαθμό συμμετοχής των μαθητών/τριών κατά τη διάρκεια της Πρακτικής Άσκησης των τελειόφοιτων φοιτητών/τριών του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του ΑΠΘ.

Μελετάται η ανταπόκριση των μαθητών/τριών τόσο κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας από τις εκπαιδευτικούς των τάξεων, όσο και κατά την διάρκεια των διδασκαλιών από τους/τις φοιτητές/τριες και γίνεται μια προσπάθεια σύγκρισης του βαθμού ανταπόκρισης και αν αυτός διαφοροποιείται ανάλογα με το ποιος/α διδάσκει. Επίσης διερευνάται αν διαφοροποιείται ο βαθμός ανταπόκρισης των μαθητών/τριών όταν αλλάζει η μορφή ή η μέθοδος διδασκαλίας. Αν δηλαδή υπάρχει διαφορετικός βαθμός ανταπόκρισης από τους/τις μαθητές/τριες μεταξύ της δασκαλοκεντρικής και της ομαδοσυνεργατικής μορφής διδασκαλίας καθώς και της μεθόδου project. Για τον σκοπό της έρευνας, επιλέχθηκε η μελέτη περίπτωσης με την πραγματοποίηση ημιδομημένης συμμετοχικής παρατήρησης κατά τη διάρκεια της οποίας συλλέχθηκαν δεδομένα από δύο σχολικές τάξεις, την Γ΄ και Δ’ τάξη του 3ου Δημοτικού Σχολείου Αμπελοκήπων Θεσσαλονίκης. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν σημαντική υπεροχή των ομαδοσυνεργατικών και περισσότερο μαθητοκεντρικών προσεγγίσεων. Η δασκαλοκεντρική μορφή διδασκαλίας φαίνεται να εμποδίζει την ενεργό συμμετοχή των μαθητών σε σχέση με την ομαδοσυνεργατική μορφή και την μέθοδο project, με την τελευταία να υπερισχύει με μεγάλη διαφορά στις προτιμήσεις των μαθητών.

Τα αποτελέσματα φαίνεται να αναδεικνύουν ότι οι περισσότερο ομαδοσυνεργατικές διδακτικές προσεγγίσεις έχουν θετικό αντίκτυπο στην εμπλοκή των μαθητών στη διαδικασία της μάθησης.

Λέξεις-κλειδιά: δασκαλοκεντρική μορφή διδασκαλίας, ομαδοσυνεργατική μορφή διδασκαλίας, μέθοδος project, πρακτική άσκηση φοιτητών/τριών, ανταπόκριση μαθητών/τριών

Κριτική αποτίμηση των Προγραμμάτων Σπουδών των ΠΤΔΕ από υποψήφιους εκπαιδευτικούς της Α/θμιας: Ποιοτικά χαρακτηριστικά και μελλοντικές προτάσεις

Όλγα Παυλίδου
Υποψ. Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Βασιλική Παπαδοπούλου
Καθηγήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Η διαμόρφωση των Προγραμμάτων Σπουδών των Παιδαγωγικών Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης (ΠΤΔΕ) αποτελεί μια πολυδιάστατη διαδικασία, στην οποία θα έπρεπε να συνεκτιμώνται οι απόψεις τόσο των διδασκόντων/ουσών όσο και των φοιτητών/τριών. Ωστόσο, από την ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, φαίνεται ότι ειδικά οι δεύτερες, δεν έχουν διερευνηθεί επαρκώς, καθώς ελάχιστες έρευνες εστιάζουν σε αυτές.

Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα έρευνα επιχειρεί να διερευνήσει τις απόψεις φοιτητών/τριών των εννέα ΠΤΔΕ της Ελλάδας σχετικά με τα Προγράμματα Σπουδώντων Τμημάτων τους, δίνοντας έμφαση στα ποιοτικά δεδομένα και στις προτάσεις που διατυπώνονται. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 507 τεταρτοετείς φοιτητές/τριες από τα εννέα ΠΤΔΕ της Ελλάδας. Ως εργαλείο για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ένα δομημένο γραπτό ερωτηματολόγιο, με 27 ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου, κοινό για τους φοιτητές/τριες και των εννέα Τμημάτων, που κατασκευάστηκε για τους σκοπούς της έρευνας. Για την επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα SPSS, ενώ οι ανοιχτές ερωτήσεις κωδικοποιήθηκαν με μονάδα ανάλυσης το νόημα της περιόδου. Τα ποιοτικά ευρήματα δείχνουν ότι, αν και η πλειονότητα των φοιτητών/τριών δηλώνουν ικανοποιημένοι/ες από το Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματός τους και αισθάνονται επαγγελματικά προετοιμασμένοι/ες, εκφράζουν ταυτόχρονα επιφυλακτικότητα ως προς τη διδασκαλία συγκεκριμένων μαθημάτων και τη διαχείριση ετερογενών μαθητικών πληθυσμών. Η Πρακτική Άσκηση αναγνωρίζεται ως καθοριστικό στοιχείο για τη διαμόρφωση της επαγγελματικής τους ταυτότητας, ωστόσο επισημαίνεται ότι η εμπειρία αυτή επηρεάστηκε αρνητικά από τους περιορισμούς που επέβαλε η πανδημία του Covid-19.

Στις προτάσεις που διατυπώνονται για τη βελτίωση των Προγραμμάτων Σπουδών των ΠΤΔΕ, κυριαρχεί η ανάγκη για επιμήκυνση και ποιοτική ενίσχυση της Πρακτικής Άσκησης**,** για προσθήκη μαθημάτων με περισσότερο πρακτικό και βιωματικό προσανατολισμό**,** καθώς και για μεγαλύτερη εστίαση σε ζητήματα ένταξης, διαφοροποιημένης διδασκαλίας και εκπαιδευτικής πράξης. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν την ανάγκη επαναξιολόγησης των Προγραμμάτων Σπουδών των ΠΤΔΕ, με βάση τις πραγματικές ανάγκες και τις εμπειρίες των ίδιων των φοιτητών/τριών.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαίδευση εκπαιδευτικών, προγράμματα σπουδών, παιδαγωγικό τμήμα δημοτικής εκπαίδευσης, απόψεις φοιτητών

Η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη των παιδαγωγών πρώιμης παιδικής ηλικίας: Ανάγκες, εμπόδια και προοπτικές

Ελένη Σωτηροπούλου
Επίκ. Καθηγήτρια, Τμήμα Αγωγής & Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, ΠΑΔΑ

Η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη αποτελεί κρίσιμη διάσταση της ποιότητας στην αγωγή και φροντίδα στην πρώιμη παιδική ηλικία, καθώς συνδέεται άμεσα με την επικαιροποίηση των γνώσεων, την ενίσχυση των παιδαγωγικών δεξιοτήτων και την ικανότητα ανταπόκρισης σε μεταβαλλόμενες παιδαγωγικές και κοινωνικές απαιτήσεις. Παρά τη διεθνή αναγνώριση της σημασίας της, η επιμόρφωση των παιδαγωγών που εργάζονται με βρέφη και νήπια παραμένει συχνά αποσπασματική και μη θεσμοθετημένη, ενώ σπανίως έχει αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής έρευνας στην Ελλάδα. Έτσι, η απουσία ενός συνεκτικού επιμορφωτικού πλαισίου στερεί από τους παιδαγωγούς πρώιμης παιδικής ηλικίας τη δυνατότητα συστηματικής ενίσχυσης των επαγγελματικών τους δεξιοτήτων, γεγονός που μπορεί να επηρεάζει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τα παιδιά και τις οικογένειές τους.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των απόψεων παιδαγωγών πρώιμης παιδικής ηλικίας αναφορικά με τη συνεχή επαγγελματική τους ανάπτυξη, με έμφαση στις προσδοκίες, τα κίνητρα, τα εμπόδια και τις προτάσεις τους για την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου υποστήριξης. Η έρευνα υιοθετεί ποιοτική προσέγγιση και βασίζεται σε 28 ημιδομημένες συνεντεύξεις, οι οποίες αναλύθηκαν με βάση το μοντέλο θεματικής ανάλυσης των Braun & Clarke (2012). Το θεωρητικό πλαίσιο αντλείται από τη βιβλιογραφία για τη δια βίου μάθηση, την επαγγελματική ταυτότητα και τον αναστοχαστικό επαγγελματισμό.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι παιδαγωγοί αναγνωρίζουν την επιμόρφωση ως καθοριστική για την ενίσχυση των γνώσεων και δεξιοτήτων τους, καθώς και για την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Αναδεικνύονται ποικίλα κίνητρα και προσδοκίες, αλλά και σημαντικά εμπόδια —με κυρίαρχο την απουσία θεσμικής στήριξης και την έλλειψη οργανωμένων ευκαιριών επιμόρφωσης. Η μελέτη καταλήγει σε προτάσεις που μπορούν να αξιοποιηθούν για τη διαμόρφωση επιμορφωτικών πολιτικών και την υποστήριξη του ρόλου των παιδαγωγών πρώιμης παιδικής ηλικίας στην πράξη.

Λέξεις-κλειδιά: Παιδαγωγοί πρώιμης παιδικής ηλικίας, Επαγγελματική ανάπτυξη, Επιμόρφωση, Κίνητρα, Πολιτικές υποστήριξης

«Μαθαίνεις να διδάσκεις, διδάσκοντας…»: Απόψεις δασκάλων για τη συμβολή των σπουδών στην παιδαγωγική και διδακτική τους επάρκεια

Μενέλαος Τζιφόπουλος
Επίκ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Ελπίδα Ασπιώτη
Πτυχ. ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Η αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών συνδέεται άρρηκτα με την παιδαγωγική και διδακτική τους επάρκεια, η οποία διαμορφώνεται -σε μεγάλο βαθμό-στη διάρκεια των προπτυχιακών τους σπουδών. Η εισήγηση αυτή λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι η πανεπιστημιακή εκπαίδευση, η πρακτική άσκηση και η επαγγελματική μάθηση συνιστούν δομικά στοιχεία της συγκρότησης της επαγγελματικής ταυτότητας των εκπαιδευτικών.

Σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων δεκαεπτά (17) δασκάλων που υπηρετούν σε δημόσια δημοτικά σχολεία της Κέρκυρας, για τη συμβολή των πανεπιστημιακών τους σπουδών στην παιδαγωγική και διδακτική τους επάρκεια. Η ποιοτική έρευνα διεξήχθη με τη συμβολή ενός εργαλείου ημιδομημένης συνέντευξης. Μέσω της Θεματικής Ανάλυσης, κωδικοποιήθηκαν οι απαντήσεις των συμμετεχόντων/ουσών με τη διαμόρφωση ενός επαγωγικού περιληπτικού πίνακα κωδικών και θεμάτων. Στην εισήγηση αυτή θα εστιάσουμε στα δύο πρώτα θέματα, που αφορούν (α) στην αξιολόγηση του προγράμματος σπουδών των Παιδαγωγικών Τμημάτων στα οποία φοίτησαν οι δασκάλους/ες του δείγματος, και (β) στον βαθμό που οι πανεπιστημιακές σπουδές των δασκάλων έχουν επιδράσει στην επαγγελματική μάθησή τους. Τα ευρήματα της έρευνας φανερώνουν ότι τα προγράμματα σπουδών παρείχαν ένα επαρκές θεωρητικό υπόβαθρο, ωστόσο σημειώνεται μία «απόσταση» μεταξύ της θεωρητικής κατάρτισης και των πρακτικών απαιτήσεων της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Οι δάσκαλοι/ες σημειώνουν ότι απαιτείται περισσότερη σύνδεση των προπτυχιακών μαθημάτων με την εκπαιδευτική πραγματικότητα, ώστε να εισέλθουν ακόμα πιο προετοιμασμένοι/ες στο επάγγελμα. Η Πρακτική Άσκηση φαίνεται να αποτελεί παράγοντα «κλειδί» και δείκτη για την αντιμετώπιση κρίσιμων καταστάσεων στη σχολική τάξη. Ειδική αναφορά γίνεται στη σημασία της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης και της μάθησης μέσω της εμπειρίας και του βιώματος.

Οι δάσκαλοι/ες, μέσω των πρακτικών αναστοχασμών τους, αναγνώρισαν την αρχική εκπαίδευση ως απαραίτητο θεμέλιο για την επαγγελματική τους ταυτότητα. Ταυτόχρονα, τόνισαν ότι η εμπειρία στην τάξη συνέβαλε στο να αναθεωρήσουν και να προσαρμόσουν διδακτικές και παιδαγωγικές πρακτικές που έλαβαν μέσω των σπουδών τους.

Λέξεις-κλειδιά: Αποτελεσματική εκπαίδευση, παιδαγωγική επάρκεια, επαγγελματική ανάπτυξη, επαγγελματική ταυτότητα

Αξιοποιώντας την ενσώματη μάθηση στην προσχολική τάξη: Διερεύνηση των απόψεων μελλοντικών νηπιαγωγών

Σοφία Τρούλη
Επίκ. Καθηγήτρια, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Καλλιόπη Τρούλη
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι αρχικά να ανιχνεύσουμε τις αντιλήψεις των μελλοντικών νηπιαγωγών για την αξιοποίηση της ενσώματης μάθησης, με έμφαση στην κίνηση που πηγάζει από την επαφή με τα έργα τέχνης, στην προσχολική τάξη.

Στη συνέχεια επιδιώκουμε να διερευνήσουμε την επίδραση ενός εργαστηρίου ενσώματης μάθησης στη διαμόρφωση των απόψεων τους. Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιήσαμε ένα ερωτηματολόγιο με 20 ερωτήσεις που επιδόθηκε αρχικά σε 69 φοιτητές του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης. Για τη μελέτη των απαντήσεων αξιοποιήθηκε η θεματική ανάλυση και η περιγραφική στατιστική. Ως συνολική αποτίμηση των απαντήσεων των φοιτητών/τριών η εφαρμογή της ενσώματης μάθησης είναι κατάλληλα να εφαρμοστεί να εφαρμοστεί στην προσχολική τάξη. Πιστεύουν ότι η κίνηση συμβάλλει στην αισθητηριακή εμπειρία των εκθεμάτων και των έργων τέχνης, διευκολύνει την προσέγγιση δύσκολων εννοιών και οδηγεί σε καλύτερη κατανόηση της γνώσης μέσω της εμπειρίας, του σώματος και των αισθήσεων. Τέλος οι συμμετέχοντες εξέφρασαν την εμπειρία για εργαστήρια ενσώματης μάθησης στο πλαίσιο των σπουδών τους. Με βάση τις αντιλήψεις αυτές σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε εργαστήριο ενσώματης μάθησης με σκοπό τη συλλογή ανατροφοδότησης για το μελλοντικό σχεδιασμό παρόμοιων εργαστηρίων. Το εργαστήριο εφαρμόστηκε σε μία ομάδα 24 φοιτητριών του αρχικού δείγματος. Στο τέλος του εργαστηρίου ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να συμπληρώσουν ένα σύντομο ερωτηματολόγιο ανατροφοδότησης σχετικά με την εμπειρία τους.

Οι αναστοχασμοί των συμμετεχουσσών σχετικά με το εργαστήριο ανέδειξαν την συναισθηματική σύνδεση με το θέμα και επιβεβαίωσαν την αποτελεσματικότητα της προσέγγισης στην επαφή με δύσκολες έννοιες, στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησης, της δημιουργικότητας και της ενεργού εμπλοκής στη μάθηση.

Λέξεις-κλειδιά: Ενσώματη μάθηση, Μουσειακή Αγωγή, ψυχοκινητική, τριτοβάθμια παιδαγωγική, προσχολική τάξη

Η αξιοποίηση της προσέγγισης Project στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών: δυνατότητες και περιορισμοί

Ελένη Τσαλαγιώργου
ΕΔΙΠ, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Η παρούσα ανακοίνωση επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο οι φοιτήτριες αποτιμούν την αξιοποίηση της προσέγγισης Project στην προσπάθειά τους να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν εκπαιδευτικές παρεμβάσεις σε νηπιαγωγεία στο πλαίσιο της Πρακτικής Άσκησης.

Το δείγμα της έρευνας αποτελούν 44 (τεταρτοετείς) φοιτήτριες, οι οποίες επέλεξαν το σχετικό μάθημα στο πλαίσιο της Πρακτικής Άσκησης στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία (ΤΕΑΠΗ–ΕΚΠΑ). Τα ποιοτικά δεδομένα της έρευνας έχουν συλλεχθεί σταδιακά μέσα από τις εργασίες των φοιτητριών (ατομικές & ομαδικές), τα ατομικά ημερολόγια αναστοχασμού καθώς και τις ατομικές αξιολογήσεις τους σε σχέση με το περιεχόμενο του μαθήματος. Η οργάνωση και η επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας πραγματοποιήθηκε με την μέθοδο της θεματικής ανάλυσης.

Τα ευρήματα αναδεικνύουν τις οπτικές των φοιτητριών αναφορικά με τις ευκαιρίες που είχαν να ισχυροποιήσουν τις κατανοήσεις τους για τις θεωρητικές

προσεγγίσεις με τις οποίες ήρθαν σε επαφή κατά τη διάρκεια των σπουδών τους καθώς και να οικοδομήσουν μεθοδολογικές δεξιότητες που υποστηρίζουν τις σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες και τοποθετούν τον ρόλο των παιδιών στο επίκεντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας ως κυρίαρχο χαρακτηριστικό της προσέγγισης project. Επίσης, αναδεικνύονται οι οπτικές των φοιτητριών σε σχέση με την συμβολή των αναστοχαστικών διαδικασιών κατά τον αρχικό σχεδιασμό, την (κατά περίπτωση) αναθεώρηση και την τελική αποτίμηση των διερευνητικών δράσεων με τα παιδιά. Τέλος, θα συζητηθούν εμπόδια και περιορισμοί που προέκυψαν στην παραπάνω διαδικασία.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαίδευση εκπαιδευτικών, προσέγγιση Project, Πρακτική Άσκηση

Άξονας 5: Εκπαιδευτική Πολιτική και Ηγεσία

Σχολική ηγεσία και επαγγελματική ικανοποίηση εκπαιδευτικών: η περίπτωση εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νοτίου Αιγαίου

Βασίλειος Ανδρικόπουλος
Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, ΣΕΠ, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας
Αικατερίνη Παρασίδου
Εκπαιδευτικός, ΜΔΕ, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Η παρούσα εργασία διερεύνησε τη σχέση σχολικής ηγεσίας και επαγγελματικής ικανοποίησης των εκπαιδευτικών. Ειδικότερα, εξετάστηκε η σχέση συγκεκριμένων τύπων ηγεσίας και ηγετικών πρακτικών με την επαγγελματική ικανοποίηση των εκπαιδευτικών. Η σχολική ηγεσία επηρεάζει αναπόφευκτα το έργο των εκπαιδευτικών και συνδέεται με την επαγγελματική άσκηση του έργου τους. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί ενδυναμώνονται, παρωθούνται, αποδίδουν νόημα και αντλούν επαγγελματική ικανοποίηση μέσω της συναισθηματικής επένδυσης στο εκπαιδευτικό έργο που επιτελούν και της αφοσίωσής τους στο επάγγελμα.

Για τον σκοπό της παρούσας μελέτης, πραγματοποιήθηκε ποσοτική έρευνα με τη χρήση ανώνυμου ερωτηματολογίου, στην οποία συμμετείχαν 263 εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Η ανάλυση των δεδομένων αποκάλυψε πως ο ενδεχομενικός τύπος ηγεσίας εμφανίζεται συχνότερα, ακολουθούμενος από τον ηθικό και τον συναλλακτικό ηγέτυπο, ενώ η διοικητική ηγεσία κατέλαβε την τελευταία θέση στις απαντήσεις των εκπαιδευτικών. Παράλληλα, βρέθηκε υψηλή συσχέτιση μεταξύ συγκεκριμένων ηγετικών πρακτικών του/της διευθυντή/ντριας σχολικής μονάδας, όπως η ανάθεση αρμοδιοτήτων στους εκπαιδευτικούς και η ενίσχυση της συμμετοχής τους στη λήψη αποφάσεων, η βελτίωση της επικοινωνίας στη σχολική μονάδα, η ενίσχυση της συνεργασίας και η καλλιέργειας εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών της σχολικής κοινότητας, και της επαγγελματικής ικανοποίησης των εκπαιδευτικών.

Συνεπώς, τα αποτελέσματα της ανά χείρας έρευνας εναρμονίζονται σε μεγάλο βαθμό με τον διεθνή λόγο περί ηγεσίας στους σχολικούς οργανισμούς. Συνοψίζοντας, η μελέτη αυτή ανέδειξε τον σημαντικό ρόλο της σχολικής ηγεσίας και τη σχέση της με την επαγγελματική ικανοποίηση των εκπαιδευτικών δίδοντας ώθηση και σε άλλες έρευνες στο εν λόγω πεδίο.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολική ηγεσία, επαγγελματική ικανοποίηση, εκπαιδευτικοί, Νότιο Αιγαίο

Αντιλήψεις των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας για τον ρόλο του διευθυντή ως μετασχηματιστικού ηγέτη: Μια μελέτη περίπτωσης

Ιωάννα Βαρουχάκη
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, MEd, Πανεπιστήμιο Πατρών
Γεράσιμος Καραντζίνης
Εκπαιδευτικός, ΠΕ 79.01, MEd, Πανεπιστήμιο Πατρών
Νικόλαος Μάνεσης
ΕΔΙΠ, ΤΕΠΕΚΕ, Πανεπιστήμιο Πατρών

Η μετασχηματιστική ηγεσία αποτελεί παράγοντα ανάπτυξης των εκπαιδευτικών, των μαθητών/μαθητριών, αλλά και των σχολικών μονάδων γενικότερα.

Η παρούσα εργασία διερευνά τις αντιλήψεις των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας, και πιο συγκεκριμένα, ενός διευθυντή, τεσσάρων εκπαιδευτικών και ενός γονέα, μιας σχολικής μονάδας, σχετικά με τον ρόλο του διευθυντή και το ηγετικό στιλ που επιλέγει να υιοθετεί. Η ερευνητική προσέγγιση είναι ποιοτική και βασίζεται στη διεξαγωγή ημιδομημένων συνεντεύξεων.

Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι ο διευθυντής προσπαθεί να υιοθετεί βασικές αρχές μετασχηματιστικής ηγεσίας, όπως η ενίσχυση του κοινού οράματος, η προαγωγή της συμμετοχικότητας και η παροχή υποστήριξης. Οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες αναγνωρίζουν την προσπάθεια αυτή και τη θετική επίδραση αυτών των χαρακτηριστικών στη διαμόρφωση ενός υποστηρικτικού σχολικού κλίματος, όπως επίσης και στην ενδυνάμωση της επαγγελματικής ταυτότητας των εκπαιδευτικών.

Λέξεις-κλειδιά: μετασχηματιστική ηγεσία, διευθυντής, εκπαιδευτικοί, δημοτικό σχολείο, σχολική κουλτούρα

Ο θεσμός του Ενδοσχολικού Συντονιστή: Απόψεις εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για τη λειτουργία του, προοπτικές και δυνατότητες

Αλεξάνδρα Γκουλιάμα
Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ02 Έβρου, PhD, MA, MEd

Η παρούσα ανακοίνωση εστιάζει στον νεοπαγή θεσμό του Ενδοσχολικού Συντονιστή στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Το θεωρητικό πλαίσιο αντλείται από τη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία γύρω από την παιδαγωγική καθοδήγηση, την επαγγελματική υποστήριξη και την ενίσχυση της συνεργασίας στις σχολικές μονάδες, ενταγμένο στο πρόσφατο νομοθετικό πλαίσιο (Ν. 4823/2021) που εισήγαγε θεσμούς με σκοπό τη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου.

Σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο υλοποιείται στην πράξη ο ρόλος του Ενδοσχολικού Συντονιστή, μέσα από τις απόψεις των εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Επιμέρους στόχοι αποτελούν η

αποτύπωση των δυνατοτήτων και πόρων που παρέχονται για την άσκηση του ρόλου, η ανάδειξη των βασικών προβλημάτων και προκλήσεων που αντιμετωπίζονται, καθώς και η καταγραφή προτάσεων βελτίωσης από την εκπαιδευτική βάση.

Η μεθοδολογία βασίστηκε σε ποιοτική έρευνα, με τη χρήση ημιδομημένων συνεντεύξεων σε εκπαιδευτικούς που άσκησαν καθήκοντα Ενδοσχολικού Συντονιστή σε σχολικές μονάδες της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Έβρου. Η ανάλυση των δεδομένων ανέδειξε ότι ο θεσμός συμβάλλει θετικά στη δημιουργία συνεργατικού κλίματος, στην καλλιέργεια επαγγελματικής αυτογνωσίας μέσω διαδικασιών αυτοαξιολόγησης και στην ουσιαστική παιδαγωγική υποστήριξη των συναδέλφων. Ωστόσο, εντοπίστηκαν σημαντικά εμπόδια, όπως η γραφειοκρατία, η έλλειψη θεσμικής κατοχύρωσης και οι διαφοροποιήσεις στον τρόπο άσκησης των καθηκόντων.

Συμπερασματικά, οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί τόνισαν την ανάγκη για σαφέστερο θεσμικό πλαίσιο, συστηματική επιμόρφωση και ενίσχυση της συμμετοχικότητας, ώστε ο θεσμός να αποκτήσει βιώσιμη και ουσιαστική υπόσταση στην εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Λέξεις-κλειδιά: Ενδοσχολικός Συντονιστής, εκπαιδευτική ηγεσία, συνεργατική κουλτούρα, ποιότητα εκπαιδευτικού έργου, επιμόρφωση

Η Τεχνητή Νοημοσύνη ως παράγοντας μετασχηματισμού της εκπαιδευτικής ηγεσίας

Κωνσταντίνος Καλέμης
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Μέλος Μητρώου Επιμορφωτών ΕΚΔΔΑ – ΙΝΕΠ, ΕΚΔΔΑ

Η παρούσα εισήγηση διερευνά τον αναδυόμενο ρόλο της Τεχνητής Νοημοσύνης ως καταλύτη στον μετασχηματισμό της εκπαιδευτικής ηγεσίας, εστιάζοντας στις πρακτικές, τις διαδικασίες και τα ηθικά διλήμματα που ανακύπτουν. Η ΤΝ, με τη δυνατότητά της να επεξεργάζεται πολύπλοκα σύνολα δεδομένων και να εντοπίζει πρότυπα, προσφέρει στους ηγέτες της εκπαίδευσης εργαλεία πρόβλεψης, αξιολόγησης και στρατηγικής λήψης αποφάσεων. Οι διευθυντές σχολικών μονάδων και οι φορείς εκπαιδευτικής πολιτικής αποκτούν πρόσβαση σε μηχανισμούς που ενισχύουν τη διοικητική τους επάρκεια, διευκολύνοντας την αποτελεσματικότερη διαχείριση πόρων, τον εντοπισμό αναγκών των μαθητών και τη στοχευμένη επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Η ΤΝ δεν λειτουργεί απλώς ως τεχνικό βοήθημα, αλλά ως παράγοντας επαναπροσδιορισμού του ηγετικού ρόλου στο εκπαιδευτικό οικοσύστημα.

Η εισαγωγή αυτών των τεχνολογιών μετασχηματίζει τη φύση της στρατηγικής σκέψης στην εκπαίδευση, επιτρέποντας στους ηγέτες να σχεδιάζουν πολιτικές με μεγαλύτερη προγνωστική ακρίβεια και να ανταποκρίνονται ευέλικτα σε πολυδιάστατες προκλήσεις. Οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί που αξιοποιούν την ΤΝ με επίγνωση και όραμα αποκτούν τη δυνατότητα να λειτουργούν ως δυναμικά και προσαρμοστικά συστήματα, εναρμονισμένα με τις ανάγκες της εποχής. Παράλληλα, η αξιοποίηση δεδομένων σε πραγματικό χρόνο συμβάλλει σε ένα πιο αντικειμενικό πλαίσιο λήψης αποφάσεων, περιορίζοντας τις αυθαιρεσίες και ενισχύοντας τη

διαφάνεια. Η εκπαιδευτική ηγεσία, υπό αυτό το πρίσμα, δεν περιορίζεται σε διαχειριστικό ρόλο, αλλά αποκτά χαρακτήρα συστημικής παρέμβασης με επίκεντρο τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης.

Ωστόσο, ο τεχνολογικός μετασχηματισμός της ηγεσίας δεν μπορεί να είναι αποκομμένος από την ηθική και παιδαγωγική του διάσταση. Η υιοθέτηση της ΤΝ οφείλει να ενσωματώνεται σε μια ανθρωποκεντρική προσέγγιση που αναγνωρίζει τις αξίες της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της επαγγελματικής αυτονομίας των εκπαιδευτικών. Η εργασία αυτή τονίζει την ανάγκη για καλλιέργεια ψηφιακής ηθικής στον ηγετικό λόγο και πράξη, καθώς και για συνεχή επιμόρφωση των στελεχών, ώστε να διαχειρίζονται την τεχνολογία ως μέσο ενδυνάμωσης και όχι ελέγχου. Η εισήγηση συμβάλλει στον διεπιστημονικό διάλογο για το μέλλον της εκπαιδευτικής διακυβέρνησης, προτείνοντας ένα μοντέλο ηγεσίας ικανό να διαμορφώσει βιώσιμες και καινοτόμες εκπαιδευτικές πολιτικές στον ψηφιακό 21ο αιώνα.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτική ηγεσία, στρατηγική λήψη αποφάσεων, προγνωστικά εργαλεία, ανάλυση εκπαιδευτικών δεδομένων, ανθρωποκεντρική τεχνολογία

Η θεσμοθέτηση και λειτουργία των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (Ε.Δ.Υ.) στη γενική υποχρεωτική εκπαίδευση ως όργανο συμπερίληψης

Αλεξία Κόντη
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής, ΑΠΘ
Αντιγόνη Σαρακινιώτη
Επίκ. Καθηγήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Σε συμφωνία με την ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μια εκπαίδευση χωρίς εμπόδια, χωρίς διακρίσεις και χωρίς αποκλεισμούς το ελληνικό πλαίσιο εκπαιδευτικής πολιτικής έχει εισάγει νέες ειδικότητες στα σχολεία γενικής εκπαίδευσης. Η λογική αυτή της αλλαγής βασίζεται στη θέση ότι ο εντοπισμός και η επίλυση των δυσκολιών των μαθητών και των μαθητριών απαιτεί τη συμβολή και άλλων εξειδικευμένων επαγγελματιών, παρά το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου, ατομικά και συλλογικά, έχουν καίρια ευθύνη για την ισότιμη συμμετοχή των μαθητών στη μάθηση, μέσα σε ένα πλαίσιο παιδαγωγικής αυτονομίας.

Με τον Νόμο 4115/2013 θεσμοθετήθηκε η ένταξη ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού - ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών, σχολικών νοσηλευτών και ειδικού βοηθητικού προσωπικού στις σχολικές μονάδες γενικής εκπαίδευσης. Στόχος των ειδικοτήτων είναι ο εντοπισμός και η άρση των εμποδίων (κοινωνικών, ψυχολογικών κ.α.) και διακρίσεων που μπορεί να αντιμετωπίζουν οι μαθητές και οι μαθήτριες ώστε να επιτευχθεί η εκπαιδευτική επιτυχία για όλους. Οι νέες νομοθετικές ρυθμίσεις έρχονται να αλλάξουν όχι μόνο τα δεδομένα στην εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και στην σχολική ζωή εν γένει. Η είσοδος νέων μη εκπαιδευτικών κλάδων στην υποχρεωτική εκπαίδευση αλλάζει τα καθήκοντα και δημιουργεί νέα όρια (συν)-εργασίας εντός των σχολείων, αλλά και με άλλους άμεσα εμπλεκόμενους φορείς, κυριότερα την οικογένεια. Βασικό στοιχείο της αλλαγής

αυτής αποτελούν οι Επιτροπές Διεπιστημονικής Υποστήριξης (Ε.Δ.Υ.) οι οποίες, ως όργανο, αποτελούμενο από τον ψυχολόγο, τον κοινωνικό λειτουργό, τον διευθυντή και εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής έχουν την έδρα τους σε σχολεία γενικής παιδείας.

Σκοπός της εισήγησης είναι η παρουσίαση του θεσμικού πλαισίου εισαγωγής και λειτουργίας των Ε.Δ.Υ., με εστίαση στη διερεύνηση του ρόλου, των σχέσεων του προσωπικού ειδικοτήτων με το εκπαιδευτικό προσωπικό και με στόχο τη συστηματική διατύπωση κοινωνιολογικών ερωτημάτων για τις προοπτικές συμπερίληψης που δημιουργεί η λειτουργία τους.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτικές πολιτικές, συμπερίληψη, επαγγελματικές σχέσεις, καταμερισμός εργασίας, ευημερία και εκπαίδευση, Ειδικό Εκπαιδευτικό και Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό

Ο ρόλος του διευθυντή-ηγέτη στη διαμόρφωση του σχολικού κλίματος και στην προώθηση συνεργατικών πρακτικών μεταξύ των εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας

Ελένη Μήτσου
Εκπαιδευτικός ΠΕ60, MSc, ΕΚΠΑ

Η σύγχρονη εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από πολυπλοκότητα, ταχύτητα αλλαγών και αυξημένη λογοδοσία, γεγονός που απαιτεί σχολεία ικανά να λειτουργούν ως «οργανισμοί μάθησης», προσαρμοστικοί και ανοιχτοί στη συνεχή βελτίωση. Η διεθνής βιβλιογραφία υπογραμμίζει ότι οι μαθησιακοί οργανισμοί καλλιεργούν συνεργατικά περιβάλλοντα που ενισχύουν την επαγγελματική ανάπτυξη και την ποιότητα της διδασκαλίας. Αναφέρεται πως οι επαγγελματικές κοινότητες μάθησης μειώνουν την απομόνωση, προάγουν την ανταλλαγή ιδεών και ενισχύουν τη δέσμευση στο όραμα του σχολείου. Παράλληλα άλλες έρευνες τονίζουν ότι η παροχή ευκαιριών επαγγελματικής ανάπτυξης και η συμμετοχή των εκπαιδευτικών στη λήψη αποφάσεων αποτελούν κλειδιά για την οικοδόμηση κοινοτήτων μάθησης. Η συνεργασία μειώνει το άγχος, αυξάνει τα κίνητρα, ενδυναμώνει την αυτοπεποίθηση και οδηγεί σε καινοτόμες πρακτικές, ενώ η διαφανής, δημοκρατική ηγεσία καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το σχολικό κλίμα.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των αντιλήψεων διευθυντών και διευθυντριών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης αναφορικά με τον ρόλο τους στη διαμόρφωση θετικού σχολικού κλίματος και στην ενίσχυση συνεργατικών πρακτικών μεταξύ των εκπαιδευτικών. Η μεθοδολογία βασίστηκε σε ποιοτική προσέγγιση με εργαλείο την ημιδομημένη συνέντευξη, η οποία επιτρέπει ανοιχτές ερωτήσεις και ευελιξία στην πορεία της συνομιλίας. Το δείγμα περιλαμβάνει εν ενεργεία διευθυντές δημοσίων δημοτικών σχολείων της Δυτικής Αττικής. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι διευθυντές υιοθετούν κυρίως δημοκρατικό και μετασχηματιστικό στυλ ηγεσίας, εστιάζοντας στην εμπιστοσύνη, τη διαφάνεια και τη συμμετοχικότητα. Δράσεις όπως ομάδες εργασίας, επιμορφωτικά σεμινάρια και τακτικός διάλογος με εκπαιδευτικούς και γονείς ενισχύουν τη συνεργασία και δημιουργούν θετικό κλίμα.

Συμπερασματικά, η ηγεσία δεν περιορίζεται στη διαχείριση της καθημερινότητας αλλά συνιστά βασικό μοχλό καλλιέργειας κουλτούρας συνεργασίας, επαγγελματικής ανάπτυξης και συνεχούς βελτίωσης της μαθησιακής διαδικασίας.

Λέξεις-κλειδιά: Διευθυντής, ηγεσία, σχολικό κλίμα, συνεργασία, συνεργατικές πρακτικές

Επίλυση συγκρούσεων/διαφωνιών μεταξύ εκπαιδευτικών από την διευθύντρια ή τον διευθυντή στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Ευσταθία Οικονόμου
Φιλόλογος, MEd

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μια μικροέρευνα πεδίου, η οποία βασίζεται σε θεωρίες και έρευνες που εξετάζουν τη διαχείριση συγκρούσεων σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στις προσεγγίσεις που αναλύουν τα είδη και τις αιτίες εμφάνισης συγκρούσεων, καθώς και τις στρατηγικές αντιμετώπισής τους. Παράλληλα, αξιοποιούνται θεωρητικά σχήματα που αφορούν την εκπαιδευτική ηγεσία, με έμφαση στον ρόλο του διευθυντή στη διαμόρφωση θετικού σχολικού κλίματος και στη ρύθμιση των επαγγελματικών σχέσεων μεταξύ εκπαιδευτικών. Το πλαίσιο αυτό καθιστά δυνατή την εις βάθος διερεύνηση τόσο των παραγόντων που πυροδοτούν συγκρούσεις στο σχολικό περιβάλλον όσο και των πρακτικών που υιοθετεί η διεύθυνση για την αποτελεσματική τους διαχείριση.

Σκοπός της συγκεκριμένης μικροέρευνας πεδίου είναι να καταγράψει και να αναλύσει τα είδη και τις αιτίες των συγκρούσεων μεταξύ εκπαιδευτικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, να αναδείξει τον ρόλο που διαδραματίζει ο διευθυντής του σχολείου στη διαχείρισή τους, να εκτιμήσει —μέσα από τις αφηγήσεις και τις αντιλήψεις εκπαιδευτικών και διευθυντών— τον βαθμό αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεών του, καθώς και να συγκεντρώσει προτάσεις για τη βελτίωση της διαχείρισης τέτοιων καταστάσεων. Η μελέτη ακολούθησε ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση, με συλλογή δεδομένων μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων από έξι συνολικά συμμετέχοντες - δύο διευθυντές και τέσσερις εκπαιδευτικούς - οι οποίοι επιλέχθηκαν με γνώμονα την επάρκεια και εγκυρότητα του δείγματος. Τα ευρήματα ανέδειξαν ότι οι συγκρούσεις εμφανίζονται συχνά, κυρίως λόγω παιδαγωγικών διαφορών, ασαφών ρόλων και ελλιπούς επικοινωνίας, αλλά συνήθως παραμένουν διαχειρίσιμες. Ο διευθυντής αναδεικνύεται καθοριστικός: όταν υιοθετεί δημοκρατικές και συμμετοχικές πρακτικές, λειτουργώντας ως ουδέτερος διαμεσολαβητής, οι συγκρούσεις επιλύονται αποτελεσματικά. Αντιθέτως, η έλλειψη θεσμικού πλαισίου, συναισθηματικής ευαισθησίας και διαλόγου οδηγεί σε άλυτες ή υποβόσκουσες συγκρούσεις. Τονίστηκε επίσης η ανάγκη συστηματικής επιμόρφωσης διευθυντών και εκπαιδευτικών.

Συμπερασματικά, μια ισχυρή κουλτούρα συνεργασίας συμβάλλει στη μείωση της έντασης και ενισχύει την αυτορρύθμιση των συγκρούσεων στο σχολείο.

Λέξεις-κλειδιά: Συγκρούσεις εκπαιδευτικών, διαχείριση συγκρούσεων, εκπαιδευτική ηγεσία

Άξονας 6: Οργάνωση, Διοίκηση και Οικονομία της Εκπαίδευσης

Νέος Διοικητισμός και εκπαιδευτική διοίκηση στην Ελλάδα: θέσεις στελεχών εκπαιδευτικής διοίκησης

Βασίλειος Ανδρικόπουλος
Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, ΤΕΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Πατρών
Αμαλία Υφαντή
Καθηγήτρια, ΤΕΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Πατρών

Η παρούσα μελέτη διερεύνησε τις θέσεις στελεχών εκπαίδευσης για τη διοίκηση της σχολικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα υπό το πρίσμα του Νέου Διοικητισμού. Ο Νέος Διοικητισμός ως προσέγγιση στην εκπαιδευτική διοίκηση εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1990 έχοντας αναδυθεί ως κυρίαρχο παράδειγμα στη διοίκηση του δημόσιου τομέα ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1970. Η αποτελεσματικότητα, η αποδοτικότητα, η διαρκής λογοδοσία σε άμεση σύνδεση με την εκπαιδευτική αξιολόγηση και τη σχολική αυτονομία υιοθετήθηκαν στο εξής ως προτάγματα στην εκπαιδευτική διοίκηση σε διεθνές επίπεδο. Στην Ελλάδα, παρομοίως έχουν προωθηθεί συγκεκριμένες αλλαγές που συναρτώνται άρρηκτα με τη γραφειοκρατική-συγκεντρωτική διοικητική οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Για τον σκοπό της παρούσας μελέτης, πραγματοποιήθηκε εμπειρική έρευνα με τη χρήση ανώνυμου ερωτηματολογίου, στην οποία συμμετείχαν 99 (από 104) Διευθυντές/ντριες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ελλάδα απαντώντας σε ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Η ανάλυση των δεδομένων αποκάλυψε πως ο ρόλος και οι αρμοδιότητες των στελεχών εκπαίδευσης προσδιορίζονται σε μεγάλο βαθμό από το θεσμικό πλαίσιο, θέτοντας περιορισμούς στην άσκηση ηγεσίας και τη λήψη αποφάσεων, ενώ η εκπαιδευτική αξιολόγηση και λογοδοσία εφαρμόζονται σε μικρό βαθμό. Επιπλέον, οι Διευθυντές/ντριες Εκπαίδευσης επισήμαναν την ανάγκη θεσμοθέτησης ενός πλαισίου διαρκούς επιμόρφωσης και επαγγελματικής ανάπτυξης των στελεχών εκπαίδευσης σε θέματα διοίκησης, ενώ φάνηκε να θεωρούν αναγκαία την διοικητική αποκέντρωση της εκπαίδευσης, την συστηματική εφαρμογή της εκπαιδευτικής αξιολόγησης και την ενίσχυση του διοικητικού ρόλου τους ως στελεχών. Παράλληλα, φάνηκε να υποστηρίζουν την εφαρμογή κάποιων μηχανισμών λογοδοσίας, την συμμετοχή των εκπαιδευτικών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και την εμπλοκή ιδιωτικών φορέων στην εκπαίδευση.

Συνεπώς, οι θέσεις των στελεχών εκπαίδευσης διαπιστώθηκε ότι συμπορεύονται εν μέρει με τον διεθνή λόγο για τον Νέο Διοικητισμό. Συνοψίζοντας, η μελέτη αυτή ανέδειξε τις θέσεις των στελεχών εκπαίδευσης για την ελληνική εκπαιδευτική διοίκηση αποκαλύπτοντας τόσο συγκλίσεις με τις διεθνείς τάσεις του Νέου Διοικητισμού στη σχολική εκπαίδευση όσο και αποκλίσεις από αυτές.

Λέξεις-κλειδιά: Νέος Διοικητισμός, εκπαιδευτική διοίκηση, στελέχη εκπαίδευσης, Ελλάδα

Το νέο πειθαρχικό δίκαιο των δημοσίων υπαλλήλων: Μελέτη περίπτωσης στους εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Δημήτριος Μυλωνάς
Διδάκτωρ Οικονομικών, Νομικός, Επόπτης Ποιότητας της Εκπαίδευσης, Υ.ΠΑΙ.Θ.Α.– ΔΙ.ΠΑ.Ε.
Ζαφειρώ Φραγκάκη
Νομικός, Υ.ΠΑΙ.Θ.Α. – ΑΠΘ

Η παρούσα εργασία εξετάζει πτυχές του νέου πειθαρχικού δικαίου με εστίαση στους εκπαιδευτικούς της προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι πρόσφατες αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο επιδιώκουν τον εκσυγχρονισμό και την εναρμόνιση των πειθαρχικών διαδικασιών με τις αρχές της διαφάνειας, της δικαιοσύνης και της επαγγελματικής υπευθυνότητας.

Το θεωρητικό πλαίσιο της μελέτης αντλεί από τη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία που αφορά το πειθαρχικό δίκαιο των δημοσίων υπαλλήλων, τη διοίκηση της εκπαίδευσης και την επαγγελματική δεοντολογία των εκπαιδευτικών. Παράλληλα, λαμβάνει υπόψη θεωρίες οργανωσιακής συμπεριφοράς και εκπαιδευτικής πολιτικής, με στόχο την κατανόηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ θεσμικού πλαισίου, επαγγελματικής πρακτικής και διοικητικής λογοδοσίας.

Σκοπός της έρευνας είναι η ανάλυση των τρόπων με τους οποίους το νέο πειθαρχικό δίκαιο επηρεάζει την επαγγελματική καθημερινότητα των εκπαιδευτικών, την ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και τις σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών, διοίκησης και πολιτείας. Ειδικότερα, η μελέτη επιδιώκει να καταγράψει τις κατηγορίες παραπτωμάτων, τη βαρύτητά τους, τις διαδικασίες πειθαρχικού ελέγχου και τις επιβαλλόμενες κυρώσεις, φωτίζοντας πτυχές που αφορούν την επαγγελματική αυτονομία και τα δικαιώματα των εκπαιδευτικών. Η έρευνα βασίστηκε σε συστηματική αναζήτηση σε βάσεις δεδομένων (Scopus, Google Scholar, ΕΚΤ) με λέξεις-κλειδιά: «πειθαρχικό δίκαιο», «δημόσιοι υπάλληλοι», «εκπαιδευτικοί», «πειθαρχικά παραπτώματα», «εκπαιδευτική διοίκηση». Τα κριτήρια ένταξης περιλάμβαναν δημοσιεύσεις από το 2000 έως σήμερα, με εστίαση σε επιστημονικά άρθρα, διδακτορικές διατριβές, βιβλία και επίσημες εκθέσεις. Τα δεδομένα κωδικοποιήθηκαν με βάση το έτος, το είδος πηγής, το θεματικό περιεχόμενο και τις αναφορές.

Η βιβλιομετρική ανάλυση καταδεικνύει ότι, ενώ το γενικό πειθαρχικό δίκαιο των δημοσίων υπαλλήλων έχει μελετηθεί επαρκώς, η ειδική διάστασή του στους εκπαιδευτικούς παραμένει υποερευνημένη. Τα ευρήματα από σχετικές με το ερευνώμενο θέμα διεθνείς έρευνες αναδεικνύουν ότι, παρότι το νέο πλαίσιο στοχεύει στη διαφάνεια και την αποτελεσματικότητα, απαιτείται περαιτέρω εξειδίκευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και των διοικητικών στελεχών προκειμένου να διασφαλιστεί η ορθή εφαρμογή του.

Λέξεις-κλειδιά: πειθαρχικό δίκαιο, εκπαιδευτικοί, εκπαιδευτική διοίκηση, επαγγελματική δεοντολογία, εκπαιδευτική πολιτική

Ετοιμότητα διαχείρισης κρίσεων στα Ελληνικά Δημοτικά Σχολεία: Ο ρόλος της σχολικής ηγεσίας

Ελευθερία Πάντσιου
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Διευθύντρια & Υποψ. Διδάκτορας, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Αικατερίνη Μπαλάση
Διδάκτορας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας & Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ
Γεώργιος Ιορδανίδης
Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί αντιμετωπίζουν μια αυξανόμενη ανάγκη διαχείρισης κρίσεων (πανδημίες, φυσικές καταστροφές, βία), οι οποίες ενδέχεται να επιδρούν αρνητικά στην ψυχολογική και σωματική υγεία των μελών, τα μαθησιακά αποτελέσματα, τη λειτουργία και ζωή του σχολείου, καθώς και τις τοπικές κοινότητες. Για την αντιμετώπιση αυτών, κρίσιμος καθίσταται ο ρόλος της σχολικής ηγεσίας, και δη η ετοιμότητα και ο τρόπος ανταπόκρισης στις κρίσεις. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα διαχείρισης σχολικών κρίσεων δύναται να επηρεάζεται και από ευρύτερες δομές εκπαιδευτικής διακυβέρνησης.

Η παρούσα έρευνα εξετάζει την ετοιμότητα διαχείρισης κρίσεων των διευθυντών/διευθυντριών δημοτικών σχολείων εντός του ελληνικού συγκεντρωτικού εκπαιδευτικού συστήματος, χρησιμοποιώντας ένα υποθετικό σενάριο σεισμού για την κατανόηση των αντιδράσεων της ηγεσίας στις φάσεις πρόληψης, ανταπόκρισης και ανάκαμψης, βάσει του θεωρητικού πλαισίου PREPaRE.

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 10 διευθυντές/διευθύντριες δημοτικών σχολείων (δειγματοληψία ευκολίας). Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων και αναλύθηκαν μέσω θεματικής ανάλυσης για τον εντοπισμό θεμάτων/κωδικών στη λήψη αποφάσεων της ηγεσίας, στα χαρακτηριστικά προσωπικότητας, και στους επιδραστικούς παράγοντες. Οι διευθυντές/διευθύντριες επιδεικνύουν συστηματική λήψη αποφάσεων σε όλες τις φάσεις της κρίσης, αλλά εμφανίζουν περιορισμένη αυτόνομη ετοιμότητα λόγω των κεντρικών κανονισμών και του δομικού συγκεντρωτισμού των ελληνικών σχολείων. Βασικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους περιλαμβάνουν την ηρεμία, την ετοιμότητα και τις δεξιότητες συνεργασίας. Ωστόσο, δεν επιδεικνύουν δεξιότητες ανάληψης ρίσκων και καινοτόμες προσεγγίσεις, τηρώντας αυστηρά προκαθορισμένα πρωτόκολλα. Η αποτελεσματική συνεργασία και επικοινωνία φαίνεται ότι διευκολύνουν τη διαχείριση κρίσεων, ενώ το σοκ, η απειρία και ο πανικός λειτουργούν ανασταλτικά.

Συμπερασματικά, η προετοιμασία των σχολείων για διαχείριση κρίσεων απαιτεί εστίαση όχι μόνο στις ατομικές ηγετικές ικανότητες και τα τυποποιημένα πρωτόκολλα, αλλά και στους οργανωσιακούς και συστημικούς παράγοντες που επιτρέπουν ή περιορίζουν την αποτελεσματική αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Επομένως, τα σχολεία χρειάζονται σχέδια διαχείρισης κρίσεων ειδικά για το εκάστοτε πλαίσιο, βελτιωμένα προγράμματα κατάρτισης και περισσότερη ευελιξία/αυτονομία στη λήψη αποφάσεων για την ενίσχυση της ετοιμότητάς τους.

Λέξεις-κλειδιά: ετοιμότητα διαχείρισης κρίσεων, διευθυντές/διευθύντριες δημοτικών σχολείων, ηγετικά χαρακτηριστικά, διευκολυντικοί και ανασταλτικοί παράγοντες

Η χρηματοδότηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και οι επιπτώσεις της στην αποδοτικότητά της: μία μελέτη περίπτωσης για το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Δημήτριος Χαλκιώτης
Διδάκτωρ, Ειδικός Συνεργάτης Προέδρου Επιτροπής Εποπτείας & Ελέγχου Παιγνίων, Καθηγητής-Σύμβουλος Σπουδών ΕΑΠ, Τακτικό Διδακτικό Μέλος
Ευρώπη Γκουλέτσα
MBA, Οικονομολόγος – Εκπαιδευτικός, Διευθύντρια, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια ΕΑΠ

Η παρούσα μελέτη εξετάζει τον ρόλο της χρηματοδότησης στην αποδοτικότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εστιάζοντας στις επιδράσεις που ασκούν οι κρατικές πολιτικές στη λειτουργία και απόδοση των πανεπιστημίων. Το θεωρητικό πλαίσιο βασίζεται σε μια προσέγγιση που αναδεικνύει τη σημασία των κοινωνικών, πολιτικών και διοικητικών δομών που διαμορφώνουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργούν τα ιδρύματα, καθώς και τη θεωρία της αποδοτικότητας στην εκπαίδευση. Επιπλέον, ενσωματώνονται στοιχεία από πολιτικές και μελέτες που αφορούν τη δημόσια διακυβέρνηση στον χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης σε διάφορα μέρη του κόσμου.

Η έρευνα ακολουθεί ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση. Κύρια εργαλεία αποτέλεσαν η ημιδομημένη συνέντευξη με ανώτατο στέλεχος των Οικονομικών Υπηρεσιών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, καθώς και η κριτική ανάλυση σχετικών θεσμικών και επιστημονικών κειμένων που αφορούν τη χρηματοδότηση της ανώτατης εκπαίδευσης. Η επιλογή του Πανεπιστημίου Μακεδονίας ως μελέτη περίπτωσης έδωσε τη δυνατότητα βαθύτερης κατανόησης των πρακτικών πτυχών της χρηματοδότησης σε ένα μεσαίου μεγέθους ελληνικό Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα. Η μεθοδολογία εστιάζει στη σύνθεση των εμπειρικών δεδομένων της συνέντευξης με τα θεωρητικά ευρήματα, αναδεικνύοντας κρίσιμα ζητήματα όπως η αβεβαιότητα στη χρηματοδότηση, οι προκλήσεις στη διοικητική οργάνωση και η ανάγκη για πιο ευέλικτα και διαφανή χρηματοδοτικά μοντέλα. Τα συμπεράσματα υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα αναθεώρησης του χρηματοδοτικού συστήματος ώστε να ενισχυθεί η αποδοτικότητα και η βιωσιμότητα των πανεπιστημίων.

Η μελέτη συμβάλλει στην εμπλουτισμένη κατανόηση των οικονομικών παραμέτρων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και προτείνει πρακτικές κατευθύνσεις για τη βελτίωση των πολιτικών χρηματοδότησης.

Λέξεις-κλειδιά: Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, χρηματοδότηση, αποδοτικότητα, ποιότητα εκπαίδευσης, εκπαιδευτική μεταρρύθμιση

Άξονας 7: Αξιολόγηση στην Εκπαίδευση

Στρατηγικές επιλογής εκπαιδευτικών: Αξιολόγηση εκπαιδευτικού έργου πριν την πρόσληψη

Ουρανία-Μαρία Βεντίστα
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, ΠΑΔΑ
Ιωάννης Σαλμόν
Καθηγητής, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, ΠΑΔΑ
Γρηγόριος Αρκουμάνης
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Αγγελική Χατζηεφραιμίδου
Υποψ. Διδάκτωρ, Department of Communication, University of Vienna (Austria)

Η παρούσα μελέτη εξετάζει την επιλογή εκπαιδευτικών και τις στρατηγικές που στοχεύουν στην αξιολόγηση του έργου τους πριν προσληφθούν στα σχολεία. Με άλλα λόγια, εστιάζει σε αυτές τις στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για να προβλέψουν εάν οι εκπαιδευτικοί θα είναι αποτελεσματικοί στο έργο τους. Αυτές οι αξιολογήσεις επιλογής είναι κρίσιμες, καθώς η σημασία των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα της εκπαίδευσης είναι αδιαμφισβήτητη. Το 2005, ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) δημοσίευσε μια αναφορά με τίτλο «Teachers Matter» σχετικά με την πρόσληψη και τη διατήρηση του εκπαιδευτικού προσωπικού, τονίζοντας ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούνται ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία για την επίτευξη καλύτερης εκπαίδευσης. Ωστόσο, ο τρόπος επιλογής εκπαιδευτικών διαφέρει ανάλογα με το πλαίσιο. Αρχικά, θα παρουσιαστούν κάποιες συνηθισμένες στρατηγικές επιλογής εκπαιδευτικών για αποκεντρωτικά και συγκεντρωτικά εκπαιδευτικά συστήματα. Καθώς τα εκπαιδευτικά συστήματα μπορεί να είναι συγκεντρωτικά ή αποκεντρωτικά, οι τρόποι επιλογής προσωπικού μπορεί να δίνουν περισσότερη ή λιγότερη αυτονομία στη σχολική ηγεσία να λαμβάνει αποφάσεις για τους/τις εκπαιδευτικούς του σχολείου.

Η παρούσα έρευνα εστιάζει στην Ελλάδα, ένα συγκεντρωτικό εκπαιδευτικό σύστημα όπου οι προσλήψεις γίνονται κεντρικά. Οι εκπαιδευτικοί στα δημοτικά σχολεία προσλαμβάνονται με ένα αξιολογικό σύστημα κατάταξης με βάση τα μόρια, τα οποία αποδίδονται σύμφωνα με τα ακαδημαϊκά προσόντα, την εκπαιδευτική προϋπηρεσία και κοινωνικά κριτήρια (Προκήρυξη 1ΓΕ/2023, Α.Σ.Ε.Π. 5/20.02.2023). Ο στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει τις απόψεις των διευθυντών/ντριών για τον τρόπο επιλογής προσωπικού και προσλήψεων στα σχολεία τους και να εξετάσει σε ποιο βαθμό οι διευθυντές/ντριες θα επιθυμούσαν περισσότερη αυτονομία. Προκειμένου να εξεταστούν οι απόψεις τους, διενεργήθηκαν 11 συνεντεύξεις με διευθυντές/ντριες δημόσιων δημοτικών σχολείων.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι διευθυντές/ντριες δίνουν προτεραιότητα σε ζητήματα δικαιοσύνης και αξιοκρατίας. Για αυτό το λόγο συνήθως υποστηρίζουν τη διατήρηση του κεντρικού συστήματος προσλήψεων, καθώς θεωρείται πιο

αντικειμενικό, αλλά προτείνουν συγκεκριμένες βελτιώσεις του υπάρχοντος συστήματος.

Λέξεις-κλειδιά: Επιλογή εκπαιδευτικών, προσλήψεις εκπαιδευτικών, στρατηγικές προσλήψεων, συγκεντρωτικό εκπαιδευτικό σύστημα

Η αυτοαξιολόγηση ως εκπαιδευτική αλλαγή: Οι δυναμικές σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών και σχολικού οργανισμού

Σταυρούλα Βούρβουλη
Διδάκτορας, ΕΚΠΑ
Βασίλειος Τσάφος
Καθηγητής, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Η αυτοαξιολόγηση της σχολικής μονάδας αποτελεί μια μορφή εκπαιδευτικής αλλαγής, η οποία ενεργοποιεί μηχανισμούς εσωτερικής αποτίμησης των δυνατοτήτων και αδυναμιών του σχολείου με τη συμμετοχή όλων των μελών της σχολικής κοινότητας. Στο ελληνικό εκπαιδευτικό συγκείμενο, η θεσμοθέτηση της αυτοαξιολόγησης από το σχολικό έτος 2021–2022 εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλέγμα πολιτικών αξιολόγησης και έχει αποτελέσει αντικείμενο ερευνητικού ενδιαφέροντος.

Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί να παρουσιάσει τον τρόπο με τον οποίο η θεσμοθετημένη διαδικασία αυτοαξιολόγησης της σχολικής μονάδας, ως μορφή εκπαιδευτικής αλλαγής, διαχειρίζεται στο πεδίο μέσω των δυναμικών και αμφίδρομων αλληλεπιδράσεων μεταξύ εκπαιδευτικών και χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της σχολικής μονάδας. Αποτελεί μέρος ποιοτικής ερευνητικής προσέγγισης σε τέσσερα σχολεία της περιφέρειας Αττικής, η οποία πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ημιδομημένων συνεντεύξεων τον πρώτο χρόνο εφαρμογής των θεσμικών διαδικασιών. Αντικείμενο της ήταν η διερεύνηση αφενός του τρόπου που βίωσαν και διαχειρίστηκαν οι εκπαιδευτικοί την αξιολογική εκπαιδευτική αλλαγή και αφετέρου της ενδεχόμενης επίδρασης που είχαν οι διαδικασίες στην προοπτική επαγγελματικής τους ανάπτυξης. Τα σχολεία στα οποία υπηρετούσαν οι εκπαιδευτικοί διακρίνονταν σε εκείνα με πρότερη εμπειρία στη διαχείριση αξιολογικών εκπαιδευτικών αλλαγών και άμεση εμπλοκή στις θεσμικές διαδικασίες και σε σχολεία που δεν είχαν πρότερη εμπειρία και καθυστέρησαν την εφαρμογή των θεσμικών διαδικασιών.

Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι συγκεκριμένα οργανωτικά χαρακτηριστικά του σχολείου λειτούργησαν καθοριστικά ως προς τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί προσέγγισαν και διαχειρίστηκαν την εκπαιδευτική αλλαγή. Ωστόσο, οι επιλογές και οι μορφές εμπλοκής των εκπαιδευτικών δεν φάνηκε να επαναπροσδιόρισαν τον συνολικό προσανατολισμό της σχολικής μονάδας απέναντι στην αλλαγή. Η μελέτη συμβάλλει στη συζήτηση για τον ρόλο του σχολικού οργανωσιακού πλαισίου στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής αλλαγής και

αναδεικνύει την ανάγκη μελέτης της αμφίδρομης σχέσης μεταξύ εκπαιδευτικών και σχολικής οργανωτικής λειτουργίας.

Λέξεις - κλειδιά: Αυτοαξιολόγηση, εκπαιδευτική αλλαγή, διαχείριση, εκπαιδευτικοί, σχολείο

Συναισθηματικές προσεγγίσεις στην εκπαιδευτική αξιολόγηση: Φθόνος και βάναυση αισιοδοξία

Αθανάσιος Βέρδης
Αναπλ. Καθηγητής Εκπαιδευτικής Έρευνας και Αξιολόγησης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Ο όρος «πολιτικές του φθόνου» (envypolicies) έχει χρησιμοποιηθεί στο πεδίο της εκπαιδευτικής πολιτικής σε χώρες όπως η Μεγάλη Βρετανία, όπου συντηρητικές και προοδευτικές πολιτικές συγκρούονται, αλλά και στην χώρα μας, όπου παιδαγωγικές πολιτικές λογαριάζονται ως «ισότητα προς τα κάτω» (βλ. Νέα Δημοκρατία, 2015). Για την Protasi (2021) ο φθόνος διαχωρίζεται σε κατηγορίες ανάλογα με το αν η εστίαση γίνεται στο αγαθό ή στο πρόσωπο και ανάλογα με το αν η απόκτηση του αγαθού είναι εφικτή ή όχι. Όταν το αγαθό μοιάζει ανεπίτευκτο, ο φθόνος μπορεί να οδηγήσει είτε σε μελαγχολική παραίτηση, σαν την μουσική θέση της ελληνικής hip-hop σκηνής (βλ. ΛΕΞ, 2024), είτε σε κακόβουλη διάθεση που επιδιώκει να χαλάσει ένα μαθησιακό αγαθό, σαν τις τρέχουσες προεδρικές οικονομικές και διοικητικές επιθέσεις σε αμερικάνικα πανεπιστήμια (βλ. Menino, 2025). Όταν η απόκτηση του αγαθού θεωρείται εφικτή, ο φθόνος μπορεί να πάρει δημιουργική μορφή ως «ζήλος» ή σε άλλες περιπτώσεις να πάρει επιθετική μορφή, οδηγώντας σε προσπάθεια στέρησης του αγαθού από τον άλλο (κλοπή).

Η εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα εξηγείται, κατά την άποψή μας, επίσης με βάση διάφορες πολιτικές θεωρίες του φθόνου και στο πλαίσιο αυτό θα χρησιμοποιήσουμε την έννοια αυτή, μαζί με την πολιτική έννοια της «σκληρής αισιοδοξίας» (cruel optimism) της Berlant (2011), για να ερμηνεύσουμε πολιτικές όπως ο διαχωρισμός δημόσιων σχολείων «αριστείας», η διοικητική επιβολή συγκεκριμένης μορφής λογοδοσίας, η «αξιολόγηση» μέσω μιας σαρανταπεντάλεπτης διδακτικής επιτέλεσης, η διαγραφή φοιτητών και φοιτητριών που χαρακτηρίζονται ως «λιμνάζοντες», η ελάχιστη βάση εισαγωγής στα πανεπιστήμια, η κατά παγκόσμια πρωτοτυπία θεσμοθέτηση ειδικής «πανεπιστημιακής» αστυνομίας, καθώς και το γενικότερο πλαίσιο απαξίωσης των εκπαιδευτικών κάθε βαθμίδας.

Λέξεις-κλειδιά: Φθόνος, εκπαιδευτική πολιτική, εκπαιδευτική αξιολόγηση

Απόψεις φοιτητών και φοιτητριών-μελλοντικών νηπιαγωγών για την αξιολόγηση της διδασκαλίας, του μαθητή και των εκπαιδευτικών στην προσχολική εκπαίδευση

Ιωάννης Γρηγοράκης
Επίκ. Καθηγητής ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η αξιολόγηση στο νηπιαγωγείο θεωρείται πλέον ως μία προοδευτική και δυναμική διαδικασία με πολλές συνιστώσες, η οποία έχει βελτιωτικό και ανατροφοδοτικό χαρακτήρα και περιλαμβάνει την ενεργητική συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Με βάση μάλιστα το ήδη θεσμοθετημένο πλαίσιο θεωρείται δομικό στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Υπό αυτό το πρίσμα η διερεύνηση των απόψεων των φοιτητών/τριών-μελλοντικών νηπιαγωγών για την αξιολόγηση συνιστωσών της εκπαιδευτικής διαδικασίας στο νηπιαγωγείο θα μπορούσε να παρέχει πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων σπουδών στο συγκεκριμένο πεδίο στη βάση των σύγχρονων παιδαγωγικών προσεγγίσεων.

Η παρούσα μελέτη έχει ως σκοπό να διερευνήσει τις απόψεις φοιτητών/τριών σχετικά με την αξιολόγηση στο νηπιαγωγείο γενικότερα, καθώς και τις απόψεις τους ως προς την αξιολόγηση της διδασκαλίας, του μαθητή και του/της εκπαιδευτικού ειδικότερα. Το δείγμα της έρευνας συγκροτήθηκε από 126 τεταρτοετείς φοιτητές/τριες του ΠΤΠΕ του Πανεπιστημίου Κρήτης. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις κλειστού τύπου σε μορφή κλίμακας Likert πέντε σημείων, όπου οι φοιτητές/τριες καλούνταν να δηλώσουν τον βαθμό συμφωνίας τους σε συγκεκριμένες απόψεις. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι φοιτητές/τριες αναγνωρίζουν σε πολύ υψηλό βαθμό την αναγκαιότητα και την ωφελιμότητα της αξιολόγησης στο νηπιαγωγείο. Η συμμετοχή των μαθητών και η επίτευξη των διδακτικών στόχων είναι τα στοιχεία για τα οποία συμφωνούν περισσότερο οι φοιτητές/τριες ότι θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την αξιολόγηση της διδασκαλίας, ενώ η σύγκριση με τα άλλα παιδιά είναι το στοιχείο για το οποίο συμφωνούν λιγότερο ότι θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για την αξιολόγηση του μαθητή. Επίσης, οι παιδαγωγικές προσεγγίσεις μαθητοκεντρικού χαρακτήρα που υιοθετούνται στην τάξη συνιστούν τα στοιχεία εκείνα για τα οποία συμφωνούν περισσότερο ότι θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών.

Η συζήτηση των ευρημάτων της μελέτης, η οποία ουσιαστικά συνιστά μία μελέτη περίπτωσης, συνδέει τα συγκεκριμένα ευρήματα με την υπάρχουσα θεωρία και έρευνα.

Λέξεις-κλειδιά: Απόψεις φοιτητών/τριών, νηπιαγωγείο, αξιολόγηση, διδασκαλία, μαθητής, εκπαιδευτικός

Αξιολόγηση, Επαγγελματική Ταυτότητα και Κοινωνική Δικαιοσύνη στην Εκπαίδευση

Τάνια Κολυμπάρη
Διδάκτωρ Παιδαγωγικής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Συνεργαζόμενο Διδακτικό Προσωπικό, ΕΚΠΑ

Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και των σχολικών μονάδων αποτελεί έναν από τους πλέον πολυσυζητημένους θεσμούς της εκπαιδευτικήςπολιτικής, καθώς συνδέεται άμεσα με τη διαμόρφωση της επαγγελματικής ταυτότητας και με κρίσιμα ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης. Η σχετική βιβλιογραφία τεκμηριώνει ότι η αξιολόγηση δεν είναι ουδέτερη διαδικασία· επηρεάζει την αυτοαντίληψη των εκπαιδευτικών, τις θεσμικές προσδοκίες και τις σχέσεις εξουσίας στο σχολικό περιβάλλον.

Η προβληματική της εισήγησης εδράζεται στην αντίφαση μεταξύ της δυνατότητας της αξιολόγησης να λειτουργεί ως μηχανισμός ενδυνάμωσης και επαγγελματικής ανάπτυξης και της αναπαραγωγικής της λειτουργίας που εδραιώνει νισότητες και ιεραρχίες.

Σκοπός της εισήγησης είναι να φωτίσει πώς οι διαδικασίες αξιολόγησης υπερβαίνουν την τεχνική μέτρηση της αποδοτικότητας, επηρεάζοντας βαθύτερα τη διαμόρφωση της επαγγελματικής ταυτότητας, τη διδακτική πρακτική και τη σχέση των εκπαιδευτικών με την κοινωνία. Η ανάλυση υπογραμμίζει τη μετατόπιση από την παραδοσιακή εικόνα του εκπαιδευτικού ως «δημόσιου λειτουργού» προς μια νέα μορφή επαγγελματισμού, όπου η λογοδοσία, η τεκμηρίωση του έργου και η συνεχής ανάπτυξη καθίστανται κεντρικές απαιτήσεις, δημιουργώντας παράλληλα εντάσεις γύρω από την αυτονομία, το κύρος και την κοινωνική δικαιοσύν.

Η μελέτη αξιοποιεί δευτερογενή δεδομένα από εθνικές και διεθνείς εκθέσεις και τη σχετική βιβλιογραφία, για να τεκμηριώσει ότι η αξιολόγηση αποτελεί πεδίο συνάντησης εκπαιδευτικών πολιτικών, επαγγελματικών ταυτοτήτων και κοινωνικών αξιών. Συμπεραίνεται ότι η αξιολόγηση μπορεί είτε να λειτουργήσει ως μοχλός ενδυνάμωσης και προαγωγής κοινωνικής δικαιοσύνης είτε ως εργαλείο αναπαραγωγής ανισοτήτων, ανάλογα με τον σχεδιασμό και την εφαρμογή της. Η εισήγηση υπογραμμίζει την ανάγκη επανανοηματοδότησης της αξιολόγησης ως πολυδιάστατης, συμμετοχικής και κριτικής διαδικασίας, ικανής να συνδέσει την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών με τον κοινωνικό μετασχηματισμό και τη διασφάλιση δημοκρατικών και ισότιμων παιδαγωγικών πρακτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Αξιολόγηση στην εκπαίδευση, επαγγελματική ταυτότητα, κοινωνική δικαιοσύνη

Αξιολόγηση και αυτονομία σχολικής μονάδας: Προκλήσεις και προοπτικές

Τάνια Κολυμπάρη
Διδάκτωρ Παιδαγωγικής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Συνεργαζόμενο Διδακτικό Προσωπικό, ΕΚΠΑ
Παναγιώτα Ρούνη
Διδάκτωρ Παιδαγωγικού Τμήματος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Ιδιωτικής Εκπαίδευσης, ΥΠΑΙΘΑ

Η αξιολόγηση σχολικών μονάδων αποτελεί κρίσιμο εργαλείο για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, ενώ η αυτονομία των σχολείων, στο πλαίσιο των τάσεων που προωθούνται διεθνώς, αναγνωρίζεται ως παράγοντας που ενισχύει τη λήψη αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο και τη διαχείριση των εκπαιδευτικών πόρων.

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τη σχέση μεταξύ αξιολόγησης και αυτονομίας σχολικών μονάδων, εστιάζοντας στις δυνατότητες που προσφέρει η αξιολόγηση για την ενίσχυση της σχολικής αυτονομίας, αλλά και στις προκλήσεις που ανακύπτουν. Η μελέτη βασίζεται σε ανασκόπηση βιβλιογραφίας και διερεύνηση πολιτικών και πρακτικών αξιολόγησης σε διάφορα εκπαιδευτικά συστήματα. Ειδικότερα, αναλύεται πώς οι διαδικασίες εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης επηρεάζουν την ικανότητα των σχολείων να λαμβάνουν αποφάσεις που αφορούν το πρόγραμμα σπουδών, την κατανομή ανθρώπινων και υλικών πόρων, καθώς και την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, προωθώντας ένα σχολείο ανοικτό, δημιουργικό και συμμετοχικό. Παράλληλα, στο πλαίσιο των νέων μετα-γραφειοκρατικών μοντέλων οργάνωσης και διοίκησης, όπου η αξιολόγηση αναγνωρίζεται ως βασικό εργαλείο των οργανώσεων στο σύγχρονο ρευστό συγκείμενο λειτουργίας τους, εξετάζεται ο ρόλος της αξιολόγησης ως μηχανισμού λογοδοσίας και η επίδρασή της στην ενίσχυση ή τον περιορισμό της αυτονομίας των σχολικών μονάδων.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η αυτονομία είναι πιο αποτελεσματική όταν συνδυάζεται με υποστηρικτική και ανατροφοδοτική αξιολόγηση, η οποία δεν περιορίζεται σε λογιστικού τύπου ελέγχους, αλλά εστιάζει στη βελτίωση της διδασκαλίας και της μάθησης. Επιπλέον, η σαφής καθοδήγηση από πολιτικές και η επαρκής εκπαίδευση των σχολικών ηγετών θεωρούνται καθοριστικές για την αξιοποίηση της αξιολόγησης προς όφελος της αυτονομίας. Εξάλλου, η εν δυνάμει αποδοτικότητα των σχολικών μονάδων εξαρτάται από τη φύση και την ποιότητα της εσωτερικής ηγεσίας και διοίκησης αυτών.

Συμπερασματικά, η αξιολόγηση και η αυτονομία σχολικών μονάδων μπορούν να λειτουργήσουν συμπληρωματικά, με στόχο τη βελτίωση της σχολικής πρακτικής και της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης, εφόσον οι διαδικασίες σχεδιαστούν με στρατηγική προοπτική και υποστηρικτική προσέγγιση. Το άρθρο παρέχει χρήσιμα συμπεράσματα για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, τους σχολικούς ηγέτες και τους εκπαιδευτικούς σχετικά με την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των σχολείων μέσω της αξιολόγησης και της αυτονομίας.

Λέξεις-κλειδιά: Αξιολόγηση σχολικών μονάδων, σχολική αυτονομία, λογοδοσία, σχολική ηγεσία, ποιότητα εκπαίδευσης

Δυναμική νοοτροπία ανάπτυξης και αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου: αντιλήψεις και στάσεις των εκπαιδευτικών για την αξιολόγηση ως εργαλείο επαγγελματικής εξέλιξης

Σοφία Λαζαροπούλου
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια ΕΚΠΑ

Η παρούσα έρευνα, εξετάζει τη σχέση μεταξύ δυναμικής νοοτροπίας ανάπτυξης, αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου και επαγγελματικής εξέλιξης. Στόχος της είναι να διερευνηθεί πώς η υιοθέτηση μιας νοοτροπίας ανάπτυξης επηρεάζει την αποδοχή και την αποτελεσματικότητα της αξιολόγησης, καθώς και η συμβολή της στην ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών.

Η εργασία στηρίχθηκε στην υιοθέτηση μιας ποσοτικής μεθοδολογικής προσέγγισης, με στόχο τη διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στις αντιλήψεις των μονίμων εκπαιδευτικών και στη δυναμική νοοτροπία ανάπτυξης, όπως αυτή αποτυπώνεται μέσα από τις στάσεις τους απέναντι στην αξιολόγηση. Η συλλογή δεδομένων, έγινε μέσα από ένα δομημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο διανεμήθηκε ηλεκτρονικά για την συγκέντρωση 120 απαντήσεων από μόνιμους εκπαιδευτικούς διαφορετικής βαθμίδας και ειδικότητας.

Τα αποτελέσματα, ανέδειξαν τον καθοριστικό ρόλο της νοοτροπίας ανάπτυξης στη διαμόρφωση στάσεων απέναντι στην αξιολόγηση. Οι εκπαιδευτικοί με δυναμική νοοτροπία ανάπτυξης, εμφάνισαν θετικότερη αποδοχή της αξιολόγησης, την οποία μάλιστα την αντιλαμβάνονται ως μια ευκαιρία επαγγελματικής ανάπτυξης και ανατροφοδότησης. Η ισχυρή θετική συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών, επιβεβαιώνει ότι ο τρόπος σκέψης των εκπαιδευτικών, επηρεάζει καθοριστικά τον τρόπο που προσλαμβάνουν την αξιολόγηση.

Παράλληλα, καταγράφηκε αρνητική συσχέτιση μεταξύ δυναμικής νοοτροπίας και αισθημάτων άγχους ή φόβου αξιολόγησης. Οι εκπαιδευτικοί με δυναμική νοοτροπία, βίωναν μικρότερη ανασφάλεια, γεγονός που την αναδεικνύει ως ένα παράγοντα ανθεκτικότητας σε απαιτητικά περιβάλλοντα. Αντίθετα, σε περιπτώσεις όπου κυριαρχούσε η στατική νοοτροπία, η αξιολόγηση εκλαμβανόταν περισσότερο ως μηχανισμός ελέγχου, με συνέπεια την αυξημένη αντίσταση και την περιορισμένη αποδοχή της ανατροφοδότησης. Επιπλέον, η προηγούμενη εμπειρία συμμετοχής σε διαδικασίες αξιολόγησης, φάνηκε να ενισχύει αρνητικές στάσεις, ιδιαίτερα όταν αυτές οι διαδικασίες χαρακτηρίζονταν από έλλειψη ανατροφοδότησης ή ελεγκτικό προσανατολισμό.

Συνολικά, τα ευρήματα καταδεικνύουν πως η καλλιέργεια δυναμικής νοοτροπίας, μπορεί να αποτελέσει καταλύτη για την αποδοχή της αξιολόγησης και τη μείωση του άγχους, προάγοντας μια κουλτούρα επαγγελματικής ανάπτυξης. Παράλληλα, τονίζεται η ανάγκη ανάπτυξης εκπαιδευτικών πολιτικών που θα ενισχύουν την ποιοτική εφαρμογή της αξιολόγησης, ώστε να λειτουργεί ως εργαλείο βελτίωσης και καινοτομίας.

Λέξεις-κλειδιά: Δυναμική νοοτροπία ανάπτυξης, αξιολόγηση εκπαιδευτικού έργου, επαγγελματική εξέλιξη, σχολική κουλτούρα, ανατροφοδότηση.

Τεχνητή Νοημοσύνη και ανατροφοδότηση στην αξιολόγηση εκπαιδευτικών: Απόψεις στελεχών εκπαίδευσης για τη διαφάνεια, την ασφάλεια δεδομένων και τον ρόλο της ανθρώπινης κρίσης

Μαγδαληνή-Διονυσία Μούρτου
Εκπαιδευτικός ΠΕ06, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, ΕΚΠΑ

Η Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ) καταλαμβάνει ολοένα και πιο κεντρική θέση στον εκπαιδευτικό διάλογο, ωστόσο η αξιοποίησή της στην αξιολόγηση των εκπαιδευτικών παραμένει περιορισμένα διερευνημένη, ιδιαίτερα στο ελληνικό συγκείμενο.

Η παρούσα μελέτη επιδιώκει να καλύψει αυτό το κενό, εξετάζοντας τις συνθήκες υπό τις οποίες η ΤΝ μπορεί να λειτουργήσει ως υποστηρικτικός μηχανισμός στην αξιολόγηση, χωρίς να υπονομεύει τις παιδαγωγικές και επαγγελματικές διαστάσεις της ανατροφοδότησης. Η έρευνα εστιάζει στις οπτικές στελεχών εκπαίδευσης γύρω από κρίσιμες παραμέτρους όπως η διαφάνεια, η ασφάλεια δεδομένων και ο ρόλος της ανθρώπινης κρίσης. Η μεθοδολογία βασίζεται σε ποιοτική προσέγγιση με ημιδομημένες συνεντεύξεις στελεχών (διευθυντών, συμβούλων, εποπτών). Οι ερωτήσεις σχεδιάστηκαν ώστε να αναδείξουν τα αντιλαμβανόμενα οφέλη και τις προκλήσεις της ΤΝ στην παροχή ανατροφοδότησης, με έμφαση σε ηθικές, παιδαγωγικές και συστημικές διαστάσεις. Το θεωρητικό πλαίσιο οργανώνεται γύρω από δύο άξονες – ΤΝ και ανατροφοδότηση – οι οποίοι προσεγγίζονται σε τρία επίπεδα: τεχνολογικό, παιδαγωγικό και ερμηνευτικό. Το τρισδιάστατο αυτό πρίσμα προσφέρει εργαλείο ερμηνείας των δεδομένων, επιτρέποντας ολιστική κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η ΤΝ μπορεί να μετασχηματίσει τις αξιολογικές πρακτικές και να συμβάλει στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών.

Τα ευρήματα καταδεικνύουν τρεις βασικές τάσεις που επικρατούν ανάμεσα στα στελέχη εκπαίδευσης. Σε τεχνολογικό επίπεδο, αναδεικνύεται η ανάγκη θεσμικού πλαισίου που θα εγγυάται υπευθυνότητα, αξιοπιστία και προστασία δεδομένων. Σε παιδαγωγικό επίπεδο, η ΤΝ μπορεί να λειτουργήσει επικουρικά στην ανατροφοδότηση, υποστηρίζοντας την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, χωρίς ωστόσο να υποκαθιστά την ουσιαστική και δυναμική διάδραση που συνιστά τον πυρήνα της ανατροφοδότησης. Σε ερμηνευτικό επίπεδο, η ανθρώπινη κρίση αναδεικνύεται ως αδιαπραγμάτευτος ρυθμιστής στη διαμεσολάβηση μεταξύ αλγορίθμων και παιδαγωγικής πράξης. Η ανθρωποκεντρική οπτική επιβεβαιώνεται ως κυρίαρχη, τοποθετώντας την ΤΝ ως εργαλείο υποστήριξης και όχι ως αυτόνομο αποφασιστικό παράγοντα.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, ανατροφοδότηση, αξιολόγηση, διαφάνεια, ασφάλεια δεδομένων, ανθρώπινη κρίση, επαγγελματική ανάπτυξη

Κριτική Ανάλυση του σύγχρονου συνδικαλιστικού λόγου για την αξιολόγηση: Μια ιστορικο-συγκριτική μελέτη των νόμων 2525/1997 και 4823/2021

Παρασκευάς Μεϊμέτης
Υποψ. Διδάκτορας, Πανεπιστήμιο Πατρών
Ιωάννης Καμαριανός
Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Σκοπός της παρούσας μελέτης αποτελεί η διερεύνηση της εκπαιδευτικής πολιτικής σχετικά με την αξιολόγηση, μέσα από την κριτική ανάλυση του συνδικαλιστικού λόγου της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας (Δ.Ο.Ε.) για τον Νόμο 4823/2021.

Ως προς το θεωρητικό της πλαίσιο, η μελέτη θεμελιώνεται στην πρόταση ότι οι μνημονιακές πολιτικές προκάλεσαν ρήξη στην ελληνική εκπαιδευτική πολιτική. Η παραπάνω αφετηριακή θέση της μελέτης θεμελιώνεται θεωρητικά μέσα από τα πρίσματα της «κοινωνίας της διακινδύνευσης» (risksociety) και της «ρευστότητας» (Liquidity), υπό τα οποία αναγνωρίζουμε στο κοινωνικο-πολιτικό συγκείμενο του συνεχούς της κρίσης (permacrisis) καθοριστικούς παράγοντες διαμόρφωσης της σύγχρονης ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής. Μεθοδολογικά εφαρμόστηκε η ποιοτική ιστορικο-συγκριτική προσέγγιση. Αρχικά, πραγματοποιήθηκε ανάλυση περιεχομένου, συγκρίνοντας τον Ν. 2525/1997 (εισαγωγή αξιολόγησης μονάδας) με τον μεταμνημονιακό Ν. 4823/2021. Στη συνέχεια, αναλύθηκαν δεδομένα από ημι-δομημένες συνεντεύξεις με ηγετικά στελέχη της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας για να αναδειχθεί ο συνδικαλιστικός λόγος.

Συμπερασματικά, τα ευρήματα υποδεικνύουν την έντονη αντίθεση των εκπαιδευτικών ομοσπονδιών με τη θεσμική ρύθμιση. Ο συνδικαλιστικός λόγος απεικονίζει την αξιολόγηση ως ένα τιμωρητικό μηχανισμό, ο οποίος υποβαθμίζει τον παιδαγωγικό ρόλο μέσω της υπερβολικής γραφειοκρατίας και του διοικητικού φόρτου. Τέλος, η μελέτη συνεισφέρει στη διεπιστημονική κατανόηση των προκλήσεων στην εφαρμογή της αξιολόγησης στο μεταμνημονιακό εκπαιδευτικό τοπίο.

Λέξεις-κλειδιά: Κριτική ανάλυση λόγου, αυνδικαλισμός, αξιολόγηση εκπαιδευτικών, γραφειοκρατία, αποδοτικότητα

Τεχνητή Νοημοσύνη, εκπαιδευτική αξιολόγηση και διακυβέρνηση: οι απόψεις εποπτών ποιότητας

Παπαθεοδώρου Λουκία
Εκπαιδευτικός ΠΕ06, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, ΕΚΠΑ

Η Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ) αποτελεί σήμερα έναν από τους κεντρικούς άξονες των ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων, με σημαντικές επιπτώσεις και στον χώρο της εκπαίδευσης, ιδίως ως προς την αξιολόγηση και τη διαμόρφωση πολιτικών στην εκπαίδευση. Αν και η αξιοποίηση εργαλείων ΤΝ σε εκπαιδευτικά συμφραζόμενα έχει

μελετηθεί σε κάποιο βαθμό, η συστηματική διερεύνηση της επίδρασής τους στην αξιολόγηση και στη διακυβέρνηση της εκπαίδευσης παραμένει περιορισμένη. Η ενσωμάτωση της ΤΝ στους τομείς αυτούς δημιουργεί νέες δυνατότητες στη διαχείριση δεδομένων, αλλά παράλληλα εγείρει ζητήματα που απαιτούν προσεκτική αντιμετώπιση, προκειμένου να διασφαλιστεί η ποιότητα και η ισοτιμία στην εκπαίδευση.

Η παρούσα έρευνα επιδιώκει να καλύψει το παραπάνω ερευνητικό κενό, διερευνώντας τις αντιλήψεις των εποπτών ποιότητας της εκπαίδευσης στην Ελλάδα αναφορικά με την επίδραση της ΤΝ στην αξιολόγηση και στη διακυβέρνηση. Η μελέτη των απόψεών τους έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς πρόκειται για στελέχη με καθοριστικό ρόλο στην εποπτεία και αξιολόγηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τα οποία δύνανται να συμβάλουν ουσιαστικά στη διαμόρφωση τεκμηριωμένων συμπερασμάτων. Η έρευνα υιοθέτησε ποιοτική μεθοδολογία, με συλλογή δεδομένων μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων σε δείγμα εποπτών από διάφορες περιφέρειες της χώρας. Τηρήθηκαν οι αρχές της εθελοντικής συμμετοχής και της ενημερωμένης συναίνεσης, ενώ διασφαλίστηκαν η εμπιστευτικότητα και η ανωνυμία, ενισχύοντας την εγκυρότητα και τη διαφάνεια της διαδικασίας.

Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι οι επόπτες θεωρούν την ενσωμάτωση εργαλείων ΤΝ θετική για τις διαδικασίες εκπαιδευτικής αξιολόγησης, χωρίς να υποβαθμίζεται ο συμβουλευτικός τους ρόλος, ούτε να περιορίζεται η ανθρώπινη διάσταση της εποπτείας, ενώ εκτιμούν ότι μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στη χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής. Εκφράζουν, ωστόσο, ανησυχία για την προστασία προσωπικών δεδομένων σε περιβάλλοντα που αξιοποιείται η ΤΝ. Παράλληλα, υπογραμμίζουν την ανάγκη διαμόρφωσης σαφούς θεσμικού πλαισίου για την αξιοποίηση της ΤΝ, ώστε να αντιμετωπιστούν έγκαιρα τα ηθικά ζητήματα και οι κίνδυνοι που απορρέουν από την άκριτη εφαρμογή της.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, εκπαιδευτική αξιολόγηση, διακυβέρνηση, επόπτες ποιότητας

Αξιολόγηση του έργου των εκπαιδευτικών: Απόψεις διευθυντών και διευθυντριών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Ηρακλείου για τον ρόλο τους ως αξιολογητές και αξιολογήτριες νεοδιόριστων εκπαιδευτικών στο πλαίσιο του νόμου 4823/2021

Αθηνά Ρόμπη
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Άννα-Καρολίνα Ρετάλη
Επίκ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας εκκινεί τόσο από την διεθνή όσο και από την ελληνική βιβλιογραφία που αναφέρεται στην αξιολόγηση των εκπαιδευτικών ως μέσο βελτίωσης της ποιότητας εκπαιδευτικού έργου και προαγωγής της επαγγελματικής ανάπτυξης, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο θεσμικό πλαίσιο που εισήγαγε ο Ν. 4823/2021, που καθόρισε νέες διαδικασίες αξιολόγησης νεοδιόριστων

εκπαιδευτικών. Στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, ωστόσο, η συγκρότηση ενός μοντέλου αξιολόγησης που να θεωρείται αξιόπιστο και ευρέως αποδεκτό από την εκπαιδευτική κοινότητα βρίσκεται ακόμα υπό διερεύνηση.

Βασικός σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση απόψεων διευθυντών/τριών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Ηρακλείου Κρήτης για τη συμβολή τους ως αξιολογητές/τριες στη διαδικασία της ατομικής αξιολόγησης των εκπαιδευτικών, σύμφωνα με τον Νόμο 4823/2021.Η έρευνα υιοθέτησε ποιοτική προσέγγιση, με 10 ημιδομημένες συνεντεύξεις διευθυντών/τριών δημοτικών σχολείων του νομού Ηρακλείου, και τα δεδομένα αναλύθηκαν με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης. Τα ευρήματα δείχνουν ότι οι περισσότεροι διευθυντές/τριες που συμμετείχαν στην έρευνα αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα της αξιολόγησης, ωστόσο εκφράζουν ανησυχίες για την έλλειψη χρόνου, την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων από την Πολιτεία και την επάρκεια καθοδήγησης. Τονίζουν την ανάγκη επιμορφώσεων πριν και μετά τη διαδικασία, ενώ αναφέρουν άγχος και πίεση λόγω φόρτου εργασίας. Επισημαίνουν, επίσης, πιθανά προβλήματα στις σχέσεις με συναδέλφους και δυσκολίες διαχείρισης ρόλων. Παράλληλα, ενώ εμφανίζονται θετικοί σε μια αξιολόγηση εκ μέρους των εκπαιδευτικών, εκφράζουν επιφυλάξεις για την αντικειμενικότητα του τρόπου υλοποίησής της.

Συμπερασματικά, η μελέτη αναδεικνύει κρίσιμα ζητήματα εφαρμογής της αξιολόγησης στην πράξη και επισημαίνει την ανάγκη θεσμικής στήριξης, επιμόρφωσης και σαφούς καθοδήγησης, ώστε η διαδικασία να γίνει πιο λειτουργική και αποδεκτή από την εκπαιδευτική κοινότητα.

Λέξεις-κλειδιά: Αξιολόγηση εκπαιδευτικών, διευθυντές/τριες σχολικών μονάδων, Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Απόψεις εκπαιδευτικών για την αξιολόγηση των μαθητών

Κερασία Φαφίτη
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Αικατερίνη Μιχαλοπούλου
Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η εκπαίδευση αποτελεί μία σύνθετη διαδικασία, η οποία αποβλέπει στην παροχή γνώσεων και αξιών στους μαθητές βάσει των γενικών σκοπών της αγωγής. Για να επιτευχθούν οι σκοποί αυτοί επιλέγονται διάφοροι μέθοδοι διδασκαλίας και αξιολόγησης της σχολικής επίδοσης. Η αξιολόγηση αφορά στον καθορισμό του βαθμού της επιτυχίας των στόχων ενός προγράμματος και αναφέρεται στο είδος αλληλεπίδρασης, άμεσης ή έμμεσης κατά την οποία γίνεται μια συνειδητή προσπάθεια συλλογής και ερμηνείας πληροφοριών σχετικά με τη γνώση και τις δεξιότητες των μαθητών, των διδασκόντων και της αποτελεσματικότητας των υπολοίπων.

Η εισήγηση εξετάζει πώς οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι αποτελούν τους βασικούς πρωτεργάτες της όλης διαδικασίας, αντιλαμβάνονται την έννοια της αξιολόγησης και

ποια είναι η συμπεριφορά τους απέναντι σ' αυτή. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με 20 ημιδομημένες συνεντεύξεις εκπαιδευτικών με τους ακόλουθους θεματικούς άξονες:
Α) Ο ρόλος της αξιολόγησης στην εκπαίδευση
Β) Σύνδεση αξιολόγησης – διδακτικής πράξης
Γ) Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών σχετικά με το θέμα της αξιολόγησης
Δ) Τα είδη της αξιολόγησης: τι γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί πάνω σ' αυτό το θέμα.

Η όλη διαδικασία είναι δυνατόν να επιφέρει θετικά αποτελέσματα για μια αντικειμενική, ωφέλιμη και αποδεκτή από όλους αξιολόγηση. Αναφορικά με τα αποτελέσματα εκείνο που θα μπορούσαμε να επισημάνουμε είναι ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί θεωρούν την αξιολόγηση βασικό τμήμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και ότι μέσω αυτής τίθενται στόχοι αναφορικά με τις δεξιότητες των μαθητών και την απόκτηση γνώσεων. Επίσης είναι υπέρ των εναλλακτικών τρόπων αξιολόγησης η οποία εφόσον πραγματοποιηθεί σωστά οδηγεί σε θετικά αποτελέσματα αναφορικά με την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης καθώς και άλλων σημαντικών δεξιοτήτων, χωρίς όμως να απορρίπτουν τον παραδοσιακό τρόπο αξιολόγησης. Το πρόβλημα που εντοπίζουν είναι η κατάρτισή τους και η απουσία επαρκούς επιμόρφωσης, ώστε να είναι έτοιμοι να ανταποκριθούν με τον καλύτερο τρόπο στο θέμα αυτό.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαίδευση, αξιολόγηση, εκπαιδευτικοί, μαθητές.

Αξιολόγηση στα γλωσσικά μαθήματα: διερεύνηση των συναισθημάτων των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Μαρία Χαμηλάκη
Φιλόλογος
Ελισάβετ Λαζαράκου
Επίκ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης
Καθηγητής Παιδαγωγικής και Λογοτεχνίας, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Νικόλαος Αλεξόπουλος
Επίκ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η εργασία εστιάζει στη διερεύνηση των συναισθημάτων που βιώνουν οι φιλόλογοι κατά την αξιολόγηση τεσσάρων μαθημάτων**:** της Ελληνικής Γλώσσας, της Λογοτεχνίας, των Αρχαίων Ελληνικών και της Ιστορίας. Τα συναισθήματα κατατάσσονται σε θετικά και αρνητικά, κατάστασης (state-based) και προσωπικότητας (trait-based), διακριτά και διαβαθμισμένα, καθώς και σε εκδηλωμένα, κρυφά ή προσποιητά. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συναισθηματική ρύθμιση και στο φαινόμενο του συναισθηματικού μόχθου (emotional labor)**.** Παράλληλα, εξετάζονται οι παράγοντες που προκαλούν συναισθήματα καθώς και τα συναισθήματα που συνδέονται με διαφορετικές μορφές αξιολόγησης: διαμορφωτική και αθροιστική, προφορική και γραπτή, καθώς και με εναλλακτικές τεχνικές

αξιολόγησης. Σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ αξιολόγησης και συναισθήματος από την οπτική των φιλολόγων εκπαιδευτικών. Διερευνώνται τα συναισθήματα που βιώνουν κατά τη διαδικασία της αξιολόγησης, καθώς και η ειδολογική τους διάκριση ανάλογα με τον τρόπο έκφρασής τους. Επιπλέον, εξετάζεται εάν τα συναισθήματα διαφοροποιούνται ως προς την ένταση και το είδος της αξιολόγησης.

Η έρευνα ακολούθησε την ποιοτική μεθοδολογία με ημιδομημένες συνεντεύξεις σε 16 φιλολόγους**,** χρησιμοποιώντας ερευνητικό εργαλείο που βασίστηκε στα ερωτηματολόγια των Derakhshan et al. (2023) και Frenzel et al. (2016)**.** Τα ευρήματα έδειξαν υπερίσχυση των αρνητικών συναισθημάτων (άγχος, απογοήτευση) τα οποία όμως συχνά αποκρύπτονται ή εξωραΐζονται**.** Η συναισθηματική εμπειρία των εκπαιδευτικών φαίνεται να επηρεάζεται περισσότερο από τον υποκειμενικό χαρακτήρα της αξιολόγησης του μαθήματος, παρά από τη φύση του διδακτικού αντικειμένου. Οι εξωτερικοί παράγοντες του σχολικού περιβάλλοντος αναδεικνύονται καθοριστικότεροι από τα ατομικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών, ενώ οι νεότεροι φιλόλογοι βιώνουν εντονότερα συναισθήματα σε σύγκριση με τους πιο έμπειρους που ενεργοποιούν μηχανισμούς αυτορρύθμισης. Οι αθροιστικές μορφές αξιολόγησης συνδέονται περισσότερο με αρνητικά συναισθήματα σε αντίθεση με τις εναλλακτικές τεχνικές που ευνοούν θετικά συναισθήματα, αλλά εφαρμόζονται σπανιότερα. Τέλος, ο αναστοχασμός φαίνεται ότι οδηγεί τους εκπαιδευτικούς σε αναπροσαρμογές στις διδακτικές και αξιολογικές πρακτικές**,** αλλά η παρεχόμενη ανατροφοδότηση παραμένει ανεπαρκής**.**

Λέξεις-κλειδιά: Συναισθήματα, αξιολόγηση, γλωσσικά μαθήματα, φιλόλογοι

Άξονας 8: Διδακτική Μεθοδολογία: Δ.Ε.Π.Π.Σ. Αναλυτικά Προγράμματα, Σχολικά εγχειρίδια Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Οι γραμματισμοί στα Αναλυτικά Προγράμματα της Νεοελληνικής Γλώσσας, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης (2003): Μια συγκριτική επισκόπηση

Δημήτριος Βοζίκης
Διδάκτωρ, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Στην παρούσα ανακοίνωση εστιάζουμε στα Αναλυτικά Προγράμματα (ΑΠ) της Νεοελληνικής Γλώσσας, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης που δημοσιεύθηκαν σε ΦΕΚ κατά το έτος 2003 και αποτελούσαν τα ισχύοντα ΑΠ κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Επιλέξαμε ως άξονα της ανάλυσής μας τους γραμματισμούς, κεντρικό πυλώνα του γλωσσικού μαθήματος, έχοντας ως βάση τους σχετικές θεωρητικές αναζητήσεις της Hasan.

Συγκεκριμένα, στην παρούσα ανακοίνωση διερευνώνται οι γραμματισμοί που αναδύονται στα υπό εξέταση ΑΠ και εξετάζεται αν υφίστανται κοινά στοιχεία ή/και διαφοροποιήσεις μεταξύ τους, όσον αφορά στην παραπάνω παράμετρο. Λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ΑΠ, αξιοποιούμε μεθοδολογικά εργαλεία που ανάγονται στους ποιοτικούς ερευνητικούς προσανατολισμούς. Ειδικότερα, ως μέθοδος επεξεργασίας υιοθετείται η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου. Ως αφετηρία για τη διαμόρφωση του συστήματος των κατηγοριών ανάλυσης, αξιοποιήθηκαν οι προβληματισμοί της Hasan και η επεξεργασία τους από την Katsarou. Το σύστημα των κατηγοριών ανάλυσης έλαβε, στη συνέχεια, την τελική του μορφή, με την προσθήκη επιπλέον κατηγοριών. Μετά από μια συγκριτική επισκόπηση των υπό μελέτη ΑΠ, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι το «Γενικό μέρος» των ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ προβάλλει ένα ευέλικτο πλαίσιο για τη διδακτική διαδικασία, που επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να προσαρμόσει τη διδασκαλία στις ανάγκες και στα ενδιαφέροντα των μαθητών του. Ωστόσο, αυτό το δυναμικό πλαίσιο, έρχεται σε αντίθεση με τα βασικά χαρακτηριστικά των ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ του Δημοτικού και του Γυμνασίου.

Συγκεκριμένα, στα ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ εντοπίζουμε επιδράσεις κυρίως από τον λειτουργικό και τον αναγνωριστικό γραμματισμό, ενώ η παρουσία οπτικών όπως οι πολυγραμματισμοί, ο κριτικός και ο ψηφιακός γραμματισμός είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Η συνθήκη αυτή που διαμορφώνεται, επιδρά αρνητικά στον χαρακτήρα του γλωσσικού μαθήματος, καθώς η διδακτική πράξη αφορά αποκλειστικά στη διδασκαλία γραμματικών και συντακτικών κανόνων και στην καλλιέργεια της δεξιότητας προσαρμογής του λόγου στις εκάστοτε επικοινωνιακές περιστάσεις. Παράλληλα, από την έρευνά μας αναδεικνύεται ότι τα ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ χαρακτηρίζονται από αρκετές ασυνέχειες, γεγονός που έχει αρνητικές συνέπειες στη διδακτική πράξη.

Λέξεις-κλειδιά: Αναλυτικό Πρόγραμμα, Νεοελληνική Γλώσσα, γραμματισμοί, ανάλυση περιεχομένου

Οι τρόποι διδασκαλίας των νέων Προγραμμάτων Σπουδών και των Οδηγών Εκπαιδευτικού του Δημοτικού Σχολείου

Γιώργος Γρόλλιος
Ομότιμος Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Η έρευνα αποσκοπεί στην κατανόηση και κριτική προσέγγιση των τρόπων διδασκαλίας οι οποίοι προβλέπονται στα νέα Προγράμματα Σπουδών και στους Οδηγούς Εκπαιδευτικού οκτώ (8) μαθημάτων του Δημοτικού Σχολείου (Γεωγραφία, Θρησκευτικά, Ιστορία, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Μαθηματικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Νεοελληνική Γλώσσα και Φυσικά).

Εντάσσεται στο θεωρητικό πλαίσιο της απελευθερωτικής και κριτικής παιδαγωγικής, θεμελιακή παραδοχή της οποίας είναι ότι όχι μόνο οι σκοποί και το περιεχόμενο, αλλά και οι τρόποι διδασκαλίας και αξιολόγησης της εκπαίδευσης έχουν πρωταρχικά πολιτικό χαρακτήρα. Για την κατανόηση και κριτική προσέγγιση των τρόπων διδασκαλίας που προαναφέρθηκαν χρησιμοποιείται η μέθοδος της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου.

Το κύριο συμπέρασμα της έρευνας είναι ότι οι παρουσιάσεις των τρόπων διδασκαλίας οι οποίοι προβλέπονται στα νέα Προγράμματα Σπουδών και στους Οδηγούς Εκπαιδευτικού των μαθημάτων του Δημοτικού Σχολείου και προέρχονται από την παιδαγωγική παράδοση της προοδευτικής εκπαίδευσης εμφανίζουν σημαντικές θεωρητικές ανεπάρκειες και αντιφάσεις.

Λέξεις-κλειδιά: Προγράμματα Σπουδών, Οδηγοί Εκπαιδευτικού, τρόποι διδασκαλίας

Σύγχρονες Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: Μια πρόταση, εστιασμένη στο μοντέλο της συμμετοχικής μάθησης

Πέτρος Χαραβιτσίδης
Επίκ. Καθηγητής, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
Γεώργιος Ευσταθίου
Πτυχιούχος ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ, Υποψ. Διδάκτωρ ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, εντάσσεται στο ευρύτερο γνωστικό πεδίο των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών. Με βάση το Ωρολόγιο Πρόγραμμα για τα Δημοτικά Σχολεία , το μάθημα διδάσκεται μια ώρα την εβδομάδα στην Ε΄ και μια ώρα στην Στ΄ Δημοτικού. Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη εκδοχή του Νέου ΑΠΣ (ΙΕΠ.2022), ζητούμενο του μαθήματος είναι η διαμόρφωση στάσεων,

δεξιοτήτων και γνώσεων από την πλευρά των μαθητών, τις οποίες θα χρησιμοποιήσουν ως αυριανοί πολίτες, συμμετέχοντες στην δημόσια και ιδιωτική ζωή, κατανοώντας βασικές έννοιες και δομές για το πολιτικό φαινόμενο αλλά και έχοντας την δυνατότητα να αναλύουν τις παγκόσμιες εξελίξεις. Ωστόσο, παρά τη διεθνή εκπαιδευτική τάση που έχει ξεκινήσει τα τελευταία χρόνια στον διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο να δημιουργούνται ερευνητικά εργαλεία παρακολούθησης της συμμετοχής των νεών στην κοινωνική και πολιτική και της ανάπτυξης γνώσεων και στάσεων σχετικά με την ιδιότητα του πολίτη (π.χ έρευνα ICCS της IEA) αλλά και μια προσπάθεια συγκριτικής καταγραφής και ανάλυσης του περιεχομένου και της μεθοδολογίας των σχετικών μαθημάτων με την Αγωγή του Πολίτη (π.χ European Commission/Eurydice 2012, 2017), στην Ελλάδα η έρευνα στον τομέα αυτό είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Υπάρχουν κάποιες ενδεικτικές μελέτες είτε σχετικές με την ιστορική διαδρομή του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στην Ελλάδα, ωστόσο οι προτάσεις σχετικά με την διδακτική προσέγγιση του μαθήματος και την διερεύνηση της αποτελεσματικότητας των μεθόδων διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται από τους εκπαιδευτικούς είναι εξαιρετικά περιορισμένες.

Στην εισήγηση μας προτείνουμε μια διδακτική προσέγγιση για το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, εστιασμένη στο μοντέλο της συμμετοχικής μάθησης. Το μοντέλο αυτό εδράζεται στις θεωρητικές προσεγγίσεις του P. Freire (1976), με στοιχεία από την παιδαγωγική Freinet και τις θεωρίες κοινοτήτων πρακτικής. Ωστόσο φαίνεται να έχει προταθεί και να υποστηριχθεί μέσα από υπερεθνικούς οργανισμούς αλλά και ένα πλήθος εμπειρικών μελετών. Μεθοδολογικά , θα παρουσιάσουμε τις θεωρητικές διαστάσεις της διδακτικής προσέγγισης και ακολούθως θα παρουσιαστούν κάποιες εμπειρικές μελέτες που παρουσιάζουν την επιτυχή εφαρμογή πτυχών του μοντέλου στο μάθημα της Αγωγής του Πολίτη σε σχολεία των ΗΠΑ και χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Λέξεις-κλειδιά: Μέθοδοι διδασκαλίας, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, εκπαιδευτική πολιτική, Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, εκπαιδευτική έρευνα

Αναθεώρηση σχολικού κεφαλαίου Ιστορίας με Βάση παιδαγωγικά και διδακτικά κριτήρια: Μια πρόταση συγγραφής σύγχρονου διδακτικού υλικού

Μαριλένα Ζίγγα
Διδάκτωρ Παιδαγωγικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Η έρευνα εδράζεται στη θεωρία του εποικοδομητισμού και στις αρχές της κριτικής παιδαγωγικής, με έμφαση στη διαθεματική και παιδαγωγικά ευαίσθητη προσέγγιση της γνώσης. Η εργασία αποσκοπεί στην αναθεώρηση ενός κεφαλαίου από το σχολικό εγχειρίδιο Ιστορίας Α’ Λυκείου που χρησιμοποιείται στα δημόσια σχολεία της Κύπρου. Βασιζόμενη στη σύγχρονη βιβλιογραφία για τα σχολικά εγχειρίδια και τη διδακτική της Ιστορίας, η παρούσα εργασία στηρίχθηκε στην ανάπτυξη ενός εργαλείου αξιολόγησης και συγγραφής σχολικών εγχειριδίων, το οποίο περιλαμβάνει

ποιοτικά κριτήρια σχεδιασμού περιεχομένου. Στόχος είναι η πρόταση συγγραφής σχολικών βιβλίων που να ενσωματώνουν παιδαγωγικά, διδακτικά και επιστημονικά κριτήρια ποιότητας.

Ακολουθήθηκε ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση, με ανάλυση περιεχομένου του υφιστάμενου κεφαλαίου, ανάπτυξη εργαλείου αξιολόγησης βάσει κριτηρίων και συγγραφή αναθεωρημένου κεφαλαίου σύμφωνα με τα ευρήματα. Η μεθοδολογία περιλάμβανε αρχικά την ανάλυση του υφιστάμενου κεφαλαίου με χρήση του εργαλείου αξιολόγησης, και στη συνέχεια, τη συγγραφή του ίδιου κεφαλαίου εκ νέου. Το αναθεωρημένο κεφάλαιο ενσωματώνει QR codes, βίντεο και πολυμεσικό υλικό, προτείνοντας μια πολυτροπική προσέγγιση της Ιστορίας. Επιπλέον, εμπλουτίζεται με βιωματικές δραστηριότητες, καλλιεργώντας ιστορική ενσυναίσθηση και κριτικό στοχασμό. Τέλος, περιλαμβάνονται εργαλεία αυτοαξιολόγησης για την ενίσχυση της μεταγνώσης.

Η αναθεώρηση του κεφαλαίου ανέδειξε σημαντικές ελλείψεις στο υφιστάμενο εγχειρίδιο. Το προτεινόμενο κεφάλαιο ενσωματώνει σύγχρονες προσεγγίσεις στη διδακτική της Ιστορίας, ευνοεί την κριτική σκέψη και ενισχύει τη μαθησιακή εμπλοκή των μαθητών. Η εργασία καταδεικνύει τη σημασία της αναθεώρησης των σχολικών εγχειριδίων βάσει παιδαγωγικών, διδακτικών και επιστημονικών κριτηρίων, και συμβάλλει στον διάλογο για τη συγγραφή αφηγήσεων που προάγουν την ενεργό συμμετοχή και σκέψη των μαθητών.

Λέξεις-κλειδιά: σχολικά εγχειρίδια, Ιστορία, παιδαγωγικά κριτήρια, αναθεώρηση, ποιότητα διδασκαλίας

Ανάπτυξη της ενεργού πολιτειότητας: Διδακτικό σενάριο για την ανακύκλωση στο νηπιαγωγείο με τη χρήση της τέχνης

Σοφία Κοντονασάκη
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Θεόδωρος Ελευθεράκης
Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Το Πρόγραμμα Σπουδών αναφορικά με τις Δράσεις του Ενεργού Πολίτη στην Προσχολική Εκπαίδευση προωθεί μία σειρά βιωματικών δράσεων, των οποίων τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα επιτυγχάνονται και μέσω της ενίσχυσης της ενεργού πολιτειότητας. Διαμέσου της ουσιώδους συμμετοχής των μαθητών/τριών στη μαθησιακή διαδικασία, που θα μετασχηματιστεί σε μια ουσιώδη συμμετοχή πολιτών στο μέλλον, καλλιεργείται η αυτονομία και η αυτενέργειά τους με συνακόλουθη την ανάπτυξη των κοινωνικοπολιτικών τους δεξιοτήτων και την ενδυνάμωση της δημοκρατικής τους συνείδησης.

Το εν λόγω διδακτικό σενάριο εντάσσεται στο Δ΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Σώμα, Δημιουργία και Έκφραση του Νέου Προγράμματος Σπουδών για την Προσχολική Εκπαίδευση (ΙΕΠ, 2021) και αποβλέπει στην οικοδόμηση γνώσεων και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων και στάσεων ενεργού πολιτειότητας των μαθητών/τριων προσχολικής ηλικίας, αξιοποιώντας την εικαστική δημιουργία και τη θεατρική τέχνη.

Ειδικότερα βασικός σκοπός του διδακτικού σεναρίου είναι η ευαισθητοποίηση των μαθητών/τριων, των οικογενειών τους και της τοπικής κοινότητας στην καλλιέργεια τόσο ατομικής ευθύνης, όσο και στην ανάληψη συλλογικών δράσεων αναφορικά με την επαναχρησιμοποίηση και την ανακύκλωση των υλικών, εξασφαλίζοντας ένα βιώσιμο πλανήτη για το μέλλον των παιδιών, των πολιτών του αύριο. Ο τύπος διερεύνησης, που ακολουθείται κατά την υλοποίησή του, είναι η θεματική προσέγγιση, εφαρμόζονται οι αρχές της διερευνητικής, βιωματικής, συνεργατικής και παιγνιώδους μάθησης, καθώς και οι τεχνικές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, αποσκοπώντας στη δημιουργία ενός συνεκτικού και δημοκρατικού πλαισίου μάθησης, το οποίο θα συμπεριλαμβάνει, χωρίς αποκλεισμούς, όλους τους μαθητές/τριες.

Λέξεις-κλειδιά: Δράσεις Ενεργού Πολίτη, Προσχολική εκπαίδευση, φάσεις διδακτικού σχεδιασμού, διαφοροποιημένη διδασκαλία, συμπερίληψη

Νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών και διαμόρφωση του επαγγελματισμού των εκπαιδευτικών

Μαρία Λιακοπούλου
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Τις τελευταίες δεκαετίες σε πολλές χώρες εισάγονται κεντρικά στην εκπαίδευση νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η ανταπόκριση, σε οποιαδήποτε αλλαγή εισάγεται από πάνω προς τα κάτω, είναι μια διαδραστική πράξη που για τους εκπαιδευτικούς είναι προσωπική, συνεργατική και συνεχής. Οι εκπαιδευτικοί μέσα από τα προσωπικά τους φίλτρα, τις αλληλεπιδράσεις με άλλους παράγοντες του εκπαιδευτικού συστήματος, του σχολείου και της τάξης, τις αλληλεπιδράσεις με τους υπόλοιπους εταίρους της εκπαιδευτικής διαδικασίας (μαθητές, γονείς, συναδέλφους, φορείς διοίκησης), ερμηνεύουν και επανερμηνεύουν διαρκώς το προτεινόμενο Αναλυτικό Πρόγραμμα και αναλόγως ενεργούν. Και αυτή η «μετάφραση» δεν είναι δυνητική, πιθανή ή εθελοντική, αλλά αναπόφευκτη. Από την άλλη προβάλει ως αδήριτη ανάγκη η διασφάλιση συνοχής, η ύπαρξη μιας αναγνωρισμένης αποστολής, βασικών αρχών και αξιών.

Ένα εθνικό πρόγραμμα σπουδών παρέχει τις κατευθυντήριες γραμμές για το τι και πώς να διδαχθεί στα σχολεία όλης της χώρας, αλλά κυρίως διασφαλίζει εκείνες τις σταθερές αρχές που επιτρέπουν τη συζήτηση, τη διαπραγμάτευση και τη συνοχή. Παράλληλα, το Αναλυτικό Πρόγραμμα είναι ένα σημαντικό γεγονός εκπαιδευτικής πολιτικής, στο οποίο οι αντιλήψεις για την επαγγελματική «εξουσία» των εκπαιδευτικών επαναπροσδιορίζονται. Ως εκ τούτου και δεδομένου ότι στην Ελλάδα έχουν συγκροτηθεί νέα προγράμματα σπουδών, είναι σημαντικό να εξεταστούν οι τρόποι με τους οποίους τα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα σπουδών ανοίγουν τον χώρο για αναδιαμόρφωση των αντιλήψεων και των πρακτικών των εκπαιδευτικών και για ενίσχυση του επαγγελματισμού και της αυτονομίας τους. Σε αυτήν την εργασία, βασιζόμενοι σε μια ανάλυση των νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων και

εγγράφων πολιτικής και σε συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς και υιοθετώντας τη μεθοδολογία της θεσμικής εθνογραφίας (institutional ethnography) παρουσιάζονται δεδομένα γύρω από δύο θέματα: (1) τους τρόπους με τους οποίους τα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα σπουδών διαμορφώνουν το έργο των εκπαιδευτικών, (2) τους τρόπους με τους οποίους οι εν ενεργεία εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης «διαβάζουν», ερμηνεύουν και ανταποκρίνονται στα Νέα Αναλυτικά προγράμματα σπουδών.

Λέξεις-κλειδιά: Αναλυτικά προγράμματα σπουδών, επαγγελματισμός εκπαιδευτικών, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, θεσμική εθνογραφία

Παιδαγωγικές διαστάσεις της δημοκρατικής πολιτότητας: Ανάλυση των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων του Π.Σ. «Δράσεις Ενεργού Πολίτη» για το νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο

Ειρήνη Μαυροκεφαλίδου
Εκπαιδευτικός, Υποψ. Διδάκτωρ ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Αναστάσιος Σιάτρας
Επίκ. Καθηγητής, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Στόχος της εργασίας είναι η αποτύπωση των παιδαγωγικών, επιστημονικών και κοινωνικών διαστάσεων που ενσωματώνονται στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών «Δράσεις Ενεργού Πολίτη» για το νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο. Υποστηρίζεται ότι η δημοκρατική πολιτότητα συνιστά θεμελιώδη διάσταση της «Εκπαίδευσης για την Αειφορία», καθώς συμβάλλει στη διαμόρφωση κοινωνικά υπεύθυνων και ενεργών πολιτών. Το νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο αποτελούν κρίσιμα πεδία για την καλλιέργεια της συνεργασίας, του σεβασμού στη διαφορετικότητα και της υπευθυνότητας απέναντι στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον. Με αυτό τον τρόπο, η δημοκρατική πολιτότητα αποκτά παιδαγωγική διάσταση που συνδέει τη μάθηση με την πράξη.

Στην κατεύθυνση αυτή, η έρευνα που παρουσιάζεται στην εργασία αναφέρεται στη ανάλυση περιεχομένου των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων του νέου προγράμματος σπουδών «Δράσεις Ενεργού Πολίτη» για το νηπιαγωγείο και για δημοτικό σχολείο. Ειδικότερα, το περιεχόμενο μελετάται με βάση τέσσερις άξονες ανάλυσης που αφορούν στο εννοιολογικό περιεχόμενο, τη φύση περιεχομένου, τις επιστημονικές μεθόδους και τα κοινωνικο-επιστημονικά ζητήματα. Από την έρευνα προκύπτει ότι τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του Π.Σ. «Δράσεις Ενεργού Πολίτη» για το νηπιαγωγείο και το δημοτικό προωθούν μαθησιακές ταυτότητες που αναφέρονται κυρίως στους άξονες φύση περιεχομένου και κοινωνικο-επιστημονικά ζητήματα, γεγονός που αναδεικνύει τη στροφή προς μια βιωματική μάθηση και την ενασχόληση με κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα. Επίσης, έμφαση δίνεται και στις επιστημονικές μεθόδους προάγοντας τη διερευνητική μάθηση και τον επιστημονικό γραμματισμό ήδη από το νηπιαγωγείο. Αντίθετα, το εννοιολογικό περιεχόμενο για την ανάπτυξη αφηρημένων εννοιών φαίνεται να περιορίζεται.

Τέλος, από την ανάλυση προκύπτουν διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο βαθμίδων όπου στο νηπιαγωγείο κυριαρχούν οι βιωματικές παιδαγωγικές πρακτικές, ενώ στο δημοτικό σχολείο παρατηρείται σταδιακή μετάβαση σε αφηρημένο εννοιολογικό περιεχόμενο. Συμπερασματικά, υποστηρίζεται ότι το Π.Σ. «Δράσεις Ενεργού Πολίτη» συγκροτεί μια συνεκτική παιδαγωγική προσέγγιση που ισορροπεί ανάμεσα στη βιωματική και συστηματική μάθηση. Ωστόσο, ζητήματα όπως ενσωμάτωση της φωνής των παιδιών απαιτούν περαιτέρω ενίσχυση.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαίδευση για την Αειφορία, πολιτότητα, Προσχολική Εκπαίδευση, Πρωτοσχολική Εκπαίδευση, Πρόγραμμα Σπουδών

Τα Αρχαία Ελληνικά και η Ιστορία στο σχολείο με βάση τα σχόλια και τα άρθρα της *Νέας Παιδείας* από το 1976 έως και το 2020

Παναγιώτης Μητρούλιας
Φιλόλογος, Συγγραφέας

Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζονται τα Αναλυτικά Προγράμματα και τα σχολικά βιβλία των Αρχαίων Ελληνικών και της Ιστορίας στη Γενική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με βάση τη σχολιογραφία και τη συναφή αρθρογραφία του εκπαιδευτικού περιοδικού *Νέα Παιδεία* από το 1976 έως και το 2020.

Το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας εκκινεί από τον εθνοκεντρισμό στην εκπαίδευση, τους τρόπους, με τους οποίους επιβάλλεται και τις πολιτικές ανάγκες στις οποίες ανταποκρίνεται, και ολοκληρώνεται με τη θέση των δύο μαθημάτων (Αρχαία Ελληνικά & Ιστορία) στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθεί ο αντίκτυπος των αλλαγών, που προωθήθηκαν την περίοδο 1976-2020 στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση σε ό,τι αφορά τα Αναλυτικά Προγράμματα και τα σχολικά εγχειρίδια των Αρχαίων Ελληνικών και της Ιστορίας στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική κοινότητα, στους συντάκτες του Περιοδικού. Το ερευνητικό πεδίο, σχόλια και άρθρα του περιοδικού *Νέα Παιδεία*, προσεγγίστηκε με τη μέθοδο της Ποιοτικής Ανάλυσης Περιεχομένου. Το υλικό ταξινομήθηκε στους άξονες, κοινούς και για τα δύο μαθήματα, των Αναλυτικών Προγραμμάτων και των σχολικών βιβλίων. Οι παραπάνω άξονες διακρίθηκαν σε κατηγορίες και υποκατηγορίες σε μια χρονικά ευθύγραμμη πορεία που καλύπτει όλη την υπό εξέταση περίοδο.

Τα συμπεράσματα έδειξαν ότι τα Αρχαία Ελληνικά και η Ιστορία ως μαθήματα της ελληνικής εκπαίδευσης συνιστούν ένα είδος «ιερού» που δεν επιτρέπει παρεμβάσεις οι οποίες μπορεί να αλλοιώσουν τον χαρακτήρα και τα χαρακτηριστικά τους. Αυτή η διαπίστωση καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τη φυσιογνωμία τους και τη θέση τους στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Έδειξαν επίσης ότι, αν και στα δύο μαθήματα δοκιμάστηκαν κατά καιρούς αξιόλογες προσεγγίσεις, κάποιες από τις οποίες πέρασαν στα Αναλυτικά Προγράμματα και τα σχολικά βιβλία, δεν εντάχθηκαν σε έναν ευρύτερο εκπαιδευτικό σχεδιασμό με συγκροτημένη φιλοσοφία και σύγχρονη, κατά εποχή, κατεύθυνση.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτικό περιοδικό *Νέα Παιδεία*, Αρχαία Ελληνικά, Ιστορία, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Αναλυτικά Προγράμματα, σχολικά βιβλία

Συγκριτική μελέτη των παιδαγωγικών «λόγων» στα προγράμματα σπουδών προσχολικής εκπαίδευσης Δανίας, Τουρκίας και Ελλάδας

Αλέξανδρος Μόκιας
Υποψ. Διδάκτωρ ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Αναστάσιος Σιάτρας
Επίκ. Καθηγητής ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Σκοπός της έρευνας είναι να αναδειχθούν οι προσεγγίσεις που προωθούν την κοινωνική δικαιοσύνη, αναγνωρίζοντας την αλληλεπίδραση παιδαγωγικών «λόγων» για την επίτευξη ισότιμα υψηλών εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων για όλα τα παιδιά. Λαμβάνοντας υπόψιν ευρήματα της έρευνας PISA 2022, η εργασία εξετάζει τους παιδαγωγικούς «λόγους» που αναπτύσσονται στα προγράμματα σπουδών προσχολικής εκπαίδευσης Δανίας, Τουρκίας και Ελλάδας, εστιάζοντας σε 5 θεματικούς άξονες (Εκπαιδευτική πολιτική, Περιεχόμενο, Μαθησιακές εμπειρίες και διδακτικές πρακτικές, Αξιολόγηση και Συνεργασία σχολείου και οικογένειας).

Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι στο πρόγραμμα σπουδών της Δανίας κυριαρχεί ένας παιδαγωγικός «λόγος» που στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των μικρών παιδιών. Συγκεκριμένα, η εκπαιδευτική πολιτική δίνει έμφαση στην ένταξη, ενισχύοντας τη δημιουργικότητα και κριτική σκέψη στο περιεχόμενο, ενώ οι διδακτικές πρακτικές βασίζονται στο παιχνίδι και τις βιωματικές εμπειρίες με τον φυσικό κόσμο. Πρόσθετα, η αξιολόγηση είναι διαμορφωτική με στόχο τη συνεχή πρόοδο και εξέλιξη των παιδιών.

Τέλος, η συνεργασία σχολείου και οικογένειας γίνεται αντιληπτή ως ισότιμη και υποστηρικτική. Αντίθετα, το πρόγραμμα σπουδών της Τουρκίας χαρακτηρίζεται από κρατική καθοδήγηση και εθνικο-ιδεολογικό πλαίσιο στην εκπαιδευτική πολιτική. Το περιεχόμενο και οι διδακτικές πρακτικές δίνουν έμφαση σε ικανότητες που οδηγούν περισσότερο σε γνωσιοκεντρικές προσεγγίσεις, ενώ η αξιολόγηση παρουσιάζεται ως γραφειοκρατική. Τέλος, η συνεργασία σχολείου και οικογένειας προβλέπεται θεσμικά, δίχως να παρουσιάζονται συγκεκριμένα χαρακτηριστικά για την επίτευξή της. Στο πρόγραμμα σπουδών της Ελλάδας, η εκπαιδευτική πολιτική αναδεικνύει ότι η προσαρμογή ταυτίζεται με τη μαθησιακή πορεία του παιδιού. Το περιεχόμενο, οι διδακτικές πρακτικές και η αξιολόγηση αναφέρονται στη διαμόρφωση εξειδικευμένων μαθησιακών ταυτοτήτων στο νηπιαγωγείο. Συμπερασματικά, υποστηρίζεται ότι είναι σημαντικό να διερευνηθούν οι παιδαγωγικοί «λόγοι» με στόχο την ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας για την καλλιέργεια βασικών γνώσεων και ικανοτήτων σε όλα τα παιδιά.

Λέξεις-κλειδιά: Ικανότητες 21ου αιώνα, Προσχολική Εκπαίδευση, παιδαγωγικοί «λόγοι», προγράμματα σπουδών

Συγκριτική μελέτη των Αναλυτικών Προγραμμάτων του μαθήματος της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο, με εστίαση στη αξιοποίηση του ελληνικού λαϊκού παραμυθιού

Βικτωρία Μπαλντούκα
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται μία συγκριτική μελέτη των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών του Γυμνασίου με εστίαση στο μάθημα της Λογοτεχνίας, όπως αυτά καταγράφονται ενδεικτικά στα ΦΕΚ από το 1997 έως το 2023.

Η μελέτη έχει ως σκοπό να διερευνηθεί αν το Ελληνικό Λαϊκό Παραμύθι χρησιμοποιείται ως λογοτεχνικό είδος, στα πλαίσια του μαθήματος της Λογοτεχνίας ή αν προτείνονται άλλες θεμελιώδεις έννοιες διαθεματικής προσέγγισης που συναρτώνται με το παραμύθι. Επιπλέον, γίνεται μία προσπάθεια να εντοπιστούν τα θεματικά πεδία, οι θεματικές ενότητες και οι άξονες γνωστικού περιεχομένου σε συνδυασμό με τους στόχους και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα της εκάστοτε θεματικής, η οποία περιλαμβάνει την ανάγνωση του παραμυθιού. Σε συνδυασμό με τα παραπάνω διερευνήθηκαν οι ενδεικτικές δραστηριότητες που προτείνονται μέσα στα αναλυτικά προγράμματα και αν αυτές συμπεριλαμβάνουν το ελληνικό λαϊκό παραμύθι.

Αναλυτικά, η μελέτη εστιάζει στις εξής παραμέτρους: εντοπισμός του ΦΕΚ στο οποίο έχει δημοσιευθεί Αναλυτικό Πρόγραμμα (Πρόγραμμα Σπουδών) και της ηλεκτρονικής μορφής του (ψηφιοποιημένο ή με σάρωση εικόνας) στο Εθνικό Τυπογραφείο, Τάξη Γυμνασίου στην οποία αναφέρεται, Θεματικά πεδία, Θεματικές ενότητες (Άξονες Γνωστικού περιεχομένου), Προσδοκόμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα (Μαθησιακοί Στόχοι: γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες), ενδεικτικές προτεινόμενες δραστηριότητες, συγκεκριμένη αναφορά και ανάλυση του Προγράμματος Σπουδών για το μάθημα της Λογοτεχνίας (ή άλλου γλωσσικού μαθήματος), σαφής αναφορά σε συγκεκριμένο ελληνικό λαϊκό παραμύθι (ή άλλο, σχετικό με το παραμύθι, κείμενο), παρουσίαση δομημένου Αναλυτικού Προγράμματος ανά θεματική ενότητα ή εβδομάδα διδασκαλίας ή απλή περιγραφή της διδακτέας ύλης και των μαθησιακών στόχων.

Λέξεις-κλειδιά: Αναλυτικά προγράμματα, λογοτεχνία, λαϊκό παραμύθι, Γυμνάσιο

Οι παιδαγωγικές καινοτομίες των νέων σχολικών εγχειριδίων της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο και Γενικό Λύκειο)

Δημήτριος Μυλωνάς
Διδάκτωρ Οικονομικών, Νομικός, Επόπτης Ποιότητας της Εκπαίδευσης, ΥΠΑΙΘΑ, Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδας
Ζαφειρώ Φραγκάκη
Νομικός, ΥΠΑΙΘΑ, ΑΠΘ

Η παρούσα εργασία εξετάζει τις παιδαγωγικές καινοτομίες που εισάγονται στα νέα σχολικά εγχειρίδια της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, τόσο στο Γυμνάσιο όσο και στο Γενικό Λύκειο. Η πρόσφατη αναμόρφωση των σχολικών εγχειριδίων φιλοδοξεί να ανταποκριθεί στις σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις, προάγοντας την κριτική σκέψη, την ενεργό συμμετοχή των μαθητών και τη σύνδεση της σχολικής γνώσης με την κοινωνική πραγματικότητα.

Το θεωρητικό πλαίσιο της μελέτης αντλεί από τις θεωρίες του εποικοδομισμού, της κριτικής παιδαγωγικής και της δημοκρατικής εκπαίδευσης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις αρχές της βιωματικής μάθησης, της συνεργατικής διδασκαλίας και της ανάπτυξης πολιτειότητας, όπως αυτές καταγράφονται στη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία.

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθεί ο βαθμός στον οποίο τα νέα εγχειρίδια ενσωματώνουν παιδαγωγικές καινοτομίες και προωθούν ένα μαθητοκεντρικό, συμμετοχικό και αξιακό μοντέλο διδασκαλίας. Ειδικότερα, επιχειρείται η αποτίμηση του πώς οι προτεινόμενες δραστηριότητες, οι μεθοδολογικές οδηγίες και το περιεχόμενο ανταποκρίνονται στις ανάγκες των μαθητών και στις προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας. Μέσω βιβλιομετρικής ανάλυσης χαρτογραφείται η επιστημονική παραγωγής που εξετάζει τις παιδαγωγικές καινοτομίες των νέων εγχειριδίων, η ανάδειξη θεματικών τάσεων, μεθοδολογικών προσεγγίσεων και ερευνητικών κενών, καθώς και η αποτίμηση της συμβολής τους στη διδακτική πράξη.

Η μεθοδολογία βασίστηκε στην ποιοτική ανάλυση περιεχομένου των νέων σχολικών εγχειριδίων και των αντίστοιχων οδηγών εκπαιδευτικών. Η βιβλιογραφία συγκλίνει ότι τα νέα εγχειρίδια μετατοπίζουν το βάρος από τη μεταβίβαση γνώσεων στην ενεργό συμμετοχή και την κριτική επεξεργασία κοινωνικοπολιτικών ζητημάτων. Η εφαρμογή όμως εξαρτάται από: (α) χρόνο και στήριξη για σχεδιασμό μαθημάτων, (β) ψηφιακές υποδομές για πολυτροπικές δραστηριότητες, (γ) συστηματική επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε βιωματικές/διερευνητικές μεθόδους και στην αξιολόγηση δεξιοτήτων.

Τα ευρήματα της έρευνας αναδεικνύουν ότι τα νέα εγχειρίδια εισάγουν σημαντικές παιδαγωγικές καινοτομίες, όπως η αξιοποίηση βιωματικών και συνεργατικών δραστηριοτήτων, η χρήση πολυτροπικού υλικού και η ενίσχυση της κριτικής ανάλυσης κοινωνικών φαινομένων.

Λέξεις-κλειδιά: Παιδαγωγικές καινοτομίες, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, σχολικά εγχειρίδια, δευτεροβάθμια εκπαίδευση, βιωματική μάθηση, κριτική παιδαγωγική

Πολιτική Κοινωνικοποίηση στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: Ο ρόλος των σχολικών εγχειριδίων της «Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής» στη διαμόρφωση πολιτικής ταυτότητας

Χαρά Νικολάου
Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η πολιτική κοινωνικοποίηση των μαθητών αποτελεί βασικό παράγοντα για την ανάπτυξη πολιτικής ταυτότητας και ενεργής πολιτειότητας από την παιδική ηλικία. Στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα σχολικά εγχειρίδια λειτουργούν ως κύριοι φορείς μετάδοσης θεσμικών, ιδεολογικών και αξιακών προτύπων.

Η παρούσα μελέτη εστιάζει στο περιεχόμενο των σχολικών εγχειριδίων της «Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής» της Ε΄ και Στ΄ τάξης, αναζητώντας τις πολιτικές αξίες που ενσωματώνονται και τον τρόπο με τον οποίο συμβάλλουν στη συγκρότηση της πολιτικής ταυτότητας των μαθητών. Η μεθοδολογική προσέγγιση βασίζεται σε συνδυασμό ποσοτικής και ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, με στόχο την καταγραφή των συχνοτήτων εμφάνισης θεμελιωδών πολιτικών εννοιών και τη διερεύνηση του νοηματικού τους πλαισίου. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν σταδιακή μετάβαση από βασικές αξίες, όπως η δημοκρατία, η ισότητα και η υπευθυνότητα στην Ε΄ τάξη, προς πιο σύνθετες θεματικές στη Στ΄ τάξη, όπως η θεσμική λειτουργία, τα ιστορικά παραδείγματα και η πολιτική συμμετοχή.

Η ανάλυση επισημαίνει την ανάγκη για εμπλουτισμό των εγχειριδίων με περισσότερες βιωματικές, κριτικές και διαθεματικές προσεγγίσεις, καθώς και για συστηματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην εφαρμογή πολιτικής εκπαίδευσης με παιδαγωγικά εργαλεία που προάγουν τη δημοκρατική κουλτούρα και την ενεργό ιδιότητα του πολίτη. Η πολιτική κοινωνικοποίηση ήδη από την πρωτοβάθμια βαθμίδα δύναται να λειτουργήσει ως θεμέλιο για την ενίσχυση της δημοκρατικής συνείδησης στις μελλοντικές γενιές πολιτών.

Λέξεις-κλειδιά: Πολιτική κοινωνικοποίηση, πολιτική ταυτότητα, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, πολιτικές αξίες, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, αναλυτικά προγράμματα

Η μέθοδος της διερευνητικής δραματοποίησης στην εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη: Μια διδακτική προσέγγιση για το Δημοτικό Σχολείο

Αλεξία Παπακώστα
ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Μαρία Μπιμπούδη
Διδάκτωρ, Σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Β΄ Αθηνών
Μυρτώ Κολιοπούλου
Εκπαιδευτικός Κολλεγίου Αθηνών

Η ανακοίνωση εξετάζει τη συμβολή της διερευνητικής δραματοποίησης στην υλοποίηση των νέων Προγραμμάτων Σπουδών του Δημοτικού Σχολείου. Το θεωρητικό πλαίσιο αντλείται από τις αρχές της εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη, όπως αυτές αποτυπώνονται στο Πρόγραμμα Σπουδών «Περιβάλλον και Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη» (Α΄–ΣΤ΄ Δημοτικού) και συνδέεται με την καλλιέργεια του «ενεργού πολίτη» που χαρακτηρίζεται από οικολογική ευαισθησία, κοινωνική υπευθυνότητα και δημοκρατική συμμετοχή.

Σκοπός της έρευνας είναι να αναδείξει τη διερευνητική δραματοποίηση ως καινοτόμο διδακτική μέθοδο που ενισχύει τη βιωματική, διαθεματική και συνεργατική μάθηση, προάγοντας παράλληλα την ανάπτυξη κριτικού γραμματισμού και δεξιοτήτων ζωής. Η μεθοδολογική προσέγγιση στηρίχθηκε στην πραγματοποίηση έρευνας δράσης σε μαθητές και μαθήτριες της Δ΄ τάξης δημοτικού. Η συνδυαστική επιλογή της ερευνητικής μεθόδου της έρευνας-δράσης και της μεθόδου της διερευνητικής δραματοποίησης και των τεχνικών της, αποτέλεσε γόνιμο αναπτυξιακό πεδίο καθώς και οι δυο παραπάνω μέθοδοι αναπτύσσονται μέσω σχεδιασμού, δράσης, παρατήρησης και αναστοχασμού, διερευνούν τα κίνητρα της ανθρώπινης συμπεριφοράς και δημιουργούν με βάση τις αρχές του εποικοδομισμού στο πλαίσιο της διερευνητικής και επικοινωνιακής διδασκαλίας. Με αφετηρία τον μύθο του Ερυσίχθονα, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε μια διδακτική πρόταση ώστε να επιτευχθεί προσομοίωση διαδικασιών κοινωνικής και περιβαλλοντικής διαχείρισης απέναντι σε σύγχρονα περιβαλλοντικά ζητήματα όπως η αποψίλωση των δασών. Οι μαθητές/τριες μέσω παιγνιώδους αυτοσχέδιας και οργανωμένης σκηνικής δράσης προσέγγισαν διαφορετικούς ρόλους και διερεύνησαν πολλαπλές οπτικές, αναπτύσσοντας δεξιότητες ενσυναίσθησης, επιχειρηματολογίας και συλλογικής λήψης αποφάσεων.

Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι η διερευνητική δραματοποίηση με τον βιωματικό και εμψυχωτικό της χαρακτήρα, ενισχύει την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/τριών, προάγει την ολιστική κατανόηση σύνθετων περιβαλλοντικών ζητημάτων και συμβάλλει στη διαμόρφωση στάσεων που ευθυγραμμίζονται με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Παράλληλα, ενισχύει την αυτοπεποίθηση των μαθητών/τριών να αναλαμβάνουν δράση στο σχολείο και στην κοινότητα, καθιστώντας το σχολείο χώρο δημιουργικής και ουσιαστικής μάθησης. Η έρευνα καταλήγει στο ότι η διερευνητική δραματοποίηση αποτελεί μια θεατροπαιδαγωγική διαδικασία και διδακτική μέθοδο με σημαντική προστιθέμενη αξία για την προσέγγιση των αξιών και των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης καθώς και για την καλλιέργεια υπεύθυνων και ενεργών πολιτών.

Λέξεις-κλειδιά: Προγράμματα Σπουδών, διδακτική μεθοδολογία, περιβαλλοντική εκπαίδευση, αειφόρος ανάπτυξη, διερευνητική δραματοποίηση, ενεργός πολίτης

Η διαχρονική θέση των νεοελληνικών γλωσσικών ποικιλιών στο εκπαιδευτικό σύστημα Ελλάδας και Κύπρου: συγκριτική αποτίμηση βάσει των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών

Όλγα Τσόκα
Διδάκτωρ Γλωσσολογίας, Επιστημονική Συνεργάτιδα ΕΚΠΑ

Η συζήτηση αναφορικά με τη θέση των γλωσσικών ποικιλιών και ιδιαιτέρως τη θέση των «διαλεκτικών»/«ιδιωματικών» συστημάτων στη σχολική εκπαίδευση απασχολεί έντονα την επιστημονική κοινότητα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Στο πλαίσιο αυτό, εξετάζεται η διαχρονική θέση των νεοελληνικών γλωσσικών ποικιλιών στο εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας και της Κύπρου, όπως προκύπτει από τα Προγράμματα Σπουδών των γλωσσικών μαθημάτων από τη μεταπολίτευση μέχρι σήμερα και το περιεχόμενο των σχολικών εγχειριδιών. Επιπλέον, θίγονται ζητήματα που συνδέονται με τα οφέλη που προκύπτουν από την αξιοποίηση των (γεωγραφικών) γλωσσικών ποικιλιών στην εκπαίδευση βάσει της υπάρχουσας ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στην παιδαγωγική αξία της γλωσσικής ποικιλίας στην εκπαίδευση και ιδιαίτερα στη συμβολή της στην κατάκτηση του κριτικού (εγ)γραμματισμού και την περαιτέρω καλλιέργεια της μεταγλωσσικής ενημερότητας των μαθητών/-τριών.

Τέλος, καταγράφονται οι διαθέσιμες πολυτροπικές διαλεκτικές βάσεις δεδομένων αιχμής που θα μπορούσαν να γίνουν τα εργαλεία για την επίτευξη των στόχων του διδιαλεκτισμού στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Λέξεις-κλειδιά: (γεωγραφικές) Γλωσσικές ποικιλίες, Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, διαλεκτική εκπαίδευση, διαλεκτικές βάσεις δεδομένων

Άξονας 9: Παιδαγωγική Ψυχολογία και εκπαιδευτική πράξη: Μάθηση και Διδασκαλία, Παιδαγωγική Αλληλεπίδραση και Επικοινωνία, Δημιουργικότητα και σχολική αγωγή, Συνεργατική και Διαδραστική Μάθηση

Η κάθαρση ως παιδαγωγική διεργασία: Ψυχολογικές προεκτάσεις της αρχαίας τραγωδίας στη διαμόρφωση ηθικής και συναισθηματικής νοημοσύνης των μαθητών

Μαρία-Αγορή Γραββάνη
Υποψ. Διδάκτωρ Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ

Η Αρχαία Ελληνική Τραγωδία αποτελεί μία κορυφαία μορφή Δραματικής τέχνης. Απώτερος στόχος της Τραγωδίας, όπως ορίζεται από τον Αριστοτέλη στην *Ποιητική,* δεν αποτελεί απλώς η *κάθαρση* ως συναισθηματική εκτόνωση, αλλά και η απόκτηση ενσυναίσθησης, μέσα από την οποία το άτομο προσεγγίζει βαθύτερα υπαρξιακά και ηθικά ζητήματα. Στο πλαίσιο της σύγχρονης Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, η κάθαρση μπορεί να οριστεί ως μία διεργασία ανάπτυξης της συναισθηματικής νοημοσύνης και της ηθικής κρίσης. Μέσω της ταύτισης με τον τραγικό ήρωα, του στοχασμού πάνω στα ηθικά διλήμματα και της βιωματικής εμπλοκής με το τραγικό πάθος, ο μαθητής που διδάσκεται το γνωστικό αυτό αντικείμενο αποκτά πρόσβαση σε πολύτιμες μορφές εσωτερικής επεξεργασίας και αυτογνωσίας.

Η εισήγηση αυτή έχει ως στόχο να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο η τραγωδία μπορεί να αξιοποιηθεί στη σύγχρονη σχολική τάξη ως εργαλείο συναισθηματικής και ηθικής αγωγής, με βάση θεωρητικά πλαίσια παιδαγωγικής, όπως η θεωρία ηθικής ανάπτυξης του Kohlberg και Piaget, η θεωρία συναισθηματικής νοημοσύνης, καθώς και οι έννοιες της ενσυναίσθησης και της αισθητικής αγωγής. Η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί για την παρουσίαση της παρούσας εργασίας θα αποτελέσει μια διεπιστημονική, ποιοτική και ερμηνευτική προσέγγιση, που θα συνδυάζει τη θεωρητική ανάλυση και την παιδαγωγική εφαρμογή.

Λέξεις-κλειδιά: Κάθαρση, αρχαία ελληνική τραγωδία, ηθική, συναισθηματική νοημοσύνη

Συγκριτική διερεύνηση των αντιλήψεων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη μάθηση μέσω διερεύνησης στις φυσικές επιστήμες και την ιστορία

Αθηνά Κούτσιανου
Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Αναστάσιος Εμβαλωτής
Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η μάθηση μέσω διερεύνησης αποτελεί σημαντικό στόχο, αλλά και πρόκληση, για τους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στο πλαίσιο διαφορετικών μαθημάτων, όπως η εκπαίδευση στις φυσικές επιστήμες και η ιστορική εκπαίδευση. Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τη μάθηση μέσω διερεύνησης αποτελούν κρίσιμο εσωτερικό παράγοντα που διαμεσολαβεί στις αποφάσεις και τις πρακτικές τους σε σχέση με την εφαρμογή αυτής της στρατηγικής στην τάξη. Ωστόσο, οι υπάρχουσες έρευνες προέρχονται, κυρίως, από το πεδίο της εκπαίδευσης στις φυσικές επιστήμες, έχουν εστιάσει σε διαφορετικές θεωρητικές κατασκευές, και συνήθως, αφορούν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να σκιαγραφήσει και να συγκρίνει τους ποιοτικά διαφορετικούς τρόπους που δύο ανεξάρτητες ομάδες εν ενεργεία εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (n = 15 και n = 12) κατανοούν τη μάθηση μέσω διερεύνησης σχετικά με την εκπαίδευση στις φυσικές επιστήμες και την ιστορία. Στο πλαίσιο ενός ευρύτερου ερευνητικού σχεδιασμού μεικτών μεθόδων, πραγματοποιήθηκαν δύο ποιοτικές έρευνες, όπου οι εκπαιδευτικοί συμμετείχαν σε ατομικές ημι-δομημένες συνεντεύξεις και τα δεδομένα αναλύθηκαν επαγωγικά με τη μέθοδο της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου. Σύμφωνα με τα σχήματα κωδικοποίησης που αναπτύχθηκαν, οι συμμετέχοντες περιέγραψαν τη μάθηση μέσω διερεύνησης ως «χειρωνακτικές εμπειρίες», «νοητικές εμπειρίες» ή «έρευνα» αναφορικά με τις φυσικές επιστήμες, και ως «κατανόηση», «αξιολόγηση» ή «έρευνα» αναφορικά με την ιστορία. Οι έρευνες παρέχουν πλούσιες περιγραφές αναφορικά με τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τη μάθηση μέσω διερεύνησης σε δύο διαφορετικούς τομείς γνώσης, επιτρέποντας την καταγραφή σημαντικών διαφορών.

Η συγκριτική αποτίμηση των αποτελεσμάτων των δύο ερευνών, περαιτέρω, υποδεικνύει ότι λίγοι συμμετέχοντες κατάφεραν να περιγράψουν τη μάθηση μέσω διερεύνησης ως ολοκληρωμένη επιστημονική ή/και ιστορική έρευνα στο πλαίσιο της τάξης. Συμπερασματικά, διατυπώνονται οι περιορισμοί των ερευνών, καθώς και προτάσεις για περαιτέρω διερεύνηση και εφαρμογές των αποτελεσμάτων σε επίπεδο θεωρίας, έρευνας, εκπαιδευτικής πολιτικής και πράξης.

Λέξεις-κλειδιά: Μάθηση μέσω διερεύνησης, εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Φυσικές Επιστήμες, Ιστορία.

Σύγχρονες προσεγγίσεις της ηθικής και θρησκευτικής ανάπτυξης των μαθητών στο πλαίσιο της σχολικής θρησκευτικής εκπαίδευσης

Μερελή Μαρία
Εκπαιδευτικός ΠΕ 70ΕΑΕ, Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού ΑΠΘ

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα των Metcalfe, Kristjánsson & Peterson (Journal of Beliefs and Values, 2023) διαφαίνεται σύγκλιση ως προς τη δυνατότητα θετικής επίδρασης της θρησκευτικής αγωγής στη διαμόρφωση χαρακτήρα, ιδιαίτερα μέσω καλλιέργειας ηθικών, διανοητικών και πολιτειακών αρετών, αποδίδοντας έμφαση στον «ενάρετο γραμματισμό» (virtue literacy). Ο στόχος της ηθικοθρησκευτικής ανάπτυξης των μαθητών στο πλαίσιο της σχολικής θρησκευτικής εκπαίδευσης αποτελεί, σήμερα, το κέντρο ενός σύνθετου και πολυεπίπεδου διαλόγου, ο οποίος επηρεάζεται από τις κοινωνικές, πολιτισμικές και παιδαγωγικές εξελίξεις. Η αυξανόμενη πολυπολιτισμικότητα και θρησκευτική ποικιλομορφία στο κοινωνικό και κατά συνέπεια στο σχολικό περιβάλλον δημιουργεί νέες προκλήσεις στη σύγχρονη θρησκευτική εκπαίδευση αναφορικά με τις δυνατότητές της για την προαγωγή του σεβασμού της διαφορετικότητας, χωρίς την αποδυνάμωση της συμβολής της στη διαμόρφωση σταθερών ηθικών αξιών, όπως ο σεβασμός, η δικαιοσύνη και η ελευθερία.

Στο πλαίσιο αυτού του διαλόγου έχει ήδη καταστεί σαφές ότι η ηθική ανάπτυξη δεν ταυτίζεται με την τυπική ηθική συμμόρφωση και κατά συνέπεια δεν επιτυγχάνεται με την άκριτη πειθαρχία σε εξωτερικούς κανόνες συμπεριφοράς, αλλά πηγάζει από προσωπική εσωτερίκευση νοήματος, η οποία, πολλές φορές όπως διαπιστώνεται, εμπνέεται από τις ποικίλες θρησκευτικές παραδόσεις. Με βάση τα παραπάνω προκύπτει αβίαστα το ερώτημα: Πώς μπορεί η σύγχρονη θρησκευτική εκπαίδευση στο δημόσιο σχολείο να υποστηρίξει ουσιαστικά τη μετάβαση από μία εξωτερική συμμόρφωση σε περιοριστικά συστήματα ατομικής και συλλογικής συμπεριφοράς σε μία εσωτερικευμένη, ώριμη ηθική προσωπική και κοινωνική στάση και ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος των επιμέρους θρησκευτικών παραδόσεων, όπως αυτές μελετώνται στο πλαίσιο της σύγχρονης θρησκευτικής εκπαίδευσης, προς την κατεύθυνση αυτή;

Το προαναφερθέν ερώτημα, προσεγγίζεται στην παρούσα ανακοίνωση στο πλαίσιο ενός κριτικού διαλόγου μεταξύ των σύγχρονων παιδοψυχολογικών και θεολογικών παραδοχών, προκειμένου να διατυπωθούν, μέσω της ανάδειξης των συγκλίσεων και των αποκλίσεων που διαπιστώνονται, συγκεκριμένες προτάσεις.

Λέξεις-κλειδιά: θρησκευτική εκπαίδευση, ηθική ανάπτυξη, αξίες, αρετές, θρησκευτική παράδοση

Η επίδραση του Οδηγικού Παιδαγωγικού Προγράμματος στην καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης των παιδιών ηλικίας 7-10 ετών

Αριάδνη Μουδάτσου
Κοινωνιολόγος, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνα Τσώλη
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Θωμάς Μπαμπάλης
Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η παρούσα μελέτη ερευνά τη συμβολή του Οδηγικού Παιδαγωγικού Προγράμματος στην καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης παιδιών ηλικίας 7–10 ετών. Η δημιουργικότητα συνιστά θεμελιώδης δεξιότητα, τόσο για την εξέλιξη του ατόμου όσο και για την ευημερία της κοινωνίας. Ωστόσο, παρόλο που το σχολείο και η οικογένεια διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της δημιουργικής προσωπικότητας, οι παραδοσιακές πρακτικές εκπαίδευσης συχνά αδυνατούν να προσφέρουν το κατάλληλο πλαίσιο για την πλήρη ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης, αναδεικνύοντας την ανάγκη για πιο καινοτόμες παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Ο Οδηγισμός, ως μια παγκόσμια, αυτόνομη, ανεξάρτητη οργάνωση με παιδαγωγικό χαρακτήρα, προσφέρει εμπειρίες που ενισχύουν δεξιότητες ζωής, όπως η δημιουργικότητα, η πρωτοβουλία και η συνεργασία, στοιχεία που σχετίζονται άμεσα με τη διαμόρφωση της δημιουργικής προσωπικότητας.

Σκοπός της εν λόγω έρευνας ήταν να εξεταστεί η επίδραση του Οδηγικού Παιδαγωγικού Προγράμματος στην ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης μέσω της σύγκρισης παιδιών που είναι ενεργά μέλη του Σώματος Ελληνικού Οδηγισμού με συνομηλίκους τους που δε συμμετέχουν σε αντίστοιχα Σωματεία. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ήταν ποσοτική και στηρίχθηκε στη χορήγηση του Torrance Test of Creative Thinking σε δείγμα 100 παιδιών (50 μαθητές/ριες Β'–Γ' Δημοτικού και 50 μέλη του Κλάδου Πουλιών), κατά το σχολικό έτος 2023–2024. Η ανάλυση εστίασε στην πρωτοτυπία ως βασική διάσταση της δημιουργικότητας και ανέδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές υπέρ των παιδιών που συμμετείχαν στον Οδηγισμό. Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν τη θετική συμβολή του Οδηγικού Παιδαγωγικού Προγράμματος στην καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης και ανέδειξαν τη σημασία του για την ενίσχυση δεξιοτήτων ζωής και την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη.

Συμπερασματικά, προτείνεται η αξιοποίηση των αρχών του Οδηγισμού σε ευρύτερα εκπαιδευτικά πλαίσια, με στόχο την ενίσχυση της δημιουργικότητας και την προσαρμοστικότητα των παιδιών στις απαιτήσεις του σύγχρονου κόσμου.

Λέξεις-κλειδιά: δημιουργική σκέψη, δημιουργική προσωπικότητα, δεξιότητες ζωής, Οδηγικό Παιδαγωγικό Πρόγραμμα

Διερεύνηση απόψεων υποψήφιων εκπαιδευτικών για την αποτελεσματικότητα της μικροδιδασκαλίας στο πλαίσιο ανάπτυξης των επαγγελματικών τους δεξιοτήτων

Θεοδώρα Παπαγεωργίου
Εργαστηριακός Συνεργάτης, ΑΣΠΑΙΤΕ
Ιωσήφ Φραγκούλης
Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα, ΑΣΠΑΙΤΕ

Η μικροδιδασκαλία αποτελεί μια μέθοδο επιμόρφωσης η οποία χρησιμοποιείται συχνά στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Ως τεχνική, αν οργανωθεί και υλοποιηθεί με σωστό τρόπο, μπορεί να συμβάλει στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών.

Στην εργασία διερευνώνται οι απόψεις των υποψήφιων εκπαιδευτικών σε σχέση με την αποτελεσματικότητα της μικροδιδασκαλίας ως εργαλείου ανάπτυξης των επαγγελματικών τους δεξιοτήτων. Αρχικά, αποσαφηνίζεται εννοιολογικά ο όρος «μικροδιδασκαλία» και παρουσιάζεται το πλαίσιο υλοποίησής της, ενώ στο ερευνητικό μέρος της εργασίας παρουσιάζονται τα αποτελέσματα αναφορικά με την αποτελεσματικότητα της μικροδιδασκαλίας στην επαγγελματική ανάπτυξη των υποψήφιων εκπαιδευτικών. Ειδικότερα, διερευνάται η συμβολή της μικροδιδασκαλίας στην ανάπτυξη γνωστικών, μεταγνωστικών και διδακτικών δεξιοτήτων από τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το ακαδημαϊκό έτος 2024-2025. Για τις ανάγκες της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπληρώθηκε ηλεκτρονικά από υποψήφιους εκπαιδευτικούς που υλοποίησαν μικροδιδασκαλία. Τα ερευνητικά δεδομένα που συγκεντρώθηκαν αναλύθηκαν με ποσοτική μέθοδο με χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS.

Από την ανάλυση των δεδομένων αναδείχθηκε η αποτελεσματικότητα της μικροδιδασκαλίας στην επαγγελματική ανάπτυξη των υποψήφιων εκπαιδευτικών. Στα οφέλη για τους εκπαιδευόμενους από τη διαδικασία υλοποίησης της μικροδιδασκαλίας περιλαμβάνονται η απόκτηση γνώσεων, η διασύνδεση θεωρίας και πράξης, η ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων και συνολικά η συμβολή της στην επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού.

Λέξεις-κλειδιά: Μικροδιδασκαλία, δεξιότητες, επαγγελματική ανάπτυξη

Βιωματική και συνεργατική μάθηση στην πράξη: Έρευνα παρατήρησης

Παναγιώτης Ι. Σταμάτης
Καθηγητής ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Μερόπη Ι. Νταβλαμάνου
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, ΜΔΕ

Η αυτενέργεια, η βιωματική και συνεργατική μάθηση και άλλες συναφείς παιδαγωγικές έννοιες που βρίσκουν πρόσφορο έδαφος ανάπτυξης, μεταξύ άλλων,

στο πλαίσιο της μεθόδου project, έχουν συζητηθεί διαχρονικά στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και έχουν προβληθεί ποικιλότροπα στο περιβάλλον της σύγχρονης παιδαγωγικής θεώρησης και διδακτικής πράξης, με θετικό τρόπο πάντα καθώς υπερθεματίζεται δίκαια η σπουδαιότητά τους. Η παρακολούθηση και η παρατήρηση ωστόσο της εφαρμογής των εννοιών αυτών σε πραγματικές συνθήκες, δηλαδή σε ένα σχολείο ή μια σχολική τάξη που λειτουργεί με γνώμονα τις αρχές της Προοδευτικής Αγωγής και εφαρμόζει στην πράξη τις αρχές αυτές, αποτελεί όχι μόνο συγκεκριμένο παράδειγμα εφαρμογής όσων αναφέρει ή εννοεί η σχετική παιδαγωγική θεώρηση αλλά και ένα ισχυρό βίωμα, χρήσιμο για κάθε εν ενεργεία εκπαιδευτικό και ειδικότερα για μελλοντικούς εκπαιδευτικούς που βρίσκονται στο στάδιο της προετοιμασίας τους μέσω των Πρακτικών Ασκήσεων και ενόψει της αποφοίτησής τους.

Η παρούσα εισήγηση βασίζεται σε έρευνα-μελέτη περίπτωσης με παρατήρηση (case study observational research) στην οποία εξετάζονται και καταγράφονται λεπτομερώς δραστηριότητες, αλληλεπιδραστικές συμπεριφορές, μορφές και διαδικασίες επικοινωνίας κ.ά. που έλαβαν χώρα σε πολυπολιτισμικό σχολείο της Γερμανίας, όπου εφαρμόζονται οι αρχές της βιωματικής και συνεργατικής μάθησης μεθοδευμένα, συστηματικά και βάσει προγράμματος. Εκτιμάται ότι τόσο το σύνολο των παρατηρήσεων που προκύπτουν από την παρατήρηση όσο και ο σχολιασμός τους, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν εποικοδομητικά και στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ως καλή πρακτική, στο πλαίσιο της σύγχρονης-εφαρμοσμένης διδακτικής μεθοδολογίας και μαθησιακής διαδικασίας, με στόχο τον εμπλουτισμό αντίστοιχων υφιστάμενων γνώσεων και δεξιοτήτων σε εκπαιδευτικούς που υπηρετούν ή πρόκειται να υπηρετήσουν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Λέξεις-κλειδιά: βιωματική μάθηση, συνεργατική μάθηση, μελέτη περίπτωσης, παρατήρηση, εφαρμοσμένη παιδαγωγική

Καινοτόμες δράσεις και νέες τεχνολογίες στην εκπαίδευση: βιωματικές προσεγγίσεις και δυνατότητες διαθεματικών προεκτάσεων των φιλολογικών μαθημάτων

Αθηνά Χρόνη
Φιλόλογος ΠΕ02, Διδάκτωρ Αρχαιολόγος-Μεταδιδάκτωρ ΕΜΠ

Η υποχώρηση των ανθρωπιστικών σπουδών στις επιλογές των μαθητών και μαθητριών σήμερα, λόγω της επικρατούσας πρόσληψης αυτών ως θεματικών αντικειμένων απαρχαιωμένων και αποκομμένων από την σύγχρονη πραγματικότητα, σε συνδυασμό με τη σταδιακή σύνθλιψή τους από την αυξημένη ελκυστικότητα των ψηφιακών τεχνολογιών, ιδιαιτέρως στους εφήβους, έχει, πλέον, καταστήσει επιτακτική την ανάγκη επανεκκίνησης και ανάληψης δράσης.

Ο πολυδιάστατος χαρακτήρας του ελληνικού προγράμματος σπουδών της εκπαιδευτικής βαθμίδας του Γυμνασίου, παρέχει πολλαπλές ευκαιρίες ανάπτυξης βιωματικών δραστηριοτήτων καθώς και διαθεματικών προεκτάσεων κατά τη

διεκπεραίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, προκειμένου να κατανοήσουν οι μαθητές και μαθήτριες τον ισοβαρή χαρακτήρα όλων των θεματικών αντικειμένων και να διευκολυνθούν στην πρόσληψη και αφομοίωση της νέας πληροφορίας και δημιουργική ενσωμάτωσή της στο γνωστικό τους απόθεμα.

Στο ανωτέρω πλαίσιο προτείνονται βιωματικές προσεγγίσεις των φιλολογικών μαθημάτων μέσω της εφαρμογής καινοτόμων δράσεων στην κατεύθυνση της συνεργατικής και διαδραστικής μάθησης, μέσω της ανάπτυξης παιχνιδιών ρόλων εντός της σχολικής αίθουσας κατά την εξέλιξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ολοκληρωμένου θεατρικού δρώμενου με τη συγκρότηση διατμηματικής θεατρικής ομάδας, καθώς και διαθεματικών προεκτάσεων σε διαφορετικά θεματικά πεδία, όπως η διασύνδεση του διδακτικού αντικειμένου της αρχαίας ελληνικής γραμματείας με σύγχρονες μορφές τέχνης, συγκεκριμένα τις εικονογραφημένες ιστορίες και τον συνδυασμό σεναρίου και σχεδίου-ζωγραφικής ή της νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας με θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, επιδιώκοντας τη βελτίωση του βαθμού ενεργού πολιτειότητας.

Επιπλέον, αξιοποιώντας την παροχή του διαδραστικού πίνακα στη σχολική αίθουσα, αναδεικνύεται η αξιοποίηση διαδικτυακών εικονικών μουσείων, προσβλέποντας στην εξοικείωση των μαθητών και μαθητριών μας με θέματα πολιτισμού, μέσω των νέων τεχνολογιών, ιδιαιτέρως προσφιλών στη νέα γενιά. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της διδασκαλίας της νεοελληνικής γλώσσας και νεοελληνικής λογοτεχνίας, σε συνδυασμό με την επεξεργασία επιλεγμένων κειμένων από τα διδασκόμενα βιβλία των αντιστοίχων γνωστικών πεδίων, υπό την προοπτική να προκύψει ένας κοινός τόπος όπου θα συναντώνται δημιουργικά το *φυσικό* με το *ψηφιακό*, η *γραφή* με το *πληκτρολόγιο*. Προτείνεται δε, ο συνδυασμός της προπεριγραφείσας διαδικασίας με περαιτέρω δραστηριότητα, όπως ανάθεση χειρόγραφων εργασιών με αναζήτηση πληροφορίας σε σχολικά βιβλία διαφορετικών θεματικών περιοχών, ανάθεση ζωγραφικών συνθέσεων, καθώς και υλοποίηση οργανωμένης περιήγησης στον *τόπο*/φυσικό χώρο που διαχειρίστηκαν οι μαθητές ψηφιακά, προκειμένου να συνδεθεί το *άυλο-ψηφιακό* με το *υλικό-φυσικό*. Επιπρόσθετη παράμετρος, η ανάδειξη των εννοιών των ανοικτών δεδομένων, καθώς και της συμμετοχικότητας και συμπερίληψης του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου μέσω πληθοποριστικών διαδικασιών.

Στο άρθρο προτείνονται, ως *καλές πρακτικές*, συγκεκριμένες περιπτώσεις επιτυχούς πιλοτικής εφαρμογής καινοτόμων δράσεων στο πεδίο των φιλολογικών μαθημάτων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης κατόπιν της υλοποίησής τους στο 26ο Πειραματικό Γυμνάσιο Αθηνών Μαράσλειο, συμπεριλαμβανομένης και της ανάπτυξης συνεργασίας με άλλους φορείς και την εν συνεχεία διοργάνωση σχετικών επιμορφωτικών βιωματικών εργαστηρίων.

Τελικοί στόχοι, η βιωματική, γόνιμη πρόσληψη της παρεχόμενης πληροφορίας, η εμβάθυνση σε θέματα περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, ο ενεργός συμμετοχικός ρόλος των μαθητών και μαθητριών στη σχολική κοινότητα και την ευρύτερη κοινωνία, η καλλιέργεια της έννοιας της συνεργασίας, της αποδοχής, της συμπερίληψης, της ενσυναίσθησης, της βελτίωσης των διαπροσωπικών σχέσεων και, βέβαια, της «συμφιλίωσης» των παιδιών μας με τους απαιτητικούς ρυθμούς του προγράμματος σπουδών. Το σύνολο των ανωτέρω εντασσόμενων στην επιδίωξη κατανόησης των εννοιών του *υλικού* και *άυλου* πολιτισμού και τον μετασχηματισμό

του σχολείου σε *Αειφόρο Σχολείο* με απώτερο στόχο την επίτευξη των *17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης*, του *Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών*.

Λέξεις-κλειδιά: Βιωματική μάθηση, πολιτισμική κληρονομιά, παιχνίδια ρόλων, εικονικό μουσείο, συμπερίληψη, αειφόρο σχολείο, Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης

Στάσεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης προς το παιδικό τραύμα και την ενήμερη για το τραύμα φροντίδα

Ειρήνη-Κυριακή Χρόνη
Εκπαιδευτικός, MSc
Ευαγγελία Γαλανάκη
Καθηγήτρια Αναπτυξιακής και Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας, Διευθύντρια του Εργαστηρίου Ψυχολογίας, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης
Καθηγητής Παιδαγωγικής και Λογοτεχνίας, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Ο ρόλος του σχολείου στην πρόληψη και αντιμετώπιση του τραύματος των παιδιών άρχισε να αναγνωρίζεται και να ερευνάται σχετικά πρόσφατα. Με δεδομένες τις δυσμενείς επιπτώσεις του τραύματος στην ψυχοσωματική υγεία των παιδιών, είναι αναγκαίο το σχολείο να εφαρμόζει πρακτικές για την ενήμερη στο τραύμα φροντίδα. Οι υπάρχουσες έρευνες διεθνώς, δείχνουν ότι οι στάσεις των εκπαιδευτικών προς τη σχετική με το τραύμα σχολική πολιτική χρειάζονται βελτίωση και οι γνώσεις τους για το τραύμα είναι μάλλον περιορισμένες. Στην Ελλάδα, το θέμα αυτό έχει ελάχιστα μελετηθεί.

Οι συμμετέχοντες ήταν 480 εκπαιδευτικοί από νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία γενικής και ειδικής εκπαίδευσης σε όλη την Ελλάδα. Συμπλήρωσαν την ελληνική εκδοχή της κλίμακας ARTIC-45 (Attitudes Related to Trauma-Informed Care), η οποία αξιολογεί τις στάσεις των εκπαιδευτικών προς την ενήμερη για το τραύμα φροντίδα, καθώς και ένα ερωτηματολόγιο κοινωνικοδημογραφικών στοιχείων. Ευρήματα: Μέσω της επιβεβαιωτικής ανάλυσης παραγόντων, επιβεβαιώθηκαν οι επτά παράγοντες της πρωτότυπης κλίμακας ARTIC-45. Επίσης, η κλίμακα είχε ικανοποιητική εσωτερικής συνέπειας αξιοπιστία. Οι εκπαιδευτικοί είχαν γενικά θετικές στάσεις προς την ενήμερη για το τραύμα φροντίδα. Διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ των επτά παραγόντων της κλίμακας και συγκεκριμένων κοινωνικοδημογραφικών μεταβλητών, όπως η συμμετοχή σε επιμορφώσεις, το πεδίο των επιμορφώσεων, η ειδικότητα, ο ρόλος/θέση του εκπαιδευτικού, ο τύπος και ο βαθμός αστικότητας της σχολικής μονάδας.

Θεσμικοί και επαγγελματικοί παράγοντες φαίνεται να συμβάλλουν σημαντικά στη διαμόρφωση των στάσεων των εκπαιδευτικών για την υιοθέτηση της ενήμερης για το τραύμα φροντίδας. Παρά τις θετικές στάσεις τους προς την ενήμερη στο τραύμα φροντίδα, η έρευνα ανέδειξε την ανάγκη ενίσχυσης του εγγραμματισμού τους στο ψυχικό τραύμα, με στόχο τη διαμόρφωση της σχετικής ευαισθητοποιημένης και ολιστικής σχολικής πολιτικής.

Λέξεις-κλειδιά: Τραύμα, ενήμερη για το τραύμα φροντίδα, ARTIC-45, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, παιδιά

Άξονας 10: Σχολική βία και εκφοβισμός

Παραβατική συμπεριφορά και σχολικός εκφοβισμός: αντιλήψεις Συμβούλων Σχολικής Ζωής και Διευθυντών/τριών του Νομού Ιωαννίνων -Μελέτη περίπτωσης

Κωνσταντίνα Διαμάντη
Διδάκτωρ Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης, Εντεταλμένη Διδάσκουσα ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μια διαρκώς αυξανόμενη συχνότητα περιστατικών βίαιης και παραβατικής συμπεριφοράς μεταξύ ανηλίκων, τόσο στο πλαίσιο της σχολικής κοινότητας όσο και σε εξωσχολικά κοινωνικά πεδία. Οι μαθητές/τριες, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί καλούνται να διαχειριστούν καθημερινά σύνθετα φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού, τα οποία επιδρούν καταλυτικά στην ψυχοσυναισθηματική ισορροπία και στη μαθησιακή ανάπτυξη των παιδιών. Η διεθνής βιβλιογραφία τεκμηριώνει ότι ο σχολικός εκφοβισμός δεν αποτελεί μονοδιάστατο φαινόμενο, αλλά εκδηλώνεται μέσω ενός ευρέος φάσματος συμπεριφορών, όπως σωματική και λεκτική κακοποίηση, ψυχολογική βία, ρατσιστικός και πολιτισμικός στιγματισμός, σεξουαλική παρενόχληση, καθώς και ψηφιακή ή διαδικτυακή θυματοποίηση. Σύγχρονες μελέτες αναδεικνύουν την πολυπαραγοντικότητα του φαινομένου, εστιάζοντας και σε κοινωνικοοικονομικές και οικογενειακές συνθήκες. Ωστόσο, παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στη θεωρητική και εμπειρική αποτύπωση του φαινομένου, εξακολουθεί να διαπιστώνεται ένα ουσιώδες ερευνητικό κενό σε σχέση με τη συστηματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων, ικανών να φωτίσουν τις ιδιαίτερες εκφάνσεις και τα βαθύτερα αίτια του σχολικού εκφοβισμού.

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας έγκειται στην ανάδειξη παραγόντων- αιτιών εμφάνισης και εξάπλωσης του φαινομένου εντός και εκτός εκπαιδευτικού πλαισίου. Η μεθοδολογία της έρευνας ήταν ποιοτική και βασίστηκε σε ημιδομημένες συνεντεύξεις συμβούλων σχολικής ζωής και διευθυντών/ντριών του Νομού Ιωαννίνων. Από την ανάλυση των δεδομένων αναδείχθηκε ομόφωνα η καθοριστική συμβολή του οικογενειακού περιβάλλοντος στη διαμόρφωση, ενίσχυση και αναπαραγωγή παραβατικών και αντικοινωνικών συμπεριφορών των μαθητών/τριών.

Τα ευρήματα συνάδουν με τη διεθνή βιβλιογραφία που αναγνωρίζει την πολυπαραγοντικότητα του σχολικού εκφοβισμού και τη στενή διασύνδεσή του με τις οικογενειακές και κοινωνικές δομές.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολικός εκφοβισμός, αίτια σχολικού εκφοβισμού, οικογένεια, Σύμβουλος Σχολικής Ζωής, Διευθυντής/ντρια

Απόκρυψη των φαινομένων της σχολικής βίας και του εκφοβισμού από τους μαθητές

Γεώργιος Θραψανιώτης
ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Οι περισσότεροι εκφοβισμοί λαμβάνουν χώρα στο σχολικό περιβάλλον. Συνεπώς, τα σχολεία οφείλουν να αναλάβουν ηγετικό ρόλο στην αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου. Το γεγονός ότι τα παιδιά κρύβουν την εκφοβιστική συμπεριφορά από τους γονείς ή τους δασκάλους δεν αποτελεί έκπληξη, επειδή η εκφοβιστική συμπεριφορά συνήθως απορρίπτεται. Το θεωρητικό πλαίσιο της ανακοίνωσης εντοπίζεται στη σχέση της σχολικής μονάδας, των γονέων και των παιδιών που υφίστανται ή ασκούν τον σχολικό εκφοβισμό.

Ο σκοπός της έρευνας είναι να δείξει πως τα θύματα του σχολικού εκφοβισμού/ βίας συχνά διστάζουν να μιλήσουν σε ενήλικες ακόμα κι αν εμπλέκονται σε αυτόν. Οι λόγοι αυτής της απόκρυψης είναι πολλοί και διαφορετικοί, όμως κυρίως εντοπίζονται στην αίσθηση ότι δεν θα τα πιστέψουν, μία αίσθηση ότι δεν είναι κάτι «αρκετά σοβαρό», ο φόβος των ενδεχόμενων αντίποινων, η μη υποστήριξη από το σχολείο, η ντροπή, η αίσθηση της αδυναμίας των εκπαιδευτικών να παρέμβουν ουσιαστικά, ή το άγχος της θυματοποίησης και του στιγματισμού τους στο σχολείο. Η μεθοδολογία της έρευνας θα είναι η βιβλιογραφική επισκόπηση, δηλαδή η χαρτογράφηση του πεδίου: ποιοι έχουν μελετήσει το θέμα, τι έχουν βρει, η ανάδειξη βασικών εννοιών και θεωριών που σχετίζονται με το ζήτημα, η σύγκριση και κριτική ανάλυση των διαφορετικών προσεγγίσεων, ο εντοπισμός κενών ή αντιφάσεων στη βιβλιογραφία.

Τα βασικά συμπεράσματα είναι ότι το γεγονός ότι τα παιδιά συχνά αποκρύπτουν την εκφοβιστική συμπεριφορά από τους γονείς ή τους δασκάλους δεν αποτελεί έκπληξη, καθώς ο εκφοβισμός θεωρείται κοινωνικά απορριπτέος και συνδέεται με ντροπή, ενοχή ή φόβο στιγματισμού. Η διεθνής βιβλιογραφία δείχνει ότι τα θύματα διστάζουν να αποκαλύψουν την εμπειρία τους, είτε επειδή εκτιμούν ότι το πρόβλημα δεν είναι αρκετά σοβαρό, είτε επειδή πιστεύουν ότι οι ενήλικες δεν θα μπορέσουν να το επιλύσουν, είτε ακόμη επειδή φοβούνται πιθανά αντίποινα από τους θύτες.

Λέξεις-κλειδιά: Εκφοβισμός, σχολική εκπαίδευση**,** διαχείριση συγκρούσεων, θυματοποίηση**,** πρόληψη

Ο ρόλος της σχολικής διαμεσολάβησης στις ενδοσχολικές συγκρούσεις

Γεωργία Κατσαρδή
Εκπαιδευτικός, MSc, MEd
Θεόδωρος Γούπος
Επόπτης Ποιότητας της Εκπαίδευσης ΔΙΠΕ Β Αθήνας, Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ70, Διδάσκων στο ΔΙΠΑΕ και ΕΚΠΑ

Το σχολικό περιβάλλον είναι μια πολύπλοκη κοινωνική ομάδα όπου οι συγκρουσιακές καταστάσεις αποτελούν ένα πολυσύχναστο φαινόμενο. Οι κανόνες που θέτουν τα όρια, η μοναδικότητα των χαρακτήρων, οι συμπεριφορές που εκδηλώνονται μέσα σε ένα περιβάλλον που αναδιαμορφώνεται συνεχώς, το διαφορετικό κοινωνικοοικονομικό ή πολιτιστικό υπόβαθρο των μαθητών αποτελούν τα βασικά συστατικά των κοινωνικών σχέσεων και της αλληλεπίδρασης μέσα στο σχολικό πλαίσιο, εξαιτίας των οποίων προκύπτουν συγκρούσεις. Ο φόβος, η έλλειψη ασφαλούς κλίματος εμποδίζει την ποιοτική επικοινωνία και αναπόφευκτα δυσχεραίνει την κοινή προσπάθεια για ένα σκοπό. Ωστόσο η σύγκρουση δεν χαρακτηρίζεται απαραίτητα ως «καλή» ή «κακή». Ο τρόπος διαχείρισής της, η ορθή επιλογή τεχνικών και στρατηγικών την καθορίζει ως αρνητική ή ως θετική είτε αφορά στις διαπροσωπικές σχέσεις είτε στις σχέσεις σε μια ομάδα ενώ η υιοθέτηση αλλαγής στάσεων και συμπεριφορών, η ενδυνάμωση της επικοινωνίας και της κριτικής σκέψης μπορεί να οδηγήσει στην επίλυση της σύγκρουσης και την μείωση των προβληματικών καταστάσεων.

Στη σχολική διαμεσολάβηση οι μαθητές προσπαθούν μέσω της επικοινωνίας, μέσω των ιδεών και των γνώσεων που ήδη κατέχουν τελικά, να ενδυναμώσουν την εσωτερική τους σχέση και να προσπαθήσουν να νικήσουν την εξωτερική δύναμη που τους απασχολεί καθώς συνεργάζονται και αναζητούν λύσεις, αποκτώντας κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες που θα τους συνοδεύουν και στην ενήλικη ζωή. Μέσα από την τεχνική της ενσωμάτωσης των στόχων οι οποίοι αφορούν στην εξεύρεση μιας κοινά αποδεκτής λύσης και την εξομάλυνση της σύγκρουσης, τα εμπλεκόμενα μέρη ενεργούν με ωριμότητα και ειλικρίνεια, εξασκούνται στην ειρηνική επίλυση των διαφορών τους και αναβαθμίζουν τις διαπροσωπικές τους σχέσεις καθώς αντιλαμβάνονται την έννοια της ειρήνης ως την απουσία άμεσης προσωπικής βίας.

Λέξεις-κλειδιά: Συγκρούσεις, κοινωνικές δεξιότητες, ειρηνική επίλυση, σχολική διαμεσολάβηση

Το φαινόμενο της σχολικής βίας και του εκφοβισμού: Η παρουσία καταθλιπτικών συμπτωμάτων ως επιδραστικός παράγοντας της εμπλοκής μαθητών/τριών σε περιστατικά βίας και εκφοβισμού

Μαρία Κοκκιάδη
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, MSc Ειδικής Αγωγής, MSc Αναπτυξιακής Ψυχολογίας και Παιδαγωγικών Εφαρμογών, Υποψήφια Διδάκτωρ, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Ο σχολικός εκφοβισμός συνιστά ένα ευρέως διαδεδομένο φαινόμενο επίμονων και συστηματικών επιθετικών περιστατικών που επηρεάζει ποικιλοτρόπως τη ζωή αρκετών παιδιών και εφήβων. Παρά το γεγονός ότι αποτελεί πλέον την πιο συχνή μορφή βίας που συναντάται εντός του σχολικού πλαισίου, εξακολουθούν να υπάρχουν αρκετές ασυνέπειες ως προς την οριοθέτηση και αξιολόγησή του. Στην προσπάθεια αυτή έχει παρατηρηθεί τα τελευταία χρόνια έντονο ερευνητικό ενδιαφέρον σε τοπικό και διεθνές επίπεδο, προκειμένου να προσδιοριστούν με μεγαλύτερη ακρίβεια και σαφήνεια διάφοροι παράμετροι που ενοχοποιούνται για

την εμφάνιση και διατήρηση αυτού του φαινομένου. Σε σχέση με την παρουσία καταθλιπτικών συμπτωμάτων, η διεθνής έρευνα δεν έχει καταλήξει σε σταθερά και συνεπή αποτελέσματα για θύτες και θύματα, επισημαίνοντας την ανάγκη για περαιτέρω διερεύνηση.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτά τα δεδομένα, σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να εξετάσει τον βαθμό επίδρασης της παρουσίας καταθλιπτικών συμπτωμάτων στην εμπλοκή των μαθητών/τριών σε καταστάσεις βίας και εκφοβισμού που λαμβάνουν χώρα στο σχολικό περιβάλλον. Το δείγμα αποτελούνταν από 240 παιδιά ηλικίας 9 έως 12 ετών, που φοιτούν σε τυπικά Δημοτικά Σχολεία. Οι μαθητές/τριες που συμμετείχαν στη μελέτη κλήθηκαν να συμπληρώσουν το *Ερωτηματολόγιο Βιωμάτων με τους Συνομηλίκους* (*Peer Experiences Questionnaire-PEQ*) και την *Κλίμακα Παιδικής Κατάθλιψης* (*Childrens Depression Inventory - CDI*).

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η παρουσία καταθλιπτικών συμπτωμάτων αυξάνει ισχυρώς στατιστικά σημαντικά την εμπλοκή των μαθητών/τριών σε περιστατικά βίας και εκφοβισμού τόσο σε ρόλους θύτη όσο και σε ρόλους θύματος. Προϋπάρχοντα εσωτερικευμένα προβλήματα ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό τις πιθανότητες εκδήλωσης εκφοβιστικών συμπεριφορών και στοχοποίησης, ως απόρροια της γενικότερης ευαλωτότητας αυτών των παιδιών σε επίπεδο ψυχοκοινωνικών δεξιοτήτων. Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού συνιστά μία μεγάλη πρόκληση για το σύγχρονο σχολείο και οι διαστάσεις που έχει λάβει αναδεικνύουν την ανάγκη μίας έγκαιρης και έγκυρης προσέγγισης.

Λέξεις-κλειδιά: Εκφοβισμός/θυματοποίηση, θύτες, θύματα, καταθλιπτικά συμπτώματα, σχολική ηλικία

Αναγνώριση των συναισθημάτων μέσα από αφηγήσεις λαϊκών παραμυθιών: Σχολικός εκφοβισμός

Αναστασία Ν. Μαργέτη
Εκπαιδευτικός ΠΕ 70, MEd, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Το εκπαιδευτικό σενάριο που παρουσιάζεται στο άρθρο έχει θέμα την ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης των μαθητών Δημοτικού και διερευνά τρόπους για να «προσδίδουμε νοημοσύνη στο συναίσθημα», σύμφωνα με τον Goleman. Στοχεύει πρωτίστως, στην αναγνώριση και κατονομασία των συναισθημάτων, γεγονός που αποτελεί το αρχικό στάδιο, κατά Gottman, προς την επίγνωση και την ενσυναίσθηση. Επιδιώκει, επίσης, την διάκριση μεταξύ σχολικού εκφοβισμού και παιδικού τσακωμού. Παράλληλα αποσκοπεί στον εμπλουτισμό του συναισθηματικού λεξιλογίου των μαθητών. Οι καθημερινές προστριβές στην αίθουσα και το προαύλιο, καθώς και τα αυξανόμενα κρούσματα βίας και σχολικού εκφοβισμού, υπήρξαν το εφαλτήριο για τον σχεδιασμό του προγράμματος.

Το σχέδιο εργασίας έχει υλοποιηθεί με τους 109 εγγεγραμμένους μαθητές όλων των τμημάτων του Ολοήμερου, του 106ου Δημοτικού Σχολείου Αθηνών κατά το σχολικό έτος 2024-25, είχε τετράμηνη διάρκεια και σε κάθε τμήμα του Ολοήμερου Σχολείου αφιερώθηκαν συνολικά εννέα (9) διδακτικές ώρες. Αφηγήσεις λαϊκών παραμυθιών και ψυχοκινητικά παιχνίδια αποτέλεσαν οχήματα για μια παιδαγωγική

εμπειρία με στόχο τη βιωματική εμπλοκή των μαθητών. Για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων το εκπαιδευτικό σενάριο επιμερίστηκε σε τρεις διδακτικές ενότητες. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες και τα φύλλα εργασίας κάθε ενότητας διαφοροποιήθηκαν ανάλογα με την τάξη φοίτησης των μαθητών. Τα παιδιά, ως απάντηση στον σχολικό εκφοβισμό, συνέθεσαν πρωτότυπα ομοιοκατάληκτα δίστιχα για συμμαθητές τους, που περιελάμβαναν το όνομα και εκθείαζαν θετικά στοιχεία του χαρακτήρα ή της εμφάνισής τους. Επίσης αναπαράστησαν με θεατρικούς αυτοσχεδιασμούς συναισθηματικά φορτισμένα στιγμιότυπα των παραμυθιών. Ομάδες μαθητών της Β΄ Τάξης συνένωσαν δύο παραμύθια στην ίδια δραματοποίηση και μετά τη λήξη του προγράμματος συνέχισαν να δημιουργούν δικά τους μικρά θεατρικά δρώμενα. Μέσα από την παιδαγωγική διαδικασία όλα τα παιδιά - των αλλοδαπών και των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες συμπεριλαμβανομένων- είχαν τη δυνατότητα να εκφραστούν και να δραστηριοποιηθούν χωρίς τον φόβο του λάθους σε ατομική βάση ή εντός της ομάδας.

Λέξεις-κλειδιά: παιδαγωγικό σενάριο, συναισθηματική νοημοσύνη, σχολικός εκφοβισμός, αφήγηση μύθων, εμπλουτισμός συναισθηματικού λεξιλογίου

Ομοφοβικός λόγος μαθητών στο σχολείο: Ποιοτική ανάλυση των παρατηρήσεων, των ερμηνειών και των αντιδράσεων των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Χρυσούλα Ρακοπούλου
Φιλόλογος, MEd
Αντιγόνη-Άλμπα Παπακωνσταντίνου
Αναπλ. Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Ο ομοφοβικός λόγος λανθάνει στην αλληλεπίδραση των εφήβων μαθητών στο σχολείο και για αυτό συχνά αγνοείται ή δεν αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά από τους/τις εκπαιδευτικούς παρότι μπορεί να έχει αρνητική επίδραση στην ψυχική υγεία των ΛΟΑΤΚΙ+ μαθητών/τριών. Ο Foucault (1978) επισημαίνει πως ο Λόγος που παράγεται εντός των σχέσεων εξουσίας δομεί το κοινωνικό σχήμα της σεξουαλικότητας και ασκεί έλεγχο στην έκφρασή της. Η ηγεμονία του ετεροφυλοφιλικού λόγου επιφέρει την κυριαρχία της ετεροκανονικότητας εντός της οποίας εκδηλώνεται η ομοφοβία.

Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στη διερεύνηση των παρατηρήσεων, των ερμηνειών και των αντιδράσεων των εκπαιδευτικών αναφορικά με τον ομοφοβικό λόγο των μαθητών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Πρόκειται για μια ποιοτική έρευνα που διεξήχθη μέσω ημιδομημένων πρωτότυπων συνεντεύξεων σε 17 εκπαιδευτικούς που διδάσκουν σε Γυμνάσια και Λύκεια σε διάφορες περιοχές στην Ελλάδα.

Από την ανάλυση περιεχομένου των απομαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων διαπιστώθηκε ότι η παρατήρηση του βαθμού εκφοράς ομοφοβικού λόγου από τους μαθητές εξαρτάται από τον τρόπο που οι εκπαιδευτικοί ερμηνεύουν τον ομοφοβικό λόγο, την κατάρτισή τους σχετικά με την ομοφοβία, αλλά και τις προσωπικές τους

αξίες. Προέκυψε επίσης, ότι οι εκπαιδευτικοί παρατηρούν την εκφορά ομοφοβικού λόγου μέσα στη σχολική τάξη με αφορμή τη διδασκαλία συγκεκριμένων γνωστικών αντικειμένων. Ως βασικές αιτίες εκφοράς ομοφοβικού λόγου από τους μαθητές οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν την επιρροή από την οικογένεια και τους συνομηλίκους και υπέδειξαν ως φορείς και αποδέκτες ομοφοβικού λόγου στο σχολείο κυρίως τα αγόρια. Τέλος, φάνηκε πως οι αντιδράσεις των εκπαιδευτικών προς τον ομοφοβικό λόγο των μαθητών συνθέτουν ένα φάσμα από την διακριτική έως και την ενεργητική αντιμετώπιση.

Τα αποτελέσματα επισημαίνουν την κυριαρχία της ετεροκανονικότητας, που επιβάλλει την ετεροφυλοφιλία ως τον ορθό σεξουαλικό προσανατολισμό και την ομοφυλοφιλία ή όποια άλλη μορφή σεξουαλικού προσανατολισμού ως απόκλιση από το φυσιολογικό.

Λέξεις – Κλειδιά: Ομοφοβικός λόγος, ΛΟΑΤΚΙ+ μαθητές, δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ερμηνείες και αντιδράσεις εκπαιδευτικών, ετεροκανονικότητα

Η πρόληψη του σχολικού εκφοβισμού μέσα από τα εργαστήρια δεξιοτήτων: Μελέτη περίπτωσης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Φωτεινή Ριζοπούλου
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, MSc, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Ελένη Νικολάου
Αναπλ. Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Ο σχολικός εκφοβισμός αποτελεί ένα ιδιαίτερα ανησυχητικό φαινόμενο στο εκπαιδευτικό περιβάλλον, με σοβαρές συνέπειες για τη συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Εμφανίζεται με διάφορες μορφές, άμεσες ή έμμεσες, και χαρακτηρίζεται από ανισότητα δυνάμεων, πρόθεση πρόκλησης βλάβης και συστηματικότητα. Η σύγχρονη εκπαιδευτική προσέγγιση εστιάζει στην πρόληψή του μέσω της ενίσχυσης των κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων και της προαγωγής της ψυχικής ανθεκτικότητας των μαθητών, ενώ καθίσταται σαφές ότι η πρόληψη προϋποθέτει μια ολιστική ή/και συστημική προσέγγιση που να εμπλέκει όλα τα ε-επίπεδα της σχολικής κοινότητας.

Η παρούσα εργασία διερευνά, μέσω μελέτης περίπτωσης σε τάξη Ε΄ Δημοτικού στη Ρόδο, κατά πόσο τα Εργαστήρια Δεξιοτήτων μπορούν να λειτουργήσουν ως μέσο πρόληψης και αντιμετώπισης του σχολικού εκφοβισμού. Η παρέμβαση διήρκεσε δύο μήνες και αξιοποίησε το θεσμοθετημένο πλαίσιο των Εργαστηρίων για την καλλιέργεια ενσυναίσθησης, συνεργασίας και αυτορρύθμισης.

Η μεθοδολογική προσέγγιση βασίζεται στην έρευνα δράσης, συνδυάζοντας την εκ-παιδευτική παρέμβαση με τη συστηματική παρατήρηση, τον αναστοχασμό και τη συνεργασία των εμπλεκομένων, ενδυναμώνοντας τον εκπαιδευτικό ως φορέα αλλαγής. Η εργασία στοχεύει να αναδείξει τον ρόλο των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων στην πρόληψη εκφοβιστικών συμπεριφορών και στη δημιουργία θετικού σχολικού κλίματος. Τεκμηριώνει ότι τα Εργαστήρια Δεξιοτήτων μπορούν να αποτελέσουν ένα λειτουργικό και αποτελεσματικό εργαλείο για την πρόληψη του σχολικού

εκφοβισμού και φιλοδοξεί να συμβάλει στον διάλογο για τον ρόλο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην πρόληψη του σχολικού εκφοβισμού, αναδεικνύοντας τη δύναμη της παιδαγωγικής πρόληψης, της ενσυναίσθησης και της ουσιαστικής επικοινωνίας μέσα στη σχολική τάξη.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολικός εκφοβισμός, εργαστήρια δεξιοτήτων, κοινωνικοσυναισθηματικές δεξιότητες, δημοτικό σχολείο, ψυχική ανθεκτικότητα

Το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα ανταποκρίνεται στις ανάγκες ενός ανήλικου θύματος;

Χαράλαμπος Σφέτσος
Υποψ. Διδάκτορας, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Κοινωνικής Εργασίας, Πανεπιστήμιο Πατρών
Ιωάννης Δρίτσας
Αναπλ. Καθηγητής, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Κοινωνικής Εργασίας, Πανεπιστήμιο Πατρών
Αυγουστίνος Λαδάς
Διδάκτωρ Στατιστικής, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Πατρών

Η βία κατά των ανηλίκων εμφανίζεται σε όλα τα πλαίσια διαβίωσης των παιδιών με κύριες μορφές την ενδοοικογενειακή και την ενδοσχολική κακοποίηση και τη βία σε εξωσχολικές δραστηριότητες. Παράλληλα εάν προσπαθήσουμε να εστιάσουμε στην παραβατικότητα των ανηλίκων στις μέρες και ιδιαίτερα στην άσκηση βίας εκ μέρους τους διαπιστώνουμε μία μεταβολή από τις μορφές που καταγράφονταν πριν μερικά χρόνια δηλαδή παιδιά που εμπλέκονταν σε καβγάδες, σπασίματα και μικροκλοπές σε μια πρώιμη εγκληματικότητα ενηλίκων που πλέον περιλαμβάνει οργάνωση, σκληρότητα, βιαιότητα και χρήση όπλων. Πέρα όμως από την ποιοτική αυτή μεταβολή της έκφανσης της παραβατικότητας ανηλίκων, στις μέρες μας παρατηρούμε ότι προκύπτει και ποσοτική αύξηση των δεικτών της, στοιχείο που αναπόφευκτα επιφέρει και περισσότερα θύματα, πολλά από τα οποία είναι ανήλικα. Το κάθε θύμα όμως έχει ανάγκες στις οποίες μία ευνομούμενη πολιτεία οφείλει να ανταποκρίνεται. Οι ανάγκες όμως των ανηλίκων θυμάτων, δηλαδή οι ανάγκες των παιδιών που κακοποιούνται στο οικογενειακό, στο σχολικό, αλλά και στο φιλικό περιβάλλον και γενικότερα οι ανάγκες των θυμάτων, ανεξαρτήτου ηλικίας, ικανοποιούνται σήμερα από το σύστημα ποινικής μας δικαιοσύνης;

Στο ερώτημα αυτό κλήθηκαν να απαντήσουν λειτουργοί του ποινικοκατασταλτικού συστήματος, αστυνομικοί υπάλληλοι και επιμελητές ανηλίκων, που καλούνται στο πλαίσιο των καθηκόντων τους να εφαρμόσουν το θεσμικό πλαίσιο για την προστασία των ανηλίκων θυμάτων. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη διανομή ερωτηματολογίων, αλλά και τη διενέργεια ημιδομημένων συνεντεύξεων στο πλαίσιο εκπόνησης διδακτορικής διατριβής που πραγματοποιεί ο εισηγητής στο Τμήμα Επιστήμων της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Πατρών με αντικείμενα έρευνας την αποκαταστατική δικαιοσύνη και την παραβατικότητα ανηλίκων.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας τα οποία θα παρουσιαστούν εκτενώς στη μελέτη-εισήγηση αποδεικνύεται σε μεγάλό βαθμό ότι το ποινικοκατασταλτικό μας σύστημα δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των ανηλίκων θυμάτων καθιστώντας σημαντική την επαναξιολόγηση των πρακτικών που εφαρμόζονται αλλά και του χειρισμού του ανήλικου θύματος και του ανήλικου δράστη.

Λέξεις-κλειδιά: Σχολική βία και εκφοβισμός, παραβατικότητα ανηλίκων, ανήλικο θύμα, ποινικοκατασταλτικό σύστημα

Διαχείριση αναφοράς περιστατικού στην ψηφιακή πλατφόρμα stop-bullying.gov.gr: Μελέτη περίπτωσης σε Δημοτικό Σχολείο της Δυτικής Αττικής

Τάγαρης Παναγιώτης
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Σχολικός Ψυχολόγος, ΠΕ Δυτικής Αττικής

Η ψηφιακή πλατφόρμα stop-bullying.gov.gr είναι ένα εργαλείο για την αναφορά περιστατικών σχολικής βίας στην Ελλάδα. Η Πρωτοβάθμια Διεύθυνση Δυτικής Αττικής έχει όριο αρμοδιότητας 59 Δημοτικών σχολείων.

Η διερεύνηση του βάσιμου ή αβάσιμου χαρακτήρα της αναφοράς ξεκινά με την κλήση των γονέων που ανέφεραν ότι το παιδί του εκφοβίζεται και συνεχίζεται με τους γονείς του μαθητή που αναφέρθηκε ότι εκφοβίζει. Στη συνέχεια ακολουθούν οι μαρτυρίες του μαθητή που εκφοβίζεται, του μαθητή που εκφοβίζει, της εκπαιδευτικού τάξης και των παρατηρητών. Τα μέτρα που λαμβάνονται περιλαμβάνουν καθοδήγηση από την Σύμβουλο Γενικής Αγωγής και τον Σύμβουλο Ειδικής Αγωγής Δασκάλων, σύγκληση συλλόγου διδασκόντων και κατάρτιση πρακτικού με συμπεράσματα και προτάσεις για ομαλοποίηση της κατάστασης. Συστάσεις σε εμπλεκόμενους γονείς και χαρακτηρισμός αναφοράς στην πλατφόρμα με πλήρη αιτιολόγηση.

Η πλατφόρμα αποτελεί μια εκκίνηση για την αντιμετώπιση περιστατικών ενδοσχολικής βίας. Η λύση όμως έγκειται στις προληπτικές δράσεις των εμπλεκόμενων στη μαθησιακή διαδικασία με τεχνικές ενσυνειδητότητας, μάθημα ενσυναίσθησης, σχολές γονέων, συνεχή παρουσία ψυχολόγου στη σχολική μονάδα και επιμόρφωση εκπαιδευτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Διαχείριση αναφοράς, πλατφόρμα, Δυτική Αττική

Η κοινωνική και συναισθηματική επάρκεια ως προστατευτικός παράγοντας απέναντι στην παρεκκλίνουσα συμπεριφορά μαθητών Δημοτικού

Ελευθέριος Φλωράς
Φοιτητής, Τμήμα Ψυχολογίας, ΠΔΜ
Ηλίας Βασιλειάδης
Επικ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΠΔΜ
Ιωάννα Δημητριάδου
Επικ. Καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕ, ΑΠΘ

Η παρούσα μελέτη διερευνά τη συσχέτιση μεταξύ κοινωνικής και συναισθηματικής επάρκειας και της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς μαθητών στο σχολικό πλαίσιο. Εστιάζει στον ρόλο των ενδοπροσωπικών δεξιοτήτων, όπως η συναισθηματική ρύθμιση, η ενσυναίσθηση και οι κοινωνικές δεξιότητες, ως δυνητικών προστατευτικών παραγόντων έναντι της επιθετικότητας, της παραβίασης κανόνων και της γενικότερης αντικοινωνικής συμπεριφοράς.

Το θεωρητικό πλαίσιο βασίζεται σε σύγχρονες ψυχολογικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις που εντοπίζουν τη χαμηλή κοινωνικοσυναισθηματική λειτουργικότητα ως παράγοντα κινδύνου για την εμφάνιση προβληματικών συμπεριφορών. Η έρευνα εφαρμόστηκε σε μαθητές της ΣΤ’ Δημοτικού από σχολικές μονάδες της Θάσου και της Φλώρινας, με χρήση ποσοτικής μεθοδολογίας. Χρησιμοποιήθηκαν σταθμισμένα ψυχομετρικά εργαλεία (YSR και SDQ), ενώ για την ανάλυση των δεδομένων επιλέχθηκαν μη παραμετρικές στατιστικές μέθοδοι, λόγω μη κανονικής κατανομής. Τα ευρήματα ανέδειξαν στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ κοινωνικής/συναισθηματικής επάρκειας και παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς. Συγκεκριμένα, οι μαθητές με χαμηλά επίπεδα ενσυναίσθησης, συναισθηματικής ρύθμισης και συνεργασίας εμφάνιζαν υψηλότερα ποσοστά παραβατικών συμπεριφορών. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές με υψηλό δείκτη συμπεριφορικής απόκλισης διαφοροποιούνται σημαντικά από τους υπόλοιπους στις βασικές κλίμακες κοινωνικοσυναισθηματικής λειτουργικότητας.

Τα αποτελέσματα υπογραμμίζουν τη σημασία της κοινωνικής και συναισθηματικής επάρκειας ως κρίσιμου αναπτυξιακού και προστατευτικού παράγοντα και ενισχύουν την ανάγκη ενσωμάτωσης στοχευμένων παρεμβάσεων στα σχολεία, μέσω προγραμμάτων κοινωνικοσυναισθηματικής αγωγής, με στόχο την πρόληψη ή τη μείωση συμπεριφορών απόκλισης.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνική και συναισθηματική επάρκεια, παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, ενσυναίσθηση, κοινωνικές δεξιότητες, μαθητές δημοτικού

Άξονας 11: Συμβουλευτική στην Εκπαίδευση

Η σχέση της αυτοαποτελεσματικότητας με την ψυχική υγεία φοιτητών και φοιτητριών με και χωρίς Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες και ο διαμεσολαβητικός ρόλος της διεκδικητικότητας

Βαρβάρα Παντελαίου
Ψυχολόγος, MSc, Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ
Φαίη Αντωνίου
Αναπλ. Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Κατά τη φοιτητική περίοδο, οι νεαροί ενήλικες εκτίθενται σε πολλαπλές προκλήσεις σε συναισθηματικό, κοινωνικό, ακαδημαϊκό και εργασιακό επίπεδο, με σημαντικό αντίκτυπο στην ψυχική τους υγεία. Ωστόσο, τα υψηλά επίπεδα αυτοαποτελεσματικότητας και διεκδικητικότητας μπορεί να λειτουργήσουν προστατευτικά στις αρνητικές επιπτώσεις αυτών των προκλήσεων σε φοιτητές/τριες με και χωρίς Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες (ΕΜΔ), καθώς σχετίζονται με λιγότερα συμπτώματα άγχους και κατάθλιψης.

Η παρούσα έρευνα είχε διττό στόχο: την διερεύνηση των σχέσεων ανάμεσα στην αυτοαποτελεσματικότητα, την ψυχική υγεία (άγχος και κατάθλιψη) και τη διεκδικητικότητα νεαρών ενηλίκων φοιτητών/τριών με και χωρίς ΕΜΔ, καθώς και την ανάδειξη του διαμεσολαβητικού ρόλου της διεκδικητικότητας στη σχέση των δύο πρώτων παραγόντων. Στην έρευνα συμμετείχαν 81 φοιτητές/τριες (εκ των οποίων 10 με ΕΜΔ), 29 άνδρες (35,8%) και 52 γυναίκες (64,2%), ηλικίας 18-25 ετών (Μ.Ο.=20,89, Τ.Α.=1,41), προερχόμενοι από τέσσερις σχολές δύο Πανεπιστημίων της Αττικής. Για τη συλλογή δεδομένων χορηγήθηκαν το Τεστ Σιωπηρής Ευχέρειας, το Τεστ Γενικής Νοητικής Ικανότητας, η κλίμακα αυτο-αναφοράς ΕΜΔ, η κλίμακα Γενικευμένης Αυτοαποτελεσματικότητας, η κλίμακα Αντιλαμβανόμενου Στρες, η κλίμακα Διεκδικητικότητας του Rathus και η κλίμακα Κατάθλιψης του Beck. Από τα αποτελέσματα των αναλύσεων φάνηκε ότι τα υψηλά επίπεδα αυτοαποτελεσματικότητας και διεκδικητικότητας σχετίζονται θετικά με τα επίπεδα κατάθλιψης, ενώ η διεκδικητικότητα σχετίζεται αρνητικά με τα επίπεδα αντιλαμβανόμενου στρες στο συνολικό δείγμα. Έπειτα, υψηλά επίπεδα αυτοαποτελεσματικότητας σχετίζονται με υψηλά επίπεδα διεκδικητικότητας και δη η διεκδικητικότητα λειτουργεί διαμεσολαβητικά στη σχέση ανάμεσα στην αυτοαποτελεσματικότητα και τα καταθλιπτικά συμπτώματα στο συνολικό δείγμα. Ωστόσο, δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα για τη σχέση των εν λόγω μεταβλητών στο δείγμα φοιτητών/τριών με ΕΜΔ.

Τα ευρήματα αυτά υποδεικνύουν τον ρόλο της αυτοαποτελεσματικότητας και της διεκδικητικότητας στην ρύθμιση των καταθλιπτικών συμπτωμάτων των φοιτητών/τριών χωρίς ΕΜΔ και μπορούν να αποτελέσουν έναυσμα για την δημιουργία προγραμμάτων συμβουλευτικής παρέμβασης, ψυχοεκπαίδευσης και ανάπτυξης δεξιοτήτων που θα στοχεύουν στην πρόληψη προβλημάτων ψυχικής υγείας και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής νεαρών ενηλίκων φοιτητών/τριών.

Λέξεις-κλειδιά: νεαροί ενήλικες φοιτητές/τριες, ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, αυτοαποτελεσματικότητα, διεκδικητικότητα, ψυχική υγεία

Απόψεις φοιτητών και φοιτητριών για τον μεταβαλλόμενο ρόλο του/της εκπαιδευτικού

Αικατερίνη Παντελοπούλου
MEd, Εκπαιδευτικός ΠΕ70
Σταύρος Στεφανόπουλος
MEd, Εκπαιδευτικός ΠΕ11
Παναγιώτα Σαπουνά
Εκπαιδευτικός ΠΕ70

Η παρούσα εργασία εστιάζει στις απόψεις φοιτητών/φοιτητριών ενός Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης σχετικά με τη μεταβολή του ρόλου του/της εκπαιδευτικού.

Ειδικότερα, διερευνώνται οι αντιλήψεις των φοιτητών/φοιτητριών για ενδεχόμενα κενά στη βασική εκπαίδευση που λαμβάνουν σχετικά με τον ρόλο τους ως μελλοντικών εκπαιδευτικών, όπως επίσης και ο τρόπος με τον οποίο προσλαμβάνουν τις αλλαγές στον ρόλο των εκπαιδευτικών στις σύγχρονες συνθήκες. Αξιοποιήθηκε ποσοτική μεθοδολογία. Το δείγμα αποτέλεσαν 110 φοιτητές/φοιτήτριες που απάντησαν σε ερωτηματολόγιο που κατασκευάστηκε μετά από επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας.

Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες διαπιστώνουν ότι ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού δεν περιορίζεται πλέον στην απλή μετάδοση γνώσης, αλλά επεκτείνεται σε πολλαπλούς τομείς, όπως η ψυχολογική υποστήριξη, η παιδαγωγική καθοδήγηση και η ενσυναίσθητη επικοινωνία. Επιπλέον, αναγνωρίζουν την ανάγκη για αναβάθμιση του περιεχομένου σπουδών τους, ώστε να ανταποκρίνονται στην πολυδιάστατη φύση του σημερινού εκπαιδευτικού έργου.

Λέξεις-κλειδιά: Επαγγελματική κατάρτιση, ψυχολογική υποστήριξη, παιδαγωγική καθοδήγηση, ρόλος εκπαιδευτικού, συμβουλευτική

Εισάγοντας τη Διαλογικότητα στην Εκπαίδευση: Εφαρμογές της θεωρίας του διαλογικού εαυτού στις συνεντεύξεις με τους γονείς

Δέσποινα Σακουλογέωργα
Διδάκτωρ ΠΕ60, MSc, ΥΠΑΙΘΑ
Αθανάσιος Βέρδης
Αναπλ. Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ
Γεωργία Γκαντώνα
Επίκ. Καθηγήτρια, Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η μελέτη του αναδυόμενου διαλογικού εαυτού και των επιδράσεων που αυτή δέχεται από τις κοινωνικό-πολιτισμικές πρακτικές της τυπικής εκπαίδευσης αποτελεί μία πρόκληση για το σχολείο του 21ου αιώνα.

Σκοπός αυτής της έρευνας αποτέλεσε η εφαρμογή των μεθόδων της θεωρίας του διαλογικού εαυτού στους γονείς των μαθητών ενός νηπιαγωγείου με στόχο να κατανοήσουν τόσο τους εαυτούς τους όσο και τους εαυτούς των παιδιών τους ως πολυφωνικούς. Η μεθοδολογία που επιλέχθηκε ήταν μικτή με τη συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων. Συγκεκριμένα, στην αρχή του σχολικού έτους και στο πλαίσιο των γονεϊκών συναντήσεων έγινε εφαρμογή της προσαρμοσμένης στους σκοπούς της έρευνας μεθόδου του ρεπερτορίου προσωπικών θέσεων και της μεθόδου της συνθετικής εργασίας με διαγραμματική απεικόνιση και συμβολική αναπαράσταση με πέτρες. Στο τέλος των συναντήσεων, οι γονείς φάνηκε να κατανοούν τη διαλογικότητα όχι μόνο σε σχέση με τους εσωτερικούς εαυτούς τους, αλλά κι ως σημείο δημιουργικής διεπαφής των αλληλεπιδράσεων με τα παιδιά τους. Εντόπισαν, θέσεις-του-εγώ τους που συνεργάζονται και άλλες θέσεις-του-εγώ τους που συγκρούονται με συγκεκριμένες θέσεις-του-εγώ των παιδιών τους. Ενδυνάμωσαν τον διαλογικό τους εαυτό, προτείνοντας τρόπους ενίσχυσης των θέσεων που διευκολύνουν τη σχέση τους με το παιδί τους και τρόπους περιορισμού των θέσεων που εμποδίζουν τη σχέση τους με το παιδί τους.

Η εφαρμογή των μεθόδων της θεωρίας του διαλογικού εαυτού ενισχύει την επίγνωση της διαλογικότητας του εαυτού των γονέων και τους υποστηρίζει στον αναστοχασμό και τη λήψη αποφάσεων που προάγουν τη σχέση με τα παιδιά τους. Μέθοδοι όπως αυτές φέρνουν τους γονείς κοντά στο διαλογικό, δημοκρατικό και συμπεριληπτικό πλαίσιο ενός σύγχρονου σχολείου.

Λέξεις-κλειδιά: Διαλογικός, εαυτός, θέση, σχολείο, γονείς

Επαγγελματικός Προσανατολισμός μαθητών και μαθητριών Λυκείου με δυσλεξία: Ο ρόλος των ψυχοκοινωνικών παραγόντων και των εργαλείων αξιολόγησης

Κατερίνα Τσιβελή
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, ΕΚΠΑ
Φαίη Αντωνίου
Αναπλ. Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Η δυσλεξία (οι ειδικές μαθησιακές δυσκολίες στην ανάγνωση και τη γραφή δηλαδή) επηρεάζει όχι μόνο τη σχολική επίδοση αλλά και την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και τη διαδικασία λήψης εκπαιδευτικών και επαγγελματικών αποφάσεων. Η κατανόηση αυτής της πολυδιάστατης επίδρασης, είναι καθοριστική για την ανάπτυξη κατάλληλων πρακτικών Συμβουλευτικής Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνήσει τη σχέση της δυσλεξίας με τις ακαδημαϊκες και επαγγελματικές επιλογές μαθητών και μαθητριών Λυκείου και

τους ψυχοκοινωνικούς παράγοντες που τις καθορίζουν, όπως η αυτοεκτίμηση, η ψυχολογική πίεση και η ψυχική ανθεκτικότητα. Επιπρόσθετα διερευνήθηκε η καταλληλότητα των εργαλείων επαγγελματικού προσανατολισμού για τους μαθητές/τριες με δυσλεξία. Οι συμμετέχοντες χωρίστηκαν σε δύο ομάδες, οι οποίες εξισώθηκαν ως προς το φύλο και την ηλικία. Συγκεκριμένα 28 μαθητές και μαθήτριες με δυσλεξία και 28 τυπικής ανάπτυξης. Οι 56 συμμετέχοντες συμπλήρωσαν δύο ερωτηματολόγια, το Self- Directed Search (SDS) (Sidiropoulou- Dimakakou, Mylonas & Argyropoulou, 2008) και την Κλίμακα Επαγγελματικών Ενδιαφερόντων – Κ-ΕΠ-ΕΝ (Τσαούσης, χ.χ.), ενώ παράλληλα συμμετείχαν σε ημιδομημένες συνεντεύξεις. Τα ερωτήματα της συνέντευξης αφορούσαν στις επαγγελματικές προτιμήσεις και κλίσεις των συμμετεχόντων, στην προσωπική θεώρηση της επίδρασης της δυσλεξίας στη σχολική, επαγγελματική και κοινωνική τους ζωή, στην τυχόν προηγούμενη εμπειρία συμβουλευτικής επαγγελματικού προσανατολισμού και τέλος στον τρόπο με τον οποίο οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται, επεξεργάζονται και αντιμετωπίζουν καταστάσεις αποτυχίας ή αποθάρρυνσης, εστιάζοντας στην ανάδυση μηχανισμών άμυνας και στρατηγικών ανθεκτικότητας.

Τα αποτελέσματα έδειξαν διαφοροποίηση στις επαγγελματικές προτιμήσεις με τους μαθητές/ τριες με δυσλεξία να στρέφονται σε ρεαλιστικούς και τεχνικούς τομείς, ενώ οι μαθητές/ τριες τυπικής ανάπτυξης, σε κοινωνικούς και επιχειρηματικούς τομείς. Η Κ-ΕΠ-ΕΝ εμφάνισε μεγαλύτερη καταλληλότητα στα άτομα με δυσλεξία σε σύγκριση με το SDS. Παράλληλα τα ευρήματα κατέστησαν εμφανές ότι, αν και τα άτομα με δυσλεξία συχνά βιώνουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και μεγαλύτερη ψυχολογική πίεση, αναπτύσσουν σημαντικούς μηχανισμούς ανθεκτικότητας, γεγονός που καθιστά αναγκαίες παρεμβάσεις οι οποίες θα εστιάζουν στην ενδυνάμωση και στην αξιοποίηση αυτών των δεξιοτήτων.

Λέξεις-κλειδιά: δυσλεξία, συμβουλευτική επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικά ενδιαφέροντα, αξιολόγηση επαγγελματικών ενδιαφερόντων

Άξονας 12: Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση – Μαθησιακές Δυσκολίες

Η εκπαιδευτική ένταξη των αναπήρων φοιτητριών και φοιτητών στο Πανεπιστήμιο: Η περίπτωση του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Μαριαλένα Γκουγκουλιάνα
Εκπαιδευτικός, ΑΠΘ
Αικατερίνη Καραθάνου
Εκπαιδευτικός, ΑΠΘ
Λαμπρίνα Γιώτη
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΑΠΘ

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει τις εμπειρίες εκπαιδευτικής ένταξης και συμπερίληψης των φοιτητριών και φοιτητών με αναπηρία κατά τη διάρκεια των σπουδών τους στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Σκοπός της έρευνας είναι η ανάδειξη των εμπειριών των ατόμων με αναπηρία με έμφαση στα κίνητρα αλλά και τους ανασταλτικούς παράγοντες που βιώνουν κατά τη φοίτησή τους στο πανεπιστήμιο, οι οποίοι διαμορφώνουν και επηρεάζουν τη φοιτητική τους ζωή. Απώτερη επιδίωξη της έρευνάς μας αποτέλεσε η κατανόηση των αναγκών των αναπήρων φοιτητριών και φοιτητών και η διατύπωση προτάσεων για παρεμβάσεις που θα βελτιώσουν την εκπαιδευτική τους ένταξη και συμπερίληψη στο πανεπιστήμιο. Για τον σκοπό αυτό, υλοποιήσαμε ποιοτική έρευνα με ημιδομημένες συνεντεύξεις που διενεργήθηκαν με δειγματοληψία χιονοστιβάδας στις/ους φοιτήτριες/τές με αναπηρία που φοιτούσαν στο ΠΤΔΕ κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Επιπλέον κριτήριο επιλογής των συμμετεχόντων ήταν να εκπροσωπηθούν άτομα με διαφορετικές αναπηρίες και από τα δύο φύλα. Ανταποκρίθηκαν 5 φοιτήτριες. Το θεωρητικό πλαίσιο ενημερώνεται από το πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων και ιδιαίτερα το υποπεδίο της πανεπιστημιακής παιδαγωγικής και των σπουδών στην αναπηρία και κοινωνική ένταξη.

Από τα ευρήματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι, παρά την ύπαρξη σχετικού θεσμικού πλαισίου για την υποστήριξη της ισότιμης συμμετοχής των αναπήρων φοιτητριών και φοιτητών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, εξακολουθούν να υφίστανται εμπόδια στη φοίτηση των αναπήρων φοιτητριών/τών. Η ανεπαρκής προσβασιμότητα, οι περιορισμοί στη χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών και οι στάσεις ορισμένων μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας δυσχεραίνουν την πλήρη ένταξη τους στο πανεπιστημιακό περιβάλλον. Παράλληλα, άλλοι κοινωνικοπολιτικοί παράγοντες που επηρεάζουν την καθημερινή τους ζωή και τη γενικότερη κοινωνική τους ένταξη δυσχεραίνουν ακόμη περισσότερο και την εκπαιδευτική ένταξη και συμπερίληψή τους στο πανεπιστήμιο. Αντιθέτως, η ισχυρή επιθυμία για τις πανεπιστημιακές σπουδές και η προσωπική ανθεκτικότητα των φοιτητριών/τών, η στήριξή τους από ευαισθητοποιημένες/ους διδάσκουσες και διδάσκοντες και η αξιοποίηση της τεχνολογίας αναδεικνύονται ως ισχυροί παράγοντες ενδυνάμωσης και αποτελεσματικής εκπαιδευτικής ένταξης και συμπερίληψης κατά τη διάρκεια των σπουδών τους.

Η μελέτη ολοκληρώνεται με τις προτάσεις τόσο των ίδιων των αναπήρων φοιτητριών/των όσο και των ερευνητριών, οι οποίες υπογραμμίζουν την ανάγκη υιοθέτησης ολιστικών πολιτικών συμπερίληψης, της ενίσχυσης της προσπάθειας των αναπήρων φοιτητριών/τωντους, ώστε να εξασφαλιστεί η μαθησιακή ισότητα ευκαιριών και η ουσιαστική συμμετοχή όλων στην πανεπιστημιακή ζωή, αλλά και ο εμπλουτισμός της πανεπιστημιακής παιδαγωγικής με συμβολές της κριτικής πάνω στους «Λόγους» που διακινούνται στον πανεπιστημιακό χώρο ως ένα σύνολο των εργαλείων, τεχνικών, διαδικασιών και επιπέδων εφαρμογής και στόχων που αφορούν στην αναπηρία.

Λέξεις-κλειδιά: Πανεπιστημιακή παιδαγωγική, εκπαίδευση ενηλίκων, εκπαιδευτικός και κοινωνικός αποκλεισμός, άτομα με αναπηρία, συμπερίληψη

Η χρήση του Θεάτρου Σκιών ως παιδαγωγικού και πολιτισμικού εργαλείου ικανού να υποστηρίξει και να ενισχύσει την ένταξη παιδιών με κινητικές αναπηρίες στη σχολική τάξη

Κωνσταντίνος Δρούμπαλης
Ερευνητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Ιωάννης Καμαριανός
Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Σκοπός της παρούσας μελέτης, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη, αποτελεί η διερεύνηση του ρόλου του Θεάτρου Σκιών –και ειδικότερα του εικονικού κειμένου Καραγκιόζη– ως παιδαγωγικού και πολιτισμικού εργαλείου ικανού να υποστηρίξει και να ενισχύσει τα παιδιά με κινητικές αναπηρίες στη μετάβασή τους από την εμπειρία της ετερότητας προς στην ένταξή τους στη σχολική τάξη ως προς τη διαμόρφωση μιας θετικής υποκειμενικότητας.

Μεθοδολογικά, στο πλαίσιο της εθνομεθοδολογικής προσέγγισης, η παρούσα μελέτη επιχειρεί της διερεύνησης του φαινομένου με την χρήση τεχνικών ανάλυσης περιεχομένου και ημιδομημένων συνεντεύξεων Ιδιαίτερα, οι συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς Ειδικής Αγωγής, επέτρεψαν να διερευνηθούν και να αναδειχθούν οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών ως προς την ιδιαιτερότητα της φιγούρας του Καραγκιόζη στην εκπαίδευση μαθητών με κινητική αναπηρία. Η ερμηνεία των ερευνητικών δεδομένων υπό το πρίμα της θεωρίας της auto- ethnopuperty (Fisher, 2018), επιχειρεί να μας οδηγήσει στην κατανόηση του εικονικού κειμένου Καραγκιόζη, ως μέσου ανάδυσης σημαντικών για την σύλληψη της υποκειμενικότητας καθημερινών αφηγήσεων και πρακτικών, που χρησιμοποιούν παιδιά με κινητικές αναπηρίες ως μέλη της κοινωνίας, προκειμένου να λειτουργήσουν στην καθημερινή τους ζωή. Έτσι, στην παρούσα μελέτη η αναπηρία προσεγγίζεται όχι μόνο ως βιολογική διαφοροποίηση αλλά και ως κοινωνική κατασκευή, άρρηκτα συνδεδεμένη με την σημασία της αποδοχής της ετερότητας και τα φαινόμενα μισαναπηρισμού (ableism). Η Fisher δείχνει πώς το κουκλοθέατρο μπορεί να αποτυπώσει το βίωμα του «κατακερματισμένου σώματος» και να επιτρέψει την επανεγγραφή της προσωπικής αφήγησης, οδηγώντας από την απόρριψη στην αποδοχή και τον αυτοπροσδιορισμό.

Τα συμπεράσματα της μελέτης αφορούν στην χρησιμότητα του εικονικού κειμένου του Καραγκιόζη ως μοτίβο συλλήψεων και πρακτικών ενδυνάμωσης και αποδόμησης στερεοτύπων γύρω από το «κατακερματισμένο» σώμα με απώτερο στόχο την ενδυνάμωση της υποκειμενικότητας των παιδιών με κινητικές αναπηρίες κατά τη συμμετοχή τους στη σχολική τάξη.

Λέξεις-κλειδιά: Καραγκιόζης, Κινητική Αναπηρία, Υποκειμενικότητα, Σχολική Τάξη

Η συμβολή της θεραπευτικής ιππασίας στην ανάπτυξη και ευημερία παιδιών με αυτισμό: Οφέλη και επιπτώσεις στη ζωή τους

Αικατερίνη Καραθάνου
Εκπαιδευτικός Α/θμιας Εκπ/σης & Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Μαρία Λίτσα
Επιστημονική Συνεργάτιδα Τμήματος Επιστημών της Αγωγής, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η θεραπευτική ιππασία αποτελεί μια καινοτόμο παρέμβαση υποστήριξης παιδιών με Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ), συνδυάζοντας σωματική άσκηση, ψυχοσυναισθηματική ενδυνάμωση και κοινωνική αλληλεπίδραση. Η παρούσα μελέτη, ενταγμένη στον τομέα της ειδικής αγωγής, εξετάζει πώς η θεραπευτική ιππασία συμβάλλει στην ανάπτυξη και στην καθημερινή λειτουργικότητα των παιδιών με αυτισμό. Το θεωρητικό πλαίσιο στηρίζεται σε σύγχρονες επιστημονικές έρευνες που αναδεικνύουν τα οφέλη της ιππασίας στην κινητική ικανότητα, την αισθητηριακή ρύθμιση, τη συγκέντρωση και τη συναισθηματική σταθερότητα των παιδιών.

Σκοπός της μελέτης είναι η αποτύπωση των εμπειριών και των απόψεων θεραπευτών που συμμετέχουν ενεργά σε προγράμματα θεραπευτικής ιππασίας, ώστε να αναδειχθεί η πρακτική της αξία. Η μεθοδολογία ακολουθεί ποιοτική προσέγγιση μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων με συμμετέχοντες θεραπευτές από κέντρα θεραπευτικής ιππασίας που εργάζονται με παιδιά με ΔΑΦ. Η επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του λογισμικού QDA Miner Lite, το οποίο υποστήριξε την οργάνωση, κωδικοποίηση και συστηματική διερεύνηση των θεμάτων που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις, εξασφαλίζοντας βάθος στην κατανόηση των εμπειριών των συμμετεχόντων.

Τα ευρήματα δείχνουν σημαντική βελτίωση σε ψυχικό επίπεδο, αναφέροντας μεγαλύτερη συναισθηματική σταθερότητα, μείωση του άγχους και αυξημένη ικανότητα έκφρασης συναισθημάτων. Επιπλέον, σε κοινωνικό επίπεδο, παρατηρείται βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως η συνεργασία, η επικοινωνία και η ανάπτυξη εμπιστοσύνης. Η επαφή με το άλογο και η σταθερή ρουτίνα της θεραπευτικής ιππασίας ενισχύουν την αυτοπεποίθηση και την κοινωνική συμμετοχή των παιδιών, βελτιώνοντας συνολικά την ποιότητα ζωής τους.

Λέξεις-κλειδιά: Θεραπευτική Ιππασία, Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος, Οφέλη, Επιπτώσεις

Η απώλεια στον αυτισμό: Απεικόνιση μέσα από επιλεγμένες ταινίες

Αναστασία Κατσούγκρη
Υποψ. Διδάκτορας, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας, Πανεπιστήμιο Πατρών
Ιωάννης Δημάκος
Επίκ. Καθηγητής, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας, Πανεπιστήμιο Πατρών

Η απώλεια ενός αγαπημένου προσώπου αποτελεί ένα γεγονός έντονης συναισθηματικής φόρτισης, συχνά περιβαλλόμενο από ένα «κοινωνικό ταμπού» που εμποδίζει τη συζήτηση με τα παιδιά. Παρόμοια, και ο αυτισμός αντιμετωπίζεται ως ένα κοινωνικό «ταμπού», επηρεάζοντας την αποδοχή των ατόμων με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) λόγω στερεοτύπων και προκαταλήψεων.

Τα παιδιά με ΔΑΦ συχνά εκδηλώνουν το πένθος με δυσνόητους τρόπους, οδηγώντας σε εσφαλμένες αντιλήψεις περί έλλειψης επηρεασμού από την απώλεια. Παρά τις μελέτες για την ανάγκη διαχείρισης πένθους ενηλίκων με ΔΑΦ υπάρχει αξιοσημείωτη έλλειψη ερευνών που να εστιάζουν στις ανάγκες πένθους των παιδιών με ΔΑΦ, γεγονός που περιορίζει την κατανόηση και την αποτελεσματική υποστήριξη. Ιστορικά, η δυτική κοινωνία αδυνατεί να κατανοήσει τις ανάγκες πένθους ατόμων με αναπηρίες γενικά, αν και πρόσφατες μελέτες υποδεικνύουν ότι βιώνουν το πένθος παρόμοια με τον γενικό πληθυσμό. Οι μαθητές με ΔΑΦ αντιμετωπίζουν μοναδικές δυσκολίες στην κατανόηση και αντιμετώπιση του πένθους, πέραν των κοινών αναπτυξιακών δυσκολιών. Δυσκολεύονται στην κατανόηση αφηρημένων εννοιών. Η ακαμψία στη ρουτίνα και η υψηλότερη συννοσηρότητα άγχους/κατάθλιψης επιδεινώνουν τη διαχείριση του πένθους τους, ενώ ακόμη και μικρές αλλαγές στην καθημερινότητας λόγω της απώλειας επιτείνουν το άγχος τους.

Η παρούσα μελέτη, εξετάζοντας αυτιστικούς χαρακτήρες στις ταινίες *Ocean Heaven* (2010), *A Boy Called Po* και *Η Ρουτίνα* αναδεικνύει τα κοινά χαρακτηριστικά των ταινιών αυτών στην αντίληψη της απώλειας: στη δυσκολία της κατανόησης του θανάτου, τις αλλαγές συμπεριφοράς, την εμμονή σε ρουτίνες, τις επαναλαμβανόμενες ερωτήσεις και τη δυσκολία επικοινωνίας των συναισθημάτων τους όπως έχει ήδη επισημανθεί σε έρευνες. Μέσω αυτής της απεικόνισης, η μελέτη στοχεύει να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση της αυτιστικής συμπεριφοράς στο πλαίσιο του πένθους, γεφυρώνοντας το κενό στη βιβλιογραφία και ενισχύοντας την παροχή κατάλληλης υποστήριξης.

Λέξεις-κλειδιά: Αυτισμός, Θεωρία του Νου, κινηματογράφος, αντίληψη της απώλειας

Η Τεχνητή Νοημοσύνη ως καταλύτης εμπλοκής και εσωτερικού κινήτρου στη εκμάθηση φυσικών επιστημών από μαθητές που βρίσκονται στο φάσμα του αυτισμού

Κωνσταντίνα Κότσαρη
Διδάκτωρ, Στέλεχος ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ, ΕΚΠΑ
Ζαχαρούλα Σμυρναίου
Καθηγήτρια, Αντιπρόεδρος, ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ, ΕΚΠΑ

Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει μέρος των αποτελεσμάτων μεταδιδακτορικής έρευνας που διεξάγεται στο ΕΚΠΑ με θέμα τη συμβολή της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) στη διδασκαλία STEM μαθημάτων σε μαθητές με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Ειδικότερα, αναλύονται τα ευρήματα που σχετίζονται με τη μαθησιακή εμπλοκή και το εσωτερικό κίνητρο των μαθητών μετά από εκπαιδευτική παρέμβαση με ρομπότ (Edison), προγραμματισμό (EdScratch) και εικονικά περιβάλλοντα (VR). Το θεωρητικό πλαίσιο εδράζεται στη θεωρία της Αυτοπροσδιοριζόμενης Μάθησης (Deci & Ryan, 2000) και την εκπαιδευτική ψυχολογία της εμπλοκής (Fredricks et al., 2004; Skinner & Belmont, 1993), με έμφαση σε συνθήκες που ενισχύουν την αυτονομία και την ενσυναισθητική μάθηση. Η μεθοδολογία περιλαμβάνει ημιπειραματικό σχέδιο με προ-τεστ/μετα-τεστ και παρατήρηση συμπεριφοράς. Το δείγμα αποτέλεσαν μαθητές ειδικών σχολείων που χωρίστηκαν σε δύο ομάδες και συμμετείχαν σε διδακτική παρέμβαση που αφορά το μάθημα της φυσικής «Φως και Χρώμα». Η παρατήρηση βασίστηκε σε τυποποιημένα πρωτόκολλα καταγραφής εμπλοκής και αλληλεπίδρασης, ενώ η ποσοτική αξιολόγηση πραγματοποιήθηκε με ανάλυση t-test και υπολογισμό effect size. Τα εργαλεία σχεδιάστηκαν από την ερευνήτρια σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής, εξασφαλίζοντας παιδαγωγική εγκυρότητα και λειτουργική εφαρμοσιμότητα.

Τα ποσοτικά δεδομένα ανέδειξαν στατιστικά σημαντική αύξηση της συγκέντρωσης, της διάθεσης συμμετοχής και του εσωτερικού κινήτρου στην πειραματική ομάδα ($p < 0.01$), με Cohen's $d > 0.6$. Επιπλέον, heatmaps και καταγραφές παρατήρησης έδειξαν άνοδο της αυθόρμητης εμπλοκής και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης κατά τη χρήση ΤΝ. Οι μαθητές παρουσίασαν υψηλότερα επίπεδα ενθουσιασμού, επιμονής και συναισθηματικής ενεργοποίησης.

Συμπερασματικά, τα ευρήματα υποστηρίζουν τη διεπιστημονική αξιοποίηση της ΤΝ ως εργαλείου που όχι μόνο ενισχύει τη μάθηση, αλλά δρα θετικά στη συναισθηματική σύνδεση του μαθητή με το περιεχόμενο, αναδεικνύοντας τις προϋποθέσεις για μια πιο συμμετοχική και εξατομικευμένη εκπαίδευση στην ειδική αγωγή.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, αυτισμός, μαθησιακή εμπλοκή, εσωτερικό κίνητρο, STEM, ειδική αγωγή

Η επίδραση της μουσικοθεραπείας στη βελτίωση των δεξιοτήτων επικοινωνίας παιδιών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος: Εστίαση σε ρυθμό, μελωδία, τόνο και παύσεις

Γεώργιος Κυριακόπουλος
Μεταπτυχιακός φοιτητής, European University of Cyprus
Παρασκευή Πουλογιαννοπούλου
Επιστημονική Συνεργάτιδα, European University of Cyprus

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθεί ο ρόλος που έχει η μουσικοθεραπεία ως προς τη βελτίωση της επικοινωνίας των παιδιών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ).

Το αντικείμενο της μελέτης αφορά παιδιά ηλικίας 6-12 ετών, τα οποία έχουν διαγνωστεί με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος και συμμετέχουν σε προγράμματα μουσικοθεραπείας. Το δείγμα αποτελείται από 10 μουσικοθεραπευτές, οι οποίοι έχουν εμπειρία με παιδιά με ΔΑΦ, καθώς και 20 μαθητές με ΔΑΦ, εκ των οποίων τα 2 αντιστοιχούν στον εκάστοτε μουσικοθεραπευτή. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με online ερωτηματολόγια, τα οποία αποτέλεσαν το εργαλείο παρατήρησης των μουσικοθεραπευτών, αναφορικά με το πριν και το μετά της συνεδρίας. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως η μουσικοθεραπεία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ως προς τη βελτίωση της επικοινωνίας των παιδιών με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες παρατήρησαν μια γενική ενίσχυση της λεκτικής επικοινωνίας, ιδίως όταν η θεραπεία παρέχεται με συστηματικό τρόπο και για πιο μεγάλο χρονικό διάστημα. Η χρήση μουσικών δραστηριοτήτων, όπως είναι ο αυτοσχεδιασμός και το τραγούδι, φαίνεται να κάνουν πιο εύκολη την εκφραστικότητα και την αυθόρμητη χρήση του λόγου. Αποτελεσματικά κρίνονται και τα μουσικά χαρακτηριστικά του ρυθμού και της μελωδίας, από τη στιγμή που ενισχύουν τη συμμετοχή και την επικοινωνιακή ανταπόκριση των παιδιών. Πολλά παιδιά παρουσίασαν πρόοδο, σε ό,τι έχει να κάνει με την κατανόηση, αλλά και με τη χρήση εκφραστικών λέξεων ή φράσεων, κατά τη διάρκεια των συνεδριών. Ακόμα, η μουσικοθεραπεία συμβάλλει στη συναισθηματική ενδυνάμωση, προσφέροντας χαρά, ευχαρίστηση και αύξηση της αυτοπεποίθησης. Οι πιο πολλοί μουσικοθεραπευτές κρίνουν τη συνολική αποτελεσματικότητα της μουσικοθεραπείας ως υψηλή, με ελάχιστες αναφορές σε αρνητικές επιδράσεις, οι οποίες συνδέονται κατά κύριο λόγο με συγκεκριμένα μουσικά στοιχεία και όχι με τη μέθοδο στο σύνολό της.

Η έρευνα αυτή μπορεί να συμβάλλει στο να ενισχυθεί η επιστημονική τεκμηρίωση της μουσικοθεραπείας, ως μια αποτελεσματική παρέμβαση για παιδιά με ΔΑΦ, παρέχει σημαντικά δεδομένα για επαγγελματίες υγείας και εκπαιδευτικούς σχετικά με τις μουσικές τεχνικές που ενισχύουν την επικοινωνία και τέλος μπορεί να αξιοποιηθεί για το σχεδιασμό στοχευμένων θεραπευτικών προγραμμάτων.

Λέξεις-κλειδιά: Μουσικοθεραπεία, Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος, Λεκτική επικοινωνία, Τραγούδι, Αυτοσχεδιασμός

Η γνώση γραπτού λεξιλογίου από κωφούς/βαρήκοους μαθητές στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Προεκτάσεις για την ενίσχυση των γλωσσικών δεξιοτήτων στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Ευαγγελία Κυρίτση
ΕΔΙΠ, Τμήμα Φιλολογίας, ΕΚΠΑ

Μελέτες έχουν δείξει ότι μαθητές με κώφωση/βαρηκοΐα έχουν σημαντικές γλωσσικές δυσκολίες, που επηρεάζουν και το λεξιλόγιο. Αυτό έχει σημαντικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη των αναγνωστικών δεξιοτήτων με αποτέλεσμα οι κωφοί/βαρήκοοι μαθητές να έχουν σημαντικά φτωχότερες γλωσσικές και αναγνωστικές δεξιότητες σε σχέση με τους ακούοντες συνομηλίκους τους.

Στόχος της έρευνας που παρουσιάζεται στην παρούσα ανακοίνωση είναι να εξετάσει τη γνώση γραπτού λεξιλογίου σε Κωφούς/βαρήκοους εφήβους. Στη μελέτη πήραν μέρος 14 μαθητές που φοιτούσαν σε Ειδικό Γυμνάσιο – Λύκειο Κωφών/Βαρηκόων. Το υλικό της έρευνας περιλάμβανε τέσσερις λίστες λέξεων που σχετίζονταν με τη διατροφή (δημητριακά, γαλακτοκομικά προϊόντα, φρούτα και λαχανικά, όσπρια). Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να δώσουν τον ορισμό (προφορικά ή/και με νοηματική γλώσσα) για κάθε γραπτή λέξη που έβλεπαν. Η ανάλυση των δεδομένων εστίασε στις σωστές και στις λανθασμένες απαντήσεις.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι κάποιες λέξεις ήταν γνωστές σε όλους τους συμμετέχοντες, ενώ κάποιες άλλες αναγνωρίστηκαν ελάχιστες φορές (π.χ. *γάλα* αλλά *περιεκτικότητα*). Με βάση τις λανθασμένες απαντήσεις προκύπτει ότι οι συμμετέχοντες βασίζονταν στα φωνολογικά και ορθογραφικά χαρακτηριστικά των λέξεων (π.χ. *πρωί* αντί για *προϊόντα*, *δημοτικό* αντί για *δημητριακά*).

Συμπεραίνεται ότι λεξικά χαρακτηριστικά όπως είναι η συχνότητα, το μήκος και η ηλικία κατάκτησης των λέξεων επηρεάζουν την ανάπτυξη του λεξιλογίου, γεγονός που έχει προεκτάσεις για τα γλωσσικά ερεθίσματα στο περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει ένα παιδί. Επίσης, συμπεραίνεται ότι προγράμματα γλωσσικής διδασκαλίας στο δημοτικό θα μπορούσαν να λαμβάνουν υπόψιν τα χαρακτηριστικά των λέξεων για τη διδασκαλία νέου λεξιλογίου καθώς επίσης και τα περιβαλλοντικά ερεθίσματα, ώστε να περιοριστούν οι γλωσσικές ελλείψεις με τις οποίες εισέρχονται οι Κωφοί/βαρήκοοι μαθητές στο γυμνάσιο.

Λέξεις-κλειδιά: Βαρηκοΐα, κώφωση, λεξιλόγιο, ειδική αγωγή

Αφηγηματικές βιογραφίες και συγκρότηση διδακτικών δυάδων στην Παράλληλη Στήριξη

Σοφία Κώτση
Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Σπυρίδων-Γεώργιος Σούλης
Καθηγητής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η Παράλληλη Στήριξη (ΠΣ) αποτελεί θεσμό υλοποίησης της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, εντός του οποίου δύναται να συγκροτηθούν διδακτικές δυάδες οι οποίες επιλέγουν τη συνδιδασκαλία ως πρακτική.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι διδακτικές δυάδες συγκροτούνται και λειτουργούν σε διαφορετικά επίπεδα: (α) μικρο-επίπεδο: αφορά τα δύο μέλη (β) μεσο-επίπεδο: σχετίζεται με τη σχολική μονάδα (γ) μάκρο-επίπεδο: συνδέεται με το θεσμικό πλαίσιο και εκπαιδευτική πολιτική. Ειδικό ενδιαφέρον παρουσιάζει, ο ρόλος της βιογραφίας των εκπαιδευτικών, καθώς οι επαγγελματικές διαδρομές και τα προσωπικά βιώματα επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν, ερμηνεύουν και βιώνουν τη συνεργασία. Για τη διερεύνηση των παραπάνω ζητημάτων αξιοποιήθηκε η βιογραφική αφηγηματική προσέγγιση, καθώς επιτρέπει την εις βάθος κατανόηση της διδακτικής δυάδας, όχι ως μηχανικό σχήμα συνεργασίας, αλλά ως προϊόν διασταύρωσης βιογραφιών, θεσμών και εκπαιδευτικών πολιτικών. Για τη συλλογή των δεδομένων ελήφθησαν βιογραφικές συνεντεύξεις από πέντε εκπαιδευτικούς που εργάστηκαν στο πλαίσιο της ΠΣ και επέλεξαν συνδιδασκαλία. Η ανάλυση των δεδομένων ανέδειξε τη σημασία της βιογραφίας όπως αυτή αποτυπώνεται μέσω στοιχείων όπως αμοιβαία εμπιστοσύνη, πρόθεση συνεργασίας, σαφήνεια ρόλων για την ανάπτυξη μιας λειτουργικής διδακτικής δυάδας. Παράλληλα, αναδείχθηκε ο καθοριστικός ρόλος της σχολικής μονάδας, και πώς οι εκπαιδευτικοί ανάλογα με το βιογραφικό τους υπόβαθρο ερμηνεύουν το ευρύτερο πλαίσιο και δρουν. Το θεσμικό πλαίσιο, αν και παρέχει τις αναγκαίες προϋποθέσεις, αποδείχθηκε ότι δεν είναι από μόνο του αρκετό για να διασφαλίσει τη βιωσιμότητα της συνδιδασκαλίας καθώς υπερτερούν άλλα στοιχεία.

Συμπερασματικά, η έρευνα καταδεικνύει ότι η επιτυχία των διδακτικών δυάδων εντός της ΠΣ εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες και για την υιοθέτηση της συνδιδασκαλίας απαιτείται συστηματική μεθόδευση και επένδυση στην εκπαίδευση/προετοιμασία των εκπαιδευτικών σε ζητήματα συμπεριληπτικής κουλτούρας και συνεργασίας, πέρα από τις θεσμικές προβλέψεις.

Λέξεις-κλειδιά: Παράλληλη Στήριξη, συνδιδασκαλία, διδακτική δυάδα, βιογραφική αφηγηματική προσέγγιση

Η προβλεπτική σχέση πραγματολογικού λόγου και συμπεριφοράς σε παιδιά 6-7,5 ετών με ΔΕΠ/Υ: Μία διαχρονική μελέτη

Μαρία Μπραγουδάκη
MEd, Φιλόλογος, Ειδική Παιδαγωγός, ΠαιΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Φαίη Αντωνίου
Αναπλ. Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Η γλώσσα διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής των παιδιών, καθώς συμβάλλει στη συναισθηματική και συμπεριφορική τους αυτορρύθμιση. Σχετικές ερευνητικές μελέτες υπογραμμίζουν τη συνύπαρξη των γλωσσικών δυσκολιών και των προβλημάτων συμπεριφοράς.

Ωστόσο, ενώ η σχέση αυτή έχει διαπιστωθεί ευρέως στις νευροαναπτυξιακές διαταραχές, οι μελέτες που εξετάζουν τη σχέση αυτή σε παιδιά με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητας (ΔΕΠ-Υ) παραμένουν περιορισμένες.

Σκοπός της παρούσας διαχρονικής έρευνας ήταν η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ του πραγματολογικού λόγου και των προβλημάτων συμπεριφοράς παιδιών με ΔΕΠ-Υ που φοιτούν στην Α΄ Δημοτικού. Επιπλέον, μελετήθηκε η προβλεπτική αξία των παραμέτρων της πραγματολογικής επάρκειας στην εμφάνιση προβλημάτων συμπεριφοράς. Ακόμα, εξετάστηκε η αλλαγή στην επίδοση των παιδιών με ΔΕΠ-Υ, στην εξέλιξη της πραγματολογικής τους επάρκειας και στην εκδήλωση προβλημάτων συμπεριφοράς έξι μήνες μετά την πρώτη αξιολόγηση. Συμμετέχοντες ήταν 29 μαθητές με ΔΕΠ-Υ, 20 αγόρια και 9 κορίτσια που φοιτούσαν στην Α’ δημοτικού. Όλοι οι συμμετέχοντες αξιολογήθηκαν σε δύο χρονικές στιγμές, τον Ιανουάριο και το Μάιο του ίδιου ακαδημαϊκού έτους, με τη υποδοκιμασία της πραγματολογικής επάρκειας του σταθμισμένου εργαλείου προφορικού λόγου ΛΟΓΟΜΕΤΡΟ. Οι εκπαιδευτικοί τους συμπλήρωσαν την κλίμακα αξιολόγησης προβλημάτων συμπεριφοράς και την κλίμακα ανίχνευσης της ΔΕΠ-Υ.

Τα αποτελέσματα ανέδειξαν μέτριες συσχετίσεις μεταξύ του πραγματολογικού λόγου και των προβλημάτων συμπεριφοράς των μαθητών/τριών με ΔΕΠ/Υ, ενώ οι γραμμικές παλινδρομήσεις ανέδειξαν ως προβλεπτικούς παράγοντες για την εμφάνιση προβλημάτων συμπεριφοράς, την ικανότητα για πρόκληση επικοινωνίας και την επικοινωνιακή συνθήκη. Συγχρόνως, από τα t-test για εξαρτημένα δείγματα φάνηκε ότι τα παιδιά με ΔΕΠ-Υ παρουσίασαν στατιστικώς σημαντική βελτίωση στην επίδοση στην πραγματολογική επάρκεια έξι μήνες μετά την πρώτη αξιολόγηση.

Τα εν λόγω ευρήματα αναδεικνύουν την αναγκαιότητα διεξαγωγής περαιτέρω έρευνας με στόχο την βαθύτερη κατανόηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ του πραγματολογικού λόγου και των προβλημάτων συμπεριφοράς.

Λέξεις-κλειδιά: Πραγματολογία, γλωσσικές δυσκολίες, ψυχοκοινωνική προσαρμογή, προβλήματα συμπεριφοράς, Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής-Υπερκινητικότητας (ΔΕΠ-Υ)

Η αναπηρία «ως κοινωνική κατασκευή» και η συμβολή της στη συνεκπαίδευση μαθητών «με» και «χωρίς» αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: μια παρατήρηση Τμήματος Ένταξης σε Γυμνάσιο Γενικής Αγωγής

Μαρία Παπαδημητρίου
Υποψ. Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Ελένη Κεραμάρη
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Ιωάννης Φύκαρης
Αναπ. Καθηγητής, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η μελέτη της αναπηρίας αποτελεί ένα πεδίο όπου διασταυρώνονται ιατρικές, κοινωνικές, εκπαιδευτικές και πολιτισμικές προσεγγίσεις. Τα επικρατέστερα μοντέλα για την ερμηνεία της αναπηρίας είναι το ιατρικό που εστιάζει στην ατομική βλάβη και στην αποκατάσταση και το κοινωνικό μοντέλο που μετατοπίζει το επίκεντρο στη σχέση του ατόμου με τα κοινωνικά εμπόδια, αναδεικνύοντας τον ρόλο της κοινωνίας στην αναπαραγωγή του αποκλεισμού. Παρά την κριτική που έχει δεχτεί το κοινωνικό μοντέλο- ότι συχνά αγνοεί τις σωματικές ή γνωστικές ιδιαιτερότητες των ατόμων- η συμβολή του στην ανάδειξη της αναπηρίας «ως κοινωνικής κατασκευής» υπήρξε καθοριστική, καθώς η συγκεκριμένη έννοια υπογραμμίζει ότι η αναπηρία είναι αποτέλεσμα κοινωνικών στάσεων, πρακτικών και θεσμών. Επιπλέον, η αναγνώριση της αναπηρίας «ως κοινωνικής κατασκευής» επιφέρει την ανάγκη για εξεύρεση κατάλληλων πρακτικών και την τροποποίηση των κοινωνικών δομών, στοχεύοντας στην εξάλειψη των διακρίσεων μέσω της συμπερίληψης.

Μια τέτοια πρακτική αποτελεί ο θεσμός της συνεκπαίδευσης σύμφωνα με τον οποίο μαθητές «με» και «χωρίς» αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΕΕΑ) συνυπάρχουν και εκπαιδεύονται μέσα στο ίδιο σχολικό πλαίσιο, το οποίο προσαρμόζεται, ώστε να ικανοποιεί τις ανάγκες όλων των μαθητών. Η παρούσα έρευνα, με τη χρήση της μεθόδου της παρατήρησης ως ερευνητικής μεθόδου, πραγματοποιήθηκε σε Τμήμα Ένταξης σε Γυμνάσιο Γενικής Αγωγής. Συγκεκριμένα μέσα από μια κλείδα παρατήρησης, θα σημειωθεί κατά πόσο η κοινωνική κατασκευή της αναπηρίας και, γενικότερα, η αντίληψη αναφορικά με τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ενισχύει ή περιορίζει τη διαδικασία συμπερίληψης.

Μέσα από την άμεση παρατήρηση των εκπαιδευτικών πρακτικών, της αλληλεπίδρασης των μαθητών «με» και «χωρίς» αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και των στάσεων των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής αναδεικνύεται ότι οι αντιλήψεις γύρω από την αναπηρία επηρεάζουν τη συνεκπαίδευση και κατά συνέπεια την ισότιμη πρόσβαση και ένταξη των μαθητών στο εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Λέξεις κλειδιά: αναπηρία, κοινωνική κατασκευή της αναπηρίας, συμπερίληψη, συνεκπαίδευση

Επίδραση φωνολογικής παρέμβασης στο μοτίβο πλευρίωσης του γραπτού λόγου παιδιών με κίνδυνο εμφάνισης δυσλεξίας χρησιμοποιώντας την τεχνική του λειτουργικού διακρανιακού υπερήχου Doppler

Αναστασία-Κωνσταντίνα Παπαδοπούλου
Εντεταλμένη διδάσκουσα, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, ΠΑΔΑ
Μαριέττα Παπαδάτου-Παστού
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η πλειονότητα των νευροτυπικών ατόμων εμφανίζει αριστερή εγκεφαλική πλευρίωση κατά την επεξεργασία του προφορικού λόγου, ενώ σε άτομα με διαταραχές λόγου, όπως η δυσλεξία, παρατηρείται συμμετρική ή ακόμα και δεξιόπλευρη ενεργοποίηση. Εκπαιδευτικές παρεμβάσεις στην πρώιμη παιδική ηλικία έχουν δείξει ότι μπορούν να μεταβάλουν την πλευρίωση του προφορικού λόγου σε μοτίβα που προσεγγίζουν τα νευροτυπικά. Παρόλα αυτά, δεν υπάρχουν μελέτες για την επίδραση παρεμβάσεων στην εγκεφαλική πλευρίωση του γραπτού λόγου, ο οποίος αποτελεί κρίσιμο μέσο επικοινωνίας στην καθημερινότητα και παρουσιάζει επίμονες δυσκολίες σε άτομα με δυσλεξία.

Η παρούσα πιλοτική μελέτη είχε ως στόχο να διερευνήσει την επίδραση μιας φωνολογικής παρέμβασης, σε σύγκριση με μια πραγματολογική παρέμβαση, στο πρότυπο πλευρίωσης της εγκεφαλικής ενεργοποίησης κατά την επεξεργασία του γραπτού λόγου σε παιδιά με κίνδυνο για δυσλεξία. Η εγκεφαλική πλευρίωση της γλωσσικής συνιστώσας του γραπτού λόγου μετρήθηκε μέσω λειτουργικού διακρανιακού υπερηχογραφήματος Doppler (fTCD), μιας τεχνικής που εκτιμά τη σχετική ενεργοποίηση των εγκεφαλικών ημισφαιρίων κατά την πραγματοποίηση μιας γνωστικής δοκιμασίας με βάση τις διαφορές στην ταχύτητα της αιματικής ροής. Συμμετείχαν παιδιά με κίνδυνο για δυσλεξία (*n*=11) και τυπικής ανάπτυξης (*n*=11).

Αν και υποθέσαμε ότι μόνο η φωνολογική παρέμβαση θα μετατοπίσει την πλευρίωση προς τα αριστερά, τα δεδομένα, τα οποία αναλύθηκαν μέσα από την Μπαεσιανή προσέγγιση, δεν ανέδειξαν σαφείς αλλαγές στο μοτίβο πλευρίωσης μετά την παρέμβαση. Ωστόσο, παρατηρήθηκε ότι τα παιδιά με δεξιόστροφη μετατόπιση παρουσίασαν μεγαλύτερη βελτίωση στην αποκωδικοποίηση λέξεων από ό,τι εκείνα με την αντίστροφη μετατόπιση. Το εύρημα αυτό ενισχύει την πρόταση ότι η ενεργοποίηση του δεξιού ημισφαιρίου μπορεί να αποτελεί γνωστικό πλεονέκτημα, ακόμα και για παιδιά με δυσκολίες ανάγνωσης.

Λέξεις-κλειδιά: παρέμβαση, φωνολογική επίγνωση, δυσλεξία, εγκεφαλική πλευρίωση, γραφή

Αλληλεπίδραση στο σχολικό πλαίσιο μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών με αναπηρία και μαθησιακές δυσκολίες: Η εξελικτική πορεία της σχέσης αυτής στο πέρασμα των χρόνων

Μαρίνα Χερούλη
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, European University of Cyprus
Παρασκευή Πουλογιαννοπούλου
Επιστημονική Συνεργάτιδα, European University of Cyprus

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο η εμπειρία των καθηγητών μπορεί να επηρεάσει τις αντιλήψεις και την αποδοχή τους απέναντι σε παιδιά με αναπηρία. Ο πληθυσμός της έρευνας αποτελείται από εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, οι οποίοι εργάζονται με μαθητές με αναπηρίες. Το δείγμα περιλαμβάνει 50 εκπαιδευτικούς διαφορετικών ηλικιών και επαγγελματικής εμπειρίας, για την καλύτερη δυνατή και αξιόπιστη εξαγωγή συμπερασμάτων. Σε

αυτούς τους 50 εκπαιδευτικούς δόθηκαν ηλεκτρονικά ερωτηματολόγια, για τις ανάγκες της ποσοτικής έρευνας και 6 εξ αυτών παραχώρησαν συνέντευξη, για τις ανάγκες της ποιοτικής έρευνας. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως οι εκπαιδευτικοί εκφράζουν μια θετική στάση, ως προς την ένταξη μαθητών με αναπηρία. Η ενδελεχής εκπαίδευση στην ειδική αγωγή και τα σεμινάρια ένταξης αυξάνουν σε σημαντικό βαθμό την αποδοχή, μειώνουν αντίστοιχα κάθε μορφή ανησυχίας. Αξίζει να σημειωθεί, πως μεγάλο μέρος της έρευνας θεωρεί πως η επιτυχής ένταξη απαιτεί συνεχή κατάρτιση, υποστηρικτικό προσωπικό και συνεργασία με τους γονείς των παιδιών. Η θετική στάση και η αποδοχή των μαθητών με αναπηρία εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την εμπειρία, τη γνώση και τη δομική υποστήριξη που παρέχεται από την πλευρά των καθηγητών.

Η έρευνα αυτή μπορεί να συμβάλλει στην ανάδειξη της ανάγκης που υπάρχει για διαρκή επαγγελματική ανάπτυξη και συναισθηματική υποστήριξη, ενώ παράλληλα προσφέρει πολύτιμα δεδομένα για τη βελτίωση των προγραμμάτων εκπαίδευσης και υποστήριξης. Η κάλυψη των ερευνητικών κενών που σχετίζονται με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στους εκπαιδευτικούς και η πρόταση λύσεων, μπορούν να οδηγήσουν στην ενίσχυση της επαγγελματικής τους εξέλιξης.

Λέξεις-κλειδιά: Παιδιά με αναπηρία, Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ειδική αγωγή, αποδοχή, ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Άξονας 13: Κριτική Παιδαγωγική

Καλλιεργώντας την κριτική γλωσσική επίγνωση μαθητών και μαθητριών Δημοτικού μέσα από αντιρατσιστικά κείμενα

Ράνια Καραχάλιου
Επίκ. Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Στη μελέτη αυτή, επιδιώκω να ανιχνεύσω ρατσιστικές αντιλήψεις σε αντιρατσιστικά κείμενα που αφορούν την εκπαίδευση των ατόμων με μεταναστευτικό υπόβαθρο και, στη συνέχεια, να διαμορφώσω μια διδακτική πρόταση για μαθητές/τριες Δημοτικού με στόχο την καλλιέργεια της κριτικής τους γλωσσικής επίγνωσης.

Η ανακοίνωσή μου κινείται στο πλαίσιο της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου, η οποία υπογραμμίζει τον ρόλο της ιδεολογίας στη διαμόρφωση της σχέσης ανάμεσα στις γλωσσικές επιλογές και τις κοινωνικές δομές και τον Κριτικό Γραμματισμό, ο οποίος δίνει έμφαση στην κριτική προσέγγιση των κειμένων και στην ενδυνάμωση των ατόμων μέσα από την παραγωγή κειμένων που προσβλέπουν στην προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Τα δεδομένα μου αντλούνται από το εξειδικευμένο σώμα ελληνικών αντιρατσιστικών κειμένων TRACE το οποίο περιλαμβάνει 830 κειμενικές καταχωρήσεις που δημοσιεύτηκαν μεταξύ 2015-2020 και αριθμεί 500.000 λέξεις. Ειδικότερα, αντλώ κείμενα από φορείς που προωθούν μεταναστευτικά/προσφυγικά θέματα όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις κ.λπ. Βάσει της ανάλυσης, διαπιστώνω ότι τα άτομα με μεταναστευτικό υπόβαθρο προβάλλονται στα αντιρατσιστικά κείμενα που αφορούν την εκπαίδευση όταν εμπλέκονται ή θα εμπλακούν σε αφομοιωτικές πρακτικές ή έχουν αφομοιωθεί ήδη.

Τέλος, αξιοποιώντας το μοντέλο των πολυγραμματισμών, προχωρώ στον σχεδιασμό μιας διδακτικής πρότασης, με σκοπό να αντιληφθούν τα εμπλεκόμενα άτομα ότι ακόμη και σε κείμενα με καλές προθέσεις, όπως τα αντιρατσιστικά, είναι δυνατό να αναπαράγονται κοινωνικές ανισότητες.

Λέξεις-κλειδιά: Κριτικός Γραμματισμός, Κριτική Ανάλυση Λόγου, αφομοίωση, αντιρατσιστικά κείμενα

Από το σπίτι στην τάξη: Δημιουργώντας γέφυρες εμπιστοσύνης και διαύλους επικοινωνίας σχολείου - οικογένειας μέσα από την αξιοποίηση των πολυγραμματισμών

Ευαγγελία Κοσμίδου
Εκπαιδευτικός ΠΕ60, Διδάκτωρ Επιστημών της Αγωγής, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
Αγγελική Τουρίκη
Εκπαιδευτικός ΠΕ60, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει τις διαδικασίες και τα αποτελέσματα μιας κριτικής-χειραφετικής έρευνας δράσης, που πραγματοποιήθηκε σε ένα νηπιαγωγείο της Αττικής. Το σχολείο αποτέλεσε μία από τις τρεις σχολικές μονάδες που συμμετείχαν στη ευρωπαϊκή δράση MOSAIC (Making Our School An Inclusive Context for all families? An action research on co-approaching multiliteracies), που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος UNI-T Erasmus+ (CIVIS) με τη συμμετοχή του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Πανεπιστημίου της Μασσαλίας. Η δράση, είχε ως βασικό σκοπό την βελτίωση των σχέσεων σχολείου - οικογένειας, μέσω του σχεδιασμού δράσεων που θα μπορούσαν να συμπεριλάβουν όλους, αξιοποιώντας την προσέγγιση των πολυγραμματισμών, θεματική που αναδύθηκε με βάση τις πραγματικές ανάγκες των σχολείων και προσεγγίστηκε με τρόπο διαφοροποιημένο και συνεργατικό.

Στο υπό μελέτη πλαίσιο συμμετείχαν 4 εκπαιδευτικοί, 36 μαθητές και μαθήτριες και οι γονείς τους Οι εκπαιδευτικοί συνεργάστηκαν μεταξύ τους αλλά και με την αρχική ομάδα της έρευνας (ακαδημαϊκή υπεύθυνη του προγράμματος και εκπαιδευτικοί-μέντορες). Εκκινώντας από σύντομες επισκέψεις των γονέων στην τάξη με σκοπό την πραγματοποίηση μικρών παρουσιάσεων που συνδέονταν με την καθημερινή ζωή ή/και την ιστορία της κάθε οικογένειας, προέκυψαν συζητήσεις, ανταλλαγές αλλά και δημιουργικές δραστηριότητες με τα παιδιά στην τάξη, οι οποίες αξιοποιούσαν το περιεχόμενο των παρουσιάσεων πολυτροπικά. Το υλικό που συλλέχτηκε προέκυψε από διαφορετικές πηγές και η ανάλυση των αποτελεσμάτων έγινε με ποιοτικές μεθόδους με εστίαση στις εμπειρίες, τις μετακινήσεις και τις αλλαγές που επήλθαν σε όλους τους εμπλεκόμενους στην ερευνοδρασιακή συνθήκη.

Στα βασικά ευρήματα της έρευνας συμπεριλαμβάνεται η σημαντική βελτίωση των σχέσεων μεταξύ όλων των συμμετεχόντων (εκπαιδευτικών, γονέων, παιδιών) μέσα από την οικοδόμηση κλίματος ασφάλειας, εμπιστοσύνης και συνεργασίας. Ταυτόχρονα, οι παρουσιάσεις έγιναν αφορμή για την πραγματοποίηση δημιουργικών δράσεων που επέκτειναν τις κατανοήσεις των παιδιών, αξιοποιώντας τον βιόκοσμό τους στη μαθησιακή διαδικασία. Τέλος, προκύπτει ότι η εμπλοκή στην έρευνα δράση συνέβαλε σημαντικά στην επαγγελματική εξέλιξη των ίδιων των εκπαιδευτικών - ερευνητριών.

Λέξεις-κλειδιά: Κριτική έρευνα δράση, Πολυγραμματισμοί, Σχέση σχολείου-οικογένειας, Κοινότητα πρακτικής και μάθησης, Επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

Συμπερίληψη και ενσυναίσθηση στη Δ’ Δημοτικού, μέσα από το σαρακατσάνικο παραμύθι «Τα Κουβάρια»

Ανδρονίκη Λάλου
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η παρούσα έρευνα αφορά το θεματικό άξονα της Συμπεριληπτικής Εκπαίδευσης και της ανάπτυξης εκπαιδευτικού υλικού για την ανάγνωση και τη Φιλαναγνωσία. Το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας βασίζεται στη Συμπεριληπτική Εκπαίδευση ως δικαίωμα όλων των μαθητών και προτείνει το μετασχηματισμό του σχολείου προς

ίσες ευκαιρίες πρόσβασης, συμμετοχής και επίτευξης στόχων. Στο πλαίσιο αυτό, η παιδική λογοτεχνία και ειδικότερα τα λαϊκά παραμύθια χρησιμοποιούνται και λειτουργούν ως μέσα κοινωνικό-συναισθηματικής μάθησης, παρέχοντας ασφαλείς αφηγηματικούς χώρους για την κατανόηση προθέσεων, συναισθημάτων και αξιών. Η παρούσα έρευνα προτείνει την ανάπτυξη και τεκμηρίωση ενός διδακτικού σεναρίου για μαθητές Δ' Δημοτικού, με αφετηρία το σαρακατσάνικο παραμύθι

«Τα Κουβάρια», που στόχο έχει να προάγει τη συμπερίληψη, την ενσυναίσθηση και τη συνεργατική μάθηση. Παρουσιάζεται ένας σχεδιασμός τριών διδακτικών ωρών, με διαφοροποιημένες δραστηριότητες κατανόησης, προοπτικής ρόλων και συνεργατικότητας. Συγκεκριμένα, προβλέπεται αποτίμηση της μεθόδου (σύντομη προ και μετά μέτρηση ενσυναίσθησης των μαθητών, δελτία παρατήρησης συμμετοχής/προσβασιμότητας, ρουμπρίκες συνεργασίας, ανάλυση των μαθητικών προϊόντων), καθώς και στοχευμένες προσαρμογές δραστηριοτήτων για ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και γλωσσική ετερότητα.

Τα συμπεράσματα δείχνουν ότι η πολυτροπική, διαφοροποιημένη διασκευή ενός λαϊκού παραμυθιού παρουσιάζει πολλαπλά κοινωνικό-συναισθηματικά οφέλη στη σχολική πραγματικότητα των μαθητών/τριών, προοπτικές ενίσχυσης της συμμετοχής τους και καλλιέργειας υπεύθυνης στάσης απέναντι σε έννοιες όπως η υπόσχεση, η εμπιστοσύνη και η συνεργασία.

Λέξεις-κλειδιά: Συμπεριληπτική εκπαίδευση, διαφοροποίηση, ενσυναίσθηση, παιδική λογοτεχνία, λαϊκός πολιτισμός, Δημοτικό Σχολείο

Κριτική Παιδαγωγική και εικαστική συνεργατικότητα: Κοινωνικοποίηση του ανθρώπου-πολίτη/πολίτιδας μέσω της τέχνης

Γιώργος Πανταζής
Υποψ. Διδάκτωρ, Εκπαιδευτικός/Εικαστικός, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στη διερεύνηση της συμβολής της τέχνης στη διαμόρφωση του «ανθρώπου-πολίτη/πολίτιδας» μέσα από το πρίσμα της Κριτικής Παιδαγωγικής και τη χρήση της μεθοδολογίας Art-Based Educational Research. Στο πλαίσιο της διατριβής, έχουν ήδη πραγματοποιηθεί τρεις πιλοτικές εφαρμογές που αξιοποίησαν εικαστικές συνεργατικές πρακτικές, με στόχο την κοινωνικοποίηση και την ανάπτυξη της αλληλεπίδρασης των νέων σε συλλογικά περιβάλλοντα μάθησης.
Η εικαστική συνεργατικότητα λειτουργεί ως μέσο καλλιέργειας της συλλογικότητας, της συνεργασίας και της κριτικής συνείδησης, αναδεικνύοντας την τέχνη ως παιδαγωγικό εργαλείο που ξεπερνά την αισθητική διάσταση και εντάσσεται σε μια κοινωνικοπολιτική διαδικασία. Η μεθοδολογία βασίζεται στη συμμετοχικότητα, στη δημιουργική έκφραση και στην κριτική ανάλυση, φωτίζοντας τον ρόλο της τέχνης στη συγκρότηση κοινωνικής ταυτότητας, ρόλων και αξιών σε έναν κόσμο διαρκώς μεταβαλλόμενο.

Η εισήγηση θα παρουσιάσει την πορεία και τα ευρήματα των πιλοτικών εφαρμογών, με έμφαση στον τρόπο που η εικαστική συνεργατικότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη δημοκρατικής κουλτούρας, στην ενδυνάμωση της φωνής των νέων και στη διαμόρφωση της κοινωνικής τους συνείδησης. Μέσα από το πρίσμα της Κριτικής

Παιδαγωγικής, αναδεικνύεται ότι η τέχνη μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό εργαλείο κοινωνικής ένταξης, καλλιέργειας αξιών και ανάπτυξης ενεργών πολιτών.

Λέξεις-κλειδιά: Κριτική Παιδαγωγική, κοινωνικοποίηση, Τέχνη στην εκπαίδευση, εικαστική συνεργατικότητα, Art-Based Educational Research, ενεργός/ή πολίτης/πολίτιδα

Αξιολόγηση εκπαιδευτικών: απόψεις και εμπειρίες

Μαρίνα Σούνογλου
Επίκ. Καθηγήτρια, ΑΠΘ
Στυλιανή Λυτσιούση
Νηπιαγωγός, Post doc, ΥΠΑΙΘΑ

Η παρούσα έρευνα εστιάζει στην ανάδειξη της βιωμένης εμπειρίας της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών, μέσα από τις απόψεις τους. Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών, όπως θεσμοθετήθηκε με τον Ν. 4823/2021, έχει στόχο τη βελτίωση της ατομικής απόδοσης και της ποιότητας του παιδαγωγικού, διδακτικού και υποστηρικτικού έργου στην δημόσια εκπαίδευση.

Η μελέτη επιχειρεί να αναδείξει, μέσα από το ερωτηματολόγιο που συμπληρώθηκε από εκπαιδευτικούς, τις απόψεις των εκπαιδευτικών για την αξιολόγηση. Το ερωτηματολόγιο περιείχε ερωτήσεις ανοικτού τύπου και περιλάμβανε πέντε βασικούς άξονες: Επαγγελματικές Συνθήκες, Επαγγελματικές εμπειρίες, Εκπαιδευτικές Ανάγκες, Κοινωνικές Σχέσεις και Προσωπική/επαγγελματική ταυτότητα – Αυτοαντίληψη.

Η έρευνα βασίζεται στις αρχές της κριτικής εκπαιδευτικής θεωρίας, εξετάζοντας την αξιολόγηση ως μηχανισμό εξουσίας και ελέγχου των εκπαιδευτικών.

Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν το χάσμα που έχει δημιουργηθεί στην επαγγελματική ταυτότητα των εκπαιδευτικών, καθώς απαξιώνονται και αντιμετωπίζονται ως πειθήνια όργανα εκτέλεσης εντολών, με στόχο την κατηγοριοποίησή τους και την πειθαρχική τους συμμόρφωση. Οι εκπαιδευτικοί εκφράζουν την έντονη αντίδρασή τους στον σκοπό, στο περιεχόμενο της αξιολόγησης και στον τρόπο εφαρμογής της αξιολόγησης, η οποία, σύμφωνα με τις απόψεις τους, έχει έντονο γραφειοκρατικό χαρακτήρα και απομακρύνει τους ίδιους και τους διευθυντές από τον βασικό τους ρόλο: την παιδαγωγική διαδικασία, την καλλιέργεια των μαθητών στην προσωπική και κοινωνική ενδυνάμωσή τους και την κριτική συνειδητοποίηση. Διατυπώνουν τον έντονο προβληματισμό τους για τα χρονικά πλαίσια που εφαρμόζεται και για τα άτομα που την υλοποιούν. Διαπιστώνεται, επίσης, ότι η αξιολόγηση υπονομεύει τη σχέση παιδαγωγού-παιδαγωγούμενου και υποβαθμίζει τον παιδαγωγικό ρόλο του εκπαιδευτικού ως διανοούμενου.

Τέλος, φαίνεται να ενισχύονται οι εχθρικές και ανταγωνιστικές σχέσεις μεταξύ των συναδέλφων, δυσχεραίνοντας ακόμα περισσότερο τις συνθήκες εργασίας.

Από το STS στο STEM: Μια κριτική προσέγγιση στην εκπαίδευση STEM

Θεοπούλα (Πωλίνα) Χρυσοχού
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Γιάννα Κατσιαμπούρα
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνος Σκορδούλης
Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η παρούσα ανακοίνωση διερευνά τις ιστορικές ρίζες και τις καθοριστικές συνεισφορές του κινήματος Επιστήμη, Τεχνολογία, Κοινωνία (STS) και των εξελικτικών απότοκών του, Επιστήμη, Τεχνολογία, Κοινωνία, Περιβάλλον (STSE) και Κοινωνικο-επιστημονικά Ζητήματα (SSI), στο πλαίσιο της εκπαίδευσης των φυσικών επιστημών. Αξιολογεί κριτικά την παραδοσιακή εκπαίδευση STEM, αναδεικνύοντας την ευθυγράμμισή της με τον παγκόσμιο ανταγωνισμό, την εθνική ασφάλεια και τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, ενώ συχνά παραμελεί τις κοινωνικοπολιτικές και ηθικές διαστάσεις.

Η ανακοίνωση υπογραμμίζει την ανάγκη επανεξέτασης των αρχών του STS και των πρακτικών της Κριτικής Εκπαίδευσης, προκειμένου να ενισχυθεί η εκπαίδευση STEM, προτείνοντας ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο που συνδέεται με ευρύτερα κοινωνικοπολιτισμικά και πολιτικά πλαίσια. Ειδικότερα, προτείνεται η υιοθέτηση μιας κριτικής και αντι-καταπιεστικής οπτικής στο πλαίσιο της ενοποιημένης εκπαίδευσης STEM (integrated STEM education), με έμφαση στην ενσωμάτωση ηθικών και δημοκρατικών αξιών.

Η προσέγγιση αυτή επιδιώκει να ευθυγραμμίσει την εκπαίδευση STEM με τις ανάγκες των μαθητών, υιοθετώντας μια ανθρωπιστική διάσταση και προωθώντας την ισότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη. Μέσα από την καλλιέργεια μιας ενοποιημένης εκπαίδευσης STEM που προετοιμάζει τους μαθητές να αντιμετωπίσουν τις παγκόσμιες προκλήσεις του 21ου αιώνα, η εκπαίδευση στις φυσικές επιστήμες μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες, παρέχοντας στους μαθητές γνώσεις και δεξιότητες για την υπεύθυνη και ηθική αντιμετώπιση κρίσιμων κοινωνικών ζητημάτων.

Η κατανόηση και η λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων για επιστημονικά και τεχνολογικά θέματα με κοινωνικές, ηθικές, πολιτικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές προεκτάσεις είναι θεμελιώδεις για την ευημερία και την πρόοδο της κοινωνίας στο σύνολό της.

Λέξεις-κλειδιά: Επιστήμη, τεχνολογία, κοινωνία (STS), STEM, κοινωνικο-επιστημονικά ζητήματα (SSI), κριτική εκπαίδευση

Άξονας 14: Συμπεριληπτική Εκπαίδευση

Η αφήγηση φανταστικών και προσωπικών ιστοριών παιδιών που χαρακτηρίζονται ως υψηλού κινδύνου για να αναπτύξουν μαθησιακές δυσκολίες

Ελένη Βρετουδάκη
ΕΔΙΠ, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Παναγιώτα Αλεξίου
Νηπιαγωγός
Μαρία Κυπριωτάκη
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η εκπαίδευση στη χώρα μας έχει πλέον συμπεριληπτικό χαρακτήρα καθώς παιδιά με διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες φοιτούν και υποστηρίζονται εντός της ίδιας σχολικής τάξης. Στην προσχολική βαθμίδα είναι σημαντικό τα παιδιά να ξεκινούν την εκπαίδευσή τους σε ένα μαθησιακό περιβάλλον που αναγνωρίζει και σέβεται τις ιδιαίτερες ικανότητες τους. Προγράμματα που στοχεύουν στην ενίσχυση του αφηγηματικού λόγου των μικρών παιδιών και μέσω αυτού στην ενίσχυση του προφορικού τους λόγου, έχουν ιδιαίτερη θέση στην προσχολική τάξη καθώς τα παιδιά αγαπούν τα βιβλία και τις αφηγήσεις ιστοριών. Ιδιαιτέρως τα παιδιά από μη προνομιούχα περιβάλλοντα με περιορισμένες εμπειρίες γραμματισμού φαίνεται να ωφελούνται ιδιαιτέρως από τις αφηγηματικές παρεμβάσεις όταν αυτές διαμορφώνονται στη βάση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους.

Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω προβληματική οργανώθηκε ένα πολυεπίπεδο πρόγραμμα παρέμβασης σε δύο σχολεία της αγροτικής υπαίθρου της Κρήτης. Στο δείγμα συμμετείχαν 27 παιδιά προσχολικής ηλικίας μετά από έγγραφη συναίνεση των γονέων τους. Ανάμεσα σε αυτά συμμετείχαν δύο παιδιά με διαγνωσμένες αναπτυξιακές διαταραχές και 7 παιδιά με γλωσσικές δυσκολίες. Το πρόγραμμα εξάσκησης των παιδιών στην αφήγηση ιστοριών περιλάμβανε τα εξής στάδια: α) παρουσίαση των δομικών στοιχείων των ιστοριών σε μορφή καρτών και συνοδών χειρονομιών, β) επίδειξη/ανάγνωση τμημάτων από γνωστά εικονογραφημένα βιβλία για ενίσχυση της κατανόησης της παρουσίας των στοιχείων αυτών σε κάθε ιστορία, γ) δημιουργία ιστορίας με πρωτοβουλία των παιδιών (φανταστική ιστορία) και ταυτόχρονη εικονογράφηση της ιστορίας, δ) σύνδεση της ιστορίας με την προσωπική ζωή των παιδιών (αφήγηση προσωπικών ιστοριών) και ε) δραματοποίηση της προσωπικής ιστορίας. Το πρόγραμμα παρέμβασης διήρκεσε 3 μήνες και εφαρμόζονταν δύο ημέρες κάθε εβδομάδα.

Τα αποτελέσματα έδειξαν σημαντική βελτίωση στον αφηγηματικό λόγο όλων των παιδιών αλλά και ισχυρές συσχετίσεις στις αφηγηματικές δεξιότητες (αναδιήγηση, αφήγηση) πριν και μετά το πέρας του προγράμματος παρέμβασης. Η παρούσα μελέτη αποτελεί μια σημαντική διδακτική πρόταση για τους/τις εκπαιδευτικούς της προσχολικής βαθμίδας.

Λέξεις-κλειδιά: αφήγηση, προσωπική, φανταστική, συμπερίληψη, μη προνομιούχα περιβάλλοντα

Η Τεχνητή Νοημοσύνη ως παιδαγωγικό εργαλείο: Από την εξατομικευμένη μάθηση στη συμπεριληπτική εκπαίδευση

Κωνσταντίνος Καλέμης
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Μέλος Μητρώου Επιμορφωτών ΕΚΔΔΑ – ΙΝΕΠ

Η παρούσα εισήγηση διερευνά τη δυναμική ενσωμάτωσης της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) ως εργαλείου αναδιαμόρφωσης της εκπαιδευτικής πράξης, με έμφαση στην εξατομικευμένη και συμπεριληπτική μάθηση. Η τεχνολογική πρόοδος δεν αποτελεί πλέον απλώς υποστηρικτικό μέσο, αλλά ενεργό διαμορφωτή της μαθησιακής εμπειρίας, προσφέροντας ευφυείς λύσεις που προσαρμόζονται στις ιδιαίτερες ανάγκες του κάθε μαθητή. Μέσα από εφαρμογές όπως τα έξυπνα συστήματα καθοδήγησης και οι προσαρμοστικές πλατφόρμες μάθησης, η ΤΝ αξιοποιεί αναλυτικά εργαλεία μεγάλης κλίμακας για να εντοπίζει με ακρίβεια γνωστικά κενά, να ενισχύει τα ισχυρά σημεία και να προσφέρει εξατομικευμένες διαδρομές μάθησης. Αυτή η δυνατότητα καθιστά την ΤΝ κρίσιμο πυλώνα για την εκπαιδευτική ισότητα, προωθώντας ένα πιο ευέλικτο και ανθρωποκεντρικό παιδαγωγικό πλαίσιο.

Επιπλέον, η συμβολή της στη διαμόρφωση συμπεριληπτικών μαθησιακών περιβαλλόντων αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε ένα εκπαιδευτικό τοπίο όπου οι ετερογενείς ανάγκες των μαθητών είναι η νέα κανονικότητα. Μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες, αναπηρίες ή γλωσσικά εμπόδια αποκτούν πρόσβαση σε εξατομικευμένη υποστήριξη που μέχρι πρότινος απαιτούσε δυσανάλογους ανθρώπινους και υλικούς πόρους. Η τεχνολογία λειτουργεί ως καταλύτης για την άρση αποκλεισμών, διαμορφώνοντας ένα πιο δίκαιο και προσβάσιμο σχολικό περιβάλλον. Η προσέγγισή μας αναγνωρίζει ότι η συμπερίληψη δεν είναι τεχνικό ζήτημα, αλλά βαθύτατα πολιτικό και παιδαγωγικό, και προτείνει τη συνειδητή αξιοποίηση της ΤΝ ως εργαλείο ενδυνάμωσης όλων των μαθητών, ανεξαρτήτως αφετηρίας.

Τέλος, η παρούσα εργασία επιχειρεί να συμβάλει στον επιστημονικό διάλογο γύρω από τον ρόλο της τεχνολογίας στην κοινωνικά δίκαιη εκπαίδευση, αναδεικνύοντας ένα πλαίσιο όπου η καινοτομία δεν αποκόπτεται από τις αξίες της ισότητας και της συμπερίληψης. Η σύνδεση της ΤΝ με παιδαγωγικές προσεγγίσεις διαφοροποιημένης μάθησης δημιουργεί νέες ερευνητικές και πρακτικές δυνατότητες, ενώ θέτει θεμελιώδη ερωτήματα για τον ανασχεδιασμό του αναλυτικού προγράμματος, της εκπαιδευτικής πολιτικής και της κατάρτισης των εκπαιδευτικών. Η συμβολή της παρούσας εισήγησης έγκειται στη συστηματική ανάδειξη αυτών των διαστάσεων, προτείνοντας μια μεθοδολογική και θεωρητική βάση για την ενσωμάτωση της ΤΝ όχι ως αυτόνομης τεχνολογίας, αλλά ως φορέα μετασχηματιστικής αλλαγής στην εκπαίδευση του 21ου αιώνα.

Λέξεις-κλειδιά: εξατομικευμένη μάθηση, συμπεριληπτική εκπαίδευση, προσαρμοστική διδασκαλία, μαθησιακές δυσκολίες, τεχνολογική ενσωμάτωση

Η καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας ως εργαλείο προώθησης της διαπολιτισμικής προσέγγισης στην προσχολική εκπαίδευση: Το παράδειγμα ενός σχεδίου δράσης για την ανάπτυξης μιας συμπεριληπτικής σχολικής κουλτούρας

Μαρία Καραγιάννη
Εκπαιδευτικός ΠΕ60, Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η παρούσα εργασία αφορά στην παρουσίαση του σχεδίου δράσης με τίτλο: «Μέσα στα βιβλία καθρεφτίζομαι, μαθαίνω τον κόσμο και συλλογίζομαι» που υλοποιήθηκε στο 35ο Νηπιαγωγείο Αθηνών με χρηματοδότηση από το Κοινωφελές Ίδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση στο πλαίσιο του προγράμματος ‘Μαθαίνουμε παρέα’ για το σχολικό έτος 2017-2018 και διήρκησε από τον Ιανουάριο ως τον Μάιο του 2018, με τη συμμετοχή είκοσι νηπίων από δεκατρείς διαφορετικές χώρες.

Το καινοτόμο πρόγραμμα είχε ως στόχο την ενίσχυση της πολυπολιτισμικής διάστασης του νηπιαγωγείου με επίκεντρο το βιβλίο και συγκεκριμένα την προώθηση της φιλαναγνωσίας με στόχο την ανάδειξη της λογοτεχνίας ως μέσο διαπολιτισμικού διαλόγου και ως εργαλείο ανάπτυξης μιας συμπεριληπτικής κουλτούρας. Το σχέδιο δράσης στο σύνολό του αποτελεί μια πρόταση ανασύστασης της σχολικής τάξης ως μιας κοινότητας αναγνωστών για όλους, καθώς και διαμόρφωσης του προγράμματος και του μαθησιακού περιβάλλοντος του νηπιαγωγείου στη βάση της μαθητοκεντρικής προσέγγισης της γνώσης και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, έχοντας ως στόχο την καλλιέργεια της ισότητας, την αποδοχή της ετερότητας, τον σεβασμό της διαφοράς και την ανάπτυξη μιας διαπολιτισμικής συνείδησης, πέρα από διακρίσεις και προκαταλήψεις.

Μέσα από πολλαπλές και ποικίλες δραστηριότητες δημιουργικής συναλλαγής όλων των μαθητών με μια ποικιλία κειμενικών μέσων από το φάσμα της ευρύτερης πολιτισμικής παραγωγής, ελληνόγλωσσων και αλλόγλωσσων, που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια της υλοποίησής του σχεδίου δράσης εντός και εκτός της σχολικής τάξης με τη συμμετοχή όλων των νηπίων σε αυτές, καθώς επίσης και την εμπλοκή των γονέων και διαφόρων φορέων, εξασφαλίστηκε η παροχή ισότιμων ευκαιριών συμμετοχής και μάθησης σε όλα τα νήπια, καλλιεργήθηκε η δημιουργία επικοινωνιακών και συνεργατικών σχέσεων μεταξύ τους, διασφαλίστηκε το δικαίωμα στην ανάγνωση σε όλα τα παιδιά και εγκαθιδρύθηκε το άνοιγμα του νηπιαγωγείου στην ευρύτερη κοινότητα.

Αξιοποιώντας και αναδεικνύοντας τη γλωσσική και πολιτισμική ετερότητα της ομάδας, σε ένα κλίμα αποδοχής, ασφάλειας, ισότιμης πρόσβασης στη σχολική ζωή, τόσο για τους μαθητές όσο και τους γονείς τους, και με όχημα τη φιλαναγνωστική εμπειρία στο τυπικό σχολικό αλλά και σε άτυπα περιβάλλοντα μάθησης, αναπτύχθηκε μια συμπεριληπτική κουλτούρα όπου η ποικιλομορφία αναδείχθηκε σε συνθήκη διαπολιτισμικής επαφής και γνωριμίας, η διαφορά σε ευκαιρία μάθησης κι εν τέλει το σχολείο αναμορφώθηκε σε ένα ελκυστικό και υποστηρικτικό περιβάλλον για όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας.

Λέξεις-κλειδιά: φιλαναγνωσία, διαπολιτισμική εκπαίδευση, συμπεριληπτική κουλτούρα

Διαμόρφωση της επαγγελματική ταυτότητας και του επαγγελματικού ρόλου εκπαιδευόμενων εκπαιδευτικών μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών στην ειδική εκπαίδευση: διερευνώντας την προοπτική διαμόρφωσης ενταξιακού επαγγελματικού ρόλου και ταυτότητας σε ένα πλαίσιο εξειδίκευσης στην ειδική εκπαίδευση

Αικατερίνη Μίχα
Υποψ. Διδάκτωρ, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Η επαγγελματική ταυτότητα, ο επαγγελματικός κόσμος, καθώς και η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών αποτελούν θέματα που έχουν αποτελέσει αντικείμενο πολυάριθμων ερευνών στον τομέα της εκπαίδευσης. Μέσα στην πληθώρα των ερευνών σε αυτό τον τομέα, η περιορισμένη ερευνητική δραστηριότητα για τους/τις εκπαιδευτικούς που εκπαιδεύονται στην ειδική εκπαίδευση είναι εμφανής και αποτελεί σημαντικό ζήτημα διερεύνησης. Όπως στις περισσότερες χώρες, έτσι και στην Ελλάδα, τα προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών ειδικής εκπαίδευσης στα περισσότερα πανεπιστήμια αποτελούν ξεχωριστά προγράμματα από εκείνα της εκπαίδευσης εκπαιδευτικών γενικής εκπαίδευσης προκαλώντας νέες περιπλοκότητες στο πλαίσιο προώθησης της ενταξιακής προσέγγισης (inclusive approach) της εκπαίδευσης και του ενταξιακού εκπαιδευτικού ρόλου.

Σκοπός της παρούσας ποιοτικής, εκπαιδευτικής έρευνας αποτελεί η διερεύνηση των παραγόντων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της επαγγελματικής ταυτότητας και του επαγγελματικού ρόλου εκπαιδευόμενων εκπαιδευτικών μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών στην ειδική εκπαίδευση και ειδικότερα η δυνατότητα διαμόρφωσης μιας ενταξιακής επαγγελματικής ταυτότητας σε ένα πλαίσιο εξειδίκευσης εκπαιδευτικών στην ειδική εκπαίδευση. Συμμετέχουσες/-χοντες της έρευνας αποτελούν δεκαοκτώ (18) νεοεισερχόμενοι/ες εκπαιδευτικοί, μεταπτυχιακοί φοιτητές/τριες στην ειδική εκπαίδευση. Ως μέθοδος επιλογής του δείγματος προκρίθηκε η δειγματοληψία σκοπιμότητας. Ως ερευνητικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκε η ημι-δομημένη συνέντευξη, ενώ ως μέθοδος ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων η θεματική ανάλυση.

Με βάση τα συμπεράσματα της έρευνας ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον υποστηρικτικό χαρακτήρα του ρόλου του/της ειδικού εκπαιδευτικού για την επίτευξη της αυτονομίας των μαθητών/τριών με αναπηρία, ενώ διατυπώνεται η άποψη ότι ο ρόλος τους κατά τη μαθησιακή διαδικασία είναι ελάσσονος σημασίας και μεταβαλλόμενος εξαρτώμενος από τη βαρύτητα της αναπηρίας του/της μαθητή/τριας. Οι παράγοντες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της επαγγελματικής τους ταυτότητας σχετίζονται κυρίως με το επαγγελματικό περιβάλλον και τις σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα σε αυτό. Αναφορικά με την αντίληψη του ενταξιακού ρόλου θεωρούν ότι δε διαφοροποιείται από αυτόν του/της ειδικού εκπαιδευτικού καθώς στόχος είναι ο/η μαθητής/τρια με αναπηρία να συμβαδίσει με την κανονικότητα των υπολοίπων της τάξης, εγείροντας ποικίλους προβληματισμούς για την εννοιολογική ταύτιση των δύο ρόλων.

Λέξεις-κλειδιά: Μεταπτυχιακοί/ες φοιτητές/τριες ειδικής εκπαίδευσης, επαγγελματική ταυτότητα εκπαιδευτικού, επαγγελματικός ρόλος εκπαιδευτικού, ενταξιακή επαγγελματική ταυτότητα, ενταξιακός εκπαιδευτικός ρόλος

Όταν η Λογοτεχνία μιλά με τα χέρια: Η Νοηματική Γλώσσα ως γέφυρα συμπερίληψης στη σχολική πράξη

Ευαγγελία Πάντελη
Φιλόλογος, MSc Ειδική Αγωγή, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας
Δέσποινα Ακριώτου
ΕΕΠ, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μία πρώτη προσπάθεια διερεύνησης της χρήσης της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας (ΕΝΓ), στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση Κωφών, Βαρήκοων (Κ/Β) καθώς και ακουόντων μαθητών στο μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Στόχος της έρευνας είναι η εφαρμογή της ΕΝΓ, στα γενικά σχολεία, τα οποία προάγουν την ισότητα στην εκπαιδευτική διαδικασία καθώς και στα σχολικά περιβάλλοντα.

Η έρευνα βασίστηκε, στις θεωρίες της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, της δίτροπης διγλωσσίας, καθώς και στην συμπερίληψη Κ/Β μαθητών. Διερευνήθηκαν, τα πλεονεκτήματα, τα μειονεκτήματα καθώς και οι προϋποθέσεις εφαρμογής της ΕΝΓ, στην Νεοελληνική Λογοτεχνία. Κατά την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, εντοπίστηκε ερευνητικό κενό, γεγονός που καθιστά την παρούσα έρευνα, σύγχρονη και αναγκαία. Η πρακτική σκοπιμότητα της έρευνας, προήλθε από το τρέχων ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο περιορίζει την χρήση της ΕΝΓ, στα Ειδικά Σχολεία ή τμήματα Κ/Β μαθητών. Για την διεξαγωγή της έρευνας, εφαρμόστηκε το μοντέλο της ποιοτικής μεθόδου. Για την διασφάλιση της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας της μελέτης, πραγματοποιήθηκε μεθοδολογική τριγωνοποίηση των δεδομένων. Για τον λόγο αυτό, δεδομένα συλλέχθηκαν από 10 δομημένες συνεντεύξεις, από μαθητές των Κ/Β τμημάτων, εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτικούς-διερμηνείς. Επίσης, δεδομένα αντλήθηκαν από την μη-συμμετοχική παρατήρηση του ερευνητή στα τμήματα Κ/Β, καθώς και από την επεξεργασία σχολικών εγγράφων του 18ου Γυμνασίου Πατρών. Για την ανάλυση των δεδομένων διαμορφώθηκαν ερευνητικά ερωτήματα και ισχυρισμοί.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, διαπιστώθηκε ότι, υπό συνθήκες, η ΕΝΓ δύναται να προσφέρει, συμπεριληπτικά και γνωστικά πλεονεκτήματα στην εκπαίδευση των μαθητών. Η ανάλυση των δεδομένων κατέδειξε ότι, μέσα σε ένα πλαίσιο καθορισμένων όρων, η Λογοτεχνία μπορεί να αποτελέσει πρόσφορο πεδίο για την διδασκαλία μέσω της ΕΝΓ. Συμπερασματικά, αναδείχθηκε ότι υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω μελέτη, με πιλοτικά προγράμματα διδασκαλίας της ΕΝΓ, σε γενικά σχολεία και επιμορφωτικά σεμινάρια γύρω από την ΕΝΓ, την ευαισθητοποίηση για την Κοινότητα και την Κουλτούρα των Κ/Β και τις συμπεριληπτικές εκπαιδευτικές πρακτικές που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς αλλά και μαθητές.

Λέξεις-κλειδιά: ΕΝΓ, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, συμπερίληψη, Νεοελληνική Λογοτεχνία, προσβασιμότητα στην Εκπαίδευση

Το εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο ως εργαλείο αποδοχής των παιδιών με αυτισμό σε μια συμπεριληπτική τάξη: Πιλοτικό πρόγραμμα παρέμβασης

Ειρήνη Πρέκα
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Ευαγγελία Γαλανάκη
Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης
Καθηγητής Παιδαγωγικής και Λογοτεχνίας, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Το συνεχώς αυξανόμενο ποσοστό παιδιών που διαγιγνώσκονται με αυτισμό – 1 στα 100 σύμφωνα με τον WHO (2024)– επιτάσσει στους εκπαιδευτικούς να δημιουργήσουν φιλόξενα και ασφαλή περιβάλλοντα, έτσι ώστε οι μαθητές να ευαισθητοποιηθούν, να αναπτύξουν ενσυναίσθηση και να υιοθετήσουν θετικές στάσεις και συμπεριφορές απέναντι στους συμμαθητές τους με ΔΑΦ, καθώς το σχολείο αποτελεί σημείο συνάντησης και συνύπαρξης όλων των παιδιών.

Στην παρούσα έρευνα παρουσιάζεται ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και ο έλεγχος της αποτελεσματικότητας ενός πιλοτικού προγράμματος ευαισθητοποίησης για την αποδοχή των παιδιών με διαταραχή αυτιστικού φάσματος (ΔΑΦ) από τους συνομηλίκους τους στη σχολική τάξη, μέσω της αξιοποίησης ενός παιδικού εικονογραφημένου βιβλίου. Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε σε ένα τμήμα της Γ΄ Δημοτικού (N = 15). Πριν και μετά την υλοποίησή του, πραγματοποιήθηκαν ημιδομημένες ατομικές συνεντεύξεις, βασισμένες σε σταθμισμένα ερωτηματολόγια, με στόχο τη διερεύνηση των γνώσεων και των στάσεων των μαθητών για τη ΔΑΦ. Οι στόχοι της παρέμβασης ήταν: τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης (α) να αυξήσουν τις γνώσεις τους σχετικά με τη ΔΑΦ και (β) να υιοθετήσουν πιο θετικές στάσεις απέναντι στους συνομηλίκους τους με ΔΑΦ. Κατά την παρέμβαση χρησιμοποιήθηκε το βιβλίο «Όλες μου οι ρίγες» των Rudolph και Royer (2020), το οποίο πλαισιώθηκε από συζητήσεις, παιχνίδια, κατασκευές, τραγούδια και δραματοποιήσεις. Για την επεξεργασία των δεδομένων εφαρμόστηκε η μέθοδος της θεματικής ανάλυσης. Τα ευρήματα έδειξαν σημαντική βελτίωση τόσο στη γνωστική κατανόηση των χαρακτηριστικών της ΔΑΦ όσο και στη διάθεση αποδοχής και ενσυναίσθησης απέναντι στους συνομηλίκους με ΔΑΦ. Καταγράφηκαν επίσης συναισθηματικές αλλαγές, ενίσχυση της ηθικής ευαισθησίας και μεγαλύτερη προθυμία για φιλία και κοινωνική αλληλεπίδραση. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασε η διαφοροποίηση ως προς το φύλο, με τα κορίτσια να εμφανίζουν πιο σταθερά θετικές στάσεις, ενώ τα αγόρια παρουσίασαν μεγαλύτερη μεταβολή μετά την παρέμβαση.

Συμπερασματικά, η παρέμβαση ανέδειξε τη δυναμική της παιδικής λογοτεχνίας και της ενσυναισθητικής προσέγγισης ως εργαλείων για την καλλιέργεια συμπεριληπτικών στάσεων στο δημοτικό σχολείο.

Λέξεις-κλειδιά: Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ), γνώσεις και στάσεις συνομηλίκων, ενσυναίσθηση, συμπεριληπτική εκπαίδευση, παιδική λογοτεχνία

Υπαίθρια μάθηση και συμπερίληψη: Η περίπτωση της Φινλανδίας μέσα από ένα πρόγραμμα Erasmus+

Ασημίνα Ρήγα
Φιλόλογος ΕΑΕ, Διδάκτωρ Ειδικής Αγωγής, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης
Καθηγητής Παιδαγωγικής και Λογοτεχνίας, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η ανομοιογένεια του μαθητικού δυναμικού στα σχολεία καθιστά αναγκαία για τους εκπαιδευτικούς την προετοιμασία ποικίλων διαφοροποιημένων προγραμμάτων παρέμβασης και δραστηριοτήτων διδασκαλίας, μάθησης και αξιολόγησης προκειμένου να αντιμετωπίσουν ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών, συναισθηματικών, σωματικών, γνωστικών και πολιτιστικών αναγκών.

Με σκοπό την προώθηση της συμπερίληψης και συνεπακόλουθα τη μείωση των φραγμών για την πλήρη συμμετοχή στη μαθησιακή διαδικασία, οι σύγχρονοι ερευνητές αναγνωρίζουν την υπαίθρια μάθηση ως μια αποτελεσματική παιδαγωγική πρακτική. Σε αυτό το πρίσμα η παιδαγωγική ομάδα Erasmus+ του Εργαστηρίου Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Ε.Ε.Ε.ΕΚ) Αχαΐας, αποσκοπώντας στην αναζήτηση ευκαιριών προσωπικής & επαγγελματικής ανάπτυξης συμμετείχε σε ευρωπαϊκό πρόγραμμα Erasmus+ κατά το σχολικό έτος 2023-24 με συμμετοχή στο Πρόγραμμα Επιμόρφωσης (Courses and Training) του πιστοποιημένου φορέα Europass Teacher Academy στο Ελσίνκι της Φινλανδίας. Αντικείμενο της εν λόγω επιμόρφωσης αποτέλεσαν τα οφέλη της μάθησης σε εξωτερικό χώρο καθώς και ενδεδειγμένες πρακτικές οργάνωσης και σχεδιασμού υπαίθριων δραστηριοτήτων με ασφάλεια και προστιθέμενη παιδαγωγική αξία.

Σκοπός αυτής της ανακοίνωσης αποτελεί η σύντομη και περιεκτική αποτύπωση των εμπειριών των συμμετεχόντων και των καλών πρακτικών που αποκόμισαν καθώς και η βιβλιογραφική ανασκόπηση και τεκμηρίωση αναφορικά με τα οφέλη της υπαίθριας μάθησης στην ψυχική και πνευματική υγεία των μαθητών.

Λέξεις-κλειδιά: Συμπερίληψη, υπαίθρια μάθηση, Ε.Ε.Ε.ΕΚ Αχαΐας, Erasmus+

Το εκπαιδευτικό παιχνίδι και η τέχνη ως εργαλεία συμπερίληψης: έρευνα σε προσχολικά και σχολικά περιβάλλοντα

Μαρία Σακελλαρίου
Ομότιμη Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Παναγιώτα Στράτη
Μεταδιδάκτωρ, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Πολυξένη Μήτση
Μεταδιδάκτωρ, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Ροδόκλεια Αναγνωστοπούλου
Μεταδιδάκτωρ, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Αικατερίνη Παπουτσή
Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η παρούσα μελέτη εμβαθύνει στον ρόλο του εκπαιδευτικού παιχνιδιού και της τέχνης για την ανάπτυξη συμπεριληπτικών τάξεων σε νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία, τονίζοντας ότι η συμβολή τους είναι καθοριστική γιατί προάγει την ενεργητική μάθηση, την επίλυση προβλημάτων, τη συνεργασία και την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών.

Βασικός σκοπός της έρευνας είναι να γίνει αντιληπτό πώς και με ποιους τρόπους οι εκπαιδευτικοί ενσωματώνουν δραστηριότητες παιχνιδιού και τέχνης στο ημερήσιο πρόγραμμα και πώς αυτές οι πρακτικές προάγουν μια πραγματικά συμπεριληπτική εκπαιδευτική κουλτούρα. Τα δεδομένα προήλθαν από ερωτηματολόγια Ν: 150 νηπιαγωγών και Ν:190 δασκάλων, ανά τύπο σχολείου στην Περιφερειακή Ενότητα Ηπείρου, με έγκυρο ερωτηματολόγιο και παράλληλη συλλογή ποιοτικών στοιχείων μέσω ανοιχτών ερωτήσεων για εμπόδια και προτιμήσεις. Ακολουθήθηκε ποσοτική περιγραφή και συγκριτική ανάλυση ποιοτικών και ποσοτικών ευρημάτων, εστιάζοντας σε τομείς που ενισχύουν τη συμπερίληψη. Οι νηπιαγωγοί εφαρμόζουν συστηματικά συγκεκριμένα είδη παιχνιδιού και τεχνών, με έντονο ενδιαφέρον για τη μουσική και τις εικαστικές τέχνες, εντάσσοντάς τα σε σημαντικό μέρος του προγράμματος για ενεργή συμμετοχή και αυτοέκφραση. Οι δάσκαλοι ενσωματώνουν εκπαιδευτικό παιχνίδι και τέχνες κυρίως στα εργαστήρια δεξιοτήτων και σε σχολικές δραστηριότητες, με μικρότερο αντίκτυπο στα γνωστικά αντικείμενα. Παρά ταύτα, αρκετές τάξεις εμφανίζουν ολιστική προσέγγιση, όπου οι τέχνες και το παιχνίδι συνεισφέρουν σε γλωσσικές, μαθηματικές και κοινωνικο-συναισθηματικές δεξιότητες.

Οι συμμετέχοντες ζητούν περαιτέρω επιμόρφωση και επαγγελματική στήριξη στη συμπεριληπτική εκπαίδευση και καθολική πρόσβαση σε πόρους, εργαλεία διαφοροποίησης και καθοδήγηση. Τα ευρήματα τονίζουν το περιθώριο πιο συστηματικής ενσωμάτωσης ποικίλων μορφών παιχνιδιού και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων για μια ευέλικτη, δίκαιη και καινοτόμο σχολική κουλτούρα.

Μελλοντικές έρευνες είναι δυνατόν να διερευνήσουν μακροχρόνια επίδραση στην κουλτούρα, την απόδοση και την ισότητα ευκαιριών μάθησης.

Λέξεις-κλειδιά: Παιχνίδι, τέχνη, συμπερίληψη, νηπιαγωγοί, δάσκαλοι

Άξονας 15: Ιστορία της Παιδαγωγικής και της Εκπαίδευσης

Η πρόταση της επιτροπής Ταλιαδούρου για τα ΑΕΙ και η εισήγηση της επιτροπής Δοξιάδη για τα μεταπτυχιακά στην Ελλάδα (1976-1977)

Τριαντάφυλλος Δούκας
Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζονται μέσα από την ιστορική- ερμηνευτική μέθοδο -και τη χρήση των σχετικών πρωτογενών και δευτερογενών πηγών- συγκριτικά οι προτάσεις δύο επιτροπών σχετικά με την ανώτατη εκπαίδευση στην Ελλάδα. Οι επιτροπές συγκροτήθηκαν το 1976 με αποφάσεις του υπουργού Παιδείας Γεώργιου Ράλλη σε μια συγκυρία κατά την οποία η κυβέρνηση προχώρησε στην θεσμοθέτηση-υλοποίηση της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης της περιόδου.

Η πρώτη επιτροπή, υπό την προεδρία του βουλευτή του κυβερνώντος κόμματος Αθανάσιου Ταλιαδούρου πρότεινε σε μορφή άρθρο έναν ολοκληρωμένο νόμο πλαίσιο για τη δομή και λειτουργία των πανεπιστημίων της χώρας, όπως είχε κάνει ένα χρόνο πριν η επιτροπή Τσάτσου- Ευρυγένη. Η δεύτερη επιτροπή, υπό την προεδρία του παιδίατρου, υπουργού Κοινωνικών Υπηρεσιών και κατόπιν βουλευτή επικρατείας του κυβερνώντος κόμματος Σπύρου Δοξιάδη προχώρησε στην εκπόνηση και κατόπιν έκδοση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου για την οργάνωση μεταπτυχιακών σπουδών δύο κύκλων στη χώρα, σπουδές οι οποίες μολονότι τότε αποτελούσαν ζητούμενο, θα αργήσουν να θεσμοθετηθούν σε ευρεία βάση αρκετά.

Και οι δύο προτάσεις έκριναν ότι το πανεπιστήμιο έπρεπε να οργανωθεί σε νέα παιδαγωγική και διοικητική βάση, μέσα από την κατάργηση του προσωποπαγούς θεσμού της Έδρας και την αντικατάστασή του από τον Τομέα ομοειδών αντικειμένων. Άρα επρόκειτο για δυο προτάσεις οι οποίες απαιτούσαν συνολική αναδιοργάνωση του πανεπιστημίου, κάτι το οποίο προϋπέθετε και αντίστοιχη πολιτική βούληση και ευρεία συναίνεση προς ενιαία κατεύθυνση των φορέων εντός, αλλά και εκτός του. Σε μια συγκυρία όπου τα αιτήματα των φορέων της κοινωνίας, αλλά και του πανεπιστημίου (φοιτητές, βοηθητικό διδακτικό προσωπικό) είχαν πάρει ριζοσπαστική μορφή. Εξαιτίας και αυτών των δεδομένων πρόκειται για πορίσματα τα οποία στη δεδομένη συγκυρία έμειναν σε επίπεδο προτάσεων και μόνο.

Λέξεις-κλειδιά: ΑΕΙ, μεταπολίτευση, μεταπτυχιακά, έδρα, πορίσματα επιτροπής

Οι πρώτες απόφοιτες της Φιλοσοφικής Σχολής Θεσσαλονίκης (1930-1950) και η δράση τους στη δημόσια σφαίρα

Βαΐα Ίγγιλις
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ
Βασίλης Α. Φούκας
Καθηγητής, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Οι Ελληνίδες στη διάρκεια του 19ου και του 20ού αιώνα προσπάθησαν να αποτινάξουν τις κοινωνικές αντιλήψεις αναφορικά με τη θέση την οποία όφειλαν να έχουν. Οι συνεχείς αγώνες των μορφωμένων γυναικών, δηλαδή αρχικά των διδασκαλισσών, άνοιξαν τον δρόμο για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και εν συνεχεία στη μισθωτή εργασία.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι ο εντοπισμός των πρώτων γυναικών αποφοίτων της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και η διερεύνηση των μέσων που αξιοποίησαν για να επιτύχουν την έξοδό τους και την ενεργό συμμετοχή τους στη δημόσια και κοινωνική ζωή της Ελλάδας κατά την περίοδο 1930-1950. Η ερευνητική μέθοδος που αξιοποιήθηκε είναι η ιστορική ερμηνευτική. Για τις ανάγκες της έρευνας αναζητήθηκαν πληροφορίες κυρίως σε πρωτογενείς πηγές (αρχειακό υλικό της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Μητρώο των Φοιτητών από το 1926 έως το 1950, άρθρα σε περιοδικά και εφημερίδες της πόλης, διατριβές που εκπόνησαν στο πλαίσιο των διδακτορικών σπουδών τους και νόμοι) προκείμενου να εντοπιστεί ο ρόλος των πρώτων καθηγητριών στη δημόσια σφαίρα.

Τα δεδομένα κατέδειξαν πως οι απόφοιτες των πρώτων είκοσι χρόνων, παρά τις δυσκολίες που είχαν να αντιμετωπίσουν, κατάφεραν να ασκήσουν ενεργά την επιστήμη τους στα εκπαιδευτήρια της χώρας, να αρθρογραφήσουν, να παρακολουθήσουν ανώτερες σπουδές και γενικά να προσφέρουν στον πνευματικό και εκπαιδευτικό τομέα της Ελλάδας. Πιο αναλυτικά, εντοπίστηκαν είκοσι τέσσερις απόφοιτες, οι οποίες ασχολήθηκαν με τη συγγραφή επιστημονικών άρθρων και βιβλίων ενώ επτά καθηγήτριες κατόρθωσαν να λάβουν τον τίτλο του διδάκτορα. Αντίθετα με τους παραπάνω τομείς, οι απόφοιτες που άσκησαν το καθηγητικό επάγγελμα είναι πολύ περισσότερες. Συγκεκριμένα, από τις 544 απόφοιτες οι 192, με την έως τώρα έρευνα, εργάστηκαν ως φιλόλογοι σε δευτεροβάθμια σχολεία, κυρίως, της Μακεδονίας. Τελευταίος κλάδος στον οποίο δραστηριοποιήθηκαν οι απόφοιτές είναι τα φροντιστήρια. Μέσω της έρευνας εντοπίστηκαν τρεις γυναίκες φιλόλογοι που εργάστηκαν για μικρό χρονικό διάστημα στον συγκεκριμένο χώρο.

Λέξεις- Κλειδιά: Γυναικεία εκπαίδευση, δημόσια σφαίρα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Φιλοσοφική Σχολή, καθηγήτριες

Η δημογραφική κατάσταση και η εκπαίδευση στα χρόνια της Χούντας (1967–1974): Η περίπτωση της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Πιερίας

Στέργιος Ι. Καλλέργης
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας, ΔΠΘ

Η παρούσα εργασία εστιάζει στη δημογραφική και εκπαιδευτική πραγματικότητα του Νομού Πιερίας κατά την περίοδο της δικτατορίας των Συνταγματαρχών (1967–1974), με ιδιαίτερη αναφορά στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Στο θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας εντάσσονται οι προσεγγίσεις της κοινωνικής ιστορίας της εκπαίδευσης, η έννοια του εκπαιδευτικού αυταρχισμού καθώς και οι επιδράσεις του πολιτικού

καθεστώτος σε θεσμικές δομές όπως το σχολείο. Εξετάζεται η σχέση μεταξύ πληθυσμιακών μεταβολών και σχολικής ανάπτυξης, υπό το πρίσμα των επιταγών της χουντικής εκπαιδευτικής πολιτικής, που στόχευε στον εθνοπαιδαγωγικό έλεγχο και την ιδεολογική πειθάρχηση των μαθητών.

Σκοπός της εργασίας είναι να αναδειχθεί η σύνδεση ανάμεσα στη δημογραφική κίνηση του πληθυσμού σχολικής ηλικίας και τις εκπαιδευτικές πρακτικές της επταετίας στην Πιερία, με εστίαση στη χωρική κατανομή των μαθητών, την ίδρυση ή κατάργηση σχολικών μονάδων, τις μεταβολές στο εκπαιδευτικό προσωπικό και τις συνθήκες φοίτησης. Η μεθοδολογία βασίστηκε στην ποσοτική και ποιοτική ανάλυση πρωτογενών ιστορικών πηγών (αρχεία Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Πιερίας, σχολικά μητρώα, διοικητικές εγκύκλιοι, εφημερίδες της εποχής), καθώς και στη δευτερογενή επεξεργασία απογραφικών και στατιστικών δεδομένων της ΕΣΥΕ.

Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι, παρά την επιφανειακή σταθερότητα του μαθητικού πληθυσμού, υπήρξε μια σταδιακή μετατόπιση προς τα αστικά κέντρα (ιδίως την Κατερίνη), συρρίκνωση μικρών αγροτικών σχολικών μονάδων και ενίσχυση του κρατικού ελέγχου στην καθημερινή σχολική ζωή. Η επιβολή πειθαρχίας, η αυστηρή ιεραρχία και η ιδεολογική κατεύθυνση των διδασκόντων οδήγησαν σε περιορισμό της παιδαγωγικής αυτονομίας, ενώ η εκπαιδευτική πολιτική της περιόδου προώθησε μια ομοιογενή και εθνικιστική παιδεία, ανεξάρτητα από τις τοπικές μορφωτικές ανάγκες.

Η μελέτη συμβάλλει στην κατανόηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ αυταρχικών καθεστώτων και εκπαιδευτικής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο και προτείνει την ενσωμάτωση ιστορικών και δημογραφικών δεδομένων στη μελέτη της εκπαιδευτικής εξέλιξης.

Λέξεις-κλειδιά: Χούντα, Πιερία, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, δημογραφική εξέλιξη, σχολικές μονάδες

Τοπική ιστορία και σχολεία: Η περίπτωση των σχολικών μονάδων στην περιοχή Ελαφίνας της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Πιερίας (1950–1975)

Στέργιος Ι. Καλλέργης
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας, ΔΠΘ

Η παρούσα εργασία εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της τοπικής και εκπαιδευτικής ιστορίας και εστιάζει στη μελέτη της εξέλιξης των σχολικών μονάδων στην περιοχή της Ελαφίνας Πιερίας κατά την περίοδο 1950–1975. Το θεωρητικό πλαίσιο στηρίζεται στη σύνδεση της εκπαίδευσης με τις δημογραφικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της υπαίθρου, ενώ υιοθετεί προσεγγίσεις της μικροϊστορίας και της ιστορίας "από τα κάτω", που δίνουν έμφαση στη φωνή των τοπικών κοινωνιών και στην αξιοποίηση των αρχειακών πηγών σε τοπικό επίπεδο.

Σκοπός της έρευνας είναι η ανάδειξη του ρόλου των σχολείων της Ελαφίνας όχι μόνο ως θεσμών μόρφωσης, αλλά και ως κοινωνικών και πολιτισμικών πυρήνων της κοινότητας κατά τη μεταπολεμική και μετεμφυλιακή περίοδο. Ειδικότερα, επιδιώκεται να καταγραφεί η πορεία λειτουργίας των σχολείων του Δημοτικού

Διαμερίσματος Ελαφίνας στο Νομό Πιερίας (όπως Παλαιό Κεραμίδι, Καλύβια Χαράδρας, Τόξο, Έλαφος, Καταλώνια), να εντοπιστούν οι παράγοντες που επηρέασαν τη λειτουργία τους (π.χ. δημογραφικές τάσεις, μετακινήσεις πληθυσμού, αγροτικές πολιτικές, ελλείψεις προσωπικού), καθώς και να αναδειχθεί η σύνδεσή τους με την καθημερινότητα και την κοινωνική συνοχή της εποχής.

Η μεθοδολογία βασίστηκε στην ανάλυση πρωτογενών αρχειακών πηγών (σχολικά βιβλία, μητρώα μαθητών, παρουσιολόγια, σχολικές εκθέσεις), στα απογραφικά στοιχεία της ΕΣΥΕ και σε επιλεγμένες προφορικές μαρτυρίες από πρώην μαθητές και δασκάλους της περιοχής. Η προσέγγιση είναι κυρίως ποιοτική, με στοιχεία ποσοτικής επεξεργασίας για τη δημογραφική εικόνα των σχολείων.

Τα συμπεράσματα της έρευνας δείχνουν ότι τα σχολεία της περιοχής της Ελαφίνας αποτέλεσαν βασικούς θεσμούς συνοχής των κοινοτήτων κατά τις δεκαετίες 1950–1975. Παρά τις αντίξοες συνθήκες (ελλιπής υποδομή, δύσκολη πρόσβαση, υποστελέχωση), λειτούργησαν με αξιοσημείωτη συνέπεια, αναδεικνύοντας τον ρόλο της τοπικής κοινωνίας στη διατήρηση της εκπαιδευτικής δραστηριότητας. Η σταδιακή μείωση του μαθητικού πληθυσμού και η δημογραφική εξασθένηση της υπαίθρου από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 επηρέασαν τη λειτουργία των σχολικών μονάδων, οδηγώντας αργότερα σε συγχωνεύσεις ή και καταργήσεις. Η εργασία καταδεικνύει ότι η μελέτη της εκπαίδευσης σε μικρές τοπικές ενότητες προσφέρει πολύτιμα στοιχεία για τη δημογραφική και κοινωνική ιστορία της υπαίθρου.

Λέξεις-κλειδιά: Τοπική ιστορία, σχολικές μονάδες, μικροϊστορία, δημογραφικές μεταβολές, μεταπολεμική Ελλάδα

Οργάνωση και λειτουργία της δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση στην περιοχή του Έβρου: το παράδειγμα του Διδυμοτείχου

Ελένη Καλιούνη
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, ΔΠΘ

Ο θεματικός άξονας στον οποίο εμπίπτει η ανακοίνωση είναι εκείνος της ιστορίας της παιδαγωγικής και της εκπαίδευσης. Το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας εστιάζει κυρίως στην περιοχή του Διδυμοτείχου και στα εκπαιδευτικά ζητήματα της περιόδου εκείνης.

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει τα στοιχεία τα οποία μπορούν να αποτυπώσουν με σαφήνεια την εκπαιδευτική κατάσταση η οποία επικρατούσε στο Διδυμότειχο την περίοδο 1920-1940. Πιο συγκεκριμένα, αυτή η εργασία, μελετά δεδομένα τα οποία προκύπτουν από τα μαθητολόγια των σχολείων την περίοδο εκείνη. Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, η ανάλυση περιεχομένου εφαρμόστηκε στην επεξεργασία του αρχειακού υλικού των Δημοτικών Σχολείων Διδυμοτείχου και συγκεκριμένα στα διασωθέντα βιβλία μαθητολογίων, γενικών ελέγχων, πρακτικών και αρχείων που εντοπίστηκαν στα Γενικά αρχεία του Κράτους του Νομού Έβρου. Μέσα από την έρευνα των μαθητολογίων, μπορούμε να συνάγουμε σημαντικά συμπεράσματα όσον αφορά τη στασιμότητα που επικρατούσε την περίοδο εκείνη. Επίσης στην παρούσα εργασία ο συνολικός αριθμός των

μαθητών της περιόδου. Ένα σημείο άξιο αναφοράς, που περιλαμβάνεται επίσης στα μαθητολόγια, είναι το ηλικιακό εύρος.

Μέσα από την έρευνα αναδείχθηκε και η ύπαρξη διαφοροποίησης στη μισθοδοσία εξαιτίας της διαφοράς μορφώσεως των διδασκάλων, διότι άλλοτε περιελάμβαναν ποσόν υπέρογκο και άλλοτε ευτελές. Ένα άλλο σημείο άξιο αναφοράς ήταν και ο τρόπος διεξαγωγής των εξετάσεων. Η έκβαση της όλης διαδικασίας επηρέαζε και τον ίδιο τον διδάσκαλο καθώς έτσι ελεγχόταν το έργο του και καθοριζόταν το επαγγελματικό του μέλλον.

Λέξεις-κλειδιά: Δημόσια εκπαίδευση, ιδιωτική εκπαίδευση, Έβρος, Διδυμότειχο

Μεταρρύθμιση ή Αντιμεταρρύθμιση; Εκπαιδευτικές και κοινωνικές αντιστάσεις στο πείραμα Κοντογιαννόπουλου τη δεκαετία του ’90

Οσία Κενανίδου
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Η παρούσα έρευνα εντάσσεται στον θεματικό άξονα της Ιστορίας της Εκπαίδευσης και επικεντρώνεται στις έντονες κοινωνικές και πολιτικές αντιδράσεις που προκάλεσε η εκπαιδευτική πολιτική του Υπουργού Παιδείας Βασίλη Κοντογιαννόπουλου το 1990. Εξετάζονται οι θεσμικές παρεμβάσεις που επιχειρήθηκαν σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, καθώς και στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού επαγγέλματος, με στόχο να αποτυπωθεί πώς αυτές ερμηνεύτηκαν και χαρακτηρίστηκαν από τον εκπαιδευτικό και κοινωνικό χώρο.

Το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας βασίζεται σε σχετική ελληνική βιβλιογραφία για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και την αντιμεταρρύθμιση, με έμφαση στις σχέσεις μεταξύ εκπαίδευσης και πολιτικής, καθώς και στον ρόλο του κράτους ως βασικού φορέα εκπαιδευτικών παρεμβάσεων. Στόχος της έρευνας είναι η αποτύπωση και ερμηνεία των κοινωνικών και πολιτικών αντιδράσεων που προκλήθηκαν από τις βασικές θεσμικές αλλαγές της περιόδου, καθώς και η ανάλυση του χαρακτήρα και της σημασίας τους στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής της εποχής. Η μεθοδολογία της έρευνας ακολουθεί την ιστορική–ερμηνευτική προσέγγιση, με αξιοποίηση ποιοτικής ανάλυσης πρωτογενών πηγών (εκπαιδευτική νομοθεσία, εκπαιδευτικά περιοδικά, εφημερίδες, δελτία τύπου) αλλά και της σχετικής, με την εν λόγω θεματική, βιβλιογραφίας.

Τα συμπεράσματα αναδεικνύουν τη σύνθετη και αντιφατική φύση των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων του 1990 καθώς και την έντονη κοινωνική και πολιτική πόλωση που αυτές προκάλεσαν. Η προσπάθεια θεσμικών παρεμβάσεων από την πλευρά της κυβέρνησης ανέδειξε τις εντάσεις που προκαλούν οι αλλαγές σε ένα πεδίο με εδραιωμένες εκπαιδευτικές και κοινωνικές αντιλήψεις.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτική πολιτική, Κοντογιαννόπουλος, εκπαίδευση 1990, εκπαιδευτικές παρεμβάσεις, θεσμικές αλλαγές

Η παιδαγωγική διάσταση του λειτουργικού χρόνου στη Βυζαντινή λειτουργική ποίηση

Θεώνη Κολλυροπούλου
Επικ. Καθηγήτρια, Τμήμα ΙΑΔΠΑ, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Στη Βυζαντινή λειτουργική ποίηση διαπιστώνεται διπλή αντίληψη του λειτουργικού χρόνου, ο οποίος νοείται ως γραμμικός και ως κυκλικός. Στην εισήγηση αυτή θα επισημανθεί ο παιδαγωγικός ρόλος του βιωτικού χρόνου στη Βυζαντινή λειτουργική ποίηση και θα εντοπισθεί η παιδαγωγική διάσταση που προσδίδει στον γραμμικό χρόνο, η σύνδεσή του με το τέλος του βιωτικού χρόνου, δηλ. με τον θάνατο του ανθρώπου, με το τέλος του κόσμου και την Μέλλουσα Κρίση.

Θα παρουσιασθούν οι βασικές αρχές και τα παιδαγωγικά μέσα της σύγχρονης παιδαγωγικής που αξιοποιούν παιδαγωγικά οι βυζαντινοί ποιητές μέσω του λειτουργικού χρόνου. Επίσης θα εξετασθούν οι επιμέρους πτυχές της *παιδαγωγίας* μέσω του λειτουργικού χρόνου στη Βυζαντινή λειτουργική ποίηση (ενδεικτικά: θάνατος-μέλλουσα κρίση, οικολογική συνείδηση, νηστεία-θεώρηση του ανθρώπινου σώματος, πτυχές του καθημερινού βίου) σε σύνδεση πάντοτε με το ορθόδοξο δόγμα και τη λατρευτική χρήση των κειμένων αυτών.

Λέξεις-κλειδιά: Παιδαγωγική, Βυζαντινή λειτουργική ποίηση, λειτουργικός χρόνος, δόγμα

Εφημερίδα Φοιτητής (1971-1973): Μία κριτική προσέγγιση

Μιχαέλα Νάκου
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Η παρούσα ανακοίνωση επικεντρώνεται στην περίοδο της δικτατορίας των Συνταγματαρχών. Συγκεκριμένα εξετάζεται η διαχείριση του φοιτητικού κινήματος, το διάστημα μεταξύ 1971 έως 1973, μέσα από μία φοιτητική εφημερίδα (*Φοιτητής*) που εξέδιδε η δοτή Φοιτητική Ένωση Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΦΕΑΠΘ).

Σκοπός της συγκεκριμένης εφημερίδας φαινόταν αρχικά πως ήταν να καλύπτει θέματα που αφορούσαν τη φοιτητική ζωή, την εκπαίδευση και άλλες κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες που ενδιέφεραν τη σπουδάζουσα νεολαία. Ωστόσο, μελετώντας την αναλυτικότερα, εντοπίζει κανείς άρθρα και απόψεις των συντακτών/κτριών, που επιδίωκαν να επηρεάσουν τη γνώμη των αναγνωστών/τριών και να την κατευθύνουν προς την ισχύουσα ιδεολογία. Σκοπός της, επομένως, ήταν η προπαγάνδα του καθεστώτος και η εξυπηρέτηση των συμφερόντων του. Απώτερος στόχος του εντύπου υπήρξε ο έλεγχος της δράσης του φοιτητικού κόσμου και η φίμωσή του απέναντι στα τρέχοντα πολιτικά ζητήματα. Ανάλογη πορεία ακολούθησε και στα φοιτητικά, καθώς στόχος του αποτέλεσε η αποσιώπηση καίριων γεγονότων για τη φοιτητική νεολαία, καθώς επίσης και ο αποπροσανατολισμός των φοιτητών/τριών από την αλήθεια, όπως συμβαίνει με την περίπτωση της πρώτης κατάληψης στη Νομική Σχολή Αθηνών και λίγο αργότερα με τα δρώμενα του

Πολυτεχνείου. Επίσης, στον εκπαιδευτικό τομέα, φρόντιζε ο *Φοιτητής* να προωθεί το πρόγραμμα της δικτατορίας ως εκσυγχρονιστικό. Ενδιαφέρον, ακόμη, εντοπίζει κανείς σε άρθρα του εντύπου που σκιαγραφούν την εθνική ταυτότητα του φοιτητή, η οποία στηριζόταν στο τρίπτυχο «Πατρίς-Θρησκεία-Οικογένεια». Παρ' όλο, που το συγκεκριμένο έντυπο ασχολήθηκε με τη δημοσίευση ποικίλων θεμάτων, ο ιδεολογικός προσανατολισμός του είναι ορατός σε πολλά άρθρα. Εξάλλου, είναι γνωστό πως η δικτατορία των Συνταγματαρχών επιχειρούσε τη λογοκρισία στον τύπο με εντατικό τρόπο, προσπαθώντας να έχει στο πλευρό της «πειθαρχημένες» εφημερίδες, που θα εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα του καθεστώτος. Για να αποκαλυφθεί το ιδεολογικό αυτό υπόβαθρο της εφημερίδας, αξιοποιήθηκε το μεθοδολογικό εργαλείο της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου.

Λέξεις-κλειδιά: Δικτατορία των συνταγματαρχών, φοιτητικό κίνημα, Εφημερίδα Φοιτητής, κριτική ανάλυση λόγου

Λίγο πριν, λίγο μετά: Εκπαιδευτικά προβλήματα και παιδαγωγικές ανησυχίες στο ελεύθερο ελληνικό κράτος λίγο πριν την έναρξη του Εμφυλίου

Παυλίνα Νικολοπούλου
ΕΔΙΠ, Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Ο πρώτος μεταπολεμικός χρόνος, το 1945, αποτελεί για την μεταπολεμική Ελλάδα εποχή, όπου η πολιτική κατάσταση είναι ακόμα ρευστή, τα σημαντικότερα κοινωνικά διακυβεύματα είναι ακόμη ανοιχτά και η κρατική ανασυγκρότηση πρέπει να αρχίσει από την αρχή, από το άλφα. Ένα σχεδόν χρόνο μετά την απελευθέρωση της Αθήνας από το ΕΑΜ, τον Οκτώβριο του 1945, εκδίδεται στην Αθήνα, το μηνιαίο περιοδικό *Νεοελληνική Παιδεία*. Στην προμετωπίδα του αυτοπροσδιορίζεται ως « Όργανο για τη διαφώτιση και την ανάπτυξη της Παιδείας».

Στην συγκεκριμένη ανακοίνωση θα παρουσιάσουμε την κατάσταση του εκπαιδευτικού κόσμου, έτσι όπως αναδύεται από τις σελίδες του περιοδικού των ετών 1945-46. Θα παρακολουθήσουμε τις προσπάθειες για την εξασφάλιση των δημοκρατικών ελευθεριών και την απελευθέρωση των δημιουργικών δυνάμεων της εκπαίδευσης αλλά και την βαθιά ανησυχία που διακατέχει τους διανοούμενους, καθώς η σκιά των ταραχών και του Εμφυλίου βαραίνει πάνω από τον τόπο, σε μία στιγμή που οι συντάκτες του περιοδικού χαρακτηρίζουν, ως κρίσιμη και τραγική. Μελετήσαμε τα τεύχη του περιοδικού από τον Οκτώβριο 1945 έως και τον Αύγουστο 1946. Έχουμε επίσης μελετήσει εκτεταμένη αρθρογραφία και βιβλιογραφία σχετικά με την εποχή αυτή, καθώς και τη βιβλιογραφία των σημαντικότερων παιδαγωγών που πρωτοστατούσαν στην εκπαίδευση την συγκεκριμένη εποχή .

Το αρχειακό μας υλικό έχουμε μελετήσει με τη βοήθεια της ιστορικής-ερμηνευτικής μεθόδου, η οποία χρησιμοποιείται στις ανθρωπιστικές και τις κοινωνικές επιστήμες και είναι κατάλληλη για την ερμηνεία και την κατανόηση των ανθρώπινων πράξεων και έργων, τα οποία αντιμετωπίζουμε ως προϊόντα της ιστορικής εξέλιξης.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαίδευση, απελευθέρωση, Νεοελληνική Παιδεία

Ο Γληνός και η στοιχειώδης δημοτική εκπαίδευση στην Ελλάδα στις αρχές του 20ού αιώνα: Κριτική και προτάσεις βελτίωσης

Βασίλειος Σολωμός
Υποψήφιος Διδάκτωρ, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Στις αρχές του 20ου αιώνα, στο πλαίσιο γενικότερης αναδιοργάνωσης του δημοσίου βίου, στον ελληνικό χώρο, αναπτύχθηκε έντονη κριτική για τη γυναικεία εκπαίδευση. Σε ό,τι αφορά την στοιχειώδη εκπαίδευση των κοριτσιών, στο ελληνικό κράτος παρότι υπήρχε πρόβλεψη για τη δημοτική τους εκπαίδευση αυτή υπολείπονταν της στοιχειώδους εκπαίδευσης των αγοριών. Στο παραπάνω, θα πρέπει να προστεθούν και οι αντιλήψεις για τη φύση της γυναίκας καθώς και για τη θέση και τον ρόλο της στην κοινωνία. Την περίοδο εκείνη κυριαρχούσαν αντιλήψεις περιορισμού των δραστηριοτήτων των γυναικών εντός του ιδιωτικού χώρου και ενασχόλησης με οικιακές εργασίες. Κατ' επέκταση η εκπαίδευση που λάμβαναν οι γυναίκες τις προετοίμαζε για την ανάληψη του ρόλου της νοικοκυράς και της μητέρας. Όλα αυτά τα στοιχεία είχαν αποτελέσει αντικείμενα προβληματισμού και κριτικής από εκπροσώπους του Εκπαιδευτικού Δημοτικισμού, όπως ο Δημήτριος Γληνός. Μέσα από τα γραπτά του, παρουσίαζε τις αδυναμίες της στοιχειώδους εκπαίδευσης που λάμβαναν τα κορίτσια.

Με βάση το παραπάνω πλαίσιο, σκοπός της παρούσας εισήγησης, είναι ο εντοπισμός των προβληματισμών του Δημήτρη Γληνού πάνω στο ζήτημα της στοιχειώδους δημοτικής εκπαίδευσης των γυναικών μέσα από επιλεγμένα κείμενα του και των προσπαθειών εφαρμογής των απόψεων του για το εν λόγω ζήτημα όπως αυτές αποτυπώνονται στα Νομοσχέδια του υπουργού Παιδείας Ιωάννη Τσιριμώκου το 1913, των οποίων υπήρξε πρωτεργάτης. Η μέθοδος που θα χρησιμοποιηθεί είναι η ιστορική ερμηνευτική. Με βάση την έρευνας μας, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι Γληνός προσπάθησε, ως πρωτεργάτης του νομοσχεδίου, να επιφέρει σημαντικές αλλαγές, ενταγμένες φυσικά στο ευρύτερο πολιτισμικό περιβάλλον της δεκαετίας, που θα απελευθέρωναν τη μαθήτρια και θα της έδιναν τη θέση που της άξιζε στην ελληνική κοινωνία. Στη βάση του νομοσχεδίου ενυπάρχει η ιδέα ότι οι μαθήτριες και οι μαθητές δημοτικού δεν χαρακτηρίζονται από τόσο έντονες διαφορές.

Λέξεις-κλειδιά: Δημήτρης Γληνός, εκπαίδευση θηλέων, στοιχειώδης δημοτική εκπαίδευση, Νομοσχέδια Ιωάννη Τσιριμώκου

«Ἡ Σχολή πρέπει νά εἶναι αυστηροτέρα κατά τήν ἀπονομήν διδακτορικῶν διπλωμάτων»: Οι πρώτοι διδάκτορες της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1932-1942) - θεματικές, διαδικασίες, εκπαιδευτικές τροχιές

Ζήσης Σταμπουλής
Μεταπτυχιακός Φοιτητής, Τμήμα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής, ΑΠΘ
Βασίλης Α. Φούκας
Καθηγητής, Τμήμα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Έως και τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, το μοναδικό Πανεπιστήμιο που λειτουργούσε στην Ελλάδα ήταν αυτό των Αθηνών. Μετά από συγκροτημένες προσπάθειες ιδρύθηκε το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης προκειμένου να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του βορείου τμήματος της χώρας αλλά και του προσφυγικού ελληνισμού. Ήδη από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του νέου ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος παρατηρήθηκε η κατάθεση προς έγκριση διδακτορικών διατριβών. Η μέθοδος που ακολουθείται στη συγκεκριμένη εργασία είναι η ιστορική-ερμηνευτική. Ο κυριότερος σκοπός της εργασίας είναι η μελέτη των πρώτων διδακτόρων της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Πρόκειται για οκτώ άνδρες και μία γυναίκα, οι οποίοι αναγορεύθηκαν διδάκτορες κατά τη δεκαετία 1932-1942. Πρώτος διδάκτορας του Πανεπιστημίου είναι ο Ιωάννης Ιμβριώτης.

Ειδικότερα, επιδιώκεται η διερεύνηση των θεματικών των πρώτων διατριβών, η παρουσίαση των διαδικασιών εκπόνησης διδακτορικής διατριβής καθώς και η αναζήτηση και καταγραφή της μετέπειτα εκπαιδευτικής τροχιάς των πρώτων διδακτόρων. Ορισμένα από τα βασικά συμπεράσματα που προέκυψαν, από τη μελέτη του υλικού είναι ότι το προαναφερθέν διάστημα εκπονήθηκαν συνολικά εννέα διατριβές, μεταξύ των οποίων τέσσερις εντάσσονται στη θεματική της ιστορίας, δύο στην ψυχολογία, μία στην αρχαιολογία, μία στη γλωσσολογία και μία στη φιλοσοφία. Αξιοσημείωτο είναι, ότι από το σύνολο των υποψηφίων μόνο ένας είναι απόφοιτος τους Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης ενώ επτά από τους εννέα ακολούθησαν ακαδημαϊκή πορεία. Ως κριτήρια κρίσης μιας διατριβής, θεωρούνταν η πρωτοτυπία της εργασίας, η γλώσσα συγγραφής, η διαχείριση της ύλης, αλλά και για τις ιστορικές διατριβές η επιτυχής σύνδεση του αντικειμενικού γεγονότος με το υποκειμενικό στοιχείο.

Παρατηρήθηκε, τέλος, ότι πολλές από τις διατριβές αυτής της δεκαετίας γράφτηκαν στη δημοτική γλώσσα γεγονός που σε ορισμένες περιπτώσεις έγειρε αντιδράσεις από μερίδα καθηγητών της Σχολής.

Λέξεις-κλειδιά: Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μεσοπόλεμος, διδακτορικά, εκπαιδευτικές τροχιές

Η φωνή των μαθητριών ως απάντηση στο «δράμα» του Διδασκαλείου Θηλέων Θεσσαλονίκης: μια προοδευτική δράση που επέφερε τη συντηρητική αντίδραση

Δέσποινα Τσίντζα
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Στη βάση των αρχών του Δημοτικισμού και του Σχολείου Εργασίας ο παιδαγωγός Μίλτος Κουντουράς (1889-1940) από τη θέση του διευθυντή στο Διδασκαλείο Θηλέων Θεσσαλονίκης την τριετία 1927-1930 έθεσε ως στόχο να οργανώσει ένα λαϊκό σχολείο μεταρρυθμίζοντας τα υπάρχοντα προγράμματα σπουδών στηριζόμενος στη δημοτική. Επιθυμούσε και επεδίωκε την εφαρμογή ενός πραγματικού σχολείου εργασίας προσδοκώντας να επιτύχει την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού, την ολιστική αγωγή και την αναμόρφωση της επαγγελματικής

εκπαίδευσης. Ωστόσο, η όλη του προσπάθεια που στάθηκε ιδιαίτερα πρωτοποριακή για τη συντηρητική μικροκοινωνία της Θεσσαλονίκης και την ευρύτερη ελληνική κοινωνία έτυχε της ίδιας αντιμετώπισης ανάλογων εκπαιδευτικών προσπαθειών που προηγήθηκαν χρονικά. Η τακτική της βαθιά ριζωμένης συντηρητικής ιδεολογίας στον χώρο της εκπαίδευσης ήταν γνωστή και συνήθιζε να αντιστέκεται σε οποιαδήποτε προοδευτική εκπαιδευτική κίνηση. Με πρόσχημα την πολιτική ιδεολογία και το θρησκευτικό πιστεύω, σύσσωμες οι αντίθετες συντηρητικές δυνάμεις –κοινωνία, πολιτεία και εκκλησία– κατάφεραν να απομακρύνουν τον Κουντουρά από την εκπαιδευτική δράση μετέπειτα από τα «σκάνδαλα» που ξέσπασαν στη Θεσσαλονίκη και έμειναν γνωστά στην εκπαιδευτική ιστορία με τον όρο «Διδασκαλειακά» επεισόδια. Η εξέλιξη αυτή επηρέασε βαθιά τον ίδιο τον παιδαγωγό, όπως αποτυπώνεται στα ιδιόχειρα έγγραφά του, μέσω των οποίων εκφράζει τη «*διαμαρτυρία του ανθρώπου και την αγανάκτηση του παιδαγωγού*». Στην περιπέτεια αυτή υποστηρικτές του στάθηκαν οι μαθήτριές του, οι οποίες συσπειρώνονται και αντιδρούν στην αδικία, που σύμφωνα με τις ίδιες, έχει υποστεί το σχολείο και ο δάσκαλός τους. Στις επιστολές τους προς τον παιδαγωγό εκμυστηρεύονται ότι «*ένιωθαν πως γκρεμίζοταν ο κόσμος γύρω τους*».

Η παρούσα ερευνητική εργασία στοχεύει να παρουσίασει, αρχικά, την αντίδραση των μαθητριών απέναντι στα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν κατά την περίοδο της αναταραχής, αναδεικνύοντας τη σημαντικότητα του ρόλου του δασκάλου στην ψυχοσύνθεση των μαθητών. Με τον τρόπο αυτό επικεντρώνεται στη «φωνή» των πρωταγωνιστών της εκπαιδευτικής διαδικασίας, οι οποίοι αποτελούν τους αποδέκτες της αλλαγής αλλά η «φωνή» τους συχνά αποσιωπάται. Επιπλέον, γίνεται φανερός και ο αντίκτυπος των γεγονότων στον ίδιο τον παιδαγωγό.

Η εργασία στηρίζεται σε επιστολές, αντλημένες από το αρχειακό υλικό του ΕΛΙΑ, που συντάσσουν οι μαθήτριες του Διδασκαλείου προς τον Κουντουρά, καθώς και σε αρχειακό υλικό από το προσωπικό και ιδιωτικό αρχείο του παιδαγωγού.

Λέξεις-κλειδιά: Δημοτικισμός, Κουντουράς, Διδασκαλειακά, Σχολείο Εργασίας

Η ίδρυση του ΕΟ και η πορεία του: Επισημάνσεις για τη συμβολή του στην εκπαιδευτική αναγέννηση της Ελλάδας

Στυλιανή Χαντζή
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, ΟΑΝ Δυτικής Μακεδονίας

Η ίδρυση του Εκπαιδευτικού Ομίλου (ΕΟ) αποτέλεσε προϊόν κοινωνικοπολιτικών συνθηκών και της δράσης διανοουμένων με κοινό όραμα για την πνευματική αναγέννηση της χώρας μέσω της εκπαιδευτικής και γλωσσικής μεταρρύθμισης. Οι πρωτεργάτες του, με σημαντικό μορφωτικό υπόβαθρο και επαφές με τον πολιτικό κόσμο, συνδέθηκαν με προσωπικότητες όπως ο Τσιριμώκος, ο Βενιζέλος και ο Γληνός. Υποστήριζαν τον δημοτικισμό ως εργαλείο εθνικής προόδου και εργάστηκαν για τη θεσμοθέτηση εκπαιδευτικών καινοτομιών, εισάγοντας προγράμματα και σχέδια νόμου με σαφή στόχο τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος.

Η δράση του ΕΟ ξεχωρίζει για τον εθνικό της χαρακτήρα και τη σύνδεση του γλωσσικού ζητήματος με τα γενικότερα κοινωνικά προβλήματα. Το έργο του

αποτυπώθηκε στο περιοδικό ΔΕΟ, σε διαλέξεις, άρθρα και συζητήσεις, ενώ εντυπωσιακή ήταν η συμμετοχή πνευματικών προσώπων όπως οι Παλαμάς, Πάλλης, Ψυχάρης, και Βάρναλης. Η πορεία του Ομίλου σημαδεύτηκε από εσωτερικές διαφωνίες, κυρίως ιδεολογικές, που οδήγησαν στη διάσπασή του το 1927, με τον Γληνό να στρέφεται προς τη σοσιαλιστική ιδεολογία.

Η συμβολή του ΕΟ υπήρξε καθοριστική για τη διάδοση του δημοτικισμού και την εκπαιδευτική αναμόρφωση, ενώ ανέδειξε τη δύναμη συλλογικής δράσης διανοουμένων. Παρά τις οργανωτικές δυσκολίες και την οικονομική αστάθεια, η κληρονομιά του ΕΟ παραμένει ως σύμβολο εκπαιδευτικού ριζοσπαστισμού και πνευματικής επανάστασης στην Ελλάδα του 20ού αιώνα.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτικός Όμιλος, γλωσσικής μεταρρύθμιση, εκπαίδευση

Άξονας 16: Φιλοσοφία της Παιδείας

Έχει θέση η Φιλοσοφία για Παιδιά (ΦγΠ) σε μια «κοινωνία της επίδοσης»;

Χριστίνα Αναστασιάδου
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, ΜΑ Ιστορία της Φιλοσοφίας ΕΚΠΑ, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, ΠΑΜΑΚ

Η σημερινή κοινωνία, σύμφωνα με τον Byung-Chul Han, έχει αποστασιοποιηθεί από την κατά Foucault «κοινωνία του ελέγχου» και έχει μετατραπεί στην «κοινωνία της επίδοσης», όπου η αξία του ατόμου ταυτίζεται με την αποδοτικότητα, την ταχύτητα και την αδιάκοπη παραγωγικότητα. Μια τέτοια κατάσταση δύσκολα δεν θα επηρέαζε τον τομέα της εκπαίδευσης. Ως εκ τούτου, η εκπαιδευτική στοχοθεσία σήμερα φαίνεται να προσανατολίζεται όλο και περισσότερο στην απόκτηση δεξιοτήτων μετρήσιμων και άμεσα αξιοποιήσιμων στην αγορά εργασίας, αφήνοντας έτσι στο περιθώριο την καλλιέργεια (ανα)στοχαστικών, κοινοτικών και κοινωνικών αρετών. Ακριβώς μέσα σε αυτό το πλαίσιο, στο πλαίσιο της ανθρωποφάγους εγρήγορσης, της επίπλαστης επιβράβευσης, της τεχνοκρατικής αντίληψης, η Φιλοσοφία και δη η Φιλοσοφία για Παιδιά (Philosophy for Children) προσκαλεί το άτομο να επαναξιολογήσει την ζώσα πραγματικότητα. Μέσα από τη δημιουργία «κοινοτήτων», τα παιδιά ενθαρρύνονται να θέτουν ερωτήματα, να ακούν ενεργά, να ανα-στοχάζονται και να συνδιαμορφώνουν νοήματα, καλλιεργώντας αρετές και δεξιότητες που υπερβαίνουν την ατομική επίδοση και συνδέονται με την ενεργό δημοκρατική συμμετοχή. Σε μια εποχή που η πίεση για αδιάκοπη «αυτοβελτίωση» συχνά οδηγεί σε άγχος, αποξένωση και ανταγωνισμό, η ΦγΠ προσφέρει χώρο για παύση, κριτική σκέψη και συλλογικό διάλογο, λειτουργώντας ως αντίβαρο στις λογικές του ατομικισμού.

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια βιβλιογραφική επισκόπηση και περιλαμβάνει πλήθος ελληνικών και διεθνών μελετών σχετικά με τα οφέλη της ΦγΠ στην εκπαιδευτική και κοινωνική διαδικασία. Παράλληλα, αναλύει τον τρόπο με τον οποίο η ΦγΠ προάγει την κριτική, δημιουργική και συνεργατική σκέψη, δημιουργώντας ένα παιδαγωγικό περιβάλλον που αντιστέκεται στις επιταγές του ανταγωνισμού.

Τέλος, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι πρακτικές της ΦγΠ βοηθούν τα παιδιά να εμπλουτίσουν όχι μόνο τις γνώσεις και τις ικανότητές τους, αλλά να διευρύνουν τους πνευματικούς και ηθικούς ορίζοντές τους, μέσα από τη διαλογική διαδικασία του αναστοχασμού.

Λέξεις-κλειδιά: Φιλοσοφία για Παιδιά, P4C, εκπαιδευτικές πρακτικές, φιλοσοφία

Η φιλοσοφία της εκπαίδευσης του L. S. Vygotsky

Θεόδωρος Βαβίτσας
Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Πατρών

Ο L. S. Vygotsky αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς και επιδραστικούς ψυχολόγους της εκπαίδευσης του 20ού αιώνα. Στο έργο του, το οποίο διαμορφώθηκε στο πλαίσιο των πρώτων χρόνων της σοβιετικής ένωσης και εντάσσεται στο ερευνητικό πρόγραμμα που ονομάστηκε πολιτισμική – ιστορική θεωρία, κατέχουν περίοπτη θέση ζητήματα ψυχολογικής φύσης, τα οποία αφορούν την ανάπτυξη των παιδιών, όσο και επιστημολογικά – φιλοσοφικά ζητήματα, όπως οι σχέσεις της μάθησης με την ανάπτυξη, της γλώσσας με τη σκέψη, της συνείδησης με την προσωπικότητα και τις ανώτερες ψυχικές λειτουργίες.

Στο πλαίσιο της παρούσας εισήγησης θα επιχειρήσουμε να δώσουμε έμφαση στη θεωρητική – φιλοσοφική πλευρά των ερευνών του Vygotsky, η οποία δεν υπολείπεται σε σπουδαιότητα των ψυχολογικών πορισμάτων των ερευνών του. Για την ακρίβεια, θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε το γεγονός ότι για τον Vygotsky δεν υφίσταται η διχοτόμηση του επιστημονικού έργου σε θεωρητικό και εφαρμοσμένο (πρακτικό), όπως πολύ συχνά παρατηρείται σε ανάλογες έρευνες, παρά γι’ αυτόν η θεωρία και η πρακτική λογίζονται ως μια ενότητα, επισημαίνοντας τον ιδιαιτέρως σημαντικό ρόλο της θεωρίας.

Ειδικότερα, θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε με συγκεκριμένο τρόπο ότι: α) οι έρευνες του Vygotsky βασίζονται σε γερά επιστημολογικά – φιλοσοφικά θεμέλια, αυτά της υλιστικής διαλεκτικής, η οποία αποτελεί τον βασικό πυλώνα των ερευνών του, β) το εννοιολογικό πλαίσιο εντός του οποίου αναπτύσσει τις θέσεις του ο Vygotsky αποτελείται από έννοιες που συνδέονται μεταξύ τους, δημιουργώντας σύνθετες ενότητες, και γ) στην περίπτωση του Vygotsky μπορούμε να βρούμε στοιχεία, τα οποία δύνανται να συγκροτήσουν μια φιλοσοφία της εκπαίδευσης, η οποία μπορεί να «αναμετρηθεί» με ζητήματα, όπως η φύση της μάθησης, η ανθρώπινη ανάπτυξη, καθώς και ζητήματα που αφορούν την ίδια τη γνώση, την κοινωνία, αλλά και τους σκοπούς από τους οποίους οφείλει να διέπεται η εκπαίδευση σήμερα.

Λέξεις-κλειδιά: Vygotsky, πολιτισμική – ιστορική θεωρία, φιλοσοφία της εκπαίδευσης

Η συμβολή της Θεωρίας Πολυπλοκότητας στην ανανέωση της φιλοσοφίας της εκπαίδευσης

Μαρία Γκέβρου
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ
Δημήτριος Σταμοβλάσης
Καθηγητής Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η σύνδεση της Θεωρίας της Πολυπλοκότητας (Complexity Theory), ενός μετα-θεωρητικού πλαισίου με ρεαλιστικό οντολογικό προσανατολισμό, με τη φιλοσοφία της εκπαίδευσης. Η Θεωρία Πολυπλοκότητας, ως νέο παράδειγμα σκέψης, έχει αναπτυχθεί σε ποικίλα επιστημονικά πεδία, μεταξύ των οποίων και η εκπαίδευση, όπου επιχειρείται μια μετάβαση από γραμμικές, μηχανιστικές και αναγωγιστικές προσεγγίσεις προς την αναγνώριση της πολύπλοκης και δυναμικής φύσης των μαθησιακών και αναπτυξιακών διεργασιών. Ειδικότερα, η μάθηση και η γνωστική ανάπτυξη επανεξετάζονται ως μη γραμμικές δυναμικές

διεργασίες, και σε αυτό το πλαίσιο προτείνεται η ενσωμάτωση των αντίστοιχων οντολογικών και επιστημολογικών παραδοχών στη φιλοσοφία της εκπαίδευσης.

Η γνώση, η μάθηση, η νόηση και τα αντικείμενά της (π.χ. έννοιες) δεν είναι γραμμικές διαδικασίες ή στατικά σχήματα αλλά εξελισσόμενα δίκτυα, τα οποία αναδιαμορφώνονται μέσω συνεχών αλληλεπιδράσεων. Η μετάβαση από την παραδοσιακή, γραμμική και μηχανιστική θεώρηση της μάθησης και της ανάπτυξης προς την αναγνώριση της πολύπλοκης και δυναμικής φύσης των εκπαιδευτικών διαδικασιών, σηματοδοτεί μια εννοιολογική αλλαγή θεμελιώδους σημασίας. Η κεντρική έννοια που εισάγει η Θεωρία της Πολυπλοκότητας είναι αυτή της ανάδυσης (emergence), η ιδέα, δηλαδή, ότι τα φαινόμενα προκύπτουν μέσα από πολύπλοκες, μη γραμμικές διαδικασίες που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και με το περιβάλλον. Αυτές οι διεργασίες χαρακτηρίζονται από δυναμική αλληλεπίδραση και την ικανότητα δημιουργίας νέων δομών και γνώσεων, κάτι που υπερβαίνει το μοντέλο της μάθησης ως απλή αντικατάσταση λαθών ή απομνημόνευση. Αυτές αναφέρονται ως μη Εργοδικές (non-ergodic) δημιουργικές διεργασίες που διέπουν τα πολύπλοκα συστήματα, χαρακτηρίζουν τόσο τη ζωή όσο και την ανθρώπινη συμπεριφορά.

Με βάση τα παραπάνω, η εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να υπερβεί τη μηχανιστική και ντετερμινιστική αντίληψη, αξιοποιώντας τις οντολογικές, επιστημολογικές εννοιολογικές και μεθοδολογικές δυνατότητες που προσφέρει η Θεωρία Πολυπλοκότητας, η οποία παρέχει γόνιμο έδαφος για την ανανέωση της φιλοσοφικής σκέψης στην εκπαίδευση, επιτρέποντας βαθύτερη κατανόηση της μάθησης και των φαινομένων που συνδέονται με αυτή και, συνεπώς, πιο αποτελεσματικές παρεμβάσεις.

Λέξεις-κλειδιά: Θεωρία Πολυπλοκότητας, Φιλοσοφία της Εκπαίδευσης, μη γραμμικά δυναμικά συστήματα, ανάδυση, μάθηση

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην ανάπτυξη της πολιτικής συνείδησης των μαθητών και οι προκλήσεις του έργου του

Αναστασία Δημητρακοπούλου
Διδάκτωρ Φιλοσοφίας, ΕΚΠΑ

Στην παρούσα εργασία, δια της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, θα ασχοληθούμε με τον ρόλο των εκπαιδευτικών στην διαμόρφωση της πολιτικής συνείδησης των μαθητών στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες και τις προκλήσεις που εμφανίζονται κατά την διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Το εκπαιδευτικό έργο εμφανίζει ιδιαιτερότητα λόγω του περιεχομένου και της αποστολής του, το οποίο δεν συνίσταται αποκλειστικώς στην μεταλαμπάδευση των γνώσεων στους μαθητές, αλλά και την διαμόρφωση της πολιτικής τους υποστάσεως. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, ο θεσμός της εκπαιδεύσεως εμφανίζει μία αντίφαση. Από την μία, το εκπαιδευτικό σύστημα προετοιμάζει τους νέους για την είσοδό τους στο σύστημα της κεφαλαιοκρατικό σύστημα παραγωγής, το οποίο διαιωνίζεται μέσω των αρχών που εμφυσά το σχολείο στους νέους, από την άλλη, υποχρεούται να αναπτύσσει την κριτική ικανότητα των νέων, αποσκοπώντας στην αμφισβήτηση του κεφαλαίου. Αυτή η παράμετρος αποτελεί και την πρόκληση για

τους εκπαιδευτικούς, δηλαδή με ποιόν τρόπο θα κατορθώσουν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις του εκπαιδευτικού έργου. Ποιος, επομένως, είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού; Να υιοθετήσει μία κομφορμιστική στάση και να μεταδίδει την ιδεολογία της άρχουσας τάξης μίας κοινωνίας μέσω του τυπικού και του κρυφού αναλυτικού προγράμματος ή να διεκδικεί μεγαλύτερη αυτονομία στην επιτέλεση του έργου του και με αποφασιστικότητα να αντιμετωπίζει τους υπονομευτές αυτού; Η στάση του εκπαιδευτικού επιφέρει επιδράσεις στην δημιουργία ή μη της δημοκρατικής κοινωνίας και του δημοκρατικού πολίτη.

Το ζήτημα έχει απασχολήσει τους παιδαγωγούς και τους φιλοσόφους, όπως τον J. Dewey και τον Κ. Καστοριάδη, οι οποίοι τονίζουν ότι η Δημοκρατία διασφαλίζεται, εφόσον οι πολίτες είναι ελεγκτικοί απέναντι στις κυβερνήσεις τους και δεν τους επιτρέπουν να διαχειρίζονται την εξουσία με αλαζονικό τρόπο.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαίδευση, κοινωνία, πολιτική, οικονομία, δημοκρατία

Η Παιδεία υπό το πρίσμα του άρθρου 5 του ελληνικού Συντάγματος: Παράγοντας για την ανάπτυξη όλων των εκφάνσεων της προσωπικότητας

Δέσποινα Κώτση
Δικηγόρος, Διδάκτωρ Εκπαιδευτικού Δικαίου, Νομική Σχολή, ΕΚΠΑ

Το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος αναγορεύει το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου σε πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας. Η διάταξη αυτή θεωρείται το θεμέλιο πάνω στο οποίο οικοδομείται όλο το σύστημα προστασίας της προσωπικότητας, καθώς ανάγει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια σε υπέρτατο αγαθό αλλά και φάρο για την ερμηνεία των στόχων της Εκπαίδευσης, όπου η τελευταία εν συνόλω στοχεύει στη διάπλαση της ανθρώπινης προσωπικότητας μέσα από την ενίσχυση των ικανοτήτων αλλά και των αδυναμιών του φυσικού προσώπου του μαθητή.

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι να αναδείξει ότι για το θεσμό του σχολείου, έχει πρωταρχική σημασία να λαμβάνει υπόψη του ο εκπαιδευτικός το «αξιακό κέλυφος» των παιδαγωγικών στόχων, προκειμένου, κάθε εκπαιδευτική ενέργεια να εκπληρώνει και αντίστοιχη συνταγματική εγγύηση. Η μέθοδος προσέγγισης του θέματός μας εκκινεί από τη θεμελίωση της προσωπικότητας του ατόμου, η οποία καταλαμβάνει κεντρική θέση στο ελληνικό δημόσιο δίκαιο και εστιάζει ειδικώς στο συνταγματικό πλαίσιο που προστατεύει κάθε ειδική έκφανση της προσωπικότητας και της αξίας του ανθρώπου. Αν και το Σύνταγμα δεν ορίζει ρητώς, κατοχυρώνει και προστατεύει το πρόσωπο σε σειρά διατάξεων, αναγνωρίζοντας το ως θεμέλιο του κοινωνικού κράτους δικαίου και της δημοκρατικής τάξης. Βλέπουμε, κατά συμπέρασμα, ότι το άρθρο 5 παρ. 1 κατοχυρώνει ρητά το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του, επιτρέποντάς του να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή, υπό τον όρο του σεβασμού των δικαιωμάτων άλλων και της συνταγματικής τάξης. Στο πλαίσιο αυτό, η προσωπικότητα δεν γίνεται αντιληπτή ως αφηρημένη έννοια, αλλά ως ένας ζωντανός πυρήνας δικαιωμάτων και ελευθεριών, που περιλαμβάνει τη σωματική, πνευματική,

ηθική και ψυχική ακεραιότητα, την πολιτειότητα, την κοινωνική ανάπτυξη, τον αυτό-καθορισμό, τη σχέση με το συνάνθρωπο αλλά και την ξεχωριστή ταυτότητα.

Είναι κρίσιμο αλλά και χρήσιμο, ο παιδαγωγός να έχει στη διάθεσή του τη γνώση αναφορικά με το ποια περιάξια πτυχή της μαθητικής προσωπικότητας εκπληρώνει η κάθε παιδαγωγική πράξη.

Λέξεις-κλειδιά: Προσωπικότητα, στόχοι, εκπαίδευση, σύνταγμα, αξία ανθρώπου

Άξονας 17: Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης: Ζητήματα κοινωνικού αποκλεισμού, Σχολική αποτυχία, Σχολική διαρροή, Ευάλωτες ομάδες, Αποτυπώματα της κρίσης στο σχολείο

Από τη σχολική αποτυχία στην ακαδημαϊκή επιτυχία: Εκπαιδευτικές διαδρομές φοιτητών και φοιτητριών και αποφοίτων Ρομά

Φωτεινή Καλογερογιάννη
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, Διδάσκουσα, ΑΠΘ

Η παρούσα εργασία διερευνά τις απόψεις φοιτητών, φοιτητριών και αποφοίτων Ρομά αναφορικά με τους παράγοντες που συνέβαλαν στην επιτυχημένη εκπαιδευτική τους πορεία, με στόχο τη συμβολή στον διάλογο για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και τη συμπερίληψη στην Ελλάδα.

Η μελέτη εντάσσεται στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας και αξιοποιεί ημιδομημένες συνεντεύξεις με νέους/νέες από διαφορετικές κοινότητες Ρομά, οι οποίοι/ες είτε φοιτούν είτε έχουν ολοκληρώσει σπουδές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η ανάλυση των δεδομένων ανέδειξε κρίσιμους παράγοντες που συνέβαλαν στην υπέρβαση της σχολικής αποτυχίας και την επιτυχή μετάβαση στην ανώτατη εκπαίδευση. Μεταξύ αυτών, η υποστηρικτική στάση της οικογένειας, η ενίσχυση από το σχολικό περιβάλλον, η προσωπική επιμονή και η αξιοποίηση κοινωνικών δικτύων αναδεικνύονται ως βασικά στοιχεία ενδυνάμωσης. Επιπλέον, η εκπαιδευτική τους πορεία φαίνεται να λειτουργεί όχι μόνο ως προσωπική ανέλιξη, αλλά και ως μέσο συλλογικής εκπροσώπησης των Ρομά στην εκπαίδευση και την κοινωνία ευρύτερα.

Τα ευρήματα της έρευνας μπορούν να αξιοποιηθούν στην εκπαιδευτική πράξη για τον σχεδιασμό πολιτικών και πρακτικών που ενισχύουν τη συμπερίληψη και την πρόσβαση στην εκπαίδευση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Λέξεις-κλειδιά: Ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, Ρομά, Διαπολιτισμική εκπαίδευση, Τριτοβάθμια εκπαίδευση, Συμπερίληψη

Εκπαίδευση και κοινωνική κινητικότητα στην Ελλάδα: Εξετάζοντας την ελληνική ιδιομορφία στο ιστορικό και κοινωνικό της πλαίσιο

Τρύφων Κωστόπουλος
Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Γεώργιος Ευσταθίου
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Υποψ. διδάκτωρ, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Στις σύγχρονες ταξικές κοινωνίες, η κοινωνική ανέλιξη από τα φτωχά κοινωνικά στρώματα της εργατικής τάξης προς τη μεσαία τάξη, αλλά και το πέρασμά τους στην

αστική τάξη, είναι μια διαδικασία η οποία πραγματοποιείται διαρκώς, ακόμα και στις μέρες μας και μάλιστα με μεγαλύτερη ένταση.

Στην εισήγησή μας θα αναφερθούμε στο φαινόμενο της κοινωνικής κινητικότητας και στους οι παράγοντες που την επηρεάζουν. Ανάμεσα στους καθοριστικούς παράγοντες σημαντικό ρόλο παίζουν η εκπαίδευση και οι τίτλοι σπουδών των παιδιών που προέρχονται από εργατικές προλεταριακές οικογένειες, τα οποία συμβάλλουν στην κοινωνική ανέλιξη από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα της εργατικής τάξης και την μεταπήδησή τους στις κοινωνικές ελίτ των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων. Ωστόσο στην Ελλάδα λόγω των ιστορικών και κοινωνικών ιδιομορφιών, όπως η περιφερειακή θέση της χώρας και οι ιστορικές και πολιτικές συνθήκες διαμόρφωσης του νέου ελληνικού κράτους μετά το 1830, συνετέλεσαν σε μια συγκεκριμένη ιδεολογική και κοινωνική λειτουργία της εκπαίδευσης, όπου οι εκπαιδευτικοί μηχανισμοί κλήθηκαν να συντηρήσουν το ευρύτερο σχήμα της εξάρτησης και της αναπαραγωγής στην ευρύτερη προοπτική ανάπτυξης της χώρας. Οι παθογένειες αυτές που είχαν ως αποτέλεσμα την ουσιαστική αποσυσχέτιση εκπαίδευσης και κοινωνικής κινητικότητας, σε συνδυασμό με τις ιδιομορφίες της ελληνικής κοινωνικής δομής, έγιναν ιδιαίτερα αισθητές στην διάρκεια της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

Λέξεις-κλειδιά: : Εκπαίδευση, Κοινωνική Κινητικότητα, Καριέρα, Κοινωνικές Τάξεις, Κοινωνικές Ελίτ

Γλωσσικά εγχειρίδια στις Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ): Απόψεις εκπαιδευτικών για την καταλληλόλητα και οι αντισταθμιστικές πρακτικές αναζήτησης συμπληρωματικού υλικού

Γεώργιος Λαδιάς
Εκπαιδευτικός ΠΕ02 & ΠΕ70, Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Φιλοσοφίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Χρήστος Ζάγκος
Αναπλ. Καθηγητής, Τμήμα Φιλοσοφίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει πώς οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται την επάρκεια, τη διαπολιτισμική συνάφεια και την ευελιξία του επίσημου πακέτου διδασκαλίας της Γλώσσας «Γεια σας» που χρησιμοποιείται στις Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ).

Η μελέτη βασίζεται κυρίως σε θεωρητικές αρχές της Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης (Bourdieu, Bernstein, Coleman), σύμφωνα με τις οποίες η ισότητα ευκαιριών προϋποθέτει εκπαιδευτικό υλικό με προσαρμοστικές δυνατότητες, ικανό να αντισταθμίσει τις ανισότητες κεφαλαίου και να περιορίσει τα κοινωνικο-πολιτισμικά ελλείμματα των ευάλωτων κοινωνικά μαθητών. Η έρευνα ακολουθεί μεικτό σχήμα: (α) ποσοτική διερεύνηση, μέσω ερωτηματολογίου Likert σε 120 εκπαιδευτικούς ΖΕΠ με ερωτήσεις σχετικά με το πακέτο διδακτικών εγχειριδίων της Γλώσσας που παρέχεται στις ΖΕΠ καταγράφοντας εκτιμήσεις για την καταλληλότητα, τη πολιτισμική ποικιλία, τη δυνατότητα προσαρμογής των εγχειριδίων και τον βαθμό

της αναγκαιότητας για διαφοροποιημένη διδασκαλία αλλά και (β) ποιοτική εμβάθυνση μέσα από δέκα ημιδομημένες συνεντεύξεις για τις στρατηγικές διαφοροποίησης και αναπλήρωσης υλικού, στις οποίες καταφεύγουν οι εκπαιδευτικοί στις ΖΕΠ. Με βάση τα δεδομένα φαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν το διδακτικό πακέτο «Γεια σας» περιορισμένο ως προς την προσαρμοστικότητά του στις πολυγλωσσικές και πολυπολιτισμικές ανάγκες των τάξεών τους. Παράλληλα, οι ίδιοι εξηγούν ότι υιοθετούν ενισχυμένες πρακτικές διαφοροποίησης—όπως πολυγλωσσικά κείμενα, ψηφιακό υλικό και δραστηριότητες δικής τους παραγωγής—ώστε να καλύψουν μαθησιακά κενά. Η εισήγηση προτείνει: (α) πολυεπίπεδα παραρτήματα κλιμακούμενης δυσκολίας, (β) διαπολιτισμικούς οδηγούς διδασκαλίας, και (γ) θεματικούς κύκλους επιμόρφωσης στη διαφοροποιημένη διδασκαλία.

Η έρευνα φιλοδοξεί να συμβάλει στον σχεδιασμό ενός παιδαγωγικού μοντέλου που θα μετατρέπει το σχολικό εγχειρίδιο από παράγοντα αναπαραγωγής ανισοτήτων σε όχημα κοινωνικής ένταξης.

Λέξεις-κλειδιά: Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας, ισότητα ευκαιριών, διαφοροποιημένη διδασκαλία, γλωσσικά εγχειρίδια, πολυγλωσσικές τάξεις

Προάγοντας τη σχολική επιτυχία μέσα από την ενίσχυση της γονεϊκής εμπλοκής: Στρατηγικές και προοπτικές

Συμεών Νικολιδάκης
Διδάσκων Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σοφία Χάσκου
Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ70, ΔΠΕ Γ΄ Αθήνας

Η γονεϊκή εμπλοκή στην εκπαίδευση αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν τη σχολική επιτυχία των μαθητών, καθώς ενισχύει όχι μόνο την ακαδημαϊκή τους επίδοση αλλά και τη συναισθηματική και κοινωνική τους ανάπτυξη. Η συστηματική συμμετοχή των γονέων στη μαθησιακή διαδικασία προωθεί την οικοδόμηση θετικών στάσεων απέναντι στη μάθηση, ενδυναμώνει την αυτοεκτίμηση των παιδιών και συμβάλλει στην καλλιέργεια δεξιοτήτων όπως η υπευθυνότητα, η συνεργασία και η αυτορρύθμιση.

Έρευνες δείχνουν ότι οι μαθητές των οποίων οι γονείς εμπλέκονται ενεργά στη σχολική ζωή παρουσιάζουν υψηλότερες επιδόσεις, χαμηλότερα ποσοστά εγκατάλειψης του σχολείου και μεγαλύτερη αφοσίωση στους μαθησιακούς στόχους. Η γονεϊκή εμπλοκή, όμως, δεν περιορίζεται μόνο στη στήριξη των παιδιών κατά τη μελέτη, αλλά περιλαμβάνει και την ενεργή συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς, τη συμμετοχή σε σχολικές δράσεις και τη συμβολή στη διαμόρφωση ενός υποστηρικτικού σχολικού περιβάλλοντος. Η ενίσχυση αυτής της συνεργασίας σχολείου–οικογένειας είναι κρίσιμη για τη μείωση ανισοτήτων και τη δημιουργία συνθηκών συμπερίληψης, ιδιαίτερα σε κοινωνικά ευάλωτες ομάδες.

Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι να καταδείξει στρατηγικές που προάγουν την ενεργή συμμετοχή των γονέων, μέσα από καινοτόμες πρακτικές, προγράμματα ενημέρωσης και αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων επικοινωνίας. Μια τέτοια ολιστική

προσέγγιση μπορεί να ενισχύσει τη σχολική επιτυχία, να καλλιεργήσει γέφυρες εμπιστοσύνης μεταξύ σχολείου και οικογένειας και να διαμορφώσει τις βάσεις για μια ουσιαστικά συνεργατική και δημοκρατική εκπαιδευτική κουλτούρα.

Λέξεις-κλειδιά: Γονεϊκή εμπλοκή, σχολική επιτυχία, συνεργασία σχολείου–οικογένειας, συμπερίληψη, εκπαιδευτική πολιτική

Εκπαίδευση και Αφηγήσεις Ζωής ως συμπληρωματικά εργαλεία στη λειτουργία των θεραπευτικών κοινοτήτων

Αικατερίνη Ντάφλου
Πάντειο Πανεπιστήμιο
Βασίλης Καταγής
ΚΕΘΕΑ ΕΝ ΔΡΑΣΗ

Ο εθισμός αποτελεί μια κοινή πάθηση. Είναι κάτι που μπορεί να συμβεί στον καθένα, να επηρεάσει άτομα κάθε ηλικίας, υπόβαθρου και κοινωνικοοικονομικών ομάδων. Η εξάρτηση είναι όμως και μια παράμετρος αλληλένδετη με την σωφρονιστική διαδικασία και την επανένταξη των κρατουμένων. Αυτή αφορά σε μια σειρά ζητημάτων. Ειδικότερα αφορά όχι μόνο στη διακοπή της χρήσης των ουσιών αλλά και στην τροποποίηση της εξαρτητικής συμπεριφοράς μέσω της εκπαίδευσης και της κατανόησης των επιβαρυντικών συνθηκών που προηγήθηκαν της χρήσης ουσιών και οδηγούν στην χρήση και την εξάρτηση από αυτές. Αφορά ως εκ τούτου όλες εκείνες τις μη λειτουργικές αποφάσεις που μαζί με μη λειτουργικές συμπεριφορές και ρόλους που υιοθετούν οι άνθρωποι καταλήγουν σε μια διαδρομή ζωής. Το περιβάλλον της θεραπευτικής κοινότητας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο και στις δυο διαστάσεις σύμφωνα με τις έρευνες που προηγήθηκαν.

Στην εισήγηση αυτή αναλύονται τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών με σκοπό να αποτυπωθεί η βαθύτερη κατανόηση της θεραπευτικής παρέμβασης για τα έγκλειστα άτομα αλλά και η πρόληψη της υποτροπής βάσει της εκπαίδευσης και της εφαρμογής της μεθόδου της Αφήγησης Ζωής.

Λέξεις-κλειδιά: Θεραπευτικές κοινότητες, εκπαίδευση, αφήγηση ζωής, εθισμός

Αξίες, Δημοκρατία και Εμπιστοσύνη: Προς μια διερεύνηση αξιών των αυριανών εκπαιδευτικών στο σύγχρονο ελληνικό μεταμνημονιακό συγκείμενο

Επαμεινώνδας Παναγόπουλος
Εντεταλμένος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Πατρών
Ραφαέλα Θεοφανοπούλου
Μεταπτυχιακή Ερευνήτρια, Πανεπιστήμιο Πατρών
Ανθή Αδαμοπούλου
ΕΔΙΠ, Πανεπιστήμιο Πατρών
Ιωάννης Καμαριανός
Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η παρούσα μελέτη επιχειρεί να συνεισφέρει στην ευρύτερη διεπιστημονική αναζήτηση αναφορικά με τη διερεύνηση της αξιακής πλαισίωσης στο σύγχρονο ελληνικό μεταμνημονιακό συγκείμενο.

Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα μελέτη επικεντρώνει στην διερεύνηση της εμπιστοσύνης στους θεσμούς από τους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς. Η επικέντρωση στον πληθυσμό των αυριανών εκπαιδευτικών θα μας επιτρέψει αρχικά την διερεύνηση της συγκρότησης του αξιακού πλαισίου της γενιάς Z, στην οποία ανήκουν οι φοιτητές και φοιτήτριες που εκπαιδεύονται για εκπαιδευτικοί και προσδοκούν να ασκήσουν μετά την αποφοίτησή τους το διδασκαλικό επάγγελμα. Επιπρόσθετα, η συγκεκριμένη διερεύνηση θα μας επιτρέψει την παραγωγή στατιστικών αναλύσεων και ερμηνειών για την συγκρότηση της αξιακής πλαισίωσης ενός πληθυσμού που καλείται και πρόκειται να λειτουργήσει αναπαραγωγικά των δημοκρατικών αξιών στο πλαίσιο της λειτουργίας του εκπαιδευτικού θεσμού. Αφετηριακή θέση της παρούσας μελέτης αποτελεί η κοινή διαπίστωση της διεθνούς αλλά και της ελληνικής βιβλιογραφίας σύμφωνα με την οποία η υψηλή ποσοτικά και ικανή ποιοτικά θεσμική εμπιστοσύνη αποτελεί το θεμέλιο της εδραίωσης των δημοκρατικών διαδικασιών στις σύγχρονες θεσμικές διαδικασίες. Όμως στην περίπτωση της ελληνικής κοινωνίας το συνεχές της κρίσης (permacrisis) και οι μνημονιακές ρυθμίσεις έθεσαν σε διακινδύνευση τις θεσμικές λειτουργίες με σημαντικές επιπτώσεις στην θεσμική εμπιστοσύνη.

Για την ικανοποίηση του σκοπού της μελέτης οι ερευνητές/τριες θα παρουσιάσουν και θα αναλύσουν ποσοτικά και ποιοτικά εμπειρικά ερευνητικά δεδομένα στο πλαίσιο μιας συγκριτικής προσέγγισης με τα δεδομένα της Ευρωπαϊκής Έρευνας Αξιών (European Values Study) και της Παγκόσμιας Έρευνας Αξιών (World Values Survey-7). Μέσα από αυτήν την συγκριτική θεώρηση οι ερευνητές επιχειρούν να συμβάλλουν στη συζήτηση για τα μεταμνημονιακά αξιακά χαρακτηριστικά της γενιάς Z στο σύγχρονο ελληνικό μεταμνημονιακό συγκείμενο αλλά και την ποιότητα αναπαραγωγής τους. Θα πρέπει εδώ να αναφερθεί πως τα ερευνητικά δεδομένα τα οποία παρουσιάζονται στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης αφορούν στο ακαδημαϊκό έτος 2024-2025, ενώ αποτελούν παράγωγα μιας υπερδεκαετούς ερευνητικής προσπάθειας. Αναφορικά με τη μεθοδολογία της μελέτης, ζητήθηκε από μελλοντικούς εκπαιδευτικούς των τμημάτων εκπαίδευσης των πανεπιστημίων Πατρών και Ιωαννίνων να αποτυπώσουν γραπτώς μέσα από τις απαντήσεις τους σε μια σειρά ερωτημάτων τα επίπεδα και την ποιότητα

εμπιστοσύνης στους θεσμούς της ελληνικής κοινωνίας. Το δείγμα μας αποτέλεσαν,στο πλαίσιο της δειγματοληψίας ευκολίας (ή βολικής δειγματοληψίας/convenience sampling), 435 φοιτητές/τριες Τμήματων Εκπαίδευσης των δύο Πανεπιστημίων Ιωαννίνων και Πατρών. Από τους /τις συμμετέχουσες συμπληρώθηκαν 435 ερωτηματολόγια κλειστών ερωτήσεων ποσοτικής ανάλυσης και 262 ερωτηματολόγια ανοικτών ερωτήσεων ποιοτικής προσέγγισης και ανάλυσης με την εφαρμογή της θεματικής μεθοδολογικής τεχνικής.

Λέξεις-κλειδιά: Θεσμική εμπιστοσύνη, Δημοκρατία, γενιά Ζ, μελλοντικοί εκπαιδευτικοί

Είναι κι αυτό παιδί όπως τα άλλα…»: Ο ρευστός ρατσιστικός λόγος στο πλαίσιο της ρητορικής της ισότητας

Μενέλαος Τζιφόπουλος
Επίκ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Ντανιέλα Σκραπάλλι
Απόφοιτη ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Στο πλαίσιο των σύγχρονων πολυπολιτισμικών -και κοινωνικά μεταβαλλόμενων- σχολικών περιβαλλόντων, ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζει ο Λόγος των εκπαιδευτικών, ως εργαλείο αναπαραγωγής ιδεολογιών για τους μαθητές και τις μαθήτριες στη λεγόμενη μετανεωτερική εποχή. Στη σύγχρονη βιβλιογραφία, η έννοια του ρευστού ρατσισμού εξετάζεται, ολοένα και περισσότερο, με έμφαση στη συγκεκαλλυμένη μορφή αναφορών αποκλεισμού μαθητών/τριών από την εκπαιδευτική διαδικασία, στον «βωμό» της ρητορικής της ισότητας.

Με αφόρμηση τον παραπάνω προβληματισμό, στην εισήγηση αυτή θα παρουσιαστούν ευρήματα από έρευνα με ποιοτικό ερευνητικό σχεδιασμό αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται και αναπαράγεται ο ρευστός ρατσιστικός λόγος στις απόψεις και πρακτικές των δασκάλων. Το βασικό ερευνητικό ερώτημα επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο οι δάσκαλοι/ες της έρευνας νοηματοδοτούν τη διαφορετικότητα, την πολιτισμική ετερότητα και την ένταξη μαθητών/τριών από διαφορετικό γλωσσικό/πολιτισμικό υπόβαθρο στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Στην έρευνα συμμετείχαν δώδεκα (12) δάσκαλοι/ες δημόσιων δημοτικών σχολείων της Φλώρινας με τη μέθοδο της ημιδομημένης συνέντευξης. Μέσω της Ερμηνευτικής Φαινομενολογικής Ανάλυσης, με έμφαση στις εκπαιδευτικές εμπειρίες των συμμετεχόντων/ουσών, διαμορφώθηκαν τα υποθέματα και τα οκτώ (8) κύρια θέματα της έρευνας, που αφορούν σε απόψεις και εμπειρίες για την ετερότητα, την εξουσία των εκπαιδευτικών, τον αντιφατικό/ρευστό ρατσιστικό λόγο και τις παιδαγωγικές/διδακτικές προσεγγίσεις των δασκάλων.

Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι οι λόγοι που προκύπτουν από τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες χαρακτηρίζονται από πολλαπλότητα, αντίφαση και ρευστότητα. Εμφανίζονται θετικές προθέσεις, δηλώσεις υπέρ της ισότητας και αποδοχής, αλλά, ταυτόχρονα, παρατηρούνται λεκτικές στρατηγικές, που αποσιωπούν τη διαφορά, την εξιδανικεύουν ή την παρουσιάζουν ως

«πρόβλημα» προς διόρθωση. Οι φράσεις *«είναι και αυτό ένα παιδί όπως τα άλλα»*, *«να μην μιλούν πολύ τη μητρική τους γλώσσα στο σπίτι»* αποτελούν χαρακτηριστικές εκφράσεις ρευστού ρατσισμού. Τα ευρήματα της έρευνας, αναδεικνύουν την ανάγκη για αναστοχασμό στο πλαίσιο της Παιδαγωγικής που θα αναγνωρίζει την ετερότητα όχι ως πρόβλημα, αλλά ως συνιστώσα της σύγχρονης σχολικής πραγματικότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Ρευστός ρατσισμός, ένταξη, ισότητα, διαφορετικότητα, δάσκαλοι/ες

Άξονας 18: Διά βίου Μάθηση-Εκπαίδευση Ενηλίκων, Εκπαίδευση εξ αποστάσεως

Ενεργητική μάθηση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ενηλίκων: Μύθοι που επιμένουν, πρακτικές που αποδίδουν

Ευαγγελία Γεραζούνη
Εκπαιδεύτρια Ενηλίκων, Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ
Γεωργία Αγαθαγγέλου
Εκπαιδευτικός ΠΕ70
Λαμπρίνα Γιώτη
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Στην εκπαίδευση ενηλίκων, οι εκπαιδευτικές τεχνικές διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο στη διδακτική-μαθησιακή διαδικασία για την ενεργοποίηση της συμμετοχής και της συνεργασίας, ενώ η χρήση τους πρέπει να είναι στοχευμένη και προσαρμοσμένη στις ανάγκες και τις εμπειρίες των ενηλίκων. Ωστόσο, παρά την εκτεταμένη διάδοση, εδώ και μία εικοσιπενταετία, των αρχών και των θεωριών μάθησης και διδασκαλίας ενηλίκων, οι σχετικές έρευνες που μελετούν την αξιοποίηση και την εφαρμογή ενεργητικών εκπαιδευτικών τεχνικών σε προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων, καταδεικνύουν ότι στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα εξακολουθεί να κυριαρχεί η παραδοσιακή διδασκαλία της εισήγησης, ενώ η ενεργός εμπλοκή των εκπαιδευομένων παραμένει περιορισμένη. Μάλιστα, σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2019 στο ΔιαΝΕΟσις, 2021) η Ελλάδα σημειώνει αξιοσημείωτα χαμηλή βαθμολογία 1,3 με ανώτερο το 5 στην ανάπτυξη και χρήση τέτοιων μεθόδων.

Για τους λόγους αυτούς, διεξαγάγαμε ποσοτική έρευνα σε ενήλικους εκπαιδευόμενους που συμμετείχαν σε προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, προκειμένου να καταγράψουμε τις απόψεις τους σχετικά με τις εκπαιδευτικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται, τον βαθμό εφαρμογής τους και τις προτιμήσεις τους. Επιλέχθηκαν με σκόπιμη και βολική δειγματοληψία συνολικά 13 δομές εκπαίδευσης ενηλίκων (Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης/Κέντρα Δια Βίου Μάθησης, Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης, Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας) σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πειραιά, Πάτρα, Λάρισα, και Χίο. Χορηγήθηκε στο σύνολο των εκπαιδευομένων (N=320) ηλεκτρονικά (google forms) δομημένο ερωτηματολόγιο, με ποσοστό ανταπόκρισης 46,9% (150 εκπαιδευόμενοι).

Η στατιστική επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε τόσο για κάθε δομή, όσο και συγκριτικά. Τα ευρήματα κατέδειξαν ότι ακόμη και στα εξ αποστάσεως προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων και στις τέσσερις διαφορετικές δομές, οι δασκαλοκεντρικές μέθοδοι κυριαρχούν, με την εισήγηση να εφαρμόζεται στο 96,45% των περιπτώσεων αν και οι εκπαιδευόμενοι στη συντριπτική τους πλειοψηφία εκφράζουν σαφή προτίμηση προς ενεργητικές τεχνικές, όπως ο καταιγισμός ιδεών, η εργασία σε ομάδες, η προσομοίωση, τα παιχνίδια ρόλων, κ.ά..

Διαπολιτισμική Ευαισθητοποίηση και Εκπαίδευση Ενηλίκων: Επιμόρφωση δημόσιων υπαλλήλων σε ένα μεταβαλλόμενο κοινωνικό τοπίο

Θωμαΐτσα Θεοδωρακοπούλου
Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ
Αγγελική Μπουρμπούλη
Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ

Η διαρκώς αυξανόμενη πολιτισμική ετερότητα στις σύγχρονες κοινωνίες απαιτεί τη ριζική αναπροσαρμογή του τρόπου επιμόρφωσης των δημοσίων υπαλλήλων, με στόχο την ενίσχυση της ενσυναίσθησης και την αποτελεσματική παροχή υπηρεσιών σε ποικιλόμορφες πληθυσμιακές ομάδες. Το παρόν άρθρο εξετάζει τη συμβολή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη δημόσια διοίκηση, εστιάζοντας τόσο στο παιδαγωγικό υπόβαθρο όσο και στην πρακτική της εφαρμογή μέσω επιμορφωτικών προγραμμάτων.

Η μελέτη υιοθετεί μία συνδυαστική μεθοδολογική προσέγγιση. Στο ποσοτικό σκέλος, αναλύθηκαν δεδομένα από 143 επιμορφωτικά σεμινάρια που πραγματοποιήθηκαν από το ΕΚΔΔΑ σε δημόσιες υπηρεσίες, μεταξύ 2017–2025, με συμμετοχή άνω των 2000 υπαλλήλων. Τα στατιστικά δεδομένα αφορούν στον αριθμό συμμετεχόντων ανά πρόγραμμα και χρονική διάρκεια, υποδεικνύοντας τη σταθερή ζήτηση για τέτοιου τύπου εκπαίδευση. Παράλληλα, στο ποιοτικό σκέλος, αξιοποιήθηκαν περισσότερα από 700 σχόλια συμμετεχόντων από ερωτηματολόγια ανατροφοδότησης. Τα σχόλια αναδεικνύουν βασικά αιτήματα: περισσότερη έμφαση στην πρακτική εφαρμογή, αύξηση διάρκειας των σεμιναρίων και ενίσχυση βιωματικών δραστηριοτήτων. Αυτές οι φωνές τεκμηριώνουν την ανάγκη για προγράμματα που υπερβαίνουν τη θεωρητική κατάρτιση και καλλιεργούν τις και διαμεσολαβητικές δεξιότητες.

Η μελέτη προτείνει την ενσωμάτωση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα δημόσιας κατάρτισης, μέσα από θεσμοθετημένα, συμμετοχικά και μακροπρόθεσμα πλαίσια. Η διαπολιτισμική επιμόρφωση δεν πρέπει να θεωρείται προαιρετική αλλά αναγκαία προϋπόθεση για τη δημιουργία μιας δημοκρατικής και συμπεριληπτικής δημόσιας διοίκησης, ικανής να ανταποκρίνεται με ισότητα και επάρκεια στις ανάγκες όλων των πολιτών.

Λέξεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική εκπαίδευση, ενήλικες, δημόσια διοίκηση

Απόψεις των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τους παράγοντες που επιδρούν στην επαγγελματική ικανοποίηση

Θεοφάνης Λαλιώτης
Εκπαιδευτικός ΠΕ70
Άννα Τσιμπουκλή
Επίκ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνα Τσώλη
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Αλεξόπουλος Νικόλαος
Επίκ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η επαγγελματική ικανοποίηση είναι συνδεδεμένη με αυτό που εισπράττουν (συναίσθημα, αποδοχή) οι εργαζόμενοι/ες από την εργασία τους. Τα θετικά συναισθήματα και η θετική στάση προς το επάγγελμα υποδηλώνει ικανοποίηση, ενώ αντίθετα τα αρνητικά συναισθήματα υποδηλώνουν δυσαρέσκεια. Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που επιδρούν στην επαγγελματική ικανοποίηση των εργαζομένων: Περιβαλλοντικοί, ψυχολογικοί, δημογραφικοί, εξωγενείς και ενδογενείς παράγοντες. Η επαγγελματική ικανοποίηση των εκπαιδευτικών είναι ζωτικής σημασίας, γιατί έχει άμεση επίδραση τόσο στην καθημερινότητα της σχολικής μονάδας όσο και στο επίπεδο της ίδιας της εκπαίδευσης. Οι ικανοποιημένοι/ες εκπαιδευτικοί είναι πιο αποτελεσματικοί/ες προς όφελος των μαθητών/τριών τους.

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής μελέτης είναι η ανίχνευση, μέσω θεματικής ανάλυσης, των παραγόντων που επιδρούν στην επαγγελματική ικανοποίηση των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι/ες εργάζονται στην περιοχή του κέντρου της Αθήνας, καθώς και την επίδραση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των εκπαιδευτικών (φύλο, ηλικία, επίπεδο σπουδών, έτη εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας, σχέση εργασίας, θέση εργασίας, ειδικότητα) στην επαγγελματική ικανοποίηση. Διερευνήθηκαν οι ακόλουθες πτυχές της εργασιακής ικανοποίησης: η φύση της εργασίας, η ηγεσία, οι οικονομικές απολαβές, η δυνατότητα εξέλιξης, οι πρόσθετες παροχές, η λειτουργία της σχολικής μονάδας, η αναγνώριση του έργου του/της δάσκαλου/ας, οι σχέσεις των εργαζομένων-συναδέλφων και η επικοινωνία. Το θέμα της παρούσας έρευνας εξετάστηκε με την ποιοτική μέθοδο και συγκεκριμένα με το εργαλείο της ημιδομημένης συνέντευξης σε οκτώ (8) εκπαιδευτικούς της δημόσιας εκπαίδευσης. Οι συνεντεύξεις υλοποιήθηκαν το χρονικό διάστημα Μαΐου– Ιουνίου του έτους 2024.

Από τα παραγόμενα αποτελέσματα της έρευνας αναδεικνύεται ότι οι εκπαιδευτικοί ικανοποιούνται από συγκεκριμένες πτυχές της εργασίας τους, δηλαδή από την επαφή με τα παιδιά, από τις συναδελφικές σχέσεις σε κάποιο βαθμό καθώς και από την επικοινωνία με τη διεύθυνση. Διαφαίνεται έμμεσα ότι αισθάνονται ασφάλεια στη δημόσια εκπαίδευση και γι’ αυτό το λόγο δεν επιθυμούν να εργαστούν στην ιδιωτική εκπαίδευση. Ωστόσο, από την άλλη πλευρά το επάγγελμα του/της εκπαιδευτικού έχει γίνει τα τελευταία χρόνια απαιτητικό και δύσκολο. Το θεσμικό πλαίσιο, η έλλειψη υποδομών, η επικριτική στάση των γονέων και της κοινωνίας, οι χαμηλές αποδοχές, οι δύσκολες καθημερινές στιγμές λόγω άγχους και πίεσης, ο περιορισμός της ελευθερίας και της αυτενέργειας, οι συχνές αλλαγές της

εκπαιδευτικής πολιτικής, ο πολυκερματισμός των ρόλων, η έλλειψη υποστήριξης από την πολιτεία και την κοινωνία και η απουσία νομικής προστασίας δημιουργούν στους/στις εκπαιδευτικούς αρνητικά συναισθήματα.

Λέξεις-κλειδιά: Επαγγελματική ικανοποίηση, παράγοντες επαγγελματικής ικανοποίησης

Η προσωπική, κοινωνική και μεταγνωστική ικανότητα στα νέα προγράμματα σπουδών Λογοτεχνίας της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Αντωνία Σαμαρά
ΕΔΙΠ, Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Ο λόγος για τις ικανότητες ως δέσμες γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων/προδιαθέσεων που συνδέονται στενά με τη δια βίου μάθηση των εκπαιδευτικών υποκειμένων ενισχύθηκε με καταλυτικό τρόπο από τη Σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ για τις οκτώ ικανότητες κλειδιά για τη δια βίου μάθηση (2006). Μεταξύ των βασικών αυτών ικανοτήτων συγκαταλέγεται, όπως είναι αναμενόμενο, η ικανότητα να μαθαίνει κανείς πώς να μαθαίνει (learning to learn), η οποία στη επικαιροποιημένη διατύπωση (Συμβούλιο της ΕΕ 2018) περιγράφεται ως προσωπική, κοινωνική και μεταγνωστική ικανότητα (personal, social and learning to learn competence). Παράλληλα, κατά την τελευταία δεκαετία το European Research Centre, ως ερευνητικό κέντρο της ΕΕ προχώρησε στην κατάρτιση πλαισίων ικανοτήτων (competence frameworks) για μια σειρά από βασικές ικανότητες, μεταξύ των οποίων και η προσωπική, κοινωνική και μεταγνωστική ικανότητα, η οποία αναλύεται στο πλαίσιο LifeComp (2020).

Με δεδομένο ότι: α) στο πλαίσιο της διεθνούς εκπαιδευτικής διακυβέρνησης ο ευρωπαϊκός εκπαιδευτικός λόγος παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση και σύγκλιση εθνικών πολιτικών για την εκπαίδευση, β) η διαμόρφωση δια βίου μανθανόντων εκπαιδευτικών υποκειμένων αποτελεί αναπόδραστα στόχο της αρχικής εκπαίδευσης, γ) οι βασικές ικανότητες αναμένεται να έχουν αναπτυχθεί μέχρι το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, και δ) οι φοιτητές παιδαγωγικών τμημάτων έχουν ιδιαιτέρως επιδείξει ενδιαφέρον για την ανάπτυξη της προσωπικής, κοινωνικής και μεταγνωστικής ικανότητας στο μάθημα της Λογοτεχνίας, η εργασία μας στοχεύει στην χαρτογράφηση της προσωπικής, κοινωνικής και μεταγνωστικής ικανότητα, στα νέα Προγράμματα Σπουδών της Λογοτεχνίας Γυμνασίου και Λυκείου. Επιδιώκουμε με τον τρόπο αυτό να προσφέρουμε μια ξεκάθαρη εικόνα για τον βαθμό στον οποίο τα νέα προγράμματα σπουδών της Λογοτεχνίας ενσωματώνουν τον σύγχρονο ευρωπαϊκό λόγο για τις ικανότητες και ιδιαίτερα για τη μεταγνωστική ικανότητα και αν και κατά πόσο στοχεύουν στην ανάπτυξη μελλοντικών δια βίου μανθάνοντων πολιτών. Μεθοδολογικά αξιοποιούμε την ανάλυση περιεχομένου, αντλώντας από συναφείς μελέτες και εξειδικεύοντας στο πλαίσιο LifeComp.

Τα αποτελέσματα της εργασίας μας φιλοδοξούμε να αναδείξουν επί μέρους όψεις των προγραμμάτων σπουδών της Λογοτεχνίας και να είναι χρήσιμα σε

εκπαιδευτικούς και μελετητές της εκπαίδευσης, ενώ παράλληλα προσβλέπουμε στην συμβολή της μελέτης μας στην συζήτηση για τις ικανότητες στην ελληνική εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: προσωπική, κοινωνική και μεταγνωστική ικανότητα, δια βίου μάθηση, πλαίσια ικανοτήτων, προγράμματα σπουδών

Εμπόδια συμμετοχής σε προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων: Μελέτη περίπτωσης στα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης Γεώργιος Γεννηματάς Ρόδου

Ιωσήφ Φραγκούλης
Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα, Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.
Ευάγγελος Ανάγνου
ΣΕΠ, ΕΑΠ
Τριαντάφυλλος Γεωργιάδης
MEd, Επιστήμες της Αγωγής, ΕΑΠ

Η παρούσα ερευνητική εργασία εστιάζει στη διερεύνηση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι για συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων. Στόχος της μελέτης είναι να κατανοηθούν οι παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά τη συμμετοχή τους και να αναδείξει τις προκλήσεις που σχετίζονται με κοινωνικούς, επαγγελματικούς και προσωπικούς περιορισμούς. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα καταστασιακά, θεσμικά και προδιαθετικά εμπόδια, όπως αναδεικνύονται στη σχετική ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία.

Η έρευνα ακολουθεί ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση, καθώς κρίθηκε η πλέον κατάλληλη για την σε βάθος διερεύνηση των υποκειμενικών εμπειριών και στάσεων των συμμετεχόντων. Ως εργαλείο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη, η οποία προσφέρει ευελιξία στη διατύπωση των ερωτήσεων και επιτρέπει την αναλυτική καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευομένων. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν δέκα (10) ενήλικες εκπαιδευόμενοι που φοιτούν σε προγράμματα του Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ) «Γεννηματάς» στη Ρόδο. Η επιλογή του δείγματος έγινε με βολική δειγματοληψία. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε κατά τους μήνες Μάρτιο και Απρίλιο του 2025.

Η πρωτοτυπία της εργασίας έγκειται στη συγκέντρωση του ερευνητικού ενδιαφέροντος σε ένα περιφερειακό κέντρο κατάρτισης υψηλής σημασίας για το Νότιο Αιγαίο, το οποίο, παρά την πολυετή στοχευμένη δράση του, δεν έχει μελετηθεί συστηματικά. Η εμπειρική γνώση που προκύπτει διευρύνει την κατανόηση του ρόλου των τοπικών δομών κατάρτισης στην επαγγελματική ανάπτυξη ενηλίκων. Επιπλέον, αναδεικνύεται η σημασία της προσαρμογής των δομών στις ιδιαιτερότητες νησιωτικών περιοχών, όπου η γεωγραφική απομόνωση επιτείνει τις ανισότητες πρόσβασης.

Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν ως κυριότερα καταστασιακά εμπόδια την έλλειψη χρόνου λόγω επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεων και τη

δυσκολία πρόσβασης σε κατάλληλα προγράμματα. Σε θεσμικό επίπεδο εντοπίζονται η ελλιπής πληροφόρηση, ο περιορισμένος αριθμός θέσεων και η ανεπαρκής ευελιξία ωραρίων. Στο προδιαθετικό επίπεδο εμφανίζονται χαμηλή αυτοεκτίμηση και περιορισμένο εκπαιδευτικό υπόβαθρο. Τα ευρήματα καταδεικνύουν την ανάγκη σχεδιασμού πολιτικών που αίρουν τα εμπόδια μέσω ευέλικτων δομών, ενημέρωσης και υποστηρικτικών μέτρων, ενισχύοντας την προσβασιμότητα και την ισότητα στην εκπαίδευση ενηλίκων. Πρακτικά, τα αποτελέσματα μπορούν να αξιοποιηθούν από φορείς κατάρτισης και περιφερειακές αρχές για τον σχεδιασμό δράσεων βίου μάθησης.

Λέξεις-κλειδιά: Συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση, εμπόδια ενήλικων εκπαιδευομένων, Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης

Βιογραφία -Διά βίου Μάθηση- (δια)μόρφωση: η περίπτωση ακτιβιστ(ρι)ών με αναπηρία

Ανθή Χατζηπέτρου
Διδάκτωρ Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης Ενηλίκων με εξειδίκευση σε θέματα αναπηρίας

Αφετηρία αυτής της ανακοίνωσης αποτέλεσε το ερώτημα σχετικά με τον τρόπο που οι άνθρωποι καταφέρνουν να (ανα)νοηματοδοτήσουν το βίωμα της αναπηρίας. Το ερώτημα αυτό, μας οδήγησε σε μια ευρεία διερεύνηση της ανθρώπινης εμπειρίας και των διαδικασιών μάθησης καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής, μικροσκοπικά στο πλαίσιο της μελέτης ακτιβιστ(ρι)ών με αναπηρία, ώστε να αναδειχθεί εμπειρικά η σύνθετη σχέση μεταξύ «*ταυτότητας, μάθησης και (δια)μόρφωσης*».

Στο υπό διερεύνηση θέμα ως «μέσα θεωρητικής ευαισθητοποίησης» χρησιμοποιούνται επιχειρήματα που προέρχονται από το χώρο των θεωριών μάθησης και ειδικότερα από τον τύπο της «μετασχηματίζουσας μάθησης». Η χρήση του όρου «μετασχηματίζουσα μάθηση» υποδηλώνει ένα είδος *μάθησης με στόχο την αλλαγή*. Εκκινώντας από τη διαλεκτική σχέση μεταξύ «υποκειμένου» και «κοινωνικού», στο πλαίσιο του ερμηνευτικού παραδείγματος της αναπηρίας βασιζόμαστε: α) σε μια θεωρητική προοπτική για τη μάθηση που έχει ως σημείο εκκίνησης τις αλλαγές στη βιογραφία του ατόμου με αναπηρία, β) στη βιογραφία του ατόμου με αναπηρία, λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές στις κοινωνικο-ιστορικές συνθήκες που ζει, τις οποίες καλείται να επεξεργαστεί βιογραφικά προκειμένου να βρει την κοινωνική θέση του, και γ) στη βιογραφική προσέγγιση που είναι η μέθοδος της εμπειρικής έρευνας. Η βιογραφική-αφηγηματική προσέγγιση συνεπάγεται μία νέα κατανόηση του όρου της «διά βίου μάθησης» που δικτυώνει σε μια μορφή συνέργειας τις διαφορετικές μορφές μάθησης (τυπικές, μη τυπικές και άτυπες), που συμβαίνουν όχι μόνο σε όλη τη διάρκεια της ζωής αλλά και «*σε όλο το φάσμα της ζωής*» του ανθρώπου.

Τα βασικά ευρήματα της έρευνας αναδεικνύουν ότι παράγεται μια μορφή μετασχηματιστικού δυναμικού (ή αλλιώς βιογραφικότητα), η οποία συνδέεται με την

επαναδιαπραγμάτευση της αναπηρικής ταυτότητας και του «στίγματος» της αναπηρίας.

Λέξεις-κλειδιά: Ταυτότητα, βιογραφία, βιογραφική-αφηγηματική προσέγγιση, διά βίου μάθηση, ακτιβιστές/τριες με αναπηρία

Άξονας 19: Διαπολιτισμική Αγωγή και Εκπαίδευση, Εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών

Η Ενημερωμένη-για-το-Τραύμα Προσέγγιση στην Εκπαίδευση Μαθητών με Προσφυγική Βιογραφία

Ειρήνη Αδαμοπούλου
Επίκ. Καθηγήτρια Σχολικής Ψυχολογίας, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Τα παιδιά και οι έφηβοι με προσφυγική βιογραφία διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο να έχουν βιώσει έντονες στρεσογόνες καταστάσεις και τραυματικές εμπειρίες, οι οποίες σχετίζονται με τις αντίξοές συνθήκες του ταξιδιού μετανάστευσης αλλά και με τις συνεχιζόμενες δυσκολίες κατά την επανεγκατάστασή στη χώρα υποδοχής. Οι εμπειρίες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν άμεση ή έμμεση έκθεση σε βία και άλλα δυνητικά τραυματικά γεγονότα, αποχωρισμό από την οικογένεια, ανασφαλές καθεστώς ασύλου, ακατάλληλες συνθήκες διαβίωσης, διακοπείσα ή παντελώς απούσα επίσημη σχολική φοίτηση, έλλειψη κοινωνικής υποστήριξης και εμπειρίες διακρίσεων. Αυτές οι εμπειρίες μπορούν να συμβάλλουν στην εκδήλωση ψυχολογικών, συμπεριφορικών ή συναισθηματικών δυσκολιών, καθώς και σε σχολική αποτυχία. Ιδιαίτερα τα ασυνόδευτα παιδιά αποτελούν μια ευάλωτη ομάδα σχολικού πληθυσμού, λόγω της αυξημένης έκθεσης σε πολλαπλές προκλήσεις και επιβαρυντικούς παράγοντες. Επομένως, σήμερα αναδεικνύεται όλο και περισσότερο η ανάγκη για ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και ανάπτυξη πρακτικών και παρεμβάσεων στη σχολική κοινότητα για τις ψυχολογικές ανάγκες των μαθητών/τριών που έχουν βιώσει αντίξοες εμπειρίες, οι οποίες μπορεί να είναι στρεσογόνες ή/και τραυματικές.

Σκοπός της παρουσίασης είναι να αναδείξει τις βασικές αρχές μιας ενημερωμένης-για-το-τραύμα (trauma-informed) προσέγγισής στο σχολικό πλαίσιο, η οποία μπορεί να συμβάλλει στην άμβλυνση του αντίκτυπου των αντίξοων και δυνάμει τραυματικών εμπειριών, δημιουργώντας ένα σωματικά και ψυχολογικά ασφαλές περιβάλλον για τους μαθητές με προσφυγική βιογραφία. Επίσης, θα παρουσιαστούν παραδείγματα πολυεπίπεδων παρεμβάσεων από τη διεθνή βιβλιογραφία που ενσωματώνουν την ενημερωμένη-για-το-τραύμα οπτική.

Μια τέτοια προσέγγιση είναι ζωτικής σημασίας για την παροχή δίκαιων και ισότιμων εκπαιδευτικών ευκαιριών, καθώς και για την ενίσχυση της προσαρμογής και ένταξής των μαθητών με προσφυγική βιογραφία σε νέα κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα.

Λέξεις-κλειδιά: μαθητές με προσφυγική βιογραφία, αντίξοες εμπειρίες κατά την παιδική ηλικία, ενημερωμένη-για-το-τραύμα προσέγγιση στο σχολικό περιβάλλον

Η παρουσία «έσω-ομάδων» και οι διομαδικές συγκρούσεις σε σύγχρονα πολυπολιτισμικά σχολικά περιβάλλοντα: Παρατηρήσεις στο πλαίσιο μιας δράσης

Σπύρος Αραβανής
Φιλόλογος, Μεταδιδάκτωρ Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η παρουσία μαθητών/ιών διαφορετικών εθνοπολιτισμικών ταυτοτήτων στα σύγχρονα σχολικά περιβάλλοντα έχει ως επακόλουθο τη δημιουργία μιας νέας μορφής διομαδικών σχέσεων και συγκρούσεων στο πλαίσιο της κοινωνικής κατηγοριοποίησης των ατόμων και του σχηματισμού έσω και έξω – ομάδων σύμφωνα και με τη θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας.
Η συγκεκριμένη εισήγηση αφορά τις παρατηρήσεις που προέκυψαν από την υλοποίηση σχετικής Δράσης σε σχολική μονάδα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, για την αντιμετώπιση του φαινομένου της σχολικής βίας/ εκφοβισμού στο πλαίσιο του προγράμματος «Αξιολόγηση της Σχολικής μονάδας», κατά το σχολικό έτος 2024-25. Η σχολική μονάδα βρίσκεται σε ημι-αστική περιοχή με μικτό μαθητικό πληθυσμό (γηγενείς μαθητές, εσωτερικοί μετανάστες, μετανάστες πρώτης, δεύτερης και τρίτης γενιάς καθώς και πρόσφυγες μαθητές). Ανάμεσα στους στόχους των διαπολιτισμικά παιδαγωγικών παρεμβάσεων της Ομάδας που υλοποίησε τη Δράση, υπεύθυνος της οποίας ήταν ο υπογράφων, ήταν η μείωση των κρουσμάτων σχολικής βίας/εκφοβισμού που οφείλονται σε εθνοπολιτισμικές διαφορές και η καλλιέργεια διαπολιτισμικού περιβάλλοντος μάθησης και επικοινωνίας.
Η παρούσα εισήγηση πραγματεύεται τις παρατηρήσεις που αφορούν στη σημασία α) εφαρμογής προληπτικών μέτρων οικοδόμησης διαπολιτισμικής επικοινωνίας, β) συστηματικής, κατηγοριοποιημένης και εξατομικευμένης παρέμβασης αντιμετώπισης συγκρούσεων εξαιτίας των εθνοπολιτισμικών διαφορών και της πολυπλοκότητας των αναδυόμενων διομαδικών σχέσεων.

Λέξεις-κλειδιά: Ταυτότητες, εθνοπολιτισμική ετερότητα, διαπολιτισμική εκπαίδευση, σχολική βία, εκφοβισμός

Οι προσδοκίες των εκπαιδευτικών ως προς τη σχολική επίδοση των μεταναστών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Μαρία – Παναγιώτα Αργυροπούλου
Εκπαιδευτικός, MSc, Πανεπιστήμιο Πατρών
Ιωάννης Δημάκος
Επίκ. Καθηγητής, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης & Κοινωνικής Εργασίας, Πανεπιστήμιο Πατρών

Η παρούσα εργασία εξετάζει τον ρόλο των εκπαιδευτικών προσδοκιών στη διαμόρφωση της σχολικής επίδοσης των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο

στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Βασιζόμενη στο θεωρητικό πλαίσιο της αυτοεκπληρούμενης προφητείας και της θεωρίας των κοινωνικών προσδοκιών, η μελέτη αναλύει τον τρόπο με τον οποίο οι αντιλήψεις και στάσεις των εκπαιδευτικών επηρεάζουν τις μαθησιακές ευκαιρίες και την ακαδημαϊκή πορεία των μαθητών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ρόλο των στερεοτύπων και των πολιτισμικών προκαταλήψεων, καθώς και στη σημασία της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της διαφοροποιημένης διδασκαλίας ως εργαλεία αντιστάθμισης των ανισοτήτων.

Η έρευνα υλοποιήθηκε με τη χρήση ποσοτικής μεθοδολογίας, μέσω ερωτηματολογίου που συμπληρώθηκε από εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν σαφή συσχέτιση μεταξύ θετικών προσδοκιών και της εφαρμογής συμπεριληπτικών, ενισχυτικών διδακτικών πρακτικών, ενώ αντίθετα, οι αρνητικές προσδοκίες συσχετίζονταν με περιορισμένες ευκαιρίες μάθησης και υποτονική σχολική επίδοση. Επιπλέον, εντοπίστηκε έλλειμμα στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα διαπολιτισμικής αγωγής, γεγονός που μπορεί να εντείνει το χάσμα μεταξύ προσδοκιών και πρακτικής.

Με βάση τα αποτελέσματα της μελέτης, αναδεικνύεται η αναγκαιότητα θεσμικής υποστήριξης των εκπαιδευτικών μέσω συστηματικής επιμόρφωσης και ανάπτυξης εκπαιδευτικών πολιτικών που προάγουν την ισότητα, την ένταξη και τη σχολική επιτυχία όλων των μαθητών, ανεξαρτήτως πολιτισμικής καταγωγής.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτικές προσδοκίες, μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο, διαπολιτισμική εκπαίδευση, στερεότυπα, διαφοροποιημένη διδασκαλία

Διαπολιτισμικά διαφοροποιημένη διδασκαλία στην προσχολική εκπαίδευση: καλλιεργώντας τη συνύπαρξη και την ενεργή πολιτειότητα

Μαρία Βλάχου
Σύμβουλος Εκπαίδευσης Νηπιαγωγών, ΣΕΠ, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Πατρών

Η δημιουργία παιδαγωγικού περιβάλλοντος που καλλιεργεί τη συνύπαρξη και την ενεργή πολιτειότητα στο νηπιαγωγείο είναι θεμελιώδης για τη διαμόρφωση υπεύθυνων πολιτών από την προσχολική ηλικία. Η ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων, η αποδοχή της διαφορετικότητας και η συμμετοχή σε δημοκρατικές και συλλογικές πρακτικές προάγουν τη συνεργασία, την κοινωνική δικαιοσύνη και τις πανανθρώπινες αξίες, ενώ παράλληλα διασφαλίζουν ένα συμπεριληπτικό περιβάλλον μάθησης.

Η εισήγηση παρουσιάζει τον σχεδιασμό μιας διαπολιτισμικά διαφοροποιημένης και συμπεριληπτικής παιδαγωγικής παρέμβασης, βασισμένης στη Μάθηση μέσω Σχεδιασμού (Learning by Design) και στις οκτώ «Γνωσιακές Διαδικασίες». Ο σχεδιασμός οργανώνεται σε τέσσερις διαδικασίες μάθησης: βίωση της εμπειρίας, εννοιολόγηση, ανάλυση και εφαρμογή, με δραστηριότητες που συνδέουν το γνωστό με το νέο, ενισχύουν την κριτική σκέψη και προάγουν τη δημιουργική αξιοποίηση γνώσεων. Η μάθηση οικοδομείται μέσω κοινωνικής αλληλεπίδρασης (scaffolding), συνεργασίας, ευέλικτης ομαδοποίησης και

πολυτροπικότητας, ενώ αξιοποιούνται εργαλεία διαφοροποίησης της διδασκαλίας, καθώς και οι ΤΠΕ, για την ενίσχυση της μαθησιακής διαδικασίας.

Η παρέμβαση αντλεί περιεχόμενο από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών (2021) και εντάσσεται στο Β' Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία. Χρησιμοποιεί την εργαλειοθήκη των τεσσάρων υποδοχών με έμφαση στα εργαλεία ζωής, καλλιεργώντας την προσωπική ενδυνάμωση και την κοινωνική ευθύνη. Ανταποκρίνεται σε προκλήσεις του συνεχώς μεταβαλλόμενου κόσμου και της «υπερ-διαφορετικότητας» των ταυτοτήτων, αξιοποιώντας τη βιογραφική διαφορετικότητα ως πηγή γνώσης. Η ολιστική προσέγγιση της μάθησης, μέσω διεπιστημονικής και διαθεματικής ενιαιοποίησης, αναδεικνύει διαπολιτισμικά νοήματα, συνδέει γλώσσες και πολιτισμούς και συμβάλλει στη διαμόρφωση υπεύθυνων και ενεργών πολιτών. Προάγονται, έτσι, γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις, που στοχεύουν στην ανάπτυξη της διαπολιτισμικής μάθησης και του διαπολιτισμικού γραμματισμού.

Τέλος, ο σχεδιασμός δίνει βαρύτητα στην ποιοτική διάσταση της αξιολόγησης των μαθησιακών αποτελεσμάτων μέσα από διαφοροποιημένες πρακτικές αναδεικνύοντας τον συλλογικό αξιολογικό γραμματισμό. Περιλαμβάνει την ατομική αξιολόγηση του μαθητή ή/και των ομάδων, καθώς και την αυτοαξιολόγησή τους, προάγοντας την ανατροφοδότηση, τη συνεχή βελτίωση και τη συμμετοχική μάθηση.

Λέξεις-κλειδιά: Διαπολιτισμικά διαφοροποιημένη παρέμβαση, συνύπαρξη, ενεργή πολιτειότητα, διαπολιτισμικός γραμματισμός, προσχολική εκπαίδευση.

Η κοινωνική ανισότητα στην εκπαίδευση των μεταναστών και των προσφύγων

Δημήτριος Βουνάσης
Εκπαιδευτικός

Η παρούσα εργασία εξετάζει την ανισότητα στην εκπαίδευση μέσα από τις τέσσερις βασικές κοινωνιολογικές σχολές, εστιάζοντας παράλληλα στις εκπαιδευτικές πολιτικές που εφαρμόζονται στην Ελλάδα και την Ευρώπη για τους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές. Στο πλαίσιο αυτό μελετώνται οι θεσμοί των Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) και των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφυγόπαιδων (ΔΥΕΠ), με τη βοήθεια συνεντεύξεων από στελέχη της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Μέσα από την ανάλυση των δεδομένων αναδεικνύονται οι προοπτικές, τα προβλήματα και οι κοινωνικές διαστάσεις των εφαρμοζόμενων πολιτικών.

Η ανάγκη για εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων προκύπτει από το μεγάλο ποσοστό τους στον συνολικό πληθυσμό και την προσωρινή διαμονή τους στη χώρα μας. Η εκπαίδευση αποτελεί συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα (άρθρο 16 Σύνταγμα, άρθρο 28), ενώ συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη της προσωπικότητας και την κοινωνική ένταξη. Η εκμάθηση τόσο της ελληνικής γλώσσας όσο και της μητρικής θεωρείται καθοριστική για την αποτελεσματική ένταξη. Ωστόσο, η Ελλάδα, ως χώρα πρώτης εισόδου, αντιμετωπίζει σοβαρές δυσκολίες στην απορρόφηση και ένταξη αυτών των παιδιών λόγω ελλείψεων στις εκπαιδευτικές δομές.

Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν ότι τα παιδιά πρόσφυγες είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε μαθησιακές και ψυχολογικές δυσκολίες, αυξημένο κίνδυνο σχολικής διαρροής και φαινόμενα ξενοφοβίας. Παρά τις οργανωμένες προσπάθειες σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, η φοίτηση παραμένει χαμηλή, αν και καταγράφεται βελτίωση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Τα παιδιά πρόσφυγες/ μετανάστες συχνά εμφανίζουν μαθησιακές δυσκολίες, ψυχολογικά προβλήματα, πιθανή σχολική διαρροή και αυξημένες ανάγκες στήριξης, λόγω τραυματικών εμπειριών, γλωσσικών εμποδίων, πολιτισμικών διαφορών και ξενοφοβικών συμπεριφορών. Η μελέτη υπογραμμίζει την ανάγκη ενίσχυσης της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, ώστε να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών αυτών.

Συνεπώς, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι ώστε να ανταποκριθούν στις ιδιαίτερες ανάγκες. Η εκπαίδευση των παιδιών δεν αποτελεί μόνο δικαίωμα αλλά και βασική προϋπόθεση για την κοινωνική τους ένταξη και τη δημιουργία μιας πιο ισότιμης και συμπεριληπτικής κοινωνίας.

Λέξεις-κλειδιά: Πρόσφυγες, μετανάστες, εκπαιδευτική πολιτική, διαπολιτισμική εκπαίδευση, κοινωνική ανισότητα

Η φόρμα παρακολούθησης ως μέσο για τη μελέτη της αποτελεσματικότητας της εκπαιδευτικής διαδικασίας στη διαπολιτισμική τάξη

Χριστιάννα Θεολογίτου
Διδάκτωρ Διδακτικής της γλώσσας, ΕΚΠΑ
Ευγενία Μαγουλά
Καθηγήτρια Γλωσσολογίας, ΕΚΠΑ

Στις σύγχρονες ανεπτυγμένες κοινωνίες, που είναι σε μεγάλο βαθμό πολυπολιτισμικές, παραμένει καίριο το ζήτημα της εκπαίδευσης του μεταναστευτικού/προσφυγικού πληθυσμού. Το εκπαιδευτικό σύστημα μιας σύγχρονης, ανεπτυγμένης πολιτείας οφείλει να παρέχει εκπαιδευτικές υπηρεσίες και προς ιδιαίτερες ή ευπαθείς ομάδες, όπως είναι οι μετανάστες/πρόσφυγες. Παράλληλα, ένας από τους στόχους της παιδείας προς τους γηγενείς μαθητές θα πρέπει να είναι η έμπρακτη αποδοχή των ανθρώπων με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά και ο σεβασμός των δικών τους αρχών και αξιών.

Οι πρόσφυγες μαθητές που παρακολουθούν μαθήματα στις Δομές Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων κι εντάσσονται σταδιακά στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αποτελούν εκπαιδευτική ομάδα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και δυναμική, την οποία οι εκπαιδευτικοί φορείς θα πρέπει να μελετήσουν συστηματικά αξιοποιώντας προγενέστερες έρευνες για άλλες ομάδες (Ρομά, Πομάκους κ.ά.) και χρησιμοποιώντας βιβλιογραφικά δεδομένα.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η έρευνα είναι ιδιαίτερα σημαντική, λόγω του ότι προσφέρει υλικό για ένα νέο πεδίο. Παράλληλα, τα ευρήματα είναι χρήσιμα και για

την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Παρατηρήσαμε την τάξη κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας του μαθήματος των αγγλικών, τη γλώσσα επικοινωνίας εκπαιδευτικού - μαθητών, την αλληλεπίδραση των προσφύγων μαθητών. Το ημερολόγιο και η φόρμα παρακολούθησης είναι χρήσιμα διότι επιτρέπουν στην ερευνήτρια να υλοποιήσει μια αξιολόγηση στην πράξη. Αναγνωρίζοντας ότι οι πρόσφυγες μαθητές είναι μια ιδιαίτερα ευαίσθητη κοινωνική ομάδα, η έρευνα έγινε με φόρμα παρακολούθησης και ημερολόγιο, ώστε να μην επηρεαστεί η μαθησιακή διαδικασία, αλλά και να μην υπάρξει άμεση επαφή με τα προσφυγόπουλα.

Οι βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν τη λειτουργία της τάξης είναι οι ακόλουθες: η δημιουργία θετικού κλίματος, η δημιουργία εξατομικευμένων σχέσεων εμπιστοσύνης με τα παιδιά που παρουσιάζουν προβλήματα συμπεριφοράς, η αποφυγή στιγματισμού και χαρακτηρισμών για την περιγραφή της συμπεριφοράς του παιδιού, η οριοθέτηση κανόνων και η συμμετοχή των μαθητών στη διαμόρφωσή τους.

Λέξεις-κλειδιά: Εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας, πρόσφυγες μαθητές, παιδαγωγικές μέθοδοι, εκπαιδευτικό υλικό

Καλλιεργώντας τη συμπερίληψη στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: Ο ρόλος της σχολικής ηγεσίας

Αικατερίνη Κοκκινάκη
MSc, European University Cyprus
Παρασκευή Πουλογιαννοπούλου
Διδάκτωρ, Επιστημονική Συνεργάτιδα European University Cyprus

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί βασική παιδαγωγική πρόκληση των σύγχρονων σχολείων, καθώς καλούμαστε να ανταποκριθούμε στις ανάγκες όλων των μαθητών ανεξαρτήτως πολιτισμικής ή γλωσσικής προέλευσης.

Σκοπός της εισήγησής μας, στο πλαίσιο αυτό, είναι να εστιάσουμε στον ρόλο της σχολικής ηγεσίας, δεδομένου ότι οι διευθυντές/ντριες έχουν τη δύναμη να διαμορφώνουν το κλίμα συμπερίληψης και να επηρεάζουν τις πρακτικές που εφαρμόζονται στην καθημερινή σχολική ζωή. Η έρευνά μας (2025) διερευνά τις αντιλήψεις και τις πρακτικές διευθυντών Δημοτικών Σχολείων του νομού Δράμας ως προς την ένταξη αλλοδαπών μαθητών. Υιοθετούμε ποσοτική μεθοδολογία με περιγραφική δειγματοληπτική μέθοδο, μέσω ερωτηματολογίου κλειστού και ανοιχτού τύπου. Ο πληθυσμός περιλαμβάνει περίπου 40 Δημοτικά Σχολεία, ενώ το δείγμα αντιστοιχεί στο 50% των διευθυντών, επιλεγμένο με τυχαία δειγματοληψία.Τα ευρήματα υπογραμμίζουν την ανάγκη για συστηματική επιμόρφωση των διευθυντών σε ζητήματα διαπολιτισμικότητας, καθώς και τη σημασία των σχολικών υποδομών στη διαδικασία συμπερίληψης. Παράλληλα, ως εκπαιδευτικοί Ζώνης Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας, μοιραζόμαστε βιωματικά παραδείγματα μαθητοκεντρικής διδασκαλίας που αναδεικνύουν τρόπους ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών πέρα από το τυπικό σχολικό εγχειρίδιο.

Συμπερασματικά, θεωρούμε ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν περιορίζεται στην ακαδημαϊκή πρόοδο, αλλά συμβάλλει στην καλλιέργεια πολιτών με ενσυναίσθηση, κοινωνική ευαισθησία και ανοιχτό πνεύμα, με τη σχολική ηγεσία να αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την επιτυχία της.

Λέξεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, σχολική ηγεσία, συμπερίληψη, εκπαιδευτική πολιτική

Η «Αλίκη» στο Γυμνάσιο: Διδακτικό σενάριο για την καλλιέργεια στρατηγικών διαπολιτισμικής επικοινωνίας

Σοφία Μακρίδου
Εκπαιδευτικός ΠΕ 06, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Frederick University

Στα σύγχρονα σχολεία η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί τον κανόνα και όχι την εξαίρεση. Συνεπώς, η μαθησιακή διαδικασία απαιτεί πρακτικές που ενισχύουν τη διαπολιτισμική κατανόηση.

Το παρόν σενάριο διδασκαλίας παρουσιάζει τον σχεδιασμό τετράωρης διδακτικής πρότασης για τάξη Α’ Γυμνασίου, σε σχολική μονάδα όπου λειτουργεί Τάξη Υποδοχής (ΤΥ) ΖΕΠ ΙΙ και στοχεύει στην ενδυνάμωση τεσσάρων στρατηγικών διαπολιτισμικής επικοινωνίας, κρίσιμων για τον συνεργατικό λόγο σε πολυγλωσσικές τάξεις: έλεγχο κατανόησης, διατύπωση ερωτήσεων/αίτηση βοήθειας, πρόταση συμβιβαστικής λύσης και ανάληψη πρωτοβουλίας. Το θεωρητικό πλαίσιο στηρίζεται στη διδακτική αξιοποίηση της λογοτεχνίας, με στόχο την καλλιέργεια ενσυναίσθησης και κριτικού γραμματισμού και την ασφαλή μετατόπιση προοπτικής. Βασίζεται επίσης στη δραματική αγωγή/θεατρικό παιχνίδι, που ενεργοποιεί τη λήψη ρόλων και την εξάσκηση βασικών λειτουργιών του λόγου σε δομημένο και υποστηρικτικό περιβάλλον. Τέλος, αξιοποιεί τις αρχές του πολυτροπικού κειμένου για ουσιαστική διαφοροποίηση και ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών/τριών. Ως αφηγηματικό έναυσμα χρησιμοποιείται ο διάλογος «Συμβουλή από μια Κάμπια» από το βιβλίο *Η Αλίκη στη Χώρα των Θαυμάτων* του Lewis Carroll, στην ελληνική μετάφραση, καθώς προσφέρει σαφή διαλογικότητα, εμφανείς πράξεις λόγου (ερωτήσεις, διευκρινίσεις, διαπραγμάτευση) και γλωσσική καταλληλότητα για την Α’ Γυμνασίου. Η διδακτική οργάνωση αναπτύσσεται σε πέντε διαδοχικά στάδια και περιλαμβάνει παιχνίδι ρόλων σε ζεύγη, με στόχευση στις προαναφερθείσες στρατηγικές. Η πρόταση ενσωματώνει εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης, όπως συστηματική παρατήρηση, αναστοχαστικό ημερολόγιο και σύντομο φύλλο αυτοαξιολόγησης σε κλίμακα Likert. Παράλληλα, προτείνονται επεκτάσεις για μελλοντική αξιοποίηση, όπως δημιουργία storyboard/κόμικ με εναλλακτικές εκδοχές του διαλόγου και επίσκεψη στη δημοτική βιβλιοθήκη, με στόχους τη σύνδεση με την τοπική κοινότητα και την ενίσχυση της φιλαναγνωσίας.

Τέλος, αναμένεται η συνειδητή χρήση των στρατηγικών, η ενίσχυση συνεργασίας και ενσυναίσθησης και η ουσιαστική υποστήριξη της συμπερίληψης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: Διαπολιτισμική επικοινωνία, στρατηγικές επικοινωνίας, παιχνίδι ρόλων, λογοτεχνία στην εκπαίδευση, εναλλακτική αξιολόγηση

Κατακτώντας την ελληνική γλώσσα: φαινομενολογική διερεύνηση των κινήτρων εκμάθησης των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο

Παναγιώτης Παναγόπουλος
Διδάσκων, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
Άγγελος Γκοντέλος
Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, ΑΠΘ

Η έρευνα για την Κατάκτηση Δεύτερης Γλώσσας επικεντρώνεται συστηματικά στη μελέτη των κινήτρων εκμάθησης. Δύο κατηγορίες κινήτρων εντοπίζονται: τα ενταξιακά, που εστιάζουν στη μαθησιακή διαδικασία και αφορούν στην ανάγκη για επικοινωνία και την πολιτισμική επίγνωση, και τα εργαλειακά, που αναφέρονται σε εξωτερικούς παράγοντες επιρροής και σχετίζονται με την κοινωνική ενσωμάτωση, τη βελτίωση της σχολικής επίδοσης και την επιθυμία εύρεσης μελλοντικής εργασίας. Παρά το γεγονός ότι η επισκόπηση της βιβλιογραφίας ανέδειξε πληθώρα ευρημάτων, πρότερες έρευνες εστιάζουν σε ενήλικες μαθητές, ενώ παρατηρείται έλλειψη στη διερεύνηση που αφορά στον ανήλικο πληθυσμό.

Η παρούσα μελέτη έχει στόχο τη διερεύνηση των κινήτρων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας ανήλικων μαθητών που διαμένουν στην Ελλάδα λόγω μεταναστευτικής μετακίνησης. Το δείγμα της έρευνας αποτελούν 27 έφηβοι μαθητές, ηλικίας 15 έως 17 ετών, που μαθαίνουν τα ελληνικά σε δημόσια σχολεία, ενώ η χώρα καταγωγής τους παρουσιάζει ποικιλομορφία. Η μελέτη ακολουθεί ποιοτική φαινομενολογική μεθοδολογία, αξιοποιώντας ημιδομημένες συνεντεύξεις. Η εν λόγω προσέγγιση επιτρέπει την εις βάθος διερεύνηση των προσωπικών εμπειριών και νοηματοδοτήσεων των συμμετεχόντων, εστιάζοντας στις αντιλήψεις και στα βιώματά τους αναφορικά με τα κίνητρά τους για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.

Τα ευρήματα αναδεικνύουν την αξιοποίηση τόσο των ενταξιακών, όσο και των εργαλειακών κινήτρων. Η επικοινωνία με τους φίλους και με τους καθηγητές, η κοινωνική ενσωμάτωση και η επίλυση πρακτικών προβλημάτων της καθημερινότητας φαίνεται να συνιστούν τα βασικά κίνητρα που διέπουν τη γλωσσική εκμάθηση. Επιπροσθέτως, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι μία ομάδα μαθητών θεωρεί την ελληνική ως πρώτη γλώσσα και ως αναπόσπαστο στοιχείο της κοινωνικής και πολιτισμικής τους ανάπτυξης. Η έρευνα περιλαμβάνει παιδαγωγικές προεκτάσεις που στοχεύουν στη βελτίωση της γλωσσικής διδασκαλίας εφήβων λαμβάνοντας υπόψιν τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες του μεταναστευτικού πληθυσμού.

Λέξεις-κλειδιά: Κίνητρα εκμάθησης, ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα, φαινομενολογική προσέγγιση

Πολιτισμική ποικιλομορφία στους βρεφονηπιακούς σταθμούς: Αντιλήψεις παιδαγωγών και βήματα προς τη συμπερίληψη

Ελένη Σωτηροπούλου
Επίκ. Καθηγήτρια, Τμήμα Αγωγής & Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, ΠΑΔΑ

Η συμπεριληπτική, ισότιμη και ποιοτική αγωγή και εκπαίδευση αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα της UNESCO, όπως ορίζεται στον Στόχο 4 (SDG4) της Ατζέντας 2030, με έμφαση στην αναγνώριση και αξιοποίηση της πολιτισμικής ποικιλομορφίας. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα μελέτη διερευνά τις αντιλήψεις παιδαγωγών πρώιμης παιδικής ηλικίας για τη διαχείριση της πολιτισμικής διαφορετικότητας στις δομές αγωγής και φροντίδας, καθώς αποτελεί ένα πεδίο με ερευνητικό κενό στο ελληνικό πλαίσιο.

Σκοπός της εργασίας είναι η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι παιδαγωγοί ορίζουν και νοηματοδοτούν την πολιτισμική διαφορετικότητα, η αποτύπωση των βασικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή παιδαγωγική πράξη και η αποτίμηση της αντιλαμβανόμενης επάρκειάς τους σε γνώσεις και δεξιότητες για τη διαχείρισή της. Η μελέτη, με δείγμα τριάντα (30) παιδαγωγών, υιοθέτησε ποιοτική προσέγγιση με ημιδομημένες συνεντεύξεις και θεματική ανάλυση κατά Braun & Clarke (2012). Το θεωρητικό πλαίσιο αντλείται από τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και την πολιτισμικά ανταποκρινόμενη παιδαγωγική.

Τα ευρήματα παρουσιάζουν τις διαφοροποιημένες αντιλήψεις των παιδαγωγών για τη «πολιτισμική διαφορετικότητα», την ύπαρξη επίμονων εμποδίων σε επίπεδο πρακτικών, πόρων και θεσμικής υποστήριξης, καθώς και τα επίπεδα αυτοαποτελεσματικότητας. Η εισήγηση καταλήγει σε προτάσεις για εφαρμόσιμες κατευθύνσεις που εναρμονίζονται με τον SDG4: στοχευμένη επαγγελματική ανάπτυξη, ενίσχυση συνεργασίας με οικογένειες και κοινότητα, καθώς και θεσμικές ρυθμίσεις που υποστηρίζουν τις συμπεριληπτικές και πολιτισμικά ευαισθητοποιημένες παιδαγωγικές πρακτικές.

Η συμβολή της εργασίας έγκειται τόσο στη θεωρητική και μεθοδολογική τεκμηρίωση ενός ελλιπώς μελετημένου πεδίου όσο και στη μεταφορά των πορισμάτων σε πρακτικά εργαλεία για τους/τις παιδαγωγούς.

Λέξεις-κλειδιά: Παιδαγωγοί πρώιμης παιδικής ηλικίας, πολιτισμικά ανταποκρινόμενη παιδαγωγική, πολιτισμική ποικιλομορφία, συμπεριληπτική εκπαίδευση

Άξονας 21: Παγκόσμια ζητήματα στην Εκπαίδευση και την Έρευνα

Η Τεχνητή Νοημοσύνη, η δημιουργικότητα και η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων: Νομικές και τεχνολογικές προκλήσεις στην εκπαίδευση

Απόστολος Δερμεντζόπουλος
Μουσειολόγος, Ψηφιακός Μουσειολόγος , Υπάλληλος Τεκμηρίωσης ΤΕΕ και διαχείρισης Πολιτιστικών project –Dotsoft Technology, Projects, Solutions

Η ραγδαία ανάπτυξη της Γενετικής Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) έχει δημιουργήσει ένα σύνθετο περιβάλλον στον τομέα των πνευματικών δικαιωμάτων, εγείροντας κρίσιμα νομικά και ηθικά ζητήματα. Η παρούσα εργασία διερευνά τον τρόπο με τον οποίο οι αναδυόμενες τεχνολογίες και οι νομοθετικές πρακτικές μπορούν να λειτουργήσουν ως εργαλεία για την αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών, εστιάζοντας στις εκπαιδευτικές προεκτάσεις.

Η ανάλυση βασίζεται σε δύο άξονες: τον νομικό και τον τεχνολογικό. Στον νομικό άξονα, εξετάζεται η σημασία του νόμου Digital Millennium Copyright Act (DMCA) των ΗΠΑ, ο οποίος, παρά τη θέσπισή του το 1998, παραμένει επίκαιρος, καθώς αναφορές σε παραβιάσεις του, όπως η αλλοίωση των πληροφοριών διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων (Copyright Management Information - CMI), αποτελούν κεντρικό επιχείρημα σε δικαστικές διαμάχες κατά εταιρειών ΤΝ. Παράλληλα, στον τεχνολογικό άξονα, διερευνώνται πρακτικές λύσεις που προσφέρουν στους δημιουργούς τη δυνατότητα προστασίας των έργων τους. Πέρα από εργαλεία όπως το Nightshade για την «δηλητηρίαση» των datasets, αναλύεται η τεχνολογία του “Content Fingerprinting”. Αυτή η τεχνική, μέσω της δημιουργίας ενός μοναδικού ψηφιακού αναγνωριστικού, καθιστά εφικτό τον εντοπισμό και την απόδειξη της μη εξουσιοδοτημένης χρήσης ψηφιακού περιεχομένου, ενισχύοντας έτσι τις νομικές αξιώσεις. Επιπρόσθετα, τεχνολογίες όπως το Blockchain & NFT’s, προσφέρουν επιπλέον πρακτικές λύσεις για τη προστασία, καταγραφή και διάδοση των πνευματικών δικαιωμάτων των έργων τέχνης.

Στο πλαίσιο της ελληνικής παιδαγωγικής και εκπαιδευτικής έρευνας, η εργασία υποστηρίζει ότι η εξοικείωση των εκπαιδευτικών και των μαθητών με τα παραπάνω ζητήματα είναι επιτακτική. Η κατανόηση του πλαισίου αυτού είναι απαραίτητη για τη διαμόρφωση μιας νέας γενιάς ψηφιακά εγγράμματων και ηθικά ενήμερων δημιουργών, οι οποίοι θα είναι σε θέση να λειτουργήσουν υπεύθυνα στο ψηφιακό οικοσύστημα και να προστατεύσουν την πνευματική τους ιδιοκτησία.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, πνευματικά δικαιώματα, DMCA, Content Fingerprinting, ψηφιακή παιδαγωγική

Συμμετοχή των φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: μια συστηματική ανασκόπηση του πεδίου εφαρμογής

Κωνσταντία Κατέρη
Υποψ. Διδάκτορας, ΑΠΘ
Μιχαήλ Χριστοδούλου
Επίκ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Το άρθρο αυτό στοχεύει να αποκαλύψει τις τάσεις και τα επιμέρους θέματα που απασχολούν τους ερευνητές γύρω από την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την ενσωμάτωση των φοιτητών (HESE: Higher Education and Student Engagement) από το 2005 έως το 2024 μέσω μιας συστηματικής βιβλιογραφικής ανασκόπησης.

Η μελέτη στηρίζεται σε θεωρητικό υπόβαθρο που εξετάζει τη διάκριση μεταξύ «συμμετοχής» και «δέσμευσης» των φοιτητών, υπογραμμίζοντας τη σημασία της ενεργού συμμετοχής και της κοινωνικής και ακαδημαϊκής ενσωμάτωσης για την επιτυχία τους. Η πολυπλοκότητα της HESE μας φέρνει αντιμέτωπους με ένα πλήθος ερευνών που εστιάζουν σε διαφορετικές πτυχές και θέματα που σχετίζονται με την HESE. Για την εξέταση και οργάνωση 110 εμπειρικών ερευνών/άρθρων που δημοσιεύτηκαν αποκλειστικά σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων, χρησιμοποιήθηκαν οι οδηγίες PRISMA 2020 και το λογισμικό του Excel. Από την ανασκόπηση αποκαλύπτεται μια ανοδική τροχιά ανάπτυξης της βιβλιογραφίας, με τις ποσοτικές έρευνες να υπερέχουν σε αριθμό από τις ποιοτικές. Από την γεωγραφική ανάλυση, μάλιστα, φάνηκε η παγκοσμιότητα του ενδιαφέροντος για το HESE, όπως είχαν σημειώσει και παλαιότερες βιβλιογραφικές έρευνες.

Στην ανάλυση των 110 εμπειρικών ερευνών, κατηγοριοποιήσαμε τις έρευνες ανάλογα με το σημείο ενδιαφέροντός τους και ανάλογα με τον ορισμό που υιοθετούσαν. Το άρθρο ολοκληρώνεται τονίζοντας τα κενά στην βιβλιογραφία και προτείνοντας πιθανά θέματα που χρήζουν περεταίρω διερεύνησης.

Λέξεις-κλειδιά: φαινόμενο εγκατάλειψης, ακαδημαϊκή συμμετοχή, συμμετοχή φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αποσύνδεση φοιτητών

Εγγραμματισμός των δασκάλων σε θέματα σχετικά με την υγεία

Κωστούλα-Ελευθερία Μητράκα
Υποψήφια διδάκτορας, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Μαρία Παυλή Κορρέ
Καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕ, ΑΠΘ
Ευαγγελία Μαυρικάκη
Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Ο εγγραμματισμός σε θέματα σχετικά με την υγεία των εκπαιδευτικών είναι ουσιαστικής σημασίας, καθώς μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη και στην

ενίσχυση του εγγραμματισμού υγείας των μαθητών/τριών τους. Σε αυτό το πλαίσιο, σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να εξετάσει τα επίπεδα εγγραμματισμού υγείας εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Για τον σκοπό αυτό, διανεμήθηκαν ερωτηματολόγια σε N=998 εκπαιδευτικούς που εργάζονται σε δημόσια ή/και ιδιωτικά σχολεία σε όλη την επικράτεια. Χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο Health Literacy Questionnaire (HLQ) που αναπτύχθηκε από την Fletcher (2014). Πραγματοποιήθηκε επαγωγική στατιστική ανάλυση χρησιμοποιώντας Independent T-test, one-way ANOVA και ANCOVA και επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας α=0.05. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι, συνολικά, οι δάσκαλοι στην Ελλάδα παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα εγγραμματισμού υγείας. Παράλληλα, παρατηρήθηκαν σημαντικές διαφοροποιήσεις στα επίπεδα εγγραμματισμού τους με βάση τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά. Οι εκπαιδευτικοί με υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης, ηλικίας 31-50 ετών και με μεγαλύτερο μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα παρουσίασαν ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα εγγραμματισμού σε σχέση με τις άλλες ομάδες διδασκόντων. Συνεπώς, παράγοντες όπως η επαγγελματική ωριμότητα, η δια βίου μάθηση, η οικονομική κατάσταση και η εμπειρία ζωής επηρεάζουν θετικά την ικανότητα πρόσβασης, κατανόησης και εφαρμογής πληροφοριών που σχετίζονται με την υγεία.

Υπό το πρίσμα αυτών των αποτελεσμάτων, η εφαρμογή στοχευμένων προγραμμάτων αγωγής υγείας εκπαίδευσης και ευκαιριών συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης - ιδίως των νεότερων, του χαμηλότερου οικογενειακού εισοδήματος και των λιγότερο έμπειρων δασκάλων- είναι απαραίτητη για τη διατήρηση και την περαιτέρω βελτίωση του επιπέδου εγγραμματισμού σε θέματα υγείας του εκπαιδευτικού προσωπικού στην Ελλάδα.

Λέξεις-κλειδιά: Ελλάδα, εγγραμματισμός στην υγεία, εκπαιδευτικοί, πρωτοβάθμια εκπαίδευση, HLQ

Η δημοκρατία στο ελληνικό σχολείο μέσα από τη συμμετοχή των μαθητών στη λήψη αποφάσεων

Κωνσταντίνος Μυταλούλης
Εκπαιδευτικός

Η δημοκρατία στην εκπαίδευση αποτελεί ένα αντικείμενο έρευνας σε τοπικό και ευρύτερο διεθνές επίπεδο. Είναι σύνηθες η εκπαιδευτική πολιτική όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες της Ευρώπης να ευαγγελίζεται τη δημοκρατία ως ιδανικό μέσο διαπαιδαγώγησης και επίλυσης διαφορών αντιλήψεων ανάμεσα στα υποκείμενα και τους παράγοντες που την αποτελούν. Η δημοκρατία στην εκπαίδευση βοηθά την εγκατάσταση και σταθεροποίηση των αρχών της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων EDC/HRE, και συνεισφέρει στην άρση των διακρίσεων και την ανεκτικότητα στη διαφορετικότητα. Η εκπαίδευση αυτή αρχίζει να θεωρεί το σχολείο «θεμέλιο της δημοκρατίας, αλλά και την ίδια τη δημοκρατία ως προϋπόθεση

για την εξασφάλιση της παιδαγωγικής λειτουργίας και του μορφωτικού ρόλου του σχολείου».

Μέσω της συμμετοχής στις δημοκρατικές διαδικασίες στα πλαίσια των μαθητικών κοινοτήτων, (ΦΕΚ – 619 Β/25-9-86), αποκτάται μία δημοκρατική συνείδηση η οποία μεταφέρεται και στην εκτός σχολείου ζωή με την ανάπτυξη της ενεργού πολιτειότητας (πολιτότητας) για κάθε κοινωνική εκδήλωση. Η δημοκρατία στο σχολείο, εκτός από την λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων εφαρμόζεται ή προτείνεται έμμεσα ή άμεσα και μέσα από τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών καθώς και τα εγχειρίδια των γνωστικών αντικειμένων. Σε δημοκρατικά πλαίσια οι μαθητές θα μπορούσαν να συμμετέχουν και να έχουν άποψη και φωνή στα ΑΠΣ. Η συμμετοχή των μαθητών στη δημοκρατία ορίζεται από πλήθος νόμων και αποφάσεων. Η παρούσα ανακοίνωση αφορά μια έρευνα για τη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων μαθητών Λυκείου αλλά περιλαμβάνει και αναφορές σε ελληνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και αγγίζει μεταξύ άλλων, τα όρια της Ιστορίας της εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Φιλοδοξεί να αναδείξει την μορφή και κάποιες εκφάνσεις της δημοκρατίας που παρατηρούνται μέσα στα σχολικά ιδρύματα και να διαφωτίσει κάποιες πλευρές τους όχι από την πλευρά της διοίκησης ή των εκπαιδευτικών των σχολείων αλλά μέσα από την ματιά και την αντίληψη που έχουν για αυτήν οι ίδιοι οι μαθητές.

Λέξεις-κλειδιά: Δημοκρατία στην Εκπαίδευση, συμμετοχή, πολιτειότητα, Πλαίσιο Αναφοράς Ικανοτήτων για τον Δημοκρατικό Πολιτισμό, Μαθητικές κοινότητες, Αναλυτικά προγράμματα σπουδών

Το ριψοκίνδυνο παιχνίδι στην προσχολική ηλικία: Αντιλήψεις παιδαγωγών και φροντιστών για την αξία και την εφαρμογή του

Ζωή Νικηφορίδου
Αναπλ. Καθηγήτρια, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Αγγελική-Νίκη Σγουρού
Πτυχιούχος του Τμήματος Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Το ριψοκίνδυνο παιχνίδι (risky play) απασχολεί όλο και περισσότερο τη σύγχρονη προσχολική εκπαίδευση, καθώς συνδέεται με την καλλιέργεια αυτονομίας, σωματικής δεξιότητας και συναισθηματικής ανθεκτικότητας. Παρά τα αναγνωρισμένα οφέλη του, η υλοποίησή του συχνά εμποδίζεται από πολιτισμικές αντιλήψεις, αυστηρούς κανονισμούς και περιοριστικές εκπαιδευτικές πρακτικές.

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει τις στάσεις και αντιλήψεις παιδαγωγών και φροντιστών προσχολικής ηλικίας στην Ελλάδα, σε σχέση με την αξία και την υλοποίηση του ριψοκίνδυνου παιχνιδιού. Το θεωρητικό πλαίσιο βασίζεται στις προσεγγίσεις των Sandseter, Brussoni, Rooijen, Stephenson κ.ά., οι οποίοι υποστηρίζουν ότι το ρίσκο στο παιχνίδι ενισχύει την αυτονομία, την ανθεκτικότητα και τη σωματική ανάπτυξη των παιδιών.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με ποιοτική μεθοδολογία, μέσω ημιδομημένων ηλεκτρονικών ερωτηματολογίων, με δείγμα 30 συμμετεχόντων (14 παιδαγωγοί και 16 φροντιστές). Η ανάλυση βασίστηκε στη θεματική ανάλυση περιεχομένου. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν την ευρεία αναγνώριση της σημασίας του ριψοκίνδυνου παιχνιδιού, αλλά και σημαντικά εμπόδια, όπως η έλλειψη υποδομών, οι αυστηροί κανονισμοί ασφαλείας και η περιορισμένη επιμόρφωση. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η φαινομενική αντίφαση μεταξύ της επιθυμίας για παροχή εμπειριών κινδύνου και της έμφασης στην ασφάλεια, που συνθέτει μια κουλτούρα δισταγμού. Η ανάγκη για επιμόρφωση και αλλαγή εκπαιδευτικής φιλοσοφίας είναι καθολική, τόσο στους παιδαγωγούς όσο και στους φροντιστές.

Λέξεις-κλειδιά: ριψοκίνδυνο παιχνίδι, υπαίθριο παιχνίδι, προσχολική ηλικία, φροντιστές, παιδαγωγοί, ασφάλεια, ανάπτυξη

Σύνθεση και Ανάλυση της ψηφιακής εθογραφίας υπό το πρίσμα διερεύνησης της ψηφιακής νεολαίας

Άννα-Ελένη Πολύδωρα
Εκπαιδευτικός ΠΕ02, Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Συγγραφέας

Η παρούσα εισήγηση επικεντρώνεται στη σύνθεση, στην ανάλυση και στην εισαγωγή ενός νεολογισμού, της «ψηφιακής εθογραφίας» στο υπάρχον λεξικό της ελληνικής γλώσσας. Η ψηφιακή εθογραφία, στην παρούσα εισήγηση δύναται να χρησιμοποιηθεί ως μια μέθοδος διερεύνησης του τρόπου δραστηριοποίησης και αντίδρασης της σύγχρονης ψηφιακής νεολαίας κατά τη χρήση των νέων τεχνολογιών και την πλοήγηση στο διαδίκτυο.

Ο καινοφανής νεολογισμός που σχηματίστηκε είναι η «ψηφιακή εθογραφία» και θα αναλυθεί υπό το πρίσμα της ψηφιακής εποχής και ιδιαίτερα στο πλαίσιο παρατήρησης και δράσης της ψηφιακής νεολαίας. Πρόκειται για έναν νεολογισμό που αναφέρεται στην καταγραφή των συνηθειών των νέων κατά τη χρήση των νέων τεχνολογιών. Οι συνήθειες αφορούν τόσο τα ένστικτα αντίδρασης σε συγκεκριμένα ερεθίσματα, όσο και τις στάσεις τους. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη μελέτη και καταγραφή δράσεων και συμπεριφορών, οι οποίες τείνουν να γίνουν εθιστικές και εξυπηρετούν την εισαγωγή ενός εξίσου καινοφανούς όρου, αυτού της «ψηφιακής ολίσθησης». Ο όρος «ψηφιακή εθογραφία» δεν έχει χρησιμοποιηθεί ή αναφερθεί σε κάποιο προηγούμενο επιστημονικό σύγγραμμα. Παρουσιάζει, ωστόσο, έχοντας ορισμένες διαφοροποιήσεις, συνάφεια με τους αρκετά διαδεδομένους όρους, «εθνογραφία», «εθολογία» και «ηθολογία». Ο άλλος όρος στον οποίο είναι σημαντικό να επιτευχθεί μια σύντομη αναφορά στην παρούσα εισήγηση είναι η «ψηφιακή νεολαία». Σε επιστημονικά κείμενα της ελληνικής και της ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας, όταν πραγματοποιείται αναφορά στην ψηφιακή νεολαία, οι περισσότεροι συγγραφείς εστιάζουν στην ψηφιακή γενιά. Ακόμα, στα περισσότερα ξενόγλωσσα κείμενα γίνεται αναφορά στο λεγόμενο «digital youth work», δηλαδή στη χρήση των ψηφιακών εργαλείων κατά την εργασία και συνεργασία με ανθρώπους νέους σε ηλικία.

Πρόκειται για μια εισήγηση που έχει ως σκοπό να διερευνήσει τη δράση της ψηφιακής νεολαίας μέσα από τη χρήση της μεθόδου της εθογραφίας. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν ποικίλουν και αφορούν κυρίως τους τρόπους δράσης, αλληλεπίδρασης και την υιοθέτηση εθιστικών συμπεριφορών από τους νέους κατά την πλοήγηση στο διαδίκτυο και τη χρήση ψηφιακών εργαλείων.

Λέξεις-κλειδιά: Ψηφιακή νεολαία, ψηφιακή εθογραφία, ψηφιακή ολίσθηση, Μεθοδολογία έρευνας

Ο 3ος Κύκλος Σπουδών στον 21ο αιώνα (ευρωπαϊκές και εθνικές εξελίξεις)

Κυριακή-Χριστίνα Σιδηροπούλου
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας, Πανεπιστήμιο Πατρών
Άγγελος Καβασακάλης
Αναπλ. Καθηγητής, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας, Πανεπιστήμιο Πατρών

Τον 21ο αιώνα, η αναδιάρθρωση της διδακτορικής εκπαίδευσης αποτελεί ένα παγκόσμιο θέμα συζήτησης. Εκτός της διαδικασίας της Μπολόνια (δημιουργία και λειτουργία του ΕΧΑΕ), η ΕΕ και πλήθος (υπερεθνικών) οργανισμών στρέφουν την προσοχή τους στην αξία των διδακτορικών σπουδών για την ανάπτυξη της έρευνας και την κοινωνική και οικονομική ευημερία. Καθώς, σε ευρωπαϊκό επίπεδο φαίνεται να ενισχύεται η αντίληψη πως το παραδοσιακό μοντέλο διδακτορικής εκπαίδευσης (επιβλέπων – διδάκτορας) θέτει φραγμούς στη σύγχρονη έρευνα, αναπτύσσονται νέες μορφές διδακτορικών σπουδών, (ίσως) περισσότερο προσανατολισμένες στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Οι νέες μορφές έχουν αρχίσει, τουλάχιστον στο θεσμικό επίπεδο, να εισάγονται και στον ελληνικό χώρο.

Σε αυτό το πλαίσιο, η παρούσα ανακοίνωση αφορά μια, εν εξελίξει, ποιοτική έρευνα, η οποία επικεντρώνεται στον μετασχηματισμό της διδακτορικής εκπαίδευσης στο ευρωπαϊκό και στο εθνικό επίπεδο. Στο πρώτο στάδιο της έρευνας αξιοποιήθηκε η τεχνική της ανάλυσης τεκμηρίων για τη διερεύνηση και ανάλυση των εξελίξεων στην Ευρώπη και την Ελλάδα. Η ανάλυση ανέδειξε πως η διδακτορική εκπαίδευση διανύει ένα από τα πιο μεταβατικά στάδια στην ιστορία της ύπαρξής της. Ιδιαίτερα, μετά τη διατύπωση των αρχών του Σάλτσμπουργκ I και II, εκτός από την εστίαση στην πρωτότυπη έρευνα, η οποία εξακολουθεί να αποτελεί το βασικό συστατικό της διδακτορικής εκπαίδευσης, το ενδιαφέρον έχει μετατοπιστεί στο περιεχόμενο, στη δομή και στην ποιότητα των διδακτορικών σπουδών.

Οι διδάκτορες σήμερα δεν αντιμετωπίζονται ως φοιτητές, αλλά ως ερευνητές, οι οποίοι διανύουν τα πρώιμα στάδια της ερευνητικής του προσπάθειας. Συνεπώς, ένα ευρύ φάσμα κανόνων, δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αποτελούν πλέον προϋποθέσεις για την απονομή ενός διδακτορικού διπλώματος. Σε εθνικό επίπεδο η προσπάθεια «συντονισμού» με τις εξελίξεις στο ευρωπαϊκό επίπεδο αναδεικνύεται

με τη ψήφιση των πρόσφατων νόμων 4957/2022 και 5094/2024. Φυσικά, η μεταφορά πολιτικών από το θεσμικό επίπεδο στο πεδίο της εφαρμογής είναι ένα διαφορετικό ζήτημα που μένει να διερευνηθεί.

Λέξεις-κλειδιά: Διδακτορική εκπαίδευση, ευρωπαϊκές εκπαιδευτικές πολιτικές, αρχές του Σάλτσμπουργκ I και II, ο 3ος κύκλος σπουδών στην Ελλάδα

Αγωγή του Παιδιού-Πολίτη ως Θεμέλιος Λίθος της Δημοκρατίας στην Ευρώπη

Κατερίνα Σαρικάκη
Καθηγήτρια, University of Vienna (Austria)
Ουρανία-Μαρία Βεντίστα
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, University of Vienna (Austria)
Αγγελική Χατζηεφραιμίδου
Υποψ. Διδάκτωρ, University of Vienna (Austria)
Παναγιώτα Δίγκογλου
Υποψ. Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Η προσέγγιση των μαθητών/τριών στα πλαίσια της σχολικής εκπαίδευσης ως ήδη ενεργών και όχι απλώς εν δυνάμει πολιτών, αναδεικνύει την ενίσχυση της πολιτικής τους ταυτότητας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, με στόχο την καλλιέργεια ενεργής κοινωνικής συμμετοχής στα κοινά.

Η έρευνα αυτή, βασισμένη στις ιδέες της Lister για την πολιτική συμμετοχή και του Dewey για τη δημοκρατική εκπαίδευση, εξετάζει τη διαδικασία σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού για νέους πολίτες, εστιάζοντας στις κοινωνικές, πολιτισμικές και πολιτικές διαστάσεις της πολιτειότητας. Η ενεργή συμμετοχή στα κοινά προϋποθέτει την κατανόηση των κοινωνικοπολιτικών συνθηκών, την ανάληψη συλλογικής ευθύνης και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την πολιτική ταυτότητα του ατόμου. Η βιβλιογραφική ανασκόπηση υπογραμμίζει την ανάγκη για αναδιαμόρφωση της σχολικής εκπαίδευσης, προκειμένου να καλλιεργηθεί η ευρωπαϊκή ταυτότητα και η ενεργή συμμετοχή στα κοινά. Μία τέτοια αλλαγή στην εκπαίδευση κρίνεται αναγκαία προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι τρέχουσες παγκόσμιες προκλήσεις όπως η κλιματική αλλαγή, η απώλεια της βιοποικιλότητας, η αύξηση πιθανοτήτων για πανδημίες, η άνοδος του λαϊκισμού και οι προκλήσεις για τη δημοκρατία.

Η παρούσα έρευνα εστιάζει στη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού και στις αρχές σχεδιασμού του. Στόχος του υλικού είναι η ενημέρωση και ο αναστοχασμός των σύγχρονων προκλήσεων ώστε να αναπτυχθεί η σκέψη και πράξη των παιδιών πολιτών με πρίσμα την ευρωπαϊκή ταυτότητα ατομικά και συλλογικά. Η παρουσίαση θα εξετάσει την διαδικασία και τις αρχές σχεδιασμού του πανευρωπαϊκού εκπαιδευτικού υλικού για εκπαιδευτικούς και μαθητές/τριες δημοτικού και γυμνασίου (10 έως 15 ετών). Το υλικό έχει αξιοποιηθεί σε επιμορφωτικό πρόγραμμα εκπαιδευτικών από έξι χώρες και εστιάζει στις κοινωνικοπολιτικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Θα παρουσιαστούν οι θεματικοί άξονες του

υλικού και οι βασικές αρχές δημιουργίας του: η πολυδιάστατη πολιτειότητα του παιδιού με κονστρουκτιβιστική, κριτική και παιδοκεντρική προσέγγιση.

Λέξεις-κλειδιά: Ευρωπαϊκή Ένωση, Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης, σχολική εκπαίδευση, εκπαιδευτικό υλικό, παιδιά πολίτες

Άξονας 22: Τέχνη και πολιτισμός και εκπαίδευση

Το πολυπαραστατικό εικονοβιβλίο (wimmelbook) ως μέσο γνωριμίας με τον πολιτισμό: Το παράδειγμα της Γερμανίας

Όλγα-Άρτεμις Βιδάλη
Υποψ. Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Το πολυπαραστατικό εικονοβιβλίο (wimmelbook) αποτελεί κατηγορία του βουβού εικονοβιβλίου, και χαρακτηρίζεται από πολυάριθμες παραστάσεις σε κάθε δισέλιδο, οι οποίες συνυφαίνουν ένα ενιαίο πολυπαραστατικό σύνολο. Η εικονογράφηση αυτών των βιβλίων παρουσιάζει ποικίλες καθημερινές δραστηριότητες, μυθοπλαστικούς κόσμους αλλά και πραγματικές τοποθεσίες.

Μέσα από τη χρήση στερεοτυπικών και πολιτισμικών αναφορών, ένα πολυπαραστατικό εικονοβιβλίο διαμορφώνει την πολιτισμική ταυτότητα του απεικονιζόμενου τόπου, επιτρέποντας στους αναγνώστες και στις αναγνώστριες να εξοικειωθούν με τον πολιτισμό μιας χώρας. Παράλληλα, η αφηγηματική δομή αυτών των βιβλίων, προσκαλεί τον/την αναγνώστη/στρια σε ένα διαδραστικό παιχνίδι αναζήτησης, καθιστώντας τη μάθηση ευχάριστη και συμμετοχική. Βάσει μελετών για το πολυπαραστατικό εικονοβιβλίο, υποστηρίζουμε ότι αυτή η φόρμα λειτουργεί ως ένα πρόσφορο εργαλείο μάθησης μέσω εικόνων, και εξοικείωσης με την πολιτισμική ταυτότητα μιας χώρας.

Ως μελέτη περίπτωσης, παρουσιάζονται τα βιβλία της σειράς *Το μικρό μου πολυπαραστατικό εικονοβιβλίο του νησιού* και *Το μικρό μου πολυπαραστατικό εικονοβιβλίο της πόλης*, τα οποία εστιάζουν σε ποικίλες περιοχές της Γερμανίας, και δείχνουν πώς τα συγκεκριμένα βιβλία συμβάλλουν στην κατανόηση και αποδοχή της γερμανικής πολιτισμικής ταυτότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Πολυπαραστατικό εικονοβιβλίο, wimmelbook, βουβό εικονοβιβλίο, πολιτισμική ταυτότητα

Οπτικοακουστική και κινηματογραφική παιδεία στην εκπαίδευση: Δράσεις και συνεργασίες του ΕΚΚΟΜΕΔ

Κατερίνα Βιρβιδάκη
Συντονίστρια του Γραφείου του Διεθνούς Κέντρου για τον Παιδικό και Νεανικό Κινηματογράφο – CIFEJ στην Αθήνα, ΕΚΚΟΜΕΔ - Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου, Οπτικοακουστικών Μέσων και Δημιουργίας
Θεοδώρα Μαλλιαρού
Επιμελήτρια Σχολικών Προβολών & Εκπαιδευτικού Υλικού – Ψηφιακή Πλατφόρμα Ταινιών για τα Σχολεία – CINEDU, ΕΚΚΟΜΕΔ - Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου, Οπτικοακουστικών Μέσων και Δημιουργίας

Η εισήγηση παρουσιάζει τις βασικές δράσεις του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου, Οπτικοακουστικών Μέσων και Δημιουργίας – ΕΚΚΟΜΕΔ που αφορούν στην ενσωμάτωση της οπτικοακουστικής και κινηματογραφικής παιδείας στο σύγχρονο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις πρωτοβουλίες για τη διάδοση της κινηματογραφικής παιδείας, μέσα από ψηφιακά εργαλεία και πλατφόρμες όπως το CINEDU, πρωτοβουλίες που ενισχύουν τη βιωματική μάθηση και την κριτική κατανόηση του κινηματογραφικού μέσου. Η Ψηφιακή Πλατφόρμα Κινηματογραφικών Ταινιών για τα Σχολεία-CINEDU είναι μια εθνικής εμβέλειας πλατφόρμα streaming ταινιών για τα Δημοτικά, Γυμνάσια, Λύκεια όλης της χώρας. Εκπαιδευτικοί, με βάση τη σχολική μονάδα τους, έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν την ταινία που επιθυμούν για προβολή στο πλαίσιο του μαθήματός τους και να αξιοποιήσουν το ειδικά διαμορφωμένο εκπαιδευτικό υλικό, βάσει του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών (ΑΠΣ).

Στο πλαίσιο της εισήγησης, παρουσιάζεται επίσης η προσπάθεια που γίνεται στον οργανισμό για τη στήριξη της διοργάνωσης μαθητικών διαγωνισμών, καθώς και η προτεινόμενη μεθοδολογία διαμόρφωσης των τελευταίων. Επιπλέον, περιγράφονται επιμορφωτικές δράσεις για εκπαιδευτικούς, που αφορούν ευρύτερα στην Παιδεία στα Μέσα, όπως το μαζικό ανοικτό διαδικτυακό μάθημα “TeamLit: Η Παιδεία στα Μέσα… πάει σχολείο”, με στόχο την ουσιαστική ενσωμάτωση του αντικειμένου στη σχολική πρακτική. Τέλος, αναφορά γίνεται σε σημαντικές συνεργασίες με διεθνείς φορείς όπως η UNESCO MIL Alliance ή το Διεθνές Κέντρο για τον Παιδικό και Νεανικό Κινηματογράφο – CIFEJ, συνεργασίες που προάγουν ειδικότερα, τον δημιουργικό διαπολιτισμικό διάλογο και τη διαφορετικότητα, αλλά και τη σύγκλιση των πολιτισμικών προσεγγίσεων, στο πλαίσιο της Παιδείας στα Μέσα, καθώς και της οπτικοακουστικής παραγωγής από και για παιδιά.

Λέξεις-κλειδιά: Οπτικοακουστική Παιδεία, Κινηματογραφική Παιδεία, Παιδεία στα Μέσα, βιωματική μάθηση, κριτική ικανότητα και δημιουργική σκέψη

Ολιστική παιδεία στο σχολικό περιβάλλον-Σχολικές δράσεις με νου, καρδιά και πράξη: Μια μελέτη καινοτόμων προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Αγωγής Υγείας και Πολιτιστικών Θεμάτων, βασισμένη σε μια ευρεία εκπαιδευτική εμπειρία από σχολεία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Αικατερίνη Γαβρά
Εκπαιδευτικός ΠΕ70

Η μελέτη διερευνά τη συμβολή των καινοτόμων προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Αγωγής Υγείας και Πολιτιστικών Θεμάτων στην προώθηση της ολιστικής παιδείας.

Η ανάλυση βασίζεται σε μια ευρεία εκπαιδευτική εμπειρία, στο πλαίσιο της οποίας κατά το σχολικό έτος 2024-2025, εγκρίθηκαν και υλοποιήθηκαν περισσότερα από 400 καινοτόμα προγράμματα. Υιοθετείται η ολιστική προσέγγιση, εμπνευσμένη από την παιδαγωγική του Pestalozzi, σύμφωνα με την οποία η εκπαίδευση οφείλει να

καλλιεργεί αρμονικά τον νου, το συναίσθημα και την πράξη. Τα καινοτόμα προγράμματα λειτουργούν ως έμπρακτη εφαρμογή της προσέγγισης του Pestalozzi,συνδέοντας τη γνώση με το βίωμα και ενισχύοντας τη σύνδεση σχολείου και κοινωνίας. Η εισήγηση στηρίζεται επίσης στις αρχές της βιωματικής, διαθεματικής μάθησης και σε επιστημονικά δεδομένα που τεκμηριώνουν τη σημασία της ολιστικής προσέγγισης για την πολύπλευρη ανάπτυξη των μαθητών. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η ανάδειξη του ρόλου των καινοτόμων προγραμμάτων ως μέσο προώθησης της ολιστικής παιδείας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Εφαρμόστηκε μικτή μεθοδολογία με ανάλυση ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων από 420 προγράμματα μέσω της χρήσης ερωτηματολογίων, αναδεικνύοντας τον αντίκτυπο τους στη μαθησιακή και συναισθηματική εμπλοκή των παιδιών. Από την έρευνα, συμπεραίνεται ότι τα καινοτόμα προγράμματα συμβάλλουν στη σύνδεση σχολείου και κοινωνίας, στην ενεργή πολιτειότητα και στην ενδυνάμωση των κοινωνικών δεξιοτήτων. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην καλλιέργεια ενσυναίσθησης, οικολογικής συνείδησης, φιλαναγνωσίας και πολιτισμικής ευαισθητοποίησης,

Τέλος, διατυπώνονται προτάσεις για την ενίσχυση της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, τη θεσμική υποστήριξη των δράσεων και την ενσωμάτωση της ολιστικής προσέγγισης στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό.

Λέξεις-κλειδιά: Ολιστική εκπαίδευση, βιωματική μάθηση, πολιτιστικά προγράμματα, περιβαλλοντική εκπαίδευση, αγωγής υγείας, εκπαιδευτική καινοτομία

Αξιοποιώντας τη μουσική στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως ξένης σε φοιτητές και φοιτήτριες Erasmus

Αλεξάνδρα Γαλάνη
ΕΕΠ, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Ειρήνη Νικολάου
Μουσικολόγος, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Σκοπός της έρευνας είναι να μελετηθούν οι αντιλήψεις διδασκομένων σχετικά με την αξιοποίηση της μουσικής στην εκμάθηση/διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζονται δραστηριότητες, στις οποίες η μουσική (τραγούδι, ρυθμός λόγου, ηχηρές κινήσεις από το σώμα, ενορχήστρωση τραγουδιού) αξιοποιείται για την εμπέδωση γραμματικών/φωνολογικών φαινομένων (π.χ., κτητικές αντωνυμίες, ρήματα, ουσιαστικά), την εμπέδωση και τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου και για την καλλιέργεια της διαπολιτισμικότητας. Οι δραστηριότητες υλοποιούνται στο πλαίσιο της διδασκαλίας της ελληνικής ως ξένης γλώσσας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (πολυπολιτισμική τάξη φοιτητών/τριών Erasmus επιπέδου Α1), ατομικά αλλά και μέσω ομαδοσυνεργατικών τεχνικών και της κατευθυνόμενης ανακάλυψης.

Τα δεδομένα της έρευνας συλλέχθηκαν, με την ενσωμάτωση της μεθόδου της τριγωνοποίησης, μέσω της παρατήρησης, της τήρησης ημερολογίου στην τάξη και της συμπλήρωσης ερωτηματολογίου (ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου). Βάσει των προκαταρκτικών πορισμάτων της υπό εξέλιξη έρευνας,

διαφαίνεται η θετική στάση των φοιτητών/τριών αναφορικά με την αξιοποίηση της μουσικής στο γλωσσικό μάθημα ως προς την εμπέδωση της γραμματικής και του λεξιλογίου, την εξοικείωσή τους με (δια)πολιτισμικά στοιχεία, την προώθηση της συνεργασίας και της βιωματικής μάθησης, την ενίσχυση της δημιουργικότητας, τη δημιουργία θετικής ατμόσφαιρας.

Ως προς τα οφέλη που προκύπτουν από την αξιοποίηση της μουσικής στη γλωσσική εκμάθηση, τα κυριότερα αναφέρονται στη γλωσσική ανάπτυξη και μνήμη, την ενίσχυση της μαθησιακής εμπειρίας, την πολιτισμική επαφή, τη συνεργασία και τα θετικά συναισθήματα που δημιουργούνται, ενώ επισημαίνονται οι παιδαγωγικές/διδακτικές προκλήσεις. Τέλος, οι δραστηριότητες προωθούν τη διεπιστημονικότητα και τη συνεργασία διδασκόντων/ουσών με αντικείμενα τη διδασκαλία μιας γλώσσας ως δεύτερης/ξένης και της μουσικής.

Λέξεις-κλειδιά: Ελληνική γλώσσα ως δεύτερη/ξένη, μουσική, Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, φοιτητές/τριες Erasmus, διεπιστημονικότητα

Έρευνα Δράσης για την αποδοχή της ετερότητας σε Δημοτικό Σχολείο με εφαλτήριο την τέχνη

Ειρήνη-Φαίδρα Γκουγκουλούλη
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Το ζήτημα της ετερότητας στην εκπαίδευση έχει αναχθεί σε σημαντικό πεδίο ερευνητικών αναζητήσεων και μελετών. Κρίνεται αδήριτη ανάγκη να προωθηθούν πρακτικές αποδοχής της ετερότητας ως μέρος των διαδικασιών αντιμετώπισης και ανταπόκρισης στην ποικιλομορφία των αναγκών όλων των παιδιών, ώστε να μειωθεί και να αμβλυνθεί ο αποκλεισμός εντός και εκτός της εκπαίδευσης. Πρόσφορο θα ήταν οι εκπαιδευτικοί να χρησιμοποιήσουν τις Τέχνες ως μέσο και αφόρμηση με σκοπό την ευαισθητοποίηση και αποδοχή της ετερότητας, όπως αποδεικνύεται και σε αρκετές μελέτες που διερεύνησαν την αποδοχή της με γνώμονα τις Τέχνες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να καλύψει το κενό στις έρευνες για τη συμβολή των Τεχνών στην εκπαίδευση και συγκεκριμένα στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα διερευνώντας τον ρόλο τους στον σεβασμό και στην αποδοχή της ετερότητας σε μια τάξη που είναι αναγκαία η ενσωμάτωση συγκεκριμένων μαθητών από διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Είναι ποιοτική και χαρακτηρίζεται ως έρευνα δράσης. Διεξήχθη σε Δημοτικό Σχολείο του Βόλου τη σχολική χρονιά 2021-2022.Οι συμμετέχοντες ήταν 16 μαθητές και μαθήτριες της Γ΄ τάξης που παρακολούθησαν ένα παρεμβατικό πρόγραμμα 13 δραστηριοτήτων με συχνότητα 2 ωρών εβδομαδιαίως. Ως μεθοδολογικά εργαλεία επελέγησαν η ημιδομημένη συνέντευξη, η συμμετοχική παρατήρηση και το ημερολόγιο ερευνητή.

Τα αποτελέσματα ήταν θετικά αναφορικά με τον σεβασμό, την αποδοχή της αναπηρίας και της πολιτισμικής ετερότητας καθώς και της βελτίωσης των

διαπροσωπικών σχέσεων των παιδιών. Σε πρακτικό επίπεδο η Τέχνη ως δίαυλος ολικής αισθητικής παιδείας παρουσιάστηκε ως ένα από τα καταλληλότερα θέματα προς ερευνητική εστίαση σε σχέση με την ετερότητα.

Λέξεις-κλειδιά: Αναπηρία, πολιτισμική ετερότητα, τέχνη, εκπαίδευση, έρευνα δράσης

Virtual Art Museum: Ένα εικονικό Μουσείο Τέχνης για άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρία

Ερμιόνη Δελή
Ζωγράφος, ΕΔΙΠ, Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών
Αγγελική Θεοδόση
Εκπαιδευτικός Πληροφορικής
Δημήτρης Χριστογιάννης
Γλύπτης, ΕΔΙΠ, Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών
Γεωργία Χαλβατσιώτη
Εργοθεραπεύτρια, Αρχικελευστής Λ.Σ.-ΕΛ/ΑΚΤ, Ειδικότητας Υγειονομικού

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση ενός ερευνητικού έργου με αντικείμενο την ανάπτυξη ενός ψηφιακού περιβάλλοντος μη τυπικής μάθησης, του “Virtual Art Museum” (εικονικό Μουσείο Τέχνης), ειδικά σχεδιασμένου για την πρόσβαση πληθυσμών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρία.
Σκοπός του έργου είναι να αποτελέσει ένα πλαίσιο συμπεριληπτικής μάθησης και ψυχαγωγίας, πιο ειδικά, εκπαίδευσης στην τέχνη και τον πολιτισμό, ξεπερνώντας τους περιορισμούς των φυσικών χώρων.

Στο έργο υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ των όρων «εικονικό μουσείο» που σχετίζεται με την τεχνολογία της εικονικής πραγματικότητας (τρισδιάστατος κόσμος) στον οποίο κατατάσσεται και το αντικείμενο της παρούσας έρευνας, από τους όρους «ψηφιακό μουσείο» (η τεχνολογία για την ψηφιοποίηση των πληροφοριών) και «κυβερνομουσείο» (εικονικός χώρος VS φυσικού χώρου). Η λειτουργία του “Virtual Art Museum for people with special educational needs and/or disability” βασίζεται στην Εικονική Περιήγηση, την Πολυμεσική Παρουσίαση των εκθεμάτων (εικόνες, κείμενα, αφηγήσεις, βίντεο) και την Αυτόματη Ξενάγηση, στοιχεία που ενισχύουν την προσβασιμότητα.

Το “Virtual Art Museum” (http://3dtour.asfa.gr/), που σχεδιάστηκε καθολικά και λειτουργεί από το 2022, φιλοξενεί μέρος των έργων της ιστορικής Πινακοθήκης της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών (Μόνιμη έκθεση), μέρος έργων των αποφοίτων του Τμήματος Εικαστικών Τεχνών της Σχολής (Περιοδική έκθεση), ενώ περιλαμβάνει και ένα εκτενές πεδίο εκπαιδευτικών εφαρμογών (Εκπαιδευτικά). Το τμήμα αυτό περιέχει θεματικές εκθέσεις από τις καλλιτεχνικές και εκπαιδευτικές δράσεις του Ιδρύματος στην κοινωνία, αλλά και εκπαιδευτικές εφαρμογές όπως παιχνίδια μνήμης και παρατηρητικότητας και δραστηριότητες δημιουργικής απασχόλησης με εικαστικά έργα και καλλιτέχνες, υλικό επιλεγμένο από επίσημους ιστότοπους. Τέλος,

το έργο συμπληρώνεται από ένα ηλεκτρονικό βιβλίο επισκεπτών για τους διαδικτυακούς περιηγητές στο οποίο μπορούν να αξιολογήσουν την εμπειρία τους μέσα από σχόλια και παρατηρήσεις και να συνεισφέρουν στο περιεχόμενο, εφόσον επιθυμούν.

Το “Virtual Art Museum” φιλοδοξεί να αποτελέσει ένα πρότυπο για την αξιοποίηση της τεχνολογίας προς όφελος της ισότιμης πρόσβασης στην τέχνη και την πολιτιστική κληρονομιά και τελικά, της κοινωνικής ενσωμάτωσης.

Λέξεις-κλειδιά: εικονικό Μουσείο, εικονική περιήγηση, ψηφιακό περιβάλλον, πολυμεσική παρουσίαση, αυτόματη ξενάγηση, συμπεριληπτική εκπαίδευση

Πολιτιστική και Καλλιτεχνική Εκπαίδευση μέσα από εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης

Απόστολος Δερμεντζόπουλος
Μουσειολόγος, Ψηφιακός Μουσειολόγος , Υπάλληλος Τεκμηρίωσης ΤΕΕ και διαχείρισης Πολιτιστικών project –Dotsoft Technology, Projects, Solutions
Αναστασία-Ζωή Σουλιώτου
Επίκ. Καθηγήτρια, Εργαστήριο Ψυχολογίας & Εκπαίδευσης του παιδιού - ΨΥΧΗ, ΤΕΠΑΕ, ΑΠΘ, ΣΕΠ, ΕΑΠ

Η παρούσα εισήγηση διερευνά τον ρόλο της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) στην πολιτιστική και καλλιτεχνική εκπαίδευση, με έμφαση στις νέες μορφές δημιουργικής μάθησης με σκοπό την ανάδειξη αυτών. Η μεθοδολογία περιλαμβάνει συνδυασμό βιβλιογραφικής ανασκόπησης, ανάλυσης θεωρητικών μοντέλων δημιουργικότητας και παραδειγμάτων εφαρμογής ΤΝ σε σχολικά και μουσειακά περιβάλλοντα, σε σύγχρονη και ασύγχρονη μορφή. Το θεωρητικό πλαίσιο αντλεί πληροφορίες από θεωρητικά μοντέλα δημιουργικότητας όπως τα Four P’s και Five A’s, που αναδεικνύουν τη σημασία της αλληλεπίδρασης του ατόμου, των διαδικασιών δημιουργίας και των κοινωνικοπολιτισμικών περιβαλλόντων. Η θεωρία των Four C’s, παρουσιάζει τη θεωρία της δημιουργικότητας, ενώ η έννοια της δημιουργικής διαδικασίας του Wallas και της συνεργατικής δημιουργικότητας προσφέρουν επιπλέον αναλυτικά εργαλεία για την κατανόηση και μέτρηση της καλλιτεχνικής έκφρασης.

Η Τεχνητή Νοημοσύνη επαναπροσδιορίζει και εμπλουτίζει τις θεωρητικές αυτές προσεγγίσεις προσφέροντας εξατομικευμένες εμπειρίες μάθησης: υποστήριξη σε ερευνητικές και δημιουργικές δραστηριότητες, ανάπτυξη δεξιοτήτων (συγ)γραφής και εμπλουτισμό της καλλιτεχνικής έκφρασης, καλλιέργεια και εικονοποίηση της φαντασίας και ενίσχυση της κριτικής σκέψης και της επίλυσης πραγματικών - καθημερινών προβλημάτων, ενισχύοντας την κατανόησή τους με ποικίλους τρόπους, όπως για παράδειγμα μέσα από την οπτικοποίηση σύνθετων εννοιών. Στα σχολικά περιβάλλοντα, τα «έξυπνα εργαλεία» προσαρμόζουν τη διδασκαλία στις ανάγκες κάθε μαθητή, ενώ στους πολιτιστικούς χώρους οι τεχνολογίες αιχμής, τα διαδραστικά μέσα και τα ψηφιακά αρχεία καλλιεργούν συνθήκες πληροφοριακής εμβύθισης και

καλλιτεχνικής συνδημιουργίας. Οι εφαρμογές αυτές μπορούν να υλοποιούνται σύγχρονα, σε πραγματικό χρόνο μέσα στην τάξη ή το μουσείο, αλλά και ασύγχρονα, επιτρέποντας απομακρυσμένη πρόσβαση και μάθηση συνδυαστικά. Με τον τρόπο αυτόν και με την προϋπόθεση της αποφυγής έτοιμων λύσεων, η ΤΝ δεν αντικαθιστά τον δημιουργό ή τον εκπαιδευτικό ή τον πολιτιστικό φορέα, αλλά λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος που ενισχύει τη δημιουργικότητα και συμμετοχικότητα, μετατρέποντας την εκπαίδευση και την πολιτιστική εμπειρία σε δυναμικά, εξατομικευμένα και ταυτόχρονα συλλογικά οικοσυστήματα.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ), δημιουργικότητα, πολιτιστική εκπαίδευση, εξατομικευμένη μάθηση, καλλιτεχνική έκφραση

Το βρεφικό θέατρο στην Ελλάδα μέσω ανάλυσης δραματουργικών στοιχείων παραστάσεων για βρέφη

Δημήτριος Δημητριάδης
Διδάκτωρ Παιδαγωγικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Το βρεφικό θέατρο, ως διακριτό είδος θεάτρου για «πολύ μικρές ηλικίες» (theatre for early years), θεωρείται ότι άρχιζε να καθιερώνεται καλλιτεχνικά, παιδαγωγικά και ερευνητικά, από τη δεκαετία του ΄70. Οι απόψεις των μελετητών για το ηλικιακό εύρος που απευθύνεται διίστανται, με επικρατέστερη άποψη ότι αφορά παιδιά από τους πρώτους μήνες της γέννησης τους μέχρι και το τρίτο έτος. Δύο χώρες που παίξανε βασικό ρόλο στην εξέλιξη του είναι η Σουηδία, όπου από το 1975 οργανώνονται παραστάσεις από την ομάδα Unga Klara, καθώς και η Αγγλία, κυρίως από το 1978 και έπειτα.

Η έρευνα στην Ελλάδα παρουσιάζει σημαντική έλλειψη ιδιαιτέρως στον τομέα της έρευνας στην παιδαγωγική του βρεφικού θεάτρου. Ήδη από το 2006 η ομάδα Arktika παρουσιάζει τις πρώτες θεατρικές παραστάσεις για παιδιά από τριών ετών. Η ομάδα συμμετείχε στο πενταετές ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Mapping – A map on the aesthetics of performing arts for early years» έχοντας ως αποτέλεσμα το πρώτο βιβλίο στην ελληνική βιβλιογραφία για το θέμα αυτό.

Με βάση τον παραπάνω προβληματισμό και το ερευνητικό κενό στόχος της έρευνας αποτελεί ο προσδιορισμός των δερματουργικών χαρακτηριστικών παραστάσεων βρεφικού θεάτρου με έμφαση στα στοιχεία της παιδαγωγικής διάστασης τους. Εφαρμόζεται ποιοτική και ποσοτική ανάλυση περιεχομένου σε δεκαπέντε ελληνικές παραστάσεις που απευθύνονται σε παιδιά από τεσσάρων μηνών μέχρι και πέντε ετών, από το 2006 και μετά. Η ανάλυση εστιάζει στις παρακάτω κατηγορίες: α) στον ηλικιακό προσδιορισμό του κοινού, β) τα δραματουργικά του στοιχεία όπως η διάρκεια, η θεματολογία, το αφηγηματικό κείμενο, η διαμόρφωση του θεατρικού χώρου και η επιλογή των σκηνικών αντικειμένων και γ) σε στοιχεία μετά-δραματικού θέατρου όπως ο δια δραστικός χαρακτήρας, η χρήση τεχνικών θεατροπαιδαγωγικής και ο μη διαχωρισμός κοινού και ηθοποιών. Με βάση τα αποτελέσματα προτείνονται θεατροπαιδαγωγικές

τεχνικές που μπορούν να εφαρμόσουν εκπαιδευτικοί οι οποίοι εξειδικεύονται σε αντίστοιχες ηλικίες.

Λέξεις-κλειδιά: Βρεφικό θέατρο, παραστάσεις για βρέφη, παιδαγωγική θεάτρου, ανάλυση περιεχομένου, δραματουργικά στοιχεία

Η Τέχνη ως γέφυρα μάθησης: Διδακτικές προσεγγίσεις με τη σύζευξη παιδαγωγικής, τεχνολογίας και γνώσης περιεχομένου

Μαρία Δημάκη-Ζώρα
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Αιμιλία Καραντζούλη
Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η παρούσα εισήγηση επιδιώκει να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο η Τέχνη, και ειδικότερα το θέατρο. μπορεί να λειτουργήσει όχι μόνο ως αυτόνομο γνωστικό αντικείμενο, αλλά και ως διδακτική μεθοδολογία για άλλα μαθήματα του ωρολογίου προγράμματος στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

Η μεθοδολογική αφετηρία βρίσκεται στη σύζευξη τριών διαστάσεων: της Γνώσης Περιεχομένου (με έμφαση στις Τέχνες), της Παιδαγωγικής Γνώσης και της Τεχνολογικής Γνώσης (TPACK), διαμορφώνοντας μαθησιακές εμπειρίες που είναι βιωματικές, διαθεματικές και πολυτροπικές. Συγκεκριμένα, προτείνεται η δημιουργία ενός θεατρικού μονολόγου ως αφετηρία για τη διδακτική διαδικασία. Ο μονόλογος δεν λειτουργεί απλώς ως καλλιτεχνικό προϊόν, αλλά ως εργαλείο μάθησης που μπορεί να συνδεθεί με τη γλώσσα, τη λογοτεχνία, την ιστορία, ακόμη και τις φυσικές επιστήμες. Η αξιοποίηση ψηφιακών καινοτομιών ενισχύει την παιδαγωγική διάσταση: η Τεχνητή Νοημοσύνη μπορεί να υποστηρίξει τη συγγραφή και την αναστοχαστική διαδικασία, τα ψηφιακά avatars δίνουν φωνή και σώμα στους χαρακτήρες, οι εφαρμογές ηχογράφησης και προσθήκης ήχου εμπλουτίζουν τη μουσική και ακουστική εμπειρία, ενώ τα εργαλεία δημιουργίας εικαστικών ψηφιακών έργων επεκτείνουν τη φαντασία στο εικαστικό πεδίο. Με αυτόν τον τρόπο, η τέχνη συναντά την τεχνολογία και η παιδαγωγική αξιοποιεί αυτή τη συνάντηση για να καλλιεργήσει τη δημιουργικότητα, τη συνεργασία και την κριτική σκέψη των μαθητών/τριών.

Η εισήγηση θα παρουσιάσει παραδείγματα εφαρμογής, θα συζητήσει τα παιδαγωγικά οφέλη αλλά και τις προκλήσεις της συγκεκριμένης προσέγγισης, θέτοντας στο επίκεντρο την Τέχνη ως γέφυρα που συνδέει περιεχόμενο, τεχνολογία και παιδαγωγική στο σύγχρονο σχολείο.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνολογία, πολυτροπικότητα, δημιουργικότητα, ψηφιακότητα, TPACK

Όταν τα έργα τέχνης ζωντανεύουν μέσα σε νέα έργα τέχνης: Αναπλαισίωση και διεικονικότητα από τις εικαστικές τέχνες στα κόμικς

Γιάννης Κουκουλάς
Διδάκτωρ Θεωρίας και Ιστορίας της Τέχνης, Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η διεικονικότητα για τον κόσμο των εικαστικών και οπτικών τεχνών αποτελεί το ανάλογο της διακειμενικότητας για τον κόσμο των αφηγηματικών τεχνών και του γραπτού λόγου. Αποπλαισιώνοντας ένα έργο τέχνης από το αρχικό του περιβάλλον και εντάσσοντάς το, αναπλαισιωμένο και τροποποιημένο, σε νέα συγκείμενα συνάπτονται διεικονικές σχέσεις που εν πολλοίς νοηματοδοτούν το παράγωγο έργο ενώ παράλληλα επανανοηματοδοτούν το έργο-πηγή.

Η παρούσα εργασία επιδιώκει να εντοπίσει τους πολλαπλούς τρόπους και τους σκοπούς εγκαθίδρυσης διεικονικών σχέσεων μεταξύ εμβληματικών έργων από την ιστορία της τέχνης με σύγχρονα έργα των κόμικς τα οποία χρησιμοποιούν τροποποιημένα τα έργα-πηγές. Προς τούτο εξετάζονται θεωρίες περί διεικονικότητας (π.χ. Margaret Rose), διακειμενικότητας και μεταδιακειμενικότητας (π.χ. Gerard Genette), παρωδίας (π.χ. Linda Hutcheon) και χιούμορ (π.χ. Sheri Klein) με σκοπό να ερμηνευτούν οι λόγοι της διαρκούς και ολοένα συχνότερης επανάχρησης των έργων τέχνης του παρελθόντος από δημιουργούς κόμικς και να αξιοποιηθούν τα κόμικς αυτά στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ως μελέτες περίπτωσης χρησιμοποιούνται κυρίως σύγχρονα κόμικς (“Art Brut” των Maxwell Prince, Martin Morazzo και Mat Lopes, “Chiaroscuro” των Όλιας Ντακογιάννη και Antonia Avelin κ.ά.) στα οποία τα παρωδημένα έργα του παρελθόντος γίνονται σκηνικά για να αναπτυχθούν ιδέες, να στηριχθούν πολιτικές απόψεις κ.λπ. ενώ τα πρόσωπα των πρωτοτύπων «ζωντανεύουν» και παίζουν καταλυτικό ρόλο στην αφήγηση και την πλοκή.

Με πολλά τέτοια παραδείγματα επιχειρείται η συγκριτική προσέγγιση πρωτότυπου και παράγωγου έργου (παρωδίας) καθώς και η μελέτη, κατανόηση και ερμηνεία του δεύτερου μέσω ποικίλων μεθόδων (εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών, ένταξη σε μεγαλύτερη αφήγηση, γειτνίαση με άλλα έργα κ.ά.) με απώτερο σκοπό την ενδυνάμωση των ικανοτήτων των παιδιών ως προς την κατανόηση των έργων, του πλούτου και της συνέχειας του οπτικού πολιτισμού.

Λέξεις-κλειδιά: Διεικονικότητα, αναπλαισίωση, παρωδία, κόμικς

Πάμε μια βόλτα στον χρόνο; Δημιουργία ομαδικού παραμυθιού μαθητών από τις εικόνες του σχολικού ημερολογίου

Αναστασία Μαργέτη
Εκπαιδευτικός ΠΕ 70, MEd, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που παρουσιάζεται στο άρθρο έχει θέμα την καλλιέργεια της εικαστικής και γλωσσικής έκφρασης των μαθητών Δημοτικού με σκοπό την επικοινωνία ιδεών και σκέψεων. Στοχεύει στην δημιουργία πρωτότυπων ιδεών με ερέθισμα εικόνες, καθώς και στην παραγωγή δομημένου αφηγηματικού λόγου βάσει μεταγνωστικών ερωτήσεων υπερδομής.
Το παιδαγωγικό σενάριο έχει υλοποιηθεί με τους μαθητές της Δ2 τάξης του 106ου Δημοτικού Σχολείου Αθηνών κατά το σχολικό έτος 2011-2012 στο πλαίσιο της Αισθητικής Αγωγής και είχε ετήσια διάρκεια. Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε, επειδή ανταποκρινόταν στις γνωσιοθεωρητικές και στις αισθητικές-καλλιτεχνικές ανάγκες των μαθητών, σχετιζόταν με τα ενδιαφέροντά τους και στηριζόταν σε προϋπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες τους. Βασικό μεθοδολογικό πλαίσιο αποτέλεσε η βιωματική μάθηση, όπου η εμπλοκή των μαθητών ήταν άμεση. Παράλληλα αξιοποιήθηκαν τα κειμενοκεντρικά μοντέλα διδασκαλίας της γραπτής έκφρασης. Δεδομένης της ανομοιογενούς σύνθεσης της τάξης, όπου σε σύνολο 21 μαθητών, 8 ήταν αλλοδαποί, 2 Υψηλών Ικανοτήτων Μάθησης και 1 μαθητής με στοιχεία αυτισμού, η ομαδοσυνεργασία αποτέλεσε στόχο αλλά και μέθοδο μαζί. Η διδασκαλία οργανώθηκε με εργασία είτε στο σύνολο της τάξης είτε σε ομάδες ή ατομικά. Οι μαθητές αρχικά σε ομάδες των δύο ατόμων συνέθεσαν μικρές ιστορίες από επιλεγμένες εικόνες. Στη συνέχεια χωρισμένοι σε ομάδες των 2-3 ατόμων με αφετηριακό ερέθισμα τις εικόνες του σχολικού ημερολογίου συνέθεσαν πρωτότυπα κείμενα, τα οποία, παρόλο που είναι άνισα, συνενώθηκαν σε ενιαίο αφήγημα. Οι μαθητές προηγουμένως είχαν συνεργαστεί για τη διαμόρφωση κοινού μύθου, πλοκής, δράσης, ηρώων, επεισοδίων. Αξίζει να επισημανθεί ότι ο μαθητής με στοιχεία αυτισμού, επειδή επιθυμούσε να συμμετέχει στο παραμύθι, σχεδίασε μία δική του ζωγραφιά σχετική με την υπόθεση, η οποία συμπεριλήφθηκε στο ομαδικό εγχείρημα της τάξης. Επιπροσθέτως με τη δημιουργία του ομαδικού παραμυθιού, το οποίο στέγασε όχι μόνο τους παραμυθάδες αλλά ολόκληρο το σχολείο, αφού την εικονογράφησή του αποτελούν έργα μαθητών όλων των τάξεων, έγινε πράξη η ενδοσχολική επικοινωνία.

Λέξεις-κλειδιά: παιδαγωγικό σενάριο, δημιουργία ομαδικού παραμυθιού, Αισθητική Αγωγή, παραγωγή δομημένου αφηγηματικού λόγου, ενδοσχολική επικοινωνία

«Το γάλα των ονείρων»: Το ποιητικό και καλλιτεχνικό έργο της Leonora Carrighton και η διδακτική αξιοποίησή του

Βασιλική Οικονομοπούλου
ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Τζίνα Καλογήρου
Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται ο διακαλλιτεχνικός διάλογος ανάμεσα στο ποιητικό και το καλλιτεχνικό έργο της Leonora Carrighton ως μια συνεχής «κριτική των κοινωνικών κανόνων», που αντιπαραβάλλει ένα εναλλακτικό σύμπαν στις συμβατικές αναπαραστάσεις του κόσμου.

Ειδικότερα, μελετώνται ο προσανατολισμός των χαρακτήρων και οι κοινωνικοί τους ρόλοι και πώς αυτοί αντιστοιχούν στην προσωπική κλίμακα αξιών της δημιουργού ιδίως στο έργο της *Το γάλα των Ονείρων* (The Milk of Dreams, 1940). Η Carrighton καλλιεργεί μια οπτική γωνία, αναμφισβήτητα «γυναικεία», γοητευμένη από αρχέγονες δυνάμεις αλλά και κυριαρχούμενη από τη μαγεία και την υποβλητική αμεσότητα των συμβόλων. Η σύγκρουση με το ορθόδοξο και το συμβατικό είναι διαρκής στο ποιητικό/λογοτεχνικό και εικαστικό έργο της και έχει ως στόχο την απελευθέρωση από τους περιορισμούς μιας σταθερής, συνεκτικής ταυτότητας. Το μαγικό, το αλλόκοτο, αλλά και το αποκρουστικό στοιχείο εκφράζουν τη δύναμη των ονείρων να μεταμορφώνουν τον κόσμο προσδίδοντας στο έργο της παιδαγωγική και διδακτική αξία.

Λέξεις-κλειδιά: διακαλλιτεχνικός διάλογος, σουρεαλιστικό στοιχείο, παιδαγωγική/διδακτική προσέγγιση

Το μάθημα των Εικαστικών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση από τη σκοπιά των γονέων

Ρόζα Πλαστήρα
Εκπαιδευτικός Εικαστικών, Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Οι τέχνες στο σχολείο παίζουν καθοριστικό ρόλο τόσο για την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών, όσο και –πιο εστιασμένα- για την καλλιέργεια μιας σειράς δεξιοτήτων (π.χ. κριτική σκέψη, αυτενέργεια, επίλυση προβλημάτων, συνεργασία, πρωτοβουλία, επικοινωνία κ.ο.κ.), που αποτελεί κύριο αίτημα της εκπαίδευσης του 21ου αιώνα. Έχει επίσης αποδειχτεί ότι η διδασκαλία των τεχνών βοηθά τους μαθητές να έχουν καλύτερες επιδόσεις σε όλα τα μαθήματα, γεγονός που αναδεικνύει τους ισχυρούς δεσμούς μεταξύ των τεχνών, της νοημοσύνης και της μάθησης. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η τέχνη συστήνεται να έχει κεντρικό ρόλο στα προγράμματα σπουδών. Εντούτοις, στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα κατέχει χαμηλή θέση, ενώ οι πόροι και οι ώρες διδασκαλίας που αφιερώνονται στο εν λόγω γνωστικό αντικείμενο είναι περιορισμένοι, με αποτέλεσμα το μάθημα των καλλιτεχνικών να αντιμετωπίζεται ως «δευτερεύον». Στην ανατροπή των παραπάνω, θα μπορούσαν να συμβάλουν οι γονείς οι οποίοι, διαδραματίζοντας κομβικό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία, θα μπορούσαν να επηρεάσουν τα παιδιά τους, καλλιεργώντας τους μια πιο θετική στάση απέναντι στις τέχνες.

Βασική προϋπόθεση προκειμένου αυτό να καταστεί εφικτό είναι οι ίδιοι να αντιλαμβάνονται την αξία διδασκαλίας των τεχνών. Με αφετηρία αυτό το σκεπτικό, σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνήσει πώς αντιλαμβάνονται οι γονείς το ρόλο του μαθήματος των εικαστικών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ειδικότερα, διερευνώνται α) οι στάσεις των γονέων απέναντι στο μάθημα των Εικαστικών, β) οι αντιλήψεις τους για το περιεχόμενο του εν λόγω γνωστικού αντικειμένου και γ) ο βαθμός ικανοποίησής τους από την εικαστική

εκπαίδευση που λαμβάνουν τα παιδιά τους. Ως προς τη μεθοδολογία, πρόκειται για ποσοτική έρευνα που αξιοποιεί ως ερευνητικό εργαλείο ένα δομημένο ερωτηματολόγιο με κλειστού τύπου ερωτήσεις, το οποίο συντάχθηκε με βάση τη βιβλιογραφία. Πληθυσμός της μελέτης -μέσω βολικής δειγματοληψίας-, είναι 229 γονείς. Η έρευνα είναι στο στάδιο της ανάλυσης των δεδομένων ενώ τα αποτελέσματά ενδέχεται να φανούν χρήσιμα στους ιθύνοντες για τη χάραξη εκπαιδευτικών πολιτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Εικαστικά, στάσεις και αντιλήψεις γονέων, Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ποσοτική έρευνα

Λογοτεχνία και Τέχνη στο Δημοτικό Σχολείο

Βασιλική Ρεσβάνη
Εκπαιδευτικός ΠΕ70

Στην εργασία θα παρουσιαστεί πώς η λογοτεχνία για παιδιά & νέους και συγκεκριμένα το βιβλίο *Δύο Ιστορίες που ρωτάνε* του Μάνου Κοντολέων, συναντά το έργο του Μπάνσκι *Το κορίτσι με το κόκκινο μπαλόνι*. Τα παιδιά με αφετηρία το λογοτεχνικό κείμενο μελετούν, ερμηνεύουν τα νοήματα και δημιουργούν εκ νέου ένα κείμενο αναδεικνύοντας τις μορφές των ηρώων και τη διαφορετικότητα. Συνδέουν λογοτεχνία με έργα τέχνης, διαπιστώνουν ότι η λογοτεχνία βοηθά να σκεφτούν πέραν από τις λέξεις και το προφανές. Μεθοδολογικά στο πρόγραμμα φιλαναγνωσίας γίνονταν συναντήσεις στην τάξη με ανάγνωση αποσπασμάτων από την εργογραφία του Μάνου Κοντολέων. Τα έτη 2024-2026, ως συντονίστρια του δικτύου φιλαναγνωσίας, πραγματοποίησα επιμορφώσεις σε εκπαιδευτικούς και είχα μία τάξη εφαρμογής του προγράμματος.

Στην εργασία παρουσιάζεται ειδικά το τελικό παραγόμενο του διετούς προγράμματος όπου γίνεται σύνδεση λογοτεχνίας και τέχνης. Διαφαίνεται ότι αν οι μαθητές έχουν κίνητρο, κατάλληλη καθοδήγηση μπορούν να δημιουργήσουν και να συνεργαστούν για ένα συγκεκριμένο στόχο. Μελέτησαν το λογοτεχνικό κείμενο, δημιούργησαν διαλόγους, θεατρικό έργο, ανέθεσαν στον κάθε συμμαθητή τους το ρόλο που του ταίριαζε, αντιλήφθηκαν τη σύνδεση του λογοτεχνικού κειμένου με άλλες μορφές τέχνης (μουσική, θέατρο, ζωγραφική). Το τελικό παραγόμενο παρουσιάστηκε στο Φεστιβάλ λογοτεχνίας που οργάνωσε η Πρωτοβάθμια εκπαίδευση Αχαΐας και το Τμήμα Πολιτιστικών θεμάτων και στη γιορτή λήξης του σχολείου με τη συμμετοχή μαθητών και εκπαιδευτικών.

Μέσα από την εργασία αυτή αναδεικνύεται ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην προώθηση της κριτικής σκέψης, της φιλαναγνωσίας και της συνεργασίας μεταξύ των μαθητών-εκπαιδευτικών. Θεωρητικές προσεγγίσεις όπως η ομαδο-συνεργατική διδασκαλία, η βιωματική μάθηση, η ενσυναίσθηση και η κριτική σκέψη για τον διαφορετικό όπως αναδύεται μέσα από τη λογοτεχνία είναι τα στοιχεία που υποδηλώνουν τη συμβολή της παρούσας εργασίας στην προώθηση της

παιδαγωγικής επιστήμης και έρευνας. Οι μαθητές μαθαίνουν τον τρόπο να αναζητούν τη γνώση και να μαθαίνουν.

Λέξεις-κλειδιά: Λογοτεχνία, φιλαναγνωσία, διαφορετικότητα, σχολείο

Ρομποτική τέχνη στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Καλές πρακτικές και προτάσεις συμπερίληψης

Αναστασία-Ζωή Σουλιώτου
Επίκ. Καθηγήτρια, ΤΕΠΑΕ, ΑΠΘ
Μαρία Γάτσου
Υποψ. Διδάκτορας, ΤΕΠΑΕ, ΑΠΘ
Χριστίνα Συριοπούλου-Δελλή
Αναπλ. Καθηγήτρια, Τμήμα Εκπαιδευτικής & Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Η ρομποτική τέχνη περιλαμβάνει ποικίλες μορφές καλλιτεχνικής δημιουργίας στις οποίες χρησιμοποιούνται αντίστοιχες τεχνολογίες αιχμής. Στην εκπαίδευση η ρομποτική συνδέεται κυρίως με τη μηχανική, τις ψηφιακές τεχνολογίες και τα μαθηματικά, ενώ έχει εισέλθει δυναμικά και στο πεδίο της ειδικής αγωγής. Παράλληλα, θεωρίες και προσεγγίσεις, όπως για παράδειγμα η προσέγγιση STEAM, περιλαμβάνουν την τέχνη και τη δημιουργικότητα ως σημαντικά συστατικά στην εκπαίδευση του 21ου αιώνα δίνοντας κεντροβαρική θέση στην αισθητική διάσταση και στις δημιουργικές προεκτάσεις της επιστήμης και της τεχνολογίας, συμπεριλαμβανομένης και της ρομποτικής.

Σκοπός της εργασίας είναι να διερευνήσει τα οφέλη της ρομποτικής τέχνης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση εξετάζοντας τη ρομποτική με όρους τέχνης και δημιουργικών τεχνολογιών. Αναφορικά με τη μεθοδολογία, μέσα από βιβλιογραφική επισκόπηση και παραδείγματα εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και καλών πρακτικών που συνδυάζουν την τέχνη με τη ρομποτική αναδεικνύεται ότι η καλλιτεχνική και δημιουργική της διάσταση δημιουργεί συνθήκες ενίσχυσης της ενεργού συμμετοχής, της αλληλεπίδρασης και της συμπερίληψης. Επιπλέον, ανιχνεύεται η ανάπτυξη δεξιοτήτων μέσα από τη ρομποτική τέχνη στην εκπαίδευση και διανοίγονται διεπιστημονικοί δίαυλοι. Σε κοινωνικό επίπεδο, η ρομποτική τέχνη συμβάλλει στη συμπερίληψη μαθητών-τριών με διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες, ενώ παράλληλα καλλιεργεί τη συνεργατικότητα και μπορεί να αξιοποιηθεί στη συμπεριληπτική εκπαίδευση. Ωστόσο, η εφαρμογή της δεν στερείται προκλήσεων: ζητήματα όπως η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής, η ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ή ακόμη και ερωτήματα ηθικής γύρω από την εφαρμογή της συνιστούν σημαντικά θέματα προς διερεύνηση.

Η εργασία καταλήγει στην αναγκαιότητα πιο συστηματικής ενσωμάτωσης της ρομποτικής με αισθητικούς και καλλιτεχνικούς όρους και με έμφαση στη δημιουργική της διάσταση στην εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: ρομποτική τέχνη, πρωτοβάθμια εκπαίδευση, δημιουργικές τεχνολογίες

«Σκηνές» από το 1624: Εκπαιδευτικές διαστάσεις του Πάπα του Γαλιλαίου

Κωνσταντίνα Στεφανίδου
ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Σκοπός της εργασίας είναι να διερευνήσει τις εκπαιδευτικές διαστάσεις του θεατρικού έργου *Ο Πάπας του Γαλιλαίου* του Κ. Γαβρόγλου, όπως αυτές αναδύθηκαν από την προετοιμασία και παρουσίαση του έργου, υπό μορφή θεατρικού αναλογίου, από μια ομάδα φοιτητών/τριών του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του ΕΚΠΑ.

Ο Πάπας του Γαλιλαίου, ανιχνεύει το πιθανό περιεχόμενο των συναντήσεων ανάμεσα στον Γαλιλαίο και στον Πάπα Ουρβανό Η' το 1624. Οι συζητήσεις ανάμεσα στους δύο αναδεικνύουν τη σχέση μεταξύ επιστήμης και θεολογίας, τη σύγκρουση των αστρονόμων με την εκκλησία, όπως και τα όρια της φιλίας ανάμεσα στον Γαλιλαίο και τον Πάπα. Το έργο αναφέρεται στον 17ο αιώνα αλλά την ίδια στιγμή είναι εξαιρετικά επίκαιρο. Οι συγκλονιστικές κοινωνικοπολιτικές ανακατατάξεις στις μέρες μας, η ολοένα και πιο απειλητική κλιματική κρίση, οι εξελίξεις στην Τεχνητή Νοημοσύνη, συνοδεύονται με την έξαρση του ανορθολογισμού και την αμφισβήτηση της επιστημονικής γνώσης από συνωμοσιολογικούς και πολιτικούς κύκλους. Στις συνθήκες αυτές αναδεικνύεται η ανάγκη τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι πολίτες να κατανοούν όχι μόνο τα επιτεύγματα της επιστήμης, αλλά και τους όρους με τους οποίους αυτή εντάσσεται στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι (Chmielewski, 2022).

Σε αυτό το πλαίσιο, η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στο πώς η Ιστορία των Επιστημών, μέσα από κατάλληλα προσαρμοσμένο υλικό, μπορεί να φωτίσει διαχρονικούς στόχους της εκπαίδευσης στις φυσικές επιστήμες όπως η κατανόηση της πολύπλοκης σχέσης επιστήμης και πολιτικής, ως συνιστώσα της δημοκρατικής ζωής.

Λέξεις-κλειδιά: Ιστορία της επιστήμης, φύση της επιστήμης, Γαλιλαίος, θέατρο

Η κούκλα ως μέσο προσέγγισης και επίλυσης των έμφυλων συγκρούσεων στο νηπιαγωγείο και την πρώτη παιδική ηλικία

Γιάννης Χρηστάκος
Αναπλ. Καθηγητής, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ
Μαρία Φίνου
Νηπιαγωγός

Η προσχολική ηλικία αποτελεί κρίσιμο στάδιο για τη διαμόρφωση της ταυτότητας του παιδιού και τη διαχείριση των κοινωνικών του σχέσεων. Ιδιαίτερη σημασία έχει η ανάπτυξη δεξιοτήτων κατανόησης και αποδοχής της διαφορετικότητας, καθώς και η αναγνώριση και διαχείριση των συγκρούσεων που προκύπτουν από έμφυλα στερεότυπα ή διαφορές.

Η παρούσα έρευνα αξιοποίησε την κούκλα ως παιδαγωγικό εργαλείο για την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης, την προαγωγή του διαλόγου και την ειρηνική επίλυση συγκρούσεων ανάμεσα στα νήπια. Την έρευνα πλαισιώνει εκπαιδευτική δράση η οποία εντάχθηκε στο θεματικό πεδίο «Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία» του νέου προγράμματος σπουδών και οργανώθηκε σε δύο μέρη: Στο πρώτο μέρος της, τα παιδιά συμμετείχαν σε θεατρικά δρώμενα και παιχνίδια ρόλων με πρωταγωνίστρια την κούκλα, μέσα από τα οποία αναπαραστάθηκαν τυπικά σενάρια έμφυλων συγκρούσεων στην καθημερινότητα του νηπιαγωγείου. Στο δεύτερο μέρος, τα ίδια τα παιδιά κατασκεύασαν κούκλες που εκφράζουν διαφορετικές πτυχές της ταυτότητας, του φύλου και των συναισθημάτων, προσεγγίζοντας τα θέματα από τη δική τους οπτική.

Ερευνητικά η εν λόγω εκπαιδευτική δράση, εντάσσεται στη μελέτη περίπτωσης και αποσκοπεί στη διερεύνηση της δυναμικής της παιγνιώδους μάθησης ως εργαλείου διαχείρισης κοινωνικών εντάσεων στο πλαίσιο της σχολικής ομάδας. Τα δεδομένα προέκυψαν από ποιοτικές παρατηρήσεις που έγιναν στην τάξη, καθώς και από ημιδομημένες συνεντεύξεις με παιδιά που δεν είχαν αυστηρά προκαθορισμένες ερωτήσεις (ερωτηματολόγιο), αλλά έδωσαν το περιθώριο συζήτησης για να συλλεχθούν οι αντιλήψεις, οι εμπειρίες και τα βιώματά τους σχετικά με τη δράση.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η χρήση της κούκλας ως μέσου διαμεσολάβησης βοηθά τα παιδιά να εκφραστούν πιο ελεύθερα, να αναγνωρίσουν τις διαφορετικές στάσεις και να συνδιαμορφώσουν εναλλακτικούς, μη βίαιους τρόπους επίλυσης συγκρούσεων.

Λέξεις-κλειδιά: Κούκλα, έμφυλες συγκρούσεις, νηπιαγωγείο, παιχνίδι ρόλων, ενσυναίσθηση, επίλυση συγκρούσεων

Άξονας 23: Μουσειοπαιδαγωγική

Αναστοχαστική θεματική ανάλυση της μουσειακής εμπειρίας των μικρών παιδιών και της επίδρασής της στην ευημερία (wellbeing) τους

Χρυσή Βομβογιάννη
Μουσειολόγος, Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, ΠΑΔΑ
Δέσποινα Καλεσοπούλου
Επίκ. Καθηγήτρια Μουσειακής Αγωγής, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, ΠΑΔΑ

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι να παρουσιάσει την ερευνητική και παιδαγωγική μεθοδολογία που αξιοποιήθηκε σε μια διερευνητική μελέτη περίπτωσης, με στόχο την εξέταση των παραγόντων που διαμορφώνουν τη μουσειακή εμπειρία των παιδιών προσχολικής ηλικίας και τη συμβολή τους στην ευημερία τους. Η προαγωγή της ευημερίας αποτελεί σήμερα έναν από τους στόχους της σύγχρονης μουσειοπαιδαγωγικής. Μέσα από εφαρμογές της θετικής ψυχολογίας, τα μουσειακά εκπαιδευτικά προγράμματα μπορούν να συμβάλλουν στη βίωση θετικών συναισθημάτων, στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης των μικρών παιδιών, στην καλλιέργεια της ψυχικής ανθεκτικότητάς τους και γενικότερα στην ευημερία τους.

Συγκεκριμένα, πρόκειται για την εφαρμογή και την αξιολόγηση μιας εκπαιδευτικής παρέμβασης, η οποία σχεδιάστηκε με βάση το μοντέλο PERMA-H, στην οποία συμμετείχε ένα παιδί ηλικίας τριών ετών συνοδευόμενο από τη μητέρα του και υλοποιήθηκε στην Αρχαία Αγορά των Αθηνών, ενώ πριν από τη συμμετοχή στην εκπαιδευτική παρέμβαση είχε προηγηθεί προετοιμασία της επίσκεψης με κατάλληλες δραστηριότητες στον χώρο της οικογένειας. Η διερευνητική μελέτη αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης έρευνας που αποσκοπεί στη δημιουργία νέας γνώσης ως προς τον σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων με βασικό στόχο την προώθηση της ευημερίας των μικρών παιδιών. Επιδιώκει να αποτυπώσει την πολυπλοκότητα του αντικειμένου μελέτης για την εις βάθος κατανόησή του, συζητώντας μεταξύ άλλων τις προκλήσεις που θέτει στην έρευνα η διττή σχέση του ερευνητή/μουσειοπαιδαγωγού και των συμμετεχόντων. Για την ποιοτική ανάλυση των δεδομένων, που συλλέχθηκαν αξιοποιώντας την προσέγγιση του «Μωσαϊκού», χρησιμοποιήθηκε η *αναστοχαστική* θεματική ανάλυση.

Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν τη σημασία της πολυαισθητηριακής προσέγγισης για την ενίσχυση της ουσιαστικής σύνδεσης με τον μουσειακό χώρο και την ανάπτυξη του αισθήματος επίτευξης, καθώς και της αβίαστης παιδαγωγικής που δίνει χώρο και χρόνο στα παιδιά να ανακαλύψουν, να ριςκάρουν και να δημιουργήσουν σχέσεις με τους ανθρώπους, τα αντικείμενα και το περιβάλλον του μουσείου.

Λέξεις-κλειδιά: ευημερία, μουσείο, προσχολική ηλικία, μελέτη περίπτωσης, θεματική ανάλυση

Δωμάτια απόδρασης σε ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες: Σχεδιασμός εκπαιδευτικού προγράμματος για τη γνωριμία με την ιστορία και τη φιλοσοφία της επιστήμης

Αναστασία Δοξανάκη
Διδάκτωρ Μουσειολογίας, ΕΔΙΠ, Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης, ΕΚΠΑ
Μυρτώ Ντούσκου
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, ΕΚΠΑ
Αθηνά Παπαδοπούλου
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, ΕΚΠΑ
Δήμητρα Πελέκη
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, ΕΚΠΑ
Γεωργία Φέρμελη
Διδάκτωρ Γεωεπιστημών, ΕΔΙΠ, Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης, ΕΚΠΑ

Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες αποτελούν χώρους υποστήριξης της επιστημονικής έρευνας και ανάπτυξης πληροφοριακών δεξιοτήτων· ωστόσο, η αξιοποίησή τους από φοιτητές/-ήτριες παραμένει συχνά περιορισμένη. Παράλληλα, το γνωστικό πεδίο της ιστορίας και φιλοσοφίας της επιστήμης, αν και θεμελιώδες για την κατανόηση της επιστημονικής γνώσης στο πολιτισμικό και κοινωνικό της πλαίσιο, είναι σε μεγάλο βαθμό άγνωστο στο ευρύ κοινό.

Σε απάντηση των παραπάνω προκλήσεων, σχεδιάστηκε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα στη βιβλιοθήκη του Τμήματος Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης (ΙΦΕ) του ΕΚΠΑ, με σκοπό να λειτουργήσει ως αφετηρία γνωριμίας πρωτοετών φοιτητών/-τριών και μαθητών/-τριών Λυκείου με το πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος, αναδεικνύοντας συγχρόνως τον εκπαιδευτικό ρόλο της βιβλιοθήκης. Το θεωρητικό πλαίσιο βασίστηκε σε αρχές μουσειοπαιδαγωγικής, ενσωματώνοντας θεωρίες εποικοδομητισμού, βιωματικής και ανακαλυπτικής μάθησης. Οι αρχές αυτές αποτέλεσαν τη βάση για τη διαμόρφωση ενός προγράμματος που ενθαρρύνει την αυτενέργεια και την επαφή με αυθεντικά επιστημονικά συμφραζόμενα. Στο πλαίσιο αυτό, επιλέχθηκε η μορφή του δωματίου απόδρασης ως η κεντρική διδακτική στρατηγική καθώς προσφέρει δυνατότητες ενεργού μάθησης μέσα από αφηγηματικές δομές, επίλυση προβλημάτων και συνεργατική δράση. Η δε αξιοποίησή του στο περιβάλλον μιας ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης αναδεικνύει νέες παιδαγωγικές προοπτικές, μετατρέποντας τον χώρο σε ενεργό πεδίο γνωστικής εμπλοκής, ιδιαίτερα ελκυστικό σε εφήβους και νεαρούς ενήλικες. Η κεντρική στρατηγική εμπλουτίζεται με συμπληρωματικές, όπως η ιστοριογραμμή και η αντιπαράθεση απόψεων, που ενισχύουν την ανάπτυξη κριτικής σκέψης.

Το εκπαιδευτικό σενάριο επικεντρώνεται στη θεματική της λογοκρισίας, αναλύοντας τέσσερα εμβληματικά επιστημονικά έργα—των Γαλιλαίου, Ντεκάρτ, Δαρβίνου και Φρόυντ— που υπήρξαν στο παρελθόν αντικείμενα απαγόρευσης. Η ανάλυση των έργων συνδέει το σενάριο με βασικά επιστημονικά πεδία που θεραπεύει το Τμήμα και καταλήγει σε μια κριτική προσέγγιση του φαινομένου της λογοκρισίας στη σύγχρονη εποχή. Κατά την πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος

διαπιστώθηκε υψηλός βαθμός βιωματικής και συνεργατικής εμπλοκής των συμμετεχόντων.
Τα πρώτα ευρήματα ανέδειξαν τάσεις αυξημένου ενδιαφέροντος για τα γνωστικά αντικείμενα του Τμήματος, καθώς και ενίσχυση δεξιοτήτων κατανόησης της επιστημονικής μεθοδολογίας.

Λέξεις-κλειδιά: δωμάτιο απόδρασης, ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, ιστορία και φιλοσοφία της επιστήμης, λογοκρισία, εκπαιδευτικό πρόγραμμα

Σχεδιάζοντας μουσειακές εκθέσεις για ειδικά κοινά: Πρακτικές και δράσεις για άτομα με αναπηρία στη νέα έκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Κομοτηνής

Μαρίνα Τασακλάκη
Αρχαιολόγος-Νομισματολόγος, Εφορεία Αρχαιοτήτων Ροδόπης, ΥΠΠΟ
Ιφιγένεια Αναγνώστου
Αρχαιολόγος-Μουσειολόγος, Εφορεία Αρχαιοτήτων Ροδόπης, ΥΠΠΟ

Τα τελευταία χρόνια η απρόσκοπτη πρόσβαση του κοινού στον χώρο του μουσείου αποτελεί πρωταρχικό στόχο τόσο κατά τον σχεδιασμό νέων εκθέσεων, όσο και των εκπαιδευτικών δράσεων που τις συνοδεύουν. Πράγματι, στο πλαίσιο της σύγχρονης μουσειακής πρακτικής, κάθε προσπάθεια εξάλειψης φυσικών ή άλλων εμποδίων στο μουσειακό περιβάλλον αποκτά ιδιαίτερη σημασία, όχι μόνο γιατί συμβάλλει ενεργά στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών ενός μουσείου προς το κοινό του, αλλά, κυρίως, επειδή εξασφαλίζει ότι ειδικές κατηγορίες επισκεπτών, όπως τα άτομα με αναπηρία –σωματική ή νοητική– έχουν ίσες ευκαιρίες συμμετοχής στο μουσειακό αγαθό.

Έχοντας ως αφετηρία τα παραπάνω, στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι να παρουσιάσει τις πρακτικές προσβασιμότητας που υιοθετήθηκαν για τα Άτομα με ειδικές Ανάγκες κατά τον σχεδιασμό της νέας έκθεσης του Αρχαιολογικού Μουσείου Κομοτηνής, η μουσειολογική μελέτη του οποίου εγκρίθηκε με επιτυχία την προηγούμενη άνοιξη. Υποστηρίζεται ότι η μέριμνα για την προσβασιμότητα των ειδικών αυτών κατηγοριών κοινού (άτομα με προβλήματα κινητικά, όρασης, ακοής, αυτισμό κ.τ.λ.), υπήρξε βασική προτεραιότητα της ομάδας σχεδιασμού, αποτελώντας αναπόσπαστο κομμάτι τόσο της μουσειογραφικής ανανέωσης του κτιρίου, όσο και του μουσειολογικού προγράμματος, στο οποίο οι πρακτικές που υιοθετήθηκαν και οι δράσεις που σχεδιάστηκαν ήταν οργανικά ενταγμένες.

Μέσα από την ολιστική αυτή προσέγγιση που ακολουθήθηκε το Αρχαιολογικό Μουσείο Κομοτηνής επιχειρεί να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο του στην πόλη και την ευρύτερη περιοχή, ως ένα ίδρυμα ανοιχτό, συμμετοχικό και κοινωνικά ευαίσθητο, που αναγνωρίζει και προωθεί τον διάλογο και τον σεβασμό της διαφορετικότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Μουσειακές εκθέσεις, ΑμεΑ, Άτομα με ειδικές Ανάγκες, μουσειακές δράσεις για ΑμεΑ, Κομοτηνή, Αρχαιολογικό Μουσείο Κομοτηνής.

Ο σχεδιασμός ενός μουσειοπαιδαγωγικού προγράμματος για το νηπιαγωγείο από τη θεωρία στην πράξη: Το σπίτι του προπάππου και της προγιαγιάς στο Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνου

Σοφία Τρούλη
Επικ. Καθηγήτρια, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ελευθερία Αβάτζου
Νηπιαγωγός

Η εργασία παρουσιάζει μία έρευνα κατά την οποία σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε το μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα με τίτλο: «Στο Σπίτι του προπάππου και της προγιαγιάς» για παιδιά 4 και 5 ετών.

Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα ήταν τα παρακάτω: α) Πώς γίνεται η θεωρία της Μουσειοπαιδαγωγικής πράξη στο Λαογραφικό Μουσείο, β) Ποιες μουσειακές εμπειρίες έχουν τα παιδιά του νηπιαγωγείου; γ) Πώς αντιλαμβάνονται τον Λαϊκό Πολιτισμό; δ) Πώς συμβάλλει έστω και μία επίσκεψη στο μουσείο στις εμπειρίες των μαθητών/τριών σε σχέση με τα μουσεία ως χώρους μη τυπικής μάθησης αλλά και σε σχέση με τα θέματα ου Λαϊκού Πολιτισμού;

Η έρευνα ακολούθησε τη μεθοδολογία της μελέτης περίπτωσης και πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο μίας εβδομαδιαίας διδασκαλίας σε ένα τμήμα δημόσιου νηπιαγωγείου με 17 παιδιά στη περιοχή του Ρεθύμνου, κατά το σχολικό έτος 2022-2023. Η εκπαιδευτική παρέμβαση έλαβε χώρα στην τάξη και στο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνου. Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε με σκοπό να αξιοποιήσει τις μεθόδους διδασκαλίας που προβλέπει το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το νηπιαγωγείο αλλά και της Μουσειοπαιδαγωγικής. Για τη συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις στους/στις μαθητές/τριες που συμμετείχαν στην παρέμβαση, πριν αλλά και μετά την υλοποίηση του προγράμματος. Ακόμα έγινε καταγραφή των παρατηρήσεων της ερευνήτριας στο προσωπικό της ημερολόγιο αλλά και ηχογράφηση όλων των σταδίων της έρευνας με σύμφωνη γνώμη γονιών και εκπαιδευτικών. Το υλικό μελετήθηκε με τη βοήθεια της θεματικής ανάλυσης.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας τα παιδιά του δείγματος έχουν μουσειακές εμπειρίες, κυρίως από το πλαίσιο του σχολείου, και μάλιστα τις προτιμούν. Ακόμα, απολαμβάνουν να συμμετέχουν ενεργητικά στη διαδικασία της διδασκαλίας μέσα στον χώρο του μουσείου, παράλληλα προτιμούν τις βιωματικές δραστηριότητες που τα κινητοποιούν και τα εμπλέκουν στη διαδικασία της μάθησης.

Λέξεις-κλειδιά: μουσείο, σχολείο, μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα, λαογραφία, προσχολική ηλικία

Άξονας 24: Παιδαγωγική της λογοτεχνίας, Λογοτεχνία για παιδιά και νέους, Προαγωγή και ανάπτυξη της Φιλαναγνωσίας

Καλλιεργώντας τη φιλαναγνωσία στο νηπιαγωγείο ως θετική στάση απέναντι στο βιβλίο: Η διασύνδεση δομημένων δραστηριοτήτων και ελεύθερου παιχνιδιού

Σταματία Γιαννά
Νηπιαγωγός, Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η φιλαναγνωσία αποτελεί μια θετική σχέση του παιδιού με το βιβλίο, η οποία καλλιεργείται μέσω παιγνιωδών, δομημένων δραστηριοτήτων ανάγνωσης που ενισχύουν τη βιωματική εμπλοκή του με το λογοτεχνικό κείμενο. Επιπλέον, ενεργοποιούν στο παιδί εσωτερικά κίνητρα συνδεδεμένα με την αισθητική απόλαυση. Το ελεύθερο παιχνίδι, όπως η φιλαναγνωσία, βασίζεται σε ενδογενή κίνητρα. Παράλληλα, ικανοποιεί την ανάγκη του παιδιού για ευχαρίστηση σύμφωνα με τις επιθυμίες και τα ενδιαφέροντά του. Ωστόσο, αντίθετα με τις οργανωμένες δραστηριότητες, το ελεύθερο παιχνίδι πραγματοποιείται με πρωτοβουλία του παιδιού. Για τον λόγο αυτό, το ελεύθερο παιχνίδι αποτελεί κατάλληλο πεδίο παρατήρησης της αυτόβουλης απόκρισης του παιδιού στις επιρροές των δομημένων παρεμβάσεων.

Η ερευνητική μας υπόθεση υποστηρίζει ότι η φιλαναγνωσία καλλιεργείται ως στάση, μέσα από τη δυναμική αλληλεπίδραση δομημένων παρεμβάσεων και ελεύθερου παιχνιδιού. Τα ερευνητικά ερωτήματα είναι τα εξής: Πώς αξιοποιούν τα παιδιά το βιβλίο στο ελεύθερο παιχνίδι; Ενσωματώνουν στοιχεία των δομημένων παρεμβάσεων; Αναδύονται προτάσεις από τα παιδιά για εμπλουτισμό του δομημένου προγράμματος; Μεθοδολογικά εφαρμόζεται έρευνα δράσης, με μη συμμετοχική παρατήρηση του ελεύθερου παιχνιδιού και καταγραφή σε ημερολόγιο. Οι θεωρίες της ανάγνωσης (Fish, Iser, Rosenblatt) θεμελιώνουν θεωρητικά την έρευνα σε συνδυασμό με τις αρχές της παιγνιώδους μάθησης και της καθοδηγούμενης διδασκαλίας. Διερευνάται η συμπεριφορά των παιδιών σε γνωστικό και κοινωνικο-συναισθηματικό επίπεδο κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού.

Οι δομημένες δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν είχαν στόχο την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας μέσα από: α)την εξοικείωση των παιδιών με τους βασικούς άξονες της αφηγηματικής δομής (χαρακτήρες, πλοκή, σκηνικό), β) τη γνωριμία με ποικίλα λογοτεχνικά είδη και φόρμες, γ) τη λειτουργία της δανειστικής βιβλιοθήκης

Τα ευρήματα έδειξαν ότι τα παιδιά με πρωτοβουλία τους, αξιοποίησαν ποικιλοτρόπως τα βιβλία, οργάνωσαν συνεργατικό παιχνίδι («Το παζάρι των βιβλίων») και οι προτάσεις τους, που προέκυψαν από το ελεύθερο παιχνίδι, εμπλούτισαν το δομημένο πρόγραμμα. Τέλος, η δυναμική αλληλεπίδραση ανάμεσα στο ελεύθερο παιχνίδι και τις δομημένες δραστηριότητες επιβεβαίωσε την ερευνητική μας υπόθεση.

Λέξεις-κλειδιά: Φιλαναγνωσία, ελεύθερο παιχνίδι, στάση

Μνημονικά αντικείμενα στο εφηβικό ιστορικό μυθιστόρημα: Συμβολικές μορφές ιδεολογικών και ιστορικών εγγραφών στην ατομική και τη συλλογική ταυτότητα

Σταματία Γιαννά
Νηπιαγωγός, Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Στο εφηβικό ιστορικό μυθιστόρημα με έμφαση στους χαρακτήρες, τα μνημονικά αντικείμενα δεν λειτουργούν απλώς ως συναισθηματικοί δεσμοί του έφηβου ήρωα με το παρελθόν, αλλά είναι ιστορικά και πολιτισμικά σημασιοδοτημένα και ιδεολογικά φορτισμένα. Ενεργοποιούν ατομικές και συλλογικές μνήμες και διαμεσολαβούν τη συγκρότηση της ταυτότητας του εφήβου κατά τη διάρκεια της εξελικτικής του πορείας προς την ενηλικίωση. Καθώς ο έφηβος ήρωας επιδιώκει την ένταξη σε μια κοινωνική ομάδα, τα αντικείμενα αυτά αποκτούν νόημα ως φορείς μιας βιωμένης ατομικής και συλλογικής απώλειας, αλλά και ως σημεία αναφοράς για το μέλλον.

Η έρευνα διερευνά στο ιστορικό μυθοπλαστικό περιβάλλον τη λειτουργία των μνημονικών αντικειμένων ως συμβολικών μορφών. Οι σπουδές μνήμης, η θεωρία της ιδεολογίας και η θεωρία του εφηβικού και του ιστορικού μυθιστορήματος θεμελιώνουν θεωρητικά την έρευνα. Τρία εφηβικά ιστορικά μυθιστορήματα αναλύονται ως μελέτες περίπτωσης: *Το σεντούκι με τ' αμύθητα σεντέφια,* της Τζέμης Τασάκου, *Το διπλό ταξίδι,* της Λίτσας Ψαραύτη και *Το αγόρι στο θεωρείο,* της Αγγελικής Δαρλάση.

Τα ερευνητικά ερωτήματα είναι: α) Πώς συνδέονται τα μνημονικά αντικείμενα με την ταυτότητα του έφηβου χαρακτήρα και τη συλλογική ταυτότητα της κοινωνικής ομάδας; β) Ποιον ρόλο διαδραματίζουν στην ιδεολογική συγκρότηση του εφήβου; γ) Ποιες είναι οι επιρροές που ασκούνται στον έφηβο αναγνώστη από τις παραπάνω λειτουργίες;

Τα ευρήματα δείχνουν ότι τα μνημονικά αντικείμενα λειτουργούν ως κόμβοι αφηγηματικής, ιστορικής και ιδεολογικής διασύνδεσης. Είναι μέσα κοινωνικής διαμεσολάβησης της εμπειρίας του παρελθόντος, καθώς διαμορφώνουν και ενισχύουν συλλογικές αναπαραστάσεις. Μέσω αυτής της λειτουργίας τους, ο έφηβος ήρωας και αντίστοιχα ο αναγνώστης συγκροτούν την ταυτότητά τους και συνδέονται στη διαχρονία και τη συλλογική ταυτότητα της κοινωνικής ομάδας, στην οποία τελικά εντάσσονται με την ολοκλήρωση της πορείας ενηλικίωσης.

Λέξεις-κλειδιά: Μνημονικά αντικείμενα, ιστορικό μυθιστόρημα, ιδεολογία

Προώθηση και καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας στο Δημοτικό Σχολείο μέσω της λογοτεχνίας ως παιδαγωγικό εργαλείο

Ειρήνη-Φαίδρα Γκουγκουλούλη
Εκπαιδευτικός ΠΕ70

Η Παιδική Λογοτεχνία αποτελεί διαχρονικά ένα ισχυρό μέσο διαπαιδαγώγησης, ανάπτυξης φαντασίας, ενσυναίσθησης και κριτικής σκέψης. Στο σχολικό περιβάλλον, η ένταξή της στη μαθησιακή διαδικασία δεν περιορίζεται μόνο στη διδασκαλία της γλώσσας, αλλά αποκτά και κοινωνικο-πολιτισμική διάσταση, διαμορφώνοντας στάσεις, δεξιότητες και αξίες.

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει τα αποτελέσματα των δράσεων του Ομίλου Φιλαναγνωσίας του Πρώτου Πειραματικού Δημοτικού Σχολείου Πορταριάς σε 18 παιδιά. Ο απώτερος σκοπός εστιάζει στο πώς το βιβλίο θα κερδίσει έδαφος σε σχέση με άλλες ασχολίες και άλλα ενδιαφέροντα των παιδιών και στο πώς σήμερα μέσα στις τόσες προκλήσεις θα δημιουργηθούν παιδιά-αναγνώστες. Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα είναι εναρμονισμένα στο Νέο Πρόγραμμα Σπουδών (ΠΣ-21) της Γλώσσας όπου προβλέπεται η προώθηση της φιλαναγνωσίας και η ενδυνάμωση της προσωπικής έκφρασης, κοινωνικής συναίσθησης και δημιουργικής ανάπτυξης καλλιεργώντας τον κριτικό γραμματισμό. Η μεθοδολογία στηρίζεται στην ανακαλυπτική –διερευνητική μάθηση, στη βιωματική μάθηση βασιζόμενη στη θεωρία του John Dewey του “learning by doing,” στη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης του Gardner και τέλος στις Θεατροπαιδαγωγικές τεχνικές μέσω της εμψύχωσης.

Πιο αναλυτικά αναπτύχθηκαν συνεργασίες με συγγραφείς και εικονογράφους μέσα από βιωματικές δράσεις μαζί τους. Επιπρόσθετα αναπτύχθηκε Δίκτυο Διασύνδεσης και Σύμπραξης των Ομίλων Φιλαναγνωσίας του Σχολείου μας με αντίστοιχους ομίλους Φιλαναγνωσίας άλλων Πειραματικών Σχολείων μέσω Λογοτεχνικών Αναγνωσμάτων με θέμα την Τοπική Ιστορία, τη Λογοτεχνία και τον Πολιτισμό. Παράλληλα, έλαβαν χώρα ενδοσχολικές επιμορφώσεις δεδομένου ότι είναι αναγκαία η διασύνδεση σχολείου – οικογένειας – κοινότητας, ώστε η ανάγνωση να αποκτήσει χαρακτήρα καθημερινής πρακτικής.

Τέλος είναι ανοιχτός ο δίαυλος επικοινωνίας με το Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών και με το Π.Τ.Δ.Ε. του Π.Θ. Επαγωγικά καταλήγουμε πως η φιλαναγνωσία αναδεικνύεται ως πυλώνας για την ανάπτυξη των παιδιών ως σκεπτόμενων και ευαίσθητων αναγνωστών.

Λέξεις-κλειδιά: Φιλαναγνωσία, Παιδική Λογοτεχνία

«Αν τ’ αγαπάς ξανάρχονται»: Η σημασία της ανάμνησης στο πένθος των παιδιών -Μια διδακτική πρόταση αξιοποίησης της παιδικής λογοτεχνίας ως μέσο για τη στήριξη των παιδιών που θρηνούν

Ελένη Δεμερτζή
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ, Διευθύντρια International Metropolitan School
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης
Καθηγητής Παιδαγωγικής και Λογοτεχνίας, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Ο θάνατος αποτελεί ένα πολύ δυσάρεστο γεγονός, το οποίο συχνά αποσιωπάται από τα παιδιά. Ο θρήνος αποτελεί τη φυσιολογική απόκριση των ανθρώπων έπειτα από

μία απώλεια, ενώ το πένθος σχετίζεται με την κοινωνική διάσταση της απώλειας. Στη βιβλιογραφία έχουν διατυπωθεί αρκετές θεωρίες για την κατανόηση του θανάτου από τα παιδιά αλλά και για τα στάδια του θρήνου-πένθους. Όλες οι θεωρίες συγκλίνουν στη διαπίστωση ότι η διατήρηση της ανάμνησης διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην υπέρβαση του θρήνου και στη συνέχιση της ζωής.

Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό να διερευνήσει το πώς οι αναμνήσεις μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά που πενθούν να αντέξουν το πένθος και να μπορέσουν να προσαρμοστούν στη ζωή μετά τον θάνατο ενός αγαπημένου προσώπου. Ακολουθώντας τη μέθοδο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, παρουσιάζονται συνοπτικά οι βασικές θεωρίες που αφορούν τον θρήνο και το πένθος των παιδιών. Έπειτα, προτείνονται δραστηριότητες διδακτικής αξιοποίησης του βιβλίου *Αν τ' αγαπάς ξανάρχονται* της Βασιλικής Νευροκολπή, οι οποίες μπορούν να πραγματοποιηθούν στο σχολείο προκειμένου να υποστηριχθούν παιδιά που βιώνουν μία απώλεια, ώστε να συνεχίσουν να ζουν με την ανάμνηση του εκλιπόντος και να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες ζωής.

Από την έρευνα συμπεραίνεται ότι η διατήρηση της ανάμνησης είναι πολύ σημαντική στον θρήνο των παιδιών σε συναισθηματικό και κοινωνικό επίπεδο, και αναδεικνύεται ο καθοριστικός ρόλος των εκπαιδευτικών, οι οποίοι μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά σε ατομικό πλαίσιο αλλά και στο επίπεδο της τάξης.

Λέξεις-κλειδιά: Πένθος, θρήνος, απώλεια, ανάμνηση, παιδική λογοτεχνία, δραστηριότητες, στήριξη παιδιού που πενθεί

Η ηθική επιλογή στην παιδική λογοτεχνία ως εργαλείο καλλιέργειας ιστορικής ενσυναίσθησης: Μια διδακτική πρόταση για την ΣΤ΄ Δημοτικού

Βασίλειος Ζαγκότας
Διδάκτωρ Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σύμβουλος ΠΕ Αιτωλοακαρνανίας

Η παρούσα εργασία διερευνά τη συμβολή της παιδικής λογοτεχνίας στην καλλιέργεια της ιστορικής ενσυναίσθησης, με άξονα την έννοια της ηθικής επιλογής. Εστιάζει στη διδακτική αξιοποίηση δύο αφηγηματικών έργων με ιστορικό υπόβαθρο (*Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου* της Άλκης Ζέη και *Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα* του John Boyne) στο πλαίσιο της ΣΤ΄ τάξης του Δημοτικού. Μέσω της ανάλυσης των ηθικών διλημμάτων και της ανάδειξης των προσωπικών αποφάσεων των χαρακτήρων, επιχειρείται η μετάβαση από τη στείρα αναπαραγωγή ιστορικών πληροφοριών στην ερμηνεία ιστορικών πράξεων ως αποτέλεσμα κοινωνικών συγκρούσεων, συναισθηματικών καταστάσεων και πολιτισμικών πλαισίων.

Η παρέμβαση βασίζεται στις θεωρητικές αρχές της ιστορικής ενσυναίσθησης, της ηθικής αγωγής και της μετασχηματιστικής μάθησης. Επιχειρείται να καταδειχθεί ότι η αφήγηση μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό παιδαγωγικό εργαλείο για την ανάπτυξη κριτικά σκεπτόμενων και ηθικά ευαίσθητων πολιτών. Τονίζεται ο ρόλος του

εκπαιδευτικού ως διαμεσολαβητή, που καλείται να αξιοποιήσει το λογοτεχνικό έργο όχι μόνο για τη συγκίνηση και την αισθητική του αξία, αλλά και ως αφορμή για ηθική και ιστορική διερεύνηση.

Λέξεις-κλειδιά: παιδική λογοτεχνία, ηθική επιλογή, ιστορική ενσυναίσθηση, αφηγηματική προσέγγιση, διδακτική της Ιστορίας

Παιδαγωγικές επιφυλάξεις για το παραμύθι διαχρονικά

Αικατερίνη Καλαμπαλίκη
Φιλόλογος, Ιστορικός, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Το παραμύθι (λαϊκό, λόγιο έντεχνο), αγαπημένο ανάγνωσμα των παιδιών, συνοδεύει τη σχολική, οικογενειακή και πολιτιστική ζωή. Ως στοιχείο του λαϊκού μας πολιτισμού και της παιδικής λογοτεχνίας, , καλλιεργεί τη φιλαναγνωσία αποτελώντας ουσιαστικό ψυχοπαιδαγωγικό και διδακτικό εργαλείο εντός και εκτός της θεσμοθετημένης Εκπαίδευσης Γενικής και Ειδικής Αγωγής.

Εντούτοις, το παραμύθι από την αρχαιότητα μέχρι πρόσφατα, λόγω της διττής φύσης του - αφενός το «μη αληθινό και φανταστικό» περιεχόμενό του και αφετέρου η γοητεία που ασκεί - γνώρισε την απόρριψη και επιφυλάξεις παιδαγωγικής καταλληλότητας από ξένους και Έλληνες φιλοσόφους, παιδαγωγούς (Πλάτων, Rousseau, Comenius, Kant, Locke, Montessori, Angela Carter, Marina Warner, Παπαμάρκου, κ.α.), ψυχολόγους (Ψυχολογία του βάθους) εκπαιδευτικούς για το «ψευδές» περιεχόμενο, σκηνές βίας, φυλετικά στερεότυπα, κοινωνικές ανισότητες, ηθικές αντιθέσεις ιδίως σε λαϊκά ή κλασσικά παραμύθια και τις συνέπειές του στα μικρά παιδιά (μη ρεαλιστική αντιμετώπιση του κόσμου, άγχος, φόβος, σύγχυση, παθητικότητα, κλπ.). Ο προβληματισμός αυτός εμπίπτει λόγω της ευαίσθητης παιδικής ηλικίας, στην οποία κυρίως απευθύνεται το παραμύθι, την εκμετάλλευσή του από την καταναλωτική κοινωνία , και τις δυσοίωνες συνθήκες της εποχής μας.

Με την πρόοδο της Παιδαγωγικής, της Παιδοψυχολογίας, των Κοινωνικών Επιστημών αναγνωρίστηκε η συμβολή του παραμυθιού στην γνωστική-συναισθηματική-κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού, εκφράζοντας την ηλικία και την ψυχοσύνθεσή του.

Η παρούσα εργασία, μεθοδολογικά βασίζεται σε επιστημονικά πορίσματα, θεωρίες ειδικών από την διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία (Piaget, Selman, Kohlberg, Propp, Freud S., Bettelheim B. M., Jung C.G., Γληνός, Παπανούτσος, κ.α) επιχειρώντας μια κριτική παιδαγωγική αποτίμηση των παραπάνω διαχρονικών ενστάσεων. Επιδιώκει να τεκμηριώσει την ψυχοπαιδαγωγική, διδακτική και θεραπευτική αξία του παραμυθιού με σκοπό την ορθή και αποτελεσματική αξιοποίηση του εντός και εκτός της σχολικής τάξης. Προβάλλει την εκλογή και τα κριτήρια κατάλληλων παραμυθιών ιδιαίτερα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, αλλά και σε ειδικά προγράμματα της Δευτεροβάθμιας. Τέλος, η έρευνα ενισχύει την επικαιρότητα του παραμυθιού στην Εκπαίδευση και την ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε στρατηγικές διδασκαλίας και αφήγησης.

Λέξεις-κλειδιά: παραμύθι, παιδαγωγικές επιφυλάξεις, Ψυχολογία του βάθους, Ειδική Αγωγή, ψυχοπαιδαγωγική / θεραπευτική / διδακτική αξιοποίηση

Κοίτα… να δεις!: Εφαρμογές του κριτικού οπτικού γραμματισμού σε βιβλία χωρίς λόγια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Ιωάννα Καλιακάτσου
Διδάκτωρ Παιδικής Λογοτεχνίας, Εκπαιδευτικός
Αγγελική Γιαννικοπούλου
Καθηγήτρια, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Στην εποχή μας, όπου η οπτική επικοινωνία και η πολυτροπική ροή πληροφορίας διαμορφώνουν την καθημερινή εμπειρία και τις διαδικασίες νοηματοδότησης, η ικανότητα κριτικής ανάγνωσης και ερμηνείας των εικόνων καθίσταται απαραίτητη. Η θεωρία του κριτικού οπτικού γραμματισμού (critical visual literacy), όπως έχει διαμορφωθεί από τις συνεισφορές των Kress και van Leeuwen (2006) και Serafini (2014) ευνοεί την αποκωδικοποίηση των αφηγηματικών μηχανισμών, των συμβολικών συστημάτων, των χωρικών διαρθρώσεων και των κοινωνικοπολιτισμικών συγκειμένων που διέπουν την οπτική αναπαράσταση. Γι’ αυτό και φαίνεται να αποτελεί ένα πολύτιμο θεωρητικό εργαλείο προκειμένου να διαβαστεί ο κόσμος και τα βιβλία.

Στην παρούσα μελέτη επιχειρείται η ανάγνωση του εικονογραφημένου βιβλίου χωρίς λόγια (wordless picturebook) της Πέρσας Ζαχαριά, *Η Φάλαινα, το αγόρι και η θάλασσα* αναμεσά τους από φοιτητές/τριες της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υπό το πρίσμα του κριτικού οπτικού γραμματισμού. Η επιλογή του βιβλίου βασίζεται στην ιδιότητα του να αφηγείται μια ιστορία μέσω οπτικών αναπαραστάσεων, χωρίς την παρεμβολή λεκτικού κειμένου. Καθώς το εικονιστικό κείμενο στο βιβλίο χωρίς λόγια αποτελεί το βασικό, αν όχι το μοναδικό φορέα του νοήματος (δες περικειμενικά στοιχεία, όπως το οπισθόφυλλο ή την υλικότητα του βιβλίου), *Η Φάλαινα, το αγόρι και η θάλασσα* αναμεσά τους προ(σ)καλεί τον αναγνώστη-θεατή σε μια διεισδυτική και πολυεπίπεδη ανάγνωση προκειμένου να αναδυθούν τα πολλαπλά νοήματά του.

Η ανάγνωση του βιβλίου από φοιτητές/ φοιτήτριες του ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ δείχνει ότι η υιοθέτηση του κριτικού οπτικού γραμματισμού στην ανάγνωση βιβλίων χωρίς λόγια ενισχύει την ικανότητα των φοιτητ(ρι)ών να αποκωδικοποιούν και να αναστοχάζονται σύνθετα οπτικά μηνύματα, να συνειδητοποιούν τα ιδεολογικά μηνύματα που μεταδίδει η εικόνα, καθώς και να υιοθετούν μια κριτική στάση απέναντι στις πολλαπλές αναγνώσεις και τις πολιτισμικές αναπαραστάσεις που εγγράφονται σε αυτές.

Λέξεις-κλειδιά: κριτικός οπτικός γραμματισμός, βιβλία χωρίς λόγια (wordless picturebooks), τριτοβάθμια εκπαίδευση

Φιλαναγνωστικές πρακτικές εκτός τάξης

Χρύσα Κουράκη
ΕΔΙΠ, ΤΕΑΠΗ, ΕΚΠΑ

Η παρούσα εισήγηση διερευνά τρόπους με τους οποίους το παιδικό βιβλίο μπορεί να λειτουργήσει ως εφαλτήριο για μαθησιακές και αισθητικές εμπειρίες έξω από τα στενά όρια της σχολικής αίθουσας, ενεργοποιώντας τις αρχές της εκπαίδευσης βασισμένης στον τόπο (place-based education). Στο επίκεντρο της προσέγγισης αυτής βρίσκεται η σύνδεση της μάθησης με το άμεσο φυσικό, κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον του παιδιού, τη γειτονιά, την πόλη, την κοινότητα, τον πολιτιστικό ή φυσικό χώρο στον οποίο ζει και κινείται. Ο τόπος δεν αντιμετωπίζεται ως απλό γεωγραφικό πλαίσιο, αλλά ως φορέας μνήμης, ιστοριών και κοινωνικών σχέσεων, με στόχο την καλλιέργεια της βιωματικής γνώσης και της ενεργού συμμετοχής.

Το παιδικό βιβλίο, καθώς ενσωματώνει σχεδόν πάντοτε έναν τόπο –πραγματικό ή φανταστικό– αναδεικνύεται σε καίριο μέσο για την εφαρμογή αυτής της προσέγγισης. Ο τόπος στο παιδικό βιβλίο λειτουργεί όχι μόνο ως σκηνικό δράσης αλλά και ως παράγοντας διαμόρφωσης της πλοκής, της ατμόσφαιρας και της ερμηνείας του νοήματος. Η δυναμική αυτή σχέση μεταξύ τόπου και λογοτεχνίας αξιοποιείται από τους/τις εκπαιδευτικούς για να γεφυρώσουν τη σχολική μάθηση με το άμεσο πολιτισμικό και φυσικό περιβάλλον του παιδιού.

Ενδεικτικές εφαρμοσμένες πρακτικές, όπως οι υπαίθριες βιβλιοθήκες, οι αναγνώσεις βιβλίων και η υλοποίηση δραστηριοτήτων σε μουσεία, πλατείες ή φυσικά τοπία, αναδεικνύουν τρόπους καλλιέργειας αναγνωστικής κουλτούρας, αισθητικής απόλαυσης, βιωματικής προσέγγισης του τόπου και ουσιαστικής διασύνδεσης του σχολείου με την ευρύτερη κοινότητα. Η δημιουργική σύζευξη λογοτεχνίας για παιδιά και πραγματικού χώρου συμβάλλει καθοριστικά στην ενεργό εμπλοκή του παιδιού με τον κόσμο γύρω του, ενισχύοντας την πολιτισμική του ευαισθησία και ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή και τη δράση.

Λέξεις-κλειδιά: Παιδικό Βιβλίο, Εκπαίδευση με επίκεντρο τον τόπο (place-based education), Φιλαναγνωσία

Η Εφαρμογή της Θεωρίας των Πολλαπλών Νοημοσύνων του Gardner μέσω της Φιλαναγνωσίας: Προαγωγή της Δημιουργικής Σκέψης στην Προσχολική Εκπαίδευση

Μαρία Κυβελίδου
Νηπιαγωγός

Η προαγωγή και ανάπτυξη της φιλαναγνωσίας στο Νηπιαγωγείο αποτελεί ένα εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού προκειμένου να καλλιεργήσει τη δημιουργική – αποκλίνουσα σκέψη. Με βάση το Αναλυτικό Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου η δημιουργική σκέψη αποτελεί μία από τις δεξιότητες του 21ου αιώνα.

Στο πλαίσιο της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, η θεωρία του Gardner (MI: Multiple Intelligences) υποστηρίζει ότι η δημιουργική σκέψη δεν είναι ένα μονοδιάστατο ταλέντο αλλά πολυδιάστατο φαινόμενο και τροφοδοτείται από διαφορετικές μορφές νοημοσύνης. Το στυλ της μάθησης προσομοιάζει στη θεωρία των τύπων Πολλαπλής Νοημοσύνης, παρέχοντας μια γενικότερη αντίληψη για ευελιξία και πολλαπλότητα στη διδασκαλία και στους τρόπους με τους οποίους τα παιδιά επεξεργάζονται τις πληροφορίες. Ο ρόλος της φιλαναγνωσίας και των προεκτάσεων με βάση το Αναλυτικό Πρόγραμμα μπορούν να ενεργοποιήσουν πολλές νοημοσύνες ταυτόχρονα ώστε να αναπτυχθεί ολόπλευρα η δημιουργική σκέψη. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να ενισχυθεί η αποκλίνουσα σκέψη και η συνεργατική δημιουργικότητα μέσω της φιλαναγνωσίας ως εργαλείο καλλιέργειας των Πολλαπλών Νοημοσύνων, προσφέροντας τη δυνατότητα σε όλους τους μαθητές να είναι δημιουργικοί με διαφορετικό τρόπο. Το πρόγραμμα αυτό εφαρμόστηκε κατά το σχολικό έτος 2024-2025 σε νηπιαγωγείο του Περάματος. Συνδέθηκε με το ημερήσιο πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς με ποικίλες δραστηριότητες.

Η επιλογή των βιβλίων έγινε με βάση τις θεματικές, τους σκοπούς του Αναλυτικού Προγράμματος και των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων, πολλές φορές ως αφόρμηση για τα Διδακτικά Σενάρια (5Ε, πρώτη φάση ενεργοποίησης ενδιαφέροντος). Με τεχνικές όπως το SCAMPER και με δραστηριότητες που κάλυπταν όλους τους τομείς του Αναλυτικού Προγράμματος, διαπιστώθηκε ενεργός συμμετοχή όλων των μαθητών και επίτευξη των στόχων. Οι δραστηριότητες προσαρμόζονταν διαρκώς στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, τοποθετώντας τα στο επίκεντρο της μαθησιακής διαδικασίας.

Λέξεις-κλειδιά: Πολλαπλές Νοημοσύνες, φιλαναγνωσία, δημιουργική σκέψη, συμπερίληψη, Προσχολική Εκπαίδευση

Αναπαραστάσεις της παιδικής ηλικίας και η παιδική αντίληψη του θανάτου στο *Σπίτι παιδιού* του Κυριάκου Συφιλτζόγλου

Άκης Μάντζιος
Επίκ. Καθηγητής Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Θέμα της εργασίας είναι η ερμηνευτική ανάλυση του σπονδυλωτού αφηγήματος *Σπίτι παιδιού* (2019) του Κυριάκου Συφιλτζόγλου, όπου συγχωνεύονται μνημονικά επεισόδια από την παιδική ηλικία του κεντρικού προσώπου-αφηγητή. Κοινό σημείο αναφοράς των διηγήσεων αποτελεί, με βάση την παρακειμενική «δείξη», το –υπαγόμενο στο σχετικό δίκτυο ιδρυμάτων σε χωριά της βόρειας Ελλάδας– «Σπίτι παιδιού», συγκεκριμένα σε κοινότητα του νομού Δράμας, τόπο οικογενειακής διαμονής του αφηγητή-παιδιού.

Πυλώνας της καθημερινότητας της κοινοτικής ζωής είναι ο θάνατος: επαναλαμβανόμενο γεγονός στα γηρασμένα, απισχνασμένα από ζωή, χωριά της περιοχής, λόγω και της μετανάστευσης των επιγόνων των –πολλών ήδη– προσφύγων της, που προβάλλεται από την οπτική γωνία του παιδιού· που, εξοικειωμένο καθώς είναι μαζί του, ζει τον θάνατο, ο οποίος συνυφαίνεται, μέσα από την ανέμελη παιδική

ματιά, με το παιχνίδι. Η σύζευξη αντίθετων, αλληλοαναιρούμενων εννοιών υλοποιείται πολλαπλά αφηγηματικά και εκδοχές της θα εξετάσουμε (όπως χαρακτηριστικά η συνύπαρξη τραγικού-κωμικού).

Με βάση έγκριτες μεθοδολογικές προτάσεις για τους τρόπους εκφοράς του αφηγηματικού λόγου και αναπαράστασης των σκέψεων του παιδιού, θα διερευνήσουμε αφηγηματικές στρατηγικές διαμέσου των οποίων αναπλάθεται ο παιδικός λόγος (λ.χ. προφορικότητα, ομιλούσα γραφή, ηχομιμητικές λέξεις κ.ά.) και προβάλλονται χαρακτηριστικά προσίδια της παιδικής φύσης: ενδεικτικά, η αθωότητα, η αυθορμησία, η συνειρμική ή ανιμιστική λειτουργία της παιδικής σκέψης, η θέαση-αντίληψη του κόσμου από το παιδί. Στον ορίζοντα της Παιδαγωγικής της λογοτεχνίας και της παιδευτικής λειτουργίας αυτής, η μελέτη θα εστιάσει στη μεταβίβαση, με δίαυλο το αφήγημα, ηθικών αξιών, στην επενέργειά του στην ωρίμανση, τη συγκρότηση της αυτοσυνειδησίας· στην οικείωση, τη συμφιλίωση του ενεργού παραλήπτη-παιδιού με καίρια ζητήματα του κόσμου, ειδικότερα της ζωής στην ολότητά της και, του άρρηκτα συνδεδεμένου μαζί της, θανάτου.

Μέσα από την επαναφορά ομόλογων ιδεών στην προηγούμενη συλλογή του αφηγήματος Σπίτι παιδιού και στην επόμενή του (πεζοποιημάτων ή ποιημάτων, αντίστοιχα, που συνομιλούν με φωτογραφικές «αφηγήσεις»), θα αναδείξουμε, τέλος, εκδοχές ενδο-διακειμενικών σχέσεων στο έργο του δημιουργού και διακαλλιτεχνικής του έκφρασης

Λέξεις-κλειδιά: Παιδαγωγική της λογοτεχνίας, τεχνικές αφήγησης, θάνατος, παιχνίδι

Έφηβοι ήρωες στον καθρέφτη του τραγικού: Η διαμόρφωση της ταυτότητας μέσω των αρχέτυπων του Άμλετ και της Αντιγόνης

Χριστιάνα Μορφωπού
Φιλόλογος, Υποψ. Διδάκτωρ, ΤΕΠΑΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η παρούσα ανακοίνωση διερευνά τον μετασχηματισμό της διακειμενικής παρουσίας δύο τραγικών ηρώων, της Αντιγόνης και του Άμλετ, σε διαμορφωτική εμπειρία για τους έφηβους ήρωες τριών σύγχρονων ελληνικών εφηβικών μυθιστορημάτων με στοιχεία Künstlerroman. Έχοντας ως αφετηρία το πρότυπο της διακειμενικής επίδρασης του Άμλετ στο αρχέτυπο Bildungsroman: Τα χρόνια μαθητείας του Βίλχελμ Μάιστερ του Γκαίτε, προσεγγίζουμε ερμηνευτικά τα επιλεγμένα κείμενα ακολουθώντας ποιοτική και συγκριτική μεθοδολογία, στηριζόμενοι σε θεωρητικά σχήματα που αντλούνται από την έννοια της Bildung, όπως αυτή διαμορφώνεται στη φιλοσοφική και παιδαγωγική σκέψη.

Η έρευνα αποσκοπεί στην ανάλυση της λειτουργίας της τραγικής τέχνης ως διαμορφωτικού παράγοντα στην εφηβική μυθοπλασία, εστιάζοντας αφενός στη συγκρότηση της ταυτότητας των ηρώων με «βοηθούς» τα τραγικά πρόσωπα και αφετέρου στις αναγνωστικές, παιδαγωγικές και υπαρξιακές δυναμικές που ενεργοποιεί στον νεαρό αναγνώστη. Η ανάλυση των κειμένων καταδεικνύει ότι η Αντιγόνη και ο Άμλετ, ως σύμβολα του ρομαντικού νέου που δεν δύναται να χτίσει τη ζωή του σύμφωνα με τις επιταγές του περιβάλλοντός του, γίνονται για τους «προβληματικούς» -κατά τον χαρακτηρισμό του Λούκατς- ήρωες των

μυθιστορημάτων, ένα «double» με το οποίο μπορούν να ταυτιστούν. Η επαφή των ηρώων με τα τραγικά πρόσωπα λειτουργεί ως υπαρξιακό ταρακούνημα που περιορίζει την εντροπία των μεταβολών τους κατά τη διάρκεια της εφηβείας και αποτρέπει τη συντριβή τους. Οι τραγικές μορφές, που επιλέγουν τον θάνατο αντί της ωρίμασης, λειτουργούν εντός των εφηβικών μυθιστορημάτων ως καθρέφτες οριακών υπαρξιακών στάσεων και γι' αυτό εκλαμβάνονται από τους ήρωες ως πρότυπα προς αποφυγήν· τους αποτρέπουν από την αποτυχημένη Bildung, διδάσκοντάς τους τη «μεσότητα» ως απαραίτητη προϋπόθεση για την ενηλικίωση.

Επιπλέον, οι ήρωες και κατ' επέκταση οι νεαροί αναγνώστες, μέσω της πολυεπίπεδης συναλλαγής τους με την τραγική τέχνη, αναβαθμίζονται πνευματικά, αφυπνίζονται καλλιτεχνικά και ωριμάζουν, «γειώνοντας» την ατομική τους τραγωδία στη συμπαντική τραγωδία της ανθρώπινης υπόστασης.

Λέξεις-κλειδιά: εφηβικό μυθιστόρημα, Bildungsroman, Künstlerroman, διαμόρφωση ταυτότητας, τραγική τέχνη

Σύζευξη της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση και των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στο πλαίσιο της ομαδοκεντρικής διδασκαλίας με σκοπό την καλλιέργεια της ομαδικής δημιουργικής γραφής

Θεοδώρα Παπαϊωάννου
Διδάκτωρ ΠΤΔΕ & Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Κωνσταντίνος Χαρατσής
Διδάκτορας Ηλεκτρολόγος Μηχανικός & Μηχ. Η/Υ, Πανεπιστήμιο Πατρών

Η παρούσα έρευνα αφορά τη διερεύνηση της επίδρασης των τεχνικών της Δραματικής Τέχνης στην Εκπαίδευση σε συνδυασμό με δραστηριότητες των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) για την προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων από μαθητές/τριες ΣΤ΄ τάξης του Δημοτικού σχολείου για την καλλιέργεια της δημιουργικής γραφής υπό την αιγίδα εφαρμογής της ομαδοκεντρικής διδασκαλίας. Η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην εκπαιδευτική πράξη και να αξιοποιηθεί σε διαθεματικά σχέδια εργασίας, καθώς οι βιωματικές τεχνικές στηρίζονται στις αρχές της ομαδοσυνεργατικής, εποικοδομητικής και διερευνητικής μάθησης και κατά συνέπεια μπορούν να πραγματοποιηθούν στο πλαίσιο της ομαδοκεντρικής διδασκαλίας.

Στην παρούσα ερευνητική μελέτη πραγματοποιήθηκε η εφαρμογή του μοντέλου της ομαδοκεντρικής διδασκαλίας επειδή εστιάζει στην αλληλεπίδραση και στην «πολυδιάστατη» συνεργασία των μαθητών/τριών για την επίτευξη γνωστικών στόχων και κοινωνικών δεξιοτήτων. Η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση και οι ΤΠΕ έχουν χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο διαθεματικής προσέγγισης της Λογοτεχνίας με σκοπό την νοηματοδότηση λογοτεχνικών κειμένων, καθώς οι σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις του εν λόγω γνωστικού αντικειμένου εστιάζουν στην «αισθητική» ανάγνωση των λογοτεχνημάτων, η οποία σύμφωνα με τη «Συναλλακτική» θεωρία της αναγνωστικής ανταπόκρισης, πραγματοποιείται με τη βίωση της λογοτεχνικής

εμπειρίας, τη σύνδεση του κειμένου με προϋπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες, με καταστάσεις της καθημερινής ζωής και με άλλα λογοτεχνικά κείμενα. Ο ερευνητικός σχεδιασμός ακολούθησε την προσέγγιση της έρευνας δράσης, καθώς αποσκοπούσε στον αναστοχασμό της διδακτικής εφαρμογής και στις πιθανές βελτιώσεις με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των σχολικών τάξεων αλλά και την ανταπόκριση των μαθητών/τριών στο εν λόγω εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων υιοθετήθηκαν ποιοτικές και ποσοτικές μέθοδοι, όπως το ερωτηματολόγιο, η συμμετοχική παρατήρηση, καθώς και τα κείμενα δημιουργικής γραφής που παρήγαγαν οι μαθητές/τριες εταιρικά.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψε ότι οι συμμετέχοντες εξέφρασαν τις ανταποκρίσεις τους μέσω της δημιουργικής γραφής και διαμόρφωσαν θετική στάση σε σχέση με το γνωστικό αντικείμενο της Λογοτεχνίας.

Λέξεις-κλειδιά: Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση, ΤΠΕ, ομαδοκεντρική διδασκαλία, δημιουργική γραφή

Η Ελληνική μυθολογία ως μέσο ανάπτυξης δεξιοτήτων γλώσσας: Μελέτη περίπτωσης του δημοτικού δημόσιου σχολείου “École Élémentaire Emile Barbou” στην περιοχή Carbon Blanc (Bordeaux-France)

Σοφία Τριανταφύλλου
Καθηγήτρια Γαλλικών
Δεμερτζή Ελένη
Διευθύντρια International Metropolitan School, Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η Ελληνική μυθολογία, πέρα από την αναμφισβήτητη πολιτισμική της αξία, αποτελεί ένα εξαιρετικά πολύτιμο εργαλείο για την εμβάθυνση γλωσσικών ικανοτήτων. Οι μύθοι, με τη διαχρονικότητά τους και τη συναισθηματική τους φόρτιση, παρέχουν πλούσιο υλικό για την καλλιέργεια της κατανόησης, της έκφρασης και της δημιουργικής σκέψης. Η αξιοποίησή τους στη διδασκαλία της γλώσσας ενεργοποιεί τη φαντασία, εμπλουτίζει το λεξιλόγιο και προσφέρει ευκαιρίες για ελεύθερη προφορική και γραπτή παραγωγή.

Ως αφηγήσεις πλούσιες σε συμβολισμούς, δομές και γλωσσική ποικιλία, οι μύθοι συνιστούν ιδανικό πεδίο για διαθεματική προσέγγιση και ανάπτυξη της ενσυναίσθησης. Μέσα από τη διερεύνηση ηθικών διλημμάτων και τη σύνδεση με σύγχρονα κοινωνικά ζητήματα, οι μαθητές εξασκούνται στη χρήση της γλώσσας για ουσιαστική επικοινωνία και προσωπική έκφραση.

Η παρούσα εργασία στηρίζεται σε μια παιδαγωγική προσέγγιση που αξιοποιεί την αφήγηση ως μέσο καλλιέργειας της φαντασίας και της συναισθηματικής εμπλοκής των μαθητών. Κατά την εξέλιξη της διδασκαλίας μέσα από την παρουσίαση των μύθων και την ανάγνωση, σε συνδυασμό με ερωτήσεις συναισθηματικού και αναστοχαστικού χαρακτήρα τα παιδιά κατάφεραν να συνδεθούν ουσιαστικά, να εκφραστούν ελεύθερα και να προσεγγίσουν το αντικείμενο με προσωπικό και δημιουργικό τρόπο. Επιπλέον, με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, προτείνεται

ένα πρόγραμμα αξιοποίησης της αφήγησης μύθων για προγράμματα σχολείων που εφαρμόζουν το πρόγραμμα Primary Years Programme του International Baccalaureate.

Τα συμπεράσματα της έρευνας ανέδειξαν πως η διδασκαλία της γλώσσας μέσω της μυθολογίας υπερβαίνει τη μηχανική εκμάθηση κανόνων και μετατρέπεται σε εμπειρία κατανόησης, ταύτισης και δημιουργίας. Με αυτόν τον τρόπο συμβάλλει στη διαμόρφωση ολοκληρωμένων και κριτικά σκεπτόμενων πολιτών, συνδέοντας ταυτόχρονα την παιδεία με την πολιτιστική μας κληρονομιά.

Λέξεις-κλειδιά: Μυθολογία, ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων, παιδική λογοτεχνία, διαθεματικότητα, κριτική σκέψη

Όταν το όνομα «μιλά» πριν από τον δημιουργό: Η επωνυμία ως περικειμενικό σημείο σε παιδικά και νεανικά βιβλία του 19ου αιώνα

Ειρήνη Τσιρογιάννη
Υποψ. Διδάκτωρ, ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Σύμφωνα με τη θεωρία του περικειμένου, στοιχεία όπως το όνομα του συγγραφέα, ο τίτλος, ο πρόλογος, η αφιέρωση, οι εικόνες κ.α., συμβάλλουν στη διαμόρφωση και παρουσίαση ενός κειμένου σε βιβλίο. Ειδικότερα, το συγγραφικό όνομα, εκτός από μέσο ταυτοποίησης, συμβάλλει στην πρόσληψη του έργου μέσω του κύρους, της αξιοπιστίας και του εννοιολογικού φορτίου που φέρει.

Στόχος της ανακοίνωσης είναι η παρουσίαση ευρημάτων εκτεταμένης έρευνας σε παιδικά και νεανικά βιβλία του 19ου αιώνα, με έμφαση στη συγγραφική ορατότητα. Σε μια περίοδο που κυριαρχεί η ανωνυμία και ψευδωνυμία στον εκδοτικό χώρο, η παιδική και νεανική λογοτεχνία ακολουθεί διαφορετική πορεία. Το όνομα του δημιουργού, τόσο σε πρωτότυπα όσο και σε μεταφρασμένα παιδικά και νεανικά έργα, κυριαρχεί ως δείκτης αξιοπιστίας και παιδαγωγικής εγκυρότητας σε ένα νέο, υπό διαμόρφωση, εκδοτικό είδος. Η μεθοδολογία της έρευνας βασίζεται σε δύο άξονες: (α) την αρχειακή συλλογή και καταγραφή παιδικών και νεανικών βιβλίων του 19ου αιώνα και (β) την τυπολογική και λειτουργική ανάλυση των περικειμενικών στοιχείων σύμφωνα με την τυπολογία του Genette (1987/2001).

Τα ευρήματα φωτίζουν τον ρόλο και τις λειτουργίες της επωνυμίας σε παιδικά και νεανικά βιβλία του 19ου αιώνα ανοίγοντας τη συζήτηση για τη σημασία της και στη σύγχρονη εποχή τόσο για την ανάπτυξη της κριτικής πρόσληψης του κειμένου όσο και για την καλλιέργεια αναγνωστικών στάσεων. Ιδίως στο σχολικό περιβάλλον, το περικείμενο μπορεί να λειτουργήσει ως «προθάλαμος» της αναγνωστικής εμπειρίας, προετοιμάζοντας τον μαθητή για το κυρίως κείμενο. Το συγγραφικό όνομα, ως περικειμενικό στοιχείο, ενδέχεται να προκαλέσει σκέψεις, συναισθήματα ή και προσδοκίες στον αναγνώστη, όπως εμπιστοσύνη ή περιέργεια, ενώ παράλληλα να χρησιμοποιηθεί ως εφαλτήριο για συζητήσεις γύρω από έννοιες όπως ο συγγραφικός λόγος, η διακειμενικότητα, τα λογοτεχνικά είδη, ενισχύοντας τη φιλαναγνωσία και την κριτική προσέγγιση ενός έργου.

Λέξεις-κλειδιά: Περικείμενο, επωνυμία/ανωνυμία/ψευδωνυμία, παιδική λογοτεχνία, 19ος αιώνας

Ανδρισμοί και λογοτεχνία: Μία προσέγγιση της πεζογραφίας του Γιώργου Θεοτοκά μέσα από τις σύγχρονες θεωρίες για τον ανδρισμό

Κλήμης-Δημήτριος Χωλίδης
Φιλόλογος

Η εισήγηση πραγματεύεται την κατασκευή του ανδρισμού στην πεζογραφία του Γιώργου Θεοτοκά, συγκεκριμένα στο μυθιστόρημα *Ιερά Οδός* (1950). Το μυθιστόρημα αποτυπώνει τις εμπειρίες των Ελλήνων στρατιωτών κατά τη διάρκεια της εισβολής των Γερμανών τον Απρίλιο του 1941, τόσο των μάχιμων στρατιωτών στην πρώτη γραμμή του μετώπου όσο και των μη μάχιμων εκπαιδευόμενων στρατιωτών στην πόλη της Αθήνας. Αξιοποιώντας τη σύγχρονη κοινωνιολογική θεωρία για το κοινωνικό φύλο και τον ανδρισμό, έτσι όπως έχει αναπτυχθεί μέσα στο πλαίσιο του ερευνητικού-ακαδημαϊκού πεδίου των Κριτικών Σπουδών των Ανδρών και των Ανδρισμών, η εισήγηση διερευνά την κατασκευή του ανδρισμού, σε δεδομένη χρονική περίοδο, σε κοινωνικό και θεσμικό επίπεδο, τις ποικίλες μορφές ανδρισμού μεταξύ διαφορετικών ομάδων ανδρών σε θεσμικό επίπεδο, καθώς και τον δυναμικό χαρακτήρα του ανδρισμού στο επίπεδο της προσωπικής ζωής.

Μέσω των εννοιών και όρων της θεωρίας προσδιορίζεται, αρχικά, το μοντέλο του ηγεμονικού ανδρισμού (ανδρισμός του πολεμιστή-στρατιωτικός ανδρισμός) και της εμφατικής θηλυκότητας (υποστήριξη της πολεμικής προσπάθειας των ανδρών) που επικρατεί στην έμφυλη τάξη της εμπόλεμης νεοελληνικής κοινωνίας κατά την περίοδο Οκτώβριος 1940-Μάιος 1941, περίοδο που τοποθετείται και η υπόθεση του έργου. Ακολούθως, στην ερμηνευτική προσέγγιση του κειμένου, εφαρμόζεται το τυπολογικό μοντέλο των πολλαπλών ανδρισμών της κοινωνίας (ηγεμονικός, συνενοχικός, υποτακτικός, περιθωριακός ανδρισμός), για να προσδιορίσει τους ανδρισμούς που κατασκευάζουν συλλογικά διαφορετικές ομάδες ανδρών μέσα στον θεσμό του στρατού με σημείο αναφοράς το ηγεμονικό μοντέλο του ανδρισμού εξαιτίας των διαφορετικών θέσεων και τοποθεσιών τους.

Τέλος, με έμφαση σε συγκεκριμένους ανδρικούς χαρακτήρες του κειμένου, επισημαίνεται η σημασία και ο ρόλος της κατασκευής του ηγεμονικού μοντέλου του ανδρισμού σε προσωπικό επίπεδο, στη διαμόρφωση του προσωπικού ανδρισμού τους ως ενός σχεδίου που εξελίσσεται σε όλη την πορεία της ζωής τους συνολικά. Η εισήγηση προσφέρει και μια θεωρητική εξοικείωση με τις σύγχρονες θεωρίες του ανδρισμού και μια πρόταση ανάγνωσης της λογοτεχνίας μέσα από αυτές, συμβολές που μπορεί να λειτουργήσουν με ιδιαίτερα εποικοδομητικό τρόπο στην εκπαιδευτική διαδικασία για την καλλιέργεια προβληματισμού και κριτικής στάσης γύρω από ζητήματα φύλου και ανδρισμού.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνικό φύλο, ανδρισμοί, λογοτεχνία, πόλεμος, Γιώργος Θεοτοκάς

Άξονας 25: Εκπαιδευτικό υλικό για την ανάγνωση και τη Φιλαναγνωσία: Δημιουργία και αξιολόγηση

Η Επιστήμη για παιδιά μέσα από τα βιβλία Παιδικής Λογοτεχνίας

Ελένη Δεμερτζή
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ, Διευθύντρια International Metropolitan School

Από τη δεκαετία του 1980 οι Φυσικές Επιστήμες εντάχθηκαν στα Αναλυτικά Προγράμματα όλων των χωρών με βάση τη φιλοσοφία του «Φυσικές Επιστήμες για όλους». Από τότε έως και σήμερα, οι Φυσικές Επιστήμες αποτελούν μέρος των Αναλυτικών Προγραμμάτων και επιπλέον, ο γραμματισμός στις Φυσικές Επιστήμης θεωρείται όλο και περισσότερο απαραίτητος, ώστε τα παιδιά να εξελίσσονται σε ενεργούς πολίτες. Στην εποχή μας υπάρχουν πολλές επιλογές, καλές πρακτικές και μοντέλα τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών. Παρόλα αυτά, το βιβλίο αποτελεί έναν πολύ οικείο και εύκολο τρόπο για να προσεγγίσουν οι εκπαιδευτικοί της πράξης ζητήματα και έννοιες.

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η ενίσχυση και διευκόλυνση των εκπαιδευτικών και των γονέων παιδιών δημοτικού στην επαφή με την επιστήμη και συγκεκριμένα τη Φυσική. Στόχος της εργασίας ήταν η διερεύνηση των παιδικών βιβλίων που κυκλοφορούν αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα και η καταλογοποίησή τους ανάλογα με τις θεματικές τους. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε είναι αυτή της βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εργασία, αναζητήθηκαν σε ηλεκτρονικά βιβλιοπωλεία αλλά και σε φυσικά καταστήματα, βιβλία παιδικής λογοτεχνίας που εντάσσονται σύμφωνα με την κατηγοριοποίησή τους στο ηλεκτρονικό κατάστημα στην ενότητα «επιστήμη» ή εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία σύμφωνα με τον/την υπάλληλο του βιβλιοπωλείου. Στη συνέχεια, με βάση τους τίτλους και την ένταξή τους σε θεματικές ενότητες, εξάγονται συμπεράσματα και προτείνονται δράσεις που αφορούν τη σύνδεση της σχολικής βιβλιοθήκης με τις Φυσικές Επιστήμες.

Σύμφωνα με την καταλογοποίηση συμπεραίνεται ότι υπάρχει ποικιλία διαθέσιμων βιβλίων επιστήμης για παιδιά στην ελληνική γλώσσα, τα οποία όμως αφορούν κυρίως συγκεκριμένους τομείς όπως η Βιολογία και το Διάστημα, και ότι τα βιβλία αυτά, στο πλαίσιο της χρήσης πολλαπλών εγχειριδίων, μπορούν να συμβάλλουν στην πολύπλευρη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών.

Λέξεις-κλειδιά: βιβλία, επιστήμη για παιδιά, παιδική λογοτεχνία, σχολική βιβλιοθήκη

Η λογοτεχνία ως γνωστικό αντικείμενο, αλλά και ως ενσώματη και σχεσιακή εμπειρία της εκπαιδευτικής κοινότητας

Αικατερίνη Κοτσιφάκου
Κλιν. Ψυχολόγος- Ψυχοθεραπεύτρια, UCL LONDON, BA in Fine Arts & New Media, Middlesex University
Δημήτριος Κοτσιφάκος
Εκπαιδευτικός, Post-Doc, Διδάκτωρ, MSc, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, ΠΑΔΑ

Η παρούσα εργασία ως θεωρητικό πλαίσιο προτείνει μια καινοτόμο προσέγγιση στη φιλαναγνωσία, όπου η λογοτεχνία αντιμετωπίζεται όχι μόνο ως γνωστικό αντικείμενο αλλά ως ενσώματη και σχεσιακή εμπειρία, Η πρόταση αντλεί θεωρητικά από τη φαινομενολογία της ανάγνωσης, την έννοια του μεταβατικού χώρου, καθώς και από σύγχρονες προσεγγίσεις για “embodied cognition” και “affective reading” και προσεγγίζεται ως πεδίο συναισθηματικής ρύθμισης, καλλιέργειας ταυτότητας και βιωματικής αλληλεπίδρασης. Ο σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι να διερευνηθεί με ποιους τρόπους η φιλαναγνωσία μπορεί να μετασχηματιστεί σε διαδικασία καλλιέργειας συναισθηματικής νοημοσύνης, ενσυναίσθησης και αυτορρύθμισης, ενδυναμώνοντας τους μαθητές να συνδεθούν με τον εαυτό τους και τους άλλους μέσα από το κείμενο. Η ανάγνωση δεν περιορίζεται στην κατανόηση περιεχομένου αλλά προτείνεται ως ζωντανή, σωματοποιημένη εμπειρία. Για την συγκεκριμένη έρευνα ακολουθήθηκε η μεθοδολογία της ποιοτικής ερευνητικής στρατηγικής με τρεις άξονες: (α) ανάλυση περιεχομένου σε σχολικά προγράμματα φιλαναγνωσίας με καλλιτεχνικές και βιωματικές πρακτικές, (β) συμμετοχική παρατήρηση σε ομάδες ανάγνωσης όπου ενσωματώθηκαν σωματικές ασκήσεις (αναπνοή, ρυθμική φωνή, δραματοποίηση), (γ) συνεντεύξεις με δώδεκα εκπαιδευτικούς για τις εμπειρίες τους σχετικά με την υλοποίηση ενσώματων πρακτικών φιλαναγνωσίας. Τα συμπεράσματα της έρευνας δείχνουν ότι οι μαθητές/-τριες ανταποκρίνονται με αυξημένη εμπλοκή όταν η λογοτεχνία συνδέεται με το σώμα, το συναίσθημα και τη σχέση. Η χρήση τεχνικών όπως η δραματοποιημένη ανάγνωση, οι αισθητηριακές ασκήσεις και οι δημιουργικοί διάλογοι καλλιέργησαν ασφάλεια, ενσυναίσθηση και εσωτερική παρατήρηση. Η φιλαναγνωσία αναδείχθηκε όχι μόνο ως γνωστικός στόχος αλλά ως διαδικασία προσωπικής και συλλογικής μεταμόρφωσης, με ιδιαίτερη σημασία για μαθητές που δυσκολεύονται σε παραδοσιακές διδακτικές μορφές. Η συμβολή της έρευνας έγκειται στην ανάδειξη της λογοτεχνίας ως ενσώματης και σχεσιακής εμπειρίας, που μπορεί να ενισχύσει την παιδαγωγική πράξη και να μεταμορφώσει την έννοια της φιλαναγνωσίας στη σύγχρονη εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: Λογοτεχνία στην εκπαίδευση, φιλαναγνωσία, ενσώματη μάθηση, affective reading, ψυχοδυναμική παιδαγωγική, συναισθηματική νοημοσύνη

Συμπληρωματικό εκπαιδευτικό υλικό για την ανάγνωση: Θεωρητικές προσεγγίσεις και πρακτικές εφαρμογές

Βασιλική Νίκα
ΕΔΙΠ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τον ρόλο του/της εκπαιδευτικού στη δημιουργία και την αξιολόγηση συμπληρωματικού διδακτικού υλικού στη διδασκαλία της ανάγνωσης, συνδέοντας θεωρητικές προσεγγίσεις με παιδαγωγικές πρακτικές.

Αρχικά, αναλύονται οι αρχές ανάπτυξης και δημιουργίας συμπληρωματικού διδακτικού υλικού, με έμφαση στη χρήση κατάλληλου και κατανοητού γλωσσικού κώδικα, την ενεργοποίηση της γνωστικής και συναισθηματικής συμμετοχής των μαθητών και μαθητριών και την αυθεντική χρήση της γλώσσας. Επισημαίνεται η αλλαγή του ρόλου του/της εκπαιδευτικού από παθητικό χρήστη των επίσημων εγχειριδίων σε ενεργό συν-διαμορφωτή διδακτικού υλικού, γεγονός που συνδέεται τόσο με την επαγγελματική ταυτότητα και αυτονομία των εκπαιδευτικών όσο και με την προσαρμογή της διδασκαλίας στις ανάγκες των μαθητών.

Παρουσιάζεται η τυπολογία του συμπληρωματικού διδακτικού υλικού, όπως έντυποι πόροι, πολυτροπικά κείμενα, ψηφιακές εφαρμογές και αυθεντικά κείμενα. Τα υλικά αυτά χρησιμοποιούνται για την κάλυψη αδυναμιών των σχολικών εγχειριδίων, την υποστήριξη του κινήτρου και την εξατομίκευση της μάθησης, σύμφωνα με πρόσφατες εμπειρικές μελέτες που επισημαίνουν τη θετική αποδοχή υλικών σχεδιασμένων από εκπαιδευτικούς.

Επιπλέον, περιγράφονται οι φάσεις σχεδιασμού συμπληρωματικού υλικού (αναγνώριση αναγκών, σχεδιασμός, ανάπτυξη, εφαρμογή, αξιολόγηση) και εξετάζεται η σημασία της συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και της συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης. Η παραγωγή διδακτικού υλικού τοποθετείται εντός θεωρητικών πλαισίων, όπως η κοινωνικοπολιτισμική προσέγγιση στη μάθηση και το μοντέλο πολυγραμματισμού, τα οποία συνδέονται με τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και τη μαθητοκεντρική προσέγγιση.

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται ότι η δημιουργία ad hoc διδακτικού υλικού από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς αποτελεί συστατικό στοιχείο μιας ποιοτικής, ευέλικτης και αποτελεσματικής γλωσσικής διδασκαλίας.

Λέξεις-κλειδιά: Ανάγνωση, φιλαναγνωσία, εκπαιδευτικό υλικό, κοινωνικοπολιτισμική προσέγγιση, πολυγραμματισμός

Άξονας 26: Λαϊκός πολιτισμός και εκπαίδευση

Ελληνόγλωσση εκπαίδευση στις Ελληνικές Κοινότητες της Τυνησίας: Αντιφάσεις και εξελίξεις στο πλαίσιο του πολιτιστικού και κοινωνικού περιβάλλοντος κατά την περίοδο της Γαλλικής Αποικιοκρατίας (1881-1956)

Σοφία Αργυροπούλου
Υποψ. Διδάκτορας, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Η εισήγηση εστιάζει στην εκπαίδευση των ελληνοπαίδων στις ελληνικές κοινότητες της Τυνησίας κατά τη διάρκεια της γαλλικής αποικιοκρατίας (1881-1956).

Το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας βασίζεται στις θεωρίες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της κοινωνικής παιδαγωγικής, οι οποίες εξετάζουν τη σχέση μεταξύ του πολιτισμικού και κοινωνικού περιβάλλοντος και της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Οι έννοιες της πολιτισμικής ταυτότητας, της κοινωνικής ένταξης και της γλωσσικής διατήρησης αποτελούν βασικά σημεία αναφοράς για την ανάλυση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στις ελληνικές κοινότητες της Τυνησίας κατά την αποικιοκρατική περίοδο.

Ο σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει πώς το πολιτιστικό και κοινωνικό περιβάλλον των ελληνικών κοινοτήτων στην Τυνησία επηρέασε την εκπαίδευση των ελληνοπαίδων, εστιάζοντας στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση και τις επιρροές των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών συνθηκών που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της γαλλικής αποικιοκρατίας. Η μεθοδολογία της έρευνας περιλαμβάνει ποιοτική ανάλυση ιστορικών και εκπαιδευτικών εγγράφων της εποχής, συνεντεύξεις με μέλη της κοινότητας, καθώς και αξιολόγηση βιβλιογραφίας σχετικά με τη διαπολιτισμική και κοινωνική διάσταση της εκπαίδευσης.

Τα πρώτα συμπεράσματα δείχνουν ότι η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στις ελληνικές κοινότητες της Τυνησίας διαμορφώθηκε από τις εξωτερικές πιέσεις του αποικιοκρατικού καθεστώτος, τις κοινωνικές ανάγκες της κοινότητας και τις πολιτισμικές προσδοκίες για τη διατήρηση της ελληνικής ταυτότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Ελληνόγλωσση εκπαίδευση, ελληνικές κοινότητες, Τυνησία, γαλλική αποικιοκρατία, πολιτιστική ταυτότητα

Μελίπαστο της Λήμνου: Ένα εκπαιδευτικό ταξίδι στην παραδοσιακή τυροκομία

Λιουντμίλα Γκολόνταγια
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, ΕΚΠΑ

Η τέχνη της τυροκομίας στην Ελλάδα αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της άυλης πολιτιστικής κληρονομίας. Αν και δεν είναι απολύτως γνωστό πότε και με ποιον ακριβώς τρόπο καθιερώθηκε η επεξεργασία του γάλακτος για την παραγωγή τυριού,

η πρακτική αυτή εξελίχθηκε διαχρονικά, δημιουργώντας πλήθος διαφορετικών ποικιλιών. Στη σύγχρονη Ελλάδα, σχεδόν κάθε περιοχή -και ιδιαίτερα τα νησιά- διατηρεί τη δική της μοναδική παράδοση στην παρασκευή των τυριών, με τεχνικές και ονομασίες που αντικατοπτρίζουν την τοπική πολιτισμική ταυτότητα και ιστορία.

Η παρούσα ανακοίνωση έχει ως στόχο την ανάδειξη της διαθεματικής προσέγγισης της παραδοσιακής τυροκομίας στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, επισημαίνοντας τις δυνατότητες ενσωμάτωσης σχετικών στοιχείων από το «Εθνικό Ευρετήριο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς» στη διδακτική πρακτική.

Συγκεκριμένα, προτείνεται ένα διδακτικό σενάριο, που εισάγει τους μαθητές στον κόσμο παραδοσιακής τυροκομίας, με επίκεντρο το τοπικό παράδειγμα του τυριού Μελίπαστο από τη Λήμνο.

Η πρόταση διδασκαλίας εντάσσεται στη φιλοσοφία της ολιστικής και παιδοκεντρικής εκπαίδευσης, και περιλαμβάνει δραστηριότητες που συνδυάζουν τη λαϊκή παράδοση με τη γλωσσική διδασκαλία και λογοτεχνία, καθώς και μελέτη περιβάλλοντος και τοπική ιστορία.

Λέξεις-κλειδιά: Παραδοσιακή τυροκομία, Εθνικό Ευρετήριο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Η τρίτη ηλικία μέσα από τα μάτια των παιδιών: Ψηφιακή αφήγηση με παραμύθια των Grimm. Μια πρόταση διδασκαλίας

Νικολέττα Ζούμπουλα
Υποψ. Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Ευηλένα Καρδαμήλα
Υποψ. Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η παρούσα μελέτη διερευνά τις αρχικές ιδέες, απόψεις και στάσεις των παιδιών απέναντι στην τρίτη ηλικία, αξιοποιώντας μια διδακτική πρόταση που συνδυάζει τα ευρέως διαδεδομένα παραμύθια της συλλογής των αδελφών Grimm με λογισμικό ψηφιακής αφήγησης και τεχνολογίες Τεχνητής Νοημοσύνης ενώ ταυτόχρονα παρέχει συγκεκριμένες προτάσεις συλλογής και ανάλυσης των παραγόμενων δεδομένων.

Κύριος στόχος της διδακτικής παρέμβασης υπήρξε η προσπάθεια ανάδειξης των αντιλήψεων των παιδιών για την τρίτη ηλικία με απώτερο στόχο την εξάλειψη πιθανών στερεοτύπων και την αποφυγή κοινωνικών περιθωριοποιήσεων. Παρά την αρχική στοχοθεσία της διδακτικής παρέμβασης, ο καινοτόμος σχεδιασμός της και οι δυνατότητες ευελιξίας και προσαρμογής που τη χαρακτηρίζουν, την καθιστούν ένα λειτουργικό ερευνητικό εργαλείο κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, ικανό να καταγράψει, να αναλύσει και να ερμηνεύσει ιδέες και στάσεις των παιδιών πάνω σε ποικίλα κοινωνικά θέματα.

Λέξεις-κλειδιά: Τρίτη ηλικία, παραμύθια Grimm, ψηφιακή αφήγηση, Τεχνητή Νοημοσύνη, ερευνητικό εργαλείο

Λαϊκός πολιτισμός, εικονογράφηση και παιδαγωγικές αρχές στον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό: Το *Bilderbuch für Kinder* του Friedrich Johann Justin Bertuch ως μέσο γλωσσικής και πολιτισμικής αγωγής

Σοφία Κουκουβίνου
Εκπαιδευτικός ΠΕ07, Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ, Εντεταλμένη Διδάσκουσα στο Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Τομέα Λαογραφίας, Τμήμα Φιλολογίας, ΕΚΠΑ

Η εισήγηση εξετάζει το έργο *Bilderbuch für Kinder* (1795–1824) του Friedrich Johann Justin Bertuch, ένα από τα πιο σημαντικά παιδικά εγκυκλοπαιδικά έργα του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού. Το θεωρητικό πλαίσιο της μελέτης βασίζεται στις πολιτισμικές σπουδές και στις θεωρίες της «αναπαράστασης», εστιάζοντας στη διασύνδεση γλώσσας, εικόνας και λαϊκού πολιτισμού στο εκπαιδευτικό πεδίο.

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει πώς ο λαϊκός πολιτισμός και οι παιδαγωγικές αρχές του Διαφωτισμού αποτυπώνονται στο έργο του Bertuch και πώς αυτά τα στοιχεία συνέβαλαν στη διαμόρφωση της παιδικής ταυτότητας, της γλωσσικής καλλιέργειας και της πολιτισμικής αγωγής.

Η μεθοδολογία στηρίζεται στην ανάλυση περιεχομένου και εικόνας: εξετάζονται οι θεματικές ενότητες του *Bilderbuch für Kinder*, οι εικονογραφικές του παραστάσεις και οι συνοδευτικές επεξηγήσεις, με στόχο να αποκαλυφθεί ο τρόπος με τον οποίο οι λαϊκές παραδόσεις, η φύση, οι τέχνες και οι καθημερινές πρακτικές παρουσιάζονται στα παιδιά. Η έρευνα συνδυάζει ιστορική, φιλολογική και παιδαγωγική προσέγγιση, ενώ παράλληλα αναζητά τις δυνατότητες αξιοποίησης του έργου στη διδασκαλία της γερμανικής γλώσσας και κουλτούρας σήμερα.

Τα συμπεράσματα αναμένεται να δείξουν ότι το *Bilderbuch für Kinder* υπήρξε όχι μόνο εγκυκλοπαιδικό βοήθημα, αλλά και πολιτισμικό εργαλείο που ενίσχυσε τη σύνδεση γλώσσας και παράδοσης. Επιπλέον, αναδεικνύεται η επικαιρότητά του για τη σύγχρονη εκπαιδευτική πράξη, καθώς παρέχει πρότυπα διδακτικής αξιοποίησης της εικονογράφησης, της διαπολιτισμικής αγωγής και της κριτικής προσέγγισης της πολιτισμικής κληρονομιάς.

Λέξεις-κλειδιά: Λαϊκός πολιτισμός, Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός, παιδική λογοτεχνία, εικονογράφηση, γλωσσική διδασκαλία, πολιτισμική αγωγή

Ο Ιωάννης Μητσοτάκης και η ανθολογία λαϊκών παραμυθιών με τίτλο «Ελληνικά λαϊκά παραμύθια για τον γερμανικό λαό»: Επιρροές από τον Johann Georg von Hahn

Αργυρώ Μουντάκη
Διδάκτωρ Φιλολογίας, ΕΚΠΑ, Βαρβάκειος Πρότυπος Σχολή

Ο Ιωάννης Μητσοτάκης (Johannes Mitsotakis) (1839-1905) υπήρξε ένας λόγιος του 19ου αιώνα, όχι ευρέως γνωστός, ο οποίος όμως διακρίθηκε σε εύρος δραστηριοτήτων, όπως η δημοσιογραφία, η μετάφραση, η διδασκαλία των Νέων

Ελληνικών, η συγγραφή κλπ. Έζησε μεγάλο μέρος της ζωής του στη Γερμανία και εργάστηκε εκεί υπηρετώντας πάντα τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού.

Το 1882 δημοσίευσε την ανθολογία με τίτλο *Griechische Märchen für das deutsche Volk* (*Ελληνικά παραμύθια για τον γερμανικό λαό*), η οποία αφορούσε μία «επιλογή ελληνικών λαϊκών παραμυθιών, επεξεργασμένων για τη γερμανική νεολαία, η οποία επανεκδόθηκε κατά τα επόμενα χρόνια επανειλημμένα (στην 3η έκδοση με τον υπότιτλο: επεξεργασμένα για τον γερμανικό λαό). Εκτός αυτού ο Ιωάννης Μητσοτάκης μετέφρασε έργα ελληνικής λογοτεχνίας στη γερμανική γλώσσα (Α.Ρ. Ραγκαβής: 1895, 1898), ωστόσο εμφανίστηκε και ο ίδιος ως συγγραφέας λογοτεχνίας γράφοντας πρωτότυπα στη γερμανική γλώσσα (1898, 1910;).

Η παρούσα ανακοίνωση θα αναφερθεί στον βίο και το έργο του Ιωάννη Μητσοτάκη, αλλά θα επικεντρωθεί στο εν λόγω βιβλίο-ανθολογία ελληνικών λαϊκών παραμυθιών και στις επιρροές του από το δίτομο έργο *Griechische und albanesische Märchen (1864) (Ελληνικά και αλβανικά παραμύθια)* του πρώτου συστηματικού συλλογέα ελληνικών λαϊκών παραμυθιών, Johann Georg von Hahn.

Λέξεις-κλειδιά: Johannes Mitsotakis, Johann Georg von Hahn, Ιωάννης Μητσοτάκης, λαϊκά παραμύθια, λαογραφία

Το «προσωπείο» της αρχαίας τραγωδίας και ο Γιώργος Σεφέρης: Από την υπαρξιακή αγωνία στην κάθαρση του ιστορικού τραύματος

Νικόλαος Ε. Μυλωνάκης
Φιλόλογος, Υποψ. διδάκτορας ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφάντης
Καθηγητής Παιδαγωγικής και Λογοτεχνίας, ΕΚΠΑ

Η παρούσα εργασία διερευνά την αξιοποίηση του αρχαίου ελληνικού μύθου, και ειδικότερα της τραγικής παράδοσης, στην ποιητική παραγωγή του Γιώργου Σεφέρη, αναδεικνύοντας τον ρόλο της ως θεμελιώδες χαρακτηριστικό του ελληνικού Μοντερνισμού της «Γενιάς του Τριάντα». Ο Σεφέρης υιοθετεί τη «μυθική μέθοδο» του T.S. Eliot, δημιουργώντας παραλληλισμούς ανάμεσα στον αρχαίο κόσμο και τη «σύγχρονη» ιστορική συνθήκη, επιτρέποντας τη σύνδεση παρόντος, παρελθόντος και μέλλοντος σε ένα α-χρονικό πλαίσιο. Μέσα από τα ποιήματα: «ὄνομα δ’ Ὀρέστης» (1935), «Ελένη» (1955), και «Επί σκηνής, Γ΄» (1966), ο Σεφέρης μετασχηματίζει την αρχαία τραγική κληρονομιά σε προσωπικό και συλλογικό βίωμα, κωδικοποιώντας το ιστορικό παρόν και προσδίδοντάς του βάθος και καθολικότητα. Μέσω της μυθικής μεθόδου, η ποίησή του αποτελεί μέσο εσωτερικής επεξεργασίας του τραύματος και αναπαράστασης του συλλογικού και ατομικού πόνου, οδηγώντας σε αυτογνωσία και σιωπηλή κάθαρση.

Λέξεις-κλειδιά: Σεφέρης, μοντερνισμός, «Μυθική μέθοδος», τραγωδία, ελληνικότητα, Μικρασιατική Καταστροφή, υπαρξιακή αγωνία, «ὄνομα δ’ Ὀρέστης», «Ελένη», «Επί σκηνής»

Λαϊκός πολιτισμός και εκπαίδευση: δημιουργικές προσαρμογές και αλλοιώσεις. Η τηλεοπτική παράσταση Καραγκιόζη του Ευγένιου Σπαθάρη, *Τα κουκιά*, ως περίπτωση μελέτης

Ανθή Χοτζάκογλου
Διδάκτωρ Θεατρολογίας, ΕΚΠΑ, Επιστημονική Συνεργάτις Κέντρου Βυζαντινών, Νεοελληνικών και Κυπριακών Σπουδών

Ανάμεσα στα στοιχεία που εξασφαλίζουν την ανθεκτικότητα του λαϊκού πολιτισμού, συγκαταλέγονται οι αφηγηματικές διασκευές, οι μεταστοιχειώσεις, οι μετακενώσεις και οι επιβιώσεις σπαραγμάτων ή αυτούσιων όψεων των παραστατικών τεχνών στα ίδια, σε όμοια, ή σε διαφοροποιημένα πλαίσια. Η συγκομιδή τεκμηρίων της αρχειακής έρευνας και της συλλογής προφορικών μαρτυριών αποδεικνύει πως στο πέρασμα του χρόνου τα πλαίσια αυτά σπανίως μένουν αμετακίνητα· αντιθέτως, κάποτε διευρύνονται κι άλλοτε συστέλλονται ή δομούνται εντελώς καινούργια.

Στην παρούσα εισήγηση, θα εστιάσουμε στην επιβίωση μιας σκανδαλιστικής παράστασης θεάτρου σκιών με οθωμανικό παρελθόν και στην πορεία της μετάβασής της από τον χώρο του νεοελληνικού πλέον λαϊκού θεάτρου στην εκπαίδευση, μέσω της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης. Θα εξετάσουμε τις συνθήκες που οδήγησαν την Κρατική Τηλεόραση (ΕΡΤ) και τον καραγκιοζοπαίκτη Ευγένιο Σπαθάρη στην επιλογή αυτής της οδού και τα στοιχεία που προσθαφαιρέθηκαν δομώντας το διασκευασμένο, παιδαγωγικό (;) σενάριο, φωτίζοντας μια τυπική οδό μετατροπής παραδοσιακών σεναρίων θεάτρου σκιών σε παιδαγωγικά «εργαλεία». Θα επιχειρήσουμε την αποτίμηση αυτής της διττής καλλιτεχνικής-εκπαιδευτικής πρότασης, αντιμετωπίζοντάς την ως περίπτωση μελέτης αποτύπωσης της σύνδεσης του λαϊκού θεάτρου και του προφορικού πολιτισμού με την εκπαιδευτική διαδικασία.

Λέξεις-κλειδιά: Λαϊκός πολιτισμός, Καραγκιόζης, (Τηλεοπτικό) Ελληνικό θέατρο σκιών, Λαϊκό θέατρο, Οθωμανικό θέατρο σκιών, Ευγένιος Σπαθάρης

Άξονας 27: Διδακτική της λογοτεχνίας

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών ως δημιουργών και συν-ερευνητών σε ένα διεπιστημονικό πρόγραμμα λογοτεχνίας, δημιουργικής γραφής και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Ευαγγελία Αραβανή
Διδάκτωρ, Μεταδιδάκτωρ ΕΚΠΑ, ΣΕΠ, ΕΑΠ
Μαρία Δασκολιά
Καθηγήτρια Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Αν και η έρευνα για τις παιδαγωγικές πρακτικές των εκπαιδευτικών αποτελεί κεντρικό άξονα της εκπαιδευτικής θεωρίας και πράξης, έχει δοθεί περιορισμένη προσοχή στον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί προσαρμόζουν και αναπτύσσουν εκπαιδευτικούς πόρους (educational resources), κατά τη διδασκαλία της λογοτεχνίας, είτε αυτόνομα είτε σε διεπιστημονικά/διαθεματικά περιβάλλοντα.

Με θεωρητικό υπόβαθρο και μεθοδολογική προσέγγιση βασισμένα στη Θεωρία της Διδακτικής Τεκμηρίωσης (Documentational Approach to Didactics – DAD) των Gueudet & Trouche (2009), η παρούσα ποιοτική έρευνα διερευνά σε βάθος τον τρόπο με τον οποίο οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί, πέντε φιλόλογοι που διδάσκουν Λογοτεχνία σε Λύκεια σχολεία, στο πλαίσιο ενός διεπιστημονικού εκπαιδευτικού προγράμματος που διενεργήθηκε σε συνεργασία με ερευνητές, επέλεξαν, προσάρμοσαν, δημιούργησαν και χρησιμοποίησαν εκπαιδευτικούς πόρους στη διδασκαλία τους, προκειμένου να συγκεράσουν σε αυτή τρία διδακτικά αντικείμενα: τη λογοτεχνία, τη δημιουργική γραφή και την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Η συλλογή των δεδομένων βασίστηκε στη μεθοδολογία της αναστοχαστικής διερεύνησης (reflective investigation), όπως προτείνει η θεωρία Θεωρίας Διδακτικής Τεκμηρίωσης και κατά αναλογία και άλλων σχετικών ερευνών, μέσα από αναστοχαστικά ημερολόγια και ημιδομημένες διαδικτυακές συνεντεύξεις με τους/τις εκπαιδευτικούς, τη συμπλήρωση ενός εντύπου προσωπικών πληροφοριών και το ημερολόγιο παρατήρησης των ερευνητριών.

Τα ευρήματα ανέδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί, όταν έχουν τη δυνατότητα, την υποστήριξη και μια δομημένη συνεργασία, μπορούν να επαναπροσδιορίσουν τον ρόλο τους ως δημιουργοί εκπαιδευτικού υλικού, ως ενδυναμωτές της φωνής των μαθητών και ως συν-ερευνητές, γεγονός που υπογραμμίζει σημαντικές προεκτάσεις τόσο για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών όσο και την εκπαιδευτική έρευνα. Η εξέλιξη του ρόλου τους πάνω σε αυτή την κατεύθυνση συνέβαλε στην ενίσχυση της συμμετοχής των μαθητών τους, στη συναισθηματική εμπλοκή τους με την ποίηση, στην αντιμετώπισή της ως βίωμα και όχι ως αφηρημένο περιεχόμενο και στην αποτελεσματικότερη διαχείριση των προκλήσεων που συνοδεύουν μια διεπιστημονική διδασκαλία. Μέσα από διαδικασίες κοινού αναστοχασμού και συνεργατικού σχεδιασμού διδακτικού υλικού, διαμόρφωσαν ευέλικτες διδακτικές στρατηγικές, εναρμονισμένες με τους διαρκώς εξελισσόμενους εκπαιδευτικούς στόχους.

Λέξεις-κλειδιά: Θεωρία της διδακτικής τεκμηρίωσης, slam poetry, Διδακτική της Λογοτεχνίας, δημιουργική γραφή, περιβαλλοντική εκπαίδευση

Η γοητεία του ανορθολογισμού (λαογραφία, λογοτεχνία, σύγχρονη ζωή): Διακειμενικό και διαθεματικό εκπαιδευτικό σενάριο κριτικής σκέψης

Γιάννα Δημητρίου
ΕΔΙΠ, ΤΑΒΜ, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Κωνσταντίνα Δημητρίου
Φιλόλογος, MSc

Ο αριθμός 13, μια μαύρη γάτα, σπασμένοι καθρέφτες, θαυματουργά βότανα, αστρολογία, χαρτομαντεία και χειρομαντεία. Προλήψεις και δεισιδαιμονίες δημιουργήματα της αμάθειας, της ανασφάλειας, και του φόβου των απλοϊκών ανθρώπων ή ένα αποτελεσματικό μέσο, για μετάδοση τρόπων συμπεριφοράς, όχι μόνο στα μικρά παιδιά αλλά και στους μεγάλους.

Το εκπαιδευτικό σενάριο ή η εκπαιδευτική πρόταση προτείνει θέματα συζήτησης μέσα από την εξέταση κειμένων – διακειμενικότητα και διαθεματικότητα - στη Γ΄ τάξη Γυμνασίου για τον ευρύτερο προβληματισμό γύρω από τα φαινόμενα αυτά.

Σκοπός είναι να δοθούν ιδέες στους εκπαιδευτικούς για τη διεύρυνση του μαθήματος, την εκπόνηση σεναρίων μαθήματος, την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών. Η συζήτηση γύρω από τη δεισιδαιμονία και την επιστήμη, τη γνώση και την άγνοια, το γνωστό και το άγνωστο, το παρόν – το παρελθόν και το μέλλον και τον τρόπο που αυτά αλληλοκαθορίζονται και επηρεάζονται συνιστούν ευρεία πεδία μελέτης με πολλές προεκτάσεις που μπορούν να αποδώσουν τόσο σε εκπαιδευτικά προγράμματα όσο και σε γόνιμες συζητήσεις που θα βοηθήσουν τους/τις μαθητές/τριες να αναπτύξουν τον κριτικό στοχασμό αλλά και τη γλώσσα/ρητορική (γλωσσικές δεξιότητες και ανάπτυξη επιχειρηματολογίας) και να καλλιεργήσουν γνωστικές δεξιότητες με τη χρήση της τεχνολογίας.

Λέξεις-κλειδιά: Νεοελληνική Λογοτεχνία, εκπαιδευτικό σενάριο, λαϊκές δοξασίες, προλήψεις, δεισιδαιμονία

Διδασκαλία ποίησης σε σπουδαστές της Νέας Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας: Τα σύμβολα και η λειτουργία τους

Σταύρος Καμαρούδης
Αφ. Καθηγητής Νέας Ελληνικής Γλώσσας και Διδακτικής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Λίνα Μπασούκου
Διδάσκουσα Πανεπιστημιακού Κολεγίου ΛΟΓΟΣ, Υποψ. Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Στην εργασία παρουσιάζεται η συνεξέταση τριών ποιητικών κειμένων, με κοινό τεχνοτροπικό χαρακτηριστικό τη λειτουργία του συμβόλου και με θεματικά στοιχεία

τη βροχερή ατμόσφαιρα, το αίσθημα της μελαχολίας, την κατάσταση της μοναξιάς, την αίσθηση της φθαρτότητας («Βροχή» του Κ. Π. Καβάφη, «Αμάξι στη βροχή» του Τέλλου Άγρα, «Τα πάθη της βροχής» της Κικής Δημουλά).

Κύριος στόχος της είναι η συνδυαστική ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας στην ελληνική ως δεύτερη/ξένη γλώσσα και της μελέτης του περιεχομένου σημαντικών νεοελληνικών λογοτεχνικών κειμένων μέσω της μεθόδου CLIL (Content and Language Integrated Learning), με εφαρμογή κειμενοκεντρικών (φορμαλισμός) και αναγνωστικών θεωριών (συναλλακτική θεωρία), καθώς και με χρήση διαδικτυακών εφαρμογών και ψηφιακών εργαλείων, ως μέσων ενίσχυσης και εμπλουτισμού της διδασκαλίας. Με τον τρόπο αυτόν, οι σπουδαστές και οι σπουδάστριες έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν τις 4 γλωσσικές δεξιότητες διερευνώντας ενδιαφέρουσες ποιητικές περιοχές της γλώσσας-στόχου, να μυηθούν στα μυστικά της αναγνωστικής κατανόησης και της λογοτεχνικής γραφής, να προσλάβουν γόνιμα το προτεινόμενο γλωσσικό/λογοτεχνικό μήνυμα ερμηνεύοντάς το πολυεπίπεδα μέσα από την προσωπική τους εμπλοκή. Επίσης μπορούν να παραγάγουν νέα κείμενα με πολυτροπικό χαρακτήρα, καθώς θα εξερευνούν πιθανά δικά τους ιδιαίτερα ενδιαφέροντα. Παράλληλα, επιδιώκεται η εξάσκηση σε δεξιότητες του 21ου αιώνα όπως η συνεργασία, η επικοινωνία, η κριτική σκέψη και η δημιουργικότητα.

Η διδακτική αυτή παρέμβαση εφαρμόστηκε με τη μορφή πρότζεκτ διδασκαλίας της ποίησης σε ομάδα φοιτητών της ελληνικής ως Γ2/ΞΓ, στο Πανεπιστημιακό Κολέγιο ΛΟΓΟΣ στα Τίρανα της Αλβανίας.

Λέξεις-κλειδιά: Ελληνική ως δεύτερη/ξένη γλώσσα, λογοτεχνία, ποίηση, CLIL, ψηφιακά περιβάλλοντα

Παραμύθι χωρίς όνομα: αξιοποίηση του λογοτεχνικού βιβλίου στη Γ΄ τάξη του Δημοτικού

Σοφία Καραγιάννη
Διδάκτωρ, Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Με την εισαγωγή ολόκληρων των λογοτεχνικών βιβλίων στο σχολείο και την κατ' επέκταση αξιοποίησή τους μέσα στην τάξη, η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην παρουσίαση και παιδαγωγική επεξεργασία του λογοτεχνικού έργου *Παραμύθι χωρίς όνομα* της Πηνελόπης Δέλτα στη Γ' τάξη του Δημοτικού Σχολείου. Το βιβλίο, ένα σημαντικό έργο της νεοελληνικής παιδικής λογοτεχνίας, αφορά σε ένα αλληγορικό παραμύθι που αναδεικνύει πολιτισμικές αξίες και κοινωνικές αρχές.

Η συγκεκριμένη πρόταση βασίζεται σε σύγχρονες διδακτικές πρακτικές φιλαναγνωσίας που διακρίνονται σε δραστηριότητες πριν την ανάγνωση, κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης και μετά την ανάγνωση και αφορούν στο σύνολο του βιβλίου. Μέσα από τις δραστηριότητες καλλιεργούνται πρωτίστως η αισθητική απόλαυση και η συναισθηματική ανάπτυξη των μαθητών/τριών. Επιπλέον, προωθούνται δεξιότητες κριτικής σκέψης, συνεργασίας και επίλυσης προβλημάτων μέσα από δημιουργικές δραστηριότητες με παιγνιώδη χαρακτήρα. Παράλληλα η

παιδαγωγική αξιοποίηση του βιβλίου ενισχύεται από τη χρήση διαδραστικών μέσων και διαθεματικών συνδέσεων με τα γνωστικά αντικείμενα, καθώς και τις τέχνες.

Τέλος, προτείνονται παιδικά λογοτεχνικά βιβλία με κοινή θεματική για περαιτέρω αξιοποίηση και επέκταση, καθώς και τρόποι αξιολόγησης της συγκεκριμένης δράσης από τους/ις μαθητές/ήτριες.

Λέξεις-κλειδιά: Λογοτεχνία, φιλαναγνωσία, δημοτικό

«Γιάννης Ρίτσος: Θάλασσα και εξορία». Μια εναλλακτική προσέγγιση στη διδασκαλία της ποίησης στην ψηφιακή εποχή

Σοφία Λεβαντή
Φιλόλογος, ΜΑ, Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη

Η παρούσα εργασία έχει στόχο να παρουσιάσει μια εναλλακτική πρόταση στη διδασκαλία της ποίησης, με αφορμή την εκπαιδευτική δράση «Γιάννης Ρίτσος: Θάλασσα και εξορία». Κίνητρο αποτελεί η προσπάθεια διεύρυνσης των τρόπων διδασκαλίας της ποίησης μέσω εναλλακτικών μεθόδων, καθώς και η ανάδειξη πολιτισμικών προϊόντων προς χρήση των εκπαιδευτικών στην τάξη ή ασύγχρονα.

Πρόκειται για ένα online εκπαιδευτικό Μοοc, αλλά το υλικό υπάρχει και στην ιστοσελίδα του Ιδρύματος. Περιλαμβάνει εννέα δραστηριότητες, με υλικό των Βιβλιοθηκών του Ιδρύματος, πρωτότυπα βίντεο, διαδικτυακές πηγές, έργα τέχνης των συλλογών του Ιδρύματος και διαδραστικούς χάρτες. Πρόκειται για μια ολιστική πρόταση στην προσέγγιση της ποίησης, η οποία εντάσσει το ψηφιακό στοιχείο στη διδασκαλία ενός παραδοσιακού αντικειμένου, χωρίς να απορρίπτει το έντυπο βιβλίο, αντιθέτως, αναδεικνύοντάς το μέσα από τις προτάσεις που παρουσιάζονται. Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να εργαστούν ομαδικά, να εξερευνήσουν διαδικτυακές πηγές, να έρθουν σε επαφή με υλικό του Ιδρύματος, να γίνουν μικροί βικιπαιδιστές εμπλουτίζοντας λήμματα της Βικιπαίδειας, να οργανώσουν στο σχολείο τους ομάδα δημιουργικής γραφής ή/και να αξιοποιήσουν το υλικό για ερευνητικές εργασίες. Η αξία του προϊόντος έγκειται στον ανοιχτό χαρακτήρα της σύνθεσης του υλικού, κάτι που δίνει στον/στην εκπαιδευτικό και τον/την μαθητή/μαθήτρια τη δυνατότητα να περιηγηθεί στην ποίηση ελεύθερα και δημιουργικά. Απώτερος σκοπός, ο επαναπροσδιορισμός της πρόληψης της ποίησης στη σημερινή εποχή και η ενίσχυση της φιλαναγνωσίας. Με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο και τον κατευθυνόμενο διάλογο, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει ή/και να τροποποιήσει τις προτεινόμενες δραστηριότητες, αναλόγως της τάξης. Η στοχοθεσία είναι βασισμένη στα Αναλυτικά Προγράμματα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ενώ προτείνεται προαιρετικά και αξιολόγηση, βασισμένη στα πρότυπα των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων.

Το έργο έχει υλοποιηθεί στο πλαίσιο του επιχορηγούμενου προγράμματος «Από το Αιγαίο στο Ιόνιο: Μία θάλασσα γνώσης. Διατήρηση, διαχείριση και ανάδειξη του ιστορικού αρχείου του Ιδρύματος Αικατερίνης Λασκαρίδη».

Λέξεις-κλειδιά: Ψηφιακό περιβάλλον μάθησης, ολιστική προσέγγιση, πολιτισμός, εναλλακτικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία, ποίηση

Λογοτεχνία στο σχολείο: δημιουργώντας δυναμικά μαθησιακά περιβάλλοντα και ερεθίσματα για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας

Αθηνά Ντούλια
Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ70, Επόπτρια Ποιότητας

Η συστηματική καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας στη σχολική εκπαίδευση αποτελεί κρίσιμη προϋπόθεση για την ανάπτυξη γλωσσικών, γνωστικών και κοινωνικοσυναισθηματικών δεξιοτήτων.

Η εισήγηση αυτή εστιάζει στη δημιουργία δυναμικών μαθησιακών περιβαλλόντων που αξιοποιούν τη λογοτεχνία ως αφετηρία για πολυτροπικές και διαθεματικές δραστηριότητες. Μέσα από καινοτόμες παιδαγωγικές πρακτικές, όπως η δημιουργική γραφή, το θεατρικό παιχνίδι, τα ψηφιακά αφηγήματα και τα projects βασισμένα στη λογοτεχνία, επιδιώκεται η ενίσχυση της αναγνωστικής εμπειρίας και η καλλιέργεια της εσωτερικής παρακίνησης για ανάγνωση. Παρουσιάζεται ένα διδακτικό παράδειγμα εφαρμογής που εστιάζει σε συνεργατικές και βιωματικές προσεγγίσεις, υπογραμμίζοντας τη σημασία του δασκάλου ως εμψυχωτή της αναγνωστικής κοινότητας της τάξης.

Η εισήγηση αναδεικνύει τις προοπτικές και τις προκλήσεις που θέτει η ενσωμάτωση της λογοτεχνίας σε ένα σύγχρονο, συμπεριληπτικό και ελκυστικό μαθησιακό πλαίσιο.

Λέξεις-κλειδιά: Λογοτεχνία, φιλαναγνωσία, πολυτροπικότητα, μαθησιακά περιβάλλοντα, δημιουργική εμπλοκή

Άξονας 28: Διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας

Αξιοποίηση της Γνωστικής Μαθητείας για την ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτορρύθμισης γραφής σε μαθητές και μαθήτριες Λυκείου και μείωση του άγχους γραφής

Γεωργία Θεοχαροπούλου
Φιλόλογος, Υποψ. Διδάκτορας ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ιωάννης Σπαντιδάκης
Καθηγητής ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η παραγωγή γραπτού λόγου και ειδικότερα επιχειρηματολογικού κειμένου συνιστά για τους μαθητές/τριες μια απαιτητική διαδικασία επίλυσης προβλήματος.

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στη διδασκαλία παραγωγής επιχειρηματολογικού κειμένου στο Γενικό Λύκειο και παρουσιάζει την εκπαιδευτική έρευνα που εκπονήσαμε, για να μελετήσουμε την εφαρμογή, τα αποτελέσματα και τον αντίκτυπο της αξιοποίησης της διδακτικής μεθόδου της Γνωστικής Μαθητείας, μιας κοινωνιογνωστικής εκπαιδευτικής προσέγγισης, με στόχο την ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτορρύθμισης σε μαθητές/τριες Γενικού Λυκείου κατά τη γραφή επιχειρηματολογικού κειμένου και την επιτυχή διαχείριση του άγχους γραφής. Υλοποιήθηκε έρευνα δράσης με ενσωματωμένη διδακτική παρέμβαση, η οποία αξιοποίησε, για ένα ολόκληρο σχολικό έτος, τον προβλεπόμενο από το ΑΠΣ διδακτικό χρόνο του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν οι μαθητές και οι μαθήτριες δύο (2) τμημάτων της Α΄ Λυκείου, ενώ για τη διασφάλιση της τριγωνοποίησης των δεδομένων και την ενίσχυση της εγκυρότητας των ερευνητικών αποτελεσμάτων αξιοποιήθηκε και ένα ακόμη τμήμα της Α΄ Λυκείου που αποτέλεσε την Ομάδα Ελέγχου της έρευνας. Εστιάσαμε στους εξής βασικούς πυλώνες της αυτορρύθμισης: α) στην ανάπτυξη μεταγνωστικής γνώσης γραφής, β) στην καλλιέργεια μεταγνωστικών δεξιοτήτων γραφής και γ) στην επιτυχή διαχείριση του άγχους γραφής, μιας συναισθηματικής παραμέτρου, που επιφέρει αρνητικό αντίκτυπο, δυσχεραίνοντας την επίδοση και τη συνολική στάση των μαθητών απέναντι στο μάθημα.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η διδακτική αξιοποίηση όλων των διακριτών σταδίων της Γνωστικής Μαθητείας βοήθησε τους μαθητές/τριες να αποκτήσουν ξεκάθαρη μεταγνωστική γνώση γραφής επιχειρηματολογικού κειμένου, η οποία συνέβαλε στην ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων σχεδιασμού, οργάνωσης, καταγραφής και αξιολόγησης κειμένου, συντελώντας στη διαμόρφωση και καλλιέργεια δεξιοτήτων αυτορρύθμισης κατά την παραγωγή γραπτού λόγου. Η αλλαγή αυτή ενίσχυσε και βελτίωσε την επίδοσή τους στη γραφή επιχειρηματολογικού κειμένου και επέδρασε θετικά στη μείωση των επιπέδων του άγχους γραφής που βίωναν.

Λέξεις-κλειδιά: Γνωστική Μαθητεία, αυτορρύθμιση, μεταγνώση, άγχος γραφής

Ο ρόλος του τραγουδιού στη διδασκαλία πρώτης Ανάγνωσης

Αγγελική Κωνσταντακοπούλου
Εκπαιδευτικός ΠΕ70-ΤΕ16, Διδάκτωρ Μουσικής Παιδαγωγικής, ΜΑ,
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, ΕΚΠΑ

Η θεωρητική βάση της έρευνας στηρίζεται στην φυσική ενότητα Γλώσσας και Μουσικής, η οποία έχει τεκμηριωθεί ιστορικά και ερευνητικά από πολλές επιστήμες. Σύμφωνα μ' αυτή, το Τραγούδι, ως μείγμα λόγου και μουσικής, αποτελεί συνιστώσα των δυο πανανθρώπινων κωδίκων και έχει φανεί πως μπορεί να λειτουργήσει ως διάμεσο στην εκμάθηση της γλώσσας (μητρικής/ξένης), στην πρόληψη και θεραπεία αναγνωστικών δυσκολιών αλλά και στην πολιτισμική και αισθητική ευαισθητοποίηση των μαθητών και στην καλλιέργεια της πολλαπλής/μουσικής νοημοσύνης τους.

Σκοπός της έρευνάς μας ήταν να εξετάσουμε α) Πώς επέδρασε η συστηματική διδασκαλία με Ποιήματα και Τραγούδια στην κατάκτηση της Πρώτης Ανάγνωσης σε μαθητές της Α΄ Δημοτικού (n=22) και Κατά πόσο βοήθησε η ανάγνωση κειμένων με ομοιοκατάληκτη ρίμα στην απόκτηση δεξιοτήτων Ευχέρειας; β) Ποια ήταν η ανταπόκριση των μαθητών στο πρόγραμμα και πώς το αξιοποίησαν; Αναδύθηκαν άλλες διαδράσεις και ποιες ήταν αυτές; Η έρευνα ήταν ποιοτική και μακροχρόνια (2015-17) σε Πειραματικό Δημοτικό Σχολείο της Αθήνας, με τριγωνοποίηση δεδομένων και εργαλεία της μελέτης περίπτωσης, της πειραματικής έρευνας και της έρευνας δράσης. Το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε είναι πρωτότυπο και στοχευμένο στη διδασκαλία της πρώτης Ανάγνωσης, μελοποιημένο με πρωτότυπες και προσόμοιες μελωδίες. Το υλικό διδασκόταν εναλλάξ με το αναγνωστικό υλικό των εγχειριδίων της Α΄ Δημοτικού που ήταν πεζά αφηγηματικά κείμενα και διάλογοι. Οι μαθητές αξιολογήθηκαν σε 3 φάσεις πέραν του αρχικού ελέγχου φωνολογικής ενημερότητας.

Τα αποτελέσματα έδειξαν πως α) οι μαθητές μπορούσαν να διαβάσουν ταχύτερα, με περισσότερη προσωδία, ευχέρεια και κατανόηση τα ποιήματα/τραγούδια, γεγονός που τόνωνε την αυτοπεποίθησή τους ενώ ενεργοποιούσε πολλά αισθητηριακά κανάλια και τρόπους πρόσληψης και έκφρασης, καταπραΰνοντας την εμφάνιση αναγνωστικών και άλλων μαθησιακών δυσκολιών, με έναν τρόπο διασκεδαστικό και ευχάριστο. Επιπλέον, επέδρασε στην δημιουργία θετικής εικόνας για το σχολείο, στην αύξηση της μαθητικής εμπλοκής, στην ανάπτυξη εσωτερικών και εξωτερικών κινήτρων και δημιουργικότητας, καθώς και στην καλλιέργεια υγιούς αυτοεικόνας και θέσης μέσα στην ομάδα, στην συνοχή και αποτελεσματικότητα της ομάδας, στην πολιτισμική και αισθητική καλλιέργειά τους και στην περαιτέρω ενασχόλησή τους τόσο με την Γλώσσα όσο και με την Μουσική.

Λέξεις-κλειδιά: Γλώσσα και Μουσική, τραγούδι και ανάγνωση, Α΄ Δημοτικού, μελέτη περίπτωσης

Η συγγενική ορολογία στην ελληνική και την αλβανική: συγκριτική ανάλυση και αξιοποίηση στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ γλώσσας

Άντζελα Λάσκα
Διδάσκουσα Πανεπιστημιακού Κολεγίου Λόγος

Η μελέτη εντάσσεται στον επιστημονικό άξονα της εφαρμοσμένης γλωσσολογίας και της διαπολιτισμικής διδακτικής, με επίκεντρο τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας σε αλβανόφωνους μαθητές. Εστιάζει στη συγκριτική ανάλυση της συγγενικής ορολογίας στις δύο γλώσσες, προσεγγίζοντας τη γλωσσική αναπαράσταση της συγγένειας ως φορέα πολιτισμικών εννοιών και κοινωνικών σχέσεων. Το θεωρητικό πλαίσιο αντλεί από την κοινωνιογλωσσολογία, τη σημασιολογία και τη διαπολιτισμική παιδαγωγική, υποστηρίζοντας ότι η εσωτερική δομή των λέξεων συγγένειας και η ενθογλωσσική τους σημασία δύνανται να λειτουργήσουν ως γέφυρες κατανόησης μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών πλαισίων.

Η παρούσα έρευνα επιδιώκει να καταδείξει ότι η στοχευμένη διδασκαλία της συγγενικής ονοματολογίας μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην ενίσχυση της λεξιλογικής επάρκειας, της εννοιολογικής κατανόησης και της διαπολιτισμικής επίγνωσης των μαθητών. Η μεθοδολογία βασίζεται σε ποιοτική, συγκριτική ανάλυση επιλεγμένων όρων (π.χ. *πατέρας – baba, θείος – xhaxha/dajë, πεθερά – vjehërr*), με εστίαση στην ετυμολογική προέλευση, τη σημασιολογική διαφοροποίηση και την κοινωνιογλωσσική λειτουργία.

Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι η συγγενική ορολογία συγκροτεί ένα γλωσσικό πεδίο πλούσιο σε πολιτισμικά συμφραζόμενα, όπου εντοπίζονται δυναμικές ταυτότητας, ιεραρχίας και κοινωνικής οργάνωσης. Η διδακτική αξιοποίηση της, μέσω βιωματικών και συγκριτικών δραστηριοτήτων, δύναται να ενισχύσει τη γλωσσική επίδοση και να προαγάγει τον διαπολιτισμικό γραμματισμό.

Λέξεις – κλειδιά: Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα, εφαρμοσμένη γλωσσολογία, συγγενική ονοματολογία, κοινωνιογλωσσολογία, γλωσσική επίγνωση

Άξονας 29: Διδασκαλία της Ιστορίας στην Εκπαίδευση

Ανιχνεύοντας τη φωνή μαθητών και μαθητριών Δημοτικού για τη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας

Ασημίνα Ανδρίκου
Εκπαιδευτικός ΠΕ 70, Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, ΠΔΜ
Χαράλαμπος Ματσκαλίδης
Εκπαιδευτικός ΠΕ 70, Υποψ. Διδάκτωρ ΠΤΔΕ, ΠΔΜ

Η σύγχρονη θεωρητική συζήτηση και έρευνα για την ιστορική εκπαίδευση υπογραμμίζει την ανάγκη για υιοθέτηση εναλλακτικών και βιωματικών διδακτικών προσεγγίσεων, που αποσκοπούν όχι μόνο στην ενίσχυση της ιστορικής σκέψης και την καλλιέργεια της ιστορικής συνείδησης των μαθητών/τριών, αλλά και στη διαμόρφωση ιστορικά εγγράμματων πολιτών. Οι μαθητές/τριες, όμως, εκφράζουν συχνά την αποστροφή τους για το αντικείμενο της Ιστορίας αλλά και για τον τρόπο διδασκαλίας του, γεγονός που επιβάλλει τη διδακτική ανανέωση του συγκεκριμένου πεδίου.

Στο πλαίσιο αυτό σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν δύο ερευνητικές δράσεις, κατά τα σχολικά έτη 2023–2024 και 2024–2025 σε μαθητές Δημοτικού (Γ΄ και Ε΄ τάξης). Οι μαθητές/τριες ήρθαν σε επαφή με θεματικές της Ρωμαϊκής και Βυζαντινής Ιστορίας, μέσα από μεθόδους όπως η Αναβιωμένη Ιστορία, η διαλογική αντιπαράθεση, η μελέτη πεδίου, το παιχνίδι ρόλων, η αξιοποίηση comics και ταινιών. Παράλληλα, οι μαθητές/τριες της Γ΄ Δημοτικού μελέτησαν θέματα Μυθολογίας και Προϊστορίας μέσω καινοτόμων πρακτικών όπως το Cinescience, το Historical Educomic, η μελέτη μουσειοσκευής και η επίσκεψη πεδίου.

Η ανάλυση των απαντήσεων των μαθητών/τριών σε αυτοσχέδια ερωτηματολόγια κατέδειξε έντονο ενθουσιασμό, ενεργή εμπλοκή και αυξημένο ενδιαφέρον για το μάθημα. Οι μαθητές/τριες δήλωσαν ότι κατανόησαν ευκολότερα τις θεματικές, ανέπτυξαν κριτική ιστορική σκέψη και ενίσχυσαν την ιστορική τους ενσυναίσθηση. Ιδιαίτερη σημασία αποκτά η παρούσα έρευνα και με τη συμμετοχή στις δράσεις μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες και αναπτυξιακές διαταραχές, οι οποίοι υποστήριξαν ότι η παιγνιώδης μορφή του μαθήματος της Ιστορίας ενίσχυσε την αυτοπεποίθησή τους και τους επέτρεψε να κατανοήσουν ουσιαστικότερα το ιστορικό περιεχόμενο.

Λέξεις-κλειδιά: Ιστορική εκπαίδευση, εναλλακτικές διδακτικές μέθοδοι, έρευνα, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Η επιτόπια διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ως εναλλακτική διδακτική τεχνική

Άννα Γεωργίου
Υποψ. Διδάκτωρ, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Ιωάννης Φύκαρης
Αναπλ. Καθηγητής, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η επιτόπια διδασκαλία ή επιτόπια μάθηση είναι μια εκπαιδευτική μέθοδος που βασίζεται στη μάθηση μέσω της άμεσης εμπειρίας στον φυσικό χώρο όπου εξετάζεται το αντικείμενο της διδασκαλίας. Αντί να γίνεται μάθημα αποκλειστικά μέσα στην τάξη, οι μαθητές μεταβαίνουν επί τόπου σε ιστορικούς χώρους, μουσεία, φυσικά τοπία, εργοστάσια ή άλλους επαγγελματικούς χώρους για να παρατηρήσουν και να μελετήσουν άμεσα το αντικείμενο. Οι στόχοι της επιτόπιας διδασκαλίας είναι οι εξής: 1) Η ενίσχυση της βιωματικής μάθησης, 2) η ενεργοποίηση της παρατηρητικότητας και της κριτικής σκέψης, 3) η σύνδεση θεωρίας και πράξης, 4) η ενίσχυση της συνεργασίας και της κοινωνικοποίησης των μαθητών, 5) η παροχή αυθεντικών εμπειριών.

Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσε να γίνει η εξής πρόταση για την προσπάθεια εφαρμογής της επιτόπιας διδασκαλίας για το μάθημα της Ιστορίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Οι μαθητές θα έχουν την δυνατότητα να επισκεφθούν τους αρχαιολογικούς χώρους – όπως μουσεία, αρχαίους τάφους, παλιά εργοστάσια ή ακόμα και επαγγελματικούς χώρους που χρησιμοποιούνταν στην αρχαιότητα- της πόλης τους και να διδαχθούν το μάθημα της Ιστορίας επί τόπου καθιστώντας το διαδραστικό και άμεσο. Η επιτόπια διδασκαλία είναι μια εναλλακτική τεχνική διδασκαλίας καθώς συνδυάζει την διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας μέσω της οπτικο-ακουστικής εικόνας. Με αυτό τον τρόπο αποφεύγεται η αποστήθιση του μαθήματος και ο παραδοσιακός τρόπος διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας.

Λέξεις-κλειδιά: Επιτόπια διδασκαλία, εναλλακτική τεχνική, ιστορία

Η αξιοποίηση της Μουσικής στη διδασκαλία της Βυζαντινής Ιστορίας στην Ε’ δημοτικού

Εφραίμ Κούρτης
Απόφοιτος ΠΤΔΕ, ΑΠΘ
Πολύβιος Ανδρούτσος
Διδάκτωρ, ΕΕΠ Μουσικής Παιδαγωγικής, ΠΤΔΕ, ΑΠΘ

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στη δυνατότητα αξιοποίησης της μουσικής και των τραγουδιών ως παιδαγωγικών μέσων στη διδασκαλία της Ιστορίας στο Δημοτικό σχολείο. Πιο συγκεκριμένα, μελετάται η διεπιστημονική προσέγγιση της Βυζαντινής Ιστορίας με τη Μουσική στην Ε’ τάξη του δημοτικού.

Βασικός στόχος της συγκεκριμένης εργασίας είναι να διερευνηθούν τα πολλαπλά στοιχεία της Μουσικής τα οποία θα μπορούσαν να βελτιώσουν την

εκπαιδευτική διαδικασία και ιδιαίτερα την διδασκαλία της Ιστορίας διατηρώντας ακέραιους τους διδακτικούς στόχους του Προγράμματος Σπουδών του συγκεκριμένου διδακτικού αντικειμένου. Το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας ξεκινάει από την περιγραφή, ανάλυση και αναγνώριση των σημείων σύγκλισης μεταξύ των αναλυτικών προγραμμάτων της Ιστορίας και της Μουσικής. Στη συνέχεια, αναλύεται ο ρόλος και η επίδραση της μουσικής στην ψυχολογία και στις μαθησιακές ικανότητες του ανθρώπου. Ιδιαίτερα, δίνεται έμφαση στην δημιουργία θετικών συναισθημάτων που μπορούν να διαμορφώσουν ένα βελτιωμένο μαθησιακό περιβάλλον αυξάνοντας έτσι, την δεκτικότητα των παιδιών στις νέες γνώσεις και διευκολύνοντας την διαδικασία απομνημόνευσης και ανάκλησης πληροφοριών. Το θεωρητικό πλαίσιο ολοκληρώνεται με την παράθεση παιδαγωγικών πρακτικών και προγραμμάτων σπουδών στα οποία αξιοποιήθηκε η μουσική ως μέσο διδασκαλίας της Ιστορίας σε παγκόσμια κλίμακα. Η εργασία, τέλος, εμπλουτίζεται με την διδακτική παρέμβαση που ολοκληρώθηκε στην οποία έγινε η χρήση της μουσικής ως μέσο διδασκαλίας της Ιστορίας. Η μεθοδολογία που ακολουθείται είναι η βιβλιογραφική επισκόπηση, μέσω της οποίας αναλύονται θεωρίες και προηγούμενες έρευνες που σχετίζονται με τη διεπιστημονική προσέγγιση και τη συμβολή της μουσικής στη διδασκαλία της Ιστορίας.

Τα ευρήματα δείχνουν ότι η μουσική μπορεί να υποστηρίξει τις ανώτερες νοητικές λειτουργίες των μαθητών, όπως η μνήμη, ενώ ενισχύει τη δημιουργία θετικού μαθησιακού περιβάλλοντος. Επιπλέον, προτείνεται η χρήση της μουσικής ως ιστορικής πηγής, ενισχύοντας την κατανόηση και την ενεργή συμμετοχή των παιδιών.

Λέξεις-κλειδιά: Μουσική, Ιστορία, διεπιστημονικότητα, ψυχολογία, μνήμη

Ανάλυση και αξιολόγηση τριών διδακτικών σεναρίων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με ΤΠΕ στην πλατφόρμα «Αίσωπος»

Μελίνα Κωστίδη
Φιλόλογος, Διδάκτωρ Νεότερης Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η παρούσα εισήγηση διερευνά τον ρόλο των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στον σχεδιασμό και την αξιολόγηση καινοτόμων και αποτελεσματικών εκπαιδευτικών σεναρίων για τη διδασκαλία της Ιστορίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, με έμφαση στην πλατφόρμα «Αίσωπος» – Ψηφιακά Διδακτικά Σενάρια.

Σκοπός είναι η βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και η διερεύνηση της προσαρμοστικότητας των εκπαιδευτικών σεναρίων στις ανάγκες και στις δεξιότητες των μαθητών/τριών. Εξετάζονται οι δυνατότητες και οι προκλήσεις που προκύπτουν από την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η έρευνα επικεντρώνεται στην ανάλυση και αξιολόγηση τριών επιλεγμένων εκπαιδευτικών σεναρίων Ιστορίας Γυμνασίου και Λυκείου από την πλατφόρμα «Αίσωπος». Η ανάλυση των σεναρίων αγγίζει σύγχρονες θεματολογίες και προσεγγίσεις στη διδασκαλία της Ιστορίας. Τα ερευνητικά ερωτήματα της εισήγησης αποτελούν τα κριτήρια αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των επιλεγμένων σεναρίων. Η

έρευνα διεξάγεται με στόχο να εξετάσει την παιδαγωγική προσέγγιση και την ενσωμάτωση ΤΠΕ στα σενάρια, το επίπεδο κριτικής σκέψης και αυτενέργειας που προάγουν, την αποτελεσματικότητα στην επίτευξη μαθησιακών στόχων, την ευελιξία και τη δυνατότητα προσαρμογής σε διαφορετικά μαθησιακά περιβάλλοντα, καθώς και την ενσωμάτωση συστημάτων αξιολόγησης και ανατροφοδότησης.

Τα ευρήματα της έρευνας μπορούν να αξιοποιηθούν από εκπαιδευτικούς, συγγραφείς επιμορφωτικού υλικού, επιμορφωτές, σχεδιαστές εκπαιδευτικών προγραμμάτων και φορείς χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής για τη βελτίωση της διδασκαλίας της Ιστορίας. Η πλατφόρμα «Αίσωπος» αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο, αλλά απαιτείται επικαιροποίηση των υπαρχόντων σεναρίων, ενσωμάτωση νέων δραστηριοτήτων ΤΠΕ και υποβολή νέων σεναρίων. Επιπλέον, χρειάζεται να βελτιωθεί η προσαρμοστικότητα των σεναρίων της πλατφόρμας «Αίσωπος» σε διαφορετικά μαθησιακά περιβάλλοντα και να υπάρχει η δυνατότητα προσβασιμότητας για μαθητές/τριες ΑμεΑ ή/και με μαθησιακές δυσκολίες. Συμπερασματικά, οι ΤΠΕ (π.χ. διαδικτυακές πηγές, βίντεο, παιχνίδια και διαδραστικά εργαλεία) μπορούν να αξιοποιηθούν για την ενίσχυση της διδασκαλίας της Ιστορίας Γυμνασίου και Λυκείου και προσφέρουν σημαντικά οφέλη, όπως η προώθηση της ενεργής συμμετοχής, της κριτικής σκέψης, της συνεργασίας και της εξατομίκευσης της μάθησης.

Λέξεις-κλειδιά: Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, ΤΠΕ, ψηφιακά διδακτικά σενάρια, διαδραστική μάθηση, πλατφόρμα «Αίσωπος»

Διδακτικό παράδειγμα της τοπικής Ιστορίας «Νόσος του Χάνσεν»: Η πορεία της νόσου από τη Σπιναλόγκα στο Ίδρυμα Κάνθαρος και η εξέλιξή του σε Νοσοκομείο λοιμωδών νόσων της Αγίας Βαρβάρας

Καλυψώ Μιχαλακάκη
Διδάκτωρ, Σύμβουλος Εκπαίδευσης Γ΄ Αθήνας
Βασιλική Τσακάλου
Εκπαιδευτικός, Υποδιευθύντρια 8ου ΠΔΣ Αγίας Βαρβάρας
Ιωάννης Κυριακάκης
Εκπαιδευτικός, MSc

Η εισήγηση αυτή αποσκοπεί στη διδακτική της τοπικής Ιστορίας και στη γνωριμία των μαθητών- μαθητριών με τα ιστορικά κτίρια της περιοχής όπου κατοικούν ώστε να έρθουν σε επαφή με ένα «κομμάτι» της ιστορίας που συνδέεται με τον τόπο τους, την Αγία Βαρβάρα Αττικής.

Ο θεματικός άξονας είναι η διδασκαλία της Ιστορίας στην Εκπαίδευση. Ο σκοπός της έρευνας είναι οι μαθητές να γνωρίσουν το Νοσοκομείο του τόπου τους μέσα από την ιστορία του. Μέσα από μεθόδους με βιωματικές δραστηριότητες, συνεντεύξεις, με ερωτήματα, διάβασμα βιβλίων και διαδικτυακού υλικού, και καταγραφής, οι μαθητές κατάφεραν να ερευνήσουν την ιστορία του Νοσοκομείου Αγίας Βαρβάρας.

Μέσα από την έρευνα αναδείχθηκε , το Λεπροκομείο, ο Ναός Άγιοι Ανάργυροι και η Σπιναλόγκα. Πρόκειται για παράδειγμα της εκπαιδευτικής πράξης με σχολεία

της Αγίας Βαρβάρας με την επιστημονική Επιμέλεια της Συμβούλου Εκπ/σης Καλυψώς Μιχαλακάκη, κατόπιν σχετικών επιμορφώσεων.

Λέξεις-κλειδιά: Νόσος Χάνσεν, Σπιναλόγκα, Λεπροκομείο, Νοσοκομείο Αγίας Βαρβάρας, Κάνθαρος

Ιστορική αντίληψη και αναπαραστάσεις του «άλλου» στο πλαίσιο του σχολικού μαθήματος της Ιστορίας της Ε' Δημοτικού

Ευαγγελία Πλουμιστού
Αρχαιολόγος, Εκπαιδευτικός, MSc

Στην παρούσα εργασία εξετάζονται οι αναπαραστάσεις του «άλλου» στο μάθημα της Ιστορίας της Ε' Δημοτικού, όπως αυτό ορίζεται από το τρέχον πρόγραμμα σπουδών. Έμφαση δίνεται τόσο στην ανάλυση του περιεχομένου του ισχύοντος σχολικού εγχειριδίου, όσο και στις αντιλήψεις και στάσεις των μαθητών/τριών.

Τα στάδια της εργασίας συμπυκνώνονται με την ακόλουθη σειρά. Μέσα από σύντομη βιβλιογραφική ανασκόπηση, αποσαφηνίζονται εννοιολογικά οι έννοιες της εθνικής ταυτότητας και της εθνικής, πολιτισμικής, αλλά και ιστορικής συνείδησης. Παράλληλα, μελετάται και ο τρόπος με τον οποίο οι παραπάνω έννοιες συνυφαίνονται και διαμορφώνουν την ιστορική αντίληψη μέσα από αφηγήσεις και ερμηνευτικές προσεγγίσεις, προδιαγράφοντας κοινωνικά και πολιτισμικά τα όρια του εθνικού και ιστορικού «Άλλου». Στη συνέχεια, αναλύονται αποσπάσματα από το περιεχόμενο του ισχύοντος σχολικού εγχειριδίου και προγράμματος σπουδών, ενώ έμφαση δίνεται και στον τρόπο με τον οποίο σκιαγράφονται οι ιστορικοί «άλλοι». Η εργασία ολοκληρώνεται με το ενδιαφέρον να επικεντρώνεται στους ίδιους/ες μαθητές/τριες και στις αντιλήψεις, στάσεις και στερεότυπα που έχουν σχηματίσει αναφορικά με τους εθνικά, πολιτισμικά και θρησκευτικά ξένους λαούς, που συναντώνται στο μάθημα της Ιστορίας της Ε' Δημοτικού. Για τον λόγο αυτόν διεξάγεται σύντομη ποσοτική έρευνα, με ερωτηματολόγια τα οποία συμπληρώνονται από τους ίδιους/ιες μαθητές/τριες, τα αποτελέσματα της οποίας αναλύονται διεξοδικά.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι αφενός, η ανάδειξη και η ανάλυση του τρόπου με τον οποίο αποτυπώνονται, στο σχολικό μάθημα της Ιστορίας οι «άλλοι», αποδεικνύοντας την απουσία διαπολιτισμικών προσεγγίσεων και αφετέρου, η αποσαφήνιση του τρόπου με τον οποίο εντυπώνονται στην συλλογική ιστορική συνείδηση και τη σχηματίζουν.

Λέξεις-κλειδιά: Διδακτική της Ιστορίας, ιστορική αντίληψη, ιστορική συνείδηση, εθνική ταυτότητα, εθνικές αναπαραστάσεις

Η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στο μάθημα της Ιστορίας

Δήμητρα Σαμλίδου
Υποψ. Διδάκτωρ, ΑΠΘ

Η παρούσα εισήγηση επικεντρώνει το ενδιαφέρον στην Τεχνητή Νοημοσύνη και πώς αυτή εφαρμόζεται στην εκπαίδευση και πιο συγκεκριμένα, στο μάθημα της Ιστορίας. Εξετάζει τις έρευνες που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια σχετικά με την Τεχνητή Νοημοσύνη στο χώρο της εκπαίδευσης, τη συμβολή της στη διδασκαλία και ποιος είναι ο εν δυνάμει ρόλος της στο μέλλον.

Με αφορμή το μάθημα της Ιστορίας, απαιτητικού και "παρεξηγημένου" ταυτόχρονα, στο οποίο πολλοί μαθητές δεν βρίσκουν κανένα ενδιαφέρον και αποτελεί από τα λιγότερο αγαπημένα τους μαθήματα, θα δούμε πώς η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης μπορεί να διευκολύνει τον τρόπο διδασκαλίας, να καταστήσει τη διδακτική διαδικασία περισσότερο ευχάριστη και εάν οι εκπαιδευτικοί στόχοι είναι πλέον ξεκάθαροι και επιτυγχάνονται καλύτερα μέσω του νέου αυτού τεχνολογικού επιτεύγματος.

Τέλος, θα δούμε εάν είναι εφικτή η αφομίωση των εφαρμογών της Τεχνητής Νοημοσύνης στο πρόγραμμα σπουδών και κατά πόσο ο ρόλος της είναι βοηθητικός τόσο για τους εκπαιδευτικούς, όσο και για τους μαθητές.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, Διδακτική της Ιστορίας, εκπαιδευτικοί στόχοι

Η αξιοποίηση του αναλογικού συλλογισμού στη διδασκαλία της Ιστορίας στο δημοτικό σχολείο: Συμπεράσματα από την εφαρμογή ενός project στη Στ' τάξη

Αγάπη Τριανταφυλλοπούλου
Εκπαιδευτικός ΠΕ70
Ελένη Καραγιάννη
Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ Ανατολικής Αττικής

Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα από την υλοποίηση ενός, μικρής κλίμακας, ερευνητικού σχεδίου δράσης σε τμήμα της Στ' τάξης που προέρχεται από σχολική μονάδα δημοτικής εκπαίδευσης που βρίσκεται στα βορειοανατολικά της Αθήνας.

Το σχέδιο δράσης περιλαμβάνει την εφαρμογή του αναλογικού συλλογισμού ως στρατηγικής διδασκαλίας και μάθησης στην Ιστορία της νεότερης και σύγχρονης Ελλάδας με στόχο τη συγκρότηση απλών σχημάτων αποκωδικοποίησης των σύνθετων ιστορικών γεγονότων. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται η εφαρμογή μεθόδων και εργαλείων/μέσων αξιοποίησης του αναλογικού συλλογισμού και των τρόπων αξιολόγησης των μαθησιακών προϊόντων αυτής, στην κατεύθυνση της δόμησης ιστορικής γνώσης. Η εκπαιδευτική παρέμβαση αποσκοπούσε οι μαθητές/τριες να αξιοποιήσουν τον αναλογικό τους συλλογισμό για να παράγουν, με τη βοήθεια των τρόπων και των μέσων που διαθέτουν (παλιότερες γνώσεις, κοινωνική νόηση,

πληροφορίες από τα σχολικά βιβλία, το διαδίκτυο ή τα Μ.Μ.Ε και υλικά, οδηγίες από την εκπαιδευτικό, αλληλεπίδραση με τους/τις συμμαθητές/τριες) αρκετές και «πλούσιες» αναλογίες.

Διεθνώς, η αποτελεσματική δόμηση της ιστορικής γνώσης προωθείται μέσω δραστηριοτήτων που βασίζονται στους διαφορετικούς τρόπους οικοδόμησης της γνώσης εκ μέρους των μαθητών/τριών, οι οποίοι/ες θα πρέπει να: ι. δημιουργούν νοήματα από τεκμήρια που περιγράφουν ανθρώπους, χώρους και γεγονότα και αναφέρονται σε εποχές και τόπους εντελώς άσχετους με τη σύγχρονη ζωή. και ιι. εξοικειωθούν με μεθόδους ερμηνείας που ανιχνεύουν τους κοινωνικούς κώδικες, που ενυπάρχουν στα ιστορικά «ίχνη» και τους «κύκλους» εννοιών, που δημιουργούνται στις διάφορες πολιτισμικές ενότητες διαφόρων εποχών, πράγμα εξαιρετικά δύσκολο, αφού ο άνθρωπος είναι πάντα εγκλωβισμένος μέσα στις νοηματικές δομές της εποχής του. Η αναλογία αντιμετωπίζεται ως μία γνωστική στρατηγική, η οποία αξιοποιείται, μεταξύ άλλων, για να διευκολύνει την οικειοποίηση της ιστορικής γνώσης και μπορεί να εφαρμοσθεί, σύμφωνα με τα επιμέρους ερωτήματα που τίθενται κατά περιόδους, με στόχο την κατανόηση, τη γενίκευση και τη μεταφορά της γνώσης όπως και αν διαρθρώνεται το γνωσιακό περιεχόμενο μιας θεματικής ενότητας του curriculum, ενός κεφαλαίου του σχολικού εγχειριδίου ή μιας ωριαίας διδασκαλίας.

Λέξεις-κλειδιά: Αναλογικός συλλογισμός, ιστορική γνώση, διδασκαλία της ιστορίας, έρευνα, Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Ζητήματα διδακτικής της Ιστορίας στην Προσχολική Εκπαίδευση

Εμμανουήλ Χαλκιαδάκης
Διδάκτωρ Ιστορίας ΑΠΘ, ΕΔΙΠ, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η διδασκαλία ιστορικών γεγονότων, θεμάτων και καταστάσεων στην προσχολική εκπαίδευση αποτελεί ένα από τα κλασικά περιεχόμενα γνώσεων και στάσεων που προσεγγίζονται στο νηπιαγωγείο, με σκοπό κυρίως την καλύτερη ένταξη του νέου ανθρώπου στο κοινωνικό περιβάλλον, την καλλιέργεια πανανθρώπινων αξιών και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης.

Η μελέτη θεμάτων διδασκαλίας της Ιστορίας στην προσχολική εκπαίδευση αποτελεί έναν χώρο που αξίζει να ερευνηθεί συστηματικά. Με την πρόθεση αυτή στην εργασία μας ερευνήθηκαν ζητήματα Διδακτικής Μεθοδολογίας της Ιστορίας στο νηπιαγωγείο. Χρησιμοποιώντας την ποσοτική μέθοδο έρευνας διαμορφώσαμε ερωτηματολόγιο με ρωτήσεις κλειστού τύπου κλίμακας Likert, το οποίο παρέλαβαν και συμπλήρωσαν νηπιαγωγοί δημόσιων νηπιαγωγείων της χώρας. Οι ερωτήσεις, πέραν των εκπαιδευτικών και δημογραφικών χαρακτηριστικών των νηπιαγωγών, αφορούσαν τις μορφές, τις αρχές διδασκαλίας, τις διδακτικές πρακτικές, το παιδαγωγικό υλικό που χρησιμοποιούν στη διδασκαλία ιστορικών θεμάτων στο νηπιαγωγείο. Υπήρχαν, επίσης, ερωτήσεις ανοικτού τύπου σχετικά με τα θέματα Ιστορίας που διδάσκονται στο νηπιαγωγείο.

Τα βασικά συμπεράσματα της έρευνας αυτής είναι ότι οι νηπιαγωγοί ως διδασκαλία της Ιστορίας θεωρούν κυρίως την προσέγγιση των μεγάλων ιστορικών

γεγονότων (μακροϊστορία), όπως οι εθνικές εορτές και επέτειοι, και πολύ λιγότερο την ιστορική προσέγγιση θεμάτων που βρίσκονται της καθημερινής ζωής (μικροϊστορία), όπως την ιστορία της οικογένειας, της γειτονιάς κ.ά. Όσον αφορά τις μορφές διδασκαλίας που εφαρμόζουν στην προσέγγιση θεμάτων Ιστορίας, κυριαρχούν η διαλογική και η διερευνητική μορφή, ωστόσο η συζήτηση και επεξεργασία των θεμάτων φαίνεται να είναι περισσότερο «στατική», καθώς λαμβάνει χώρα κυρίως στην «καρεκλάκια» της «παρεούλας» στην αίθουσα του νηπιαγωγείου. Αξιοσημείωτη είναι η προσπάθεια των νηπιαγωγών για χρήση ποικίλου παιδαγωγικού και εποπτικού υλικού, καθώς και η εφαρμογή διαφορετικών διδακτικών πρακτικών κατά τις διδασκαλίες ιστορικών θεμάτων.

Η εισήγηση ολοκληρώνεται με τους περιορισμούς της έρευνας και με προτάσεις τόσο για την περαιτέρω έρευνα του θέματος όσο και για τη Διδακτική της Ιστορίας στην Προσχολική Εκπαίδευση.

Λέξεις-κλειδιά: Διδακτική της Ιστορίας, Προσχολική Εκπαίδευση

Άξονας 30: Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία

Βέλτιστη εκπαιδευτική πρακτική: Ενημερώνομαι-Δρω-Οικοδομώ ένα κλιματικά ανθεκτικό μέλλον-Ανθρακικό αποτύπωμα και δράσεις μετριασμού του προς τη βιώσιμη ανάπτυξη

Ειρήνη Γεωργάκη
Διδάκτωρ Χημείας και Τεχνολογίας Περιβάλλοντος, Χημικός, MSc

Σε ένα σύγχρονο παιδαγωγικό πλαίσιο μεταγνώσης με στόχο την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση της νέας γενιάς για μείζονα περιβαλλοντικά θέματα που αντιμετωπίζει ο πλανήτης μας, οι μαθητές/-τριες με σαφή παιδαγωγικό στόχο την ευαισθητοποίησή τους σε θέματα προστασίας του κλίματος, ενημέρωση σε τρέχοντα επιστημονικά δεδομένα για την κλιματική αλλαγή, κλιματική ανθεκτικότητα, πράσινη ανάπτυξη, αειφορία, αναπτύσσουν θετική στάση, κριτική σκέψη και δεξιότητες.

Μέσα από βιωματικές δράσεις, ομαδοσυνεργατικότητα, διάχυση καλών πρακτικών στην ευρύτερη μαθητική κοινότητα σε συνεργασία και με τον Δήμο τους θα αντιληφθούν ότι βασική προϋπόθεση για όποιο επιτυχές αποτέλεσμα και βιώσιμο μέλλον είναι η δημιουργία ενός μοντέλου συμμετοχικών διαδικασιών επιστήμης-πολιτείας-πολίτη, εστιάζοντας στις διαδικασίες αυτές που αναδεικνύουν την ατομική και συλλογική ευθύνη, αυτοαγωγή και δράση και στους δυο άξονες που πρέπει να στοχεύει κάθε προσπάθεια, αυτή του μετριασμού (mitigation) αλλά και της προσαρμογής (adaptation) στην κλιματική αλλαγή.
Στον άξονα μετριασμού της κλιματικής κρίσης οι μαθητές/-τριες προβληματίστηκαν για το μέγεθος της ατομικής ευθύνης και της δράσης που μπορεί ο καθένας να αναλάβει προς την κατεύθυνση αυτή. Διερεύνησαν πως οι ίδιοι/-ες, ως μικροομάδα της ευρύτερης κοινωνίας, μέσα από τις καθημερινές τους συνήθειες συμβάλλουν και σε ποιο βαθμό, στην κλιματική αλλαγή, υπολογίζοντας το ανθρακικό-ενεργειακό αποτύπωμα του σχολείου τους.

Με χρήση της πλατφόρμας UN carbon footprint calculator υπολογίστηκε κατά μέσο όρο πόσους τόνους διοξειδίου του άνθρακα εκπέμπει ένας μαθητής ετησίως. Από τα ευρήματα της έρευνας παρατηρήθηκε πως ένα ποσοστό από τις εκπομπές αυτές οφείλονται στις μεταφορές, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό εκπομπών οφείλονται στον τρόπο ζωής και στον ηλεκτρισμό. Με βάση τα ευρήματα, αναγνώρισαν την αναγκαιότητα πράσινης ανάπτυξης για ένα βιώσιμο μέλλον, μέσω χρήσης καλών πρακτικών εξοικονόμησης ενέργειας και πόρων. Η γνώση των μαθητών σε θέματα ανακύκλωσης διερευνήθηκε μέσα από μια σειρά ερωτήσεων κλειστού τύπου σε ερωτηματολόγιο - μέσω τύπου συνέντευξης- της ομάδας του προγράμματος στους συμμαθητές τους, προάγοντας την επικοινωνία και τη διάδραση μεταξύ των μαθητών του σχολείου και εφάρμοσαν σε συννενόηση με το Δήμο τους ανάλογες πρακτικές (χρήση καφέ κάδων, ανακύκλωση πλαστικού, κομποστοποίηση)
Εντός του εκπαιδευτικού πλαισίου: «Νοιάζομαι», «Μαθαίνω», «Δρω» οι μαθητές μέσα από βέλτιστες πρακτικές γίνονται πρεσβευτές του κλίματος για ένα αειφόρο, βιώσιμο πλανήτη.

Λέξεις-κλειδιά: Κλιματική κρίση, ανθρακικό αποτύπωμα, πράσινη ανάπτυξη, αειφορία

Το ημερολόγιο της φύσης: μία ολοκληρωμένη μεθοδολογία βιωματικής και ολιστικής μάθησης για την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την εκπαίδευση για την αειφορία

Ίριδα Τσερβένη
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η επαφή και επανασύνδεση με τη φύση είναι στις μέρες μας μία σημαντική ανάγκη του δυτικού ανθρώπου. Οι σύγχρονες κοινωνίες είναι αποξενωμένες από τον φυσικό κόσμο και στερημένες από τα ευεργετικά οφέλη της οργανικής σύνδεσης με τη μη ανθρώπινη φύση. Στο πεδίο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης για την αειφορία τις τελευταίες δεκαετίες η ανάγκη αυτή αποτελεί μία από τις προτεραιότητες στην εκπαιδευτική έρευνα και πράξη.

Η εργασία προτείνει μια ολοκληρωμένη διδακτική μεθοδολογία για την περιβαλλοντική εκπαίδευση/εκπαίδευση για την αειφορία, με στόχο την ενίσχυση της σχέσης του ανθρώπου με τον μη ανθρώπινο κόσμο μέσα από εκπαιδευτικές διαδικασίες που δίνουν έμφαση στη βιωματική και ολιστική μάθηση. Η προσέγγιση της αξιοποίησης του ημερολογίου της φύσης στην εκπαιδευτική διαδικασία βασίζεται σε διεπιστημονικές αρχές, ενσωματώνοντας στοιχεία από την περιβαλλοντική εκπαίδευση, την περιβαλλοντική φιλοσοφία, την οικολογία αλλά και τις τέχνες. Η εργασία, αρχικά μέσα από βιβλιογραφική ανασκόπηση, αναδεικνύει τα μέχρι σήμερα ερευνητικά δεδομένα πάνω στην αξιοποίηση του ημερολογίου της φύσης σε ποικιλία εκπαιδευτικών πεδίων και ηλικιών. Στη συνέχεια, μέσα και από την παρουσίαση των πρώτων αποτελεσμάτων της πειραματικής εφαρμογής του ημερολογίου της φύσης στο πλαίσιο του γνωστικού αντικειμένου της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, παρουσιάζονται βασικά στοιχεία για τη διαμόρφωση μίας ολοκληρωμένης διδακτικής μεθοδολογίας. Η μεθοδολογία αυτή εδράζεται πάνω σε βασικές παιδαγωγικές κατευθύνσεις, μαθησιακούς στόχους και προτεινόμενες τεχνικές εφαρμογής σε διαφορετικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.

Κεντρικός άξονας της διδακτικής μεθοδολογίας είναι η ενδυνάμωση της οικολογικής συνείδησης των συμμετεχόντων/ουσών με άξονες την ανάπτυξη της βιοφιλίας, της ενσυναίσθησης για τα μη ανθρώπινα όντα, οντότητες και στοιχεία, αλλά και της οικοκεντρικής προσέγγισης της σύνδεσης με τον μη ανθρώπινο κόσμο.

Λέξεις-κλειδιά: ημερολόγιο της φύσης, περιβαλλοντική εκπαίδευση, εκπαίδευση για την αειφορία, βιωματική μάθηση, ολιστική μάθηση

Η εξέλιξη της κριτικής σκέψης των μαθητών/τριών ως μέρος προώθησης της κριτικής αειφορικής συνείδησης

Δημήτρης Τσουμπάρης
Υποψ. Διδάκτορας, ΕΚΠΑ
Γεωργία Λιαράκου
Καθηγήτρια, ΕΚΠΑ
Ευγενία Φλογαΐτη
Καθηγήτρια, ΕΚΠΑ

Η κριτική σκέψη είναι ένα συστατικό στοιχείο των αειφορικών δεξιοτήτων, το οποίο σε μία περίοδο εντεινόμενων παγκόσμιων κρίσεων, περιβαλλοντικής υποβάθμισης και κοινωνικο-οικονομικών ανισοτήτων είναι όλο και πιο σημαντικό να εμπεδωθεί ως μέρος της εκπαίδευσης. Διερευνήσαμε την κριτική σκέψη ως μέρος μίας συνολικής οπτικής για την αντίληψη κοινωνικο-επιστημονικών ζητημάτων, την οποία ονομάζουμε Κριτική Αειφορική Συνείδηση. Η Κριτική Αειφορική Συνείδηση αποτελεί ένα ποιοτικό εργαλείο που εκφράζει την εμπειρία που βιώνουν μαθητευόμενα άτομα όταν προσπαθούν να επιλύσουν κοινωνικο-επιστημονικά ζητήματα και να εξερευνήσουν τις σχέσεις εξουσίας που τα διατρέχουν. Πιο συγκεκριμένα, ερευνήσαμε την μεταβολή της Κριτικής Αειφορικής Συνείδησης των μαθητών/τριών κατά την διάρκεια εφαρμογής ενός κριτικού/μετασχηματιστικού εργαλείου διδασκαλίας Φυσικών Επιστημών με την ονομασία STEPWISE, το οποίο προσαρμόσαμε στα πλαίσια της αειφορίας.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το έτος 2020-2021 σε μία τάξη μαθητών/τριών ηλικίας 13-14 χρονών ενός ιδιωτικού Βρετανικού σχολείου της Αθήνας, μέσα από την οποία συλλέξαμε δεδομένα όπως συνεντεύξεις, ημερολόγια και δείγματα εργασίας των μαθητών/τριών. Αναλύσαμε τα δεδομένα χρησιμοποιώντας την μεθοδολογία της Θεματικής Ανάλυσης και εστιάζουμε στην παρουσίαση αποτελεσμάτων σχετικά με τον τρόπο μεταβολής των θεματικών της κριτικής σκέψης. Στα πλαίσια της εργασίας, υιοθετείται μια ευρύτερη προσέγγιση της κριτικής σκέψης, η οποία την συσχετίζει με την κριτική/μετασχηματιστική μάθηση και την ορίζει ως την μεταγνωστική ικανότητα του μαθητευομένου ατόμου να αμφισβητεί κυρίαρχα στερεότυπα και προκαταλήψεις, καθώς και να αναστοχάζεται πάνω σε αξίες, ιδέες και δράσεις για κοινωνική αλλαγή.

Συμπερασματικά, υπάρχουν ενδείξεις που δείχνουν ότι η κριτική σκέψη των μαθητών/τριών αναπτύχθηκε, ξεπερνώντας ένα αρχικό στάδιο αμυντικότητας των μαθητών/τριών σε σχέση με την πρόσληψη παραγόντων της επιστήμης και της τεχνολογίας ως μέρος κοινωνικοοικονομικών παραγόντων, φτάνοντας σε κατανόηση ζητημάτων κοινωνικοοικονομικών αντιθέσεων και άνισης διανομής πόρων. Επιπλέον, αυτή η εξέλιξη εκφράστηκε μέσω μίας βελτιωμένης αντίληψης της αμφιλεγόμενης φύσης παραγόντων κοινωνικο-επιστημονικών ζητημάτων καθώς και μέσα από την κατανόηση των σχέσεων εξουσίας ως ρευστές αλληλεπιδράσεις παρά ως παγιωμένες καταστάσεις.

Λέξεις-κλειδιά: αειφορία, κριτική αειφορική συνείδηση, κριτική/μετασχηματιστική εκπαίδευση, κριτική σκέψη

Επαγγελματική Ανάπτυξη Εκπαιδευτικών σε θέματα Κλιματικής Αλλαγής

Δημήτρης Σταύρου
Καθηγητής Διδακτικής των Φυσικών Επιστημών, ΠΤΔΕ Πανεπιστήμιο Κρήτης
Αικατερίνη-Αιμιλία Μιχαηλίδη
Επίκ. Καθηγήτρια Διδακτικής των Θετικών Επιστημών, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η κλιματική αλλαγή συνιστά ένα σύνθετο πρόβλημα, καθώς περιλαμβάνει την αλληλεπίδραση πολλών φυσικών και ανθρωπογενών παραμέτρων, ενώ συνδέεται με επιστημονική αβεβαιότητα και έντονες κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές προεκτάσεις. Ως επιστημονικό πεδίο, η μελέτη της κλιματικής αλλαγής απαιτεί την κατανόηση και σύνθεση γνώσεων από διαφορετικά επιστημονικά πεδία, όπως η φυσική, η χημεία, τα μαθηματικά, η μηχανική και η τεχνολογία, αλλά και την καλλιέργεια δεξιοτήτων συστημικής σκέψης και λήψης αποφάσεων.

Τα παραπάνω θέματα διαπραγματεύονται από την ερευνητική ομάδα του Εργαστηρίου Διδακτικής Θετικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Κρήτης στο πλαίσιο των προγραμμάτων STEM-ID (ΕΛΙΔΕΚ), MASCOT (ΕΛΚΕ – ΠΚ) και FEDORAS Academy (ERASMUS+ Teachers Academy) που επικεντρώνουν στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών σε θέματα κλιματικής αλλαγής και αειφόρου ανάπτυξης. Το πρόγραμμα STEM-ID αποσκοπεί στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών Α/θμιας και Β/θμιας εκπαίδευσης με σκοπό τη διασύνδεση της εκπαίδευσης STEM με την εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή. Συγκεκριμένα 24 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αναπτύσσουν διδακτικό υλικό για την κλιματική αλλαγή και το εφαρμόζουν στην τάξη τους. Το πρόγραμμα MASCOT στοχεύει στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών για μαθησιακή αξιοποίηση περιβαλλόντων εκτός σχολείου και συγκεκριμένα οργάνωση επισκέψεων σε πανεπιστημιακά εργαστήρια που διεξάγουν έρευνα στην ανάπτυξη καινοτόμων υλικών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην αντιμετώπιση προβλημάτων που δημιουργούνται από την κλιματική αλλαγή. Στο πλαίσιο αυτό 6 εκπαιδευτικοί επισκέφθηκαν με τις τάξεις τους εργαστήρια του Τμήματος Επιστήμης και Μηχανικής Υλικών του Πανεπιστημίου Κρήτης. Τέλος το πρόγραμμα FEDORAS Academy αποβλέπει στη δημιουργία δικτύου STEM εκπαιδευτικών σε εθνικό και σε ευρωπαϊκό επίπεδο προωθώντας τη διεπιστημονική συνεργασία και τις αρχές της ανοικτής εκπαίδευσης.

Στόχος των δικτύων είναι η ανάπτυξη καινοτόμου διδακτικού υλικού για σύγχρονα STEM αντικείμενα για την καλλιέργεια ικανοτήτων όπως ο οραματισμός και η ανάληψη δράσης για βιώσιμα μέλλοντα. Η ανάπτυξη και η πιλοτική εφαρμογή του διδακτικού υλικού, καθώς και οι δράσεις κινητικότητας των εκπαιδευτικών αναμένεται να προωθήσουν την ανταλλαγή καλών πρακτικών και να ενισχύσουν την καλλιέργεια αξιών βιωσιμότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών, Κλιματική Αλλαγή, STEM Εκπαίδευση, Δίκτυα Εκπαιδευτικών

Άξονας 31: Εκπαίδευση και φύλο

Δασκάλες –επιθεωρήτριες: μια στιγμή αποκλεισμού

Γιώργος Γαλάνης
Υποψ. διδάκτωρ, ΠΑΠΕΛ
Δέσποινα Καρακατσάνη
Καθηγήτρια, ΠΑΠΕΛ

Πλήθος μελετών καταγράφουν το στερεότυπο που είναι ορατό δια γυμνού οφθαλμού στον χώρο της εκπαίδευσης: οι γυναίκες διδάσκουν, οι άντρες διοικούν. Στη σημερινή πραγματικότητα έχει καταβληθεί προσπάθεια να μην υπάρχουν θεσμικές διακρίσεις στην κατάληψη διοικητικών θέσεων στην εκπαίδευση. Ωστόσο, αν και η άρση των θεσμικών εμποδίων είναι αναγκαία για την πολυπόθητη έμφυλη ισότητα στη στελέχωση της εκπαίδευσης, δεν είναι και ικανή συνθήκη. Μια σειρά από παράγοντες συγκροτούν την αποκαλούμενη «γυάλινη οροφή» με αποτέλεσμα την συνέχιση της ανδρικής κυριαρχίας στη διοίκηση της εκπαίδευσης.

Στην παρούσα εργασία θα εξετάσουμε μια στιγμή θεσμικού αποκλεισμού των γυναικών από τη δυνατότητα διεκδίκησης θέσης επιθεωρητριών. Πρόκειται για την γνωμοδότηση του ΚΔΓΣΕ τον Ιανουάριο του 1946, σύμφωνα με την οποία οι δασκάλες δεν μπορούν να είναι υποψήφιες για να καταλάβουν θέσεις επιθεωρητών.
Ο υπουργός παιδείας Μπαλάνος απευθύνθηκε, το καλοκαίρι του 1945, στο ΚΔΓΣΕ ζητώντας του να γνωμοδοτήσει για τον τρόπο διορισμού των επιθεωρητών και για το δικαίωμα των διδασκαλισσών να καταλάβουν θέση επιθεωρητή. Η απόφαση του γνωμοδοτικού οργάνου, το οποίο συνεδρίασε για το θέμα τον Ιανουάριο του 1946, αποτέλεσε μια σχετική, αφού οι φιλελεύθεροι είχαν την πλειοψηφία, έκπληξη: υποστήριξε πως οι δασκάλες δε μπορούν να γίνουν επιθεωρήτριες.

Στην παρούσα εργασία α) θα εξετάσουμε τα επιχειρήματα των δυο πλευρών του συμβουλίου υπό το πρίσμα της μεταβαρκιζιανής συγκυρίας
β) θα διερευνήσουμε τους λόγους για τους οποίους κατέληξε το ΚΔΓΣΕ σε αυτή την απόφαση την οποία θα συσχετίσουμε με την πολιτική συγκυρία, με τα στερεότυπα και τις έμφυλες διακρίσεις αλλά και με τις στοχεύσεις, εντάξεις και δεσμεύσεις των μελών του γνωμοδοτικού συμβουλίου. Θα ερευνήσουμε τις απόψεις των δασκάλων μέσα από τις στήλες του Διδασκαλικού Βήματος, τη στάση των συντηρητικών δυνάμεων μέσα από το περιοδικό Εκπαιδευτικός Τύπος αλλά και τη διάσταση που πήρε ο αποκλεισμός μέσα από τον ημερήσιο Τύπο. Τέλος, θα αντλήσουμε πληροφορίες από την αρθρογραφία και την βιβλιογραφία της περιόδου.

Λέξεις-κλειδιά: Επιθεωρητές, δασκάλες, έμφυλες διακρίσεις, μεταπολεμική Ελλάδα

Προς μια Ολοκληρωμένη Σεξουαλική Εκπαίδευση: Μια ποιοτική διερεύνηση των αντιλήψεων, των αναγκών και των πρακτικών των εκπαιδευτικών

Τζωρτζίνα Λικσκεντάι
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, ΦΠ, ΑΠΘ
Γρηγόριος Μοσχόπουλος
Research Coordinator, Emphilo
Έλλη Γερακοπούλου
Project Manager, Ως Αιδώ

Η σεξουαλική εκπαίδευση αποτελεί ένα σύνθετο και συχνά αμφιλεγόμενο πεδίο στην εκπαίδευση, τόσο αναφορικά με το πότε, πώς και από ποιον θα πρέπει να υλοποιείται όσο και ως προς το περιεχόμενο αυτής. Ως αποτέλεσμα, πολλά ζητήματα που άπτονται της σεξουαλικής εκπαίδευσης (συναίνεση, σωματικότητα) και θέματα που αφορούν περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες (π.χ. ΛΟΑΤΚΙ + άτομα), δε συμπεριλαμβάνονται στις κυρίαρχες αφηγήσεις σεξουαλικής εκπαίδευσης. Η παρούσα μελέτη, βασισμένη σε φεμινιστικές και κουήρ θεωρήσεις και σε ποιοτικό επιστημολογικό παράδειγμα, διερευνά τις απόψεις, εμπειρίες και ανάγκες ατόμων που εργάζονται με παιδιά, εφήβους ή/και νέα ενήλικα άτομα, μέσα από τρεις ομάδες εστίασης (focusgroup), με στόχο να αναδειχθεί τόσο η νοηματοδότησή τους για τη σεξουαλική εκπαίδευση όσο και οι παιδαγωγικές και θεωρητικές αναγκαίες για την εξέλιξή της.

Τα συμμετέχοντα άτομα κλήθηκαν να αναστοχαστούν πάνω στις πρώτες τους επαφές με τη σεξουαλική εκπαίδευση, να ορίσουν τι σημαίνει «(ολοκληρωμένη) σεξουαλική εκπαίδευση», να εντοπίσουν ποιες θεματικές θεωρούν απαραίτητες αλλά και ευαίσθητες, να αποτυπώσουν την άποψή τους για το τι συνιστά μια συμπεριληπτική προσέγγιση και να φανταστούν ένα ιδανικό αναλυτικό πρόγραμμα βασισμένο στις αξίες της ισότητας, της ενδυνάμωσης και της μη-κριτικής στάσης. Προκαταρκτικά ευρήματα δείχνουν ότι πολλοί εκπαιδευτικοί έχουν ελάχιστη κατάρτιση στο θέμα, αντλώντας γνώσεις από άτυπες πηγές (διαδίκτυο, κοινωνικά δίκτυα, προσωπική εμπειρία) ενώ αναγνωρίζουν την ανάγκη μιας σεξουαλικής εκπαίδευσης που εκκινείται «από τα κάτω».

Η μελέτη φιλοδοξεί να λειτουργήσει ως βάση για την ανάπτυξη πιο ολιστικών, συμπεριληπτικών και κοινωνικά δίκαιων πρακτικών σεξουαλικής εκπαίδευσης.

Λέξεις - κλειδιά: Ολοκληρωμένη σεξουαλική εκπαίδευση, φεμινιστική παιδαγωγική, κουήρ θεωρία, συμπερίληψη, ποιοτική έρευνα, ομάδες εστίασης, εκπαιδευτικοί

Η επίδραση της φιλοσοφικής και παιδαγωγικής σκέψης των Πυθαγόρειων φιλοσόφων γυναικών στον τρόπο ζωής των γυναικών κατά το πρόσφατο παρελθόν (20ος αιώνας) στην Ελλάδα

Μαρία Μπίμπα
Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ70
Δημήτριος Παπαδημητρίου
Εκπαιδευτικός ΠΕ02
Ιωάννης Φύκαρης
Αναπλ. Καθηγητής, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Σκοπός της εργασίας είναι να καταδείξει πώς η φιλοσοφική και παιδαγωγική σκέψη των Πυθαγόρειων φιλοσόφων γυναικών, που έδρασαν στο πλαίσιο της Σχολής του Πυθαγόρα (7ο-3ο π.Χ. αιώνα), στη νότια Ιταλία και σε άλλες παρόμοιες σχολές της αρχαίας Ελλάδας, βρίσκει εφαρμογή στα μέσα του 20ου αιώνα στον τρόπο ζωής των γυναικών στην Ελλάδα. Οι μέθοδοι της έρευνας, που χρησιμοποιούνται, είναι η «ιστορικο-φιλολογική μέθοδος» και η «συγκριτική μέθοδος».

Η συγκεκριμένη μελέτη αφορά την ιστορική διερεύνηση των κειμένων, που συνέγραψαν οι Πυθαγόρειες γυναίκες φιλόσοφοι, συγκρίνοντας τις φιλοσοφικές και παιδαγωγικές σκέψεις τους για τη συζυγική ζωή και τη μητρότητα με τον ρόλο των γυναικών στην οικογένεια στην Ελλάδα στα μέσα του 20ου αιώνα. Συνεπώς, η μελέτη καινοτομεί καλύπτοντας το κενό στην προσέγγιση της φιλοσοφικής και παιδαγωγικής σκέψης των Πυθαγόρειων φιλοσόφων γυναικών στην αρχαιότητα και στην πιθανή επίδρασή της στην οικογενειακή ζωή των γυναικών στο πρόσφατο παρελθόν στον χώρο της Ελλάδας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της συγκριτικής ιστορικής διερεύνησης η επίδραση της σκέψης των Πυθαγόρειων γυναικών φιλοσόφων στις γυναίκες του 20ου αιώνα στην Ελλάδα συνοψίζεται στα εξής: Α) Ανεξαρτησία και ισότητα ευκαιριών: Οι φιλοσοφικές ιδέες τους ανέδειξαν την αξία και τη σημασία των γυναικών στην οικογένεια και στην κοινωνία και συνέβαλαν στην ενθάρρυνση αυτών να επιδιώξουν ανεξαρτησία, εκπαίδευση, εργασία και συμμετοχή στην πολιτική ζωή. Β) Ισότητα και κοινωνική αλλαγή: Οι ιδέες των Πυθαγόρειων γυναικών φιλοσόφων πιθανόν να επηρέασαν τις γυναίκες του 20ου αιώνα για αγώνα, ισότητα φύλων και κοινωνική αλλαγή. Γ) Εκπαίδευση και παιδαγωγικές αξίες: Οι Πυθαγόρειες γυναίκες φιλόσοφοι εστίασαν στην ανατροφή και την εκπαίδευση των παιδιών με αξίες και αρετές, που είναι δυνατόν να επηρέασαν τις γυναίκες του 20ου αιώνα να δώσουν έμφαση στην εκπαίδευση των παιδιών τους και στη μεταφορά αξιών όπως η δικαιοσύνη, η αρμονία και η εγκράτεια. Δ) Κοινωνική ενδυνάμωση, αυτοπεποίθηση, ψυχικές αρετές: Αντίστοιχα είναι πιθανόν η φιλοσοφική και η παιδαγωγική σκέψη των Πυθαγόρειων γυναικών φιλοσόφων να συνέβαλε στην κοινωνική και ψυχική ενδυνάμωση των γυναικών του 20ου αιώνα, προκειμένου να αναλάβουν ακόμα πιο ενεργό κοινωνικό και πολιτικό ρόλο.

Λέξεις-κλειδιά: Πυθαγόρειες γυναίκες φιλόσοφοι, φιλοσοφική και παιδαγωγική σκέψη, συζυγική ζωή, μητρότητα, οικογένεια

Απόψεις γονέων για τη Σεξουαλική Αγωγή στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Αντιγόνη-Άλμπα Παπακωνσταντίνου
Αναπλ. Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνα Μελισσά
Φιλόλογος, MEd.

Η παρούσα έρευνα μελετά τις απόψεις γονέων εφήβων μαθητών γύρω από το ζήτημα της διδασκαλίας της Σεξουαλικής Αγωγής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αφού οριστεί η σεξουαλική αγωγή ως έννοια και προσδιοριστεί ως περιεχόμενο, επιχειρείται η παρουσίαση των οφελών που προκύπτουν για τους εφήβους μαθητές από τη συμπερίληψή της στα σχολικά γνωστικά αντικείμενα και η ανάδειξη της αναγκαιότητας διδασκαλίας της στη σύγχρονη μεταμοντέρνα εποχή, όπου η ταχύτητα, η παραπληροφόρηση, η λατρεία του εφήμερου και η συστηματική έκθεση ανηλίκων σε υλικό και καταστάσεις που δεν απευθύνονται στην ηλικία τους φαίνεται να κυριαρχούν.

Καθώς οι γονείς αποτελούν έναν εταίρο της εκπαίδευσης με ικανές δυνατότητες επιρροής και στοχευμένες εστίες πίεσης, επιδιώχθηκε η καταγραφή και η ερμηνεία των απόψεών τους σχετικά με την αναγκαιότητα διδασκαλίας της Σεξουαλικής Αγωγής στο γυμνάσιο ή στο λύκειο, με το περιεχόμενο που ένα τέτοιο διδακτικό αντικείμενο θα μπορούσε να έχει και με τις δυσκολίες που ένα τέτοιους είδους εγχείρημα θα καλούνταν να αντιπαρέλθει.

Ακολουθήθηκε μία ποσοτική προσέγγιση και κατασκευάστηκε ένα πρωτότυπο ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπληρώθηκε από 150 γονείς μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης διαφόρων κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων που κατοικούσαν σε όλη την επικράτεια. Η ανάλυση των δεδομένων έγινε μέσω του προγράμματος SPSS.

Οι απαντήσεις των γονέων σκιαγραφούν μία θετική αντιμετώπιση της πιθανότητας διδασκαλίας της Σεξουαλικής Αγωγής στο σχολείο, φανερώνουν μία έντονη ανησυχία σχετικά με τους τρόπους που ενημερώνονται τα παιδιά τους γύρω από τα ζητήματα αυτά και επιλέγουν το περιεχόμενο της σεξουαλικής αγωγής να αφορά στην σεξουαλική κακοποίηση και στην πρόληψη.

Τέλος, σύμφωνα με τους συμμετέχοντες οι δυσκολίες που πρέπει να υπερκεραστούν προκύπτουν κυρίως από την ανωριμότητα των μαθητών και την περιορισμένη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Σεξουαλική Αγωγή, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, απόψεις γονέων

Απόψεις, στάσεις και εμπειρίες ανδρών και γυναικών προπτυχιακών φοιτητών σχετικά με το ρόλο των ανδρών παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας

Κωνσταντίνα Ρέντζου
Επίκ. Καθηγήτρια, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Βασιλική Καλτσογιάννη
Παιδαγωγός Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Frederick University

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η καταγραφή των απόψεων και των στάσεων ανδρών και γυναικών προπτυχιακών φοιτητών του Τμήματος Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία σχετικά με το ρόλο, τη θέση και τη σημασία και τις προκλήσεις των ανδρών παιδαγωγών στο επαγγελματικό πεδίο της πρώιμης αγωγής και φροντίδας. Συνάμα, η έρευνα είχε ως στόχο να καταγράψει τις εμπειρίες των φοιτητών και φοιτητριών σχετικά με τον τρόπο που γίνονται αντιληπτοί από τα μέλη ΔΕΠ του πανεπιστημιακού τμήματος στο οποίο φοιτούν, τους γονείς και τους παιδαγωγούς, καθώς και να καταγράψει τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αλληλεπιδρούν με τους φοιτητές και τις φοιτήτριες, κατά τη διάρκεια της πρακτικής τους άσκησης σε προσχολικά προγράμματα. Στην έρευνα συμμετείχαν 3 άνδρες και 3 γυναίκες προπτυχιακοί φοιτητές. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι δεν υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των απόψεων ανδρών και γυναικών φοιτητών. Ενώ οι άνδρες φοιτητές δεν φαίνεται να αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις κατά την επιλογή του επιστημονικού πεδίου της πρώιμης αγωγής και φροντίδας, τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις για τους ρόλους των φύλων είναι διάχυτα στις απαντήσεις των συμμετεχόντων.

Λέξεις-κλειδιά: Άνδρες παιδαγωγοί πρώιμης παιδικής ηλικίας, φύλο, αρχική εκπαίδευση και κατάρτιση, πρώιμη αγωγή και φροντίδα, άνδρες σε μη παραδοσιακά επαγγέλματα

Ισότητα των φύλων στη Φυσική: Από την έρευνα στην εκπαιδευτική πράξη

Μαρία Δ. Χούπη
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού

Η καλλιέργεια της ισότητας των φύλων μέσα από την εκπαίδευση αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για τη διαμόρφωση μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς, όπου άνδρες και γυναίκες έχουν ισότιμη συμμετοχή. Αν και τα τελευταία χρόνια δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην ενίσχυση της εκπαίδευσης σε αυτόν τον τομέα, οι ανισότητες μεταξύ αγοριών και κοριτσιών παραμένουν αρκετές φορές ορατές, με τις μαθήτριες να αντιμετωπίζουν συχνά μεγαλύτερα εμπόδια από αυτά των αγοριών. Ενθαρρυντικό

είναι ότι πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα δείχνουν πως η εικόνα αυτή αρχίζει σταδιακά να αλλάζει προς μια πιο ισόρροπη κατεύθυνση.

Η μελέτη που παρουσιάζεται εδώ βασίζεται σε έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε σε διαφορετικούς τύπους σχολείων (Γυμνάσια, Λύκεια, Πρότυπα, Πειραματικά, Καλλιτεχνικά). Η ανάλυση των ευρημάτων ανέδειξε ότι εξακολουθούν να υφίστανται διαφορές στις στάσεις μαθητών και μαθητριών απέναντι στη Φυσική. Στη μελέτη μας τα αγόρια δήλωσαν ότι ευχαριστιούνται περισσότερο το μάθημα της Φυσικής και το επιλέγουν ως μελλοντική καριέρα. Τα κορίτσια δήλωσαν ότι η Φυσική είναι ενδιαφέρον μάθημα αλλά δύσκολο στην κατανόηση. Επίσης, έγινε σύγκριση των στάσεων αγοριών-κοριτσιών από τους διαφορετικούς τύπους σχολείων και εντοπίστηκαν διαφορές με τα Πρότυπα σχολεία να υπερτερούν.

Τα αποτελέσματα της μελέτης μας αναδεικνύουν την αναγκαιότητα στοχευμένων εκπαιδευτικών παρεμβάσεων που θα ενθαρρύνουν περισσότερα κορίτσια να συμμετέχουν ενεργά στις Φυσικές Επιστήμες γενικά και στη Φυσική ειδικότερα.

Λέξεις-κλειδιά: Ισότητα φύλων, Φυσική, στάσεις μαθητών/τριών, εκπαιδευτικές παρεμβάσεις

Άξονας 32: Νέες Τεχνολογίες, Τεχνητή Νοημοσύνη και Προγράμματα Σπουδών

Η διδασκαλία λεξιλογίου της αρχαίας ελληνικής με την υποστήριξη του ChatGPT: μια παιδαγωγική προσέγγιση

Γεώργιος Αλεξανδρόπουλος
Εκπαιδευτικός, Διδάκτωρ
Παναγιώτης Κοσμάς
Επίκ. Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Λεμεσού

Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι η εκμάθηση του λεξιλογίου της αρχαίας ελληνικής εντός του πλαισίου της συνεργατικής μάθησης με υποστηρικτικό εργαλείο, το εργαλείο της Τεχνητής Νοημοσύνης, το ChatGPT.

Το συγκεκριμένο εργαλείο λειτουργεί υποστηρικτικά και οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται για την κριτική επεξεργασία και οργάνωση των πληροφοριών που θα συλλέξουν, ώστε να μπορέσουν να κατανοήσουν εννοιολογικά τις λέξεις και όχι απλώς να τις απομνημονεύσουν. Με αυτό τον τρόπο ενισχύεται και δομείται η γνώση στο πλαίσιο του κονστρουκτιβισμού. Η μεθοδολογία της έρευνας ακολουθεί τα εξής βήματα: οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες, δίνεται στους μαθητές/στις μαθήτριες το άγνωστο/αδίδακτο κείμενο, γίνεται ανάγνωση από έναν εκπρόσωπο της κάθε ομάδας ενός μέρους του κειμένου, ακολουθεί εντοπισμός των αγνώστων λέξεων, χρησιμοποιείται το εργαλείο ChatGpt για την εύρεση της σημασίας των συγκεκριμένων λέξεων, διασταυρώνεται από το λεξικό της αρχαίας ελληνικής, προστίθενται τυχόν ερμηνείες, καταγράφονται και ενοποιούνται σε έναν πίνακα. Εν συνεχεία, σε επόμενη διδακτική ώρα ακολουθεί η σύνταξη και η μετάφραση του κειμένου και τέλος ζητείται από τους μαθητές και τις μαθήτριες να απαντήσουν σε κουίζ, είτε ψηφιακό είτε έντυπο, με ερωτήσεις κειμενοκεντρικές και ανατροφοδοτούμενες, για να ελεγχθεί ο βαθμός αφομοίωσης του λεξιλογίου του κειμένου.

Λέξεις-κλειδιά: ChatGpt, αρχαία ελληνική, λεξιλόγιο, κονστρουκτιβισμός, συνεργατική μάθηση

Η χρήση της τεχνολογίας οφθαλμικής ιχνηλάτησης στη μελέτη της κατανόησης γραπτού κειμένου στην ελληνική γλώσσα με μουσική υπόκρουση

Γεωργία Ανδρέου
Καθηγήτρια ΠΤΕΑ, Μέλος του Συμβουλίου Διοίκησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
Μαρία Γκαντάκη
Υποψ. Διδάκτωρ ΠΤΕΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η διερεύνηση της επίδρασης της μουσικής στην κατανόηση γραπτού κειμένου μέσω της τεχνολογίας οφθαλμικής ιχνηλάτησης (eye-tracking).

Δέκα Έλληνες φοιτητές διάβασαν τρία κείμενα σε τρεις διαφορετικές συνθήκες, με ακρόαση προτιμώμενης μουσικής, μη προτιμώμενης μουσικής και σε απόλυτη ησυχία, ενώ καταγράφονταν οι κινήσεις των ματιών τους. Μετά την ανάγνωση κάθε κειμένου, οι συμμετέχοντες απάντησαν σε ερωτήσεις κατανόησης αντίστοιχα για το κάθε κείμενο. Μετρήθηκαν η διάρκεια εστιάσεων του βλέμματος και οι επιδόσεις στην κατανόηση κειμένου στις τρεις συνθήκες ανάγνωσης. Προηγούμενες μελέτες έχουν καταδείξει ότι η αναγνωστική κατανόηση μπορεί να ενισχυθεί από την ακρόαση μουσικής, άλλες δεν έχουν διαπιστώσει καμία επίδραση, ενώ κάποιες έχουν καταδείξει και αρνητικές επιδράσεις. Με βάση την προηγούμενη έρευνα πάνω στο θέμα, στην παρούσα μελέτη διατυπώθηκαν οι παρακάτω υποθέσεις: η διάρκεια εστιάσεων του βλέμματος θα είναι μεγαλύτερη στη συνθήκη ανάγνωσης με ακρόαση μη προτιμώμενης μουσικής συγκριτικά με τη συνθήκη ανάγνωσης με ακρόαση προτιμώμενης μουσικής και σε απόλυτη ησυχία, και η επίδοση των συμμετεχόντων στην αναγνωστική κατανόηση θα είναι υψηλότερη στη συνθήκη ανάγνωσης με ακρόαση προτιμώμενης μουσικής σε σύγκριση με τη συνθήκη ανάγνωσης με ακρόαση μη προτιμώμενης μουσικής και σε απόλυτη ησυχία.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η διάρκεια εστιάσεων του βλέμματος παρέμεινε ίδια και στις τρεις συνθήκες ανάγνωσης, υποδηλώνοντας ότι η οπτική επεξεργασία δεν επηρεάστηκε από ακουστικά ερεθίσματα. Συνεπώς, η πρώτη υπόθεση δεν επιβεβαιώθηκε. Ωστόσο, οι επιδόσεις στην κατανόηση των κειμένων ήταν σημαντικά χαμηλότερες στη συνθήκη ανάγνωσης με ακρόαση μη προτιμώμενης μουσικής συγκριτικά με τις άλλες δύο συνθήκες ανάγνωσης καταδεικνύοντας την αρνητική της επίδραση στη γνωστική λειτουργία. Συνεπώς, η δεύτερη υπόθεση επιβεβαιώθηκε. Απαιτείται περαιτέρω έρευνα επί του θέματος με μεγαλύτερα δείγματα συμμετεχόντων και ποικιλία γλωσσικών δοκιμασιών στην ελληνική γλώσσα, ώστε να αποσαφηνιστεί ο ρόλος των αναγνωστικών συνηθειών στην επίδοση της αναγνωστικής κατανόησης.

Λέξεις-κλειδιά: Οφθαλμική ιχνηλάτηση, ανάγνωση, κατανόηση κειμένου, μουσική υπόκρουση, προπτυχιακοί φοιτητές

Η επίδραση της χρήσης βιβλίων Επαυξημένης Πραγματικότητας στη μάθηση

Γρηγόριος Αρκουμάνης
Μεταπτυχιακός Φοιτητής, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Γεώργιος Κουτρομάνος
Αναπλ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Ουρανία-Μαρία Βεντίστα
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, ΠΑΔΑ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται έντονη ενσωμάτωση και χρήση ψηφιακών τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η Επαυξημένη Πραγματικότητα (ΕΠ)

αναδεικνύεται ως μία αναδυόμενη τεχνολογία που συνδυάζει τον φυσικό και τον εικονικό/ψηφιακό κόσμο, προσφέροντας στους/στις μαθητές/τριες εμβυθιστικές και διαδραστικές εμπειρίες μάθησης. Τα βιβλία ΕΠ συνδυάζουν τον παραδοσιακό έντυπο λόγο με τρισδιάστατες απεικονίσεις, κινούμενα γραφικά και ηχητικό περιεχόμενο, ενισχύοντας την πολυτροπικότητα και την ελκυστικότητα του μαθησιακού περιβάλλοντος.

Η παρούσα εργασία εξετάζει τις δυνατότητες των βιβλίων ΕΠ εστιάζοντας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Κύριος στόχος της έρευνας είναι να εξεταστεί η επίδραση της χρήσης βιβλίων ΕΠ στην μάθηση. Για να απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα της έρευνας διενεργήθηκε συστηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση. Έγινε αναζήτηση σε μεγάλες βάσεις δεδομένων (ERIC, EBSCOhost, IngentaConnect) και τα αποτελέσματα αξιολογήθηκαν με βάση προκαθορισμένα κριτήρια και ακολουθώντας το PRISMA. Οι έρευνες που συμπεριλήφθηκαν έπρεπε να πληρούν τα εξής κριτήρια: 1) να είναι πειραματικές ή ημι-πειραματικές με ομάδα παρέμβασης και ελέγχου, 2) να εστιάζουν σε μαθητές/τριες ηλικίας 5-12 ετών, 3) να έχει γίνει χρήση βιβλίων ΕΠ στην ομάδα παρέμβασης, 4) να είναι δημοσιευμένες στην αγγλική γλώσσα. Συνολικά, συμπεριλήφθηκαν 11 έρευνες.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως οι κύριοι τύποι βιβλίων που χρησιμοποιούνται είναι βιβλία με εικόνες (picture-books), βιβλία ιστοριών (story-books) και τρισδιάστατα βιβλία (popup-books). Συνήθως η χρήση βιβλίων ΕΠ έγινε στα πλαίσια του μαθήματος της Γλώσσας. Η ανάλυση των ερευνών έδειξε πως η χρήση των βιβλίων ΕΠ μπορεί να έχει θετική επίδραση στην κατανόηση κειμένου, στα κίνητρα για τη μάθηση και στον περιορισμό του γνωστικού φορτίου.

Η παρούσα εργασία προτείνει στοχευμένες παρεμβάσεις όπως η δημιουργία και διάθεση περισσότερων βιβλίων ΕΠ, ο εμπλουτισμός των σχολικών βιβλίων με χαρακτηριστικά ΕΠ και η επιμόρφωση εκπαιδευτικών στη χρήση εφαρμογών ΕΠ.

Λέξεις-κλειδιά: Επαυξημένη πραγματικότητα, βιβλία επαυξημένης πραγματικότητας πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ψηφιακή μάθηση

Αξιολόγηση της σημαντικότητας κριτηρίων και παραγόντων ποιότητας εκπαιδευτικών βίντεο

Στέφανος Γιασιράνης
Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Αλιβίζος (Λοΐζος) Σοφός
Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Τα MOOCs, αποτελώντας εξέλιξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, προσφέρουν τη δυνατότητα σε κάθε ενδιαφερόμενο να αποκτήσει ή να επικαιροποιήσει τις γνώσεις του, χωρίς προϋποθέσεις και προαπαιτούμενα. Παρά τα πλεονεκτήματα που προσφέρουν, παρουσιάζουν και κάποια μειονεκτήματα με κυριότερο, τα μεγάλα ποσοστά εγκατάλειψης των μαθημάτων που παρουσιάζουν. Ανάμεσα στους λόγους

που αναφέρονται είναι και η ποιότητά τους, η οποία μπορεί να βελτιωθεί μέσω της ποιότητας του βασικού εκπαιδευτικού τους υλικού, τα βίντεο.

Η παρούσα εργασία παρουσιάζει μέρος των αποτελεσμάτων μεταδιδακτορικής έρευνας για τη δημιουργία και αξιολόγηση κλίμακας κριτηρίων ποιότητας εκπαιδευτικών βίντεο και συγκεκριμένα την αξιολόγηση της σημαντικότητας των κριτηρίων ποιότητας για τη δημιουργία ποιοτικών και αποτελεσματικών βίντεο. Οι επιμορφούμενοι απέδωσαν μεγαλύτερη σημαντικότητα σε κριτήρια που σχετίζονται με τον παιδαγωγικό σχεδιασμό και την παρουσίαση του περιεχομένου και μικρότερη σημαντικότητα σε κριτήρια που αφορούν αισθητική και σκηνοθετική προσέγγιση, χωρίς, όμως, να αγνοούνται. Ως προς τους παράγοντες αξιολόγησης, φάνηκε ότι οι εκπαιδευόμενοι δίνουν μεγαλύτερη έμφαση σε τεχνικά και γνωσιακά χαρακτηριστικά των βίντεο, όπως η σαφήνεια του περιεχομένου, η τεχνική ποιότητα και η μείωση του γνωστικού φορτίου, παρά σε στοιχεία που σχετίζονται με την επικοινωνία ή τη δομή της παρουσίασης.

Λέξεις-κλειδιά: MOOCs, Μαζικά Ανοικτά Διαδικτυακά Μαθήματα, ποιότητα, βίντεο, κριτήρια

Από τον προγραμματισμό στην πολιτιστική μάθηση: Δραστηριότητες ρομποτικής στο Νηπιαγωγείο με βάση το μεθοδολογικό πλαίσιο του μηχανικού σχεδιασμού

Χαρίκλεια Θεοδωράκη
Διδάκτωρ στη Διδακτική των Φυσικών Επιστημών, Νηπιαγωγός, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Μιχάλης Ιωάννου
Υποψ. Διδάκτωρ, Νηπιαγωγός, Πανεπιστήμιο Πατρών

Η εισαγωγή δραστηριοτήτων με τη χρήση ρομποτικών συσκευών Bee-Bot και Sphero στο Νηπιαγωγείο, συνιστά μια καινοτόμο διδακτική πρακτική που συνδέει τις Νέες Τεχνολογίες με την πολιτιστική εκπαίδευση και τις αρχές της αειφορίας.
Στην παρούσα εργασία, οι μαθητές καλούνται να πλοηγηθούν σε ιστορικά μνημεία του Πειραιά μέσα από βιωματικές και συνεργατικές δραστηριότητες, καλλιεργώντας δεξιότητες προγραμματισμού, λογικομαθηματικής σκέψης, δημιουργικότητας και ενεργού πολιτειότητας. Η υλοποίηση των δραστηριοτήτων που έχουν διαμορφωθεί, εντάσσεται στο μεθοδολογικό πλαίσιο του Μηχανικού Σχεδιασμού και στην εκπαίδευση STEAM, το οποίο προτείνει μια κυκλική διαδικασία μάθησης: Κατανόηση του προβλήματος (Τα παιδιά γνωρίζουν την τοπική ιστορία και τα μνημεία), Διερεύνηση (Προτείνουν διαδρομές για τα ρομπότ και επιλέγουν στρατηγικές), Υλοποίηση/ Σχεδιασμός (Προγραμματίζουν τα Bee-Bot και Sphero για να εκτελέσουν τις διαδρομές), Συμπεράσματα και Παρουσίαση (Παρατηρούν αν η λύση είναι επιτυχής, ελέγχουν τα αποτελέσματα. Εντοπίζουν λάθη, προσαρμόζουν τις εντολές και επανασχεδιάζουν).

Αυτό το μεθοδολογικό πλαίσιο επιτρέπει στα παιδιά να γίνουν «μικροί μηχανικοί και ερευνητές», ενθαρρύνοντάς τα να πειραματιστούν, να μάθουν από τα λάθη τους και να βελτιώσουν τις ιδέες τους. Παράλληλα, η παρούσα εργασία εναρμονίζεται με τα Νέα Προγράμματα Σπουδών, τα οποία δίνουν έμφαση στη διαθεματική μάθηση, στην ενσωμάτωση των ΤΠΕ και στη σύνδεση με την πολιτιστική κληρονομιά.

Έτσι, η εκπαιδευτική πρακτική δεν περιορίζεται στην καλλιέργεια τεχνικών δεξιοτήτων, αλλά λειτουργεί ως μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που συνδέει τόσο τον πολιτισμό όσο και την τεχνολογία, ενισχύοντας την αειφορία, την κοινωνική μάθηση και την ενεργό συμμετοχή των μαθητών, διαμορφώνοντας τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάπτυξη δεξιοτήττων ενεργής πολιτειότητας.

Λέξεις-κλειδιά: μηχανικός σχεδιασμός, ρομποτική στο νηπιαγωγείο, πολιτιστική κληρονομιά, ΤΠΕ, STEAM

Διευρυμένη συνέργεια παιχνιδοποιημένης και εμβυθισμένης μάθησης για το εργοτάξιο: Διαμόρφωση εννοιολογικού πλαισίου για το πρώτο μάθημα Οικοδομικής Τεχνολογίας στην Αρχιτεκτονική Εκπαίδευση του ελληνικού συστήματος

Παναγιώτης Κανελλόπουλος
Υποψ. Διδάκτωρ, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ

Σύγχρονες προσεγγίσεις με νέες τεχνολογίες στο πεδίο οικοδομικής εκπαίδευσης διαμορφώνονται λαμβάνοντας σημαντικά υπόψιν το έλλειμα άμεσης και συχνής εξοικείωσης των σπουδαστών με εργοτάξια. Ως προς αυτό αρμόδιοι ερευνητές και διδάσκοντες έχουν ανταποκριθεί κατά βάση διερευνώντας ή εμπλέκοντας τεχνολογίες προσομοιώσεων πλήρους Εμβυθισμένης Εικονικής Πραγματικότητας (χρήση κάσκας VR). Κατά αυτό τον τρόπο και οι σπουδαστές αρχιτεκτονικής μπορούν να εμβυθιστούν σε περιβάλλοντα-χωρικά υποκατάστατα κτηριακών εργοταξίων και των συνθηκών που χαρακτηρίζουν τη φυσιογνωμία τους. Επιπροσθέτως, στις μεθοδολογίες αυτού του τύπου των πλαισίων χρησιμοποιούνται τρισδιάστατα 360° περιβάλλοντα εμβύθισης ως υπόβαθρα για προσθήκη τακτικών και στοιχείων του συντακτικού της Παιχνιδοποίησης για ενδυνάμωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ανά τα χρόνια, έχουν αναπτυχθεί και εφαρμοστεί διάφορα σχετικά εκπαιδευτικά σενάρια, μοντέλα, προγράμματα κ.ά. μάθησης για το εργοτάξιο, που παρουσιάζουν ομοιότητες και διαφοροποιήσεις, αναλόγως θεμελιωδών παραμέτρων, όπως τα εκάστοτε μέσα, στόχοι, πλαίσια ένταξης και ανθρώπινοι παράγοντες μεταξύ άλλων.

Στη συγκεκριμένη έρευνα αναδεικνύεται η σημαντικότητα ενός πλαισίου για τη δόμηση μιας πλατφόρμας ως φορέας συλλογής, παροχής περιεχομένων, περιβαλλόντων, μέσων κ.ά. με κύρια συνιστώσα τη συνέργεια Παιχνιδοποιημένης και Εμβυθισμένης μάθησης, διευρυμένης από έτερες συμβατές προσεγγίσεις, για το

εργοτάξιο κατά το πρώτο μάθημα Οικοδομικής Τεχνολογίας στις αρχιτεκτονικές σπουδές και με εξατομίκευση στο ελληνικό περιβάλλον.

Επιπροσθέτως, η χρησιμότητα του άνω πλαισίου αιτιολογείται περαιτέρω βάσει της φύσης της πλατφόρμας ως εξαρτώμενης κυρίως από πρωτότυπο εξοπλισμό -πειραματικής διάστασης-, μοντελοποιημένα περιβάλλοντα, σχεδιασμένες δραστηριότητες και άλλων παραχθέντων εκπαιδευτικών υλικών, που μπορούν να συλλειτουργήσουν αποτελεσματικά με ειδική «χαρτογράφηση» σε ένα συγκεκριμένο εννοιολογικό πλαίσιο.

Το νέο αυτό εξατομικευμένο πλαίσιο διαμορφώθηκε σύμφωνα με συγκεκριμένο πρότυπο που επιλέχθηκε λόγω της καταλληλότητάς του σε σχέση με τη φύση, τη φιλοσοφία, τη δομή, τις σχέσεις των μερών του κ.ά. Έτσι, πραγματοποιήθηκε οργανωμένη οριοθέτηση δομικών στοιχείων που ανέκυψαν ή σχηματίστηκαν από προηγούμενες μελέτες, έρευνες. Ως αποτέλεσμα διαμορφώθηκε ένα νέο εννοιολογικό πλαίσιο μάθησης, που θα αποτελέσει βάση για την οργάνωση και συλλειτουργία άλλων συνιστωσών σε επόμενο στάδιο.

Λέξεις-κλειδιά: Παιχνιδοποιημένη μάθηση, εμβυθισμένη μάθηση, αρχιτεκτονική εκπαίδευση, οικοδομική εκπαίδευση, εννοιολογικό πλαίσιο μάθησης

Η Τεχνητή Νοημοσύνη και ο μετανθρωπισμός: Νομικές, ηθικές και πολιτικές προεκτάσεις στην εκπαίδευση

Μαρία Κεφάλα
Υποψ. Διδάκτωρ, ΕΚΠΑ
Ζαχαρούλα Σμυρναίου
Καθηγήτρια, ΕΚΠΑ, Αντιπρόεδρος ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ
Κωνσταντίνα Κότσαρη
Διδάκτωρ, ΕΚΠΑ, Στέλεχος ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

Η ραγδαία πρόοδος της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) και των τεχνολογιών που σχετίζονται με τον μετανθρωπισμό επαναπροσδιορίζει τα όρια της ανθρώπινης ικανότητας, δημιουργώντας νέες προκλήσεις και ευκαιρίες στην εκπαίδευση. Η παρούσα εργασία διερευνά τις νομικές, ηθικές και πολιτικές προεκτάσεις της ενσωμάτωσης της ΤΝ και των μετανθρωπιστικών πρακτικών στο εκπαιδευτικό περιβάλλον, εστιάζοντας στη συμβολή τους στη διαμόρφωση συμπεριληπτικών και καινοτόμων μαθησιακών εμπειριών.

Αρχικά, παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο του μετανθρωπισμού και η σύνδεσή του με τις τεχνολογίες ΤΝ, καθώς και οι βασικές αρχές που διέπουν την εφαρμογή τους στην εκπαίδευση, όπως η μορφολογική ελευθερία, η ισότητα πρόσβασης και η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Στη συνέχεια, αναλύονται οι νομικές διαστάσεις που αφορούν την προστασία προσωπικών δεδομένων, την πνευματική ιδιοκτησία και την ευθύνη σε περιπτώσεις λανθασμένης ή προκατειλημμένης λειτουργίας αλγορίθμων.

Η ηθική ανάλυση εστιάζει στα διλήμματα που ανακύπτουν από τη χρήση τεχνολογιών βελτίωσης των μαθησιακών ικανοτήτων, όπως η πιθανή δημιουργία

ανισοτήτων και η αλλοίωση της παραδοσιακής εκπαιδευτικής σχέσης. Παράλληλα, εξετάζονται οι πολιτικές προεκτάσεις, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης για ρυθμιστικά πλαίσια που θα διασφαλίζουν την ορθή χρήση της ΤΝ και θα προάγουν τη διαφάνεια, την υπευθυνότητα και τη συμμετοχικότητα.

Η εργασία ολοκληρώνεται με προτάσεις πολιτικής για την υπεύθυνη ενσωμάτωση της ΤΝ και των μετανθρωπιστικών τεχνολογιών στα εκπαιδευτικά συστήματα, με έμφαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ψηφιακού γραμματισμού, την καλλιέργεια κριτικής σκέψης και τη διαμόρφωση κουλτούρας συνεργασίας μεταξύ όλων των εμπλεκομένων μερών.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, μετανθρωπισμός, νομικές διαστάσεις, ηθική, πολιτική

Αντιλήψεις εκπαιδευτικών για τη δημιουργική γραφή θεατρικών κειμένων με τη συμβολή της παραγωγικής Τεχνητής Νοημοσύνης από μαθητές και μαθήτριες με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Μαρία Κλαδάκη
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Κωνσταντίνος Μαστροθανάσης
ΣΕΠ, Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Παναγιώτης Αλεξόπουλος
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η αξιοποίηση των τεχνών, του θεάτρου και της δημιουργικής γραφής στην εκπαίδευση συμβάλλει ουσιαστικά στην ενίσχυση κομβικών ήπιων δεξιοτήτων, όπως η δημιουργικότητα, η φαντασία και η συνεργασία. Ειδικότερα στην περίπτωση μαθητών/τριών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρίες (ε.ε.α./α.), η αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής θεατρικών κειμένων μπορεί να ενισχύσει, μεταξύ άλλων, την κοινωνική αλληλεπίδραση, την έκφραση των συναισθημάτων, αλλά και τις σχολικές δεξιότητες.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η έρευνα εξέτασε τις απόψεις 131 εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι διδάσκουν μαθήματα τέχνης στη γενική και ειδική αγωγή, αναφορικά με την αξιοποίηση δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής θεατρικών κειμένων. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου βασισμένου στο Μοντέλο της Αποδοχής της Τεχνολογίας (Technology Acceptance Model), το οποίο περιλάμβανε ανοιχτές και κλειστές ερωτήσεις και αναλύθηκαν με θεματική ανάλυση περιεχομένου, υπό το πρίσμα των αρχών της Φαινομενολογίας.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν σημαντικά οφέλη, όπως η ενίσχυση της δημιουργικότητας, η καλλιέργεια της γραπτής και προφορικής έκφρασης και η δυνατότητα εξατομίκευσης της μάθησης, ενώ εντοπίστηκαν και εμπόδια, όπως η έλλειψη γνώσης και η περιορισμένη τεχνολογική πρόσβαση. Οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν πρόθυμοι να αξιοποιήσουν την παραγωγική ΤΝ σε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής θεατρικών κειμένων σε μαθητές/τριες με ή

χωρίς ε.ε.α./α., αναγνωρίζοντας ιδιαίτερα οφέλη κυρίως για μαθητές με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, ΔΕΠ-Υ και διαταραχές λόγου και ομιλίας.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, δημιουργική γραφή, θεατρικά κείμενα, Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση, ε.ε.α./.α.

Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και της Τεχνητής Νοημοσύνης για ένα συμπεριληπτικό μαθησιακό περιβάλλον: Παραδείγματα και εφαρμογές στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση

Παναγιώτης Κοσμάς
Επίκ. Καθηγητής, Αντιπρόεδρος Τμήματος Επιστημών Αγωγής, Πανεπιστήμιο Λεμεσού
Συμεών Νικολιδάκης
Διδάκτωρ Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης, Διδάσκων στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης & στο Πανεπιστήμιο Λεμεσού

Η ραγδαία ανάπτυξη των ψηφιακών τεχνολογιών και της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) δημιουργεί νέες προοπτικές για τη διαμόρφωση ενός συμπεριληπτικού μαθησιακού περιβάλλοντος. Τα σύγχρονα τεχνολογικά εργαλεία δεν είναι απλώς βοηθητικά, αλλά αναδεικνύονται καταλυτικά στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση (ΕΑΕ) τόσο για την ενίσχυση της ισότιμης συμμετοχής και εμπλοκής των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία όσο και στην πρόσβαση τους στη γνώση.

Η παρούσα έρευνα παρουσιάζει συγκεκριμένες πρακτικές εφαρμογές που αξιοποιούν τις δυνατότητες της ΤΝ και των νέων τεχνολογιών για την υποστήριξη μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται παραδείγματα αξιοποίησης εφαρμογών/εργαλείων ΤΝ, όπως προσαρμοστικά λογισμικά μάθησης, εργαλεία αναγνώρισης και παραγωγής λόγου, καθώς και πλατφόρμες εξατομικευμένης διδασκαλίας. Μέσα από συγκεκριμένες διδακτικές παρεμβάσεις, διερευνάται πώς οι τεχνολογίες αυτές συμβάλλουν στη διαφοροποίηση της διδασκαλίας, στη βελτίωση της επικοινωνίας και στην ενίσχυση της αυτονομίας μαθητών με αναπηρίες, μαθησιακές δυσκολίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Η διεθνής έρευνα δείχνει ότι η συνδυαστική αξιοποίηση των τεχνολογιών με παιδαγωγικές στρατηγικές διαφοροποιημένης διδασκαλίας μπορεί να μειώσει τα οποιαδήποτε εμπόδια μάθησης και να ενδυναμώσει τους μαθητές. Παράλληλα, μέσα από την έρευνα, τονίζεται ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού ως διαμεσολαβητή που αξιοποιεί τις δυνατότητες της ΤΝ με παιδαγωγικό προσανατολισμό, επιτυγχάνοντας την αποτελεσματική τους ενσωμάτωση στην τάξη.

Μια τέτοια προσέγγιση προϋποθέτει την ανάπτυξη κατάλληλων δεξιοτήτων από τους εκπαιδευτικούς, τη συνεχή επιμόρφωση και την κριτική στάση απέναντι στις ηθικές και κοινωνικές προεκτάσεις της ΤΝ.

Κλείνοντας, η ΤΝ μπορεί να αποτελέσει πολύτιμο εργαλείο για τη διαμόρφωση ενός ουσιαστικά συμπεριληπτικού σχολείου προωθώντας την ισότητα και την κοινωνική ένταξη.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, νέες τεχνολογίες, Ειδική Αγωγή, συμπερίληψη, εκπαιδευτικοί

Η ενσωμάτωση της Τεχνητής Νοημοσύνης στην τάξη και στο αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου: Προοπτικές, προκλήσεις και ηθικά διλήμματα

Παναγιώτης Κοσμάς
Επίκ. Καθηγητής, Αντιπρόεδρος Τμήματος Επιστημών Αγωγής, Πανεπιστήμιο Λεμεσού

Τα εργαλεία Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) γίνονται όλο και πιο δημοφιλή στην εκπαίδευση, παρέχοντας στους εκπαιδευτικούς νέες ευκαιρίες για να βελτιώσουν την εμπειρία μάθησης και να εμπλουτίσουν τις υπάρχουσες διδακτικές τους πρακτικές. Οι δυνατότητες των εργαλείων ΤΝ είναι απεριόριστες αλλά ταυτόχρονα οι προκλήσεις από μια ενδεχόμενη ενσωμάτωσή τους παραμένουν πολλές και αφορούν κυρίως ηθικά ζητήματα.

Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει τα αποτελέσματα από τις εμπειρικές έρευνες σε σχολεία της Κύπρου με τη συμμετοχή πέραν των 100 μαθητών και 30 εκπαιδευτικών και συζητά τις δυνατότητες της ΤΝ, τις προκλήσεις ενσωμάτωσης της στην τάξη καθώς και τα ηθικά ζητήματα που προκύπτουν. Η ανάλυση των δεδομένων από τις εμπειρικές έρευνες τόνισε τη σπουδαιότητα της εισαγωγής της ΤΝ στο σχολείο και στο περιβάλλον της τάξης από πολύ νωρίς ώστε να προετοιμαστούν καταλλήλως οι μαθητές για τη ψηφιακή πραγματικότητα. Η έρευνα ανέδειξε, επίσης, την αναγκαιότητα για δημιουργία κατάλληλου μαθησιακού υλικού εκπαιδευτικών παρεμβάσεων ευθυγραμμισμένων με το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών των σχολείων και προσαρμοσμένων στις διαφορετικές ανάγκες της κάθε τάξης. Αυτό που χρειάζεται, σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας, είναι η ενδυνάμωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η ενθάρρυνση της ανταλλαγής γνώσεων και η προώθηση της ΤΝ και των ψηφιακών δεξιοτήτων εντός του σχολικού περιβάλλοντος μέσα σε ένα οργανωμένο και παιδαγωγικό πλαίσιο.

Τα αποτελέσματα από τις πιλοτικές εφαρμογές δείχνουν ότι οι μαθητές είχαν μια ευχάριστη, ελκυστική και ουσιαστική εμπειρία μάθησης, υποστηριζόμενη από την ΤΝ, ιδίως όσον αφορά στην εμβάθυνση της κατανόησης των εννοιών του γραμματισμού. Η εισήγηση παρουσιάζει μέρος του μαθησιακού υλικού που αξιοποιήθηκε στις πιλοτικές εφαρμογές στην τάξη και παρέχει πληροφορίες για τους εκπαιδευτικούς και τους ερευνητές σχετικά με το μέλλον της εκπαίδευσης με ΤΝ, προσφέροντας πιθανές κατευθύνσεις για περαιτέρω έρευνα.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, μαθητές, εκπαιδευτικοί, επιμόρφωση, εμπειρική έρευνα

Τεχνητή Νοημοσύνη στην εκπαίδευση: Γραμματισμός (AI Literacy) και επιμορφωτικές ανάγκες εκπαιδευτικών

Σταυρούλα Κουρέα
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Απόστολος Κώστας
Επίκ. Καθηγητής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η μελέτη διερευνά τον γραμματισμό στην Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ) και τις επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με στόχο την αποτύπωση των απόψεων και των στάσεων τους ως προς την ενσωμάτωση της ΤΝ στη διδακτική πράξη.

Η ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογιών ΤΝ δημιουργεί νέες δυνατότητες για την εκπαίδευση, οι οποίες εκτείνονται πέρα από την απλή υποστήριξη της διδασκαλίας, οδηγώντας σε νέους τρόπους σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης της μαθησιακής διαδικασίας. Παράλληλα, όμως, εγείρονται ζητήματα αξιοπιστίας, ηθικής χρήσης των δεδομένων και επάρκειας υποδομών, τα οποία επηρεάζουν την αποδοχή και την πρακτική αξιοποίησή της από τους εκπαιδευτικούς. Η έρευνα βασίστηκε στη συλλογή δεδομένων από τους εκπαιδευτικούς διαφορετικών βαθμίδων και ηλικιακών ομάδων, προκειμένου να καταγραφούν διαφοροποιημένες εμπειρίες και στάσεις. Εξετάζονται οι αντιλήψεις γύρω από τις δυνατότητες, τις προκλήσεις και τις προϋποθέσεις αξιοποίησης της ΤΝ στην εκπαίδευση, εντοπίζοντας παράλληλα τους παράγοντες που επηρεάζουν αυτές τις στάσεις. Οι νεότεροι σε ηλικία εκπαιδευτικοί δηλώνουν μεγαλύτερη εξοικείωση με τις ΤΠΕ σε αντίθεση με τους μεγαλύτερους ηλικιακά εκπαιδευτικούς.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι, ενώ οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν την ΤΝ ως καινοτόμο εργαλείο με παιδαγωγικές δυνατότητες, εκφράζουν επιφυλάξεις και ανησυχίες όσον αφορά την αξιοπιστία της, την ηθική χρήση των δεδομένων και την επάρκεια των υποδομών. Συμπερασματικά, για να αξιοποιηθεί πλήρως η δυναμική της ΤΝ στην εκπαιδευτική διαδικασία, απαιτείται στοχευμένη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με έμφαση όχι μόνο στις τεχνικές πτυχές της τεχνολογίας, αλλά και στις παιδαγωγικές στρατηγικές ενσωμάτωσής της στην τάξη. Η επαγγελματική ανάπτυξη μέσω διαρκών και διαφοροποιημένων προγραμμάτων κατάρτισης αναδεικνύεται ως κρίσιμη συνθήκη για την ενίσχυση της εμπιστοσύνης και της αυτοπεποίθησης των εκπαιδευτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, γραμματισμός στην Τεχνητή Νοημοσύνη (AI Literacy), επιμορφωτικές ανάγκες εκπαιδευτικών

Αυτοαποτελεσματικότητα στη χρήση τεχνολογιών Τεχνητής Νοημοσύνης για μαθήματα δημιουργικής έκφρασης και τέχνης στην ειδική αγωγή και εκπαίδευση

Κωνσταντίνος Μαστροθανάσης
ΣΕΠ, Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Μαρία Κλαδάκη
Αναπλ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παναγιώτης Αλεξόπουλος
Υποψ. Διδάκτωρ, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η ταχεία ανάπτυξη εφαρμογών Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) εισάγει νέες δυνατότητες στη διδασκαλία και τη μάθηση, με ιδιαίτερη σημασία για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση, όπου η διαφοροποίηση και η προσβασιμότητα αποτελούν βασικές προτεραιότητες.

Η παρούσα μελέτη διερευνά την αυτοαποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής στη χρήση εργαλείων παραγωγικής ΤΝ κατά την υλοποίηση μαθημάτων ή δράσεων δημιουργικής έκφρασης και τέχνης (λογοτεχνία, θεατρική αγωγή, εικαστικά, μουσική). Το θεωρητικό πλαίσιο βασίζεται στη θεώρηση των Wang και Chuang, η οποία ορίζει την αυτοαποτελεσματικότητα ως πολυδιάστατη έννοια που περιλαμβάνει τη λειτουργική υποστήριξη, την ανθρωπομορφική αλληλεπίδραση, την άνεση στη χρήση και την αυτοαξιολόγηση των τεχνολογικών δεξιοτήτων. Στην έρευνα συμμετείχαν 123 εν ενεργεία εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής από την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η συλλογή δεδομένων πραγματοποιήθηκε με την ελληνική προσαρμογή της κλίμακας AI Self-Efficacy Scale. Τα αποτελέσματα έδειξαν υψηλά επίπεδα αυτοαποτελεσματικότητας σε ό,τι αφορά τη λειτουργική υποστήριξη και την άνεση στη χρήση εφαρμογών ΤΝ, χαμηλότερα στην ανθρωπομορφική αλληλεπίδραση, ενώ καταγράφηκαν διαφοροποιήσεις στις τεχνολογικές δεξιότητες με βάση το φύλο και τον τύπο σχολείου. Επιπλέον, η άνεση στη χρήση αναδείχθηκε ως ο σημαντικότερος προβλεπτικός παράγοντας του συνολικού επιπέδου αυτοαποτελεσματικότητας.

Τα ευρήματα αναδεικνύουν την ανάγκη για στοχευμένα προγράμματα επιμόρφωσης, καλύτερη πρόσβαση σε ψηφιακές υποδομές και ανάπτυξη συνεργατικών πρακτικών που θα ενισχύσουν την επαγγελματική ετοιμότητα των εκπαιδευτικών. Η βιώσιμη ενσωμάτωση εφαρμογών ΤΝ στη δημιουργική έκφραση και τέχνη στην ειδική αγωγή μπορεί να ενδυναμώσει την εκπαιδευτική αυτονομία των διδασκόντων και να προάγει τη συμμετοχή και τη δημιουργικότητα μαθητών με αναπηρίες ή μαθησιακές δυσκολίες, συμβάλλοντας στην καλλιέργεια ενός περισσότερο συμπεριληπτικού σχολικού περιβάλλοντος.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, αυτοαποτελεσματικότητα, ειδική αγωγή, δημιουργική έκφραση, τέχνες

Το έργο eTwinning “SHIELD” και η ανάπτυξη της ψηφιακής ιθαγένειας: Εμπειρική μελέτη σε μαθητές και εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Χαρισία Μαυριγκοπούλου
Εκπαιδευτικός ΠΕ70

Το έργο SHIELD (Safe and Healthy Internet Education for Lifelong Development) σχεδιάστηκε στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος eTwinning με σκοπό την καλλιέργεια ψηφιακής ιθαγένειας και δεοντολογικής συμπεριφοράς στο διαδίκτυο, βασιζόμενο στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Ψηφιακής Ιθαγένειας του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το θεωρητικό υπόβαθρο ενσωματώνει σύγχρονες παιδαγωγικές και κοινωνικές προσεγγίσεις που προωθούν την υπεύθυνη χρήση της τεχνολογίας, την προστασία προσωπικών δεδομένων και την ανάπτυξη κριτικής ικανότητας απέναντι στην ψηφιακή πληροφορία.

Σκοπός της έρευνας ήταν η αποτίμηση του παιδαγωγικού αντίκτυπου του έργου σε μαθητές και εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, στο πλαίσιο μιας διεθνούς διασχολικής συνεργασίας. Η μεθοδολογία περιλάμβανε ποσοτική ανάλυση δεδομένων από ερωτηματολόγια pre-test και final-test σε 101 μαθητές, καθώς και έρευνα στάσεων σε 7 εκπαιδευτικούς από 5 σχολεία σε Ελλάδα, Τουρκία και Κροατία. Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ενίσχυση της επίγνωσης σε θέματα όπως η κυβερνοασφάλεια, η δημιουργία ισχυρών κωδικών, η αναγνώριση ψευδών ειδήσεων και η ιδιωτικότητα. Η μέση τιμή 4,54/5 για τη δεοντολογική συμπεριφορά στον ψηφιακό χώρο και 4,50/5 για τον έλεγχο της ακρίβειας πληροφοριών αποτυπώνουν σημαντική πρόοδο στη διαμόρφωση ψηφιακής ηθικής και κριτικής σκέψης στους μαθητές.

Η έρευνα στους εκπαιδευτικούς έδειξε θετική στάση απέναντι στη χρήση των ΤΠΕ και την ανάγκη επιμόρφωσης σε παιδαγωγικά ,τεχνικά και ηθικά ζητήματα. Τα πορίσματα αναδεικνύουν τη σημασία της ενσωμάτωσης ψηφιακής αγωγής στο σχολικό πρόγραμμα και την αξία της ευρωπαϊκής συνεργασίας για την υποστήριξη καινοτόμων παιδαγωγικών πρακτικών.

Λέξεις-κλειδιά: Ψηφιακή ιθαγένεια, κυβερνοασφάλεια, eTwinning, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, ψηφιακή ηθική

Σχεδιασμός προγράμματος επιμόρφωσης για την αξιοποίηση της Τεχνητής Νοημοσύνης στη διδασκαλία των Μαθηματικών

Χριστίνα Μισαηλίδου
Επικ. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ
Βασιλίνα Μπισμπίκη
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η ραγδαία ανάπτυξη της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) καθιστά επιτακτική την ανάγκη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ώστε να μπορούν να την εφαρμόσουν, αν το επιθυμούν, στη διδασκαλία τους. Σε αυτό το άρθρο παρουσιάζεται ο σχεδιασμός ενός προγράμματος επιμόρφωσης για την αξιοποίηση βασικών εργαλείων της ΤΝ στη διδασκαλία των Μαθηματικών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του ευρωπαϊκού ερευνητικού προγράμματος UNI-T Academy που είχε ως στόχο την υλοποίηση καινοτόμων δράσεων στην εκπαίδευση και επιμόρφωση των ευρωπαίων εκπαιδευτικών. Ο σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης ήταν να προσφέρει ένα προσεκτικά σχεδιασμένο

πρόγραμμα επιμόρφωσης, μικρό σε διάρκεια, ευέλικτο αλλά και αποτελεσματικό όσον αφορά την κάλυψη των αναγκών των εκπαιδευτικών. Το θεωρητικό υπόβαθρο της μελέτης περιλαμβάνει α. τις βασικές αρχές της αποτελεσματικής επιμόρφωσης ενηλίκων β. την οριοθέτηση, μέσω της σχετικής βιβλιογραφίας, του κατάλληλου υλικού για μια ομαλή εισαγωγή στην ΤΝ και γ. την κοινωνικοπολιτισμική προσέγγιση στη διδασκαλία και τη μάθηση των Μαθηματικών. Υιοθετήθηκε η μεθοδολογία της έρευνας σχεδιασμού τόσο ως προς την επιλογή και τον σχεδιασμό του κατάλληλου επιμορφωτικού υλικού όσο και ως προς τον διαμόρφωση της δομής του προγράμματος. Το τελικό αποτέλεσμα είναι ένα πρόγραμμα συνολικής διάρκειας 26 ωρών. Το εκπαιδευτικό υλικό είναι αναρτημένο στην πλατφόρμα Moodle CIVIS και ομοιόμορφα κατανεμημένο σε ενότητες 4 εβδομάδων. Ο περισσότερος χρόνος αφιερώνεται σε ατομική ασύγχρονη μελέτη η οποία όμως υποστηρίζεται από 3 διαδικτυακά σεμινάρια και ένα δια ζώσης εργαστήριο με το οποίο και ολοκληρώνεται το πρόγραμμα.

Το παραπάνω μοντέλο επιμόρφωσης θεωρείται ιδανικό για την εξοικείωση των εκπαιδευτικών με την ΤΝ και τη χρήση της στη διδασκαλία των Μαθηματικών λόγω α. του κατανοητού αλλά ταυτόχρονα ελκυστικού ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού β. της ευκολίας πρόσβασης σε αυτό και γ. της ευελιξίας ως προς την ολοκλήρωσή του προγράμματος.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, διδασκαλία Μαθηματικών, επιμόρφωση εκπαιδευτικών

Η ποίηση της Τεχνητής Νοημοσύνης στην εκπαίδευση: από τη μίμηση στην δημιουργικότητα και τον κριτικό στοχασμό

Ευαγγελία Μουλά
Επόπτρια Ποιότητας Εκπαίδευσης ΔΕ Δωδεκανήσου

Η ανάπτυξη της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) έχει φέρει επανάσταση σε πολλούς τομείς, συμπεριλαμβανομένων των δημιουργικών τεχνών, όπως η ποίηση. Έρευνες έχουν δείξει ότι η ΤΝ μπορεί να επιδείξει «εκπληκτικό επίπεδο ελέγχου στη γλώσσα, τη σύνταξη, τον σχηματισμό στροφών, την ομοιοκαταληξία και το μέτρο». Πράγματι, ποιήματα που δημιουργούνται από την ΤΝ μπορούν να προσελκύσουν τους αναγνώστες και να περάσουν ως ανθρώπινα.

Εντούτοις, η ποίηση που παράγεται από την ΤΝ εγείρει το ερώτημα αν μπορεί να θεωρηθεί πραγματικά δημιουργική. Ενώ η ανθρώπινη δημιουργία βασίζεται σε προσωπικές συναισθηματικές εμπειρίες, η ΤΝ λειτουργεί με βάση αλγόριθμους και μαζική επεξεργασία δεδομένων από την υπάρχουσα λογοτεχνία. Η «δημιουργία» της ΤΝ μοιάζει περισσότερο με αναδιάταξη υπαρχόντων στοιχείων παρά με γνήσια καινοτομία. Σε αντίθεση με τους ανθρώπους ποιητές, η ΤΝ δεν βιώνει συναισθήματα ούτε αναστοχάζεται. Επιπλέον, η πραγματική δημιουργικότητα δεν βρίσκεται μόνο στο τελικό έργο, αλλά και στη βιωματική διαδρομή προς τη δημιουργία, η οποία απουσιάζει από την ΤΝ.

Ωστόσο, ενώ η ποίηση της ΤΝ διαφέρει από την ανθρώπινη ως προς την πηγή και την πρόθεση, μπορεί να λειτουργήσει ως πηγή έμπνευσης ή συνεργάτης του

δημιουργού. Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζεται μια διδακτική εφαρμογή σε τάξη Γ΄γυμνασίου, με ποιήματα Τ.Ν. που δημιουργήθηκαν στη μανιέρα γνωστών ποιητών. Σκοπός της παρέμβασης ήταν η διερεύνηση δύο βασικών ερωτημάτων: Πρώτον αν μπορεί η ποίηση από Τ.Ν. να συγκινήσει και να συμβάλει στην ανάπτυξη ενσυναίσθησης και κριτικού στοχασμού και δεύτερον αν μπορεί να αποτελέσει εφαλτήριο για πειραματισμό και νέες ποιητικές δημιουργίες από πλευράς των μαθητών. Τα ενθαρρυντικά ευρήματα υποδεικνύουν προοπτικές και ανοίγουν τον δρόμο για περαιτέρω διερεύνηση των αναδυόμενων δυνατοτήτων της Τ.Ν.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, δημιουργική γραφή, ποίηση, ενσυναίσθηση, κριτικός στοχασμός

Η παραγωγική Τεχνητή Νοημοσύνη ως υποστηρικτικός τρίτος χώρος για μελλοντικούς παιδαγωγούς πρώιμης παιδικής ηλικίας

Αντώνης Νάτσης
ΕΔΙΠ, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Ζωή Νικηφορίδου
Αναπλ. Καθηγήτρια, Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η παρούσα έρευνα έχει ως σκοπό να διερευνήσει τη δυνατότητα αξιοποίησης εργαλείων παραγωγικής Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ), όπως τα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα τύπου ChatGPT, για την υποστήριξη μελλοντικών παιδαγωγών βρεφονηπιακών σταθμών (ΒΝΣ) στην αντιμετώπιση καταστάσεων προβληματισμού στο επαγγελματικό τους έργο. Εξετάζεται πώς οι γνώσεις των συμμετεχόντων (πρώτος χώρος) αλληλεπιδρούν με τις προτάσεις της ΤΝ (δεύτερος χώρος) για τη δημιουργία υβριδικών λύσεων (τρίτος χώρος).

Δώδεκα προπτυχιακές φοιτήτριες σε Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία συμμετείχαν στην έρευνα. Οι συμμετέχουσες κλήθηκαν να απαντήσουν αρχικά αυθόρμητα σε δύο σενάρια προβληματισμού (στάδιο 1). Στη συνέχεια ύστερα από αλληλεπίδραση με ένα εργαλείο παραγωγικής ΤΝ, τη δωρεάν έκδοση του ChatGPT, είχαν τη δυνατότητα εάν επιθυμούσαν να αναδιαμορφώσουν την απάντησή τους (στάδιο 2). Οι αρχικές και τελικές απαντήσεις των φοιτητριών (κατά τα στάδια 1 και 2, πριν και μετά την αλληλεπίδραση με το ChatGPT) αναλύθηκαν ποιοτικά μέσω θεματικής κωδικοποίησης με στόχο την καταγραφή διαφοροποιήσεων στις αρχικές και τελικές τοποθετήσεις. Ταυτόχρονα, συλλέχθηκαν και αναλύθηκαν οι απαντήσεις του δείγματος σχετικά με τον τρόπο αξιοποίησης του ChatGPT, τη χρησιμότητά του στην εξεύρεση λύσεων σε καταστάσεις προβληματισμού και τις πιθανές ανησυχίες που προκύπτουν από την αξιοποίηση εργαλείων ΤΝ.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι στις περισσότερες περιπτώσεις η αλληλεπίδραση με το ChatGPT οδήγησε στη διατύπωση πληρέστερων, πιο δομημένων και επιστημονικά τεκμηριωμένων λύσεων σε σχέση με τις αρχικές

τοποθετήσεις των φοιτητριών. Σε περιπτώσεις που οι συμμετέχουσες διατήρησαν την αρχική τους απάντηση, το εργαλείο ΤΝ λειτούργησε ως επιβεβαιωτικός παράγοντας των αρχικών τους σκέψεων. Οι φοιτήτριες αναγνώρισαν τη χρησιμότητα των εργαλείων ΤΝ, αλλά εξέφρασαν και ανησυχίες σχετικά με ηθικά ζητήματα, ιδιωτικότητα και πιθανή εξάρτηση από την ΤΝ.

Παρά το μικρό δείγμα, τα ευρήματα της έρευνας αναδεικνύουν τον ρόλο της παραγωγικής ΤΝ στη διαμόρφωση ενός υποστηρικτικού τρίτου χώρου με στόχο την ενίσχυση της επαγγελματικής κρίσης μελλοντικών παιδαγωγών πρώιμης παιδικής ηλικίας. Μέσω κριτικής αξιοποίησης, η ενσωμάτωση της ΤΝ στην εκπαίδευση παιδαγωγών μπορεί να ενισχύσει την επαγγελματική τους ετοιμότητα προσφέροντας εναλλακτικές οπτικές και λειτουργώντας ως εργαλείο αναστοχασμού σε καταστάσεις επαγγελματικού προβληματισμού.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, ChatGPT, Πρώιμη Παιδική Ηλικία

Γράφουμε ποιήματα στην AI με «άσχετες» λέξεις: Εφαρμογή σε Λύκειο

Βασιλική Πετρά
Φιλόλογος

Αξιοποιώντας αντιποιητικές ή αδιάφορες λέξεις, υλικό από την καθημερινότητα, τον τύπο και τα σχολικά βιβλία ή στίχους γράψαμε ποιήματα μέσω της Τεχνητής Νοημοσύνης.

Η διαδικασία έλαβε χώρα στη σχολική τάξη, κατά τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη διάρκεια του διδακτικού έτους 2024-2025 ως διαφοροποιημένη διδασκαλία. Στόχο της διαδικασίας αποτέλεσε η εμπλοκή και ευεξία όλων των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία. Συμμετείχε ένα τμήμα της Α΄ τάξης ημερήσιου Λυκείου, η υπεύθυνη εκπαιδευτικός και κατά περίσταση άλλες εκπαιδευτικοί, φιλόλογοι στην ειδικότητα. Η διδάσκουσα είχε ενεργό ρόλο σε όλες τις εφαρμογές. Οι μαθητές έγραψαν πλήθος από ποιήματα με ομοιοκαταληξία, σε ελεύθερο στίχο, (νέο)ρομαντικά, υπερρεαλιστικά, σε πεζολογικό τόνο, κρυπτικά ή πολιτικό στίχο δίνοντας τις κατάλληλες οδηγίες στο ψηφιακό περιβάλλον του ChatGPT και καθοδηγώντας το να ανταποκριθεί σε αυτές. Πρόκειται για εργαστηριακές εφαρμογές που τούς επέτρεψαν να γράψουν, να βελτιώσουν και να αισθητοποιήσουν το παραγόμενο ποιητικό υλικό με εικόνες ή τραγούδια, τηρώντας το δεοντολογικό πλαίσιο σε ομάδες, ατομικά ή στην ολομέλεια. Στην αξιολόγηση του προγράμματος τόσο κατά τη διάρκεια όσο και στο τέλος της χρονιάς, οι μαθητές παραδέχτηκαν ότι κατανόησαν τις τεχνικές της δημιουργικής γραφής, τα ρεύματα της λογοτεχνίας και πώς γράφουν οι ποιητές αφού παρήγαγαν ποιήματα αυτοέκφρασης ή μίμησης της ποιητικής και του ύφους διακεκριμένων δημιουργών. Παράλληλα, αναδύθηκαν νέοι τρόποι δημιουργικής έκφρασης και γόνιμος προβληματισμός σχετικά με το πώς αξιοποιούμε τα ψηφιακά περιβάλλοντα. Εκτίμησαν το γεγονός ότι έμαθαν τι είναι νόμιμο και ηθικά ορθό, όταν χρησιμοποιούμε την Τεχνητή Νοημοσύνη και το πλαίσιο

που αφορά τα πνευματικά δικαιώματα του δημιουργού. Η συμμετοχή των μαθητών ήταν αξιομνημόνευτη.

Λέξεις-κλειδιά: Λογοτεχνία, Τεχνητή Νοημοσύνη, δημιουργική γραφή, διαφοροποιημένη διδασκαλία

Τεχνητή Νοημοσύνη και εκπαίδευση: Προοπτικές της UNESCO για μια ποιοτική, συμπεριληπτική και δια βίου βιώσιμη μάθηση

Ρωμαλέα Πολίτη
ΣΕΠ, ΕΑΠ

Η παρούσα μελέτη, αξιοποιώντας τη μέθοδο της ποιοτικής βιβλιογραφικής ανασκόπησης, διερευνά τον ρόλο της ψηφιακής τεχνολογίας και της Τεχνητής Νοημοσύνης στην εκπαιδευτική διαδικασία υπό το πρίσμα των κατευθυντήριων γραμμών της UNESCO για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την προώθηση μιας ποιοτικής, συμπεριληπτικής και δια βίου μάθησης για όλους. Αναλύει πώς αυτά τα εργαλεία επηρεάζουν τη διδασκαλία, τη μάθηση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων σε διάφορα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.

Η έρευνα τεκμαίρει ότι η ενσωμάτωση των ψηφιακών μέσων δεν περιορίζεται μόνο στην υποστήριξη της παραδοσιακής διδασκαλίας, αλλά μεταμορφώνει τη δυναμική αλληλεπίδρασης μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών, προσφέροντας ευκαιρίες για εξατομικευμένη μάθηση, διαφοροποίηση και ενίσχυση της κριτικής σκέψης. Αναδεικνύεται με σαφήνεια ότι για να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά η Τεχνητή Νοημοσύνη στην εκπαίδευση, δεν αρκεί μόνο η τεχνολογική επάρκεια, χρειάζεται επίσης και η κατάλληλη παιδαγωγική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, ώστε να μπορούν να αξιοποιούν αυτά τα εργαλεία με τρόπο που να ενισχύει την ενεργό συμμετοχή των μαθητών, τη δημιουργικότητα και τις κοινωνικές τους δεξιότητες. Επιπλέον, η ανάλυση συμπεραίνει ότι η δια βίου μάθηση και η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών είναι κρίσιμες για τη βιωσιμότητα της καινοτομίας στην εκπαιδευτική πρακτική. Κατόπιν, η μελέτη επισημαίνει πόσο σημαντικός είναι ο στρατηγικός σχεδιασμός και η υποστήριξη πολιτικών που να διασφαλίζουν την ισότιμη πρόσβαση στην τεχνολογία, τη διατήρηση υψηλών εκπαιδευτικών προτύπων και την ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου σε έναν συνεχώς εξελισσόμενο ψηφιακό κόσμο.

Τέλος, προτείνεται να διεξαχθεί περισσότερη εμπειρική έρευνα για να αναγνωριστούν οι καλύτερες πρακτικές στην ενσωμάτωση ψηφιακών εργαλείων σε διάφορα μαθησιακά περιβάλλοντα, με στόχο την επίτευξη μιας βιώσιμης, ποιοτικής και συμπεριληπτικής εκπαίδευσης για το μέλλον.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, εξατομικευμένη μάθηση, κριτική σκέψη, δια βίου μάθηση, συμπεριληπτική εκπαίδευση

Τεχνητή Νοημοσύνη και βιώσιμες δεξιότητες στην εκπαίδευση: Διεθνείς στρατηγικές και καινοτόμες παιδαγωγικές προσεγγίσεις

Ρωμαλέα Πολίτη
ΣΕΠ, ΕΑΠ

Η παρούσα εργασία υιοθετεί την ποιοτική βιβλιογραφική έρευνα (qualitative literature review) ως βασική μεθοδολογική προσέγγιση για να εξετάσει τον ρόλο και τις προοπτικές της Τεχνητής Νοημοσύνης στην εκπαίδευση ,αναλύοντας θεσμικές στρατηγικές, παιδαγωγικές προσεγγίσεις και τις προκλήσεις που αναδύονται στο σύγχρονο εκπαιδευτικό τοπίο.

Ειδικότερα, αναδεικνύονται οι πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης ,του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για την Επιστήμη και την Εκπαίδευση και του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας , οι οποίες δείχνουν την ανάγκη για την ανάπτυξη ενός πλαισίου που θα προάγει την υπεύθυνη, δημοκρατική και κριτική χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης, συνδέοντάς την με τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και της ισότιμης πρόσβασης. Η ανάλυση δείχνει ότι στον τομέα της εκπαίδευσης, η Τεχνητή Νοημοσύνη λειτουργεί ως ένα εργαλείο που ενισχύει τη διαφοροποίηση, τη δημιουργικότητα και την εξατομίκευση της μάθησης. Παράλληλα, τονίζεται η ανάγκη για την ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως η κριτική σκέψη, η δημιουργική επίλυση προβλημάτων, η συνεργασία και ο ψηφιακός γραμματισμός.

Η μελέτη αναδεικνύει τον μεταβαλλόμενο ρόλο των εκπαιδευτικών, οι οποίοι καλούνται να προσαρμόσουν την επαγγελματική τους ταυτότητα, να αναπτύξουν νέες δεξιότητες και να ανταποκριθούν σε πιο σύνθετους ρόλους όπως αυτός του καθοδηγητή, του εμψυχωτή και του κριτικού συνομιλητή. Εν όψει των παραπάνω διαπιστώσεων, η έρευνα εντοπίζει ότι αυτή η μετάβαση συνοδεύεται από την ανάγκη για θεσμική στήριξη και συνεχιζόμενη επιμόρφωση, ώστε να αντιμετωπιστεί το αίσθημα ανασφάλειας και να ενισχυθεί η επαγγελματική αυτοπεποίθηση των εκπαιδευτικών.

Η εργασία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η Τεχνητή Νοημοσύνη δρα ως καταλύτης για έναν πιο βαθύ πολιτισμικό και παιδαγωγικό μετασχηματισμό που δεν περιορίζεται απλώς στη τεχνική αξιοποίηση των ψηφιακών εργαλείων, αλλά επικεντρώνεται κυρίως στην ανάπτυξη ενός εκπαιδευτικού οικοσυστήματος που θα εξασφαλίσει την κριτική, υπεύθυνη και δημιουργική συμμετοχή των μαθητών και των πολιτών σε μια κοινωνία όπου η τεχνολογία υπηρετεί τον άνθρωπο και τις δημοκρατικές αξίες.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, θεσμικές στρατηγικές, επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών, κοινωνική δικαιοσύνη, δημοκρατικές αξίες

Η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στο μάθημα της Ιστορίας

Δήμητρα Σαμλίδου
Υποψ. Διδάκτωρ, ΑΠΘ

Η παρούσα εισήγηση επικεντρώνει το ενδιαφέρον στην Τεχνητή Νοημοσύνη και πώς αυτή εφαρμόζεται στην εκπαίδευση και πιο συγκεκριμένα, στο μάθημα της Ιστορίας. Εξετάζει τις έρευνες που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια σχετικά με την Τεχνητή Νοημοσύνη στο χώρο της εκπαίδευσης, τη συμβολή της στη διδασκαλία και ποιος είναι ο εν δυνάμει ρόλος της στο μέλλον.

Με αφορμή το μάθημα της Ιστορίας, απαιτητικού και "παρεξηγημένου" ταυτόχρονα, στο οποίο πολλοί μαθητές δεν βρίσκουν κανένα ενδιαφέρον και αποτελεί από τα λιγότερο αγαπημένα τους μαθήματα, θα δούμε πώς η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης μπορεί να διευκολύνει τον τρόπο διδασκαλίας, να καταστήσει τη διδακτική διαδικασία περισσότερο ευχάριστη και εάν οι εκπαιδευτικοί στόχοι είναι πλέον ξεκάθαροι και επιτυγχάνονται καλύτερα μέσω του νέου αυτού τεχνολογικού επιτεύγματος.

Τέλος, θα δούμε εάν είναι εφικτή η αφομοίωση των εφαρμογών της Τεχνητής Νοημοσύνης στο πρόγραμμα σπουδών και κατά πόσο ο ρόλος της είναι βοηθητικός τόσο για τους εκπαιδευτικούς, όσο και για τους μαθητές.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, Διδακτική της Ιστορίας, εκπαιδευτικοί στόχοι

Η ενσωμάτωση και χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) στη εκπαιδευτική διαδικασία: Απόψεις και στάσεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο

Μαρία Σπυρίδωνος
Εκπαιδευτικός, ΥΠΑΝ
Δώρα Λοϊζίδου
Λέκτορας, Πανεπιστήμιο Κύπρου, ΓΕΣ

Η αλματώδης ανάπτυξη της Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) φέρνει νέες προοπτικές στην εκπαίδευση και τη διδασκαλία, προσφέροντας δυνατότητες οργάνωσης και αξιολόγησης του μαθήματος, εξατομίκευσης της διδασκαλίας και δημιουργίας καινοτόμων παιδαγωγικών εργαλείων. Ωστόσο, η επιτυχής ενσωμάτωσή της εξαρτάται κυρίως από τις στάσεις των εκπαιδευτικών, οι οποίοι αποτελούν τον βασικό φορέα εφαρμογής κάθε εκπαιδευτικής καινοτομίας. Παρά το αυξανόμενο ενδιαφέρον διεθνώς γύρω από την ΤΝ, στην Κύπρο η σχετική συζήτηση βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο και οι εμπειρικές μελέτες που αποτυπώνουν τις πραγματικές αντιλήψεις των δασκάλων είναι σποραδικές. Στην παρούσα έρευνα, διερευνώνται οι στάσεις και αντιλήψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την ενσωμάτωση της ΤΝ στη διδακτική διαδικασία, εστιάζοντας σε ποιοτικά δεδομένα, τα οποία αντλήθηκαν μέσω 18 ημι-δομημένων συνεντεύξεων με Κύπριους εκπαιδευτικούς.

Τα ευρήματα των συνεντεύξεων καταδεικνύουν ότι οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν τα πολλαπλά οφέλη της ΤΝ, κυρίως ως προς την εξοικονόμηση χρόνου, τη διευκόλυνση της προετοιμασίας μαθημάτων, τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας

και την ενίσχυση της συμμετοχής των μαθητών. Παράλληλα, εκφράζονται έντονοι προβληματισμοί γύρω από την αξιοπιστία των εργαλείων, την προστασία προσωπικών δεδομένων και εγείρονται ερωτήματα γύρω από την ηθική διάσταση της χρήσης τους. Διαπιστώνεται, δε, ότι οι θετικές στάσεις σχετίζονται με την εξοικείωση και την πρακτική εμπειρία χρήσης εργαλείων ΤΝ, ενώ οι περιορισμένες γνώσεις και η έλλειψη συστηματικής επιμόρφωσης οδηγούν σε διστακτικότητα ή επιφυλακτικότητα.

Συναφώς, τονίζεται η ανάγκη για στοχευμένα προγράμματα επαγγελματικής ανάπτυξης, τα οποία θα παρέχουν πρακτική καθοδήγηση και θα αναδεικνύουν τον υποστηρικτικό ρόλο της ΤΝ στη διδασκαλία, χωρίς να υπονομεύουν την παιδαγωγική αυτονομία του εκπαιδευτικού. Τέλος, υπογραμμίζεται ότι η ουσιαστική ενσωμάτωση της ΤΝ στην κυπριακή πρωτοβάθμια εκπαίδευση προϋποθέτει όχι μόνο την καλλιέργεια θετικών στάσεων από τους εκπαιδευτικούς μέσω επιμόρφωσης, αλλά και την προαγωγή της κριτικής σκέψης των μαθητών σε ξεκάθαρο δοσμένο πλαίσιο και κατευθυντήριες γραμμές από τους φορείς άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής.

Λέξεις-κλειδιά: Τεχνητή Νοημοσύνη, στάσεις και αντιλήψεις εκπαιδευτικών, ποιοτική έρευνα, επαγγελματική ανάπτυξη

Αλληλεπίδραση και επίδοση σε μικτό MOOC: Ο ρόλος της αυτοαποτελεσματικότητας και του προσανατολισμού στόχων

Τσανίδης Χαράλαμπος
ΕΔΙΠ, Φιλοσοφική Παιδαγωγική, ΑΠΘ
Δημήτριος Σταμοβλάσης
Καθηγητής, Φιλοσοφική Παιδαγωγική, ΑΠΘ

Η παρούσα μελέτη εστιάζει στον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση ενός μικτού περιβάλλοντος μάθησης (Blended Learning-BL), το οποίο υλοποιείται μέσω ενός μικτού MOOC, στο πλαίσιο προπτυχιακού μαθήματος στατιστικής. Το περιβάλλον αξιοποιεί τις σύγχρονες δυνατότητες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ενσωματώνοντας τεχνολογικά εργαλεία και μεθοδολογίες που διευκολύνουν την εξατομικευμένη μάθηση και την αλληλεπίδραση με το εκπαιδευτικό περιεχόμενο.

Η μελέτη εξετάζει τη σχέση μεταξύ ατομικών διαφορών των φοιτητών όπως η αποτελεσματικότητα και το ενδιαφέρον για το μάθημα, και του βαθμού αλληλεπίδρασης με την πλατφόρμα και το διδακτικό υλικό. Διαπιστώνεται ότι οι φοιτητές με υψηλή αυτοαποτελεσματικότητα και εγγενές ενδιαφέρον παρουσιάζουν εντονότερη και πιο ουσιαστική συμμετοχή, ενώ οι φοιτητές με χαμηλότερη αυτοαποτελεσματικότητα εμφανίζουν μειωμένη εμπλοκή.

Η ανάλυση επικεντρώνεται επίσης στις επιδράσεις του προσανατολισμού στόχων, της αυτοαποτελεσματικότητας και της συμπεριφορικής δέσμευσης στην ακαδημαϊκή επίδοση. Μεθοδολογικά, αξιοποιείται η ανάλυση κοινωνικών δικτύων, με έμφαση σε δύο υποομάδες φοιτητών (υψηλών και χαμηλών επιδόσεων). Η μελέτη των δεικτών κεντρικότητας (betweenness, closeness, ισχύς, αναμενόμενη επιρροή)

αναδεικνύει τη σημασία της αυτοαποτελεσματικότητας και των στόχων κυριαρχίας στην εκπαιδευτική επιτυχία.

Τέλος, παρατηρείται ότι ορισμένες μορφές συμπεριφορικής δέσμευσης, όπως η συχνότητα καταχωρίσεων στην πλατφόρμα, συνιστούν σημαντικούς δείκτες για την πρόβλεψη της ακαδημαϊκής επίδοσης.

Λέξεις-κλειδιά: Μικτή μάθηση (Blended Learning), MOOC, αυτοαποτελεσματικότητα, προσανατολισμός στόχων, ανάλυση κοινωνικών δικτύων

Επαυξημένος γεωγραφικός χάρτης για άτομα με προβλήματα όρασης

Μαρία Τσιάρα
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνα Στεφανίδου
ΕΔΙΠ, ΕΚΠΑ
Αναστασία Φερεντίνου
Εξωτερική συνεργάτιδα, ΕΚΠΑ
Κωνσταντίνος Σκορδούλης
Καθηγητής, ΠΤΔΕ, ΕΚΠΑ

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στην ανάπτυξη ενός διαδραστικού γεωγραφικού χάρτη, σχεδιασμένου ειδικά για άτομα με προβλήματα όρασης, με στόχο την ενίσχυση της προσβασιμότητας στη γεωγραφική πληροφορία μέσω της αφής και της ακοής, αξιοποιώντας τεχνολογικά μέσα.

Η κατασκευή βασίζεται στη χρήση μικροελεγκτή τύπου Arduino και υπερηχητικών αισθητήρων HC-SR04, οι οποίοι επιτρέπουν την αλληλεπίδραση του χρήστη με τον χάρτη χωρίς τη χρήση της αίσθησης της όρασης: μέσω της αφής λόγω των ανάγλυφων επιφανειών και της ακοής μέσω ηχητικής ανατροφοδότησης. Παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο σχετικά με τις ανάγκες των ατόμων με οπτική αναπηρία και τις διαθέσιμες τεχνολογίες υποβοήθησης, η ανασκόπηση αισθητήρων και τεχνολογιών ανίχνευσης εμποδίων, καθώς και συγκριτική αξιολόγηση υφιστάμενων προσεγγίσεων. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται και στην παιδαγωγική ανάγκη για προσβασιμότητα, καθώς η εκπαίδευση οφείλει να παρέχει ισότιμες ευκαιρίες σε όλα τα άτομα ανεξάρτητα από τις αισθητηριακές τους ιδιαιτερότητες. Στη μεθοδολογία περιγράφονται αναλυτικά τα στάδια σχεδιασμού και υλοποίησης της κατασκευής, από την επιλογή του εξοπλισμού και του λογισμικού έως τη συναρμολόγηση και τη δοκιμή λειτουργίας. Το προτεινόμενο σύστημα αξιολογήθηκε πειραματικά ως προς τη λειτουργικότητα, την προσβασιμότητα και τη χρηστικότητά του.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η λύση είναι τεχνικά εφικτή, οικονομικά προσιτή και ιδιαίτερα χρήσιμη σε εκπαιδευτικά και πολιτιστικά περιβάλλοντα που επιδιώκουν τη συμπερίληψη. Παρά τις επιμέρους τεχνικές προκλήσεις, όπως τη μειωμένη ακρίβεια των αισθητήρων σε μικρές αποστάσεις και την ανάγκη τακτικής βαθμονόμησης, η κατασκευή αποτελεί ένα αξιόλογο παράδειγμα ενσωμάτωσης τεχνολογιών ανοικτού κώδικα σε εφαρμογές υποστήριξης ατόμων με αναπηρία,

υπογραμμίζοντας τη δυνατότητα αξιοποίησης απλών τεχνολογιών για την ενίσχυση της προσβασιμότητας των ατόμων με προβλήματα όρασης στη γεωγραφική πληροφορία.

Λέξεις-κλειδιά: Arduino, υπερηχητικοί αισθητήρες, RemoteXY, άτομα με προβλήματα όρασης, γεωγραφικός χάρτης

ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

ΑΝΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Άξονας 2: Προσχολική Αγωγή και Εκπαίδευση

Η παιδαγωγική θεώρηση του παιχνιδιού από τη σκοπιά της Maria Montessori

Ευγενία Μπαζάνη
Διευθύντρια 13ου Δημοτικού Σχολείου Χαλανδρίου

Το παιχνίδι πλέον έχει αναγνωριστεί ως το απόλυτο παιδαγωγικό μέσο. Η ίδια η ετυμολογία της λέξης προδίδει την εκπαιδευτική της φύση, αλλά χωρίς να υστερεί η διασκεδαστική χροιά της. Το παιχνίδι είναι καθοριστικής σημασίας για την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, διαμορφώνοντας την ψυχοκοινωνική και ψυχοκινητική του υπόσταση, εξελίσσοντας το γλωσσικά, συναισθηματικά και καλλιεργώντας τις γνωστικές του δεξιότητες. Σύγχρονες έρευνες αναφέρουν τη μεγάλη σημασία που έχει το παιχνίδι στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού και αποτελεί ένα αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας της μάθησης και εντός του σχολικού περιβάλλοντος.

Μια τεράστια μορφή του 20ου αιώνα, ήταν η Maria Montessori η οποία εργαζόταν με παιδιά που είχαν κάποια νοητικά προβλήματα. Θεωρούσε ύψιστη υποχρέωση του ενήλικα να δημιουργήσει ένα περιβάλλον που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και στις απαιτήσεις του παιδιού, για να απελευθερωθούν οι εσωτερικές του δυνάμεις, που είναι και ο βασικός σκοπός της αγωγής. Κύριο στοιχείο του περιβάλλοντος είναι το υλικό με το οποίο αναπτύσσεται το παιδί πνευματικά, αλλά και σωματικά νιώθοντας αυτοπεποίθηση και ασφάλεια. Ο πρωταρχικός σκοπός της εργασίας μου ήταν η βαθύτερη μελέτη του παιχνιδιού, το οποίο ενεργοποιεί σφαιρικά την προσωπικότητα του παιδιού, την οργανώνει και την πλαισιώνει στην πορεία του προς την ωριμότητα. Γνωρίζει καλύτερα τον εαυτό του, αποκτά εμπειρίες, καλλιεργείται ηθικά, ενώ παράλληλα γίνεται πιο ανεξάρτητο. Επίσης, το παιδί μαθαίνει καινούργιες συμπεριφορές, καθώς ταυτίζεται με τους ρόλους που παίζει και ταυτόχρονα εκτονώνει τα συναισθήματα του.

Λέξεις-κλειδιά: Montessori, παιχνίδι, μάθηση, ολόπλευρη ανάπτυξη

Άξονας 5: Εκπαιδευτική Πολιτική και Ηγεσία

Το mentoring στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση ως μοχλός ανάπτυξης εκπαιδευτικής ηγεσίας: Θεωρητικές αφετηρίες, διεθνείς πρακτικές και σύγχρονες παιδαγωγικές προοπτικές

Αλέξανδρος Δανδουλάκης
Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Υποψήφιος Διδάκτορας ΑΠΘ

Η εκπαιδευτική ηγεσία συνιστά καίριο παράγοντα για τη βελτίωση της λειτουργίας των σχολικών μονάδων και την ενίσχυση του παιδαγωγικού έργου. Στο πλαίσιο των ολοένα μεταβαλλόμενων συνθηκών που χαρακτηρίζουν την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, το mentoring αναδεικνύεται ως μια σύγχρονη, βιωματική και παιδαγωγικά θεμελιωμένη διαδικασία επαγγελματικής μάθησης των διευθυντών σχολικών μονάδων.

Με την παρούσα μελέτη διερευνάτε το mentoring ως στρατηγική ενίσχυσης και επαγγελματικής ενδυνάμωσης της εκπαιδευτικής ηγεσίας, εστιάζοντας τόσο στις θεωρητικές του βάσεις όσο και στις πρακτικές εφαρμογές του, σε διεθνές και εθνικό επίπεδο. Θα παρουσιαστούν διάφορα μοντέλα mentoring (τυπικά, άτυπα, ομότιμα, αναστοχαστικά), οι ρόλοι και οι αρμοδιότητες του μέντορα, καθώς και τα πολλαπλά οφέλη που απορρέουν τόσο για τον καθοδηγούμενο όσο και για το ευρύτερο σχολικό περιβάλλον.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε βασίζεται στην εκτενή ανάλυση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, η οποία περιλαμβάνει θεωρητικές προσεγγίσεις και εμπειρικές εφαρμογές του mentoring σε διάφορα εκπαιδευτικά συστήματα. Η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε περιλαμβάνει διεθνείς και ελληνικές πηγές, καλύπτοντας ευρύ φάσμα θεωρητικών πλαισίων και πρακτικών εφαρμογών του mentoring στην εκπαίδευση. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη δυναμική του mentoring ως εργαλείου επαγγελματικής εξέλιξης, προσωπικής ενδυνάμωσης και μετασχηματισμού της ηγετικής κουλτούρας. Παράλληλα, παρουσιάζονται παραδείγματα εφαρμογής από χώρες με θεσμοθετημένα προγράμματα mentoring, ενώ παράγεται μια κριτική αποτίμηση της ελληνικής πραγματικότητας και των υφιστάμενων αναγκών. Επιπροσθέτως, τονίζεται η σημασία της συστηματικής επιμόρφωσης και της διαρκούς υποστήριξης των διευθυντών δημοτικών σχολείων Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ώστε να μπορούν να λειτουργούν τόσο ως καθοδηγούμενοι όσο και ως μέντορες στο πλαίσιο μιας συνεργατικής και επαγγελματικής εκπαιδευτικής κοινότητας.

Το mentoring, όταν ενσωματώνεται στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών στελεχών, δύναται να αποτελέσει καταλύτη για την υιοθέτηση μιας ανθρωποκεντρικής, αναστοχαστικής και καινοτόμου ηγεσίας, με θετικές επιπτώσεις στη σχολική μονάδα και στη μαθησιακή διαδικασία

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαιδευτική ηγεσία, mentoring, διευθυντές σχολικών μονάδων, επαγγελματική ανάπτυξη, εκπαιδευτική πολιτική

Άξονας 9: Παιδαγωγική Ψυχολογία και εκπαιδευτική πράξη: Μάθηση και Διδασκαλία, Παιδαγωγική, Αλληλεπίδραση και Επικοινωνία, Δημιουργικότητα και σχολική αγωγή, Συνεργατική και Διαδραστική Μάθηση

Ανάπτυξη και πιλοτική στάθμιση ενός εργαλείου μέτρησης των διαστάσεων της προκοινωνικής συμπεριφοράς σε παιδιά ηλικίας 9-12 ετών

Ευάγγελος Χαλιάσος
Υποψ. Διδάκτωρ, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Πλουσία Μισαηλίδη
Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, ΕΑΠ
Ανδρέας Μπρούζος
Καθηγητής Παιδαγωγικής, ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Φωτεινή Μπονώτη
Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Αικατερίνη Κορνηλάκη
Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, ΠΤΠΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η προκοινωνική συμπεριφορά των παιδιών αποτελεί κρίσιμο δείκτη της κοινωνικο-συναισθηματικής ανάπτυξής τους.

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια προσπάθεια ανάπτυξης και πιλοτικής στάθμισης ενός νέου εργαλείου για την αξιολόγηση της προκοινωνικής συμπεριφοράς παιδιών ηλικίας 9–12 ετών. Το εργαλείο περιλαμβάνει πέντε σενάρια προκοινωνικής συμπεριφοράς (προσφορά βοήθειας, μοίρασμα, παρηγοριά, ενσυναίσθηση και συνεργασία). Κάθε σενάριο συνοδεύεται από έξι ερωτήσεις-δηλώσεις που αξιολογούν διαφορετικές διαστάσεις της προκοινωνικότητας. Στην έρευνα πήραν μέρος 192 μαθητές της Δ΄, Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης του δημοτικού από τρεις γεωγραφικές περιοχές της Ελλάδας (Κέρκυρα, Πρέβεζα, Ιωάννινα). Η ανάλυση κύριων συνιστωσών ανέδειξε τέσσερις τύπους προκοινωνικής συμπεριφοράς: (α) Ανώνυμη προκοινωνική συμπεριφορά, (β) Συμμορφωτική/Επείγουσα προκοινωνική συμπεριφορά (γ) Δημόσια προκοινωνική συμπεριφορά (δ) Συναισθηματική προκοινωνική συμπεριφορά. Οι δείκτες αξιοπιστίας (Cronbach's α) των υποκλιμάκων ήταν ικανοποιητικοί, ενώ οι συσχετίσεις με άλλες κλίμακες κοινωνικής και συναισθηματικής συμπεριφοράς, που επίσης χορηγήθηκαν, έδειξαν ικανοποιητική συγκλίνουσα και αποκλίνουσα εγκυρότητα.

Η συζήτηση των αποτελεσμάτων επικεντρώνεται στις πολλαπλές διαστάσεις της προκοινωνικής συμπεριφοράς κατά την παιδική ηλικία, ενώ ταυτοχρόνως υπογραμμίζονται οι προοπτικές αξιοποίησης του συγκεκριμένου εργαλείου από εκπαιδευτικούς τόσο για τη διερεύνηση όσο και για την ενίσχυση της προκοινωνικότητας των μαθητών τους.

Λέξεις-κλειδιά: Προκοινωνική συμπεριφορά, παιδική ηλικία, πιλοτική στάθμιση, παραγοντική ανάλυση, εγκυρότητα, αξιοπιστία

Άξονας 12: Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση – Μαθησιακές Δυσκολίες

Δυσγραφία στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα: Πιλοτική μελέτη για τη διαγνωστική προσέγγιση της δυσγραφίας

Βασιλική Κόκκαλη
Υποψ. Μεταδιδάκτωρ, Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Φωτεινή (Φαίη) Αντωνίου
Αναπλ. Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Η δυσγραφία αποτελεί μια ιδιαίτερα σύνθετη ειδική μαθησιακή δυσκολία, η οποία δεν αφορά μόνο την καλλιγραφία ή την ταχύτητα γραφής, αλλά εκτείνεται σε ένα φάσμα δεξιοτήτων που περιλαμβάνουν οπτικο-χωρικές, γραφοκινητικές και γλωσσικές διεργασίες. Παρά τη συχνή της εμφάνιση σε μαθησιακά περιβάλλοντα, η συστηματική μελέτη και αξιολόγησή της στην ελληνική πραγματικότητα παραμένει περιορισμένη, ενώ απουσιάζει ένα αξιόπιστο και σταθμισμένο εργαλείο διάγνωσης.

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν η αποτύπωση των βασικών χαρακτηριστικών της δυσγραφίας και η οργάνωσή τους σε κατηγορίες, ώστε να διατυπωθούν λειτουργικοί ορισμοί που θα αποτελέσουν τη βάση για τη δημιουργία ενός νέου ανιχνευτικού ψηφιακού εργαλείου. Η μεθοδολογία περιλάμβανε βιβλιογραφική επισκόπηση και συλλογή των χαρακτηριστικών εκείνων που αναδεικνύουν τη δυσγραφία. Τα χαρακτηριστικά αυτά αποτιμήθηκαν από 50 προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές παιδαγωγικών τμημάτων και ειδικής αγωγής, οι οποίοι συμμετείχαν σε αναλύσεις παραδειγμάτων γραπτού λόγου, ώστε να εκτιμηθεί η αξιοπιστία μεταξύ των αξιολογητών. Μέσω της ποιοτικής επεξεργασίας των παρατηρήσεων, αναδείχθηκαν μηχανικές δυσκολίες, που περιλαμβάνουν ζητήματα σχηματισμού γραμμάτων, αναγνωσιμότητας και ορθογραφίας και οπτικο-χωρικές και γραφοκινητικές δυσκολίες, οι οποίες σχετίζονται με την οργάνωση στο χώρο της σελίδας. Για κάθε κατηγορία διαμορφώθηκαν λειτουργικοί ορισμοί με στόχο την αντικειμενικοποίηση των κριτηρίων αξιολόγησης. Σχηματίστηκαν 14 κατηγορίες χαρακτηριστικών δυσγραφίας. Τα πρώτα ευρήματα υποδηλώνουν ότι η οργάνωση των χαρακτηριστικών της δυσγραφίας σε συστηματικές κατηγορίες μπορεί να υποστηρίξει τη δημιουργία ενός αξιόπιστου και έγκυρου διαγνωστικού ανιχνευτικού εργαλείου.

Συμπερασματικά, η παρούσα πιλοτική μελέτη αναδεικνύει την ανάγκη περαιτέρω ερευνητικής διερεύνησης και την πιλοτική αξιοποίηση ενός τεστ προσαρμοσμένου στον ελληνικό πληθυσμό, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη διάγνωση και στην εκπαιδευτική υποστήριξη ατόμων με δυσγραφία.

Λέξεις-κλειδιά: Δυσγραφία, ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, διάγνωση, εργαλείο

Άξονας 22: Τέχνη και πολιτισμός και εκπαίδευση

Η μουσική εκπαίδευσης στο Ολοήμερο Σχολείο

Πασχάλης Τσιτσιφύλλας
Μουσικός-δάσκαλος

Από τη χρονιά 2022-2023 ένα νέο πρόγραμμα ολοήμερου δοκιμάστηκε σε πολλά σχολεία της Ελλάδας, το πρόγραμμα του αναβαθμισμένου, διευρυμένου ολοήμερου σχολείου. Ένα βασικό χαρακτηριστικό αυτού του νέου προγράμματος είναι οι Σχολικοί Μαθητικοί Όμιλοι, οι οποίοι εντάσσονται για συνεχόμενο δίωρο καθημερινά, ώστε τελικά το σχόλασμα να γίνεται και ως τις 5:30μ.μ. Δηλαδή στη δομή του προηγούμενου, του «παλιού» ολοήμερου προγράμματος-με το μεσημεριανό, το παιχνίδι και τη μελέτη-προστέθηκαν διάφορες νέες και αξιόλογες δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων, η χορωδία και η εκμάθηση μουσικών οργάνων.

Ο σκοπός αυτής της εργασίας είναι κυρίως η διατύπωση απλών και εφαρμόσιμων προτάσεων και συμβουλών, ώστε η χορωδία, στο διευρυμένο ολοήμερο σχολείο, να καταστεί πηγή χαράς, δημιουργικότητας και ελπίδας, για τον εκπαιδευτικό μουσικής και τους μικρούς χορωδούς-μαθητές. Θα αναφερθούν, επομένως, αφενός κάποια σημεία που πρέπει να προσέξει ο εκπαιδευτικός μουσικής, στη διδασκαλία του, ώστε η μαθητική χορωδία να δώσει ένα ποιοτικό μουσικό αποτέλεσμα και αφετέρου θα αναφερθούν ποια σημεία πρέπει να προσέξει ο εκπαιδευτικός, από την πλευρά των μαθητών του. Ως προς το πρώτο, ενδεικτικά, ο εκπαιδευτικός, από την πλευρά του, μπορεί να δώσει σημασία στο είδος των τραγουδιών που θα διδάξει στους μαθητές του. Ασφαλώς, να είναι παιδικά τραγούδια, με κατάλληλους, ηθικούς στίχους. Ως προς την πλευρά των μαθητών, ο εκπαιδευτικός χορωδίας, για παράδειγμα, να έχει υπόψη του ότι στις μικρότερες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου, οι πνεύμονες ακόμα διαμορφώνονται, οπότε ας μη φορτώνει αυτούς τους χορωδούς, με περιττά-δυσανάλογα φωνητικά βάρη. Σε μικρότερη έκταση, θα διατυπωθούν κάποιες προτάσεις σχετικά με την εκμάθηση μουσικών οργάνων. Θα επιχειρηθεί να γίνει και κάποιος συσχετισμός αυτής της εκμάθησης οργάνων με την ορχήστρα και τη χορωδία.

Αυτή η εργασία, επομένως, θα λειτουργήσει ως ένας ευσύνοπτος οδηγός, φωνητικών και οργανικών συνόλων, στο σχολικό περιβάλλον του διευρυμένου ολοήμερου σχολείου.

Λέξεις-κλειδιά: Χορωδία, μουσική, φωνή, διδασκαλία